

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΤΥΠΩ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩ ΛΥΚΕΙΩ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ Α' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΟΙΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Α'. (β' ἔγκρισως)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΕΑΚΕΙΟΥ) — 46

1928

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΤΥΠΩ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩ ΛΥΚΕΙΩ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Α' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Α'. (Β' ἔγκρισις)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ
142424/2015

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΠΑΡΣΑΚΕΙΟΥ) — 46

1928

33099
12-8-28
24,90
8,00
2,00
Βιβλιοθήκη
Ιωάννης Σκούτρης
Αθήνα

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συλλογέως.

Ἰ. Αἰγυπτιακῶν

Σημειώσεις διὰ τοὺς διδάσκοντας. Τὰ τεμάχια παρατίθενται τεταγμένα κατὰ λογοτεχνικὰ εἶδη. Ὁ διδάσκων ὅμως ἄς ἔχη ὑπ' ὄψιν ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν ὑποχρέωσιν ν' ἀκολουθῆ τὴν σειρὰν τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐκλέγῃ ἐκάστοτε ὅποιονδήποτε τεμάχιον κρίνει αὐτὸς προσφορώτερον διὰ τοὺς μαθητάς, ἀναλόγως πρὸς τὰς γλωσσικὰς δυνάμεις αὐτῶν, τὴν πρόοδον τῶν ἄλλων μαθημάτων, ἰδίᾳ τῆς ἱστορίας, καὶ τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας διὰ τὴν διδασκαλίαν ἀφορμάς.

Σημειώσεις διὰ τοὺς μαθητάς. Ὅπου ὑπάρχει ἀσπερίσκος, ζήτηι τὴν ἐξήγησιν τῆς λέξεως ἢ τοῦ πράγματος ἐν τέλει, εἰς τὸ **Παράρτημα Β'** τοῦ βιβλίου (σελίς 221 κέ.).

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΚΙ...

Α΄ ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ.

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Α΄. ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

Ο Ὀρφεὺς καὶ αἱ Σειρήνες.

Σπ. Βασιλειάδου.

Εἰσαγωγή : Διηγείται ὁ Ῥέννος, εἰς ἐκ τῶν Ἀργοναυτῶν, πρὸς τὸν ἀδελφόν του Πυγμαλῶνα καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Γαλάτειαν.

Ῥέννος. — Αἱ Σειρήνες ἦσαν θυγατέρες τῆς Μελπομένης καὶ τοῦ Ἀχελφῶου. Παίζουσαι ἐν Σικελίᾳ ποτὲ μετὰ τῆς Περσεφόνης, ἀφήκαν αὐτὴν δειλῶς ν' ἀρπασθῆ ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος, ἡ δὲ Δήμητρα, ὀργισθεῖσα, μετεμόρφωσεν αὐτὰς εἰς τέρατα, τηρηθείσης μόνης τῆς παρθενικῆς αὐτῶν μορφῆς. Παρὰ τὰ τυρρηνικὰ παράλια τῆς Ἰταλίας Ἀνθέμουσα ἐλέγετο ἡ χαριεστάτη νῆσος, ὅπου κατόκησαν. Ἦσαν δὲ τρεῖς. Ἡ Παρθενόπη ἐκιθάριζεν, ἡ Λευκωσία ἠϋλει, ἡ δὲ Δίγεια ἐμελῶδει· τοιαύτη δὲ ἀπετελεῖτο συναυλία καὶ μουσική, ὥστε οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων φθάνων ἐκεῖ ἠδύνατο ν' ἀντιστῆ πρὸς τὰ γόητρα τῆς μολπῆς των καὶ νὰ μὴ λησμονήσῃ πατρίδα, φίλους, γονεῖς, ἐκεῖ παρ' αὐταῖς κεχηγνῶς, καταλείπων τὸ πλοῖον αὐτοῦ εἰς τοὺς σκοπέλους καὶ τὴν ζωὴν του εἰς πάντα θάνατον.

Ἦλθομεν ἐκεῖ. Εἶδομεν μακρόθεν τὸ κάλλος αὐτῶν τὸ ἀμύθητον, εἶδομεν κατακεκαλυμμένην τὴν νῆσον ἀπὸ λευκὰ ὀστὰ ἀνθρώπων· λεπτὴ εὐώδης αἰθρα ἔφερε μέχρις ἡμῶν τῆς οὐρανιας μουσικῆς των τοὺς πρώτους μελιχροὺς τόνους. Αἱ χεῖρες ἠτόνησαν, αἱ κῶπαι ἐπληρῶσαν τὴν γαληνιώσαν θάλασσαν ὡς λιπόθυμοι, εἶτα

δ' ἠγγέρθημεν ἅπαντες ἔνθεοι, προσορώντες τὰς Σειρήνας· καὶ πρῶτος ὁ νεαρός Βούτος, ἑταῖρος ἡμῶν, ἐμμανῆς ἀπὸ τοῦ μέλους τῶν ἐρρήφθη εἰς τὴν θάλασσαν, πλέων πρὸς αὐτάς. Οὐδεὶς παρεκώλυσεν αὐτόν· ἀλλ' ἀνελάδομεν τὰς κώπας ἐν μέθῃ μαγικῇ καὶ ἡ Ἀργὴ ἐφέρετο πετῶσα πρὸς τὴν ἄρρητον ἁρμονίαν τῶν Σειρῆνων. Τὸ πᾶν ἐλησημονήθη, τὸ πᾶν ἀπώλετο. Τίς ὁ μέλλων θάνατος ἀπέναντι τοῦ ἀκουσμένου μέλους; Ἄς ἀπεθνήσκομεν!

Αἴφνης ἀπὸ τῆς πρῶρας τῆς Ἀργοῦς τότε ἠκούσθη ἄλλη μολπῆ, ἄλλη μελωδία, ἄλλος τόνος οὐράνιος. Ἦτο ὁ Ὀρφεύς. Ὅποτον μέλος ἀπὸ τὰ χεῖλη του, ὅποτοι τόνοι ἀπὸ τῆς λύρας του, ὅποια ἁρμονία ἦτο ἐκείνη, φίλοι μου! Ἡ ἀναδυομένη ἀπὸ τοῦ κύματος Ἀφροδίτη καὶ εἰς τὰ ὄμματα θνητοῦ θὰ ἦτο ὀλιγώτερον ὠραία, ὀλιγώτερον γοῆτις καὶ ἔνθεος τῆς μουσικῆς ἐκείνης. Μικρὸν καὶ αἱ κῶπαι πάλιν ἔστησαν. Οἱ Ἀργοναῦται ἐστράφησαν πρὸς τὸν Ὀρφέα, ὁ Ὀρφεὺς ὡς θεὸς ἠγωνίζετο πρὸς τὰς Σειρήνας. Εἰς τὴν μεγίστην ἀνάτασιν τῆς φωνῆς τοῦ ἀθανάτου μελωδοῦ ἡ Ἀργὴ ὠμίλησεν, αἱ δὲ Σειρῆνες νικηθεῖσαι ἔπεσαν εἰς τὸ κύμα καὶ ἀπέλπιδες ἐπνίγησαν. Ἐσώθημεν.

Γαλάτεια.—Ἄλλ' ὅποτον λοιπὸν ἄσμα θεσπέσιον ἀνεφώνησεν ὁ Ὀρφεύς; ὦ, ἐὰν ἤκουον τὸ ἄσμα του!

Ῥέννος.—Ἡ μνήμη μου διέσωσε, Γαλάτεια, τὰ ἔπη του, ἀλλὰ τὸ μέλος του ποῖα ἀηδόνος γλῶσσα θὰ ἐτόλμα ν' ἀπεριμεῖτο ποτέ;

Γαλάτεια.—ὦ, ἄς ἀκούσωμεν, Ῥέννε, τὰ ἔπη κᾶν!

Ῥέννος.—Ἴδοὺ αὐτά:

Παρθῆλον ἡμέραι καὶ χρόνοι μεγάλοι,
εἰς βάτους ἐπνίγη τὸ εὖβοτον κλῆμα,
ἡ κόμη γονέων σεπτῶν ἔλευκάνθη,
καὶ μείρακες ἤδη τὰ βρέφη θὰ εἶναι,
ἄφ' οὔτου τῆς ξένης ἢ ἄλμη μᾶς ζῆ.

Ὁ ναύτης μὲ μόχθους ἰθύνων τὸ σκάφος
ἐν μέσῳ λαιλάπων, κί' ἐν μέσῳ θηρίων
ὁ πλάνης περῶν τῶν ἐρήμων τὰ πλάτη,
πρὸς τ' ἄστρα τὸ βλέμμα ποσάκις ἐγείρει
ποθῶν νὰ εἰκάσῃ τὴν πάτριον γῆν! . .

Ἐκεῖ εἰς ἐκάστου καλύβην πατρῶαν,
ἐκεῖ εἰς ἐστίας φαιδρᾶν λαμπηδόνα,
ἢ ὅπου τὸ κῦμα ἐκπνέει, τὴν δειλὴν
συνέροχεται ὄλος ὁ οἶκος εὐχέτης
καὶ κλαίει ἀπόντας γονεῖς, ἀδελφούς.

Ἄ, τίς ἑορτὴ καὶ φιλήματα ποῖα,
ὄπῳ τὸ φίλτατον ἔδαφος φθιάσης,
ἐκεῖ ὅπου πρῶτον τὸν ἥλιον εἶδες
καὶ φθίνει τὸ στήθος πιστῆς σου συνεύνου
κι' ὑγραίνεται τ' ὄμμα μητρὸς γηραιᾶς!

1872.

Ἡ καταδίκη τῶν ἐν Ἀργινοῦσαις στρατηγῶν.

Σπυρ. Λάμπρου.

Ἡ ἐν Ἀργινοῦσαις νίκη ὑπῆρξε μίᾳ τῶν ἐπιφανεστάτων διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ἀλλὰ δυστυχῶς, ἀντὶ νὰ δοξάσῃ τὴν πόλιν, κατήσχυεν αὐτήν, οἱ δὲ νικηφόροι στρατηγοί, ἀντὶ νὰ στεφανωθῶσιν ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν εὐγνωμονούντων, ἔπιον τὸ κώνειον τῆς ἀχαριστίας.

Ἔθος ἱερὸν ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ἕλλησι νὰ μὴ μένωσιν ἄταφα τὰ πτώματα τῶν νεκρῶν. Ἡ περὶ τῶν ἀποικομένων θρησκευτικὴ αὐτῆ φροντίς ἦτο πολὺ ἐπιδητικωτέρα ὅταν οἱ θανόντες εἶχον πέσει μαχόμενοι ὑπὲρ πατρίδος. Πρῶτον ἔργον τῶν πολεμησάντων ὑπῆρχε μετὰ τὴν μάχην νὰ τύχωσι σπονδῶν πρὸς ἐνταφιασμὸν τῶν νεκρῶν. Ὁ Νικίας, χάριν δύο μόνον νεκρῶν, διαλαθόντων κατὰ τὴν συναγωγὴν τῶν πεσόντων ἐν τῇ εἰς τὴν Κορινθίαν ἀποβάσει αὐτοῦ¹, ἐνοήσας ὅτι ἔλειπον, ἐσταμάτησε κατὰ τὸν πλοῦν τὸν νικηφόρον αὐτοῦ στόλον. Ὅτε δὲ οἱ ἐν Δηλίῳ νικήσαντες Βοιωτοὶ ἐπὶ δεκαεπτὰ ἡμέρας δὲν ἀπέδιδον εἰς τοὺς Ἀθηναίους τοὺς νεκροὺς αὐτῶν, ἐξαρτῶντες τὴν ἀπόδοσιν ἀπὸ τοῦ ὄρου τῆς ἐκκενώσεως τοῦ Δηλίου, ἡ πράξις αὐτῶν κατεκρίθη ὡς ἀσέβεια.

(1) τῇ γενομένῃ εὐθύς μετὰ τὴν σύλληψιν καὶ τὴν εἰς Ἀθήνας μεταφορὰν τῶν ἐν Σφακτηρίᾳ Σπαρτιατῶν (425).

Μετὰ τοιαύτης εὐλαβείας προσκειμένων τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ταφήν τῶν νεκρῶν, ὀδυνηρὰν συναίσθησιν ἐνεποίησεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἡ εἰδησις ὅτι τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ναυαγοὺς τῆς λαμπρᾶς ἐν Ἀργινοῦσαις νίκης δὲν ἐκάλυψε κατὰ τὰ νενομισμένα ἡ γῆ, ἀλλ' ὅτι ἀφέθησαν ἔρμαιον τῆς θαλάσσης.

Τίς ἦτο ὁ ἔνοχος τῆς ἀνιέρου ταύτης ἀκηδίας; Οἱ στρατηγοὶ ἦσαν ἀληθῶς ὑπεύθυνοι ἐπὶ τῇ περισυναγωγῇ τῶν νεκρῶν. Ἄλλ' οἱ στρατηγοὶ δὲν παρημέλησαν τοῦ ἐπιβεβλημένου αὐτοῖς καθήκοντος. Ἀπ' ἐναντίας δὲ μετὰ τὸ τέλος τῆς μάχης οἱ στρατηγοὶ διέταξαν δύο τῶν τριηράρχων, τὸν Θρασύβουλον καὶ τὸν Θηραμένην, νὰ σώσωσι τοὺς ναυαγοὺς καὶ περισυναγάγωσι τοὺς νεκροὺς. Ἀλλὰ σφοδρὸς ἄνεμος ἐγείρων τρικυμίαν διεκώλυσεν αὐτούς· ὅτε δ' ἐκόπασεν, οὐδεὶς πλέον ἠδύνατο νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἐκτελέσεως τῆς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν δοθείσης διαταγῆς.

Καὶ ὅμως οἱ στρατηγοί, πλὴν τοῦ Κόνωνος, ὅστις δὲν συνεπολέμησε κατὰ τὴν ἐν Ἀργινοῦσαις ναυμαχίαν, παύονται ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει Ἀθηναίων καὶ καλοῦνται εἰς τὰς Ἀθήνας. Δύο αὐτῶν, ὁ Πρωτόμαχος καὶ ὁ Ἀντιγένης, δὲν ἐπανήλθον, κατὰ δὲ τῶν ἐπιστρεψάντων ἕξ στρέφεται ἡ ὀργὴ τοῦ δήμου, ἐρεθιζομένου ὑπὸ τοῦ φιλάρχου Θηραμένου, ὅστις, ἂν ὑπῆρξε πταίσμα ἐν τῇ μὴ ἀναιρέσει τῶν ναυαγῶν καὶ τῶν νεκρῶν, ἦτο ὁ μάλιστα ἔνοχος, καὶ ὑπὸ δημαγωγῶν, οἳοὶ ὁ Ἀρχέδαμος, ὁ Κλεοφῶν, ὁ Κλειγένης. Οἱ στρατηγοί, ἐλθόντες εἰς τὰς Ἀθήνας, συλλαμβάνονται καὶ φυλακίζονται.

Ἡ ἀπολογία αὐτῶν ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου φαίνεται πειθουσα τὰ πλήθη. Ἄλλ' οἱ κατὰ τῶν στρατηγῶν ἐνεργοῦντες ἐπιτυχάνουσι τὴν ἀναβολὴν τῆς ἀποφάσεως εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἦτο ἤδη ἄργα. Ἀλλὰ κατὰ τὴν πρὸ τῆς συγκλήσεως τῆς δευτέρας ἐκκλησίας ἐπελθοῦσαν οἰκογενειακὴν ἐορτὴν τῶν Ἀπατουρίων*, ἐν ἣ, ἀναζωπυρουμένων τῶν συγγενικῶν αἰσθημάτων, ἐγένετο ζωηροτέρα καὶ ἡ τῶν θανόντων οἰκείων μνήμη καὶ ἐπιφανέστεραι καθίσταντο αἱ ἐνδείξεις τοῦ πένθους, οἱ περὶ τὸν Θηραμένην παρεσκεύασαν πολλοὺς ἀνθρώπους φοροῦντας ἱμάτια μέλανα καὶ ἐν χρῶ κεκαρμένους, ὡς συνελθίζον οἱ πενθοῦντες. Ἡ θέα τῶν οὕτω παρουσιαζομένων ὡς τεθλιμμένων συγγενῶν τῶν ἀτάφων θυμάτων τῆς ναυμαχίας παρῴξυνε τοὺς Ἀθηναίους. Οὕτως, ὅτε καὶ πάλιν συνεκρυστήθη ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου,

τὸ πλῆθος ἦτο ὠργισμένον, καὶ ἡ θέσις τῶν στρατηγῶν εἶχε μεταβληθῆ.

Εὐθὺς ὡς συνῆλθεν ὁ λαὸς εἰς ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς ἔλειπον οἱ ἄριστοι τῶν πολιτῶν, ἀπόντες ἐν τῷ στόλῳ, εἰσῆχθη ὑπὸ τῆς βουλῆς πρότασις τοῦ Καλλιξένου, καθ' ἣν ἡ μὲν κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία ἐκηρύσσοντο περατωθεῖσαι ἐν τῇ προηγηθείσῃ ἐκκλησίᾳ, ἐκαλοῦντο δὲ νῦν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ψηφίσωσι κατὰ φυλάς, εἰς δύο δι' ἐκάστην τούτων ὑδρίας, ἂν ἐθεώρουν ἀδικήσαντας τοὺς στρατηγούς. Καταψηφιζόμενοι, ἔμελλον νὰ θανατωθῶσι, δημοσιεύμενης τῆς περιουσίας αὐτῶν. Εἰς μάτην ἀντέστησαν ὁ συγγενῆς τοῦ Περικλέους Εὐρυπτόλεμος καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν πολιτῶν, ἐλέγχοντες τὸ παράνομον τοῦ προβουλεύματος. Τὸ πλῆθος ἐβόα καὶ ἠπεῖλει, ἐξερεθισθὲν καὶ ὑπὸ τινος, διατεινομένου ὅτι ἦτο ἐκ τῶν ναυαγῶν, σωθεὶς ἐπὶ βυτίου ἀλφίτων, καὶ ὅτι εἶχεν ἀκούσει τῆς κραυγῆς τῶν ἀπολλυμένων παρακαλούντων αὐτόν, ἂν σωθῆ, ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὴν πόλιν ὅτι οἱ στρατηγοὶ ἀφῆκαν ν' ἀπολεσθῶσι τοὺς ἀνδραγαθήσαντας ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Καὶ αὐτοὶ οἱ πρυτάνεις, φοβηθέντες, ἐδέχθησαν νὰ προβάλωσιν εἰς ψήφισιν τὴν πρότασιν τοῦ Καλλιξένου. Μόνον εἰς τῶν πρυτάνεων δὲν συγκατένευσε, λέγων ὅτι θεωρεῖ πρέπον νὰ ποιήσῃ πάντα κατὰ νόμον. Ὁ μονοψηφήσας ἦτο Σωκράτης, ὁ υἱὸς τοῦ Σωφρονίσκου. Καὶ πάλιν ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Εὐρυπτόλεμος, ὑπομιμνήσκων σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι κατὰ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας ἡ ἀπόφασις ἔπρεπε νὰ γίνῃ χωριστὰ δι' ἕνα ἕκαστον τῶν στρατηγῶν. Ἀλλ' ἡ πρότασις αὐτοῦ ἀπορρίπτεται καὶ ἡ γνώμη τοῦ Καλλιξένου γίνεται δεκτὴ. Οἱ ἕξ στρατηγοὶ καταψηφιζόνται καὶ πίνουσι τὸ κώνειον ἅπαντες κατὰ τὸν Ὀκτώδριον τοῦ 406 π. Χ., οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Διομέδοντος ἐξαιρουμένου, ὅστις εὐθὺς μετὰ τὴν μάχην εἶχε προτείνει νὰ σπεύσῃ ἅπας ὁ στόλος πρὸς διάσωσιν τῶν ναυαγῶν.

Ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν μαρτύρων οὐδεμία ἠκούσθη μεμψιμοιρία κατὰ τοῦ ἀδίκου λαοῦ τῶν Ἀθηναίων, ὅστις παρέδιδεν αὐτοὺς εἰς τοὺς δημίους, ἀντὶ νὰ κοσμήτῃ διὰ τῶν προσηκόντων στεφάνων. Μόνος ὁ Διομέδων ἀνέψεν, ἀγόμενος ἐπὶ τὸν θάνατον, τὰ χεῖλη, ἀλλ' ἵνα προσφέρῃ εὐχὰς ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ συστήσῃ εἰς τοὺς συμπολίτας ν' ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς θεοὺς τὰς θυσίας, ἃς οἱ στρατηγοὶ εἶχον τάξει αὐτοῖς πρὸ τῆς μάχης.

Μετ' ὀλίγα ἔτη, ἐν μέσῳ τῶν μεταμεληθέντων αὐτοῦ συμπολι-

τῶν περιφρονούμενος καὶ μισούμενος κατέστρεφεν ὁ Καλλιξένος ἐκουσίως τὸν βίον δι' ἀσιτίας. Ἄλλ' ἡ μετάνοια τῶν Ἀθηναίων δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν ἀπώλειαν, ἣν ὑπέστη ἡ πόλις, παραδοῦσα εἰς θάνατον τοὺς ἐν Ἀργινοῦσαις νικητάς.

1886.

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἀλεξάνδρος Παπαδοπούλου.

Τὸ σχέδιον τοῦ Κασσάνδρου, — τὸ σχέδιον ὄλων τῶν φιλοδόξων, — ἦτο τὰ πάντα νὰ καταπατήσῃ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ στέμμα.

Τώρα ἡ Ὀλυμπιάς δὲν ὑπῆρχε πλέον, διὰ νὰ ταράττῃ μὲ τὸ μέγα ὄνομά της, μὲ τὴν ἀνήσυχον φιλοδοξίαν της καὶ μὲ τὴν ἄγρυπνον ἐκδίκησίν της, τὰ ὄνειρα τῶν ἀρχομανῶν διαδόχων. Ἄ... Ἐκείνη ἐξηφανίσθη, καὶ ὁ Κάσσανδρος μειδιᾷ ἐνδομύχως, διότι εὐχεται ὄλοι μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν νὰ ἐκλείψουν.

Ἄλλὰ τὸ παιδίον, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ μικρὸς Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς τῆς Ῥωξάνης, ἂν καὶ ἀνετρέφετο ἀμαθῆς, παρημελημένος, ἐγκάθειρκτος, ἦτο ὁμοῦ τὸ λατρευτὸν εἶδωλον τῆς Μακεδονίας, καὶ ὁ Κασσάνδρος ἀνησύχει.

— Μία νέα ἐκδοσις Ἀρριδαίου*, ἔλεγε γελῶν ὁ Γλαυκίας, πιστὸς τοῦ Κασσάνδρου φίλος. Ἄφες το νὰ ζήσῃ ἂν ἡ Μακεδονία ἀγαπᾷ τὸ τέκνον τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ ἀγαπᾷ διότι ὄνειροπολεῖ ν' ἀνεύρῃ εἰς αὐτὸ σταγόνας ἐκ τοῦ πολυτίμου ἐκείνου αἵματος. Ὅταν δὲν τὰς ἀνεύρῃ, ὅπως δὲν τὰς ἀνεύρην εἰς τὰς φλέβας τοῦ Ἀρριδαίου, ὁ Ἀλέξανδρος θὰ παύσῃ νὰ εἶναι τὸ εἶδωλον τῆς χώρας.

— Ἡμπορῶ ἄρά γε ἀόρατος νὰ τὸν ἴδω;

— Ἡμπορεῖς. Ἀφοῦ διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἤλθες. Αὐτὴ ἐδῶ ἡ θέσις εἶναι κατάλληλος· δύνασαι ἀόρατος νὰ ἴδῃς καὶ τὴν μητέρα καὶ τὸ παιδίον.

Ὁ Κάσσανδρος ἐπλησίασε καὶ εἶδε τὸ δωμάτιον τῆς ἐγκαθειρκτου, τὸ ὅποτον οὐδέποτε ὁ ζωογόνος ἥλιος ἐφώτιζε, καὶ εἶδε τὸ ὄρατον σκιατραφῆς πρόσωπον τῆς Ῥωξάνης νὰ λάμπῃ. Ποῦ τὴν εὗρισκε τὴν λάμπην;

Πλησίον της καὶ κρατῶν ἐλαφρὰ τὴν ἐσθητά της, κάθηται ὁ μικρὸς Ἀλέξανδρος. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος, θὰ ἔλεγε, μὲ τὸ ἀέ-

τειον βλέμμα και τήν υπερήφανον κατατομήν. Ἡ λάμψις τῶν βλεμμάτων τῆς Ῥωξάνης μεταδίδεται εἰς τοὺς ὠραίους τοῦ παιδίου ὀφθαλμούς.

Ἡ χήρα τοῦ Ἀλεξάνδρου ὀμιλεῖ περὶ τοῦ συζύγου τῆς· και δσάκις περὶ αὐτοῦ ὀμιλεῖ, και βασάνους και σκότη και περιορισμοὺς και τὰ πάντα λησμονεῖ.

— Παιδί μου, σὲ λατρεύω, ἀλλὰ και σὲ σέβομαι· εἰς τὰς φλέβας σου ῥέει τὸ εὐγενέστερον ἑλληνικὸν αἷμα. Ὁ πατήρ σου, ἀπόγονος τῶν Ἡρακλειδῶν, μεγάλων προγόνων γίγας ἀπόγονος, δὲν ὑπάρχει πλέον διὰ τὰ σου δῶση διδασκάλου ὡς τὸν Ἀριστοτέλην. Και μένεις, ὦ παρακαταθήκη πολυτίμη, εἰς τὰς ἰδικὰς μου χεῖρας, διὰ τὰ πλασθῆς ἀξίος υἱός του... Τέκνον μου! ἐγὼ ἐκ τῆς ἱστορίας γνωρίζω μίαν μόνην σελίδα, και τήν παρηκολούθησα αὐτόπτις τήν σελίδα αὐτήν, τήν ὠραιότεραν ἐξ ὅσων ποτὲ ἀνέγραψαν αἱ ὀλόλαμπροι τῆς ἱστορίας δέλτοι. Εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ πατρός σου, οἱ πόλεμοί του, αἱ κατακτήσεις του, ἡ παντοκρατορία του, ὁ ἥρωισμός του... » Και διηγεῖτο μὲ λάμποντα ὄμματα, τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ Ἀλεξάνδρου τῆς.

Και τὸ παιδίον τὸ σκιατραφεὲς ἐζωογονεῖτο ἀπὸ τὰς εὐεργετικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου πατρός του.

— Ἀπὸ τήν φιλοσοφίαν τίποτε δὲν γνωρίζω· τήν θεωρίαν τήν ἐδίδαξεν εἰς τὸν πατέρα σου ὁ Σταγειρίτης Ἀριστοτέλης, τὸν ὅποιον πολὺ ὁ Ἀλέξανδρος ἐθαύμαζε και πρὸς τὸν ὅποιον πολὺ ἠύγνωμόνει. Ἀλλὰ τήν φιλοσοφίαν ἐφηρμοσμένην, θὰ τήν εὕρης εἰς ὅσα ἔχω τὰ σου διηγηθῶ ἀπὸ τὸν βίον τοῦ πατρός σου:

Εἰς τήν μεγάλην πατρίδα μου, ἡ δουλεία ἐμάραινε και ὁ δεσποτισμὸς ἐνέκρωνεν· αἱ ἐκστρατεῖαι τοῦ πατρός σου δὲν ἦσαν κατακτήσεις ἐδάφους· ἦτο ἡ νίκη τοῦ πνεύματος ἐναντίον τῆς βλῆς.

Τιμωρῶν τοὺς Πέρσας, διότι ἐβεβήλωσαν τὰ ἅγια τῆς Ἀττικῆς ἐδάφη, δὲν κατέκτησε τήν Περσίαν, τοὺς Πέρσας κατέκτησε και ἠγαπήθη και ἠυλογήθη και ὑπὸ τῶν φίλων και ὑπὸ τῶν πολεμίων.

Ἦθελε τὸν κόσμον ὅλον, μίαν Ἑλλάδα μεγάλην. Ἦθελε τὰ εἶναι Αἰόλος και ν' ἀφήνη ἀπὸ τὸν ἀσκόν του, μίαν αὐραν μόνον τὰ πνέη, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τοῦ κόσμου, αὐραν ζωογόνον και ζεῖδωρον, τήν αὐραν τῆς ἐλευθερίας.

Τόσον γλυκὺς ἐφέρετο πρὸς τοὺς ἠττηθέντας, ὥστε ἐλησμόνουν τήν ἠττάν των, διότι ὑπὸ τοιοῦτου νικητοῦ ἠττήθησαν.

—Και τώρα, αγαπητή μητερ, συνεπληρώθη τὸ μέγα τοῦ πατρός μου ἔργον;

—Τὸ ἔργον τοῦ πατρός σου μένει ἀνεκπλήρωτον, ἀλλ' ἐφυτεύθη καὶ αὐξάνει εἰς τὸ πείσμα τῶν καταπατούντων αὐτό. Ἐκεῖνος ἐνεφύσα εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν τὴν θείαν πνοήν του. Ἀπέθανε, καὶ ἐκεῖνοι ἀκριβῶς, οἱ ὅποιοι μετ' αὐτοῦ ἐθεωροῦντο ἀήττητοι καὶ ἀθάνατοι, ἐκεῖνοι, ὑπὸ ἄλλα νεύματα τώρα, ἐξυπηρετοῦντες ταπεινοὺς καὶ ἰδιοτελεῖς σκοποὺς ἀναξίων σφετεριστῶν, ἀπεδείχθησαν κατώτεροι ἑαυτῶν καὶ ἀπώλεσαν καὶ τοὺς στεφάνους τῆς νίκης καὶ τὸ ἄψογον ὄνομά των.

—Διατί νὰ εἶμαι μικρὸς ἀκόμη; Ἄλλὰ δεκαοκτῶ ἐτῶν ὁ πατήρ μου δὲν ἐνίκησεν, ὅπως μοι εἶπες, τὸν ἱερὸν τῶν Θηβαίων λόχον; Μετὰ πέντε ἔτη, ὁ Ἀλέξανδρος ἀνίσταται καὶ πάλιν, καὶ ὁ κόσμος θ' ἀναπνεύσῃ καὶ θ' ἀνακουφισθῇ. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἀπέθανε!

Ὁ Ἀλέξανδρος θ' ἀποθάνῃ.

—Δὲν σοῦ τὸ ἔλεγα; Τὸ παιδίον δὲν εἶναι ἀμαθές, γνωρίζει τὴν ἐνδοξοτέραν σελίδα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, γνωρίζει τὴν ἱστορίαν τοῦ πατρός του. Εἰς τὰς φλέβας του, ἀν κυκλοφορῇ τῆς Ἀσιανῆς τὸ ὀλόθερμον αἷμα, κυκλοφορεῖ καὶ τὸ εὐγενές καὶ μεγαλουργὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου αἷμα. Τὸ παιδίον πρέπει ν' ἀποθάνῃ. Γνωρίζει ν' ἀγαπᾷ, γνωρίζει καὶ νὰ μισῇ ὡς ἀποθάνῃ! Εἶναι βαρὺ διὰ τὴν παιδικὴν κεφαλὴν του τὸ στέμμα τοῦ πατρός του.

—Ἐνῶ διὰ τὴν ἰδικὴν σου κεφαλὴν, Κάσσανδρε, τὸ στέμμα δὲν εἶναι βαρὺ;

—Ἄς καλύψῃ ἡ κρύα πλάξ τὴν μητέρα καὶ τὸ παιδίον, καὶ τότε θὰ σοῦ δώσω ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησίν σου. Ἄς ὑπάγουν εἰς ἄλλον κόσμον ν' ἀποτελειώσουν τὴν διδασκαλίαν των.

—Κατεδικάσθησαν;

Καὶ ὁ Κάσσανδρος εἶπε, μετὰ τὴν μεταλλικὴν φωνὴν του, τὰς λέξεις ταύτας, τὰς ὁποίας ἡ ἱστορία διεφύλαξε:

«Μηδενὸς εἰδότης, κατάσφαξον τὸν παῖδα καὶ τὴν μητέρα, ἀπὸ κρυψὸν τὰ σώματα, μηδενὶ δὲ τῶν ἄλλων ἀπαγγείλῃς τὸ γεγονός».

"Ὅπως εἰς τὰ μυθιστορήματα.

Παύλου Νιρβάνα.

Προχθές τὸ ἀπόγευμα εἶχαν διακομισθῆ ὀλίγοι τραυματῖαι εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ζαππεῖου*. Οἱ νοσοκόμοι τοὺς παρέλαβαν, κατὰ τὴν κρατοῦσαν τάξιν, τοὺς προσέφεραν τὰς φροντίδας τῆς πρώτης καθαριότητος, τοὺς ἤλλαξαν, τοὺς ἐκούρευσαν καὶ τοὺς ἐτοποθέτησαν εἰς τὰ κρεβάτια των, διὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ κατόπιν ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ἐπίδεσμου, ἡ πιστοποίησις τῆς καταστάσεως τῶν τραυμάτων—ἐλαφρῶν τῶν περισσοτέρων—καὶ ἡ νέα ἐπίδεσις. Οἱ γενναῖοι, ἐν τῷ μεταξύ, βυθισμένοι εἰς τὴν μακαριότητα μιᾶς ἀναπαύσεως, τῆς ὁποίας τὴν ὑπαρξιν εἶχον λησμονήσει μῆνας ὀλοκλήρους εἰς τὸ χαράκωμα καὶ ὑπὸ τὸ ἀντίσκηνον, ἐπερίμεναν τὴν σειρὰν τοὺς καὶ τὸν ἰατρόν, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀρχίσει ἤδη τὸ ἔργον του ἀπὸ τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς αἰθούσης.

Εἰς δύο γειτονικά κρεβάτια ἦσαν τοποθετημένοι δύο φαντᾶροι, ποὺ δὲν εἶχαν δώσει κανένα σημεῖον ἀναγνωρίσεως μεταξύ των. Ὅχι βεβαίως διότι δὲν εἶχαν προηγηθῆ ἀμοιβαίαι παρουσιάσεις. Αὐτὰ εἶναι ἀστείότητες διὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὴν ἰδίαν κολυμβήθραν τοῦ αἵματος. Ἄλλὰ ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς τραυματῖας, μὲ τὸν ἐπίδεσμον εἰς τὸ χέρι, ματαίως ἐπροσπάθησε νὰ ἐπικοινωνήσῃ, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι συνάδελφοί του, μὲ τὸν γείτονά του, τὸν γείτονα τοῦ πόνου, ποὺ εἶναι ὁ πολυτιμότερος σύντροφος εἰς τὰς μακρὰς ἀνιαρὰς ὥρας τῆς νοσοκομειακῆς αἰθούσης. Ὁ γείτονάς του εἶχε σκεπασμένον τὸ πρόσωπον ἀπὸ ἐπίδεσμούς, καλύπτοντας προφανῶς διάφορα αἱματηρὰ ἀραβουργήματα, ποὺ εἶχαν χαράξει ἐπάνω του τὰ θραύσματα μιᾶς ἐχθρικής ὀδύδος. Ἐνα μάτι ἔμενε μονάχα ἐλεύθερον ἀπὸ ὅλον αὐτὸ τὸ ἀπροσδιόριστον μπαλόνι*, ποὺ ἀντιπροσώπευεν ἕνα ἀνθρώπινον κεφάλι. Ἄλλὰ καὶ τὸ μάτι αὐτὸ ἦτο κλειστὸν ἀπὸ τὸν κόπον καὶ τὴν ἐξάντλησιν τοῦ ταξιδίου.

—Σὰν καλὰ εἴμαστε ἐδῶ, συνάδελφε! Τί λές; . . εἶπεν ὁ τραυματῖας μὲ τὸν ἐπίδεσμον εἰς τὸ χέρι, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸ κλειστὸ μάτι, τὸ ὁποῖον ἐπροσπάθησε ν' ἀνοίξῃ μὲ τὴν συναδελφικὴν του

προσφώνησιν. Ἄλλὰ τὸ μάτι δὲν ἤνοιξε καὶ ὁ κρούσας ματαίως τὴν θύραν τοῦ γείτονός του γενναῖος ἐμουρμούρισε, μὲ κάποιαν δικαιολογημένην ἀπογοήτευσιν :

—Μωρὲ γείτονας νὰ σοῦ πετύχη! Αὐτός, μωρὲ μάτια μου, ἔχει σκοπὸ νὰ πάρῃ ἐδῶ πέρα μονορουφί δλον τὸν ὕπνο, ποῦ ἔχασε στὸ μεγάλο γλέντι. Καί, ἐλεεινολογήσας τὴν τύχην του, ἐγύρισε ἀπὸ τὸ ἄλλο πλευρόν.

Σὲ λιγάκι, οἱ λευκὲς ποδιές, οἱ λευκὲς σκούφιες, τὸ λευκὸν καρροτσάκι μὲ τὰ ἀντισηπτικὰ καὶ τοὺς ἐπιδέσμους, δλη ἡ λευκὴ λιτανεῖα τῆς ἐπιδέσεως ἐπλησίασε καὶ πρὸς τὰ δύο γειτονικὰ κρεβάτια. Ὁ τραυματίας μὲ τὸν ἐπίδεσμον εἰς τὸ χέρι, ὑπεβλήθη πρῶτος εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς ἀλλαγῆς.

—Δὲν ἔχεις σπουδαῖα πράγματα, παιδί μου. . . τοῦ εἶπεν ὁ ἰατρός. Σὲ λίγες μέρες θὰ εἶσαι καλά.

Καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὸν δεῦτερον, ἐνῶ ὁ πρῶτος, τακτοποιῶν τὸ χέρι του εἰς μίαν ἀναπαυτικὴν θέσιν, ἐπροσπαθοῦσε νὰ βεβαιωθῇ, ἂν θ' ἀποφασίσῃ τὸ κλειστὸ μάτι τοῦ ὕπναρᾶ συναδέλφου του ν' ἀνοίξῃ ἐπὶ τέλους. Ὅταν ἀφηρέθησαν οἱ ἐπίδεσμοι, ἀνάμεσα ἀπὸ τις λευκὲς ποδιές, τοὺς δίσκους τῶν ἐργαλείων καὶ τὰ στιλπνὰ δοχεῖα τοῦ ἀποστειρωτικοῦ κλιβάνου, μὲ τὰ βυμβάκια καὶ τις γάζες, ποῦ εἶχαν τεθῆ εἰς ἐνέργειαν γύρω ἀπὸ τὸν τραυματίαν διὰ τὴν ἀλλαγὴν, διέκρινεν εὐχαρίστως ὅτι, ἀντὶ ἐνὸς ματιοῦ, εἰς τὸ ὠργωμένον ἐκεῖνο ἀπὸ τὴν ὀδύδα πρόσωπον, ἤνοιξαν δύο μάτια. —Ἄν δὲν ξανακλείσουν πάλι, εἶπεν ἀπομέσα του, θὰ κάνουμε καμμιά κουδέντα...

Καὶ ἐπερίμενε νὰ τελειώσῃ ἡ ἱεροτελεστία τῆς ἀλλαγῆς διὰ νὰ ἀνανεώσῃ τὴν φιλικὴν ἐπίθεσιν.

Ἄλλὰ δὲν ἐπερίμενε πολὺ. Ὅταν ἀπεμακρύνθη ἡ λευκὴ λιτανεῖα, τὰ δύο ἐκεῖνα μάτια ἐστράφησαν ὀλόγυρα, κατεσκόπευσαν τὴν αἴθουσαν ἐπάνω, κάτω, γύρω, καὶ ἐσταμάτησαν μίαν στιγμὴν τὸ βλέμμα των ἐπάνω εἰς τὸν γείτονα, ὁ ὁποῖος ἐσχεδίαζε τώρα νὰ μὴν ἀφήσῃ νὰ ξανακλείσουν. Ἐξαφνα ὁμοῦ εἶδε τὰ μάτια ἐκεῖνα ν' ἀνοίγουν ὀλοένα περισσότερον, νὰ στρογγυλεύουν, νὰ καρφώνονται ἐκστατικὰ ἐπάνω του. Καὶ πρὶν προφθάσῃ νὰ ὁμιλήσῃ αὐτός, ἤκουσεν ἓνα ἔναρθρον στεναγμόν :

—Βρὲ Μῆτσο, ἐσὺ εἶσαι :

Ἄλλὰ ποῖος ἦτον ἐπὶ τέλους, ὁ συνάδελφος ποῦ τὸν ἐρωτοῦσε

μέ τώσην λαχτάραν ἂν ἦτον ὁ Μῆτσος; Κάτω ἀπὸ τὸ παχὺ στῤῷμα τῶν ἐπιδέσμων δὲν ἤμποροῦσε νὰ διακρίνη τίποτε ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὀρθάνοικτα ἐκεῖνα, ἐκστατικά καὶ δακρυσμένα, τώρα, μάτια.

— Ἐγὼ! εἶπε. Καὶ τοῦ λόγου σου, συνάδελφε;

Ἡ φωνὴ συνεπλήρωσε τὴν ἀναγνώρισιν.

— Μωρὲ Μῆτσο, ἐγὼ ποῖος εἶμαι; Δὲν μὲ γνωρίζεις;

Σὲ λίγο οἱ δύο ἀδελφοί, ποὺ πέντε χρόνια ἐπολεμοῦσαν καὶ πέντε χρόνια εἶχαν νὰ ἴδουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, εὐρέθησαν σχιχταγ-καλιασμένοι ἐν μέσῳ τῆς ἐπευφημοῦσης τὸ θέαμα αἰθούσης, ὅπου ὁ πόνος ἔδιδε τώρα τὸ χέρι του εἰς τὴν τρυφερότητα. Ἀπαράλλακτα δηλαδὴ, ὅπως εἰς τὰ μυθιστορήματα.

1921.

Γ'. ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Συνάντησις στὸ βουνό.

Ἀναστασίου Πεξοπόρου.

Καθὼς ἐπερνοῦσα ἀπὸ μίαν βεματιάν, ἤκουσα φωνὰς εὐθύμους:

— Κύριε!... Κύριε!...

Μοῦ ἐφάνη ὅτι ἀπὸ τὴν ἀπόκρημον πλαγιὰν κατρακυλοῦσαν ἀγριόγυδα. Ἐσταμάτησα καὶ ἔβαλα τὴν παλάμην μου πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. Παρετήρησα ὅτι τρεῖς ἄνθρωποι κατέβαινον ὡς βέλη. Αἱ χαιρετιστήρια φωναὶ τῶν ἐξηκολούθησαν καὶ ἀφύπνιζαν μὲ εὐχαριστημένην ἐκπληξιν τὴν κοιμισμένην ἠχῶ τοῦ ρουμανιοῦ*: «Κύριε!... Κύριε!...»

Προτοῦ νὰ ἀντιληφθῶ περισσότερο τὸ φαινόμενον, τρεῖς παλικαράκια ἀνεπήδησαν γύρω μου. Ἦσαν τόσα ἐλαστικά τόπια, τὰ ὅποια προτοῦ νὰ ἀδρανήσουν ἀναπάλλονται εἰς τὸ ἔδαφος.

— Σὲ συναντῶμεν πάλιν! μοῦ εἶπαν μὲ λαχανιασμένην φωνήν.

— Ἐ, φίλοι μου, ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος καὶ ἡ Ἀττικὴ εἶναι μικρά.

Ἐκαθίσσαμεν εἰς ἓνα βραχάκι. Βρυσούλα ἀσημόφωνη ἔρρεεν εἰς τὴν βάσιν του καὶ ἐλαφρόν, δαντελλένιο πολυτρίχι ἐστόλιζε τὰ δροσερὰ χειλάκια της. Ὁ ἠχὸς της ἦτο βιολισμὸς τῶν παλαιῶν μελωδιῶν.

— Ἀπὸ ποῦ ἐρχόσαστε; ἠρώτησα.

Μοῦ ὠνόμασαν μίαν διεύθυνσιν.

— Ἄπο ποῖό μονοπάτι;

— Τὰ μονοπάτια τὰ κατηργήσαμεν. Ἐνοίγομεν καινούργια εἰς τὰ βουνά.

Πράγματι τὸ μέρος, ἀπὸ τὸ ὅποτον ἤρχοντο, καὶ ἡ διεύθυνσις, τὴν ὁποίαν εἶχον λάβει, δὲν εἶχε κανὲν μονοπάτι. Ἐπρεπε νὰ ἦσαν χαλυδδόποδες ἄνθρωποι, διὰ νὰ ἐπερνοῦσαν τοιοῦτους ὀγκολίθους.

Ἐκοίταξα τὰ τρία παλικαράκια. Τὸ πρόσωπόν των ἦτο ἡλιοκαές. Εἶχε τὴν ἔκφρασιν, ποῦ ἔδωσε εἰς τὰς χαλκίνας μορφάς του ὁ Μενιέ*. Ἐφοροῦσαν ῥαβδωτὴν φανελλίτσαν. Γυμνὸς ἦτο ὁ ἰσχυρὸς λαιμὸς των, ἡμίγυμνα τὰ μελαψὰ μπράτσα των καὶ ἡ κόμη των μαύρη, κοντή, κομμένη εἰς τὸν τράχηλον, ἀλλὰ πυκνή, ἔστεφε θαυμαστὰ κεφάλια, τὰ ὅποια ἐθώπευσε τὸ ὑπαιθρον μὲ τὰς μυριάδας τῶν πνοῶν του. Εἰς τὸν ὤμόν των εἶχαν δεμένον ἓνα σακκίδιον, κοντὸ ἦτο τὸ πανταλόνι των καὶ τὰς κνήμας των ἔσφιγγαν γκέττες χρώματος χαλί. Ἐφοροῦσαν ἐλαφρὰς ἀρβύλας μὲ σόλες ἀπὸ λάστιχον καὶ ἐκρατοῦσαν ὑψηλὰ ἀλπενστέκε*. Ἦταν μία ἀπὸ τὰς σπανιωτέρας πεζοδρομικὰς συντροφιάς, ποῦ συνήντησα εἰς τὴν ὄρεινὴν Ἄττικὴν.

Ἀφήρεσαν τὰ σακκιδιά των ἀπὸ τοὺς ὤμους των, ἔδγαλαν ἀπὸ ἐκεῖ μέσα τὰ τρόφιμά των καὶ ἤρχισαν νὰ προγευματίζουσι, μὲ ἡράκλειον ὄρεξιν. Ἄν ἦσαν εἰς κανὲν ἀθηναϊκὸν ζαχαροπλαστεῖον, ζήτημα ἂν θὰ ἔτρωγαν μίαν κρέμαν.

— Ἄπο ποῦ ἐρχόσαστε, σεῖς; μὲ ἠρώτησαν.

Εἶπα μίαν διεύθυνσιν.

— Περπατᾶτε ἐξ ὥρας; Ἡμετεῖς βαδίζομεν ὀκτὼ ἕως αὐτὴν τὴν στιγμήν.

— Καὶ γιὰ ποῦ εἴσθε;

Ἐνέφεραν ἓνα δρόμον.

— Ὡστε δὲν γυρίζετε ἀπόψε εἰς τὴν πόλιν;

— Ὁχι, θὰ μείνωμεν στὸ βουνό.

— Θὰ βρέξη, εἶπα. Ἡ ζέστη εἶναι πνιγηρά. Τὰς ὑπονοίας μου περὶ βροχῆς ἐνίσχυσε καὶ ἓνας βλάχος, ποῦ συνήντησα στὴν παραπάνω βρύση.

— Ἐχει ἐξωκκλήσια!

— Κοιμᾶσθε τὴν νύκτα στὰ ἐξωκκλήσια;

— Ναί. Σεῖς;

—Καμμίαν φοράν.

—Δὲν εἶναι ὥρατον νὰ κοιμᾶται κανεὶς τὴν νύκτα εἰς ἓνα ἐρημικὸν ἐξωκκλήσι καὶ νὰ ἀκούη τὴν βροχὴν νὰ πέφτῃ εἰς τὴν παλιάν του στέγην;

—Καὶ νὰ τρίζουσι αἱ ἱεραὶ εἰκόνες.

—Ποῦ τὸ ξέρετε;

—Κάποτε τὴν νύκτα ἤκουσα αὐτὸ τὸ τρίξιμον.

—Ναί. Εἶδατε τί συγκίνησιν φέρεται μέσα εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐκείνην ἡσυχίαν.

Ἦσαν τρεῖς ψυχὰι ἀπλατὶ καὶ παιδικαί. Ἀπὸ τὴν περαιτέρω συνομιλίαν μας ἀντελήφθητιν ὅτι ἡ φύσις, εἰς τὴν ὁποίαν ἐζοῦσαν τὸν περισσότερον καιρὸν τῆς ὥρας νεότητός των, τοὺς εἶχε λεπτύνει τὴν εὐαισθησίαν των. Ἀλλὰ πρὸ παντός τὰ βουνὰ καὶ αἱ ἀναβάσεις των εἶχον διαπλάσει τὸ σῶμά των λυγερόν, εὐθυτενές, λαμπάδα. Ἐχαίρετο κανεὶς νὰ τοὺς βλέπῃ.

Ὅταν ἐτελείωσαν τὸ πρόγευμά των ἔσκυφαν καὶ ἤπιαν νεράκι εἰς τὴν πηγὴν. Διὰ ποτήρι ἐχρησιμοποίησαν τὰς δύο παλάμκς των ἠνωμένας. Ὁ ἰδρῶς των εἶχε στεγνώσει εἰς τὰ μαλλιά των. Τὸν ἀπήλειψαν μὲ ἀφθονον λούσιμον. Ἐκάθισαν εἰς τὸν ἥλιον διὰ νὰ στεγνώσουν.

Τοὺς ἐβλεπα καὶ ἐσκεπτόμεν: Ἀλλὰ τί θὰ ἦτο λοιπὸν ἡ ἀθηναϊκὴ νεολαία, ἂν ἐμιμεῖτο τὸ παράδειγμά των; Ἀντὶ τῆς σκόνης τῶν δρόμων νὰ εἰσέπνεε τὸ ἄρωμα τῶν ἐλατιῶν, τῶν πεύκων, τοῦ θυμαριοῦ. Ἡ φύσις, ἔδωσεν εἰς τὴν πόλιν μας ὀλίγας ὥρας μακρὰν τῆς θαυμάσια βουνά. Ἴσως τόσον ὥρατα νὰ μὴν εἶναι ἀλλαχοῦ. Διότι ἔχουν τὰς γοητευτικώτερας ἀνομοιότητας. Τὴν νύκτα τρεμουλιάζει κανεὶς ἐκεῖ ἐπάνω, καὶ τὴν ἡμέραν ζεσταίνεται ὡς εἰς κάμινον. Καὶ ἐνθυμήθητιν τὰ παράπονα πολλῶν συμπολιτῶν, ὅτι τὰ βουνὰ μας δὲν ἔχουν ἓνα ὀδοντωτὸν σιδηρόδρομον. Θὰ ἤθελαν νὰ ἀναβαίνουν εἰς ὕψος χιλίων μέτρων μὲ τὸ σιδερωμένο πανταλόσι των, καὶ μὲ τὴν ἀμεμπτον ὑπόδησίν των. Νὰ εὕρισκαν μίαν αἴθουσαν μὲ παρκέτο* διὰ νὰ χορεύουσιν. Ἀλλὰ παρομοία ἀπόλαυσις τοῦ βουνοῦ ὁμοιάζει μὲ τὸ βραχνὸν τραγούδι τοῦ Καρούσου,* τὸ ὅποσον ἀκούει κανεὶς εἰς τὸν φωνογράφον ἐνὸς καπηλείου.

Τὰ παλικράκια ἐφορτώθησαν ἐκ νέου τὰς ἐλαφρὰς ἀποσκευὰς των, ἀνέλαβον τὴν ὀρεινὴν ὑψηλὴν βάρδδον των μὲ τὴν σιδηρᾶν αἰχμὴν εἰς τὸ ἄκρον τῆς καὶ ἐκινήθησαν ἐλαστικὰ καὶ ἀκούραστα.

—Ἐρχεσθε μαζί μας; μοῦ εἶπαν μὲ τὴν δροσερὰν εὐγενῆ φωνήν των.

—Ναί, θὰ ἤθελα, ἀλλὰ στὰς δέκα πρέπει νὰ εἶμαι εἰς τὴν πόλιν. Ἔχω δουλειὰ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς ἡφμερίδος μου ἕως τὸ πρωί.

—Ἵστερα ἀπὸ τόσον δρόμον;

—Ναί, καὶ χθὲς τὴν νύκτα δὲν ἔκοιμήθην. Ἔφυγα ἀπὸ τὰς πέντε τὸ πρωί ἀπὸ τὸ γραφεῖον διὰ νὰ ἀνεδῶ εἰς τὸ βουνό.

—Ἀλλὰ τότε, κύριέ μου, εἰσθε ἀξιοθαύμαστος!

Μοῦ ἔσφιγξαν τὸ χέρι. Εἶχαν πολὺ δυνατὰ δάκτυλα. Ἐνίωσα μίαν εὐχαρίστησιν, τὴν ὅποیان θὰ ἠσθάνοντο οἱ ἀρχαῖοι δρομεῖς στεφανούμενοι. Χωρὶς νὰ τὸ ἐλπίζω, ἀπέλαυσα εἰς τὴν ἔρημικὴν μου ἐκδρομὴν ἕνα ἔπαινον. Καὶ ὅποτον! Ἐπαινον τῆς θαλερωτέρας νεότητος πρὸς ἕνα ἀπόμαχον.

1921.

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Α' ΠΟΛΕΩΣ.

Ἡ Ζάκυνθος.

Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνετικῆς κυριαρχίας, — ἸΕ' αἰῶν — ἡ πόλις τῆς Ζακύνθου ἀπετελεῖτο κυρίως ἀπὸ δύο τμήματα: τὸ φρούριον καὶ τὸν αἰγιαλόν. Ἡ καθ'αυτὸ πόλις ἦτο ἐπάνω εἰς τὸ φρούριον· ὁ δὲ λεγόμενος «αἰγιαλός» εἶχεν ὀλίγα οἰκήματα διεσπαρμένα, τὰ ὅποια ἐγκατέλειπαν οἱ αἰγιαλίται, διὰ νὰ ἐγκλεισθοῦν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ φρούριον, ὡσάκισ ἐνεφνίζετο ὑποπτον πλοῖον καὶ ἠπειλεῖτο κατὰ τῆς νήσου ἐπιδρομὴ πειρατῶν.

Ἡ σημερινὴ πόλις εἶναι ἡ μοιραία ἐξέλιξις τοῦ ἀρχεγόνου ἐκεῖνου «αἰγιαλοῦ». Τὸ φρούριον, ὁλονὲν ἀνωφελέστερον, παρήκμαζε διὰ τῶν αἰώνων καὶ ἠρημοῦτο, ἐνῶ ἀπεναντίας ὁ παρά τὴν θάλασσαν συνοικισμὸς κατέκτα ὀσημέραι ἔδαφος, ἐπυκνοῦτο. Σήμερον τὸ ἐνετικὸν φρούριον δὲν εἶναι παρά μεγαλοπρεπὲς εἶρειπιον, δεσπόζον τῆς πόλεως καὶ ἐξεγεῖρον τὰς ἀναμνήσεις, μὲ τὰ σχεδὸν κατεστραμμένα τείχη του, τὰς ἐπάλξεις, τοὺς προμαχῶνας, τὰς τουφεκῆθρας καὶ τοὺς λέοντας τοῦ Ἀγίου Μάρκου*, τοὺς γλυπτοὺς ἐπὶ τῶν ὑπερθύρων. Ὁ εὐρύς του περίβολος, τὸν ὅποτον δὲν

είναι πλέον ανάγκη νά φράττουσιν σιδηραῖ πύλαι, τώρα περικλείει μόνον τὰς φυλακάς, ὅπου κρατοῦνται ὑπόδικοι καὶ κατάδικοι, καὶ τὸν σηματογράφον, τὸν «τηλέγραφον», ὅπως λέγεται ἐκεῖ-πέρα, ὁ ὁποῖος σημειώνει—«σινιαιλάρει»—τὰ καταπλέοντα ἀτμό-πλοια. Ἄλλὰ κάτω ἢ πόλις καταλαμβάνει μέγα μέρος τῆς ἀνατολικῆς παραλίας, ἐκτείνεται ἐμπρὸς πρὸς τὴν θάλασσαν μὲ μώλους καὶ προσχώσεις, ἀνέρχεται ὀπίσω πρὸς τοὺς λόφους, μέχρι σχεδὸν τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου, ἀπλώνεται παντοῦ, μεγαλώνει, ἐξωραϊζεται μὲ νέα κτίρια, —ὅταν δὲν ἀσχημίζεται, ὅπως τώρα, μ' ἐρείπια σεισμῶν,—καὶ ἀντιτίθεται πάντοτε πρὸς τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν ἐρείπωσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐκεῖ-ἐπάνω, τὴν ὅποιαν διεδέχθη καὶ ὑπερευδοκίμησε. Ποία ἐκπληξίς θά ἦτο τὸ θέαμα αὐτὸ διὰ τὸν Ζακύνθιον τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων Πρεβεδούρων*, ἂν ἦτο δυνατὸν ν' ἀναστηθῆ ἀπὸ κανένα τάφον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἢ τῆς Ἀναλήψεως!

Ὁ εἰσπλέων διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν εὐρύχωρον καὶ ἀσφαλῆ λιμένα τῆς Ζακύνθου μένει ἔκθαμβος πρὸ τοῦ πλήθους καὶ τοῦ ὕψους τῶν κωδωνοστασίων, ποὺ στολίζουν τὴν πόλιν αὐτὴν, ἢ ὅποια φαίνεται μεγάλη καὶ ὠραία. Μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ὑπερυψηλοὺς τῆς πύργους ἠκρωτηρίασαν ἢ κι' ἐξηφάνισαν οἱ τελευταῖοι σεισμοί, ἀλλὰ καὶ πάλιν μένουν τόσοι, ὅσοι εἰς καμμίαν ἄλλην ἑλληνικὴν πόλιν.

Ἡ πρώτη αὐτῆ ἐντύπωσις ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ τὴν ἀποβί-θασιν. Ἡ Ζάκυνθος εἶναι ἡ χώρα τῶν καμπαναριῶν καὶ τῶν ἐκκλησιῶν. Εἰς τὴν ἐξοχὴν ἐκκλησιάκια, ποιητικὰ ζωκκλήσια, μερικὰ ὄχι μεγαλύτερα ἀπὸ σπηλιάν ἢ καλύδην. Εἰς τὰ χωρία ἐκκλησίαι μεγάλαι, διπλαῖ καὶ τριπλαῖ, μὲ καμπαναριά ὅπως εἰς τὴν χώραν. Παντοῦ «οἴκοι Θεοῦ» παντοῦ ἀετώματα μὲ σταυροῦς, παντοῦ κόγχαι μὲ θυρίδας, ὅπισθεν τῶν ὁποίων λάμπει τὸ φῶς τῆς ἀκοιμήτου κανδήλας.

Καὶ τί ὠραῖοι, τί πλούσιοι, τί καλλιτεχνικοὶ οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς πολυπληθεῖς αὐτοὺς ναοὺς! Εἰς ἀπλοῦν ρυθμὸν βασιλικῆς*, χωρὶς θόλους, χωρὶς στήλας, χωρὶς λαδυρῖνθους καὶ παρεκ-

1. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον νεκροταφεῖα δὲν ὑπῆρχον καὶ οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο εἰς τὰς ἐκκλησίας. Σημ. τοῦ συγγραφέως.

Ἁλ. Γ. Σαρῆ Νεολλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου.

κλήσιαι, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἀμυθήτους στολισμοὺς ξυλογλύπτων τέμπλων, ἐπιχρῶσων, μὲ παλαιὰς εἰκόνας καλῆς καὶ πολλὰκις ἐξόχου τέχνης, μὲ ὀλόκληρον θησαυρὸν μανουαλίων, κανδηλῶν, πολυελαίων ἀργυρῶν. Ὁ σημαντικώτερος εἶναι ὁ ναὸς τῆς Φανερωμένης, ἐπὶ τῆς πλατείας Δοξαρά, θαῦμα πλοῦτου καὶ φιλοκαλίας, ὁ κομψότερος, ὁ καλλιτεχνικώτερος ἴσως ἑλληνικὸς ναός.

Οἱ ναοὶ τῆς Ζακύνθου εἶναι οἰκοδομήματα αἰωνόβια. Ὁ νεώτερος ἀπὸ αὐτοὺς δὲν πιστεύω ν' ἀριθμῆ ὀλιγώτερα ἀπὸ ἑκατὸν χρόνια. Ἰδρύματα ἐποχῆς τρανοῦ πλοῦτου καὶ μεγάλης εὐσεβείας, ὅταν οἱ καλοὶ ἄνθρωποι ἀφιέρωναν τὰ «ὀπάρχοντά των» εἰς τὸν Θεόν, ὅπως σήμερον ἀφήνουν τὰς περιουσίας των εἰς τὸ ἔθνος.

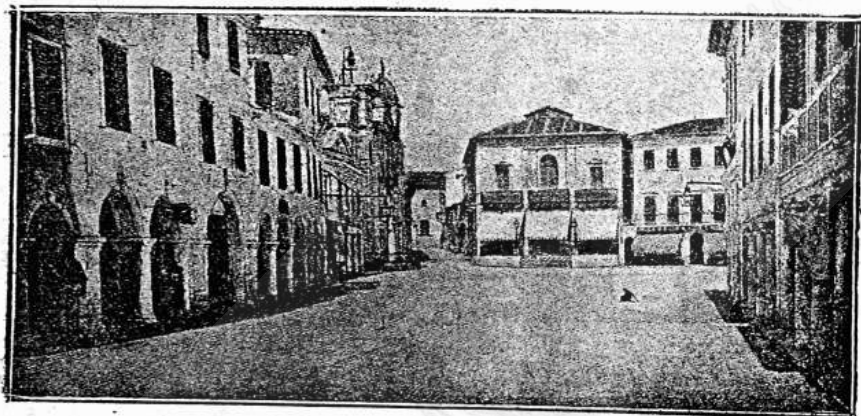
Ἄλλὰ καὶ τὰ ἄλλα οἰκοδομήματα δὲν εἶναι ἐκεῖ περισσότερον νέα. Τὰ σπίτια τῆς Ζακύνθου μετὰ δυσκολίας κρύπτουν ὑπὸ χθεσινὰ ἐπιχρίσματα τοὺς αἰῶνάς των. Ἄν δὲν ἦσαν οἱ μεγάλοι σεισμοί, ποῦ κατ' ἀνάγκην φέρουν κάποια ἀνακαίνισιν, ἡ πόλις θὰ ἦτο ἀκόμη ὅπως τὴν ἐποχὴν τῶν Βενετῶν. Καλόκτιστα παλατάκια, προωρισμένα ν' ἀντέχουν καὶ νὰ καταλήγουν εἰς θαλερά, ἤρεμα, γλυκοθώρητα γεράματα, γειτονεύουν μὲ σπιτόπουλα, ποῦ εἰς ῥυθμὸν καὶ χρῶμα φαίνονται ὡς εὐπειθῆ παιδιὰ των. Τὴν ἀρμονίαν αὐτὴν τοῦ παλαιικοῦ, τοῦ ἀμαυροῦ, τοῦ «βενετικού», μόλις ἐδῶ κι' ἐκεῖ διακόπτει κανένα σπίτι καινούργιο, στιλπνόν, «ἄθηναϊκόν». Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα σπίτια, σχετικῶς καινούργια, κτισμένα πρὸ πενήντα χρόνων. Καὶ μεταξὺ τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων, νεώτερον φαίνεται τὸ ὠραιότερον: τὸ παλάτι τῶν Κομούτων, ποῦ ἐνθυμίζει τὴν Φανερωμένην. Ἐχουν καὶ τὰ δύο τὴν ἰδίαν σχεδὸν ἡλικίαν καὶ τὴν ἰδίαν ἀγέραστην εὐμορφίαν· ἴσως διότι εἶχαν καὶ τὰ δύο τὸν ἴδιον καλλιτέχνην ἀρχιτέκτονα, τὸν Νικόλαον Κομοῦτον.

Ὁ χαρακτηριστικώτερος δρόμος τῆς Ζακύνθου δὲν εἶναι βέβαια ἡ Στράτα Μαρίνα (ὁδὸς Λομβάρδου σήμερον), ὁ παράλιος δρόμος, ὁ ἴσιος καὶ πλατύς, μὲ τὰ νέα σπίτια, μὲ τὰς ἀποβάθρας καὶ τὰ διπλᾶ πεζοδρόμια, ὁ σχεπάζων τὴν ὀπισθεν γηραιὰν πόλιν ὡς μὲ μίαν προσωπίδα νεότητος, ἀλλὰ ἡ ὁδὸς Ἀνεξαρτησίας, ὡς ἐβαπτίσθη τελευταίως ἡ φημισμένη Πλατεία Ροῦγα, ἡ παλιά.

Ἀρχίζει σχεδὸν ἀπὸ τὴν μεσαιωνικὴν Πλατείαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου, τὴν σημερινὴν Πλατείαν τοῦ Σολωμοῦ, μικρὰν καὶ πλα-

κόστωτην, μὲ τὸν σεμνὸν τάφον τοῦ ποιητοῦ εἰς μίαν ἀκρὴν, ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν λατινικὴν Μητρόπολιν, καὶ προχωρεῖ διασχίζουσα τὴν πόλιν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ὡς ἡ κυριωτέρα τῆς ἀρτηρίας.

Ἀκανόνιστη, ἄλλοῦ πλατεῖα καὶ ἄλλοῦ στενή, ἄλλοῦ ἴσια καὶ ἄλλοῦ λοξή, μ' ἐλαφροὺς ἀνηφόρους καὶ κατηφόρους, τέμνεται κάθε τόσον ἀπὸ πολυάριθμα καὶ στενὰ καντούνια*, ποὺ ὀδηγοῦν ἀπὸ ἐδῶ πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς τὰς ἐπάνω συνοικίας.

Ἡ πλατεῖα τοῦ Ποιητοῦ ἐν Ζακύνθῳ.

Τὰ σπίτια τῆς ἔχουν «κολόνες», στοὰς ὑπὸ τὰς ὁποίας οἱ Ζακυνθῖνοι ἤμποροῦν νὰ περνοῦν δλην τὴν Ῥούγαν προφυλαγμένοι ἀπὸ τὴν βροχὴν καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον.

Εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐμπορικὸς δρόμος καὶ διὰ σχεδὸν τὰ καλὰ μαγαζεῖα εἶναι συσσωρευμένα ἐδῶ. Εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀθηναϊκὴ ὁδὸς Ἑρμοῦ* μόλις ὑπῆρχε σχεδιασμένη, ἡ Πλατεῖα Ῥούγα εἶχε νὰ ἐπιδειξῇ μαγαζεῖα μὲ τόσῃ κομψότητα βαλμένα καὶ πολυτέλειαν, ποῦ θὰ τὰ ἐξήλεγε καὶ ἡ ὁδὸς Σταδίου* ἡ σημερινή.

Ἄλλ' ἡ ἀκμὴ τῆς ἐκεῖνη παρήλθε. Καὶ ἡ Πλατεῖα Ῥούγα ἀπομένει μὲ τὴν μελαγχολικὴν τῆς ὄψιν τὴν ὑποκίτρινην, γεμάτη ἀναμνήσεις, ἐγκαρτέρησιν διὰ τὸν ἐκπεσμόν καὶ ποιήσιν.

Τὴν ποίησιν αὐτὴν ποῦ ἀποπνέουν διὰ τὰ παλαιὰ πράγματα, τὴν ἀπαντᾷ κκειεῖς εἰς κάθε βῆμα. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι δρόμοι σύγχρονοι τῆς Πλατείας Ῥούγας, καὶ ἄλλαι γηραιαὶ συνοικίαι,

ήσυχος και ήρημικός, όπου αί μεταβολαί, αί νεώτεροι βεβηλώσεις, είναι ολίγαι· και άλλαι πλατεΐαι μικραί-«πλατώματα», όπως τὰ λέγουν εκεί,-πλακόστρωτοι ως ή πλατεΐα του Ἁγίου Μάρκου, και περιοριζόμεναι ἀπό ένα παλάτι, ἀπό μιαν ἐκκλησίαν, ἀπό δύο -τρία σπίτια, και ἀπό πέντε-έξη χαμόσπιτα. Εἰς τήν μέσην των ὑπάρχει τότε ένα δένδρον πυκνόφυλλον, πού ψάλλει στον άνεμον τραγούδια του παλιου καιρου· τότε μία κρήνη, πού ἐκουράσθη νά χύνη τὸ νερόν της ἐπὶ δύο αἰῶνας· και τότε ὁ κορμός ενός δένδρου πού ἀπέθανε, ή τὰ ἐρείπια ἀπλῶς μιᾶς βρύσης πού ἐστείρευσε. . . Ἄλλ' αὐτή είναι ή Ζάκυνθος ή ἀληθινή, ή γνησία, ή ὁμοιάζουσα με «μικρὰν μεσημβρινήν ἰταλικήν πόλιν», κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸν ενός ἐπισήμου περιηγητου, του ἀρχιδουκὸς Ροδόλφου της Αὐστρίας.

Αἱ προσθήκαι, τὰ νέα κτίρια, οἱ νέοι δρόμοι και αἱ νέαι πλατεΐαι, δὲν ἔχουν ἀκόμη τίποτε τὸ ἰδιαίτερον και δὲν ὁμοιάζουν με τίποτε. Εἶναι Ζάκυνθος και δὲν εἶναι· κάτι τι ξένον και νόθον, πού δὲν ἐνεκλιματίσθη ἀκόμη και ἴσως δὲν θὰ ἐγκλιματισθῆ παρὰ μετὰ ένα αἰῶνα.

Κάτι τέτοιο εἶναι και τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς, με τὸ ὅποτον ἐφώτισε τήν πόλιν ή πρόνοια ενός ἀληθινὰ φιλοπόλιδος δημάρχου. Ὡ! δὲν φαντάζεσθε πόσον ὀλίγον ταιριάζει εἰς τὰ μυστηριώδη καντούνια ή βάρβαρος ἀκτίς! Τὰς ἀμαυράς, τὰς εὐγενεῖς ἐκεῖνας προσόψεις των παλαιῶν σπιτιῶν, πού μερικαί ἐπῆραν πλέον τὸ χάλκινον χρῶμα, μου ἀρέσει νά τὰς ἀναπολῶ, ὅπως τὰς ἐδίλεπα κατὰ τὰς παιδικὰς μου νύκτας, ὑπὸ τὸ ἐρυθρωπὸν φῶς του νυσταλέου φανοῦ με τὸ λάδι. . . Και ἀκόμη περισσότερον μου ἀρέσει νά τὰς φαντάζωμαι ὑπὸ τήν ἐξαφνικήν ἀκτίνα του κλεπτοφάναρου, τὸ ὅποτον περιέφεραν εἰς τήν ζοφερὰν και ποιητικὴν των νύκτα, τήν ῥωμαντικὴν, μιὰ φορὰ κι' ἕναν καιρό, οἱ Βενετοὶ Ζακυνθῖνοὶ με τίς περούκες και τὰ κοντὰ πανταλόνια. . .

Ἄλλ' ὁ δρομίσκος όπου κατοικεῖ ὁ κ. Δήμαρχος ἐπωνομάσθη πρὸς τιμὴν του «ὀδοῦ Προόδου», και ή πρόσδος δὲν σέβεται τίποτε, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον τὰ ποιητικὰ ἰνδάλματα. Ἡ Ζάκυνθος φθίνει, ἐκλείπει, και... προοδεύει. Σιγὰ-σιγὰ, με τήν βραδύτητα της ἀσφαλείας, τὸ ὥρατον, τὸ γραφικόν, τὸ ποιητικόν, τὸ δύσχηστον, ἀντικαθίσταται κι' ἐδῶ, ὅπως παντοῦ, ἀπὸ τὸ ἀσχημον, τὸ ἀντιποιητικόν, τὸ πρακτικόν, τὸ ὠφέλιμον. Τίς «λεντίκες» λόγου χάριν, τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐκεῖνα φορεῖα των ἀρχοντισσῶν, πού δὲν

ὕπάρχουν τώρα παρὰ ὡς ἀρχαιότητες εἰς τὰ οἰκογενειακὰ μουσεῖα μερικῶν εὐγενῶν, διεδέχθησαν αἱ πεζόταται ἄμαξαι αἱ συρόμεναι ἀπὸ κοινοῦ Ἴππους, ὅπως θὰ διαδεχθῶν καὶ αὐτὰς μίαν ἡμέραν— καὶ εἰς τὴν Ζάκυνθον ἀκόμη—τὰ τερατώδη αὐτοκίνητα. Οὕτω καὶ εἰς τὰς πλατείας μὲ τοὺς παλαιοὺς ἀπερίττους στολισμοὺς, —μία βρύση, ἓνα δένδρον, ἓνα ἀγαλμα τοῦ Μαίτλανδ*, μία προτομὴ τοῦ Σολωμοῦ, — γίνονται τώρα ἀπόπειραι νεωτεριστικῶν πάρκων καὶ ἀλυσυλλίων. Ὁ « Ἄμμος » π. χ., ἡ πεσιλάητος λαϊκὴ συνοικία, ἐστολισθη καὶ αὐτὴ μὲ ἓνα κομματάκι προκουμαίας καὶ τώρα ἐσχάτως μὲ μίαν ἀπόπειραν δάσους. Ὁ πρῶτος ἀφελῆς κυματοθραύστης, μὲ τοὺς ἀπεράντους ὀγκολίθους, τοὺς ὀπολοὺς ἐπρασίνιζαν τὰ θαλάσσια χόρτα καὶ ἐπὶ τῶν ὀποίων ἤρχοντο νὰ καθίσουν ρεμβώδεις γέροντες καὶ νέοι, ἐφράχθη τώρα μὲ μακρὰ τείχη καὶ κατέληξεν εἰς σωστὴν πλατεῖαν, ἐπιθαλάσσιον, ἐπίσημον, ὅπου οἱ κουρασμένοι περιπατῆται ἔρχονται νὰ καθίσουν εἰς πάγκους τοῦ συμμοῦ. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ἡ τόσον μεγαλοπρεπῆς εἰς τὴν ἀπλότητά της, μὲ τὴν περίφημην ἐκείνην ζωγραφίαν τῆς παλαιᾶς λιτανείας τοῦ Ἁγίου Λειψάνου ἐπὶ τοῦ στηθαίου τοῦ γυναικωνίτου, θ' ἀντικατασταθῆ ἐντὸς ὀλίγου ἀπὸ ἓνα μέγαλον βυζαντινοῦ ρυθμοῦ ναόν, ποῦ θὰ στοιχίσῃ ἑκατομμύριον, ἀλλὰ ποῦ δὲν θὰ ταιριάζῃ καθόλου μὲ τὸ περιβάλλον, — πρὸ πάντων μὲ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο κωδωνοστάσιον, μικρογραφίαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας, — καὶ ποῦ δὲν θὰ ἔχῃ καμμίαν ζωγραφίαν λιτανείας εἰς τὸ στηθαῖον τοῦ γυναικωνίτου του... Καὶ παραπλευρῶς τῶν γηραιῶν καὶ ὥραιων παλατιῶν μὲ τὰ οἰκόσημα, τὰ ὅποια ἐνθυμίζου ἐκεῖνα ποῦ καθρεπτίζονται εἰς τὰ νερὰ τοῦ Ἀδρια, δὲν παύου ν' ἀνεγείρωνται νέα, πλούσια, φαντακτερὰ καὶ πρόστυχα. Εὐτυχῶς ποῦ εἶναι ὀλίγα. Διότι οἱ καλοὶ Ζακυνθῖνοι δὲν ἔχου οὔτε τὰ μέσα οὔτε τὴν μανίαν νὰ κτιζου. Αὐτὸ τὸ ἀποφεύγου ὅσον ἡμποροῦν, ὅσον τοὺς τὸ ἐπιτρέπει τοῦλάχιστον ὁ ὑποχθόνιος καὶ ἀμείλικτος Πλόυτων μὲ τοὺς αἰωνίους σεισμούς του.

Κατὰ τὴν ἐπίσημον τφόντι* διαβεβαίωσιν τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου μας, ἀπὸ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας ἡ μᾶλλον εὐσειστος εἶναι ἡ Ζάκυνθος. Καὶ σχεδὸν ἐκ πρώτης ὄψεως ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἔχει ἐμπρὸς του μίαν πόλιν σεισμόπληκτον. Οὕτε εἶναι ἀνάγκη νὰ βλέπῃς ἐρείπια ἢ ῥήγματα· διότι καὶ τὰ γερώτερα σπίτια παρουσιάζου ἐδῶ κάτι τί, σχεδὸν ἀδιόρατον—μίαν

ελαφροτάτην εξαφνα, ανεπαίσθητον κλίσιν τοῦ γείσου τῆς στέγης, — πού σέ κάμνει νά νομίζης ὅτι πρὸ μιᾶς στιγμῆς τὰ ἤρεμα αὐτὰ σπίτια ἔπαυσαν τὸν τρελλὸν τῶν χορὸν. ✓

Ἀλλὰ ποῖος σεισμός, ποῖα συμφορά, ποῖα καταστροφή θὰ ἦτο ἱκανὴ νά θίξῃ τὴν παροιμιώδη φαιδρότητα τοῦ Ζακυνθينوῦ; Πλούσιος ἢ ἀπένταρος, εὐτυχὴς ἢ κακομοίρης, μὲ βροχερὸν Αὐγουστον ἢ μὲ Μάην ἄβροχον, ὁ Ζακυνθινὸς εἶναι πάντα ὁ ἴδιος, — γελαστός, εὐθυμος, εἴρων, εὐφυλόγος, ἀμέριμνος, γνωρίζων ν' ἀπολαμβάνῃ τὸ πολὺ ἢ τὸ ὀλίγον πού τοῦ παρέχει ἡ ζωὴ.

Ἴσως νά εἶναι αὐτὸ ἀποτέλεσμα καὶ δεῖγμα τοῦ μακροχρονίου πολιτισμοῦ του. Ἴσως καὶ νά μὴν ἔχῃ σχέσηιν.

Ἄλλ' ὅτι ἡ Ζάκυνθος εἶναι τόπος πολιτισμένος, δὲν πιστεύω νά τὸ ἀμφισβητῇ κανεὶς. Μίαν φορὰν ἠρώτησαν ἓνα ξένον, παρεπίδημον ἐκεῖ, πῶς τοῦ φαίνεται ἡ πόλις. Ὁ ξένος ὑπενθύμισε τὸ ἀνέκδοτον τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου, ὁ ὁποῖος ἐναυάγησε κάποτε εἰς ἄγνωστον γῆν, καὶ εἶδε γεωμετρικὰ σχήματα χαραγμένα εἰς τὴν ἄμμον τῆς ἐρήμου ἀκρογιαλιᾶς. «Καλοὶ ἄνθρωποι θὰ κατοικοῦν ἐδῶ», ἐσυλλογίσθη ὁ ναυαγὸς ἀναθαρρήσας. Καὶ ὁ ξένος προσέθεσε: «ἔτσι κι' ἐγώ, ὅταν ἐφθασα στὴ Ζάκυνθον καὶ μοῦ εἶπαν πῶς ἔχει Ἀρχεῖον καὶ Βιβλιοθήκην, ἐσυλλογίσθηκα: καλὰ θὰ εἶμαι ἐδῶ».

Ἡ Ζάκυνθος ἔχει τῶντι πολῦτιμον Ἀρχεῖον μὲ ἐγγραφα πεντακοσίων ἐτῶν. Δημοσίαν Βιβλιοθήκην μὲ τριάντα χιλιάδας τόμους. Δέσχας μὲ πολυτελεῖς αἰθούσας χοροῦ καὶ πλούσια ἀναγνωστήρια. Δημοτικὸν Θέατρον, εὐρύχωρον καὶ κομψόν, ὅπου, πρὶν ἐκπέσῃ ὁ τόπος οἰκονομικῶς, ἐδόθησαν αἱ τελειότεραι ἐν Ἑλλάδι παραστάσεις Ἰταλικοῦ μελοδράματος. Φιλανθρωπικὰ καταστήματα — Γηροκομεῖον, Νοσοκομεῖα, κλπ. — ἐν πρότυπον Ἐνεχυροδανειστήριον, τὸν «Μόντε», ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἰδρύματα, τὰ χαρακτηρίζοντα μίαν κοινωνίαν προηγμένην, λειτουργοῦντα δὲ ἀκόμη καὶ τῶρα μὲ πολλὴν εὐσυνειδησίαν καὶ τιμιότητα.

Μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν κειμηλίων, τὰ ὁποῖα ἡ Ζάκυνθος ἐπιδεικνύει μὲ ὑπερηφάνειαν, εἶναι μερικὰ πού ἀναδίδουν αἴγλην δόξης ἀληθινῆς.

Εἶναι τὸ σπίτι ὅπου ἐγεννήθη ὁ μέγας Σολωμός. Εἶναι ἀκόμη τὸ σπίτι ὅπου ἐγεννήθη ὁ μέγας Φώσκολος*. Μίαν ἡμέραν, κατὰ

τὴν εὐτυχῆ ἔκφρασιν ἑνὸς Ζακυνθινοῦ ποιητοῦ, εἰς τὸ ταπεινὸν αὐτὸ σπιτάκι, ἢ Ἑλλάς ἄλλαξε φιλι μετὴν ἀδελφὴν τῆς Ἰταλίαν. Καὶ ὁ Δῆμος— πολιτισμένος Δῆμος—, ἠγόρασε τὸ σπιτάκι, ἐνετείχισεν ἀπ' ἐξω μίαν ἀναμνηστικὴν πλάκα καὶ ἐγκαθίδρυσε μέσα μικρὰν «Φωσκολιανὴν» Βιβλιοθήκην. Εὐγνώμων, βλέπετε, ἢ πόλις πρὸς τὰ τέκνα ποῦ τὴν ἐδόξασαν.

Τὸ κέντρον τῆς μεγαλυτέρας τῆς πλατείας κατέχει ὁ ἀνδριάς τοῦ ψάλτου τῆς Ἑλευθερίας· καὶ παρακάτω ὑψώνεται μία στήλη ἐνεπίγραφος μετὰ τὰ ὀνόματα τῶν Ζακυνθίων ποῦ ἐσκοτώθησαν εἰς τὸν τελευταῖον πόλεμον.

Δὲν εἶναι μόνον ποιητῶν γεννήτρια, ἀλλὰ καὶ ἡρώων καὶ πατριωτῶν ἐνθέρμων ἢ ὠραία καὶ εὐφορος γῆ. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ἢ ἀγγλοκρατομένη Ζάκυνθος, ἢ «ἐλληνικωτάτη», εἶχε γίνεαι ἢ ἐστία τῶν Φιλικῶν καὶ τὸ ὄρμητήριον τοῦ Κολοκοτρώνη. Ὑπάρχει ἀκόμη ὁ κρυφὸς ναῦσκος, ὅπου ὠρκίζοντο οἱ μύσται τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, μεταξὺ τῶν κειμηλίων τοῦ τόπου.

Ἡ Ζάκυνθος φημιζεται διὰ τὰς ὄνειρώδεις ἐξοχὰς τῆς, τὰ ἄνθη τῆς—«Ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς» μόνη αὐτή,— τοὺς ποιητὰς τῆς, τὶς καντάδες τῆς, τὰ πῆλινα κανάτια τῆς, τὰ σαπούνια τῆς, τὰ μαντολάτα* τῆς, τὴν πούδρα τῆς, καὶ τὴν φιλοξενίαν τῆς.

Ἡ ζωή, εἰς τὴν ἐπαρχικὴν αὐτὴν πόλιν, εἶνε ἀκόμη εὐχάριστη. Μία μικρὰ ἐκδρομὴ μετὴν βάρκαν ὡς τὸ Κρῦο Νερό—τὸ Ζακυνθινὸν αὐτὸ Φάληρον*—εἶναι ἱκανὴ ν' ἀφήτῃ ἀνεξαλείπτους ἐντυπώσεις· ἀλλὰ μία μεγάλη ἐκδρομὴ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἰς τὰς θαυμασίας, τὰς βαθυπρασίνους ἐκείνας ἐξοχὰς, τὰς γεμάτας μυστήριον, εἶναι κάτι ποῦ ὁ ξένος δὲν λησμονεῖ ποτέ.

Μίαν φορὰν ἦσαν ἀξιοθέατα καὶ τὰ Ζακυνθινὰ Καρναβάλια, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν βενετικῶν, μοναδικὰ καὶ φημισμένα εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Καὶ τὰ λαϊκὰ πανηγύρια εἰς τὰ ξωκλήσια, ἐπίσης χαρακτηριστικά.

Πολλὰ ἔχουν γραφῆ περὶ Ζακύνθου. Ἐντόπιοι καὶ ξένοι δὲν ἀποκάμουν νὰ τὴν μελετοῦν, νὰ τὴν περιγράψουν, νὰ τὴν ἐξυμνοῦν. Ὑπάρχουν θησαυρισμένοι εἰς τὰς βιβλιοθήκας ὀλόκληροι σειραὶ σχετικαὶ μετὴν Ζάκυνθον. Ἀλλὰ τὸ τελειότερον, τὸ πληρέστερον σύγγραμμα εἶναι ἡ Ζάκυνθος τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας Σαλδατώρ. Δύο τόμοι μεγάλοι, ὀγκώδεις, πολυτελέστατοι, εἰκονογραφη-

μένοι πυκνῶς, μελετῶντες λεπτομερέστατα τὴν νῆσον ὕφ' ἑλας τὰς ἐπόψεις.

1906.

Β'. ΟΡΓΑΝΟΥ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ.

Τὸ ἔργον τῆς καρδίας.

Παύλου Νιρβάνα.

Δὲν ὑπάρχει θαυμαστότερον ὄργανον εἰς τὸν ὀργανισμόν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν καρδίαν, θαυμαστότερον διὰ τὴν εὐσυνειδησίαν του καὶ διὰ τὴν ὑψηλὴν συναίσθησιν τῶν καθηκόντων του πρὸς τὴν ζωὴν. Οἱ ποιηταί, πού τὸ ὕμνησαν, δὲν μᾶς εἶπαν ποτὲ οὔτε τὸ ἐν χιλιοστὸν τῆς δόξης του. Καὶ οἱ φυσιολόγοι, πού θὰ ἤμποροῦσαν νὰ μᾶς εἰποῦν περισσότερα, εἶναι συνήθως τόσον ὀλίγον ποιηταί. Καὶ ὅμως ὁ ὕμνος τῆς καρδίας ἀνήκει περισσότερον εἰς αὐτούς, πού γνωρίζουν ὅλα τὰ μυστικά της, ὅπως ὁ διθύραμβός της ἀνήκει εἰς τοὺς παθολόγους, πού παρακολουθοῦν τοὺς ἀγῶνάς της, εἰς αὐτούς πού ἀντικρῦζου τοὺς ἥρωισμούς της, ἥρωισμούς ἀφαντάστους κάποτε, εἰς αὐτούς πού χειροκροτοῦν τοὺς θριάμβους της, θριάμβους καταπληκτικούς πάντοτε.

Κέντρον τῆς ζωῆς τὴν ὠνόμασαν. Ἄλλὰ κέντρον μόνον; Εἶναι ὁ ἀκοίμητος τροφοδότης της. Αὐτὴ ἐξαποστέλλει ἀενάως πρὸς τὰς ἐσχατίας τοῦ ἀνθρωπίνου κράτους τὸ ζωογόνον ἐρυθρὸν νᾶμα, τὸ ὅποιον τρέφει, ἀνακαινίζει, συκρατεῖ τὴν ζωὴν. Διότι αὐτὴ φροντίζει νὰ παραλάβῃ τὸ σκοτεινὸν καὶ ἀκατάλληλον αἷμα τῶν φλεβῶν καὶ νὰ τὸ διαβιδάσῃ εἰς τοὺς πνεύμονας, οἱ ὅποιοι θὰ τὸ ὀξυγονώσουν καὶ θὰ τὸ μεταβάλουν εἰς πορφυρᾶν ἀμβροσίαν. Αὐτὴ πάλιν μεριμνᾷ νὰ τὸ παραλάβῃ ἀπὸ τοὺς πνεύμονας καὶ νὰ τὸ ἐξακοντίσῃ πρὸς τὰ πέρατα τοῦ ὀργανισμοῦ, πρὸς τὸ τελευταῖον κύτταρον, τὸ ὅποιον θ' ἀπέθνησκεν ἄνευ αὐτοῦ. Αὐτὴ εἶναι ὁ σοφὸς ὕδραυλικὸς καὶ ὁ μέγας τροφοδότης.

Ἄς λέγουν ὅ,τι θέλουσιν διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ ἐγκεφάλου! Ἄλλὰ τί θὰ ἐγίνετο τὸ ὑπερευγενικὸν αὐτὸ ὄργανον, χωρὶς τὴν καρδίαν; Μίαν στιγμὴν νὰ τοῦ λείψῃ τὸ νᾶμα τοῦ αἵματος πού τοῦ στέλλει ἐκείνη, μίαν στιγμὴν νὰ κοιμηθῇ ἢ πιστὴ τροφοδότις του, καὶ χαίρε σκέψις, χαίρε φαντασία, χαίρε ψυχὴ, χαίρε ὀλό-

κληρον τὸ θαῦμα τοῦ ἐγκεφάλου. Ὁ ἄνθρωπος, ποῦ κατάκειται λιπόθυμος, ὅμοιος μὲ νεκρόν, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ ὁποίου ἔλειψε μίαν στιγμὴν τὸ αἷμα τῆς καρδίας. Μία στιγμὴ ἀκόμη χωρὶς τὰς ὑπηρεσίας τῆς, καὶ εἶναι νεκρός, μὲ δλὴν τὴν δόξαν τοῦ ἐγκεφάλου του.

Ἐμπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε λοιπὸν εὐθύνην μεγαλυτέραν ἀπέναντι τῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ ὄργάνου αὐτοῦ, τὸ ὅποτον οἱ ποιηταὶ ἐφαντάσθησαν προωρισμένον μόνον νὰ ὑπηρετῇ τὰς ὑποθέσεις τῆς ἀγάπης; Ἐμπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε καθήκοντα ὑψηλότερα καὶ βαρύτερα ἀπὸ τὰ καθήκοντα τῆς πτωχῆς αὐτῆς καρδίας; Ἄλλὰ εἶδατε ποτὲ καὶ εὐορκοτέραν ἐκπλήρωσιν τῶν καθιόντων αὐτῶν; Ὅλα τὰ ἄλλα ὄργανα ἔχουν τὰς στιγμὰς τῆς σχετικῆς ἀναπαύσεώς των, τὸν ὕπνον των ἢ τὸν λήθαργόν των. Καὶ αὐτὸς ὁ ἀριστοκράτης ἐγκέφαλος φθάνουν στιγμὰς ποῦ μᾶς ἀρνεῖται κατηγορηματικῶς τὰς ὑπηρεσίας του. Ἔχει ἀνάγκην νὰ ξεκουρασθῇ. Ἡ καρδία δὲν γνωρίζει στιγμὴν ἀναπαύσεως. Ἐργάζεται νυχθημερόν, ἐργάζεται χωρὶς διάλειμμα, ἀγρυπνεῖ μόνη αὐτὴ μὲ στοργὴν μητέρας εἰς τὴν ἀνάπαυσιν ὄλων τῶν ἄλλων ὀργάνων. Καὶ εἶναι καταπληκτικὸν νὰ σκέπτεται κανεὶς, ἀντικρύζων ἕνα αἰωνόδιον, ὅτι τὸν αἰῶνά του αὐτὸν τὸν ἐμέτρησε δευτερόλεπτον πρὸς δευτερόλεπτον μίαν πτωχὴν καρδίαν.

Καὶ ὅμως πόσον ἐσυκοφαντήθη καὶ πόσον περεγνώρισθη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους! Τὴν φανταζόμεθα ἕνα ὄργανον ἀσθενὲς καὶ εὐθραυστον, ὡς κρύσταλλον. Εἶναι γίγας ἀντοχῆς! Πληγωμένη κάποτε, σακατεμένη, συντετριμμένη, δηλητηριασμένη, ἐξακολουθεῖ νὰ κάμνῃ τὸ καθήκον τῆς, ὅπως ὁ πληγωμένος ἥρως, μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ἀντοχῆς τῆς. Παραπατεῖ ἀπὸ τὸν κόπον καὶ τὴν ἐξάντλησιν, ἔχει διαλείψεις, καὶ ὅμως, ἐνῶ τὴν φαντάζεται κανεὶς ἐτοιμαζομένην νὰ υποκύψῃ, ἔξαφνα ἀναλαμβάνει πάλιν σταθερὸν τὸ βῆμά της καὶ προχωρεῖ. Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τί συμβαίνει εἰς ὠρισμένας καρδιακὰς παθήσεις, νὰ ἔχῃ κάποιαν ἰδέαν τοῦ μηχανισμοῦ μὲ τὸν ὅποιον ἡ καρδία ὑπερνικᾷ τὰ ἐμπόδια ποῦ τῆς προσβάλλουν αἱ ἀνεπάρκειαι ἢ αἱ στενώσεις τῶν βλαβίδων τῆς, ὑπερτροφουσα ἢ ἰδίαν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ μίαν ποθητὴν ἀντιρρόπησην, πρέπει νὰ ἔχῃ μίαν ἀμυδρὰν ἰδέαν ὄλων αὐτῶν τῶν πραγμάτων, διὰ νὰ ἐκτιμῆσῃ ἐπαξίως τὴν με-

γάλην αὐτὴν παρεξηγημένην καὶ τὰ ἀπίστευτα κάποτε, καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς ἰατροὺς ἀκόμη, θαύματά της.

Μία ἐποποιία ὁλόκληρος εἶναι οἱ ἀγῶνες τῆς καρδίας εἰς τοὺς κινδύνους τῆς ζωῆς, ἀγῶνες ὄλων τῶν εἰδῶν καὶ ὄλων τῶν μορφῶν.

1920.

Γ'. ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ.

Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους.

N. Γ. Πολίτου.

Ὅτε ἀπεκαθάρθη τὸ Ἑρατοῦν ἐκ τῆς ἐπιχώσεως, ἦν ἐποίησεν οὐχὶ ὄγκος γῆς ἐκ τοῦ Κρονίου* ὄρους ἀποσπασθεῖς, ὡς κατ' ἀρχὰς ἐπιστεύθη, ἀλλὰ πρὸ πάντων τῶν καταρρυέντων πλινθίνων τοίχων τὰ χῶματα, εὐρέθη, τὸ βάθρον τιμαλφοῦς ἀναθήματος, τοῦ ἐκ παρρίου λίθου πραξιτελείου Ἑρμοῦ, ὅστις εὐρέθη πρηγνῆς κατακείμενος πρὸ τοῦ βάθρου ὁπόθεν κατέπεσεν, ἀποκεκρουμένην μὲν ἔχων τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ τοὺς πόδας ἀπὸ τῶν γονάτων καὶ κάτω, σχεδὸν δὲ παντελῶς ἀλύμαντα διατηρῶν τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα.

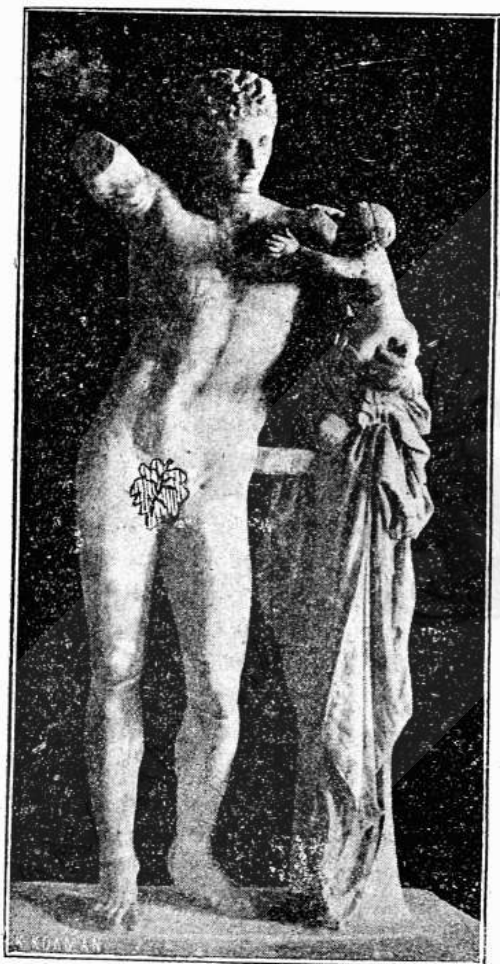
Ὅτε ἐπεσκέφθη τὸν ναὸν ὁ Πausανίας*, εἶδεν ἰστάμενον ἐπὶ τοῦ βάθρου τοῦ τὸ ἄγαλμα τοῦτο, ἀλλὰ ξηρῶς ἀναφέρει αὐτό, ἐν βραχυλογίᾳ, ἣτις ἀνοίκειος ἀντικρυς καὶ παράδοξος φαίνεται νῦν εἰς ἡμᾶς, μὴ ἐκτεθαμβημένους ὡς ἐκεῖνος ἐκ τῆς ἄλλης πληθύος τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνακειμένων ἀριστουργημάτων. «Χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ ἄλλα ἀνέθεσαν εἰς τὸ Ἑρατοῦν, Ἑρμῆν λίθου, Διόνυσον δὲ φέρει νήπιον, τέχνη δὲ ἐστὶ Πραξιτέλους». Δὲν ἐκδηλοῦται ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις λέξεσιν οὔτε ὁ θαυμασμός, ὁ ὑπεμφαινόμενός ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ χρυσελεφαντίνου Διὸς τοῦ Φειδίου, οὔτε ὁ τῆς πολιᾶς ἀρχαιότητος σεβασμός, ὁ παρορμησας τὸν περιγηγῆτὴν εἰς λεπτομερῆ ἐξήγησιν τῶν ἐν τῇ λάρνακι τῶν Κυψελιδῶν* προστύπων* ζωδίων. Οὐδὲ περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἀνετέθη τὸ ἄγαλμα, διδασκόμεθ' αὖτις ἀκριβές. Ἄλλ' ἀρκετὴν ἡμῖν ὅτι μανθάνομεν τὸ σπουδαιότατον τοῦτο, ὅτι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ἔργον πρωτότυπον ἐπιφανεστάτου τεχνίτου τῆς ἀρχαιότητος, τὸ πρῶτον, ἂν μὴ τὸ μόνον, εὐρεθὲν ἔργον αὐτοῦ, τὸ πρῶτον καὶ τὸ κάλλιστον πάντων τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ εὐρεθέντων πρωτοτύπων ἔργων ἄλλων διασῆμων ἀρχαίων τεχνιτῶν.

Τὸν δὲ χρόνον, καθ' ὃν ἐποιήθη, δυνάμεθα μετὰ τινος πιθανό-

τητος νὰ ὀρίσωμεν. Ὁ πατῆρς θεὸς τῶν Ἀρκάδων Ἑρμῆς φέ-
ρει τὸν ἐν Ἡλιδι μέγιστα τιμώμενον Διόνυσον, ἰδρῦθη δ' ἐξ ἀρ-
χῆς τὸ ἄγαλμα ἐν τῷ Ἑραίῳ καὶ δὲν ἐκομίσθη ἄλλοθεν, ὡς δει-
κνύουσι καὶ τὰ νῶτα αὐτοῦ, ἅτινα ἀφείθησαν ἀνεπίξεστα, ὡς σχε-
δὸν ἀποκρυπτόμενα ὑπὸ τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ. Ἐβλογον λοιπὸν
εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἀνετέθη εἰς μνήμην κοινοῦ τινος ἀγῶ-
νος τῶν Ἡλείων καὶ Ἀρκάδων. Τοιαύτη δὲ κοινὴ σύμπραξις ἀνα-
φέρεται ἐν ἔτει 343 π. Χ., ὅτε οἱ Ἡλείοι, συμμαχοῦντων τῶν
Ἀρκάδων, κατετρόπωσαν τοὺς ἐπελθόντας εἰς Ἡλιν δημοκρατι-
κοὺς φυγάδας, ζωγρήσαντες καὶ τετρακισχιλίους τῶν συμμαχοῦν-
των αὐτοῖς μισθοφόρων. Τῆς λαμπρᾶς δὲ ταύτης νίκης καὶ τῆς
πρὸς τοὺς Ἀρκάδας συμμαχίας, ἣτις μακρὰ καὶ διαρκῆς προε-
μηνύετο διὰ τὴν προσχώρησιν ἀμφοτέρων εἰς τὸν βασιλέα τῆς
Μακεδονίας Φίλιππον, μνημεῖον ἦτο ἴσως τὸ ἐν τῷ Ἑραίῳ ἀνά-
θημα, ὅπερ κατὰ ταῦτα ὁ Πραξιτέλης ἐποίησεν ἐν ὠρίμῳ ἡλι-
κίᾳ, ὄνομαστὸς ἤδη ὢν καὶ ἐξ ἄλλων ἔργων αὐτοῦ. Καὶ εἶναι ἀλη-
θῶς τὸ ἄγαλμα ἔργον μεγάλου τεχνίτου τεμόντος ἰδίᾳς ὁδοῦς ἐν
τῇ τέχνῃ, οὐχὶ δ' ὡς πολλοὶ ἰσχυρίζονται νεανίου, μὴ κατορθώ-
σαντος ἀκόμη ν' ἀποσεύσῃ τὸν ζυγὸν τῆς μιμήσεως τῶν πρὸ αὐ-
τοῦ καὶ ν' ἀποδείξῃ καταφανῶς τὴν ἰδίαν εὐρυΐαν καὶ δεινότητα.
Ἄνευρίσκομεν ἐν αὐτῷ τοὺς διακρίνοντας τὰ δημιουργήματα τοῦ
Πραξιτέλους χαρακτηῖρας, οὕς ἐγινώσκουμεν ἐκ μαρτυριῶν τῶν πα-
λαιῶν καὶ ἐκ σφζομένων ἀπεικασμάτων ἔργων αὐτοῦ. Καὶ βλέ-
ποντες τὸν Ἑρμῆν ἀναγνωρίζομεν ὅτι ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ τεχνί-
του, τοῦ «καταμελεξαντος ἄκρως τοῖς λιθίνοις ἔργοις τὰ τῆς ψυ-
χῆς πάθη», τοῦ δεξιωτάτου τῶν μαρμαρογλύφων, τοῦ προσδόντος
εἰς τὰ πλάσματα τῶν χεῖρῶν του ἀπαράμιλλον χάριν καὶ δυνη-
θέντος νὰ δημιουργήσῃ τύπους τελειοτάτους τοῦ ἰδεώδους καλοῦ,
χωρὶς κατ' ἐλάχιστον ν' ἀπομακρυνθῆ τῆς ἀληθείας.

Ὁ θεὸς ἀπεικονίζεται εἰς φυσικὸν μέγεθος, ὡς ἀνθηρὸς ἔφηβος
κάλλιστος τὸ εἶδος, πλήρης ζωῆς καὶ δυνάμεως, γυμνὸς στηριζό-
μενος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς ὑποδεδεμένου σανδάλῳ. Τὸ βᾶρος ὅμως
τοῦ σώματος δὲν πίπτει ὅλον ἐπὶ τοῦ ἐνός παδός, κατὰ τὸν πο-
λυκλείτειον* τρόπον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κορμοῦ δένδρου, ἐφ' οὗ ἐπε-
ρεῖδει τὴν ἀριστερὰν ὁ θεός, ἀποθεὶς ἐπ' αὐτοῦ τὴν χλαμύδα·
γραφικωτάτας σχηματίζουσιν πτυχᾶς καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον κα-

λύπτουσαν τὸ στήριγμα. Οὕτως ἡ στάσις τοῦ Ἑρμοῦ παρίσταται ἄνετος, ἤρεμος καὶ ἀβίαστος, ὡς προσήκει εἰς τοὺς ἀπόνως

καὶ ἀφροντίστως, εἰς τοὺς «ρεῖτα*ζῶντας» θεοὺς τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἐπικάμπτων δὲ ἐπὶ τὸ γόνυ εἶχεν ἐλεύθερον διὰ τῶν ἄκρων δακτύλων ψάφοντα τὸ ἔδαφος τὸν ἀριστερὸν πόδα. Τοῦτων δ' ἔνεκα καὶ τὸ περίγραμμα τοῦ σώματος, μάλιστα τῆς ὀσφύος καὶ τῶν μηρῶν, σχηματίζεται ἀβρότατον καὶ χαριέστατον. Ὅπως δὲ μὴ τοῦ τοιοῦτου περιγράμματος μειώσῃ τὸ κάλλος, δὲν ἐδίστασεν ὁ τεχνίτης πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀναγκαίας στερεότητος νὰ συνδέσῃ τὴν ὀσφὺν μετὰ τοῦ δένδρου δι' ὑπερείσματος μὴ δικαιολογουμένου ὑπὸ τῆς παραστάσεως, δι' ἀπλοῦ δηλαδὴ παραλληλεπιπέδου. Ἡδύνατο μὲν εὐχερῶς νὰ

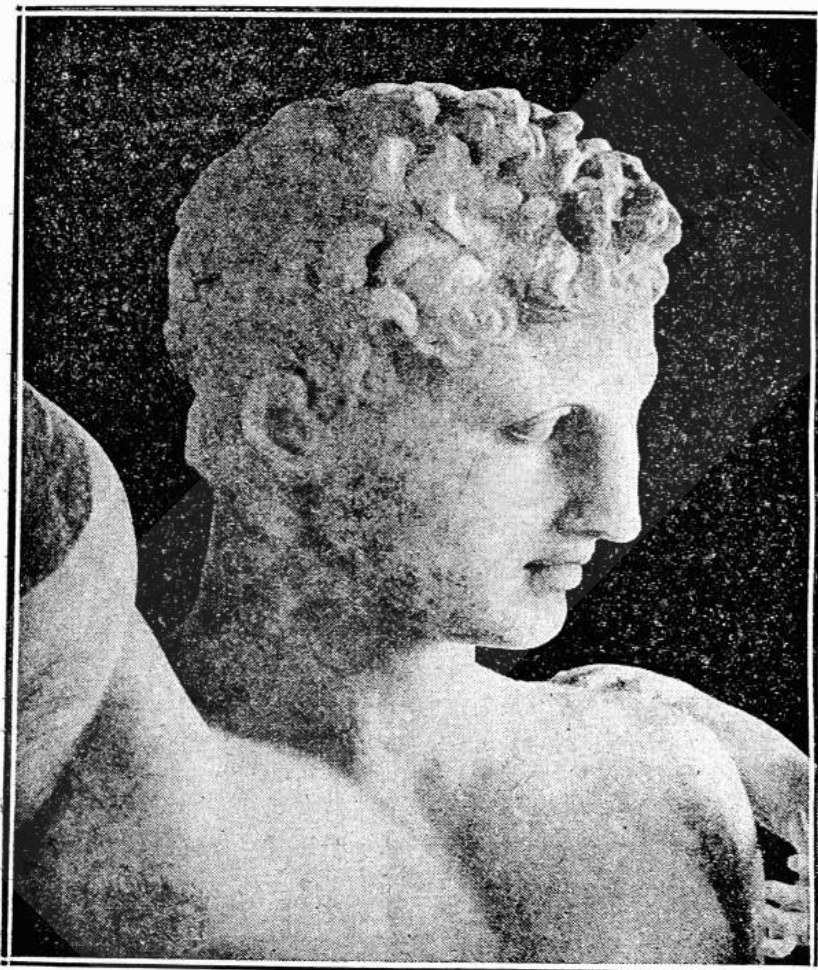
δώσῃ εἰς τὸ ὑπερείσμα τοῦτο σχῆμα κλάδου τοῦ δένδρου, προσαρμόζων αὐτὸ πρὸς τὴν παράστασιν, ἀλλ' ἐγένωσκεν ὅτι καὶ μετ' οὗτο σχῆμα δὲν θὰ ἔπαυε παρέχον αἰσθησιν βεβιασμένου παραπληρώματος. Ὅθεν προέκρινε τῆς μηχανικῆς δυσχερείας καθαρῶς μηχανικὸν ἐπικούρημα, βέβαιος ὅτι οὐδεὶς θὰ ἔψεγεν αὐτὸν

διότι οὕτως ἔσωσεν ὄλην τοῦ περιγράμματος τὴν χάριν, ὡς οὐδεὶς ἔψεξε τὸν Φειδίαν, ἀναγκασθέντα νὰ στηρίξῃ εἰς κίονα τὴν προ-
 τεταμένην δεξιάν τῆς χρυσελεφαντίνης Παρθένου.

Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τοῦ Ἑρμοῦ κάθεται ὁ μικρὸς Διόνυσος, ὃν ὁ «παιδοκόρος»* ὑπὸ τῶν Ἀρχάδων ἐπικαλούμενος θεὸς ὑποτίθεται φέρων πρὸς τὰς τροφούς Νύμφας. Τὸ θεῖον βρέφος, περιβεβλημένα τὰ κάτω τοῦ σώματος ἔχον δι' ἱματίου, στηρίζει τὴν δεξιάν ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ Ἑρμοῦ, τὴν δὲ λείπουσαν ἀριστερὰν φαίνεται ὅτι προέτεινε, ζητοῦν τι μετὰ πολλῆς ἐπιθυμίας· τοῦτο δ' ἐκφράζει τὸ αἰσθημα καὶ ἢ πρὸς τὰ ἔμπροσθεν φορὰ τοῦ σώματός του. Καὶ εἰκάζουσι μὲν πολλοί, ὅτι διὰ τῆς ἀριστερᾶς ὁ Ἑρμῆς ἐμετεώριζε βότρυν, καὶ τὸν ἀγαπητὸν αὐτῷ κερπὸν ἐζήτει νὰ λάβῃ ὁ Διόνυσος, καταλληλότατον ἄλλως ὄντα ὡς γνώρισμα πρὸς δῆλωσιν αὐτοῦ, ἐλλείποντος ἄλλου συμβόλου πρὸς ἀναγνώρισιν. Ἄλλοι δ' ὅμως παρατηροῦσιν ὅτι ὁ Ἑρμῆς δὲν ἔχει ἐστραμμένα τὰ βλέμματα πρὸς τὸν παῖδα, καὶ κλίνει μὲν πῶς πρὸς τοῦτον, καὶ τὴν κεφαλὴν κύπτει μικρὸν πρὸς τὰ κάτω, ἀλλὰ τὸ ἀπλανὲς αὐτοῦ βλέμμα καὶ ἢ στάσις καθόλου ἀμφοτέρων δεικνύουσιν, ὅτι δὲν ἔχουσί που προσηλωμένην τὴν ὄρασιν, ἀλλὰ τὴν ἀκοὴν μᾶλλον ἐντεινοῦσιν, ἀκούοντες ἤχόν τινα. Καὶ λέγουσιν ὅτι ὁ Ἑρμῆς ἐκροτάλιζε κρόταλα*, ἢ ἔσειε βαλάντιον ἔχον νομίσματα, θέλγων διὰ τοῦ κρότου τὸν Διόνυσον, ἄλλοι δὲ πάλιν ὅτι κρατῶν ρυτὸν* ἐπλήρου οἴνου τὸν κάρθαρον, τὸ ἀγγεῖον, ὅπερ εἶχεν ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὁ παῖς. Ὅπως ἂν ἦ, εὐάρεστος λίαν εἶναι ἢ ἀντίθεσις τῆς ἡρεμίας τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τοῦ ὑπὸ σφοδρᾶς ἐπιθυμίας ταρασσομένου σώματος τοῦ Διόνυσου.

Ἡ ἡρεμία δ' αὕτη τοῦ θεοῦ ἀποτυποῦται θαυμασίως ἐν τῇ κεφαλῇ μάλιστα αὐτοῦ, ἐκφραζούσα ἅμα καὶ ἄρρητόν τινα εὐμένειαν καὶ ἀγαθότητα. Παρέχει δ' ἢ κεφαλῇ τοῦ ἀγάλματος ἀπαράμιλλον τύπον νεανικοῦ κάλλους. Πρόσωπον ὠρειδῆς, μικρὸν πρὸς τὰ κάτω ἀποστενούμενον, ὀφθαλμοὶ γοργοὶ καὶ ἐπέραστοι ἀπογεισούμενοι ὑπὸ ὀφρῶν, αἵτινες ἡρέμα καμπυλοῦνται πρὸς τὰ ἄκρα, ῥίς εὐθυτενῆς, χεῖλη ἐπίμεστα, μέτωπον, οὐ τὸ σαρκῶδες δέρμιν δις κολπούμενον σχηματίζει κατὰ τὸ μέτρον στολίδα*. Περιστεφεῖ δὲ τὸ κρανίον κόμη βραχεῖα καὶ οὐλη, ἣν ὁ τεχνίτης ἀφήκεν ἐπίτηδες τραχεῖαν, ἐξαίρων οὕτω τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν λείαν καὶ ἀπαλὴν σάρκα.

Ἡ ἐξεργασία δὲ τοῦ σώματος καὶ τῆς ἐσθῆτος καταδεικνύει
ὅτι εὐλόγως ἐξεθείαζον οἱ ἀρχαῖοι τὸν Πραξιτέλη ὡς ἀριστοτέ-

χνην ἐν τῇ μαρμαρογλυφῇ. Ἡ εὐανθῆς σὰρξ καταφαίνεται, ὡς
προσφυῶς ἐρρήθη, ὅτι εἶναι θεοῦ δι' ἀμβροσίας καὶ νέκταρος τρα-
φέντος, οὐδέποτε δ' αἰσθανθέντος ἀλγηδόνα. Ἡ λεῖα καὶ στίλβου-
σα ἐπιδερμὶς δὲν ἀποκρύπτει τὸ σφρῖγος τοῦ ἀκμαίου σώματος,
προσλαμβάνει δ' ὁ λίθος ἐπίφασιν ζωῆς καὶ αἰσθήσεως. Ἡ δ' ἐσθῆς

εἶναι μετ' ἐπιμελείας ἄκρας καὶ ἀληθείας ἐν ταυτῷ ἐξεργασμένη, οὕτως ὥστε καὶ σαφῶς διακρίνεται ἡ ἀδρομερῆς χλαμὺς τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ λεπτοφυοῦς χιτῶνος τοῦ Διονύσου. Ἐβोधεὶ δὲ τῆς παραστάσεως τὴν ἀλήθειαν καὶ ὁ χρωματισμὸς τοῦ ἀγάλματος. Διότι χρωματισμένα δὲν ἦσαν μόνον τὰ μετὰλλινα προσαρτήματα, οἷον οἱ ἱμάντες τῶν σανδάλων καὶ τὸ κηρύκειον*, ὅπερ ἔφερον ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὁ θεός, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐσθῆς καὶ ἡ κόμη καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα, ὡς γίνεται φανερόν ἐκ τινων σφζομένων ἰχνῶν τοῦ χρωματισμοῦ. Γνωστὸν δ' εἶναι ἐκ μαρτυριῶν συγγραφέων ὅτι ὁ Πραξιτέλης ἐχρωμάτιζε τὰ ἔργα του, καὶ κάλλιστα αὐτῶν ἔκρινεν ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα συνειργάσθη καὶ ὁ ζωγράφος Νικίας.

1896.

Αἱ στηλαὶ τοῦ Δεξίλεω καὶ τῆς Ἥγησοῦς.

Χριστοῦ Τσουντα.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν εἶχον χωριστὰ κοινὰ νεκροταφεῖα, ὅπως συνήθιζονταὶ σήμερον, ἀλλὰ κατεσκευάζον τοὺς τάφους τῶν ἔξω τῶν πόλεων παρὰ τὰς δημοσίας ὁδοὺς, αἱ ὁποῖαι ἤρχιζον ἀπὸ τὰς πύλας αὐτῶν καὶ ἔφερον εἰς τὰ χωρία ἢ ἄλλας πόλεις· ὅσον δὲ περισσότερον ἐσυχνάζετο μία ὁδός, τόσοον πυκνότερα καὶ τόσοον πολυτελέστερα ἦσαν καὶ τὰ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἀνηγείροντο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ αὐτῆς, μέχρι μεγάλης πολλακίς ἀποστάσεως ἀπὸ τὴν πόλιν. Τοιοῦτοτρόπως οἱ νεκροὶ καὶ μετὰ θάνατον δὲν ἀπεκλείοντο τελείως ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆς ζωῆς, καὶ δὲν περιωρίζοντο εἰς ἰδίους περιφράκτους συνοικισμοὺς, τοὺς ὁποίους οἱ ζῶντες μόνον κατ' ἀρχαῖὰ διαλείμματα ἐπισκέπτονται. Διότι τότε καὶ ὅταν ἐξήρχοντο οἱ ἄνθρωποι ἐκ τῆς πόλεως χάριν ἐργασίας ἢ περιπάτου καὶ ὅταν ἐπέστρεφον εἰς αὐτήν, διέδαινον μεταξὺ τῶν τάφων καὶ ἐχαιρέτιζον τοὺς συγγενεῖς καὶ γνωρίμους, τῶν ὁποίων ἄλλοτε μόνον τὰ ὀνόματα, ἄλλοτε δὲ καὶ αἱ μορφαὶ ὀλόκληροὶ ἦσαν ἐσκαλισμένοι ἐπὶ στηλῶν, ἤτοι λιθίνων πλακῶν ἐστημένων ἐπὶ τῶν τάφων.

Μία τοιαύτη ὁδὸς μὲ τάφους εἰς τὰ πλάγια ἀπεκαλύφθη εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τῆς πόλεως ὄχι μακρὰν τῆς

κυριωτέρας πύλης αὐτῆς, ἥτις ὠνομάζετο *Δίπυλον*· κατὰ καλὴν δὲ τύχην πολλοὶ ἐκ τῶν τάφων διέσωσαν σχετικῶς καλῶς τὴν παλαιὰν ἐξωτερικὴν μορφήν των, καθὼς καὶ τὰς ἐπικειμένους στήλας, ὥστε δίδουν σαφῆ ἰδέαν περὶ τῶν ἐλληνικῶν νεκροταφείων καθόλου.

Ἐκ τῶν στηλῶν προσελκύουν τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπισκέπτου δύο μάλιστα, ἡ τοῦ *Δεξίλεω* καὶ ἡ τῆς *Ἥγησοῦς*, καὶ αὐταὶ εἶναι ἀξιαὶ ἰδιαιτέρας μνείας.

Τὸ ἵππικὸν τῶν Ἀθηναίων συνεκροτεῖτο ἐκ τῶν δυνατωτέρων καὶ εὐπορωτέρων νέων τῆς πόλεως, διότι καὶ εἰς ἀσχήσεις ἐπι-

πόνους ὑπεβάλλοντο οἱ ἵππεῖς καὶ δαπάνας πολλὰς ἔπρεπε νὰ καταβάλλουν ἐξ ἰδίων. Ἦτο ἄρα τὸ ἵππικὸν ἐπιλεκτὸν σῶμα, τὸ λαμπρότερον καὶ ἀριστοκρατικώτερον τοῦ ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ, εἰς αὐτὸ δὲ ἀνήκεν ὁ *Δεξίλεω*, ὅστις τῷ 394 π.Χ., εἰκοσαετῆς μόλις, ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν *Κόρινθον*. Ἡ στήλη του ἐστήθη εἰς τὸ μέρος, ὅπου εἶναι οἱ τάφοι τῆς οἰκογενείας του, ὁ ἴδιος ὅμως ἐτάφη, ὡς φαίνεται, εἰς τὸ ὀλίγον ἀνατολικώτε-

ρον κείμενον προάστειον τοῦ Ἐξω Κεραμεικοῦ, παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν πρὸς τοὺς κήπους καὶ τὸ γυμνάσιον τῆς Ἀκαδημίας, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαπτον τιμῆς χάριν δημοσίᾳ τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθνήσκοντας· ἐκεῖ ὑπῆρχε κοινὸν μνημεῖον τοῦ *Δεξίλεω* καὶ δέκα ἄλλων συντρόφων του ὡς καὶ ἑνὸς ἀξιωματικοῦ, οἵτινες πάντες ἐφονεύθησαν εἰς τὴν *Κόρινθον*.

Τὸ ἀνάγλυφον τοῦ *Δεξίλεω* εἰκονίζει τὸν νεαρὸν ἵππεά ἐπελαύνοντα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀνατρέποντα ἓνα ὄπλιτην, τὸν ὅποιον ἐτοιμάζεται νὰ διατρυπήσῃ μὲ τὴν λόγχην. Τὴν σφοδρό-

τητα τῆς ὀρμῆς αὐτοῦ φανερώνει σαφῶς ἡ χλαμύς, τὴν ὅποیان φορεῖ ἐπὶ τοῦ χιτῶνος, καὶ ἥτις ἀνεμίζεται πρὸς τὰ ὀπίσω εἰς ὥραίας πτυχάς, ἡ λόγχη δέ, τὴν ὅποیان ἐκράτει εἰς τὴν ὑψωμένην δεξιάν χειρα, ἐδηλώνετο διὰ χρώματος. Ὁ ἀντίπαλος τοῦ Δεξιλέω ἔφερεν εἰς τὴν ἀριστερὰν χειρα τὴν ἀσπίδα καὶ εἰς τὴν ἄλλην τὸ ξίφος, μὲ τὸ ὅποτον προσπαθεῖ ν' ἀμυνθῆ, ἀλλὰ ματαίως· ὁ θάνατός του εἶναι ἀναπόφευκτος. Ὅτι καὶ ὁ νικητῆς ἔπεσε κατὰ τὴν ἔφοδον ταύτην ἢ ὀλίγον ὑστερώτερον, τὸ λέγει ἡ ἐπιγραφή, ἡ ὅποία εἶναι χαραγμένη εἰς τὸ κάτω ἄκρον τῆς στήλης, τὸ ἐμαρτύρει δὲ καὶ ὁ τόπος, ὅπου ἡ στήλη ἐστέκετο. Ὁ καλλιτέχνης ὁμοίως, ὅστις ἐλάξευσεν αὐτὴν, ἀπέφυγε νὰ παραστήσῃ τὸν Δεξιλέω τραυματιζόμενον ἢ ἀποθνήσκοντα· αὐτὸς ἤθελε νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους εἰκόνα τοῦ ὥραλου ἐφήβου ὅχι κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς ἀδυναμίας του, ἀλλ' ἰσχυροῦ καὶ ἄκμαλου ὡς ἡμιθέου ἥρωος, μόνον δὲ διὰ τῆς ἐλαφρῶς θλιβεραῖς ἐκφράσεως, τὴν ὅποیان προσέδωκεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὑψηλῆς τὸ ἔνδοξον τέλος του.

Περὶ τοὺς χρόνους τοῦ θανάτου τοῦ Δεξιλέω ἀπέθανε καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Προξένου Ἑγησῶ καὶ ἐτάφη παρὰ τὴν αὐτὴν ὁδὸν πλησίον ἄλλων συγγενῶν τῆς· ἐστήθη δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆς ἀνάγλυπτος στήλη. Ἡ Ἑγησῶ εἰκονίζεται εἰς αὐτὴν καθήμενη ἐντὸς τοῦ οἴκου τῆς ἐπὶ ἔδρας καὶ φοροῦσα πλοῦσια ἐνδύματα, πρὸ αὐτῆς δὲ κρατεῖ μία δούλη ἀνοικτὴν πυξίδα, ἐκ τῆς ὅποίας ἔλαβεν ἡ νεαρὰ γυνὴ ἐν περιδέρειον καὶ φαίνεται νὰ τὸ παρατηρῆ μὲ προσοχὴν¹. Τὸ βλέμμα τῆς ὁμοίως δὲν εἶναι βλέμμα χαρᾶς καὶ εὐχαριστήσεως διὰ τὸ ὥρατον κόσμημα· ἡ μελαγχολία, ἥτις σκιάζει καὶ αὐτῆς τὸ γλυκὺ πρόσωπον μὲ τὰ λεπτὰ χαρακτηριστικά, δεικνύει σαφῶς ὅτι πρόκειται περὶ χωρισμοῦ, περὶ τοῦ αἰωνίου χωρισμοῦ, τὸν ὅποτον προξενεῖ ὁ θάνατος· τὸ περιδέρειον εἶναι σύμβολον ὄλων τῶν ἀγαπητῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τού-

1. Τὸ περιδέρειον τῆς Ἑγησοῦς δὲν διακρίνεται σήμερον ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, διότι, ὅπως τὸ ἀκόντιον τοῦ Δεξιλέω, ἦτο καὶ αὐτὸ ἀπλῶς ἐξωγραφημένον· ἐν γένει δὲ συνήθιζον οἱ ἀρχαῖοι νὰ χρωματίζουν τὰ λίθινα ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφά των, καὶ πολλὰς λεπτομερείας δὲν, τὰς ἐλάξευον, ἀλλὰ τὰς ἐδήλωνον μόνον διὰ τῶν χρωμάτων. Σημ. τοῦ συγγραφέως.

του και δλων τῶν ἀθῶνων αὐτοῦ ἀπολαύσεων, τὰς ὁποίας ἀποχαι-
ρετίζει διὰ παντός ἡ Ἑγησῶ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας τῆς. Ἐὰν

εἰς τὴν στήλην τοῦ
Δεξιῶ εὐρομεν θαυ-
μασίαν παράστασιν
τοῦ ἡρωϊκοῦ στρατι-
ώτου, ὅστις ἀποθνή-
σκει διὰ τὴν πατρίδα
του, εἰς ταύτην ἔχο-
μεν τὴν συγκινητικω-
τέραν ἔκφρασιν τοῦ
τόσον ἀνθρωπίνου συ-
ναισθήματος τῆς ἀ-
γάπης πρὸς τὴν ζωὴν
καὶ τὰς χαρὰς αὐτῆς.
Δύπη καὶ πένθος κα-
τέχει τὴν Ἑγησῶ διὰ
τὴν στέρησιν αὐτῶν·
ἀλλὰ δὲν ἐκδηλώνει
τὸ συναίσθημά τῆς με-
βιαίας ἐκρήξεις πά-
θους, με θρήνους καὶ
ὄδυρμούς· συγκατετ-

τα εὐγενῶς καὶ σωφρόνως, ἡ ἐγκατέρησις δ' αὐτῆ καὶ ὑποταγῆ
εἰς τὸ πεπρωμένον αὐξάνει τὴν βαθεῖαν συμπάθειαν, τὴν ὁποίαν
αἰσθάνεται ὁ θεατῆς, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, πρὸ τῆς εἰκόνας τῆς
κόρης τοῦ Προξένου.

Τὰ δύο αὐτὰ παραδείγματα ὑποδεικνύουν εἰς ἡμᾶς τὸ πνεῦμα,
ὅπερ διήκει εἰς τὰς παραστάσεις τῶν ἀρχαίων ἐπιτυμβίων ἀνα-
γλύφων. Τὸ πνεῦμα τοῦτο θὰ κατανοήσωμεν καλύτερον, ἐὰν ἐν-
θυμηθῶμεν δημοτικὰ τινὰ ἄσματα ἡμῶν· διότι ὅπως καὶ εἰς αὐτὰ
ὁ κλέφτης παραγγέλλει εἰς τοὺς συντρόφους του ν' ἀφήσουν εἰς
τὸν τάφον του ἐν παράθυρον, διὰ νὰ βλέπῃ τὴν ἀνοιξιν ἀνθοῦσαν
καὶ ν' ἀκούῃ τὸν κρότον τῶν τουφεκιῶν, οὕτω καὶ τὰ ἀρχαῖα ἀνά-
γλυφα τῶν τάφων δεικνύουν βιβλὸν αἰσθημα πρὸς τὸν κόσμον τοῦ-
τον. Ὁ ἄνθρωπος ἀπερχόμενος εἰς τὸν Ἄδην στρέφεται καὶ ρίπτει

βλέμμα μεγαγχολικὸν πρὸς πᾶν ὅ,τι εἶναι ἠναγκασμένος νὰ καταλίπη· ἢ ἀσπίς καὶ τὸ δόρυ ἐλκύουν τὸν ἄνδρα, ὅπως τὸ βουνὸν καὶ τὸ καριοφίλι τὸν κλέφτην, ἢ γυνὴ ἐπιθυμεῖ νὰ μείνη ἀκόμη ἐδῶ ἐπάνω καὶ νὰ χαρῆ τὰ τέκνα της (ὅπως ἀπεικονίζονται ταῦτα εἰς ἄλλας ἐπιτυμβίους στήλας) καὶ τὰ κοσμήματά της. Τὰ αἰσθήματα ταῦτα εἶναι ἀνθρώπινα καὶ ποτὲ δὲν ἐφαντάσθησαν οἱ ἀρχατοὶ Ἕλληνες νὰ τ' ἀποκρύψουν. Ἀντὶ ὅμως νὰ παριστάνουν εἰς τὰ ἐπιτύμβια ἀνάγλυφα τοὺς φόβους καὶ τὴν θλιψὴν των διὰ τὸν θάνατον, παρίστανον τὴν χαρὰν τῆς ἐδῶ ζωῆς. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τὸ αὐτό. Ὁ θεατῆς, βλέπων τὸν Δεξιλεὼν ἀγωνιζόμενον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἢ τὴν Ἥγησῶ κοσμουμένην, αἰσθάνεται οἰκτον πρὸς τὰς νεαρὰς αὐτὰς ὑπάρξεις καὶ λυπεῖται διὰ τὸ προώρως κοπὴν νῆμα τῆς ζωῆς των, ἥτις ἔρρει μεταξὺ τόσων γενναίων πράξεων ἢ ἀθῶων ἡδονῶν· ἐὰν τὰ πρόσωπα ταῦτα εἰκονίζοντο κοπτόμενα καὶ ὀδυρόμενα διὰ τὸν θάνατόν των, δὲν θὰ τὸν συνεχίνουσαν πλειότερον, ἵσως μάλιστα θὰ τοῦ ἐνέπνεον καὶ ἀποστροφῆν.

1922.

Ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων.

Χριστου Τσοῦντα.

Τὰ Παναθηναία ἦσαν ἡ μεγίστη ἑορτὴ τῶν Ἀθηνῶν, διεκρίνοντο δὲ εἰς μεγάλα καὶ μικρά· καὶ τὰ μὲν μικρὰ ἐωρτάζοντο κατ' ἔτος, τὰ δὲ μεγάλα κατὰ πᾶν τέταρτον ἔτος καὶ διήρκουσαν περισσοτέρας ἡμέρας ἀπὸ τὰ μικρά.

Τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τῶν μεγάλων Παναθηναίων ἐγίνοντο διάφοροι μουσικοί, γυμνικοὶ καὶ ἵππικοὶ ἀγῶνες. Εἰς τοὺς μουσικοὺς ἀπηγγέλλοντο ὑπὸ βραφωδῶν τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου καὶ ἠγωνίζοντο μεταξὺ των αὐληταί, κιθαρισταί καὶ ἀοιδοὶ ψάλλοντες μὲ συνοδείαν αὐλοῦ ἢ κιθάρας. Οἱ γυμνικοὶ ἀγῶνες περιελάμβανον τὰ συνήθη ἀγωνίσματα, ἥτοι τὸν δρόμον, τὴν πάλην, τὸ παγκράτιον*, τὸ πένταθλον*· ἠγωνίζοντο δὲ εἰς αὐτοὺς χωριστὰ οἱ ἄνδρες, οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ παῖδες. Οἱ ἵππικοὶ συνίσταντο εἰς ἀγῶνας ἵππων μετ' ἀναβάτου ἢ ἵππων συρόντων ἄρματα (ὄχηματα ἐλαφρά), ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ αὐτῶν διάφορα εἶδη. Παρεκτὸς δὲ τούτων ἀναφέρονται ἀκόμη καὶ οἱ ἐξῆς ἀγῶνες: ἡ πυρρίχη, ἥτοι ὄρχησις μὲ ὄπλα, ἢ λαμπαδηδρομία*, ἥτοι δρόμος

ἀνδρῶν κρατούντων ἀνημμένας λαμπάδας, καὶ ὁ ἀγὼν εὐανδρίας, κατὰ τὸν ὅποιον ἐκάστη ἐκ τῶν δέκα φυλῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν διηρημένοι οἱ Ἀθηναῖοι, παρουσίαζε γέροντάς τινας, ἐνῖκα δὲ ἡ ἐπιδειξασα τοὺς μᾶλλον θαλεροὺς καὶ ἀκμαίους. Τέλος, πιθανώτατα ἐτελοῦντο καὶ λεμβοδρομαὶ ἢ ἀγῶνες μεγαλυτέρων πλοίων. Τὰ βραβεῖα δέ, τὰ ὅποια ἐλάμβανον οἱ νικηταί, ἦσαν στέφανοι, χρήματα καὶ ἔλαιον ἀπὸ τὰς ἱερᾶς ἐλαίας τῆς Ἀθηναῖας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν πλησίον τοῦ Κολωνοῦ. Οἱ ποικίλοι οὗτοι ἀγῶνες ἐγίνοντο εἰς διάφορα μέρη καὶ διήρκουν, ὡς εἶπομεν, ἀρκετάς ἡμέρας, ἐτελείωνον δὲ διὰ τῆς «παννουχίδος», κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτελεῖτο ἡ λαμπαδηδρομία.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν θεάν των ἐν μεγάλῃ πομπῇ τὸν πέπλον, τὸν ὅποιον ὕφαινον εὐγενεῖς παρθένοι τῶν Ἀθηνῶν, ἐργαστῖναι ὀνομαζόμεναι. Ἡ προσφορὰ αὐτοῦ ἦτο ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἑορτῆς τῶν Παναθηναίων καὶ διὰ τοῦτο ἐχομίζετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μὲ μεγάλην τελετὴν. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ Ἀθηναῖοι ἔλοι καὶ πλεῖστοι ξένοι συνηθροίζοντο εἰς τὸν Ἔξω Κεραμεικὸν καὶ ἐκεῖ ἐτίθεντο εἰς τάξιν. Τὴν πομπὴν διηύθυνον ἰδιαιτέροι ἀρχόντες, ἱεροποιοὶ ὀνομαζόμενοι, ἐλάμβανον δὲ μέρος εἰς αὐτὴν καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχόντες τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἱερεῖς καὶ ἱέρειαι καὶ μάντιες διὰ τὰς θυσίας καὶ κήρυκες φροντίζοντες περὶ τῆς τάξεως. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν πολιτῶν ἠκολούθουν ὡς ὀπλίται, φέροντες δηλαδὴ ἀσπίδα καὶ λόγχην, οἱ δὲ πλουσιώτεροι ἐφιπποὶ, καὶ μετὰξὺ τούτων ἦσαν οἱ λαμπρότεροι καὶ ἀριστοκρατικώτεροι νέοι τῶν Ἀθηνῶν, ἐκ τῶν ὁποίων συνεκροτεῖτο τὸ ἱππικὸν τῆς πόλεως. Ὡδήγουν δὲ τοὺς μὲν πεζοὺς οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ταξίαρχοι, τοὺς δὲ ἵππεῖς οἱ φύλαρχοι καὶ οἱ ἑππαρχοί. Ἄλλοι τέλος ἤρχοντο ὀχοῦμενοι ἐπὶ τῶν λεγομένων πομπικῶν ζευγῶν, ἀρμάτων δηλαδὴ ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ τοῦλάχιστον εἶχον διαγωνισθῆ εἰς τοὺς ἵππικοὺς ἀγῶνας τῶν προηγουμένων ἡμερῶν.

Ἀρματιλάται (ἀναπαράστασις μέρους τῆς Ν. πλευρᾶς τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος).

Εἰς τὴν πομπὴν ἐλάμβανον μέρος καὶ αἱ κανηφόροι, εὐγενεῖς Ἄθηναῖται παρθένοι, φέρουσαι κάνιστρα καὶ ἄλλα σκευὴ χρήσιμα εἰς τὰς θυσίας· ἐκ τῶν ξένων δὲ ἠκολούθουν, πλὴν τῶν διαρκῶς ἐν Ἀθήναις ἐγκατεστημένων καὶ τῶν γυναικῶν καὶ θυγατέρων αὐτῶν, οἱ θεωροί, ἤτοι οἱ ἀντιπρόσωποι ξένων πόλεων, ἰδίως τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν συμμάχων, ἀποστελλόμενοι ἐπίτηδες διὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Τέλος, μέγα μέρος τῆς πομπῆς ἀπετέλουν τὰ ἱερεῖα, ἤτοι οἱ βόες καὶ τὰ πρόβατα τὰ προωρισμένα εἰς θυσίαν· οἱ Ἄθηναῖοι προσέφερον ἑκατόμβην, αἱ δὲ ἀποικίαι καὶ αἱ πόλεις τῶν συμμάχων ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ στέλλουν μίαν ἀγελάδα καὶ δύο πρόβατα ἐκάστη.

Ἡ πομπὴ αὐτὴ, ἀφοῦ ἐτίθετο εἰς τάξιν εἰς τὸν Ἐξω Κεραμεικόν, ἐξεκίνει, καὶ διὰ τοῦ Διπύλου εἰσήρχετο εἰς τὸν «Δρόμον», ὅστις ἦτο πλατεῖα ἐδὸς φέρουσα εἰς τὴν ἀγοράν, ἀπὸ τὴν ἀγορὰν δὲ ἀνέβαινον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ πέπλος τῆς Ἀθηναῖς ἔως ἐκεῖ ἐφέρετο κρεμάμενος ὡς ἱστίον ἀπὸ τὰς κεφαλὰς πλοίου κινουμένου ἐπὶ τροχῶν, πρὸ τῆς εἰσόδου δὲ τῆς Ἀκροπόλεως κατεδιβάζετο καὶ ἐχομίζετο εἰς τὸν ναόν. Τὰ ζῶα (βόες καὶ πρόβατα) ἀνέβαινον ἐπίσης εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐκεῖ ἐθυσιάζοντο, ὁ δὲ κῆρυξ μεγαλοφώνως ἠῦχετο ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ υγιείας τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων των. Κατόπιν τὰ κρέατα διαιμοιράζοντο εἰς τοὺς πολίτας καὶ ἡ ἑορτὴ ἐπεσφραγίζετο διὰ γενικῆς εὐωχίας, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἔπινον ἀπὸ μεγάλα ποτήρια, τὰ ὅποια ἀπὸ τὴν ἑορτὴν ὀνομάζοντο παναθηναϊκά.

Οἱ Ἄθηναῖοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ καταστήσουν τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων ὅσον τὸ δυνατὸν λαμπροτέραν καὶ μεγαλοπρεπεστέραν· τὸ πρόγραμμα τῶν ἀγώνων ἦτο ποικιλώτατον, κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν τῆς πομπῆς ἡ πόλις ἐπεδείκνυεν εἰς τοὺς ξένους τὸ πλῆθος τῶν ὀπλιτῶν καὶ ἰππέων τῆς, τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων πολιτῶν, τὸν πλοῦτον τοῦ δήμου καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ὑπηκόων πόλεων.

Τὴν λαμπρὰν αὐτὴν πομπὴν ἠθέλησεν ὁ Φειδίας νὰ παραστήσῃ ἐπὶ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος καὶ τὴν παρέστησε μὲ τέχνην καὶ δεξιότητα ἀξίαν τῆς μεγαλοφυΐας του· διότι δὲν προσεπάθησε νὰ ἀπεικονίσῃ ὅλας ἐκείνας τὰς χιλιάδας λαοῦ παραλύνοντος μὲ τάξιν καὶ ὁμοιόμορφον σχῆμα—ἡ εἰκὼν θὰ ἦτο τότε μικροπρεπῆς καὶ μονότονος—, ἀλλὰ παρέθεσεν ἐκ τῆς ὅλης πομπῆς

Τυπῆα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς ζωφόρου.

Τυπῆα τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς ζωφόρου.

διαφόρους χαρακτηριστικὰς σκηνὰς πλήρεις ζωῆς καὶ κάλλους. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, ὅπου ἦτο ἡ εἴσοδος τοῦ ναοῦ, παριστάνοντο ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Ζεὺς, ἡ Ἥρα καὶ ἄλλοι θεοί, ἐλθόντες νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ἑορτὴν καὶ τὴν θυσίαν, ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτῶν

Τυῆμα τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς ζωφύρου.

εἰκονίζετο ἡ παράδοσις τοῦ πέπλου. Τὰς ἄλλας πλευρὰς ἐπλήρουσαν ἄνδρες νέοι καὶ πρεσβύτεροι μὲ μακρὰ ἱμάτια, στηριζόμενοι εἰς τὰς βακτηρίας των καὶ συνδιαλεγόμενοι, ἄλλοι ἔφιπποι καλπάζοντες ἢ ἐπὶ ἀρμάτων ὀχούμενοι, ἄλλοι ὀδηγοῦντες τὰ θύματα, ἄλλοι φέροντες ἀγγεῖα πλήρη οἴνου καὶ ἄλλοι αὐλοῦντες· πρὸς τοῦτοις παρθένοι φοροῦσαι πολυτύχους χιτῶνας καὶ βαστάζουσαι σκεύη ἱερὰ ἢ ἡσύχως ἱστάμεναι. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ποικιλία, ἡ θελκτικὴ σεμνότης τῶν παρθένων, ἡ ἐλευθέρη καὶ ἀβίαστος στάσις τῶν συνδιαλεγομένων ἀνδρῶν, ἡ ζωηρότης τῶν ἵππων, ἡ δύναμις τῶν δυστροποῦντων βοῶν καὶ τέλος ἡ χάρις ὄλων τῶν μορφῶν καὶ τῶν κινήσεων αὐτῶν μαρτυροῦν ὅτι ἡ ζωφύρος εἶναι ἀληθῶς ἔργον μεγάλου καλλιτέχνου.

1901.

ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑΙ

ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Δεξιὰ, κηπετάνιε !

(Ἀπὸ τὴν μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1921).

N. Καρβούνη.

Ἀπὸ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Κίου ἐκπλῆει τὸ ἐπίτακτον διὰ τὰ Δαρδανέλλια. Τὰ κατάφυτα παραδείσια βουνὰ γίνονται ὀλονὲν γλαυκὰ ἀπὸ τὴν ἀπόστασιν καὶ τὰ νερὰ εἶναι ἤρεμα καὶ γαλανά.

Χίλιοι ἄνδρες συνωστίζονται εἰς τὸ κατάστρωμα ἀπὸ τὴν ἄκραν τῆς πρῆρας τοῦ ἀτμοπλοίου ἕως τὸ ἀκρότατον τῆς πρύμνης. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἔχουν καταβῆ εἰς τὸ σαλονάκι τῆς πρύμνης, ἐξαιρετικῶς στενόχωρον διὰ τριάντα ἄτομα. Μέσα εἰς τὰ τρία ἀμπάρια εἶναι στοιβαγμένα τὰ ἄλογα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τὰ μεταγωγικὰ τοῦ Σώματος. Οἱ φαντᾶροι εἶναι πολυάσχολοι εἰς τὸ κατάστρωμα. Κρεμοῦν τοὺς γυλιούς, τὰ ὄπλα, τὰ παγούρια, ἀπὸ τὰ σίδερα τοῦ παραπέτου*, ἀπὸ τὰ σχοινιά, ἀπὸ τοὺς στύλους τῆς πρυμναίας τέντας, ἀπὸ παντοῦ. Ἄνοιγουν τ' ἀντίσκηνα καὶ τὰ κουμδώνουν ἀνὰ δύο, ἀνὰ τρία, ἀνὰ τέσσαρα καὶ αὐτοσχεδιάζουν τέντες καὶ σωρεύουν γυλιούς καὶ οἰκοδομοῦν κατάφυγια διὰ τὴν νύκτα. Εἰς τὰ κάρρα τῶν μεταγωγικῶν, τὰ ὅποια εἶναι παρατεταγμένα εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ καταστρώματος, ἐτοποθετήθησαν διὰ τὸ ταξίδι οἱ λοχίαι, ἀφοῦ ἔστρωσαν τὶς κουδέρτες των. Καὶ οἱ φαντᾶροι, ἀφοῦ ἐτακτοποιήθησαν, ξαπλώνονται ὅπως καθεὶς ἤμπορεῖ, καὶ ἀρχίζει τὸ τραγούδι, τὸ πείραγμα, τὸ γέλιο τῆς ἀμεριμνησίας, τὸ ὅποion ἐδόθη μόνον εἰς τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς πολεμιστάς μας ὡς εὐνοια τοῦ Θεοῦ.

Τὸ πλοῖον προχωρεῖ. Πλησιάζει τώρα νὰ βγῆ ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς Κίου. Δεξιὰ μας εὐρίσκεται τὸ ἀκρωτήριον τῆς γλώσσης, ἢ ὅποια τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας.

Τὸ τμήμα αὐτὸ τοῦ στρατοῦ, τὸ ὅποion μεταφέρεται εἰς ἄλλο σημεῖον τοῦ μετώπου, ἀποτελεῖται ἀπὸ κρᾶμα ὄλων τῶν ἐλληνικῶν στοιχείων. Μανιάτες, Ρουμελιῶτες, Μυτιληναῖοι, Μακεδόνες, Κυκλάδιοι, Θεσσαλοὶ, Μικρασιαῖται—ἀδελφωμένοι εἰς τὸ χακί, συνάδελφοι εἰς τὸ βόλι—ὄλοι εὐθυμοὶ, ὄλοι ἐτοιμοὶ διὰ νέες δάφνας, ὄλοι παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος, ἢ ὅποια ἐπανῆλθεν εἰς τὰ γνῶ-

ριμα αὐτὰ ἀσιατικά της παράλια, πού εἶδαν ἄλλοτε τὰς ἀττικὰς τριήρεις καὶ τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων.

Τὸ πλοῖον παρέπλευσε τώρα τὸ βόρειον ἀκρωτήριο τοῦ κόλπου καὶ στρέφεται πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ διὰ τὴν περάσῃ ἔξω ἀπὸ τὴν Καλόλιμνον*. Πρὸς βορρᾶν διακρίνονται ἀχνότατα* μέσα εἰς τὸ μέγα διάστημα κάποιαι κορυφαί. Εἶναι τὰ Πριγκιπωνήσια. Ἡ Πόλις εἶναι ἐκεῖ κάπου, ὀλίγον βορειότερον, εἰς ἀπόστασιν τριῶν ὥρων ἀπ' ἐδῶ. Οἱ φαντάροι τὸ γνωρίζουν, διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔκαμαν εἰς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν τοῦ Βοσπόρου¹.

Διὰ μιᾶς τὰ τραγοῦδια, αἱ φωναί, τὰ πειράγματα, τὰ γέλια, σταματοῦν. Ἐπίσημος σιγὴ ἀπλώνεται εἰς τὸ κατάστρωμα, Ἀκούεται μόνον ὁ ρυθμικὸς δούπος τῆς ἑλικος καὶ ὁ παφλασμὸς τῶν νερῶν εἰς τὰς μάσκας* τοῦ ἀτμοπλοίου. Οἱ φαντάροι σηκώνονται ὄρθιοι. Μερικοὶ σκαρφαλώνουν εἰς τὰς σχοίνινες σκάλες τῶν καταρτιῶν. Ἄλλοι ἀναβαίνουν εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ σκάφους καὶ κρεμοῦν τὰ πόδια των πρὸς τὰ ἔξω. Ἄλλοι στέκονται ὄρθιοι στὶς κρεμασμένες βάρκες. Ὅλοι ἀτενίζουν πρὸς ἓν σημεῖον. Εἶναι τόσον πλησίον! Ὅλιγα λεπτὰ περνοῦν ἐν σιγῇ, ἀκίνησι καὶ ἐν ἀτενισμῷ. Ποῖος ἐσήμανε προσοχὴν; Ποῖος ἐσήμανε προσευχὴν; Μόνον ὅσοι εἶδαν αὐτὸ τὸ θέαμα τὸ γνωρίζουν. Διότι ἤκουσαν ὅλοι τὸ μέγα σάλπισμα ἀπὸ τὴν φωτεινὴν ἀπεραντοσύνην τ' οὐρανοῦ, ἀπὸ τὰ γαλανὰ βάθη τοῦ πελάγους, ἀπὸ τὰ ἄδυτα τοῦ εἶναι των. Ἡ ὀμίχλη πού θαμβώνει τὰ περίξ δὲν εἶναι εἰς τὸν ἀέρα. Εἶναι εἰς τὰ μάτια. Εἶναι ὅμως παράξενη ὀμίχλη, διότι βλέπει κανεὶς τώρα καθαρὰ ὅ,τι δὲν ἐφαίνετο πρὶν. Ἐναν τροῦλλον χρυσόν.

Μία κίνησις, ὡτὰν ξύπνημα πελάγους εἰς τὴν πρώτην τοῦ ἀνέμου ριπήν, ζωντανεῖ ἐξαφνα τὸ ἀκίνητον ἐκεῖνο ἀνθρώπινον χαλί. Καὶ ἀπὸ χίλια στήθη ἀναπηδᾷ μία καὶ μόνη φωνή:

—Δεξιὰ, καπετάνιε, δεξιὰ!

Ἄδιάφορον ἂν τὸ πλοῖον στρέφεται ἀργὰ πρὸς τ' ἀριστερά. Οἱ στρατιῶται γνωρίζουν ὅτι πλέουν τώρα πρὸς τὰ Δαρδανέλλια. Ἄλλ' ἀπὸ τὰ χεῖλη των, ἀλλ' ἀπὸ τὰ στήθη των, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ψυχὴν των προστάσσει ἡ Ῥούμελη καὶ ἡ Μωριάς καὶ τὰ Νησιὰ καὶ ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία. Ὅμιλεῖ ἡ ψυχὴ τῆς φυλῆς.

1. Ἐν τάγμα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εὐρίσκετο ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1920 μέχρι τοῦ Μαρτίου 1921 ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν Ἀγγλων, τῶν κατεχόντων τὰ μέρη ἐκεῖνα. Ἐδρα του ἦτο τὸ χωρίον Μπέικοζ.

Ἄπευθύνεται ἡ Ἑλλάς πρὸς τὸν ἑαυτὸν της. Καὶ ὡσάν ἐκ συν-
θήματος ἡ μεγάλη φωνὴ ἐπαναλαμβάνει :

—Δεξιὰ, καπετάνιε !

Ὁ πλοίαρχος, σιωπηλός, παρατηρεῖ ἐπίμονα τὸ πέλαγος.
Φαίνεται ὅτι ὁ λογισμὸς τοῦ πηγαίνει ἐπίσης «δεξιὰ», ἀδιάφορον
ἂν ἡ ῥόδα τοῦ πλοίου εἶναι τώρα ἀριστερά. Καὶ ὁ γέρων τιμονιέ-
ρης, εἰς τὸ ὀπισθεν τῆς γεφύρας ὑελόφρακτον ὑπόστεγον, καθὼς
γυρίζει τῇ ῥόδα τοῦ πηδαλίου, μονολογεῖ :

—Δεξιὰ... δεξιὰ... γι' αὐτὸ τὸ «δεξιὰ» ἐσεῖς, βρὲ παιδιά,
κρατᾶτε τὸ τιμόνι...
1921.

Τὸ δράμα τοῦ μικροῦλη.

Σπυρ. Μελά.

Ἡ γιαγιά ἐτινάχθη ἐπάνω.

—Μπᾶ, τροσμάρα μου !...

Αἱ ῥυτίδες, ποὺ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ πτερύγια τῆς μύτης πρὸς
τὸ σαγόνι, διεστάλησαν ἐκπληκτικῶς, εἰς τὰ βαθιά της γαλάζια
μάτια, πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ τῶν αὐτιῶν, ἐξωγραφίσθη ἀνησυχία,
ἡ πλάκα τὸ σαποῦνι τῆς ἔπεσεν ἀπὸ τὰ χέρια, ἐπέταξε τὸ ῥοῦχο
ποῦ ἔτριβε στὴ σκάφη, κι' ἐβγήκε ὡς ἄνεμος ἀπὸ τὴν πόρτα. Ὁ
κόχορος τῆς αὐλῆς, μὲ τὸ λειρὶ πίπτον κουτσαδάκι*, ὡς φέσι
ἀσίκη* εὐζώνου τῆς φρουρᾶς, καὶ ἔδλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροί-
σου εἰς τὴν οὐράν, ἐφαντάσθη ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αἰωνίου
ζητήματος τῶν ἀκαθαρσιῶν του κι' ἐτράπη πάλιν εἰς φυγὴν,
μὲ κραυγὴν κινδύνου: Κότ-κότ-κότ-κότ!... Καθαρὰ παρεξή-
γησις. Δὲν ἐπρόκειτο τώρα περὶ αὐτοῦ. Ἡ γιαγιά εἶχε βίξει
πρῶτα τὴ ματιὰ της εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἰσογείου κατοικίας,
ὅπου στέκεται καμαρωτὸς ὁ παλαιὸς κομμός, ἡ λάμπα μὲ τὸ θαμβὸ
ἀμπαζούρ, τὴ φουρκέττα καὶ τὸ χάρτινο τριαντάφυλλο (δὲν τὴν
ἀνάθουν ποτέ, εἶναι ὡς κάτι ἀπιστεύτως πολῦτιμον, γιὰ τὴν
ἔχουν;) ἐκοίταξε κατόπιν τὴν θέσιν, ὅπου ἔπαιζε ὁ μικρὸς πρὸ
ὀλίγου, καὶ ὅταν ἐβγαίνεν ἀπὸ τὴν πόρταν τῆς μάνδρας, ἐφώνησε:
—Τὸ παιδί !...

Τὰ πάντα ἦσαν πράγματι ἐν τάξει, κάτω ἀπὸ τὴ μικρὴ γαζία:
τὰ περιεργα χωματένια κάστρα, τὰ παλαιὰ τενεκεδένια κουτιὰ
σαρδελλῶν, μιὰ κουδαρίστρα καὶ μάλιστα ἓνα μικρὸ στεφάνι ἀπὸ

βαρέλι. Ὁ Λάκης ἔμωσ, ὁ τοσοδούλης, ὁ μπόμπιρας*, μὲ τὴ μεγάλη ξανθὴ κεφάλαι, τὴν πλατσουδερὴ μύτη καὶ τὰ ἐξυπνα μάτια, εἶχεν ἐξαφανισθῆ.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά. Ὁ διαβολάκος αὐτός, ἀπὸ τὴν ἡμέρην ποὺ ἤρχισε νὰ περιπατῆ, κατελήφθη κατ' ἐπανάληψιν ἀπὸ παραφροσύνην τῶν κάτω ἄκρων. Φεύγει διαρκῶς, φεύγει μὲ διαθέσεις νὰ φθάσῃ πεζῆ μέχρι Θεσσαλονίκης. Ἡ συνοικία στέλνει ὀπισθέν του ὀλόκληρον καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα. Τῆς δὲ γιαιᾶς, τῆς καημένης, τῆς πηγαίνει τὸ στόμα ἐκάστοτε στὸ αὐτὶ.

Διότι, στὸν κόσμον, δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ' αὐτὸ τὸ παιδάκι. Καὶ ὁ Λάκης ὁμοίως: δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ' αὐτὴν. Ἡ μητέρα του, κόρη τῆς γριᾶς, ἀπέθανε μόλις τὸν ἐγέννησεν· ὁ πατέρας του ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην. Καὶ ὁ μικρὸς δὲν ἔχει ἄλλα χέρια νὰ τὸν χαϊδέψουν, ἀπ' αὐτὰ τ' ἀδύνατα καὶ ὀστεώδη, τὰ ὅποια ὀλην τὴν ἡμέραν ξενοπλένουν, γιὰ νὰ τὸν θρέψουν. Ἡ γιαιᾶ τοῦ χρησιμεύει ὡς πατέρας, ὄχι μόνον ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔνοιαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἄλλην: ὅτι τῆς τραυᾶ τὰ μουστάκια· (διότι ἔχει ὀλίγα). Μὲ μίαν λέξιν τὸν λατρεύει, μὲ τὴν τρυφερότητα ἐκείνην τῆς ζωῆς ποὺ σῆνει πρὸς τὴν ἄλλην ποὺ μόλις βλαστάνει. Ἄν ὁ βίος τῆς δὲν εἶναι μαυρὸς ὡς κατράμι, τὸ χρεωστεῖ σ' αὐτόν. Ἐνα χαμόγελο, ἕνα λογάκι δικό του καὶ ξεχνᾶ ὀλα τὰ πάθη τῆς. Τὴν κόρη ποὺ ἔχασε, τὸ γαμβρό τῆς, τὸν ἄνδρα τῆς, τοὺς ἀφορήτους κόπους τοῦ καθημερινοῦ τῆς ἀγῶνος. Τὸν πλένει, τὸν κτενίζει, τὸν ταΐζει, τὸν ντύνει «σὰν πριγκιπόπουλο», τὸν χορεύει, τὸν τραγουδάει. Ὅλα γίνονται θωπεῖα περίξ του.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος φεύγει. Μὰ γιαιᾶ; Τί τὸν πιάνει; ... Ἐέρω κι' ἐγώ; Φαντασία: Πίσω ἀπὸ τὴ μάνδρα, μὲ τὴ σκάφη καὶ τίς αἰώνιες σαπουνάδες, εἶναι ὁ μέγας, ὁ ἀχανὴς κόσμος. Διατηρεῖτε τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν σας χρόνων; Ἐνθυμεῖσθε τί κολοσσιαῖον πρᾶγμα σᾶς ἐφαίνετο καὶ τὸ τελευταῖον πηλοσοκάκι; Καὶ τί ἐκπλήξεις, τί θελκτικὰ, τί νέα καὶ ἄγνωστα πρᾶγματα!... Ἄπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ὁ μικρὸς ἐπρόβαλε τὴν κεφάλαι του, ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐλόπορταν, εἰς τὸν δρόμον, δὲν ἔχει μαζεμούς. Κατελήφθη ἀπὸ τὸν ἀποδημητικὸν πόθον τοῦ Μάρκου Πόλου* καὶ τοῦ Βάσκου δὲ Γάμα*. Ἐννοεῖ νὰ μεταναστεύῃ. Ἐχει τὸ αἶσθημα δεσμώτου, καταδίκου, ὁ ὅποτος ἄλλην σκέψιν δὲν ἔχει ἀπὸ αὐτὴν: νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῆς φρουρᾶς γιὰ νὰ δραπετεύσῃ. Ἄρ-

κει νά λησμονηθῆ γιά μιὰ στιγμούλα ἢ γιαγιά, ἐκεῖ ποῦ ἀνεβοκατεβάζει ρυθμικῶς τοὺς ὤμους, ἐπάνω στὴ σκάφη, καὶ ν' ἀρχίσῃ νά συλλογίζεται τὰ περᾶσμένα, τὸ μακαρίτη μὲ τὶς μπότες, τὸ καμτσίκι, τοὺς θυμοὺς του, τὶς βρисиές του, τὸν ἀραμπᾶ ποῦ «τοὺς τὸν ἔκαναν κατάσκεση», τὸ σπιτάκι ποῦ «ἀποθήκεψαν» κι' ὕστερὰ τὸ πούλησαν, γιά νά βρῆ ὁ Δάκης καιρὸ—φράστ!... νά τὸ στρίψῃ.

Τῆ μιὰ φορὰ τὸν ἐπιασαν πέντε δρόμους παρακάτω, ἐν μέσῳ παρέας ἐκ μικροσκοπικῶν, οἱ ὅποιοι τὸν ἔκαναν ἄλογο. Τὰ ὀπίσθια του δεινῶς ἐκκακοποιήθησαν τότε ἀπὸ τὴν γιαγιά. Ἄλλὰ δὲν εἶχαν σβήσει ἀκόμη τὰ τσιμπήματα καὶ ὁ φίλος ἐδευτέρωσεν. Αὐτὴ τῆ φορὰ εἶχεν ἀγκυροβολήσει ἐνώπιον ἐνὸς ταβλᾶ μὲ παστέλι. Τὰ τρυφερά του μέλη ἐγνώρισαν τώρα τὰ κεντήματα τῆς καρφίτσας. Δὲ βαρειέσθε! Οὐδεὶς ἤρωσ μυθιστορήματος ἔχει δραπετεύσει τσάκισ.

Ἄλλ' αὐτὴ του, ἡ τελευταία, μοῦ φαίνεται ἀπόδρασις κάπως δικαιολογημένη. Μὰ ἦτο ζωὴ αὐτῆ; Ἐκεῖ κάτω στὸν ἄλλο δρόμο, στὸ χαρτοπωλεῖον, τί πράγματα, σᾶς παρακαλῶ! Μιὰ φούσκα τόσο μεγάλη, πιὸ μεγάλη κι' ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Δάκη, γυαλιστερὴ καὶ πράσινη, γεμάτη ποιὸς ξέρει μὲ τί, καραγκιοζάκια ποῦ κάνουν τοῦμπες, ἀλογάκια, σιδηρὸδρομοὶ, σάλπιγγες, τοῦμπανα, στρατιωτάκια κι' ἔνας φασουλῆς ποῦ κλείνει τὰ χέρια του καὶ κτυπάει δυὸ τενεκεδάκια. Κι' αὐτὸν, τὸ Δάκη, ὁ ὅποτος τὰ εἶδε ἀντίπροχθες, ποῦ περᾶσανε μὲ τὴν γιαγιά, δὲν τὸν ἀφήνουν νά κάνῃ βῆμα! Δὲν τὸν ἀφήνουν οὔτε νά τὰ ἰδῆ! Τὸ σκᾶς ἢ δὲν τὸ σκᾶς;

Ὁ φουκαρᾶς συνελήφθη, ἐνῶ ἐχάζευεν ἐμπρὸς εἰς αὐτὰ τὰ ἐξᾶσια πράγματα. Πρὶν βάλουν χέρι ἐπάνω τοῦ, ἤρχισε νά κλαίῃ σπαρακτικώτατα. Ἰκέτευε τὴν γιαγιά του νά τοῦ τ' ἀγοράσῃ ὄλα. Τὸν ἀπήγαγεν ἐν σιωπῇ, ἐνῶ αὐτὸς κλωτσοῦσε τὸν ἀέρα. Τὰ μάγουλά του καὶ ἡ πλατσοδερὴ του μυτίτσα ἐμούσκειαν στὰ δάκρυα. Ὁ προῦπολογισμὸς τῆς γριᾶς δὲν ἀντέχει δυστυχῶς εἰς τὰς πολυτελεῖας αὐτᾶς. Ἄλλως τε δὲν ἔχει ἀκόμη πληρωθῆ, αὐτὴ τὴν τελευταία πλύτη! Σᾶς πρκακαλῶ, ἂν συναντήσετε μεθαύριο, στὸ χέρι τῆς, αὐτὸν τὸν ὄρφανούλη, στὸ μεγάλο δρόμο μὲ τὰ παιγνίδια, πάρτε του ἓνα φασουλῆ—ἓνα μεγάλο φασουλῆ ποῦ νά κλείνῃ τὰ χέρια. Γιατὶ φοβοῦμαι πολὺ ὅτι θὰ δώσῃ γι' αὐτὸν ἡ γριούλα τοὺς κόπους μιᾶς ὀλοκλήρου μαρτυρικῆς ἐβδομάδος.

4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.

Α' ΦΥΣΙΚΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ.

**Ἡ ἀνατολή τοῦ ἡλίου ἀπὸ τῆς κορυφῆς
τοῦ Κισσάβου.**

Ἀνδρέου Καρκαβίτσα.

Ἡ κορυφή τοῦ ὄρους δὲν ἔχει ἄπλωμα καθόλου, ἀλλὰ μικρὸν κατὰ μικρὸν δξύνεται μέχρις ἐλαχίστου. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου οἱ περίξ χωρικοὶ ἤγειραν ἐκ πλακῶν μικρὸν τεῖχος, ἐκ τῶν συνήθων κατασκευασμάτων τῶν ποιμένων εἰς τὰ ὄρη. Χάμω δὲ τρία τέσσαρα σκαλοπάτια φέρουν εἰς δῶμα μέτρων τινῶν ἐντὸς τοῦ βουνοῦ, ὑπερ ἀφιεροῦται εἰς τὸν Ἅγιον Ἥλιον.

Ὅτε ἀνήλθομεν ἐκεῖ, τὸ σκότος ἐδέσποζεν ἀκόμη εἰς τὸν αἰθέρα. Ἄλλ' ἐδέσποζε προσέτι καὶ ὁ ἄνεμος μανιώδης, ἀπειλῶν νὰ μᾶς ἐκσπενδονίσῃ εἰς τὸ χάος, ὥστε τάχιστα ἐζητήσαμεν φιλοξενίαν εἰς τὴν κατακόμβην τοῦ Ἁγίου. Ἐκτὸς τεμαχίων κηροῦ, ἐνὸς χαμηλοῦ κηροστάτου καὶ δύο τριῶν εἰκόνων, ἐξ ὧν ἡ μία τοῦ Προφήτου ἐπὶ πλακὸς τοῦ βουνοῦ, ζωγραφηθεῖσα ἐκεῖ ἐπάνω ὑπὸ τινος ἐκ πλησιοχώρου κώμης ἀγιογράφου, οὐδὲν ἄλλο εἶδομεν ἐν αὐτῷ. Ἀλλὰ καὶ δὲν ἠδυνάμεθα ἄλλο τι νὰ ἴδωμεν, διότι τὸ ψῦχος ἦτο δριμύτατον καὶ ἐμένομεν ἀκίνητοι ἐντὸς τῶν μανδυῶν μας, συνεσπειρωμένοι εἰς μίαν γωνίαν, μετὰ πόθου ἀναλογιζόμενοι τὸν φοβερὸν καύσωνα τῆς Δαρσίσης, ὅστις, ὅσον καὶ ἂν εἶναι φοβερός, δὲν ἀπειλεῖ ὅμως καὶ ἀπὸ πλευρίτιδα.

Μετ' ὀλίγον ἀνεφάνη διὰ τῆς ὀπῆς τῆς εἰσόδου ἡ χαραυγὴ τῆς ἡμέρας καὶ ἀνεπηδήσαμεν ὅλοι ἔξω. Ὁ παλαιὸς Ἑβραεὺς* κατήρχετο ν' ἀναζωογονήσῃ τὴν ὕλην καὶ ν' ἀναπλάσῃ τὸ Χάος. Ἄπ' ἀνατολῶν κροκοβαφῆς πέπλος ἀνυψοῦτο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν εἰς τὸν ὀρίζοντα· οἱ ἀστέρες ἔσθηνον ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον ἐν λευκῇ φεγγοβολῇ· κάτω ἀπὸ τῶν δασῶν ἤρχοντο εἰς χαρμόσουνον χαιρέτισμα τῶν πτηνῶν τὰ κελαδήματα, καὶ ἄνω τῆς κεφαλῆς μας, ἐν μεγαλοπρεπεῖ πτήσει ἐκραζεν ὁ μέγας αἰετός. Ὅπισθὲν μας αἰ εὐρεται θεσσαλικάι πεδιάδες ἤρχιζον ν' ἀποκαλύπτωνται καὶ νὰ μᾶς δεικνύωσιν ἐν ἀερώδει σχιῶ ἀκόμη τὰς ἄκρας τῶν λόφων καὶ τοὺς μιναρέδες τῶν τζαμίων τῶν δεξιᾶ ἐν βαθυπρασίνω ὄγκῳ, συνεχόμενον μετὰ τῶν προπόδων τοῦ Κισσάβου καὶ τοῦ Μαυροβουνίου ἐξετείνετο μακρὸν τὸ Πήλιον, χανόμενον ἐν

τῆ ἀποστάσει· ἀριστερὰ ὠρθοῦτο ὁ θεῖος Ὀλυμπος, ὀγκώδης καὶ ἀπειλητικὸς μὲ τὴν ὑψίστην τριόδοντον κορυφὴν τοῦ ἀκτινοβολοῦσαν εἰς τὴν αὐγὴν, ὡς τὴν κορῶνα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ἣν κρατεῖ ἐπάνω τοῦ ὀδικέφαλος χρυσοπλουμισμένος ἀετός· ἐμπρός μας οἱ ἀτμοὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ ἠπλοῦντο εἰς ἐξαισίαν πυρκαϊᾶν νεφῶν.

Ἄλλὰ μεγαλυτέρα πυρκαϊὰ ἤναπτεν ἤδη μακρὰν μας εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης. Πυρκαϊὰ, τῆς ὁποίας ἡ αἱματώδης ἀναλαμπὴ κατεφλόγιζεν εἰς ἡμικυκλικὴν ἕκτασιν ὄλον τὸν ἀνατολικὸν ὀρίζοντα, ὡς ἐκτίναξις ὠκεανῶν βορείου σέλαος. Καὶ τότε εἶδομεν κατὰ πρώτην φορὰν ἐνώπιόν μας τὸ Ἄγιον Ὄρος, ἀναδύον ἐκ τῆς θαλάσσης, ὡς παμμεγίστην πυραμίδα ἰχνογραφουμένην πρὸ τοῦ φωτός· εἶτα δὲ ἀπεκαλύπτοντο διαδοχικῶς πρὸς τ' ἀριστερὰ ὀδοντῶται κορυφαὶ βουνῶν λάμπουσαι καὶ κοιλάδες μεταξὺ, ἐν λευκαζούσῃ ὀθόνη ὀμίχλης καὶ πεδιάδες βαθυκύανοι μὲ φαῖα ἐδῶ κι' ἐκεῖ στίγματα συνοικισμῶν καὶ ἀκταὶ μὲ τὸν ἀφρὸν τοῦ κύματος καὶ τῶν ἄμμων τοὺς σωρούς, εἰς ἀργυρὰν ταινίαν συγχεόμεναι, καὶ κάτω ἡμῶν, σχεδὸν πρὸ τῶν ποδῶν μας, αἱ γιγαντώδεις γλῶσσαι τῆς Χαλκιδικῆς καὶ ἡ θάλασσα τῆς Κασσάνδρας, εἰς τῆς ὁποίας ὅμως τὰ μολυβδοχρόα κύματα δὲν ἀρμένιζε πλέον ὁ φοβερὸς στόλος τῶν καταδρομῶν καὶ τὸ μαῦρον καράδι τοῦ Σταθα*.

Αἴφνης ἀνέδυσε βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον μέσφ φλογερῶν κυμάτων κατακόκκινος καὶ ἀλαμπής, πεπεισμένος τὰς δύο παρειάς ὡς γιγαντιαία βαρβαρική ἀσπίς, ὁ ἥλιος. Τὸν ἐδλέπομεν ἀνερχόμενον εἰς τὸν ὀρίζοντα μεγαλοπρεπῶς, βραδέως, ἀτενίζοντα ἡμᾶς κατάματα, ὡς νὰ ἤθελε νὰ παύξῃ μὲ τὴν ἀनुπομονησίαν καὶ τὴν περιέργειάν μας. Καὶ ἡμεῖς ἐπίσης τὸν ἀτενίζομεν κατάματα, μ' ἔκφρασιν ὑπερτάτης ἐκπλήξεως ἐπὶ τῷ θεάματι, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ θράσος ἐκεῖνο, τὸ ὅποτον προσλαμβάνει εὐθὺς ὁ ἄνθρωπος, μόλις ἴδῃ ἀνίσχυρον κι' ἐξηυτελισμένον τὸν θεὸν του. Ἄλλ' ὥστε νὰ ἐθυμώθῃ διὰ τοῦτο, αἴφνης ἐστρογγυλώθῃ κι' ἔβαλε ποταμὸν ἀκτίνων κατεπάνω μας, ὥστε οἱ ἀνίσχυροὶ ὀφθαλμοὶ μας ἐκλείσθησαν τυφλοὶ καὶ δακρυσμένοι, ὡς νὰ ἐπάθομεν τὸ πάθημα τοῦ Τειρεσίου*.

Εὐτυχῶς δι' ἡμᾶς ἔ μέγας Ἀπόλλων δὲν εἶχε τὴν κακεντρέχειαν τῆς σεμνῆς Παρθένου. Οἱ ὀφθαλμοὶ μας ἀνέλαβον μετ' ὀλίγον τὴν δύναμιν των καὶ εἶδομεν κάτω τὸν κόλπον ὄλον, ἐν μολυβδίνῃ ἀκινήσῃ, λάμποντα ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου μέχρι τῆς Θεσσαλο-

νίκης. Οἱ σύντροφοί μου ἔλεγον ὅτι ἔδλεπον ἐκεῖ τὴν ἱερὰν πόλιν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἐγὼ ὁμως δὲν τὴν διέκρινα. Εἶδον ὁμως εὐκρινῶς ἐδῶθεν καὶ τὸν Ἁγίον Στέφανον καὶ τὸ Λιτόχωρον, καὶ τὴν Κατερίνα μὲ τοὺς κάμπους καὶ τὰς περιοχὰς των καὶ τὸ τεῖχος τῆς Πλαταμῶνος, τὸ ὅποτον ἀναθρώσκει ὀπισθεν τῆς μεθορίου γραμμῆς ἐπὶ λόφου, λευκὸν καὶ κομψόν, ὡς μαρμάρινον μνημεῖον μεσαιωνικοῦ ἤρωος. Ἐδῶθεν δ' ἀκόμη διεκρίνομεν τὴν σχισμάδα τῶν Τεμπῶν, ἄνω τῆς ὁποίας, ἐπὶ τῶν καταφύτων πλευρῶν τοῦ κάτω Ὀλύμπου, ἐφαίνοντο ἡ Ῥαψάνη καὶ ἡ Καρυά, ὁ Πυργετὸς καὶ ἡ Αἰγάνη καὶ μεθοριακοὶ τινες σταθμοί, μέχρις οὗ ὤρθουτο εἰς δυσανάδατον ὕψος τὸ ἱερὸν ὄρος, ζηλοτύπως ἀποκλειτοῦ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας τὰ ἐνδότερα τῆς Μακεδονίας.

Εἶχομεν ὁμως ἐκ δεξιῶν ἄλλα τερπνὰ θεάματα. Ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου, φεγγαβολούντος ἤδη, ἡ Σκίαθος καὶ ἡ Σκόπελος ἔτεινον πρὸς τὸν ἥλιον τὰ δασέα στήθη των, ὡς φιλόκαλοι πέρδικες, κ' ἐν συναφείᾳ φαινομενικῇ ἤρχιζεν ἀπὸ τῶν ἄκρων τοῦ Πηλίου ἡ σειρὰ τῆς Γούρας, ἡρέμα προσαναδαινουσα εἰς εὐγραμμά ὕψη, ἄνω τῶν ὀπίστων ἔξειχε βαρὺς καὶ χιονισμένος ὁ Παρνασσός· ἔπειτα ἤρχοντο τὰ ὄρη τῶν Ἀγράφων ἐπιμήκη, ὕψηλά, ὀδοντωτὰ ὡς σειρὰ φοβερῶν πύργων εἰς τεῖχος Κυκλώπειον· εἶτα ἀνεπαισθήτως τὰ ἡρωικὰ Χάσια καὶ διὰ τῶν στενῶν τῆς Σιάπκας κατέληγον εἰς τὸν Ὀλυμπον, σχηματίζοντα οὕτω παμμεγίστην λεκάνην, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ἠπλοῦντο αἱ παχεῖαι πεδιάδες τῆς Θεσσαλίας, μὲ τὴν λοφοσειρὰν τοῦ Ῥιβενίου ἐν τῷ μέσῳ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ τὸν μέγαν Πηνειόν, λάμποντα μέσῳ καψαλῶν ὄχθων, μὲ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρῖα, τὰ τζαμιὰ καὶ τὰς ἐκκλησίας των, τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἑβραίους κατοίκους των, τοὺς ὁποίους ὁ ἥλιος ἐφώτιζεν ἤδη εἰς τὰ ἔργα των καὶ κατεφλόγιζε διὰ τῶν ἀκτίνων του. Τοῦτους δὲ ἴσως θέλων νὰ προφυλάξῃ ὁ ἀγαθὸς Κίσαβος εἶδομεν νὰ βίπτῃ παχεῖαν τὴν σκιάν του μακρὰν, περιλαμβάνων σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ λαρισαίου πεδίου ὑπὸ τὴν προστασίαν του, ἐν ᾧ τὴν κορυφὴν ἐξέτεινε μέχρι τῶν Χασίων.

Ποῶς ὁμως δύναται ν' ἀντιστρατευθῇ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα; Τί δύναται νὰ κάμῃ τὸ ἀκίνητον ὄρος, ὅσον καὶ ἂν εἶναι μέγα, ἐμπρὸς εἰς τὸν ἑκατηδύλον θεόν, ὅστις ἐμάστιζε τοὺς λευκοὺς ἴππους κ' ἔφερε τὸ πυρφόρον ἄρμα του μετὰ τάχους εἰς τὰ ὕψη; Μικρὸν κατὰ μικρὸν περιεμάζευσεν ὁ γηραῖος τὴν σκιάν του καὶ συνε-

σπειρώθη περι ἑαυτόν, ὡς χελώνη εἰς τὰ βήματα τοῦ διαδάτου.
 Ἡμεῖς ὁμῶς ἐτρέμομεν ἐκ τοῦ φύχους ἐκεῖ ἐπάνω κι' ἐκρατού-
 μεθα ἰσχυρῶς ἀπὸ τῶν πλακῶν ἔν' ἀντιστῶμεν εἰς τὰς πνοὰς τοῦ
 ἀνέμου. Ἀφ' οὗ δ' ὁ ἥλιος ἔκρυσεν ὑπὸ τὰς ἀκτῖνάς του ὄλον τὸν
 θερμαῖκόν κόλπον καὶ τὰς ἀπέναντι ἀκτὰς καὶ τὰς πόλεις κι' ἐχορ-
 τάσθημεν τοῦ θεάματος, τὸ ὅποτον ὁμολογῶ ὅτι μᾶς ἔκαμε νὰ λησμο-
 νήσωμεν πάντα κόπον καὶ κούρασιν, ἤρχισαμεν νὰ κατερχώμεθα.

1892.

Ὁ χορὸς τῶν ὥρῶν.

Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Εἰς ἓνα κύκλον, ὅπου ἔτυχα παρών, συνεζητεῖτο ποῖα ἀπὸ τὰς
 ὥρας τῆς ἀθηναϊκῆς ἡμέρας εἶναι ἢ πλεόν εὐχάριστος, τῶρα τὸ κα-
 λοκαίρι. Εἶναι περιττὸν νὰ εἶπω ὅτι ὁ κύκλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ νέους·
 διότι, ἂν ἦσαν γέροι ἢ ἡλικιωμένοι, θὰ συνεζήτουν ἴσως περὶ τοῦ
 ποῖα ὥρα εἶναι ἢ πλεόν δυσάρεστος καὶ ἀνυπόφορος. Οἱ γέροι ὅλα
 τὰ μουρμουρίζουν, οἱ νέοι ὅλα τὰ εὐρίσκουν ὥραϊα. Ποῖοι εἶναι οἱ
 εὐτυχέστεροι; Ἄλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν συζήτησιν τῶν νέων.

— Ἐμένα μοῦ ἀρέσει, εἶπεν ἓνας, ἡ ὥρα ποῦ ξυπνῶ. Εἶναι
 πολὺ πρῶτὴ ἀκόμη. Ὁ ἥλιος μόλις ἔχει ξεπροβάλει ἀπὸ τὸν Ὑμητ-
 τόν. Μόνον οἱ ἀνατολικοὶ τοῖχοι τῶν σπιτιῶν φωτίζονται. Ἡ ἄλλη
 πόλις εἶναι βυθισμένη εἰς μίαν ὥραϊαν καὶ ἡδροσερὰν σκιάν. Ὁ δρό-
 μος, καθαρὸς, σκιερὸς, φαίνεται καὶ αὐτὸς ὅτι μόλις ἐξύπνησε
 καὶ εἶναι φρέσκος-φρέσκος... Οἱ ὀλίγοι διαδάται, ἄνθρωποι τοῦ
 λαοῦ, παιδιὰ, κορίτσια, εἶναι εὐθυμοὶ, λὲς καὶ ἀρχίζουν τὴν ἡμέραν
 τῶν μὲ ὄρεξιν. Γίνομαι κι' ἐγὼ εὐθυμος μαζί τῶν. Τότε καὶ αὐτὸ τὸ
 βραχνὸν κουδοῦνι τοῦ σκουπιδιάρη μοῦ φαίνεται σὰν μουσικὴ.
 Ἄλλὰ ὁ φλογερὸς ἥλιος ἀνεβαίνει, ἡ δροσερὰ σκιά ὑποχωρεῖ, ἡ
 μαγεῖα λύεται. Δὲν διαρκεῖ τόσον πολὺ ἡ ὥραϊα αὐτῆ ὥρα!

— Ἐγὼ, εἶπεν ἓνας ἄλλος, δὲν ξυπνῶ τόσον πρῶτὴ, ἀλλὰ καὶ
 μένα ἡ ὥρα ποῦ ξυπνῶ μ' ἀρέσει. Ἐννοῶ τὸ ἀπόγευμα, μετὰ τὸν
 μεσημεριάτικον ὕπνον. Εἶναι μία ὥρα ποῦ ὅλοι οἱ κρότοι τοῦ δρό-
 μου παύουν. Τὰ ἐργαλεῖα ἐγκαταλείπονται, τὰ χέρια ἀδρανοῦν,
 τὰ στόματα κλείουν. Καὶ τὰ μάτια ἐπίσης. Ἡ μεγάλη ζέστη ναρ-
 κώνει τοὺς ἀνθρώπους. Ἄκρα ἡσυχία, σιωπῆ... Ἐξαφνα, ἀπὸ

μακρῶς, ἀκούονται ἤχοι κουδουνιῶν, ποῦ πλησιάζουν ἀργά. Περνᾷ ὁ γιδᾶς καὶ δίδει τὸ σύνθημα τῆς ἀφυπνίσεως. Ὁ μανᾶθης, νυσταλέος ἀκόμη, ἀρχίζει νὰ τραγουδῇ τὰ πεπόνια του. Σὲ λίγο νὰ καὶ ὁ γιατσοπώλης ποῦ φωνάζει «κρέμα-παγωτό!» Σηκώνομαι ἀπὸ τὸ κρεβάτι ἐλαφρὸς καὶ εὐθυμος. Μιὰ κουταλιά βύσσινο κι' ἓνα ποτήρι κρύο νερὸ συμπληρώνουν τὴν εὐτυχίαν μου.

— Ἐγὼ πάλι, εἶπε τρίτος, τρελλαίνομαι γιὰ τὴν ὥρα τοῦ δειλινοῦ. Τί ἡρεμία, τί γαλήνη! Καὶ τί θαυμάσιο, ὄνειρευτὸ χρῶμα ποῦ παίρνουν τὰ βουνά, ἡ θάλασσα, ὁ ὄριζων, τὰ δένδρα, τὰ σπιτία!.. Αὐτὴ τὴν ὥρα εἶμαι πάντα ἔξω. Πότε στὸ Ζάππειο*, πότε στὸ Φάληρο, πότε στὴν Κηφισσιά. Ἄλλὰ παντοῦ τὴν θαυμάζω καὶ τὴν ἀπολαμβάνω. Βαστᾷ τόσο λίγο, ποῦ μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ ὅτι εἶναι στιγμή. Ἄλλὰ τί μεγάλη στιγμή! Πόσον εὐτυχεῖς κάμνει τοὺς ἀνθρώπους! Καὶ πόσο διαρκεῖ τὸ θέλητρό της μέσα στὴν ψυχὴ!.. Ἡ ὥρα τοῦ δειλινοῦ μοῦ φαίνεται σὰν μάγισσα, ποῦ κρατεῖ ἓνα χρυσὸ ραβδί ἀπὸ τὰς τελευταῖες ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, καὶ μᾶς ἐγγίζει, καὶ μᾶς ξεκουράζει, καὶ μᾶς μεταμορφώνει. Οἱ κόποι, αἱ φροντίδες, αἱ ἐνοχλήσεις τῆς ἡμέρας παύουν. Ἔρχεται ἡ ἀνάπαυσις, ἡ δροσιά, ἡ γαλήνη καὶ ἡ εὐτυχία τῆς νυκτός.

— Εὐτυχία χωρὶς ἥλιο δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ τελεία! εἶπε τότε ἓνας ἄλλος. Ἐγὼ ἀγαπῶ τὸν ἥλιο. Καὶ ἡ ὥραιότερα ὥρα τῆς ἡμέρας μου εἶναι τὸ μεσημέρι, ποῦ κατεβαίνω στὸ Φάληρο καὶ κάνω τὸ λουτρό μου. Γῆ καὶ θάλασσα, ὄλη ἡ κτίσις πλημμυρισμένη ἀπὸ τὸ πιὸ θερμὸ χρυσάφι τοῦρανοῦ. Γδύνομαι, καί, πρὶν νὰ πέσω στὴ θάλασσα, στέκομαι στὸν ἐξώστη τῆς καμπίνας μου καὶ παίρνω τὸ ἡλιόλουτρό μου. Ἐπειτα στὴ θάλασσα τὴν ἡλιοφωτισμένη, ποῦ λὲς καὶ εἶναι ἥλιος καὶ νερὸ μαζί... Αὐτὴ εἶναι ἡ ὥρα μου. Αὐτὴ μὲ ζωογονεῖ καὶ μὲ κάμνει εὐτυχισμένο γιὰ ὄλη τὴν ἡμέρα καὶ γιὰ ὄλη τὴ νύκτα. Καὶ βαστᾷ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὰς δικές σας... στιγμές. Ὡρα ὀλάκερη, ποῦ ἂν θέλω τὴν παρατείνω ὡς τὴν ὥρα ποῦ ξυπνᾷ μετὰ τὸ μεσημέρι ὁ φίλος μας.

Δὲν ἦσαν ἄλλοι εἰς τὸν κύκλον, εἰδεμὴ θὰ ἤκουα τὸν ὕμνον καὶ πολλῶν ἄλλων ὥρων... Διότι ποῖα ὥρα τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός δὲν εἶναι ὠραία, καὶ ποῖα δὲν ἔχει τοὺς θαυμαστάς της μεταξὺ τῶν νέων κι' εὐτυχῶν ἀνθρώπων; Οἱ ἀρχαῖοι τὰς ἐφαντάζοντο ὡς περικαλλεῖς νεάνιδας, ξανθὰς, πολυθελγήτρους, θυγα-

* Ἀλεξ. Γ. Σαοῦ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α'. Γυμνασίου.

τέρας τοῦ Ἥλιου. Καὶ ὅταν ἤκουσα τοὺς νέους ἐκείνους νὰ τὰς ἐκθειάζουν, μίαν μίαν, μοῦ ἐφάνη ὅτι εἶδα ἐμπρὸς μου τὸν ἀθάνατον χορὸν τῶν καὶ ἐνθυμήθην τοὺς στίχους τοῦ ποιητοῦ¹:

Μιὰ μιὰ προβαίνουν οἱ ξανθὲς
τοῦ ξανθοῦ Ἥλιου κόρες,
οἱ Ὠρες...

1910.

Β' ΠΟΛΕΩΣ.

Πρὸ τῆς Ῥόδου.

N. Καρβούνη.

Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ μεταξὺ Σύμης καὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς στενοῦ τὸ ἀτμόπλοιον στρέφεται πρὸς νότον. Δεξιὰ ἀπλοῦται ἡ βορραία τῆς Ῥόδου ἀκτὴ εἰς ἕκτασιν ἀρχετὴν. Ἀριστερὰ πυργοῦνται ἀπόκρημνα καὶ ἀγέρωχα τὰ μικρασιατικὰ βουνά, τῶν ὁποίων αἱ κορυφαὶ κατεκτήθησαν ἤδη ἀπὸ τὴν πυκνὴν στρατιὰν τῶν νεφῶν.

Ἡ Ῥόδος ὁμοῦ καταυγάζεται ἀκόμη ἀπὸ τὸν πρωινὸν ἥλιον. Ἡ κορυφὴ τοῦ Ἀταβυρίου, τοῦ ὑψηλοτέρου τῆς βουνοῦ, ἀχνίζει ὡσὰν βρυστὴ ὑποκύανος οἰκία ὑπεράνω τῶν πρὸς τὴν θάλασσαν χαμηλοτέρων βουνῶν τῆς βορεινῆς τῆς ἀκτῆς. Ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ ἡ μείζων τῶν Δωδεκανήσων φαίνεται μᾶλλον χαμηλὴ καὶ τὰ ὑψώματά τῆς ἔχουν ἔντονον τραπεζοειδῆ χαρακτῆρα. Τὰ κυανωπὰ αὐτὰ τραπέζια ὑπέρχονται τῆς παραλλίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξηπλώνετο ἄλλοτε ἡ Ἰάλυσος, ἡ πατρίς τοῦ Τιμοκρέοντος*. Καὶ καθὼς τὸ ἀτμόπλοιον προσεγγίζει ὄλονεν πρὸς τὴν νῆσον, καὶ ἀρχίζουσι νὰ διακρίνωνται λευκάζοντες συνοικισμοὶ εἰς τὰς πρὸς τὸ πέλαγος ποδιάς τῶν λόφων, ἡ ἀνάμνησις τοῦ Ῥοδίου ποιητοῦ ζωντανεῖ αὐτομάτως. Αὐτὴν τὴν γενέθλιον Ῥοδιακὴν παραλλίαν ἐνοσταλοῦσεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ξένος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸν ὁποῖον εἰς λάμβους πικροὺς ἀπεκάλει «ψεύσταν, ἄδικον, προδόταν», διότι δὲν διηυκόλυνεν αὐτὸν «ξεῖνον ἐόντα» διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ποθητὴν του πατρίδα.

Ἐν τούτοις εἰς τὴν ἄκραν μιᾶς τραπεζοειδοῦς προεκτάσεως

1. Τοῦ Ἰ. Γρυπάρη.

τῆς παραλίας διακρίνονται τώρα πυκνότεροι συνοικισμοὶ καὶ μία ὑπερύψηλος κεραία. Τὸ λευκὸν ποίμνιον τῶν σπιτιῶν, τὸ ὅποτον καταβαίνει πρὸς τὴν θάλασσαν, εἶναι, καθὼς μοῦ λέγει εὐγενικὸς συνταξιδιώτης, τὸ Νεοχώρι, ἐξωτερικὴ πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ προέκτασις τῆς περιτειχισμένης πρωτευούσης τῆς νήσου, καὶ ἡ κεραία εἶναι ἡ τοῦ Ἰταλικοῦ ἄσυσμάτου. Ἰταλικοῦ... Αἱ ἀναμνήσεις τῆς ὥρας μακρυνῆς ἐποχῆς, τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνθήσεως τοῦ νησιωτικοῦ αὐτοῦ Ἑλληνισμοῦ διαλύονται διὰ μιᾶς ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τῆς κεραίας αὐτῆς, ἡ ὅποια ἐπαναφέρει βιαίως τὸν νοῦν εἰς τὴν σημερινὴν πραγματικότητά...

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ πλοῖον παρακάμπτει τὴν χθαμαλὴν ἀμμόδη γλῶσσαν, ὅπου κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας συρρέουν οἱ λουόμενοι, καὶ ἐμφανίζεται ἔξαφνα τὸ πανόραμα τῆς πόλεως μὲ τοὺς ἐναλλίους πύργους καὶ τὴν ζώνην τῶν τειχῶν τῶν ἵπποτῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου* τῆς Ἱερουσαλήμ, ὥρας καὶ ἀρχοντικῆς ὑπὸ τὸν ἥλιον τῆς φθινοπωρινῆς μεσημβρίας.

Ἡ Ῥόδος ἔχει τρεῖς λιμένας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μεσαῖος, κυκλικὸς σχεδόν, ἦτο ὁ περιώνυμος λιμὴν τῆς ἀρχαίας πόλεως. Εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ ὠρθοῦτο ὁ Κολοσσός. Εἶχεν ὕψος 70 πήχεων καὶ κάτωθεν τῶν σκελῶν του διήρχοντο εἰσπλέουσαι αἱ τριήρεις. Ὁ Χάρης ὁ Δίνδιος ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν κατασκευὴν του τὸν ὄρειχαλκον τῆς νοτίας ἄκρας τῆς νήσου. Ἐπὶ τριάκοντα ἔτη ὁ Κολοσσός αὐτὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐθαυμάσθη ὡς ἐν τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου. Σεισμὸς τὸν κατέρριψε, συντριβέντα κατὰ τὰ γόνατα. Μετὰ χίλια ἔτη οἱ Ἀραβες, κατακτήσαντες τὴν Ῥόδον, παρεχώρησαν τὰ συντρίμματα τοῦ ὄρειχάλκου, τὰ ὅποια ἔφραττον τὴν εἰσοδὸν τοῦ λιμένος, εἰς τοὺς Ἑβραίους τῆς νήσου. Οἱ Ἑβραῖοι ἀνέσυραν ἀπὸ τὸ πέλαγος ἑνεακόσια φορτώματα καμήλου ἀπὸ τὸ μέταλλον τοῦ Κολοσσοῦ.

Εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς λιμένας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσπλεύσῃ ἀτμόπλοιον συνήθους μεγέθους. Ὁ μεσαῖος εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἱστιοφόρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκεται ἡγκυροβόλημένον ἓνα Ἰταλικὸν ἀντιτορπιλικὸν καὶ μίαν μικρὰ ξυλὴν κανονιοφόρος. Εἰς τοὺς ἄλλους δύο ἡγκυροβόλουν ὀλίγιστα καΐκια. Βάρκες κινεῦνται πρὸς τὸ πέλαγος μόλις ἐνεφανίσθη καὶ ἡγκυροβόλησεν εἰς τὸν πρὸ τῶν παραλίων τειχῶν ἀναπεπταμένον ὄρμον τὸ ἀτμόπλοιον.

* *

Ἡ λέμβος τοῦ λιμεναρχείου ἀργεῖ νὰ ἐμφανισθῆ. Ἔχομεν τοιοῦτοτρόπως καιρὸν νὰ θαυμάσωμεν τὸ πανόραμα τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

Ἡ ὄψις τῆς ἔχει χαρακτῆρα καθαρῶς μεσαιωνικόν. Οἱ ἱππῶται τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς ἀφῆκαν βαθεῖαν τὴν σφραγιδα τῆς διαβάσεώς των. Καὶ ὅμως, πρὶν ἀποδιβασθῶμεν, ἀπὸ τὴν ἀπόστασιν, ἡ ὁποία μᾶς χωρίζει ἀκόμη ἀπὸ τὰ τεφρὰ τείχη καὶ τοὺς πολυγωνικοὺς ἢ στρογγύλους πύργους μὲ τοὺς διδύμους ὀδόντας τῶν ἐπάλξεων, αἰωρεῖται εἰς τὸ παλλόμενον μεσημβρινὸν φῶς ὑπεράνω τῆς νήσου ἡ ὀπτασία τῶσων αἰῶνων ἀκμῆς ἑλληνικῆς.

Ἐπλατάγησαν εἰς τὰ γλαυκὰ νερὰ ποῦ ζώνουν τὴν Ῥόδον αἱ κῶπαι τῶν νεῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξέπλευσαν διὰ τὸ Ἴλιον μὲ τοὺς μαχητὰς ἀπὸ τὴν «Λίνδον, Ἰήλυσόν τε καὶ ἄργινόεντα* Κάμειρον»¹.

Εἶδον τὰ ἀπέναντι σκιερὰ καὶ δασέα βουνὰ τῆς Καρίας τὸν διάπλουον τῶν τολημῶν ποντοπόρων Ῥοδίων, οἱ ὁποῖοι ἐπλευσαν μέχρι τῆς Ἰθῆριας, ὅπου ἔκτισαν τὴν Ῥόδην, κατακτηθεῖσαν βραδύτερον ἀπὸ τοὺς Μασσαλιώτας.

Καὶ ἀπὸ τὸν λιμένα τοῦτον ἐξεκίνησεν ἡ Καλλιπάτειρα* διὰ τὴν Ὀλυμπίαν, ὅπου παρέστη εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ βλαστοῦ τοῦ οἴκου τῆς, τοῦ Πεισιρρόθου—ὀλυμπιονίκου ἐξ ὀλυμπιονικῶν. Ἡ ἀνάμνησις τῆς Καλλιπατείας χειραγωγεῖ μίαν ἄλλην... Εἰς τὴν χρυσην ἄχνην, τὴν ὁποίαν βρέχει ὁ ἥλιος ἐπάνω εἰς τὴν νῆσον, περνᾷ διὰ μίαν στιγμὴν ἡ σεβασμία μορφή τοῦ ψάλτου τῆς Καλλιπατείας, τοῦ ἥρωος τοῦ Δρίσκου, ὀλυμπιονίκου εἰς τὸ στάδιον τοῦ καθήκοντος καὶ αὐτοῦ.

Ἦτο ὀλβία καὶ ἰσχυρὰ ἡ Ῥόδος ἐπὶ αἰῶνας μακροῦς. Αἱ τέχνηαι εἶχον ἐδῶ κοιτίδα φιλόστοργον. Τοῦ Λυσίππου* οἱ τέσσαρες ἵπποι ἀπ' ἐδῶ ἐταξίδευσαν εἰς τὸ Βυζάντιον διὰ νὰ κοσμήσουν τὸν Ἰππόδρομον καὶ διὰ ν' ἀρπαγοῦν ἐκεῖθεν ἀπὸ τοὺς Ἐνετούς, οἱ ὁποῖοι ἐλάμπρυναν μὲ τὸ ἔργον τοῦ Σικυωνίου καλλιτέχνου τὸν Ἅγιον Μάρκον τῆς ἀλιπαγοῦς πρωτευούσης τοῦ Ἀδρια. Πόσας, ὅμως, μεταβολὰς εἰς τὸ κύλισμα τῶν αἰῶνων δὲν εἶδεν ὁ Ῥόδιος Ζεὺς, ὁ «νώτοισιν Ἀταδουρίου μεδέων*» !

1. Ὀμήρου Ἰλιάς Β, 656.

*
**

Ἡ σημερινὴ πόλις ἀπλώνεται εἰς τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν ποδιὰν λόφου ἐπιμήκους τραπεζοειδοῦς. Τὰ τείχη της, διασχιζόμενα ἀπὸ πύργους, τὴν περιβάλλουν ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἀπὸ ξηρᾶς. Μέσα εἰς τὸν περίβολον συνωστίζονται τὰ σπίτια της, πολλὰ τῶν ὁποίων χρονολογούνται ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν ἱπποτῶν.

Πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ περιόλου ἀπλώνεται ἡ νέα συνοικία τοῦ Νεοχωρίου, μὲ λευκά, διώροφα κατὰ τὸ πλεῖστον σπίτια, μὲ ἐπαύλεις περιβαλλομένας ἀπὸ κήπους. Ἔχει τὸ Νεοχώρι ἐκτάκτως γραφικὸν καὶ χαροπὸν χαρακτήρα, μὲ τὰς ὁμοιομόρφως ἐρυθρᾶς στέγας του, σκεπασμένας ἀπὸ κεραμίδια τῆς Μασσαλίας. Ἀνὰ μέσον τῶν σπιτιῶν του δεσπόζει τὸ μέγαρον τῆς Διοικήσεως. Ὁ κτίτωρ τὸ προώριζε δι' ἑλληνικὸν προξενεῖον. Σήμερον κυματίζει πρὸ τοῦ ἀετώματός του μία ὑπερμεγέθης σημαία Ἰταλική.

Πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ περιόλου τῶν τειχῶν ἐκτείνεται εἰς πράσινον πέλαγος φυτείας μία συνοικία ἑλληνική, ὅπου ἡ Μητρόπολις καὶ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα.

Δύο πύργοι εἰς τὰς ἀντιμετώπους ἄκρας τοῦ πετάλου τοῦ μεγαλύτερου λιμένος περιδρέχονται ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἐπὶ τοῦ βορειοτέρου, τοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ, εὐρίσκεται τώρα ὁ Ἰταλικὸς σηματοφορικὸς σταθμὸς. Ἡ βᾶσις τοῦ πύργου εἶναι τετράγωνος μὲ πλευρὰς ὀλισθαίνουσας πρὸς τὴν θάλασσαν εἰς κλίσιν αἰσθητήν. Τὸ σῶμα τοῦ πύργου εἶναι πολύγωνον, εἰς τὴν πρὸς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος πλευρὰν τῆς πυρκαμιδοειδοῦς βάσεώς του εἶναι ἐντειχισμένοι μαρμάρινοι θυρεοὶ ἱπποτῶν. Ὁ ἄλλος πύργος εἶναι ὑψηλότερος καὶ στρογγυλός.

Μερικὰ κωδωνοστάσια, ἕνας ἢ δύο μιναρέδες ἀκοντίζονται ὑπεράνω τοῦ λόφου τῶν σπιτιῶν τοῦ ὄχρου περιόλου. Ἀριστερῶτερα ἕνας φοῖνιξ σαλεύει τὸν θύσανον τῶν πτεροειδῶν του φύλλων ὑπεράνω μερικῶν στεγῶν. Παρὰ τὸ ἄκρον τῶν τειχῶν τῆς ἀκτῆς τρεῖς ἢ τέσσαρες παλαιοὶ ἀνεμόμυλοι λίθινοι ἀκίνητοι, διότι εἶναι σκελετωμένα τὰ πτερά των.

Ἐπὶ τέλους ἐμφανίζεται ἡ λέμβος τοῦ λιμεναρχείου. Ἀναβαίνουσαν εἰς τὸ πλόδιον ὁ λιμενάρχης, ὁ ἀστυνόμος—ἀξιωματικὸς τῶν καραμπινιέρων*, μὲ παχύν, ἀρειμάνιον μύστακα,—καὶ τρεῖς νεαροὶ καραμπινιέροι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἕνας τοποθετεῖται εἰς τὸ ἄνω

ἄκρον τῆς κλίμακος τοῦ ἀτμοπλοίου. Ἐπιθεωροῦνται τὰ διαβατήρια. Οἱ θέλοντες ν' ἀποβιβάσθουν παραδίδουν τὰ ἰδικὰ των εἰς τὸν ἀστυνόμον καὶ λαμβάνουν ἀντ' αὐτῶν μίαν ἄδειαν ἐξόδου, τὴν ὅποیان ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ πλοῖον θὰ παραδώσουν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς κλίμακος σκοπὸν καραμπινιέρον διὰ νὰ τοῖς ἀποδοθῇ τὸ διαβατήριον.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἰταλικῆς κατοχῆς οἱ βαρκάρηδες εἶναι Τουρκοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον. Ζητοῦν ἰταλιστὶ μίαν τουρκικὴν λίβραν ἢ δέκα λιρέττες διὰ νὰ ἀποβιβάσουν καὶ ἐπιβιβάσουν καὶ πάλιν τοὺς ταξιδιώτας.

Ἄς ἐπιβιβάσθωμεν τῆς μόνης ἑλληνικῆς βάρκας, ἣ ὅποια προσήγγισε διὰ νὰ παραλάβῃ μερικοὺς Ῥοδίους ἐπανερχομένους ἐκ Σμύρνης. Ὁ γέρον βαρκάρης, ὅταν ἀπεμακρύνθη τοῦ ἰταλικοῦ ἀτμοπλοίου, ἔσταμάτησε τὰ κουπιά του, ἐπεσκόπησε τοὺς ἐπιβάτας του καὶ εἶπεν :

— Εἶναι κανένας ξένος ἀπὸ σᾶς ;

— Ὅχι, ὄλοι Ἑλληνες.

Ἔστερα ἔσκυψε καὶ ἠρώτησε μὲ χαμηλοτέραν φωνήν, εἰς τὴν ὅποیان ἐπάλλετο ἡ ἀνυπομονησία :

— Τί νέα, ἀδέρφια, ἀπὸ τῆ Σμύρνης ; Τί γίνονται τὰ παιδιὰ στὸ μέτωπο ;

Χαῖρε, ὦ Ῥόδος ! Ἦκούσαμεν τὴν ἑλληνικὴν σου φωνήν.

Νοέμβριος 1921.

Γ'. ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Ἄλωνάρης.

Ἀλεξάνδρου Μωραΐτιδου.

Αἱ θημωνιὰ τοῦ θερισμοῦ ὑψοῦνται ὀλόχρσοι, γύρω - γύρω, ὡς πύργοι, εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὀροπέδιον, πύργοι πάγκαρποι σίτου καὶ κριθῆς, ἔτοιμοι πρὸς ἀλώνισμα τὸν μῆνα τοῦτον τοῦ ἀλωνίσματος, τὸν μῆνα τὸν Ἄλωνάρην, ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὀροπέδιον, ὅπου ὀλόκληρον, θαρρεῖς, μετόκησε τὸ χωρίον, κάθε χωρικὸς μὲ τὴν θημωνιάν του, παρὰ τὴν ὅποیان ὄλον τὸν μῆνα τοῦτον διαιτᾶται, παρ' αὐτὴν δειπνῶν, καὶ παρ' αὐτὴν καθεύδων. Αἱ ἄλωνες, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, λάμπουσι, σαρωμένοι, κυκλοτερεῖς, ὡμα-

λισμέναι, πεπατημένοι, έτοιμοι να υποδεχθώσι τὰ δεμάτια τῶν σπαρτῶν, με τὴν αὐγὴν, ν' ἀρχίσῃ τὸ ἀλώνισμα.

Καὶ μίᾳ παμμεγίστῃ πέραν ἐκεῖ, εἰς τὴν ἐσχατιάν, πετράλων μίγα καὶ πλακόστρωτον, τοῦ Γέρο-Δήμου τοῦ πρωτογεωργοῦ καὶ πρωτοκτηματίου, με τὴν αὐγὴν πρωί-πρωί ἤρχισε τὸ ἀλώνισμα, πρώτη αὐτὴ με ἵππους τέσσαρας, τέσσαρας πυρροξάνθους ἵππους, οἱ ὅποιοι χοροπηδοῦν ἐπὶ τῶν δεμάτων, διαλύοντες καὶ συντρίβοντες αὐτά, ἀλωνίζοντες. Ὁ Γέρο-Δῆμος, κοντὸς καὶ παχύς, ὁ πρωτοκτηματίας καὶ πρωτογεωργός, μαστίζων ὀπισθεν ὠθεῖ τοὺς ἵππους εἰς τοὺς ἀτελευτήτους κύκλους τῶν μέσα εἰς τὸ μίγα ἐκεῖνο πετράλωνον, κινῶν τὸν φθόνον καὶ τὰ βλέμματα πάντων, πνευστιῶν, ἀσθμαίνων, συνελκόμενος μετὰ τῶν ἵππων κύκλῳ, ἀλωνίζων, ἐνῶ οἱ παραγιοὶ τοῦ παραστέκονται ὑπηρετοῦντες, «ὀτρηροὶ* θεράποντες». Ἔχει χωράφια καὶ ἀγροὺς ὁ Γέρο-Δῆμος πανταχοῦ. Χωράφια εἰς τὴν Ἀμμουδιά, χωράφια εἰς τὸν Κάμπο, χωράφια στὸν Ἀσέληνον, χωράφια στὶς Κουνίστρες. Ἔχει καὶ ἓνα δίφορο*, στ' Αἰ-Γιαννιοῦ τὸ Ῥέμα...

Τὴν αὐγὴν, βαστοῦσεν ἀκόμα ὁ Αὐγερινός, ἦλθεν ὁ αἰ-χαραλαμπίτης* ἡγούμενος, ὁ Παπα-Μακάριος, καὶ ἔφαλεν ἀγιασμόν καὶ ἡγήσατο τὴν ἄλωνα τὴν μεγάλην τοῦ χωρίου, τὸ εὐρύχωρον κ' εὐρύκυκλον τοῦ Γέρο-Δήμου πετράλωνον, νὰ μὴ βασκάνουν τὸ ἄφθονόν του γέννημα τοῦ κόσμου τὰ βασκανοφόρα ὄμματα, νὰ εὐλογῆσῃ ὁ αἰ-χαραλαμπίτης τὴν ἐσοδεῖαν του, νὰ ἐσοδευθῇ καλῶς εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ πλουσίου γεωργοῦ· νὰ φάγῃ αὐτὸς καὶ ὁ οἶκός του καὶ οἱ συγγενεῖς του ὅλοι, καὶ νὰ μοιράζῃ κάθε Σάββατον ὀλοχρονίς, ζεστά ψωμάκια νὰ τρώγουν οἱ πτωχοί, νὰ συχωροῦν, νὰ πάρῃ κ' ὁ αἰ-χαραλαμπίτης δύο κοιλὰ...

— Ἄ! Ἄ!

Ἡ φωνὴ τοῦ Γέρο-Δήμου πρώτη πρώτη ἀκούεται ὀπισθεν τῶν τεσσάρων ἵππων, ἐξεγείρουσα τοὺς γεωργοὺς, ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὄροπέδιον, κοιμωμένους ὅλους ἀκόμη, παρὰ τὰς θημωνιάς των, αἵτινες ὡς πύργοι γύρω γύρω ὑψοῦνται, πύργοι ὀλόξανθοι, ὀλόχρυσοι πύργοι. Ὁμοίως καὶ ὁ ἱερεὺς, βάλλων τὸν «Εὐλογητόν», κινεῖ τοὺς ἐνορίτας του εἰς προσευχὴν, ἐγειρομένους ἀπὸ τὰ στασίδια. Ἡ Κυρὰ Δήμαινα, με τὴν μανδήλαν τῆς ἀναπεταρίκι* ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς, μ' ἓνα φορκάλι, σάρωθρον ἀγροτικὸν ἀπὸ ἀκανθωτῆν στοιδῆν*, σαρώνει τ' ἀστάχια, τ' ἀστάχια τὰ διασκορ-

πιζόμενα, οίκονόμος εις τὰς ἐσοδείας, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἱματισμοὺς τῆς, πάντοτε. Σιχρῶναι καὶ συνάμα μὲ τὸ φορκάλι τῆς τὸ ἀκανθωτὸν διώκει τὸ εἰσορμῶν κοπάδιον τῶν χηνῶν, αἵτινες μὲ τοὺς λαιμούς των τεντωμένους καὶ κινουμένους ὡς ὄφεις, μὲ τὰ ῥάμφη ὡς πτύα, ὀλοκλήρους τοὺς διασπειρομένους ἀστάχους καταπίνουσι, λαίμαργα καὶ ἀκάθαρτα ζῶα.

Μετ' ὀλίγον ὄλαι αἱ ἄλωνες ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν. Ὅλον τὸ ὀροπέδιον ἀντηγεῖ ἀπὸ τὰς ζωηράς τῶν γεωργῶν ἀνακραυγᾶς, οἱ ὀποιοὶ μαστίζουσι τοὺς ἵππους των ἀλωνίζοντες τοὺς θερισμούς των.
— Ἄ! Ἄ!

Ἄλλὰ πρῶτος εἰς ὄλα ὁ Γέρο-Δῆμος ὁ πρωτογεωργός, πρῶτος εἰς τὸ ἀλώνισμα, πρῶτος καὶ εἰς τὴν φωνήν. Αὐτὸς ἐξέχει ἐπάνω εἰς τὸ ὕψηλόν ἐκεῖνο ὀροπέδιον.

— Ἄ! Δενίτσα! Ἄ! Μαργίτσα! Ἄ! φοραδίτσε μου!

Κοντὸς καὶ παχύς, μ' ἐν πλατύγυρον σκιάδιον, κατακόκκινος, μὲ τὸν χιτῶνα τὸν γεράνιον, τὸν χειρίσιον*, μὲ ἀνοικτὰ τὰ στήθη, χωμένος μέσα εἰς τὰ συντριβόμενα δέματα τῶν ἀσταχύων μέχρι τῶν γονάτων, παραπατῶν καὶ πίπτων κι' ἐγειρόμενος καὶ ξαναπίπτων καὶ πάλιν ἐγειρόμενος, μόλις ἡμπορεῖ νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς πτερωτοὺς τῶν τεσσάρων ἵππων του κύκλους, τοὺς ὀποίους ὅμως καταφθάνει ἢ βαρεῖται καὶ μακρὰ μᾶστιξ κι' ἐρεθίζει αὐστηρὰ ἢ φωνή του. Διασκελίζων μὲ τοὺς κοντοὺς του πόδας τ' ἀστάχια, βαρεῖς ἀπὸ τὸ βύθισμα ἐν τῷ ἀχύρῳ, ἀργὰ-ἀργὰ, πίπτων κι' ἐγειρόμενος, ὡς διασκελίζει τις παχὺ χιόνος στρῶμα, τεντώνων τὰς χεῖρας, κραδαίνει τὴν μᾶστιγα, ἡχοβροντοῦσαν δεινῶς, ἐπάνω εἰς τὸ βουνὸν ἐκεῖ, ὡς νὰ θραύωνται συγχρόνως στελέχη δένδρων, ἐν κρότῳ, ὑπὸ τὴν βίαίαν τοῦ βορρᾶ πνοήν, τεντώνει τὸν λαιμόν του κι' ἐκβάλλει συνεχεῖς τὰς ἀπειλητικὰς ἀνακραυγᾶς του, ὡς στεναγμοὺς χαρᾶς, τὴν ὀποῖαν ἀπαντλεῖ ἀπὸ τῆς καλῆς τῶν ἀγρῶν του ἐσοδείας, ὧν τρεῖς θημωνιαὶ μεγάλαι καὶ παχεῖαι ὡς πύργοι ἵστανται ἐκεῖ πρὸς ἀλώνισμα..

Οἱ ἵπποι, καὶ οἱ τέσσαρες, δεδεμένοι ἀπὸ τοῦ στόλου τῆς ἄλωνος, συμπληροῦσιν ἀδιακόπως τοὺς ἀτελευτήτους κύκλους. Ἄνατινάσσονται ἔντρομοι αἴφνης· ἀνυψοῦσι τὰς κεφαλὰς των, ὑπερήφανοι τῶρα, ὡς ἐπαλλόμενοι ἐλεύθεροι ἐν τῷ πεδίῳ· καὶ τινάσσουναι τὴν χαίτην των τὴν πυρρόξανθον ἰδού, εὐφραϊνόμενοι διὰ

τὴν πτέρωσιν των ἐκείνην, ὑπολογίζοντες μὲ τὸ μεγαλόφθαλμον βλέμμα τὰ διάστημα, τὸ ὅποτον ὡς πνοὴ ἀνέμου θὰ διατρέξωσι μέχρι τῆς παραλλῆλας κάτω, νὰ βυθισθῶσιν εἰς τὰ κύματα, θαρροῦν, νὰ κολυμβήσουσιν, νὰ δροσισθοῦν, ν' ἀλωνίσουσιν καὶ τὸ κύμα... Ἄλλ' ἰδοὺ τὸ σχοινίον συγκρατεῖ αὐτοὺς στερρῶς ἐπὶ τῆς ἄλωνος. Κλίνοντες τὴν ὑπερήφανον κεφαλὴν των εἰς κλίσιν εὐμορφον θλίψεως ἢ καὶ ὀργῆς σθεναρᾶς, ὑπόκλισιν ἀληθινοῦ αἰχμαλώτου ἐν δεσμοῖς ἀρρήκτοις, καὶ βυθίζοντες τοὺς πόδας των μέχρι γονάτων μέσα εἰς τὰ διαλυθέντα ἤδη τοῦ θερισμοῦ δεμάτια, ἐξακολουθοῦσι τοὺς ἀλλεπαλλήλους κύκλους των, περιστρεφόμενοι, καὶ οἱ τέσσαρες ὁμοῦ, ἐν τῇ ἄλωνι, κροαίνοντες* τοὺς πόδας, συνθλώντες τὴν ἀργυρᾶν τοῦ σπαρτοῦ καλάμην, συντρίβοντες τοὺς χρυσοὺς ἀστάχους, καταπατοῦντες, βαρυποδίζοντες, ἀλωνίζοντες, τροχὸς ἑρολογίου ὑπτίως κινούμενος, ὑπὸ τὸν χαρμόσυνον τοῦ Γέρο-Δήμου ἀλαλαγμὸν καὶ τοὺς κραταιοὺς τῆς μάστιγός του κροταλισμούς.

—Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γυιέ μ'!

Ἀκούεται παρέχει φωνὴ τρέμουσα ὑποτρεμούσης γραίας, ἣτις βοηθεῖ τὸν υἱὸν τῆς τὸν Θανάσον, ὁποῦ μόνος, μ' ἓνα κατεσκληκότα ἔππον, ἀλωνίσας τὴν μικρὰν των θημωνιάν, καταπατῶν καὶ ὁ ἴδιος μὲ τοὺς βαρεῖς του πόδας τ' ἀστάχια, ὀπισθεν τοῦ ἔππου, ἤδη σωρεύει τὸ ἀλώνισμα εἰς σωρὸν ὑψηλόν, ἀκόμη ὑψηλότερον φαινόμενον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς γραίας, ἢ ὅποια ὀνειρεύεται τὸν φρέσκον ἄρτον, ποῦ θὰ φάγη μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ φετινὸν σιτάρι, ἄρτον μὲ τὸν ἰδρωτὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ποτισμένον, ἄρτον μὲ τὰς μητρικὰς τῆς εὐλογίας ἐψημένον, τὸν ἄρτον ὁποῦ εἶπεν ὁ Θεὸς «ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φαγεῖ τὸν ἄρτον σου».

—Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γυιέ μ'!

Ἐψώθη ὁ ἥλιος ἕως δύο κοντάρια εἰς τὸν ὀρίζοντα τ' ἀλωναριοῦ, τὸν καταφλέγοντα μὲ φλόγας καυστικωτέρας τῆς βαβυλωνίου καμίνου. Ἄλλ' ἰδοὺ ἕξαφνα ἐπῆρε τὸ φρέσκο, ὁποῦ τόσον ζωγονεῖ τὰς καρδίας τῶν γεωργῶν, ὅσον δροσίζει τὰ στήθη των. Ζέφυρος, πνεύσας ἰσχυρὸς, προβάλλει καμαρωτὸς, ἰδοὺ, ἀπὸ πέραν, μὲ φαλτήρια ἄροατα τῶν οὐρανῶν, τὸν ὅποτον ὑποδέχονται τὰ βουνά, πρῶτα-πρῶτα, ἀλλόμενα, ἐπαγαλλόμενα. Βάρδιτοι καὶ λύραι πνευμάτων ἢ νυμφῶν, θαρρεῖς, συνοδεύουσι τὴν δροσοδό-

λον του πνοήν, και αὐλοὶ τὴν προπέμπουσι γλυκύλαλοι, αὐλοὶ παρθένων, αὐλοὶ ποιμένων. Αἱ κορυφαὶ τῆς πεύκης τῆς εὐώδους ἐσεισθησαν εἰς χαιρετισμόν, πρῶται-πρῶται, καλημερίζουσαι τὸν εὐχαριν αὐτῶν ὀμιλητὴν, τὸν θαλερὸν καὶ εὐζωνα συμπαίκτηρα, ἀπ' τὰ μικρὰ των χρόνια :

Χαίρει' ὁ πεῦκος, χαίρεται,
χαίρεται τὸν ἀέρα.....

Κι' ἰδοὺ ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα, μ' ἐν πεντάχαλον* ξύλινον ἐκλικμητήριον*, ἡ Γριὰ-Ζήσαινα, μὲ μιὰ κατὰμαυρη μανδήλα σκεπασμένη, χήρα πρόσφατος, προσφάτως ἀπολέσασα τὸν Γέρο-Ζῆσον, τὸν ἄνδρα τῆς, ἕνα καλὸν καὶ βρωμαλέον ἀκόμη γεωργόν, δηχθέντα ὑπὸ ὄφως, κατὰ τὸ θέρισμα, φαρμακερᾶς ἐχλιδνης, καὶ ἀποθανόντα.

Καὶ τώρα ἡ Γριὰ ἡ Ζήσαινα βασανίζεται μόνη τῆς, ξανεμίζουσα μ' ἐν πεντάχαλον ξύλινον ἐκλικμητήριον, τὸν σωρὸν τοῦ ἀλωνισθέντος γεννήματος, μόλις ἔπνευσεν ὁ ζέφυρος, νὰ προλάβῃ νὰ λιχνίσῃ ὡς τὸ μεσημέρι, ὅτε τὸ ἀγεράκι φοφᾷ. Μόνη τῆς ἐκουβάλησε τὰ δεμάτια, μισθώσασα λέμβον, διότι ὁ ἀγρός τῆς εἶναι παράλιος, καὶ ἐπιστατοῦσα μόνη, τὸ ἀλώνισε, καὶ τώρα μόνη τὸ λιχνίζει τὸ γέννημα, ἀποχωρίζουσα τὸν καρπὸν ἀπὸ τῆς κάρφης. Ὁ καρπός, σίτος ὠραῖος πυρρόξανθος, σωρεύεται παρὰ τοὺς πόδας τῆς, τὴν δὲ κάρφην λαμβάνων ὁ ζέφυρος συσσωρεύει παρὰ πέρα εἰς ἄχυρον. Χωμένη μέσα εἰς τ' ἀλωνισθέντα στάχυα ἡ μαύρη ἡ Ζήσαινα, ἐν μέσῳ τῆς ἄλωνος, βυθίζει καὶ μὲ τὰς δύο χεῖρας τῆς τὸ πεντάχαλον ἐκλικμητήριον μέσα εἰς τὸν ἀπαλὸν σωρὸν, εἶτα μὲ δύο χεῖρας σθεναρᾶς ἀναρρίπτει κατέναντι τοῦ ἀνέμου τὸ λικμώμενον γέννημα, καλύπτουσα τοὺς δακρυσμένους ὀφθαλμούς τῆς μὲ τὴν μαύρην μανδήλαν τῆς, ἄμορφος, περιβαλλομένη ὑπὸ τῶν ριπιζομένων ἀχύρων, ἀχυροδορθῆς, ξανεμίζουσα.

Ξανεμίζει ἡ χήρα ἡ Ζήσαινα καὶ κλαίει. Λιχνίζει καὶ μοιρολογεῖ τὸν Γέρο-Ζῆσον τὸν ἄνδρα τῆς :

Σὲ κλαῖνε κάμποι καὶ βουνά,
σὲ κλαῖν τὰ λιβαδάκια.
Σὲ κλαῖν βρουσοῦλες μὲ νερά,
ἀμπέλια καὶ χωράφια . . .
Ζῆσο μ', Ζῆσο μου !

Σὲ κλαίει καὶ τ' ἄλωνάκι σου,
τὸ μαρμαροστρωμένο,
ποὺ χόρευες κι' ἄλώνιζες
κριθάρια καὶ σιτάρια,
Ζῆσο μ', Ζῆσο μου!

Καὶ ξανεμίτσει ὄλονὲν ἢ χήρα, ὅλη ἀχυροβριθής, καὶ μοιρολογεῖ:

Σὲ κλαίει κι' ἢ χήρα ἢ Ζήσαινα
ποὺ ξανεμίτ' ἢ ἔρημη,
πεντάρφανη, σὰν τ' ἄχυρο
ποὺ τὸ λιχνίζ' ὁ ἀγέρας.
Ζῆσο μ', Ζῆσο μου!

Ὁ ἥλιος ὑφούται — ὑφούται εἰς τὸ κατακόρυφον. Καὶ ὁ ζέφυρος, ὄλονὲν δυναμούμενος, ὅσον προσεγγίζει εἰς τὰς ἐκπνοάς του, διασκελίζει τὰ βουνά, χοροπηδῶν μὲ μουσικὰ χοροπηδήματα, καὶ γλυκὺ ἀκούεται τῶν πεύκων τὸ μινύρισμα, ἀπὸ τὸ πέραν μέρος, κελάδημα ὀλόδροσον, δροσίζον τὰς ψυχὰς τῶν γεωργῶν.

Χαίρει' ὁ πεῦκος, χαίρεται,
χαίρεται τὸν ἀέρα...

Ἐβράδυσεν.

Ὁ Γέρο-Δῆμος ἐξέξεψε τοὺς ἵππους του τοὺς τέσσαρας, οἵτινες ἐλεύθεροι, λυμένοι, ξεζαλιζόνται ἀπὸ τὸ κυκλικὸν ἄλώνισμα, τρώγοντες ἡρέμα νεοπατημένην καλάμην, ἢ Λενίτσα καὶ ἢ Μαργίτσα κι' οἱ ἄλλες δύο ἀκόμη φοραδίτσες του, παρὰ τὴν αἰμασιάν* τοῦ πετραλώνου, ἐνῶ ὁ Γέρο-Δῆμος, ἐπακουμβήσας παρὰ μίαν ἀπομείναςαν ἀκόμη θημωνιάν του, ξεκουράζεται, ἵνα μετ' ὀλίγον φάγη τὸ δεῖπνόν του· τοῦτο παρασκευάζει ἡ Κυρὰ-Δήμαινα, ἐκεῖ πλησίον, τηγανίζουσα νωπὰ ὀψάρια, ποὺ ἔφερον ὁ γρύπος, καὶ διώκουσα συγχρόνως τὸ κοπάδιον τῶν χηνῶν ἀπὸ τὸ ἄλώνιον τῆς τὸ παμμέγιστον, οἰκονόμος πάντοτε εἰς τὰς ἐσοδείας τῆς, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἱματισμούς τῆς: — Ἐοῦ, ξένες! Ἐοῦ, ξένες!

Ἡ χήρα πάλιν ἢ Ζήσαινα, παρατέρα, ἐπεράτῳσεν ἤδη τὸ ξανέμισμα καὶ κάθηται νῆστις παρὰ τὸν σωρὸν τὸν καθαρὸν τοῦ γεννήματος, ἔπερ, εὐῶδες, πυρρόξανθον καὶ ἀρεστὸν ὡς πᾶν νεογέννητον, λάμπει ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τῆς ἄλωνος, ὑπὸ τὰς τελευταίας τῆς ἡμέρας αὐγὰς, κινουῖν εἰς δάκρυα ἀτέλευτα τὴν χήραν,

ἦτις, μύρρη, ὀκλάζουσα, παρακάθεται σιωπηλή, ὡς νύκτιον πτηνόν, ἄγευστος, κατάκοπος. Καὶ οὔτε ἀνοίγει τὸ στόμα τῆς ν' ἀποδιώξη τὸ κοπάδιον τῶν χηνῶν, ὅπερ, κυνηγηθὲν παρὰ τῆς Κυρᾶ-Δήμαινας, εἰσώρμησεν εἰς τὸν σωρὸν τῆς χήρας, μὲ τοὺς λαιμούς του τοῦ μακροῦς κι' ἐλισσομένους ὡς ὄφεις, μὲ τὰ βράμφη του ὡσπερ πτύα.—Φάτε, καημένες, φάτε!...

Εἶναι ὁ μῆν τοῦ ἄλωνίσματος, ὁ μῆν ὁ Ἐλωνάρης. Παρὰ τὰς θημωνιάς τὰς χρυσᾶς, αἱ ὁποῖαι ὡς πύργοι ὑψοῦνται ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὀροπέδιον, τὰ φαναράκια λάμπουν τὴν νύκτα, φεγγαβολοῦντα, φωτίζοντα τοὺς δειπνοῦντας ἐκεῖ γεωργούς.

Γέλωτες ἐδῶ, γέλωτες ἐκεῖ. Ἄστεται ἀναφωνήσεις κύκλω, ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην θημωνιάν, παρὰ τὴν ὅποσαν συγκεντροῦται ἤδη ὅλη τοῦ χωρικοῦ ἢ καλύβη: τὰ παιδία του, ἡ σύζυγός του, τὸ λίκνον του, τὸ κτήνος, τὸ κυνάριον του, αἱ ὄρνιθες, κλῶσσαι μὲ τότους λαιμάργους νεοσσούς.

Καὶ ἔταν ἀνατελιγὴ πλέον ἢ σελήνη, ὀλόχρυστος, χρυσίζουσα τὰς ὀλοχρύστους τῶν σπορίμων θημωνιάς, ἔπειτα, μετὰ τὸ δεῖπνον, χοροὶ συγκροτοῦνται πρόχειροι, ἐπάνω εἰς τὰ πέτρινα ἀλώνια, καὶ τὰ παιδία, ἀπολέσαντα τὸν ὕπνον εἰς τὴν δρόσον ἐκείνην τὴν νυκτερινήν, ἀναβαίνουσι εἰς τὰς θημωνιάς ὡς φύλακες ὀλόξανθοι ἐπάνω εἰς χρυσᾶς ἐπάλλξεις, τραγουδοῦσι, παίζουσι, κρύπτονται ἐντὸς τῶν δεμάτων τοῦ σίτου ἐνῶ οἱ ἵπποι, ξεκουραζόμενοι, περιφέρονται ἐλεύθεροι, χρεμετίζοντες ἀπὸ τῆς ἀναπαύσεως, καὶ διώκοντες τὰ κοπάδια τῶν χηνῶν, αἴτινες, ἐξεγερθεῖσαι μὲ τὴν σελήνην, εἰσδιόλλουσι μὲ τοὺς μακροὺς λαιμούς των εἰς τὰς θημωνιάς, καταπίνουσαι τὰ στάχυα, ὡς τὰς μαρίδας οἱ γλάροι.

Ἄλλὰ τὰ ζωηρότερα γέλια, τὰ φαιδρότερα ἄσματα ἀκούονται ἀπὸ τὸ μέγα τοῦ Γέρο-Δήμου πετράλωνον, ὅπου ὁ πλοῦσιος γέρων δειπνεῖ μὲ τὴν Κυρᾶ-Δήμαινα καὶ μὲ τοὺς παραγυιούς του, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἄλωνος, κρεμάσας μέγα φανάριον ἀπὸ τὸν στύλόν τῆς, ἐνῶ ἡ Δενίτσα καὶ ἡ Μαργίτσα καὶ οἱ ἄλλες δύο ἀκόμη φοραδίτσες του θρυμματίζουν, ἡρέμα τρώγουσαι, τὴν ἀργυρᾶν τοῦ ἄλωνίσματος καλάμην, ἐκεῖ πλησίον, ὀμοτράπεζοι, πρὸς μεγάλην στενοχωρίαν τῆς Κυρᾶ-Δήμαινας, φοβουμένης μὴ φάγωσιν αἱ φοράδες καὶ κανένα στάχυον.

Καὶ ὁ Θανασὸς μὲ τὸ κατεσκληχὸς τὸ ἄλογον, τῆς γραίας τῆς

πτωχῆς ὁ μοναχογιός, ποῦ ἄλλωστε ὁ πτωχὸς σχεδὸν ἀλώνιζε, μὴ ἔχων ἄρτον καὶ προσφάγιον, περιέρχεται τ' ἀλώνια ἐστεμμένος τοὺς κροτάφους μὲ παχέα στάχυα, τῆς ἐσοδείας τὸ φαιδρὸν δαιμόνιον, νὰ πῆ τίποτε, μὲ μίαν λύραν τρίχορδον, ἀγροτικήν, τονίζων τὴν εὐχὴν τὴν πρέπουσαν :

—Καὶ στὸ μῦλο, μὲ τὸ καλό!...

1901.

Οἱ ἐμπρησμοὶ τῶν δασῶν.

Μιχ. Μητσάκη.

Πρόλογος. Ὁ συγγραφεὺς ἐκφράζει ἐν ἀρχῇ τὴν σφοδρὰν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ διὰ τὴν βαρβαρότητα μερικῶν ἐκ τῶν χωρικῶν καὶ ποιμένων μας, οἵτινες, χάριν προσκαίρου κέρδους, ἀναίσθητοι πρὸς τὴν ὠραιότητα τῆς φύσεως καὶ τὸ γενικώτερον συμφέρον τοῦ τόπου, πυρπολοῦσι τὰ δάση. Καθ' ἕκαστον θέρος, γράφει, δὲν ἀπομένει σχεδὸν κλιτύς, δὲν ἀπομένει σχεδὸν βράχης, δὲν ἀπομένει σχεδὸν δειράς, ἐφ' ἧς ἢ πυρκαϊὰ νὰ μὴ ἀπλώνη τὴν ἀπαισίαν πορφύραν της. . . Πρὶν προφθάσῃ νὰ σήσῃ ἢ μίᾳ φλόξ βλέπεις ἀμέσως ἀναλάμπουσαν ἄλλην, καὶ πρὶν ἀμαυρωθῆ ἔτι ἢ ἀστραπὴ ταύτης, βλέπεις ἄλλας δύο φεγγαβολούσας καὶ τέσσαρας ἔπειτα σπινθηρίζουσας παρέχει, καὶ δέκα ὀλίγῳ παραπέραν, ὡς τόσας κεφαλὰς Δερναίας Ὑδρας ἀναφαινομένας πολλαπλασίας προτοῦ ἐξαφανισθῶσιν ἀκόμη ἐντελῶς αἱ προϋπάρξασαι. . .

Πῶς ἔθαλλε πρὸ ὀλίγων ἀκόμη μηνῶν ἡ θαυμασία αὐτῆ Πεντέλη! Ἐπὶ τῆς ἀληθείᾳ πῶς τόσον ἐγγὺς τῶν Ἀθηνῶν εἶχε κατορθωθῆ νὰ εὐρίσκεται τοιοῦτος βαθὺς δρυμός, τοιαύτη σπαργῶσα βλάστησις, τοιαύτης ῥωμαλέας φύσεως ἐκπλήττουσα μεγαλοπρέπεια. Ὅχι ὡς παραχθεῖσα βαθμηδόν, μετὰ αἰώνων πάροδον καὶ δημιουργίαν, ἀλλ' ὡς διὰ μιᾶς, ἀπὸ κοινῆς ὁρμῆς, ἀναπηδήσασα ἐκ τοῦ ἐδάφους, θραύσασα τὸν φλοιὸν τῆς γῆς, ἀνέτεινεν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὰς πρασίνας λόγχας τῶν κλάδων της, τὰς φυλλώδεις αἰχμὰς τῶν κορμῶν της, τὰς ὀξείας τῶν στελεχῶν της προβολὰς, στρατιὰ ὀλόκληρος δρυῶν, πλατάνων, ἐλαιῶν, πευκῶν, ἧτις ἀνερριχάτο ἐφ' ὄλων τῶν ὑψωμάτων τοῦ βουνοῦ, κατέκλυζε τὰ πρηνῆ αὐτοῦ, ὑπερεφαλάγγιζε τὸν γυμνὸν Ὑμηττόν, καὶ ἐξέχυνετο ἐν μακρᾷ παρατάξει εἰς τὴν ὀπισθεν αὐτοῦ πεδιάδα, κα-

λύπτουσα πᾶσαν τὴν ἔκτασιν ἐπὶ ἀπόστασιν ὤρων ὑπὸ τὴν συνηρεφῆ αὐτῆς θολίαν. Βαθεταὶ ἐβυθίζοντο αἱ ῥίζαι αὐτῶν εἰς τὸ ἔδαφος, ὅπως βαρεῖς στηρίζονται οἱ πόδες τῶν ἀθλητῶν εἰς τὴν γῆν προκαλούντων τὸν δυνάμενον νὰ τοῦς μετακινήσῃ ἐκεῖθεν. Γιγαντώδη ὄρθουνο τὰ σώματά των, ὡς κολοσσῶν ἰσχύος καὶ εὐρωστίας. Ἀκμαῖα ἠγείροντο τὰ φυλλώματα αὐτῶν ἐν διηνεκεῖ πρὸς τὸν ἄνεμον πάλλῃ, ἐν ἣ σπανίως ἔμενεν εἰς τοῦτον ἢ νίκη. Ὑπὸ τὸν παχὺν αὐτῶν φλοιὸν ἐμάντευες — ἤκουες σχεδὸν — κυκλοφοροῦντα τὸν χυμὸν τῆς ζωῆς, ὡς πλούσιον αἷμα κοχλάζον ἐντὸς νεανικῶν φλεβῶν.

Πλανώμενος μεταξὺ τῶν ἀτραπῶν αὐτῶν ἐπὶ μακρὸν δὲν συνήντας κανὲν ἀνθρώπινον ὄν, κανὲν δῖπουν. ἢ κανὲν τετράπουν. Καὶ ἐν τούτοις δὲν ἐδοκίμαζες ποσῶς τὸ συναίσθημα τῆς ἐρημίας. Ἡ μοναξία δὲν σ' ἐπίεζεν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας σ' εὐηρέστει. Ὅλος ὁ δρυμὸς αὐτὸς ἐφαίνετο ζῶν. Εἰς τὰ βάθη αὐτοῦ, μεταξὺ τῶν στοίχων τῶν δένδρων του, ὑπὸ τὰς θαλλούσας στοάς του, ἐβασίλευεν ἀτάραχος σιγῆ, ἣν δὲν διέσπα τίποτε. Ἄλλ' ἢ σιγῆ αὕτη δὲν ἦτο νεκρά. Ὅλοι οἱ κολοσσοὶ αὐτοὶ ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἦσαν ἔμφυχοι καὶ ὡς νὰ ἐσίγων ἀπολαμβάνοντες καθ' ἑαυτοὺς ἐν ἡρέμῳ μακαριότητι τὴν ἡδονὴν τῆς ὑπάρξεως. Ἄλλ' ἐπάνω ἐκεῖ, ἀπὸ τῆς ὑπερνεφέλου κορυφῆς των, ἔδαλλον πάντοτε ἀδιάκοπον βοήν, ὡς βαρύηχον καὶ ἐναρμόνιον ὕμνον πρὸς τὸ ἄπειρον.

Σχεδὸν γωνία, εἴτε τῶν ἀνάντων πλευρῶν, εἴτε τῶν ὀλισθηρῶν ἀποκλίσεων, εἴτε τῶν σχιστῶν κοιλάδων, εἴτε τῶν ὀγκωδῶν νῶτων τοῦ ὄρους, δὲν ἔμενε ξηρὰ καὶ ἄγονος. Ὡς καταληφθὲν ὑπ' ἀνεξηγήτου ἐξάψεως δημιουργικῆς, τὸ ἔδαφος ἀνέδιδε κατὰ μυριάδας τὰ θαλερὰ τέχνα του. Ἄλλου παρήγε δένδρα μετέωρα καὶ ἄλλου θαμνίδια χαμαιπετῆ, ἄλλου ἐγέννα στελέχη, ἅτινα δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ περιπτυχθῶσι τρεῖς ἄνδρες καὶ ἄλλου τρυφεροὺς κλώνας, ἄλλου ἐξώθει εἰς τὸ φῶς στιβαροὺς ξυλίνοὺς ὄγκους καὶ ἄλλου ταπεινὰ ἀνθύλλια. Ἄλλ' ὅλα ἔφερον ἐν ἑαυτοῖς ἀφθονον τὸ σπέρμα τοῦ κάλλους καὶ τῆς υγείας, ὅλα ἦσαν βιώσιμα, ὅλα ἦσαν εὐχροα, ὅλα περιεπλέκοντο εἰς σφιγκτὸν ἐναγκαλισμὸν, ὅλα περιεπτύσσοντο ἀλληλα, ὅλα ἀπετέλουν μίαν μεγάλην καὶ συμπαγῆ οἰκογένειαν, ἀδελφὰ ἐν εὐμορφίᾳ καὶ ἐν ῥώμῃ, ἐκεῖνα προστατεύοντα αὐτὰ καὶ αὐτὰ θωπεύοντα ἐκεῖνα, ἐκεῖνα παρέχοντα εἰς αὐτὰ τὴν σκιάν των καὶ αὐτὰ τὴν εὐωδίαν των εἰς ἐκεῖνα. Ἡ γῆ

ἐφαίνετο ἰδιαιτέραν καταβάλλουσα ἐπιμέλειαν ὅπως τ' ἀναπτύξη καὶ τρέφουσα αὐτὰ δι' ὅλης τῆς ἰκμάδος τῶν σπλάγχνων τῆς καὶ ἐγγύνουσα εἰς τὰς ἀρτηρίας αὐτῶν ὅλην τῆς τὴν δύναμιν, ἀληθῆς μήτηρ γῆ.

«Θὰ ἡδύνατο νὰ μείνης ἡμέρας», ὡς λέγει ὁ Ταῖν*, περιγράφων ἐκεῖνος τὸ δάσος τοῦ Φονταίνεβλῶ*, «νὰ μείνης ἡμέρας, χανόμενος ὑπὸ τὰ φυλλώματα αὐτῶν, χωρὶς νὰ σκέπτεσαι τίποτε, χωρὶς νὰ ἐπιθυμῆς τίποτε, εὐχαριστημένος μόνον διότι βλέπεις, εὐτυχῆς ὡς οἱ ἀρχατοὶ θεοί, οἱ θεοὶ τοῦ Ὀμήρου. Ἰπὸ τὴν σκέπην αὐτῶν ἡσθάνεσο ἑαυτὸν γινόμενον μεγαλύτερον καὶ καλύτερον ἀφ' ὅ,τι εἶσαι. Ἐνόμιζες ὅτι τὰ μεγάλα αὐτὰ δένδρα εἶναι ἤρωες εὐδχιμόνες καὶ γαλήνιοι. Καὶ ἐγίνεσο ἐπίσης εὐδχιμῶν καὶ ἐπίσης γαλήνιος θεώμενος αὐτά. Σχεδὸν σοῦ ἤρχετο ὄρεξις νὰ τοῖς κραυγᾶσης θαυμάζων: «πόσον ὠραία καὶ ἰσχυρὰ εἶσαι, ὦ δρῦς, πόσον βρωμαλέα, καὶ πόσον πρέπει νὰ σ' εὐχαριστῇ ἡ ἰσχὺς σου αὕτη καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ φυλλώματός σου!». Μεταφερόμενος ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς πλήξεως τῶν Ἀθηνῶν κατελαμβάνετο ὑπὸ παραδίξου τινὸς συναισθήματος, ὡς οἱ πνεύμονές σου νὰ ηῦρύνοντο, νὰ ὠγκοῦντο, νὰ ἐμεγεθύνοντο, διὰ ν' ἀπορροφήσουν ὅλην διὰ μιᾶς τὴν ζωογόνον πνοήν, ἣτις διήλαυε διὰ τῶν φύλλων ἐκεῖνων. Οἱ δηλητηριώδεις ἀτμοί, οὗ: ἀπεκόμιζες ἐκ τῆς πόλεως ἐντός σου, καταστροφεῖς τῶν σπλάγχνων σου καὶ δολοφόνους τοῦ πνεύματός σου, διελύοντο καὶ ἐδίδον τόπον εἰς τὰ ἄϋλα καὶ εὐεργετικὰ μόρια τοῦ αἰθέρος ἅτινα σοὶ ἔφερε, δροσίζοντα τὸ κατὸν στήθος σου καὶ ἀνακουφίζοντα τὸ καταπεπονημένον μέτωπόν σου, ἡ αὔρα. Ἐρρόφας μεθ' ἡδονῆς, ὅχι πλέον τὴν ἀηδὴ ἀναπνοήν τῶν ὁμοίων σου, ἀλλὰ τοῦ ὑπερηφάνου αὐτοῦ πλατάνου ἢ τῆς ἀγερώχου αὐτῆς ἐλάτης. Καὶ ἀνεξήγητός τις εὐεξία σὲ κατελάμβανε βαθμηδόν, ὡς ἀόρατος χεὶρ νὰ ἐνέχυεν ἀνεπαισθήτως κατευναστικόν τι ὑγρὸν ἐντός τῶν ἰνῶν σου...

Εἰς πᾶσαν ἡμέραν καὶ εἰς πᾶσαν ὥραν, εἴτε ὑπὸ τὸν ἀνηλεῆ ἥλιον τοῦ θέρους, εἴτε ὑπὸ τὸν βαρὺν ἀνεμὸν τοῦ χειμῶνος, εἴτε ὑπὸ τὴν αἰγλήν τοῦ φωτός, εἴτε ὑπὸ τὸν μανδύαν τοῦ ἐρέβους, τὸ μέγα δάσος ἦτο πάντοτε τὸ αὐτό: μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐπιβάλλον καὶ θαυμάσιον.

Ἄν ἡ ἀτμόσφαιρα ἦτο ἡσυχος, οἱ κλάδοι αὐτοῦ μόλις ἐκί-

νοῦ ντο ἡρέμα, ὡς νὰ ἤθελον νὰ προσεγγίσουν μικρὸν μόνον πρὸ ἀλλήλους, ὅσον ἤρκει διὰ ν' ἀνταλλάξουν ἐλαφράς τινὰς θωπείας. Κανεὶς ἀρρυθμὸς θόρυβος, κανεὶς παράτονος ἤχος δὲν ὑφούτο. Ὡς μαγευθεὶς ὑπὸ μυστηριώδους δυνάμεως, ἀοράτου νόμφης κατοικούσης τὰ ἐγκατα αὐτοῦ, ὁ κολοσσαῖος δρυμὸς ἐφαίνετο ὑπνώτων. Ἀκίνητος ἐξαπλούμενος καθ' ἑλὴν τὴν ἔκτασίν του, ἀνεπαύετο. Οἱ γηραιοὶ πλάτανοι καὶ αἱ αἰωνόβιοι πεῦκαι ἐβυθίζοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τοὺς στοχασμούς των. Ἡ χλόη ἐξετείνεται ἀπαλή—τάπησ ὃν ὁ ποὺς ἠρέσκετο πατῶν, ἐνῶ ἅμα ἐφοβεῖτο μήπως βλάβη τὸν χνοῦν του. Μακρὰν ἤκουες τὸ ἡδὺ κελάρυσμα μικρᾶς πηγῆς, χωρὶς νὰ τὴν βλέπης, ὅπως ἀκούει τις, χωρὶς νὰ βλέπῃ τὸν ὀμιλοῦντα αὐτὴν πρὸς αὐτόν, τὴν γλυκεῖαν ἐνδόμυχον φωνὴν ἣτις ἐν ταῖς στιγμαῖς τῆς θλίψεως, τῆς ἀποθαρρύνσεως, τοῦ καμάτου, τῷ λαλεῖ πόρρωθεν καὶ σιγὰ, ἀλλ' εὐδιακριτοτέρα πασῶν, καὶ τὸν παρηγορεῖ καὶ τὸν ἀνακουφίζει καὶ τὸν ἐγκαρδιώνει καὶ τὸν ἐμψυχώνει. Κατήντα τις ν' ἀποπλανᾶται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ κάμνῃ ὑπὸ τὰ δένδρα αὐτὰ βίου ἀπτηλλαγμένον φροντίδων καὶ παθῶν ὄνειρα—τὰ μωρότερα τῶν ὀνείρων.

Ἄλλ' ἔταν ὁ ὀρίζων ἐξοφούτο καὶ ἐξαπελύετο ἀπὸ τῆς Πάρνηθος ὁ βορρᾶς καὶ συνεσκοτάζετο ὁ οὐρανός, ἡ ὄψις αὐτοῦ παρήλλασεν ἐντελῶς. Ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων αὐτοῦ κορυφῶν μέχρι τῆς κάτω πόας, ἣτις τὸ ἐστρώννυε, τὸ δάσος ὅλον ἐξηγείρετο, ἐφρίσσειεν, ἐπαλλεν, ἀνεκινεῖτο, συνεταράσσειτο, ἔδρεμεν. Ἄγριος καὶ ἀχαλίνωτος καταφερόμενος ἀνωθεν ὁ ἀνεμος, ἔταν ἐφθάνεν εἰς τὰ ὄρια του εὗρισκε τὸν ἰσχυρὸν δενδρώδη προμαχῶνα ἀνακόπτοντα τὸν δρόμον αὐτοῦ. Οἱ κορμοὶ τῶν μεγάλων δρυῶν ὠρθοῦντο—προπύργια ὀχυρὰ ἅτινα δὲν ἠδύνατο ν' ἀνατρέψῃ ἡ ὀρμὴ του, καὶ τὰ ὑψηλὰ φυλλώματα ἀνηγείροντο—ἐπάλλεσιν καθ' ὧν ἠγωνίζετο ἄσκοπος ἡ ἰσχὺς του. Ἀδύνατον νὰ διέλθῃ, ἀδύνατον νὰ διασπάσῃ, ἀδύνατον νὰ καταβάλλῃ τὸν συνασπισμὸν τοῦτον τῶν γιγάντων. Αἱ ἐφοδοὶ αὐτοῦ ἐπήρχοντο ὅσον ἀλλεπάλληλοι καὶ μάταιαι, καὶ ἐφευγε πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ ἀπεσύρετο ἐξηντλημένος, καὶ πάλιν ἐπανήρχετο ἀνακτῶν δυνάμεις ἔπειτα μετὰ μείζονος λύσεσς. Καὶ διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ κατορθώσῃ τὸ θέλημά του, καὶ καὶ ν' ἀνοίξῃ διὰ παντὸς τρόπον δίοδον, ἐνῶ ἐπεφέρετο συμπαγῆς καὶ βαρὺς, με ὅλας τὰς φάλαγγας τῶν πνοῶν του, ἐπὶ τῶν φυλλωμάτων, καὶ προσεπάθει νὰ ὑπερβῇ αὐτὰ ἐν μανιώδει καλ-

πασμῶ, κάτω ἐλεπτύνετο, ἐμηκύνετο, διεχωρίζετο καὶ προσεπάθει νὰ εἰσδύσῃ μεταξὺ τῶν στελεχῶν καὶ νὰ περάσῃ ἀπέναντι κατὰ ὀξείας σφῆνας μεμονωμένων ἀπ' ἀλλήλων φυσημάτων. Καὶ ἦν τότε ἀπερίγραφτος ἰαχή, ἀναπεμπομένη πανταχόθεν, ἐν ἣ διεκρινες πάντας τοὺς ἤχους, καὶ τῆς βροντῆς τὸν πάταγον καὶ τοῦ ἀλαλαγμοῦ τὸν θόρυβον καὶ τοῦ ποδοβολητοῦ τὴν ταραχὴν καὶ τοῦ τυμπάνου τὸν κρότον καὶ τοῦ συριγμοῦ τὴν δξύτητα καὶ μουσικῆς φθόγγους καὶ ἀπελπισίας στοναχὰς καὶ ὄπλων κλαγγῆν καὶ κοχλασμοὺς γελώτων. Ἄλλ' ὑπεράνω πάντων, δεσπόζων πάντων, ἐκράτει ὁ διηνεκῆς φλοῖσθος καὶ παφλασμοὺς κυμάτων θραυομένων ἐπὶ ἀπορρώγος ἀκτῆς ἐν τρικυμίᾳ, θαλάσσης ἐν ὀργῇ, πόντου ἐν μανίᾳ μαστιζομένου ὑπὸ τῆς καταιγίδος, καὶ ἐνόμιζες ὅτι εὗρισκεσαι ἐν μέσῳ χειμαζομένῳ πελάγει, καὶ ἔτεινες σχεδὸν τὸ οὖς ἀναμένων ν' ἀκούσῃς συμπληροῦντας τὴν ὄλην σκηνὴν ριπταζομένων ἐπὶ τῶν βράχων πλοίων κριγμοὺς καὶ καταδουθιζομένων ναυαγῶν οἰμωγὰς..

Ἐπέπρωτο ὁμοῦ νὰ τὴν ἴδωμεν καὶ ὑπὸ ἄλλην μορφήν, τὴν ὠραιότεραν, ἀλλ' ὑπὸ ἐποψιν ἀγριότητος καὶ ἀπαισιότητος δυστυχῶς, πασῶν, κρατῆρα ἐρευγόμενον φλόγας, ἠφαίστειον ἀναπέμπον μέλανα καπνόν, Αἴτναν ἐν ἐκρήξει.

Εἰς τὴν θέσιν ὅπου ὑπῆρχε τὸ θαλερὸν δάσος δὲν εὗρσκεται πλέον παρὰ τέφρα καὶ σποδός. Ὁ ἄνεμος δὲν ἐμποδίζεται νῦν ἀπὸ τίποτε καὶ μαστίζει τὸ ὄρος ἀκράτητος καὶ ἐπιφέρεται ἐπὶ τῆς κάτω πεδιάδος ἐλεύθερος. Γυμνὰ ἤδη ἐκτείνονται τὰ πλευρὰ τοῦ βουνοῦ, φαλακρὰ καὶ πένθιμα. Ὡς ἀπορφανευθεῖσα ἡ γῆ ἀπλοῦται σκυθρωπὴ καὶ στυγνὴ. Καὶ ὁ ἥλιος τυραννεῖ τώρα ἀκάλυπτον τὸ ἀποφιλωθὲν ἔδαφος, καὶ ἡ δρόσος τῆς νυκτὸς δὲν σταλάζει πλέον ἀργυρᾶ ἐπὶ τῶν φύλλων, ἀλλὰ ροφᾶται ὑπὸ τοῦ διψῶντος χύματος, καὶ ἐπὶ τοῦ τέως καταπρασίνου χλοεροῦ τάπητος στρώννυται φαῖα καὶ πελιδνὴ κόνις.

Πέντε μόνον ἡμέραι ἤρκεσαν διὰ νὰ συμπληρωθῇ τῆς οἰκτρᾶς μεταβολῆς τὸ ἀνόσιον ἔργον, πέντε ἡμέραι, τῶν ὁποίων ἡ ἀναλαμπὴ ἐφθάνε μέχρι τῆς πρωτευούσης φέρουσα αἰσθητὸν κί' ἐν αὐτῇ τὸ καῦμα τῆς πυρκαϊᾶς.

Ὅλοι ἠδυνήθημεν νὰ γίνωμεν ἐν πάσῃ ἀνέσει θεαταὶ καὶ μάρτυρές τῆς αὐτόπται ἐντεῦθεν. Καὶ ἀπεθαυμάσαμεν, μολονότι λυπού-

μενοι, τὸ ἔκπαγλον ὄραμα τοῦ ἀποτεφρουμένου ὄρους. Θλιβερώτερον ὅμως καὶ συγκινητικώτερον θέαμα ἐμπρησμοῦ δάσους ὅταν παρίστασθε εἰς αὐτὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς βεβαιωθῆτε δὲν ὑπάρχει.

Ἐνθυμοῦμαι μίαν τοιαύτην πυρκαϊὰν μεγάλου δάσους ἐξ ἐλατῶν ἐπὶ τοῦ Ταυγέτου. Θὰ κατελάμβανεν ἀναμφιβόλως πλέον ἢ πεντάκωρον περίμετρον τὸ εὐρὺ λήιον* τῶν φλογῶν. Τὸ πῦρ, ἀρχόμενον ἀπὸ μίας τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν, ἐφ' ἧς ἐτίνασσαν ὄργιλον τὴν ἐρυθρὰν χαίτην του, κατήρχετο βίαιον καὶ ἀκάθεκτον τὰς κλιτύς αὐτῆς, ἐκυλινδεῖτο, ἐκυμαίνετο, ὠγκοῦτο ἄλλοῦ μέχρῃς οὐρανοῦ ἐν πάσῃ τῇ ἀκμῇ καὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ, ἄλλοῦ κατέπιπεν εἰς θνήσκουσαν λάβαν, ἀνέλαμπε πάλιν μετ' ὀλίγον παρέκει φοβερώτερον, ἐσπινθήριζεν, ἐσύριζεν, ἐβόα, καὶ ἐβαραθροῦτο τέλος εἰς τὸν μυχὸν παρακειμένης χαράδρας, εἰς τὰ ἔγκατα τῆς ὁποίας ἀνέβραζε λυσσῶν. Ὀλόκληρος ἡ πλευρὰ τοῦ ὄρους, ἐφ' ἧς εἶχεν ἐκραγῆ, ἐφαίνετο φωταγωγημένη, φανταστικῶς πορφυρᾶ. Ἐνόμιζες ὅτι τὸ γηραιὸν βουνὸν εἶχε περιβληθῆ παλλομένην βασιλικὴν* ἀλουργίδα* βαφεῖσαν εἰς τὸ αἶμα.

Τὸ στερέωμα κατηγλαΐζετο ἐπάνω ὑπὸ τῆς ἀνταυγείας, ἐρυθρὸν καὶ αὐτὸ, κατέρυθρον, καθημαγμένον, ὡς δέκα ἡλιοὶ νὰ ἐπρόκειτο ν' ἀνέλθουν ἀπὸ τοῦ ὀρίζοντος ἐπ' αὐτοῦ ἢ νὰ ἔδουον ὀπίσω του. Ἐπὶ τῆς κάτω πεδιάδος μακρὰ σινδόνῃ φωτὸς ἐξετείνεται καλύπτουσα τὴν ἐγειρομένην ἀποτόμως ἐκ τοῦ ὕπνου τῆς φύσιν, ἡπλοῦτο, συνεστέλλετο, διεστέλλετο, καὶ ἐξικνουμένη μέχρι τοῦ βέλθρου τοῦ διαυλακοῦντος τὴν χώραν ποταμοῦ ἐρρίπτετο ἐντὸς αὐτοῦ ἀντανακλωμένη καὶ μαρμαίρουσα οὕτως, ὥστε ἐκινεῖτο νὰ ὑποθέσῃ ὅτι δευτέρα πυρκαϊὰ ἀνέθρωσκεν ἀπὸ τῶν ὕδατων τούτου.

Καὶ ἀνῆρχοντο πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐξανεμούμενα εἰς φλέγοντα σύννεφα τὰ καιόμενα φυλλώματα, καὶ ἔτριζον καὶ ἐκριζον καὶ ἐστέναζον οἱ πυρακτούμενοι κλάδοι, καὶ ἐδούπουν καταβαλλόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀκαταγωνίστου στοιχείου οἱ γηραῖοι κορμοί. Ἀπὸ τῆς μίας μέχρι τῆς ἄλλης ἄκρας τοῦ ἐξοντουμένου δάσους ἀντήχει βαθεῖα οἰμωγῆ, ὑπόκωφος μυκηθμός, σπαρακτικὸς γόος. Ἐλεγες ὅτι ἀπέθνησκον ψυχαί. Ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπόνουν τὴν στιγμὴν ἐκείνην οἱ τρυφεροὶ αὐτοὶ κλωνίσκοι, οἵτινες συνεστρέφοντο, ἐδιπλοῦντο, ἐλυγίζοντο ὑπὸ τὴν ἐπαφήν τοῦ πυρός, ὡς νὰ ἡγωνίων, καὶ κατέπιπτον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὡς νὰ τοὺς ἐξήντλει

ἡ ὀδύνη. Ἐδύνατον νὰ μὴ ἡσθάνοντο τίποτε τὰ ῥωμαλέα αὐτὰ στελέχη, ἄτινα, ἀψηφήσαντα πάροδον αἰώνων, ἀντιστάντα εἰς ὀρμὰς καταιγίδων, δερόμενα ἀφ' ὅτου ἐγεννήθησαν ὑπὸ ἀνέμων καὶ λαιλάπων, συνηθίσαντα νὰ ἐγείρουν πάντοτε ἀκατάδλητον τὴν κεφαλὴν, εὐρισκον τοιοῦτον ἀναπόφευκτον καὶ μοιραῖον τέλος.

Ὁ ἀνηλεὴς ἐχθρὸς δὲν ἐχρειάζετο πολὺν καιρὸν οὔτε πολὺν κόπον διὰ νὰ ἐξαφανίσῃ τὰ νεαρὰ δενδρύλλια ἢ τὰ φύλλα ἢ τοὺς κλάδους. Ἀλλὰ τὸ ἔξοχον καὶ τὸ μᾶλλον λυπηρὸν τοῦ θεάματος ἦτο ὅταν προσέβαλλε τοὺς γηραιοὺς κορμούς, οὓς ἐσεβάσθησαν οἱ ἑνἑαυτοί. Αἱ φλόγες περιεπτύσσοντο αὐτοὺς κατὰ μικρὸν ὡς διὰ νὰ τοὺς θωπεύσουν καὶ νὰ τοὺς ἐναγκαλισθοῦν ἐν στοργῇ· ἀπαλαὶ καὶ μειλίχοι ἐξέτεινον ἐν ἀρχῇ τὰς ὀξείας γλώσσας των κατὰ μῆκος τοῦ δένδρου, ἀραιὰς καὶ λεπτάς· ἀλλὰ βαθμηδόν, ἐν διαστήματι στιγμῆς, προέβαινον, προέβαινον, ἐμηκύνοντο ὡς ἕρπετὰ ἐξελλίσσοντα τὰς σπείρας αὐτῶν, συνηνοῦντο, ἐπύκνουν τὰς γλώσσας τῶν, ἀντὶ τῶν ἡσυχῶν καὶ συνεσταλμένων θωπειῶν, δι' ὧν ἤρχιζον, ἐτύλισσον ἄγριαι αὐτὸ ὡς ἐν μανιώδει περισφίγγει, τὸ ἐκάλυπτον παχεῖται ὡς νευρώδεις βραχίονες, οἵτινες ἐφαίνοντο θέλοντες νὰ τὸ ἀποπνίξωσι, περιεδινοῦντο παταγοῦσαι ἀκατάσχετοι· καὶ ἔλειχον αὐτὸ πανταχόθεν, καὶ ἔδακνον αὐτὸ λαιμάργως, καὶ ἐξήρουντο εἰς ὕψος οὐρανομήκεις, καὶ κατεβίβρωσκον τὰ σπλάγχνα του, θρασεῖται πλέον καὶ τραγικῶς ἀνηλεεῖς ἐν τῇ βεβαιότητι τῆς ὑπεροχῆς των· ἀλλ' ἅμα, ὡς πρὸς εἰρωνεῖαν, τὸ ἐστόλιζον ὅσον ἡδύναντο, καὶ ἐνέδυσον αὐτὸ δι' αἴγλης ἀπαραμιλλοῦ, καὶ ἐπέθετον τῆς κόρυφης του φέγγον διάδημα, καὶ τῷ προσέδιδον ἀκτινοβολίαν θαμβοῦσαν εἰς ἅν χαρᾶς καὶ θριάμβου· καὶ μετ' ὀλίγον δὲν ἦτο πλέον ἢ παμμεγέθης λαμπὰς καὶ ἔπαυε κἄν νὰ παλαίῃ καὶ ἐγκατελείπετο εἰς τὴν διάθεσιν των καὶ ἠναλίσκετο προφανῶς, βορὰ τοῦ ἀδηφάγου ἐπιδρομέως. Καὶ ὅταν καὶ ἡ τελευταία αὐτοῦ ἕς ἀπεξηραίνετο, καὶ ὅταν ὁ χυμὸς ἀπορροφηθεὶς δὲν ἐζωογόνοι τὰ διαβρωθέντα στήθη του, καὶ ὅταν δὲν ἀπέμενεν ἐξ αὐτοῦ ἢ ἄμορφος κατακόκκινος ὄγκος, Ἐρακλῆς μάτην ἀγωνισθεὶς ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν πυρίνου χιτῶνος, κατέπιπτε βαρὺ καὶ αἰ περίεξ ἤχοι ἀντελάουν ἐπὶ ὄραν τῆς πτώσεώς του τὸ δούπημα...

Οἱ τοιοῦτοι ἐμπρησμοὶ ὑπῆρξαν ἐξαιρετικῶς πολυπληθεῖς κατὰ

τὸ ἐφετινὸν ἰδίως θέρος. Καὶ ἡ κυβέρνησις ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ φροντίσῃ πῶς περὶ αὐτῶν ἄλλως ἢ μέχρι τοῦδε. Ἄλλ' ἡμεῖς ἀντὶ παντὸς ἄλλου θὰ προετεινομεν νὰ ληφθῇ ἐν μόνον καὶ ἀπλοῦστατον μέτρον διὰ τὸ μέλλον: ὁ καταστρέφων ἄνευ λόγου καὶ ἀναποφεύκτου τινὸς αἰτίας δένδρα, νὰ τιμωρῆται ἀπαραλλάκτως ὅπως καὶ ὁ φονεὺς ἐμφύχου ὄντος. Καὶ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι μόνον ἐκεῖνοι ὄσοι, εἴτε τοσοῦτον ξηροὶ καὶ ἀκαλλιέργητοι τὸ πνεῦμα, εἴτε τοσοῦτον ψυχροὶ τὴν καρδίαν ὥστε νὰ μὴ αἰσθανθῶσι ποτὲ οἰανδῆποτε συγκλίνησιν ἐν αὐτῇ, ἠδυνήθησαν νὰ περιπατήσωσιν ἐντὸς δάσους χωρὶς τὸ δάσος νὰ τοῖς «ὀμιλήσῃ», ὅπως λέγει ὁ Βαλλζάκ*, μόνον ἐκεῖνοι δὲν θὰ εὑρωσι τὴν πρότασιν ἀρκούντως δικαιολογημένην.

1888.

**Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάς εἰς τὰ ἐξωκκλησάκια
τῆς Ἀττικῆς.**

Ἀναστασίου Πεξοπόρου.

Εἰς τὰς ἐρημίας τῆς Ἀττικῆς λαμπυρίζουν αὐτὰς τὰς ἐσπέρας χρυσᾶ ἀστεράκια. Εἶναι μερικὰ ἐξωκκλησάκια, ὅπου φάλλονται αἱ ἀκολουθίαι τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Συνοικισμοὶ ἀγροτῶν, οἱ ὅποιοι συνήθως μένουσιν ἀλειτούργητοι καθ' ὄλον τὸν χρόνον, συναθροίζονται ἐκεῖ κάθε βράδῳ καὶ ἀκούουσιν σκυφτοὶ καὶ ἀφωσιωμένοι πῶς ἐμαρτύρησεν ὁ Χριστὸς διὰ τοὺς ἀνθρώπους.

Ὅσοι αἰσθάνονται ἀδυνατισμένην τὴν πίστιν των θὰ τὴν τὼν ἄσφαλῶς, ἂν εἰσέλθουν ἀπὸ τὴν μικροῦλαν θύραν τοῦ παλαιοῦ ναύσκου εἰς τὸν μισοφωτισμένον χῶρόν του. Θ' ἀντικρῶσιν δὲ ἐκεῖ κάτι συγκινητικόν. Τὴν πίστιν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων, ἐκφραζομένην μὲ ἐλικρινῇ ταπεινοφροσύνην.

Δὲν θὰ ἀτενίσουν χρυσοφορεμένους κληρικούς, πομπῶδεις διακόσμους, χριστιανοὺς καὶ χριστιανὰς μὲ πολῦτιμον ἐνδυμασίαν, δὲν θὰ ἀκούσουν ρυθμικὰς τετραφωνίας, δὲν θὰ ἐνατενίσουν ἀπαστράπτοντας πολυελαίους, λαμπεράς χρυσᾶς κανδήλας, ἀκτινοβολοῦντα ἐξαπτέρυγα, μεγαλοπρεπῆ μανουάλια, λαμπράς καινουργεῖς εἰκόνας ἁγίων, ὑψηλοῦς φοίνικας θάλλοντας ὑπὸ ἀνέφελον οὐρανόν. Ἀνθρώποι τοῦ ἀγροῦ, πτωχικὰ ντυμένοι, μὲ ἐνωρὶς ρυτιδωμένον τὸ πρόσωπον καὶ ἀσπρισμένους τοὺς κροτάφους, σταυρώνουν τὰ χέρια καὶ εἰς τὸ ἄκρυσμα τοῦ θεοῦ λόγου ἔχουν τὴν

ἔκστασιν εἰς τὰ μάτια. Σθησμένοι, ὠχραὶ καὶ ἀναιμικαὶ μορφαὶ ἀγίων, καπνισμένοι ἀπὸ τὸν χρόνον, ἀκαμπτοὶ καὶ ἀπαθεῖς, παρακολουθοῦν εἰς τοὺς τοίχους τὴν μακρὰν ἀκολουθίαν, αἰῶνας τώρα. Ἄσθενής εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ γέροντος ἱερέως καὶ φαίνεται ὡσὰν νὰ προέρχεται ἀπὸ βαθὺ σπήλαιον, — τόσον μυστηριῶδες φαντάζει τὸ χαμηλὸν ἱερόν, ὅπου λειτουργεῖ. Εἰς τὸ παλαιὸν τέμπλον τοῦ μόλις διακρίνονται αἱ ἄγιοι εἰκόνες εἰς τὸν ἀόριστον φωτισμὸν δύο τριῶν κρεμασμένων πτωχικῶν κανδηλιῶν καὶ ὀλίγων λεπτῶν κηρίων. Ῥαγισμένη εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ ψάλτου καὶ τὸ κερὶ τοῦ κρατεῖ, διὰ νὰ φωτίζῃ τὰ κιτρινωμένα φύλλα τοῦ παλαιοῦ σκοροφαγωμένου βιβλίου, ἀφήνει τρεμουλιαστὸν φῶς. Ἐνας μικρολάκος τὸν βοήθει εἰς τὴν ψαλτικὴν καὶ ἡ δροσερὴ, φρέσκη, γεμάτη ἀπὸ νεαρὸν παλμὸν φωνὴ τοῦ παιδιοῦ ἀποτελεῖ τόσον ζωηρὰν ἀντίθεσιν μέσα εἰς ὄλην ἐκείνην τὴν παιλαιοσύνην, καθὼς τὸ λευκὸν καὶ φωτεινὸν χεράκι μιᾶς ἐγγονῆς, τοῦ ἀναδιφᾷ τὸ σεντουκι τῆς γαγιαῖας μὲ τὸ θαμβὸν περιεχόμενόν του.

Ἄνθρωποι ἐπὶ αἰῶνας ἐλειουργήθησαν εἰς τὰ παλαιὰ αὐτὰ ἐρημοκκλησάκια, τὰ ὅποια, καθὼς ἀπομένουν ἡμιρεπωμένα ἀνάμεσα εἰς τοὺς πρασίνοὺς ἀγροὺς μὲ μίαν ἀγριοσυκιὰν εἰς τὸ ἱερόν των ὀπισθεν, μὲ μίαν γηραιὰν δρῦν εἰς τὸ πλευρόν των, μὲ ἓνα κυπαρίσσι πρὸ τῆς θύρας των ἔχον πυκνοὺς, χονδροὺς τοὺς ἀκλαδέυτους κλώνους τοῦ σχεδὸν ἀπὸ τὴν ρίζαν του, ἀποτελοῦν ἓνα σκοτεινὸν αἰνίγμα τοῦ παρελθόντος. Ἀπὸ ποῖον ἄρχοντα τῆς περιφέρειας των προῆλθον, εἰς ποῖαν ἐκλιποῦσαν κοινότητα ἀνῆκον, ποῖαν ἐποχὴν ἀκριβῶς ἐκτίσθησαν, ποῖος μελαγχολικὸς τεχνίτης ἐζωγράφισε τὰς θλιβεράς, σκιεράς τοιχογραφίας των, ποῖος θαλερὸς συνοικισμὸς νὰ τὰ περιέβαλλε, πόσας ἀνθρωπίνας ἱστορίας τοῦ αἰωνίου πόνου καὶ τῆς αἰωνίας χαρᾶς εἶδαν, πόσαι θερμαίνουσι ἔψαυσαν τὰς παλαιὰς εἰκόνας των, πόσα γόνατα ἤγγισαν τὰς ψυχρὰς πλάκας των καὶ πόσαι εἰλικρινεῖς δεήσεις ἀνῆλθον πρὸς τὸν χαμηλὸν μικρὸν θόλον των. Δὲν ἀπομένει τίποτε ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν τοῦ παρελθόντος, ἡ ὅποια ἔφερε τὰ δάκρυά της καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην της εἰς τὸ ὑπέρτατον ὄν.

Τὰ μνημεῖα, ποῦ ἐπιζοῦν τῶν ὡς ἄνεμος παρερχομένων γενεῶν καὶ αἰώνων, οἱ ναοὶ τοῦ παρελθόντος, εἴτε εἶναι γιγαντιαῖαι μητρόπολεις τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων μὲ τὴν θαυμαστὴν ἀρχιτε-

κτονικήν των, είτε ταπεινά ἐκκλησιδάκια, γοητευτικά μικρογραφαί, παιγνιώδη ἀρχιτεκτονικά πονήματα, κλειόντα μέγα αἰσθημα ἀτόμων καὶ ομάδων, μᾶς ὑποβάλλουν τὸν σεβασμὸν καὶ μᾶς συγκινοῦν. Τὸ ὅτι ἄνθρωποι ὅπως ἡμεῖς ἐκλιναν τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ ἡγιασμένον ἐσωτερικόν των εἶνε τόσον ἀπλοῦν εἰς τὴν ἔννοιάν του, ἀλλὰ εἶναι ἐπιβλητικὴ ἢ ἀνάμνησις του, συγκινητικὸν τὸ γεγονός πῶς αὐτὴ ἢ ζωὴ φεύγει καθὼς ὁ καπνὸς ἀπὸ τὸ ἰσχνὸν ἀγιοκέρι. Εἰς τὰ παλαιὰ αὐτὰ ἐρημοκκλησιάκια παρομοία ἐντύπωσις εἶναι ζωηροτέρα, διότι παρουσιάζεται μὲ ἀπλότητα.

Μίαν ἀπὸ τὰς παρούσας ἐσπέρας, καθὼς ἀκουμβούσα εἰς τὸν κίτρινισμένον στῦλον παλαιοῦ ἐξωκκλησίου, μαρμάρινον στῦλον, ποῦ ὁ χρόνος τοῦ ἔχει προσδώσει ἀπόχρῳαν ἐλεφαντοστοῦ, καὶ ἤκουα τὴν μουρμουριστὴν φωνὴν τοῦ πολιοῦ ἱερέως, ἀνάμεσα εἰς ἀπλοῦχοὺς χωρικοὺς χριστιανούς, λησμονήσαντας ἐκεῖ κάθε γῆ-νὴν σκέψιν μὲ τὴν θερμουργὸν δύναμιν τῆς πίστεως, ὑπὸ τὴν μυστικοπάθειαν τοῦ ἀσαφοῦς φωτισμοῦ, μοῦ ἐφάνη ὅτι ἡ παρούσα ζωὴ ἐξηφανίζετο σιγὰ - σιγὰ καὶ ὑπὸ διαφανῆ πέπλον ἀνεπρόβαλλε ἡ ζωὴ περασμένων αἰώνων. Τὴν θέσιν τῶν πιστῶν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος κατελάμβανον οἱ πιστοὶ τοῦ δεκάτου ὀγδῶδου. Ἄρχοντες τῆς Ἀττικῆς μὲ τὴν βαθυκύανον στολὴν των, περιστοιχιζόμενοι ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς των προσήχοντο εἰς τὸν ναῖσκον. Σεμνὸς καὶ ἐπιβλητικὸς ὁ ἱερεὺς μὲ τὰ χρυσοκέντητα ἄμφιά του ἐνεφανίζετο εἰς τὴν μικρὰν Ὠραίαν Πύλιν, κρατῶν τὸ χρυσοδεμένον μὲ τὸ κόκκινον βελούδο του εὐαγγέλιον, ἐνῶ αἱ τοιχογραφίαι εἶχαν ζωηροὺς τοὺς χρωματισμούς των. Τὸ πλήρωμα συνέδραμεν ἢ εὐλάβεια καὶ ἡ κοινὴ πίστις, ἀλλὰ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἐκκλησιαζομένων, ἀπὸ τὸν ἄρχοντα ἕως τὸν ταπεινὸν ξυλοκόπον, ἔλαμπεν ἡ ἀσβεστη ἐλπίς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦ Ἐθνους. Εἰς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ οἱ χριστιανοὶ ἔβλεπαν τὰ ἰδικά των καὶ τὸ προσκύνημά των ἦτο δισυπόστατον, βαθύτερον, ψυχικώτερον.

Ἄλλὰ ἡ βραχνὴ καὶ ῥαγισμένη φωνὴ τοῦ ἀγρότου ψάλτου ὕψωθεῖσα ἔσχισε τὸν πέπλον καὶ ὑπ' αὐτὸν ἐπανεφάνη ἡ πίστις τῶν συγχρόνων. Ἐνῶ ἓνας χωρικὸς ἤναπτε τὸ κεφάλαιον τοῦ πρὸ μιᾶς εἰκόνας ἐπὶ τοῦ σκοτεινοῦ τοίχου, ὑπερήφανος καθαλλάρης ἐφωτίσθη. Ἐκφραστικά ἦσαν αἱ γραμμαὶ τοῦ Ἀγίου καὶ τοῦ Ἰππου του. Ὁ ἦρωας, πλήττων τὸν δράκοντα μὲ τὸ ἀκόντιόν του, ὑπὸ τὰς

ὄπλας τοῦ ἵππου του, ἦτο ὄρατος, θαυμαστός, ἰσχυρός. Ἄλλὰ δὲν εἶχεν ὀφθαλμούς. Ἡ φανατικὴ λύσσα τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος τοὺς ἐξώρυξε. Καταφανεῖς ἦσαν οἱ μαχαιριῆς τῶν ἀλλοδόξων. Αἱ ἴδιαι μάχαιραι προηγουμένως θὰ εἶχαν βυθισθῆ εἰς τὰς σάρκας ἐκκλησιαζομένων πιστῶν. Ἐκεῖ εἰς τὸ βάθος τῆς μικρᾶς Ἀγίας Τραπεζῆς, ὅπου σκύβει τώρα ὁ γηραιὸς παπᾶς, ἄλλος συνάδελφος του θὰ εἶχε προσφέρει ὡς τελευταίαν θυσίαν τὸ αἷμά του...

Εἰς τὰ ταπεινὰ παλαιὰ αὐτὰ ἐκκλησιδᾶκια ποῖα μαρτύρια καὶ ποῖοι ἀγῶνες! Ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀπέμεινε τίποτε ἐκεῖ εἰς τὴν ἐρημίαν σήμερα καὶ ἡ ἑαρινὴ πρασινάδα τὰ περιβάλλει μὲ νέα χαμόγελα. Ἄλλὰ ἡ ἐσωτερικὴ των μελαγχολία εἶναι ἀπειρος. Ὁ ταπεινὸς χριστιανὸς ἐνώνει τὴν προσευχὴν του μὲ τὴν τελευταίαν προσευχὴν μαρτύρων.

Μάρτιος 1920.

Δ. ΒΙΟΥ ΖΩΩΝ.

Τὸ ἄσμα τῶν τεττίγων.

Σπυρ. Μελά.

Ἀπὸ τὴν φουντωτὴν καὶ σκηνισμένην πιπεριὰν ὑψώθη τὸ καταμεσήμερον, εἰς τὴν λάβραν, ἓνα θριαμβευτικὸν τζιτζιρισμα, ἓνας πίδαξ ἰσοχρόνων, στριμμένων ἤχων, μονοτόνων, ἐπιμόνων, ἐκνευριστικῶν, ὡς νὰ εἶχεν αἰφνης ἀποκτήσει φωνὴν ἢ ζέστη κι' ἔφθανε μέχρι τοῦ ἀπιστεύτου θράσους νὰ κελαδήσῃ.

—Σᾶς ἐγνωρίσαμε: Εἴσθε αὐτὸ τὸ βάσανον, ὁ τζιτζικας. Ἄλλὰ σᾶς τὰ εἶπαμεν καὶ ἄλλοτε. Ἄν ἐτέρψατε τὸν Ἀνακρέοντα*, ὅστις ἦ δὲν εἶχεν ἀκούσει βασιλεῖς νὰ τραγουδοῦν ἢ αὐτοί, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀκούσει, ἐτραγουδοῦσαν αἰσχρά, εἰς ἡμᾶς φέρετε ἀπλῶς πονοκέφαλον.

Ταῦτα εἶπον. Ὁ φίλος ὅμως ἐξηκολούθει τὸν δαιμονισμένον χαβᾶν του, εἰς τρόπον ὥστε μὲ ἠνάγκασε, διὰ νὰ διασκεδάσω τὴν μεσημβρινὴν ἀυπνίαν μου, νὰ καταφύγω εἰς τὴν δρόσον τῶν σελίδων τοῦ Ἰωάννου Φάμπρ*, τοῦ ἀριστοτεχνικοῦ φυσιοδίφου, ἐντομολόγου καὶ τζιτζικολόγου εἰδικοῦ, ὅστις ἔχει τὴν ὀξυτάτην παρατήρησιν τοῦ Δάρβιν* καὶ τοῦ Λαμάρκ*, τὸ ὕφος τοῦ Ἀριστοτέλους* καὶ τὴν χάριν εἰδυλλιακοῦ ποιητοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, τὸν ὅποτον νομίζει κανεὶς ὅτι περιέγραψε, χαρακτηριστικὸν πρὸς χαρακτηριστικόν, ὁ Ἰούλιος Βέρν* εἰς τὸν τύπον τοῦ σοφοῦ ἐντομοθήρα τοῦ γλαφυρωτάτου μυθιστορημάτος τοῦ «Ὁ δεκαπενταετῆς πλοίαρχος», ἐδασανίσθη πάρα πολὺ ἀπὸ τὰ τζιτζικια. Ἀπέναντι ἀπὸ τὸ σπῆτι ποῦ ἔμενον, εἰς τὴν Προβηγκίαν, νομίζω, ὑπῆρχαν δύο πελώριοι πλάτανοι, οἱ ὅποιοι ἐχρησίμευαν ὡς ἐξέδραι διὰ τὰς δωδεκαώρους συναυλίας τῶν φαφλατάδων τούτων. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εὗρισκε στιγμὴν ἡσυχίας. Ἡ ἐπιστημονικὴ περιέργεια, ἡ ὁποία ἦτο τὸ μέγα πάθος τῆς ζωῆς του, εὗρήκεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐνόχλησιν ἕναν ἀκόμη λόγον ἐγρηγόρσεως. Μὲ τὴν ἀπόχην καὶ τὸν φακὸν εἰς τὸ χέρι ἐσπούδαζε τὴν ζωήν των, ὄλους τοὺς μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποίους τοῦ ἐτριβέλιζαν τὸν ἐγκέφαλον. Κι' ἐγένεν ὁ καλύτερος ἱστορικός των, ὁ βαθύτερος τῶν βιογράφων των, ὁ ἐμπνευσμένος ζωγράφος των, καὶ τέλος ὁ θερμότερος ἀπολογητῆς των! Τόσον εἶναι διατεθειμένος κανεὶς νὰ συγχωρῇ, ὅταν δύναται νὰ ἐννοῇ!

Εἰς τὴν ἀπαράμιλλον μελέτην τοῦ Φάμπρ, ἡ ὁποία δὲν ἔχει τὴν ὁμοίαν τῆς εἰς ὄλην τὴν ἐντομολογίαν, πολίημα ὁμοῦ καὶ θαῦμα λεπτῆς παρατηρήσεως, μεθόδου, ἐπιμονῆς, ἐργασίας ἀληθῶς ἐπιστημονικῆς, τὸ ἄσμα τῶν τεττίγων ἀποτελεῖ κεφάλαιον χωριστόν, ὅπου μὲ τὸ συνηθισμένον χαμόγελό του, τὸ χαμόγελο ἑνὸς σοφοῦ, δίδει τόπον καὶ εἰς τὸ προσωπικὸν παράπονόν του διὰ τὰς μεσημβρινάς του ἀγρυπνίας ὑπὸ τὸν καλόντα ἥλιον τῆς Προβηγκίας.

Ἐν πρώτοις ἐξηγεῖ τὸν μηχανισμόν τῶν φωνητικῶν ὀργάνων των. Εἶναι μία κιτρινωπὴ μεμβράνη, διαστιζομένη ἀπὸ φαῖα νεῦρα. Συστέλλεται καὶ διαστέλλεται εἰς μίαν μικρὰν κοιλότητα, ὅπως ἐκεῖνα τὰ παλαιὰ παιγνιδάκια τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, τὰ ὅποια ἔχουν μίαν φλουδίτσα ἀτσάλι καὶ ὅταν τὴν πιέζετε μὲ τὸν ἀντίχειρα κάνει τρικ-τράκ, τρικ-τράκ. Μὲ αὐτὸ τὸ ἀπλοῦν μηχανήμα χαλάει τὸν κόσμον ὁ θορυβοποιὸς τοῦ θέρους.

Ἄλλὰ τί σημαίνει τὸ ἄσμα του; Ὁ Γάλλος ἐντομολόγος, μετὰ πολλὰς παρατηρήσεις, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αὐτὸς ὁ ἀτελεύτητος ὕμνος τοῦ τζιτζικια εἶναι μίαν ἐκδήλωσιν χαρᾶς, τῆς μεγάλης χαρᾶς τῆς ζωῆς. Ὁ τζιτζικιας ἀγαπᾷ τὴν θερμότητα. Ὅταν ὁ ἥλιος τοῦ δευτέρου δεκαπενθημέρου τοῦ Ἰουνίου ἀρχίσῃ νὰ τοῦ καίῃ τὴν βράχιν, ὁ ἐνθουσιασμός του εἶναι ἀπερίγραπτος. Καὶ ἀπολύει, εὐγνώμων πρὸς τὸν Πλάστην, τοὺς κρουνοὺς τῆς δια-

χύσεώς του, εἰς τὸ ἰσχυρὸν καὶ μονότονον τζιτζιρισμά. του.

Ἄν δὲν ἐγνοῇ πόσον αὐτὸς ὁ τρόπος εἶναι βάρβαρος καὶ ἀκαλασθητος, δὲν καταίει διόλου ὁ δυστυχής. Διότι ὁ τζιτζικας εἶναι θεόκουφός. Τοῦτο εἶναι μίᾳ ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἀνακαλύψεων τοῦ Φάμπρ σχετικῶς μὲ τὸν ψάλτην τοῦ θέρους. Ὁ ἀξιολύπητος αὐτὸς μουσικὸς εὐρίσκεται εἰς τὴν αὐτὴν τραγικὴν θέσιν μὲ τὸν Μπετόβεν*· οὐδέποτε ἤκουσε καὶ οὐδέποτε θ' ἀκούσῃ τὰς συνθέσεις του! Εἰς τὴν ἀνακάλυψιν αὐτὴν ἐφθασεν ὁ Φάμπρ, ἐδηγηθῆς ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ τζιτζικας εὐκόλως συλλαμβάνεται ἐκ τῶν ὀπισθεν. Ἡμπορεῖτε νὰ περπατᾶτε ὅσον θέλετε δυνατά. Ἄν δὲν ἴδῃ τὸ χέρι σας, ἂν δὲν προσέξῃ τὴν σκιάν σας, τὸν πιάνετε μὲ τὴν μεγαλυτέραν εὐκολίαν. Ἄλλ' ὁ σοφὸς ἐπιστοποίησε τελείως τὸ πρᾶγμα μ' ἓνα εὐφυὲς πείραμα. Ἐπῆρχον εἰς τὸ δημαρχεῖον δύο παλαιὰ κανόνια ἔμπροσθογεμῆ. Τὰ ἐπῆρε, μαζὶ μὲ ἄλλους ἔξ περιέργους, μάρτυρας τοῦ πειράματος, τὰ ἐγέμισεν εἰς βαθμὸν ἀπελπιστικὸν καὶ τὰ ἐτοποθέτησε κάτω ἀπὸ τοὺς δύο πλατάνους, ἀκριβῶς τὸ μεσημέρι, ὅταν ἡ συναυλία τῶν τζιτζικων ἦτο εἰς τὸ κορυφωμά της. Ἐστρεψε τὰ στόμια ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἐπάνω: —Πῦρ!....

Δύο φοβεραὶ ἐκπυρσοκροτήσεις ἐδόνησαν ἔδαφος καὶ ἀέρα, ἡ μίᾳ κατόπιν τῆς ἄλλης. Τίποτε! Οὔτε ἓνας τζιτζικας δὲν ἐκινήθη ἀπὸ τὴν θέσιν του. Καὶ τὰ κύμβαλά των—ἔτσι λέγεται ἡ μεμβράνη—ἐξηκολούθουν νὰ ἐργάζωνται, νὰ πλημμυροῦν τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τοὺς ὀμαδικούς, τοὺς ἐπιμόνους, τοὺς ἐκνευριστικούς των ἤχους.

Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν οὔτε νὰ τὸν ἐκδικηθῶμεν, τὸν κλέπτην αὐτὸν τῆς ἡσυχίας μας· δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τοῦ φωνάξωμεν:

—Ἄ νὰ χαθῆς, κουφούλιακα!

Δὲν ὑπάρχει καμμία ἐλπίς νὰ τὸ ἀκούσῃ καὶ νὰ διορθωθῇ. Ὅπως ἔλοι οἱ κουφοί, φωνάζει μέχρι διαρρήξεως. Φοβεῖται ἀκριβῶς ὅτι δὲν τὸν ἀκούομεν ἀρκετά!

1920.

Αἱ σχέσεις τοῦ τέττιγος μὲ τὸν μύρμηκα.

Σπυρ. Μελά.

Ποῦτος δὲν γνωρίζει τὸν μῦθον τοῦ τζιτζικα μὲ τὸ μυρμήγκι; Ὑποθέτω, κανεὶς. Γενεαὶ ἀνθρώπων ἐπὶ αἰῶνας τὸν ἐδιδάχθησαν,

τὸν ἔμαθαν ἀπ' ἔξω, ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Αἰσώπου ἕως τὰ τωρινά, ἀφοῦ οἱ μυθογράφοι ὄλων τῶν λαῶν ἐπιλοτιμήθησαν ποῦτος νὰ τὸν πρωτοπλέξῃ εἰς στίχους διὰ νὰ μᾶς δώσῃ τὸ περίφημον ἐπιμύθιον του, τὸν ἔπαινον τῆς ἐργασίας.

Ἄλλ' ἐὰν ἐπροσέξατε, ὁ μῦθος αὐτός, ὁ ὁποῖος φαίνεται δημιούργημα πανάρχαιον τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ἐπιθυμούντων ν' ἀντιδράσωσι κατὰ τῆς φυσικῆς των ὀκνηρίας, εἶναι, ὅπως μᾶς παρεδόθη ἀπὸ αὐτούς, ὀλίγον ἀνήθικος καὶ ἀρκετὰ ἀντικοινωνικός, διότι τέλος πάντων, θέλων νὰ διδάξῃ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν, διδάσκει συγχρόνως τὴν σκληρότητα, τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ τὸν στεῖρον ἐγωισμόν.

Τοῦτο ὅμως εἶναι τὸ ὀλιγώτερον. Τὸ σπουδαῖον εἶναι ὅτι ὁ μῦθος ἀδικεῖ φοβερὰ τὸν δυστυχεῖ τζιτζικαν. Αἱ σχέσεις τοῦ ἐντόμου αὐτοῦ πρὸς τὸ μυρμήγκι δὲν ἔχουν ἀπολύτως καμμίαν ἀναλογίαν μὲ ὅ,τι ἔπλασεν ἡ λαϊκὴ φαντασία. Ὁ τζιτζικας οὔτε τεμπέλης εἶναι, οὔτε κατεδέχθη ποτὲ νὰ ζητιανέψῃ. Αὐτὰ ὅλα εἶναι καθαρὰ συκοφαντία. Ὁ τζιτζικας εἶναι ἀπὸ τὰ πλεόν ὑπερήφανα πλάσματα. Πρὸς δὲ τὸ μυρμήγκι φέρεται μὲ τὴν περιφρόνησιν ἐνὸς ἐντίμου ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἔσχατον τῶν λωποδυτῶν.

Ὅτι ὁ τζιτζικας ἐργάζεται διαρκῶς, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ποῦ θὰ γεννηθῇ μέχρι τῆς στιγμῆς ποῦ θὰ ἐκπνεύσῃ, δὲν ὑπάρχει σήμερον ἢ παραμικρὰ ἀμφιβολία. Ὅταν ἀπὸ τὸ στέλεχος τοῦ ἀσφοδέλου, ὅπου ἡ θήλεια καταθέτει τὰ φά της, ἐκκολαφθῇ καὶ πέσῃ κάτω τὸ μικροσκοπικὸν σκουληκάκι, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ γίνῃ τζιτζικας, ἀρχίζει φοβερός ἀγών. Αὐτὸ τὸ ἀσύλληπτον ζῳάριον εἶναι ὀλόκληρον γεωτρύπανον. Ἐκσκάπτει σήραγγα, βυθίζεται βραδέως καὶ μετὰ μόχθου εἰς τὴν γῆν, ἀναζητεῖ ρίζας φυτῶν διὰ τὴν τροφήν του καὶ αὐξάνει μὲ βάσανα καὶ περιπετείας. Ὅταν πάλιν ἀνδρωθῇ καὶ ὀριμάσῃ καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἐνστίχτου τὸ εἰδοποιήσῃ, ἐκεῖ κάτω, εἰς τὰ σκοτεινὰ βάθη ποῦ εὐρίσκεται, ὅτι ἐπάνω ἔφθασε τὸ ῥωμαλέον θέρος, μὲ τοὺς χρυσοῦς στάχους, τὰ δρέπανα, τὸν ἰδρωτὰ τῶν γεωργῶν καὶ τοὺς θριάμβους τοῦ ἡλίου, ὁ ὑποψήφιος τζιτζικας θὰ κατασκευάσῃ κατάμονος ἄλλην σήραγγα καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς μηχανικῆς, θ' ἀναρριχηθῇ μέχρι τῆς ἐπιφανείας, θὰ ἐκλέξῃ ἕνα γειτονικὸν θάμνον, θ' ἀνεβῇ ἐπάνω, θὰ ἐκτεθῇ ὀλίγον εἰς τὸ φῶς καὶ τὸ θάλλπος, θὰ τελειοποιηθῇ, θὰ χρωματισθῇ, θὰ λάβῃ τὸ ὀριστικὸν του σχῆμα καὶ θὰ πετάξῃ χα-

ρούμενος εις τὸν χυμῶδη κορμὸν τοῦ αἰωνοβίου πλατάνου, τῆς ἐλιάς ἢ τῆς λεύκας.

Πλανᾶται οἰκτρῶς ὁ φανταζόμενος ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω ἡ ζωὴ του εἶναι εἰδύλλιον καὶ ὅτι ἄλλο δὲν κάνει παρὰ νὰ γυμνάζῃ τὴν φωνὴν του καὶ νὰ δίδῃ συναυλίας. Ἐν πρώτοις διατρέχει φοβεροὺς κινδύνους. Ἐχει ἓνα ἐχθρὸν θανάσιμον, τὴν μεγάλην πράσινην ἀκρίδα. Αὐτὴ ὀρμᾷ καὶ τοῦ κάνει ὅ,τι ὁ ἰσπανικὸς ταῦρος εἰς τὰ ἄλογα τῶν ταυρομάχων: τοῦ ξεσχίζει μὲ τὸ βύγχος τὴν κοιλιά καὶ τὸν κατασπαράσσει. Ἀπέναντι τοιοῦτου ἐχθροῦ ὁ δυστυχὴς ἔπρεπε νὰ εἶναι πάνοπλος· καὶ δὲν ἔχει ἐπάνω του οὔτε στραβοσουγιά! Ἡ φύσις, ἡ ὁποία τὸν ἐστέρησεν ἀκοῆς, τοῦ ἔδωσε, κατὰ τὸν νόμον τῶν ἀντισταθμισμάτων, δύο πελώρια ἐμβριθῆ μάτια δόκτωρος, διὰ νὰ βλέπῃ τὸν κίνδυνον, καὶ εὐκίνησιαν μεγάλην διὰ νὰ φεύγῃ. Καὶ ὁσάκις ἤμπορεῖ, τὸ στρίβει μὲ ταχύτητα ἰλιγγιώδη. Ἡ ἀκρίδα ὅμως ἀφήνει συνήθως ν' ἀρχίσῃ νὰ σουρουπώνῃ, παραφυλάει καὶ τοῦ ἐπιτίθεται αἰφνιδιαστικῶς. Τότε, ὁ φουκαρᾶς, ἀφοῦ ἀγωνισθῆ ματαίως ὀλίγα λεπτά τὴν ἀπεγνωσμένην πάλιν τῆς ὑπάρξεως, παραδίδει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν κοιλίαν του.

Ἄλλὰ καὶ διὰ νὰ ζήσῃ ἀπλῶς χρειάζεται ἐργασία. Ὁ Ἄνακρέων δὲν εἶχεν ἀκριβοῦς πληροφορίας, ὅταν ἔγραφεν ὅτι τοῦ ἀρκούν διὰ νὰ ζήσῃ ὀλίγαι σταγόνες δρόσου. Μὲ τὴν δρόσον τοῦ οὐρανοῦ δὲν τρέφεται, ὡς γνωστόν, ὁ τζιτζικας, οὔτε καὶ κανὲν ἄλλο ζῷον. Ἐχει ἀνάγκην ἀπὸ τὸν χυμὸν τῶν κλάδων καὶ βλαστῶν τῶν δένδρων. Καὶ διὰ νὰ τὸν ἐπιτύχῃ, πρέπει βέβαια νὰ κοπιᾷσῃ. Ἄλλ' εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὁ τζιτζικας πλεονεκτεῖ ἀπὸ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς του. Κατὰ τὰ ἀπογεύματα τοῦ Ἰουλίου, ὅταν ὁ ἀπέραντος λαὸς τῶν ἐντόμων, ἐξηντηγμένος, ἀλλὰ πρὸ πάντων διψασμένος ἀπὸ τὴν ζέστην, ματαίως ζητεῖ μίαν βοήθειαν ἀπὸ τὰ μαραμμένα λουλούδια, μόνον ὁ τζιτζικας εἶναι αὐτάρκης. Ἐχει ἐνώπιόν του τὸν χυμῶδη φλοιὸν τοῦ δένδρου. Ἐχει ἐπίσης καὶ ἓνα ἐκμυζητήρα. Κατὰ τὰ διαλείμματα τοῦ τραγουδιοῦ του ἐργάζεται: ἀνοίγει μιὰ τρύπα, βάζει τὴν μικρὰν του προδοσκίδα μέσα, καὶ ἀρχίζει νὰ βοφᾷ ἡδονικῶς τὴν γρανίταν του.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην καταφθάνει τὸ μυρμήγκι. Ἄδιάντροπον, ἐνοχλητικόν, ἐπίμονον, λωποδυτικώτατον. Θέλει νὰ ἐπωφεληθῆ τῆς ἐργασίας τοῦ ἄλλου. Θέλει νὰ πιῇ ἀπὸ τὴν τρυπίτσα πού κατεσκευάσεν ὁ τζιτζικας. Καὶ ἀρχίζει νὰ τοῦ τραυᾷ τὸ πόδι,

νά τοῦ δαγκάνη τὸ πτερό, νά τοῦ γαργαλίξη τήν κοιλιά, νά μὴ τὸν ἀφήνῃ ἓνα λεπτὸ εἰς ἡσυχίαν. Ἐπὶ τέλους ἔρχεται μία στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ τζιτζικας ἐκνευρίζεται· κάνει εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ μυρμηγκιοῦ, ὅ,τι συμπολιτῆται τινες εἰς τοὺς ἀπεριφράκτους χώρους — τοῦτο εἶναι γεγονός. Τὴν πράξιν ταύτην τῆς ἐσχάτης περιφρονήσεως οὐδέποτε παραλείπει ὁ τζιτζικας· ἀφήνει τὴν γρανίταν του εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐνοχλητικοῦ σφετεριστοῦ καὶ πετᾷ εἰς ἄλλο δένδρον.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια διὰ τὰς σχέσεις τῶν δύο τούτων ἐντόμων. Δὲν εἶναι περίεργον ὅτι ὀλόκληροι αἰῶνες καὶ ὀλόκληροι λαοὶ ἠθέλησαν νά ἐμφανίσουν εἰς τὸν τζιτζικαν ὡς πρότυπον ἀρετῆς τὸν λωποδυτάκον τοῦ ἰδρωτός του; Φεῦ! Τί νά γίνῃ! Δὲν εἶναι ὁ πρῶτος ἀδικημένος εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τῆς ἀμαθίας καὶ τῆς προλήψεως...

1920.

5. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Ἱστορία ἐνὸς σκύλου.

Ἐμμ. Ροῖδου.

Ὡς νά ἦτο χθεσινὴ ἐνθυμοῦμαι τὴν ἤδη τεσσαρακονταετῆ τοῦ σκύλου ἐκεῖνου ἱστορίαν.

Ἦμην τότε μαθητῆς τῆς πρώτης τάξεως τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου εἰς τὸ ἑλληνοαμερικανικὸν λύκειον τοῦ μακαρίτου Χριστοῦ Εὐαγγελίδου.

Ἐρχόμενος ἐξ Ἰταλίας δὲν εὐρέθην ὅσον ἐφοβούμην εἰς τὴν Σύραν ξενιτευμένος. Πολλοὶ τῷ ὄντι ἀπέμενον ἀκόμη εἰς τὴν ὑμνηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ὀρφανίδου* ξηρόνησον Ἰταλοὶ πατριῶται ἐκ τῶν φιλοξενηθέντων μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848¹. Οἱ Ἰταλοὶ ἦσαν οἱ πλεῖστοι ἀκονηταὶ ξυραφίων, καθαρισταὶ κηλίδων, συγκολληταὶ σπασμένων πινακίων, ἀνακαινισταὶ παλαιῶν ὑποδημάτων, διακοσμηταὶ τῶν νεκρικῶν φερέτρων, ὑπάθριοι τηγανισταὶ σφαρίδων καὶ πάντες ἀνεξαίρετως ζωγράφοι, λιθοξόοι, χοροδιδάσκαλοι καὶ μουσικοὶ. Αἱ ἀξιώσεις τῶν καλλιτεχνῶν τούτων περιωρίζοντο εἰς τὸ νά μὴ ἀποθάνωσι τῆς πείνης, ὁ δὲ βίος

1. Ἴδε τὸ Β' Παράρτημα τὴν λέξιν Ῥαδέσκης.

δὲν ἦτο τότε ὅπως σήμερον ἀκριβός. Ἐντὶ εἰκοσιπέντε τὸν μῆνα δραχμῶν ἠδύνατό τις νὰ εὕρη ὀλόκληρον μονώροφον οἰκίσκον εἰς τὰ Βαπόρια* καὶ ἀκόμη εὐθηνότερον, ἂν εἶχεν ἀμβλεταν τὴν ὄσφρησιν, παρὰ τὰ Βυρσοδεψεῖα, καὶ μὲ ἐν μόνον σφάντζικον* νὰ χορτάσῃ κεφτέδες, στουφάδον καὶ καπαμᾶ εἰς τὰ αὐτοκαλούμενα «εὐρωπαϊκά» ξενοδοχεῖα.

Ἐνάλογος τῆς τοιαύτης τοῦ βίου εὐθηνίας καὶ τῆς πληθώρας διδασκάλων ἦτο τῶν μουσικῶν μαθημάτων ἢ τιμῆ, οἱ δὲ φιλόμουσοι πάσης κοινωνικῆς τάξεως Ἐρμουπολίται ὠφελούντο τῆς εὐκαιρίας, ὅπως διδασκῶσιν ἕκαστος ἀντὶ μικρᾶς θυσίας τὸ ὄργανον τῆς ἐκλογῆς του. Οὐδέποτε οὐδαμοῦ ἀντήχησαν ὄσα τότε εἰς τὴν Σύραν βιολία, φλάουτα, τρόμπαι, πῖφερα, μανδολίνα, κόρνα καὶ κλαρινέττα. Ὁ περιερχόμενος τὰς στενωποὺς τῆς πόλεως, καὶ μάλιστα τὰς Κυριακάς, ἐπνίγετο εἰς κύματα μελωδίας ἐξορμῶντα ἐκ παντὸς παραθύρου. Οὐδ' ἠδύνατο νὰ καθίσῃ εἰς τὴν ἔδραν κουρείου ἢ τὴν τράπεζαν καφενεῖου χωρὶς νὰ εὕρεθῇ ἀντιμέτωπος πατριώτου τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου* καὶ τοῦ Κορέγιου* ζητοῦντος τὴν ἄδειαν νὰ εἰκονίσῃ ἀντὶ τριδράχμου «τὴν εὐγενῆ καὶ ἐκφραστικὴν κεφαλὴν του», ἢ νὰ ψοφήσῃ ὁ σκύλος, ὁ γάτος ἢ ὁ ψιττακός του, χωρὶς νὰ δεχθῇ αὐθημερὸν τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ προτεινόντος νὰ βαλσαμώσῃ τὸ λείψανον τοῦ «ἀξιειράστου ζώου». Ἐν δὲ ἐκινδύνευε νὰ μεταβῇ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς διακεκριμένον τῆς συριανῆς κοινωνίας μέλος, τότε ὄχι νὰ κρυώσῃ, ἀλλ' οὐδὲ κἂν νὰ ξεψυχήσῃ ἐπερίμεναν οἱ προσφερόμενοι νὰ διαιωνίσωσι διὰ γυψίνου ἐκμάγματος τὴν ὄψιν «τοῦ ἐπιφανοῦς μεταστάντος» ἢ νὰ ὑμνήσωσι τὰ ἀλησμόνητα ἔργα του εἰς τὰ ἔγκριτα τῆς Ἰταλίας φύλλα...

Ἐξ ὄλων τῶν Ἰταλῶν ἀποίκων διασκεδαστικώτατος ἦτο βεβαίως ὁ πρῶην γαριβαλδηνός* λοχίας Γιαμβατίστας, ὁ προτιμησας παντὸς ἄλλου τὸ ἐπάγγελμα σαλτιβάγκου ἢ θαυματοποιοῦ, τὸ ὅποῖον μετήρχετο ἐπὶ τῆς πλατείας, ἀκριβῶς ἀντικρὺ τοῦ λυκείου, πρὸς μεγάλην τῶν ὑποτρόφων χαράν. Τὸν θίασον ἀπετέλουν ὁ ῥηθεις Γιαμβατίστας, ὁ δωδεκαετής υἱὸς του Κάρλος καὶ μεγαλόσωμος σγουρόσκυλος, φέρων τὸ ὄνομα Πλούτων.

Τὰ θαύματα τοῦ θιασάρχου, αἱ λαθροχειρίαι πεσσῶν, αἱ σφαιροβολίαι, αἱ πυραμίδες καὶ αἱ καταπόσεις φλεγόντων ἀνθρώπων

ἦσαν ἐκ τῶν συνηθεστάτων, καὶ ἔτι κοινότερα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τὰ «θανάσιμα πηδήματα», ὁ χορὸς μεταξὺ αὐγῶν καὶ αἱ ἐξαρθρώσεις. Πολὸν μᾶλλον τούτων εἴλκυε τὴν περιέργειαν καὶ τὰ πεντάλεπτα τῶν Συριανῶν ὁ σκύλος, ζητωκραυγάζων ἢ μᾶλλον ζητωγαυγίζων ὑπὲρ τοῦ Γαριβάλδη*, ἦτοι πρὸ πασσάλου ἐνδυθέντος κόκκινον χιτῶνα, ἢ ὀρμῶν νὰ σπαράξῃ τὸν Ἰησοῦτην*, ἢ τὸν Ῥαδέσκην*, τὸν αὐτὸν δηλαδὴ πάσσαλον φέροντα μαῦρον βάσον ἢ ἀσπρόχρυσον στολὴν καὶ πῖλον περωτῶν αὐστριακοῦ στρατάρχου. Ἀκόμη νοστιμώτερος ἦτον ὅταν ὄρθιος ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς ἀρχιερατικὸν διάδημα ἐκ χρυσοχάρτου ἐμίμειτο τὸν Πάπαν Πτον* Νόνον, εὐλογῶν διὰ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν του τὰ πλήθη τῶν πιστῶν, καὶ ἐξίσου διέπρεπεν εἰς τὴν λεγομένην «κρίσιν τοῦ Πάριδος», ἀπονέμων ἀλανθάστως τὸ μῆλον ἢ μᾶλλον πορτοκάλιον εἰς τὴν ὠραιότεραν ἐκ τῶν προσαγομένων πλύστραν ἢ παραμάναν.

Ἄλλὰ πρὸ πάντων ἀλησμόνητος ἦτο ὅταν, βαδίζων ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ κρατῶν μεταξὺ τῶν ὀδόντων μικρὸν δίσκον, περιήρχετο μετὰ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως τὰς τάξεις τῶν θεατῶν, ταπεινῶς ὑποκλινόμενος πρὸ ἐκάστου καὶ ἔπειτα προσηλῶνων ἐπ' αὐτοῦ ἀνεκφράστου γλυκύτητος ἐπαιτικὸν βλέμμα. Κάλλιστα δὲ γνωρίζων πόσον ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἠγαπᾶτο, εὐθύς μετὰ τὴν περιφορὰν τοῦ δίσκου εἰς τὴν πλατεῖαν, εἰσώρμα εἰς τὸ λυκεῖον, εὐθυμὸς καὶ θορυβώδης ἂν διεσκεδάζομεν εἰς τὴν αὐλὴν ἢ τοὺς διαδρόμους, ἄφρονος, αἰδήμων καὶ συνεσταλμένος ἂν εὐρισκόμεθα εἰς τῶν παραδόσεων τὰς αἰθούσας. Ἡμέραν ἐν τούτοις τινὰ ὁ διδάσκαλος τῆς κατηχήσεως, ὁ τότε ἀπλοῦς ἱερεὺς καὶ ἔπειτα ἐπίσκοπος Χαλκίδος αἰδιδιμος Δαβιδ Μολοχάδης, μὴ γνωρίζων τὸν εἰσερχόμενον, ἠγείρε τὴν βάρδον του νὰ τὸν ἀποδιώξῃ. Ἄλλὰ πρὶν ἢ βάρδος καταπέσῃ συνηντήθησαν τοῦ καλοῦ ἱερέως καὶ τοῦ καλοῦ σκύλου οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἀποτελεσμα τῆς συναντήσεως ἐκείνης ἦσαν ἡ ἀπόθεσις τῆς βάρδου καὶ ἡ προσθήκη πενταλέπτου εἰς τὸν ἔρανον τῶν μαθητῶν.

Οὗτοι διεσκέδαζον ἐνίοτε ὑποβάλλοντες τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Πλούτωνος εἰς δεινὴν ἀληθῶς δοκιμασίαν. Ἐντὶ χαλκίνου κέρματος εἰς τὸν δίσκον ἐπρόσφερον εἰς αὐτὸν κατὰ γῆς τεμάχιον ἄρτου, κουλούραν, ἢ καὶ κατημέρι*. Ἄλλ' εἰς ποῖον ἄρα ἀνήκε τὸ οὕτω προσφερόμενον, εἰς τὸν θάσον ὡς τὰ πεντάλεπτα ἐταιρικῶς,

ἢ τὸν εἰσπράκτορα προσωπικῶς ; Τοῦτο ἦτο τοῦλάχιστον ἀμφίβο-
λον. Τὸ τίμιον ὅμως τετράποδον, ἀντὶ νὰ λύσῃ αὐθαιρέτως τὸ ζή-
τημα ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καταβροχθίζον τὸ προσφερόμενον, ἔθετε κατὰ
γῆς τὸν δίσκον, ἐπρόσθετεν εἰς τὰ νομίσματα τὴν εἰς εἶδος προσ-
φοράν, ἐλάμβανε καὶ πάλιν εἰς τὸ στόμα τὸν δίσκον καὶ ἔτρεχε νὰ
παραδώσῃ ἀκέραιον τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ εἰς τοὺς κυριοὺς του.
Ἡ τοιαύτη διαγωγὴ ἦτο τόσον μᾶλλον ἀξιοθαύμαστος, καθόσον οὐ-
δεμία ὑπῆρχε βεβαιότης, ὅτι θὰ ἡμείβετο λαμβάνον ὅλα τὰ φαγώ-
σιμα. Οἱ θαυματοποιοὶ ὑπερηγάπων βεβαίως τὸν σκύλον των, ἀλλὰ
καὶ δὲν ἔτρωγαν ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἐχόρταιναν οἱ ἴδιοι καθ' ἡμέραν.

Ἐπῆρχον ἐν τούτοις καὶ τινες κατ' ἔτος ἡμέραι, κατὰ τὰς
ὁποίας ὄχι μόνον ἔτρωγαν, ἀλλὰ καὶ ἔπιναν οἱ ἴταλοί, μέχρι κό-
ρου, πανηγυρίζοντες διὰ συμποσίου τὴν ἐπέτειον ἐπαναστατικοῦ
τινος κατορθώματος. Ἀφθόνως τότε ἔρρεεν ὁ οἶνος τῆς Σαντορί-
νης, ὁ μόνος ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἐνθυμίζων εἰς τοὺς ἐξορίστους τῆς
πατρίδος τῶν τὸ γλυκὺ Δάκρυον τοῦ Χριστοῦ* ἢ τὸ βαρὺ-νέκταρ
τῆς Μαρσάλας*.

Ἐκ τοιαύτης ἐπιστρέφων ἡμέραν τινὰ ὑπερεῦθυμος εὐωχίας
ἀπεδύθη εἰς τὴν συνήθη ἐπὶ τῆς πλατείας παράστασιν ὁ Γιαμβατί-
στας, καὶ κατὰ κακὴν του τύχην δὲν παρέλειψε τὴν πυραμίδα. Αὕτη
ἀποτελεῖται, ὡς πάντες γνωρίζουσιν, ἐκ στιβάδος παντοίων ἄλλε-
παλλήλων σκευῶν, τραπεζῶν, καθισμάτων, βραλλίων, σταμνίων
καὶ φιαλῶν καὶ τὴν ἐπὶ τῆς κορυφῆς πάντων τούτων ἀνύψωσιν
ὡς ἀγάλματος τοῦ θαυματοποιοῦ. Τῶν πυραμίδων τούτων ἡ στε-
ρεότης δὲν εἶναι ἀκριβῶς ὁση καὶ ἡ τῶν αἰγυπτιακῶν, καὶ πολλὴ
ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ ἀναβάτου ἀσφάλεια πατήματος καὶ προσοχὴ
πρὸς διατήρησιν τῆς ἀσταθοῦς αὐτοῦ ἰσορροπίας. Ταύτην καθί-
στανον τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ ἄτμοι τοῦ θηραϊκοῦ οἴνου ἔτι
ἀσταθεστέραν. Καὶ κατώρθωσε μὲν ὁ Γιαμβατίστας ν' ἀκινήτησιν
ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ βάρου, ἀλλ' αἴφνης,
ἐνῶ ἑσταύρωνεν ἐπὶ τοῦ στήθους τὰς χεῖρας πρὸς ἀπομίμησιν
τοῦ Βοναπάρτε*, τὸ ὄλον οἰκοδόμημα ἐσείσθη καὶ κατέπεσε μετὰ
φοβεροῦ πατάγου, τοῦ ὁποίου ὑπερεῖχεν ὁ ὀξύτερος ἦχος τῶν
συντριβομένων ὀκλήων.

Οἱ θεαταὶ ἐπίστευσαν κατ' ἀρχὰς ὅτι περιεῖχeto καὶ ὁ σεισμὸς
οὗτος εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς παραστάσεως. Ἡ ζῆμια δυστυχῶς

ἦτο πραγματικὴ καὶ πολὺ ἀνωτέρα τῆς ἐν ἀρχῇ ὑπολογισθείσης. Πλὴν τῶν σταμνίων καὶ φιαλῶν εἶχον σπάσει κατὰ τὴν πτώσιν καὶ ἀμφοτέρω τὰ ὀστέα τῆς κνήμης τοῦ δυστυχοῦς σχοινοβάτου, τὸν ὅποιον θέσαντες οἱ προσδραμόντες κλητῆρες ἐντὸς φορείου μετεκόμισαν εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἀκολουθούμενον ὑπὸ τοῦ ὀδυρομένου Κάρλου καὶ τοῦ Πλούτωνος, τοῦ ὁποίου δὲν ἐφαίνετο μικροτέρα ἢ ἄφωτος λύπη.

Ὁ τότε ἀρχίατρος τοῦ συριανοῦ νοσοκομεῖου ἦτο εἷς μόνον καλὸς χειρουργός, ἀλλὰ καὶ κάλλιστος ἄνθρωπος. Εὐσπλαχνισθεὶς τοὺς ἀθλοὺς ἐκείνους ἐφιλοξένησε πλὴν τοῦ παθόντος εἰς τὸ κατάστημα τὸν υἱὸν του καὶ τὸν σκύλον.

Τὸ διπλοῦν κάταγμα τοῦ θαυματοποιοῦ ἀπεδείχθη ἀνεπίδεκτον συγκολλήσεως καὶ ἐπεβάλλετο ἀναποδράστως τῆς κνήμης ἢ ἀποκοπή. Ὁ αἰθέρ, τὸ χλωροφόρμιον καὶ αὐτὴ ἡ διὰ τοῦ ψύχους τοπικὴ ἀναισθησία δὲν ἦσαν ἀκόμη συνήθη ἐν Σύρῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὁ δὲ παθὼν ἔπρεπε νὰ ὑπομείνῃ ἀμείωτον τῆς ἐγχειρήσεως τὴν ὀδύνην. Πρὶν ἢ προβῆ εἰς ταύτην, διέταξεν ὁ ἰατρὸς ἐκ φόβου συγκινήσεως τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀκρωτηριαζομένου, κατὰ τὴν παράκλησιν ὁμῶς αὐτοῦ ἔστεργε νὰ μείνῃ ὁ σκύλος.

Ὁ σχοινοβάτης, περιβαλὼν διὰ τοῦ βραχίονος τὴν οὐλότριχα κεφαλὴν τοῦ πιστοῦ συντρόφου του, ἐστήριξεν αὐτὴν εἰς τὴν ἰδικήν του, καὶ εὐθὺς ἔπειτα ἤρχισε τῆς μαχαίρας καὶ τοῦ πριονοῦ ἢ ἐργασία.

Οἱ ἐκ τῆς δεξιότητος τοῦ πόνου στεναγμοὶ τοῦ ἀκρωτηριαζομένου ἠρέθιζον τὸν Πλούτωνα, μὴ δυνάμενον νὰ μαντεύσῃ διὰ τίνα λόγον ἐδασάνιζαν τὸν αὐθέντην του τόσον σκληρῶς. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐγχειρήσεως ἐλιποθύμησεν οὗτος ἐκ τῆς ἀφθόνου τοῦ αἵματος ῥοῆς, ἀπομείνας ὁ σκύλος ἐλεύθερος ὤρμησε νὰ τὸν ἐδικήσῃ, δαγκάνων τὸν γυμνὸν βραχίονα τοῦ χειρουργοῦ. Ἀλλὰ οὗτος ἦτο, ὡς εἶπομεν, ἀγαθώτατος ἄνθρωπος. Ἀντὶ νὰ θυμώσῃ, ἔσπευσε ν' ἀναχαιτίσῃ τοὺς πρὸς ἐπίδειξιν ζήλου κακοποιῶντας τὸν Πλούτωνα νοσοκόμους, διατάξας ν' ἀφεθῆ ἀνενόχλητος παρὰ τὴν κλίνην τοῦ κυρίου του.

Εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ νοσοκομεῖου αἴθουσαν ἔτυχε νὰ παραμένῃ

πρὸς τελείαν ἀνάρρωσιν καὶ ἄλλος Ἴταλός, πλανόδιος ἐκριζωτῆς ὀδόντων καὶ πωλητῆς μαγικῶν φίλτρων, μετερχόμενος τὸ ἐμπόριόν του εἰς τὰ χωρία, ὅπου εὐκολωτέρα ἦτο ἡ εὔρεσις ἀγοραστῶν.

Ὁ ἀγύρτης οὗτος, κάλλιστα γνωρίζων τὴν δεκαροσυλλεκτικὴν τοῦ Πλούτωνος ἱκανότητα, ἐσκέφθη ἐν τῷ πλήθει τῆς ἀσυνειδησίας του νὰ στερήσῃ τῆς μόνης του παρηγορίας τὸν ἠκρωτηριασμένον αὐτοῦ συμπατριώτην. Ὁφελούμενος ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ νέου Κάρλου, τοποθετηθέντος διὰ συστάσεως τοῦ ἱατροῦ εἰς ἱκανῶς ἀπέχον βαφεῖον, ἠσχολήθη διὰ παντοίων περιποιήσεων νὰ ἐλκύσῃ τοῦ σκύλου τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν δὲ ἡμέραν τῆς ἐξόδου του ἐκ τοῦ νοσοκομείου κατώρθωσε νὰ προπεμφθῆ παρ' αὐτοῦ μέχρι τῆς ἄκρας τῆς ὁδοῦ. Ἐκεῖ ὅμως ἐπέμεινε ὁ Πλούτων νὰ τὸν ἀποχαιρετίσῃ, οὔτε διὰ θωπειῶν, οὔτε διὰ τῆς ἐπιδειξέως ὀρεκτικοῦ ἀλλᾶντος πειθόμενος νὰ προβῆ περαιτέρω. Ἀποτυχούσης τῆς ἀποπείρας διαφθορᾶς, ἠναγκάσθη ὁ ἄρπαξ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν χρῆσιν σχοινίου, διὰ τοῦ ὁποίου παρέσυρε τὸ ταλαίπωρον ζῷον, ὅτε μὲν θορυβωδῶς διαμαρτυρόμενον, ὅτε δὲ κινδυνεῦον διὰ τῆς ἀντιστάσεως αὐτοῦ νὰ πνιγῆ. Καθ' ὅδον ἔτυχε νὰ συναντήσῃ νοσοκόμον, εἰς τὸν ὅποιον διηγήθη ὅτι, ἀγοράσας παρὰ τοῦ κυρίου του τὸν σκύλον, εἶχε δικαίωμα νὰ τὸν συμπαραλάβῃ καὶ ἄκοντα εἰς τὰ Χροῦσα*.

Ἡ ἐκ τῆς στερήσεως τοῦ συντρόφου του λύπη καὶ ἡ ἐκ τῆς πρῶν κακῆς διαίτης δυσκρασία τοσοῦτον ἐδεινῶσαν τὴν κατάστασιν τοῦ δυστυχοῦς θαυματοποιοῦ, ὥστε, ἐρχόμενος πρῶτα τινὰ ὁ υἱὸς του νὰ τὸν ἐπισκεφθῆ, εὔρε τὴν κλίνην κενὴν καὶ τὸν πατέρα του ἐντὸς φερέτρου ἑτοιμον πρὸς μετακόμισιν εἰς τὴν τελευταίαν του κατοικίαν.

Ὅκτῳ μετὰ τὴν ἀπαγωγὴν του ἡμέρας καὶ δύο ὥρας μετὰ τὴν ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ ὁ Πλούτων, ὅστις εἶχε κατορθώσει νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τὰ Χροῦσα, ἔξεεν ἐπιμόνως τὴν ἐξώθυραν τοῦ νοσοκομείου.

Ταύτην ἤνοιξε δυστυχῶς εἰς αὐτὸν ἀντὶ τοῦ θυρωροῦ τελειόφοιτος τῆς ἱατρικῆς σχολῆς, προσληφθεὶς ὡς βοηθὸς τοῦ χειρουργοῦ. Ὁ ἀποτρόπαιος ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἠσχολεῖτο πρὸς διαβόησιν τοῦ ὀνόματός του εἰς πειράματα ζωντοτομίας, τῆς συνισταμένης, ὡς γνωστόν, εἰς τὴν ἀντὶ πτώματος ἀνατομὴν ζωντανοῦ θύ-
 * Ἀλεξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α'. Γυμνασίου. 6

ματος πρὸς ἐπισκόπησιν τῆς λειτουργίας τῶν ἐσωτερικῶν του ὀργάνων, τῆς κινήσεως τῶν μυῶνων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς τομῆς τοῦ νεύρου ἢ τῆς ἐξαιρέσεως ἐγκεφαλικοῦ λοβοῦ. Αἱ θηριωδία αὗται ἐνδέχεται μὲν νὰ εἶναι χρήσιμοι εἰς τοὺς σπουδαστάς, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἐπροκάλεσαν καὶ ἐξακολουθοῦσι προκαλοῦσαι τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὰς διαμαρτυρήσεις πάντων τῶν ἐχόντων σπλάγγχνα.

Ἡ θεὰ τοῦ καλοῦ ἐκείνου ζῴου, ἀσθμαίνοντος ἐκ τοῦ μακροῦ δρόμου, τοῦ σείοντος τὴν οὐρὰν καὶ μὲ ἀνθρώπινον βλέμμα ἰκετεύοντος νὰ τοῦ ἀνοιχθῇ ἡ θύρα τῆς αἰθούσης, ὅπου ὑπέθετεν ἀκόμη εὐρισκόμενον τὸν αὐθέντην του, δὲν ἔτχυσε νὰ μαλάξῃ τὴν λιθίνην τοῦ ζωοτόμου καρδίαν. Συλλαβῶν τὸν ἀνύποπτον Πλούτωνα καὶ δέσας αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀνατομικῆς τραπέζης ἤρχισε νὰ κρεουργῇ τὰς σάρκας του ἀνηλεῶς.

Ἐνῶ εἰς τοιαύτην παρεδίδeto διασχέδασιν, ἐπέστρεφεν ὁ Κάρλος εἰς τὸ νοσοκομεῖον πρὸς παραλαβὴν τῆς πενιχρᾶς πατρικῆς κληρονομίας, ἣτοι δέματος θεατρικῶν ἐνδυμάτων. Ὁ ἐκ τῆς μαχαίρας πόνος καὶ ἡ αἰσθησις τῆς προσεγγίσεως τοῦ νεαροῦ κυρίου του μετέδωκαν εἰς τὸν Πλούτωνα δυνάμεις ἱκανὰς νὰ συντρίψῃ τὰ δεσμά του καὶ νὰ προβάλῃ κάτωθεν τῆς θύρας τὸν δασύμαλλον αὐτοῦ πόδα καταιματωμένον. Σπαραξικάρδιος ἀντήχησε τότε ἡ διψῖα τοῦ πρὸ τῆς κλειστῆς θύρας κλαίοντος παιδίου καὶ τοῦ ὀπισθεν αὐτῆς γοερῶς ὑλακτοῦντος σκύλου. Ὁ θόρυβος ἐκεῖνος προσεῖλκυσε τὸν λατρὸν, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ βρονοφῶνημα ἠναγκάσθη ὁ ζωοτόμος νὰ ὑπακούσῃ, ἀνοίγων τὴν θύραν. Ὁ Πλούτων ἐχύθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὄρφανοῦ, ὁ δὲ λατρὸς ἐπέδειξε καὶ πάλιν τὴν ἀγαθότητα τῆς ψυχῆς του, δις πτύσας εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βδελυροῦ δημίου καὶ ἔπειτα περιδέσας μετὰ πάσης ἐπιμελείας τὰς χαινούσας τοῦ θύματος πληγὰς, εἰς τὸ ὅποσον διέταξε νὰ προσφέρωσι πινάκιον γάλακτος καὶ νὰ τὸ ἀφήσωσιν ἔπειτα νὰ ἡσυχάσῃ.

Ἄδύνατον ὅμως ἦτο νὰ εὑρῇ ὁ Πλούτων ἡσυχίαν πρὸ τῆς ἀνευρέσεως καὶ τοῦ πρесоδυτέρου του κυρίου. Ἐὐθὺς ὡς ἔμεινε μόνος, ὠρθώθη ἐπὶ τῶν κλονουμένων ποδῶν του καὶ ἔσπευσεν εἰς τὸ θεραπευτήριον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν μικρὰν ὑπόστεγον αὐλήν, ὅπου ἀπεθέτοντο μέχρι τῆς ἐκφορᾶς των οἱ ἀποθανόντες. Ὁδηγὸν ἔχων τὴν ἀλάνθαστον ῥιναί του καὶ ὅτε μὲν τὴν γῆν, ὅτε δὲ τὸν ἄνεμον

δσφραινόμενος κατώρθωσε ν' άνεύρη και ν' ακολουθήση τήν ὁδόν πρὸς τὸ νεκροταφεῖον.

Ἡ ἐλεεινή ἐν τούτοις και ἀλλόκοτος ὄψις τοῦ τυλιγμένου εἰς αἰμοβαφή πανία ἐκεῖνου σκύλου ἐκίνει τήν περιέργειαν τῶν διαβατῶν και ἐξήγγειρε τήν ἀσυνείδητον παιδικήν ὠμότητα τῶν ἀγυιοπαίδων, οἵτινες ἔτρεχον κατόπιν αὐτοῦ κραυγάζοντες και λιθοβολοῦντες.

Τήν ὥραν ἐκεῖνην ἐξεληθόντες οἱ μαθηταὶ τοῦ λυκεῖου εἰς τὸν συνήθη ἐσπερινὸν περίπατον ἀνήρχοντο ἐν στρατιωτικῇ παρατάξει τὸν ἀνήφορον τῆς Ἄνω Σύρου. Αἱ τάξεις διεσπάσθησαν ἀμέσως και πάντες ἐτρέξαμεν εἰς βοήθειαν τοῦ κινδυνεύοντος φίλου μας, ἐνῶ ἐπρόβαλε πνευστιῶν ὁ Κάρλος ἐξ ἄλλης ὁδοῦ. Ἄλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Ὁ Πλούτων, τοῦ ὁποῖου ἐξήντηλησαν τὰς τελευταίας δυνάμεις ἢ ὀρμή τοῦ δρόμου, ὁ τρόμος και οἱ λιθοβολισμοί, κατέπεσε πλησίον τῆς πύλης τοῦ νεκροταφείου, μόλις προφθάσας νὰ γλείψῃ τὰς χεῖρας τοῦ παιδίου πρὶν ἢ ἐκπνεύσῃ πρὸ τῶν γονάτων του.

Συλλέξαντες δι' ἐράνου τρεῖς δραχμας κατεπείσαμεν δι' αὐτῶν τὸν νεκροθάπτην ν' ἀποθέσῃ τὸ λείψανον τοῦ Πλούτωνος εἰς λάκκον σκαφέντα πλησίον τοῦ νεκροταφείου, ἀφοῦ ἀδύνατον ἦτο νὰ ταφή ἐντὸς αὐτοῦ, διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶχε τέσσαρας πόδας.

1893.

Στὸ Χριστό, στὸ Κάστρο.

Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη.

—Τὸ Γιάννη τὸ Νυφιώτη και τὸν Ἀργύρη τῆς Μυλωνοῦς, τοὺς ἐκλείσει τὸ χιόνι ἀπάν' στὸ Κάστρο, τ'μ πέρα πάντα, στὸ Στοιβωτὸ τὸν ἀνήφορο· τ' ἀκούσατε;

Οὕτως ὠμίλησεν ὁ παπᾶ Φραγκούλης ὁ Σακελλάριος*, ἀφ' οὗ ἔκαμε τήν εὐχαριστίαν τοῦ ἐξ ὀσπρίων και ἐλαιῶν οἰκογενειακοῦ δειπνοῦ, τήν ἐσπέραν τῆς 23ης Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 186 . . . Παρόντες ἦσαν, πλὴν τῆς παπαδιᾶς, τῶν δύο ἀγάμων θυγατέρων και τοῦ δωδεκαετοῦς υἱοῦ, ὁ γείτονας ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός, πεντηκοντούτης, οἰκογενειάρχης, ἀναβάς διὰ νὰ εἶπῃ μίαν καλησπέραν και νὰ πῆ μίαν ρακιά, κατὰ τὸ σύνθητες, εἰς τὸ παπαδόσπιτο· κι' ἡ θειὰ τὸ Μαλαμὼ ἢ Καναλάκαινα, μεμακρυσμένη συγ-

γενής, ἔλθοῦσα διὰ τὴν φέρη τὴν προσφορὰν της, χήρα ἐξηκοντοῦτις, εὐλαβής, πρόθυμος νὰ τρέχη εἰς ὄλας τὰς λειτουργίας καὶ νὰ ὑπηρετῇ δωρεὰν εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἐξωκκλήσια.

—Τ' ἀκούσαμε κι' ἡμεῖς, παπᾶ, ἀπήντησεν ὁ γείτονας ὁ Πανάγος· ἔτο' εἶπανε.

—Τί, εἶπανε; Εἶναι σίγουρο, σᾶς λέω, ἐπανελάβεν ὁ παπᾶ Φραγκούλης. Οἱ βλοημένοι, δὲ θὰ βάλουν ποτὲ γνώση. Ἐπῆγαν μὲ τέτοιον καιρὸ νὰ κατεβάσουν ξύλα, ἀπὸ τὸ Κουρούπη τὰ κατσάβραχα, στὸ Στοιβωτό, ἐκεῖ ποὺ δὲν μπορεῖ γίδι νὰ πατήση. Καλὰ νὰ τὰ παθαίνουν!

—Μυαλὸ δὲν ἔχουν, αὐτὸς οὐ κόσμους, θὰ πῶ, εἶπεν ἡ θεῖα τὸ Μαλαμῶ. Τώρα οἱ ἄθρῶποι γινῆκαν ἀπόκοτοι*.

—Νὰ εἶχανε τάχα τίποτε κ'μπάνια* μαζὶ τς; εἶπεν ἡ παπαδιά.

—Ποιὸς τοῦ ξέρ'; εἶπεν ἡ θεῖα τὸ Μαλαμῶ.

—Θὰ εἶχανε, θὰ εἶχανε κουμπάνια, ὑπέλαβεν ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός. Ἄλλοιῶς δὲ γένεται. Πήγανε μὲ τὰ ζεμπίλια* τοὺς γεμάτα. Καὶ τουφέκι θὰ εἶχαν, καὶ θηλειὲς σταίνουν γιὰ τὰ κοτσύφια. Εἶχαν πάρει κι' ἀλάτι μπόλικο μαζὶ τοὺς, γιὰ νὰ τ' ἀλατίσουν γιὰ τὰ Χριστούγεννα.

—Τώρα Χριστούγεννα θὰ κάμουν ἀπὸ τὸ Στοιβωτό τάχα; εἶπε μετ' οἴκτου ἡ παπαδιά.

—Νὰ μπορούσε κάνεις νὰ τοὺς ἔφερνε βοήθεια; ἐψιθύρισε ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐφαίνετο κάτι μελετῶν μέσα του. Ἦτον ἔως πενήνταπέντε ἐτῶν ὁ ἱερεὺς, μεσαιπόλιος, ὑψηλός, ἀκμαῖος καὶ μὲ ἀγαθωτάτην φυσιογνωμίαν. Εἰς τὴν νεότητά' του ὑπῆρξε ναυτικός, καὶ ἐφαίνετο διατηρῶν ἀκόμη λανθανούσας δυνάμεις, ἦτο δὲ τολμηρὸς καὶ ἀκάματος.

—Τί βοήθεια νὰ τοὺς κάμουνε; εἶπεν ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός. Ἄπ' τὴ στεριά ὁ τόπος δὲν πατιέται. Ἐρριξε, ἔρριξε χιόνι κι' ἀκόμα βίχνει. Χρόνια εἶχε νὰ κάμη τέτοια βαρυχειμωνιά. Ὁ "Αἰς Θανάσης ἐγίν' ἕνα μὲ τὰ Καμπιά. Ἡ Μυγδαλιά δὲν ξεχωρίζει ἀπ' τοῦ Κουρούπη.

Ὁ Πανάγος ὠνόμαζε τέσσαρας ἀπεχούσας ἀλλήλων κορυφὰς τῆς νήσου. Ὁ παπᾶ Φραγκούλης ἐπανελάβεν ἐρωτηματικῶς:

—Κι' ἀπ' τὴ θάλασσα, μαστρς-Πανάγο;

—Ἄπ' τὴ θάλασσα, παπᾶ, τὰ ἴδια καὶ χειρότερα. Γραιολεβάντες* δυνατός, φουρτοῦνα, κυαμέτ*. Ὅλο καὶ φρεσκάρει. Ξεῖδι

μοναχό. Ποῦ μπορείτε νά ξεμουτίσης ὄξ' ἀπ' τὸ λιμάνι κατὰ τ' Ἀσπρόνησο!

— Ἀπὸ σοφρὰν τὸ ξέρω, Πανάγο, μὰ ἀπὸ σταβέτ;

Ἐ ἱερεὺς ἐπρόφερεν οὕτω τοὺς ὄρους sopra vento καὶ sotto vento, ἦτοι τὸ ὑπερήνεμον καὶ ὑπήνεμον, ἐννοῶν εἰδικώτερον τὸ βορειανατολικὸν καὶ τὸ μεσημβρινοδυτικόν.

— Ἀπὸ σταβέτ, παπᾶ... μὰ εἶναι φόβος μὴν τονε γυρίση στὸ μαῖστρο.*

— Μὰ... τότε πρέπει νὰ πέσουμε νὰ πεθάνουμε, εἶπεν ὡς ἐν συμπεράσματι ὁ ἱερεὺς. Δὲν εἶναι λόγια αὐτά, Πανάγο.

— Ἐ! παπᾶ μ', ὁ καθένας τώρα ἔχει τὸ λογαριασμό τ'. Δὲν πάει ἄλλος νὰ βάλῃ τὸ κεφάλι του στὸν τρουβᾶ, κατάλαβες, γιὰ νὰ γλυτώσ' ἐσένα.

Ἐ παπᾶ Φραγκούλης ἐστέναξεν, ὡς νὰ ῥκτιρε τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ μικροφυχίαν, ἧς ζῶσα ἠχῶ ἐγένετο ὁ Πανάγος.

— Καὶ τί θὰ πάθουνε, τὸ κάτω κάτω; ἐπανέλαβεν, ὡς διὰ ν' ἀναπαύσῃ τὴν συνείδησίν του ὁ μαραγκός. Νά, θὰ εἶναι χωμένοι σὲ καμμιά σπηλιά, τσακμάκι θάχουν μαζί τους, ξύλα μπόλικα. Μακάρι νὰ μοῦχε κι' ἐμὲ ἢ Πανάγαινα ἀπόψε στὴν παραστιά* μου τὴ φωτιά πούθεν' ἔχουν αὐτοί. Γιὰ μιὰ ἑβδομάδα, πάντα θὰ εἶχανε κουμπάνια, καὶ δὲν εἶναι παραπάν' ἀπὸ πέντε μέρες πού ἀγρίψε ὁ χειμῶνας.

— Νά πῆγαινε τώρα κανένας νὰ λειτουργήσῃ τὸ Χριστό, στὸ Κάστρο, ἐπανέλαβεν ὁ ἱερεὺς, θὰ εἶχε διπλὸ μισθό, πού θὰ τοὺς ἔφερνε κι' αὐτοὺς βοήθεια. Πέρσι πού ἦταν ἐλαφρότερος ὁ χειμῶνας, δὲν πῆγαμε... Φέτος πού εἶναι βαρὺς...

Καὶ διεκόπη, ὡς νὰ εἶπε πολλὰ. Ἐ ἀγαθὸς ἱερεὺς εἶχεν ἦθος ἀνθρώπου λέγοντος οἶονεὶ κατὰ δόσεις ὅ,τι εἶχε νὰ εἴπῃ ἐκ τῶν ὑστέρων θὰ φανῆ ὅ,τι εἶχε τὴν ἀπόφασίν του καὶ ὅ,τι ὅλα τὰ προοίμια ταῦτα ἦσαν μεμελετημένα.

— Καὶ γιατί δὲν κάνει καλὸν καιρὸ ὁ Χριστός, παπᾶ, ἂν θέλῃ νὰ πᾶνε νὰ τὸν λειτουργήσουνε στὴν ἑορτὴ του; εἶπεν αὐθαδῶς ὁ μάστρο-Πανάγος.

Ἐ ἱερεὺς τὸν ἐκοίταξε μὲ λοξὸν βλέμμα, καὶ εἶτα ἠπίως τοῦ εἶπε;

— Ἐ! Πανάγο, γείτονα, δὲν ξέρουμε, βλέπω, τί λέμε... Ποῦ εἴμαστε ἡμεῖς ἱκανοὶ νὰ τὰ καταλάβομε αὐτά!... Ἄλλο τὸ γενικὸ

καὶ ἄλλο τὸ μερικὸ καὶ τὸ τοπικόν, Πανάγο..., Ἡ βαρυχειμωνιά γίνεται γιὰ τὸ καλόν, καὶ γιὰ τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς καὶ γιὰ τὴν ὑγίαν ἀκόμα. Ἀνάγκη ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει νὰ πᾶνε νὰ τὸν λειτουργήσουν... Μὰ ὅπου εἶναι μία μερικὴ προαίρεσις καλὴ, κι' ἔχει κανεὶς καὶ χρέος νὰ πληρώσῃ, ὡς εἶναι καὶ τόλμη ἀκόμα, καὶ ὅπου πρόκειται νὰ βοηθήσῃ κανεὶς ἀνθρώπους, καθὼς ἐδῶ, ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἔρχεται βοηθός, καὶ ἐναντίον τοῦ καιροῦ, καὶ μὲ χίλια ἐμπόδια... Ἐκεῖ ὁ Θεὸς συντρέχει καὶ μὲ εὐκολίας πολλὰς καὶ μὲ θαῦμα ἀκόμα, τί νομίζεις, Πανάγο; Ἐπειτα, πῶς θέλεις νὰ κάμῃ ὁ Χριστὸς καλὸν καιρὸν, ἀφοῦ ἄλλες χρονιᾶς ἔκαμε κι' ἐμεῖς ἀπὸ ἀμέλεια δὲν πήγαμε νὰ τὸν λειτουργήσωμε;
 Ὅλοι οἱ παρόντες ἠκρασθήσαν ἐν σιωπῇ τὴν σύντομον καὶ αὐτοσχέδιον ταύτην διδασχὴν τοῦ παπᾶ. Ἡ θεῖα τὸ Μαλαμῶ ἔσπευσε νὰ εἴπῃ:

— Ἀλήθεια, παπᾶ μ', δὲν εἶναι καλὸν πρᾶμα αὐτοδᾶ, θὰ πῶ, ν' ἀφήνουν τόσα χρόνια τώρα τὸ Χριστὸ ἀλειτούργητο, τὴν ἡμέρα τῆς Γέννας του... Γιὰ ταῦτο θὰ μᾶς χαλάσ' κι' οὐ Θεός!

— Κι' εἴχαμε κάμει κι' ἓνα τάξιμο πέρυσι τὸ Δωδεκάμερο... ἀλήθεια, παπαδιά; εἶπεν αἰφνης στραφεὶς πρὸς τὴν συμβίαν τοῦ ὁ ἱερέως. Ἡ παπαδιά τὸν ἐκοίταξεν ὡς νὰ μὴν ἐννοεῖ.

— Ὅπου ἦταν ἄρρωστος αὐτὸς ὁ Λαμπράκης, ἐπανελάβεν ὁ ἱερέως, δεικνύων τὸν δωδεκαετῆ υἱόν του. Θυμᾶσαι τὸ τάμα ποῦ κάναμε; Ἡ παπαδιά ἐσιώπα.

— Ἐταξες, ἀν γλυτώσῃ, νὰ πᾶμε, σὰ-μπροστά, νὰ λειτουργήσωμε τὸ Χριστό, τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς του.

— Τὸ θυμοῦμαι, εἶπε σείουσα τὴν κεφαλὴν ἡ παπαδιά.

Τῷ ὄντι, ὁ μόνος υἱὸς τοῦ παπᾶ, ὁ δωδεκαετῆς Σπύρος, ὃν αὐτὸς ἀπεκάλει εἰρωνικῶς καὶ θωπευτικῶς Λαμπράκη, ἕνεκα τῆς ἄκρας ἰσχυρότητος καὶ ἀδυναμίας, ἐξ ἧς ἐφεγγεν οἶονεὶ τὸ προσωπάκι του, εἶχε κινδυνεύσει ν' ἀποθάνῃ πέρυσι τὰς ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων. Ἡ παπαδιά, ἣτις ἤγγιζεν ἤδη τὸ πεντηκοστόν, καὶ τὸν εἶχε μόνον καὶ ὑστερόγονον, κατόπιν τεσσάρων ἐπιζώντων κορασίων, ὧν αἱ δύο πρῶται ἦσαν ὑπανδρευμέναι ἤδη, ἡ παπαδιά εἶχε τάξει, ἀν ἐγλύτωνα τὸ ἀγόρι τῆς, νὰ ὑπάγῃ τοῦ χρόνου νὰ λειτουργήσῃ τὸν Χριστόν.

Τὸ ἐνεθυμεῖτο καὶ τὸ ἐσυλλογίζετο πρὸ ἡμερῶν, καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ὀμιλίας τοῦ παπᾶ αὐτὸ μόνον ἐσκέπτετο. Ἄλλ' ἔβλεπεν

ὅτι ἐφέτος θὰ ἦτο δυσκολώτατον, φοβερόν, ἀνήκουστον τόλμημα, ἔνεκα τοῦ βαρέος χειμῶνος, καὶ ἐφρόνει ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἦτο συγγνώμων καὶ θὰ παρεχῶρει νέαν προθεσίαν.

Ἐν τούτοις, γνωρίζουσα τὴν συνήθη τακτικὴν τοῦ παπαῦ, ὡς καὶ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην του, ἀπεφάσισεν ἐνδομύχως νὰ μὴν ἀντιλέξη. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι ἥρωικώτερον καὶ εἰς πολλοὺς ἀπίστευτον· ὅπου ἀποφασίσῃ νὰ ὑπάγῃ ὁ παπαῦς, νὰ ὑπάγῃ κι' αὐτὴ μαζί του. Ἦτο γυνὴ δειλοτάτη, ἀλλὰ μόνον ἐν ὄσῳ εὐρίσκετο μακρὰν τοῦ παπαῦ. Ὅταν ἦτο πλησίον τοῦ παπαῦ τῆς ἐλάμβανε θάρρος, ἢ καρδία τῆς ἐξεσταίνετο, καὶ δὲν ἐφοβεῖτο τοὺς κινδύνους. Ἐὰν τυχὸν ἀνεχώρει ὁ παπαῦς, χωρὶς αὐτῆς, νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Κάστρον, ἢ καρδοσυλά τῆς θὰ ἔτρεμεν ὡς τὸ πουλάκι τὸ κυνηγημένον. Ἄλλ' ἔὰν τὴν ἔπαιρνε μαζί του, θὰ ἦτο ἡσυχωτάτη.

Ἡ μεγάλη κόρη, ἢ εἰκοσαέτις τὸ Μυγδαλιῶ, ἐνόησεν ἀμέσως τὰ τρέχοντα καὶ ἤρχισε, παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς μητρὸς τῆς καθημένην, πλησίον τῆς ἐστίας, νὰ ὀλολύξῃ ταπεινῇ τῇ φωνῇ εἰς τὸ οὖς τῆς μητρὸς τῆς :

—Ποῦ θὰ πάτε, θὰ πῶ ; Παλαδώσετε, θὰ πῶ ;... Μὲ τέτοιον καιρὸ !... Νὰ πάτε στὸ Κάστρο ! ὦχ, καθημένη... Τί νὰ γίνω ; Ἡ νεωτέρα κόρη, ἢ δεκαεξαέτις τὸ Βασῶ, ἀρχίσασα καὶ αὐτὴ νὰ ἐννοῇ, ὑπεψιθύρισε :

—Τί λέει ;... Θὰ πᾶνε στὸ Κάστρο ;... Κι' ἄρχισες τὰ κλάματα ! Μουρλάθηκες ! Σιώπα, θὰ μὲ πάρουν κι' ἐμὲ μαζί. . . θὰ μὲ πάρετε, μᾶ* ;

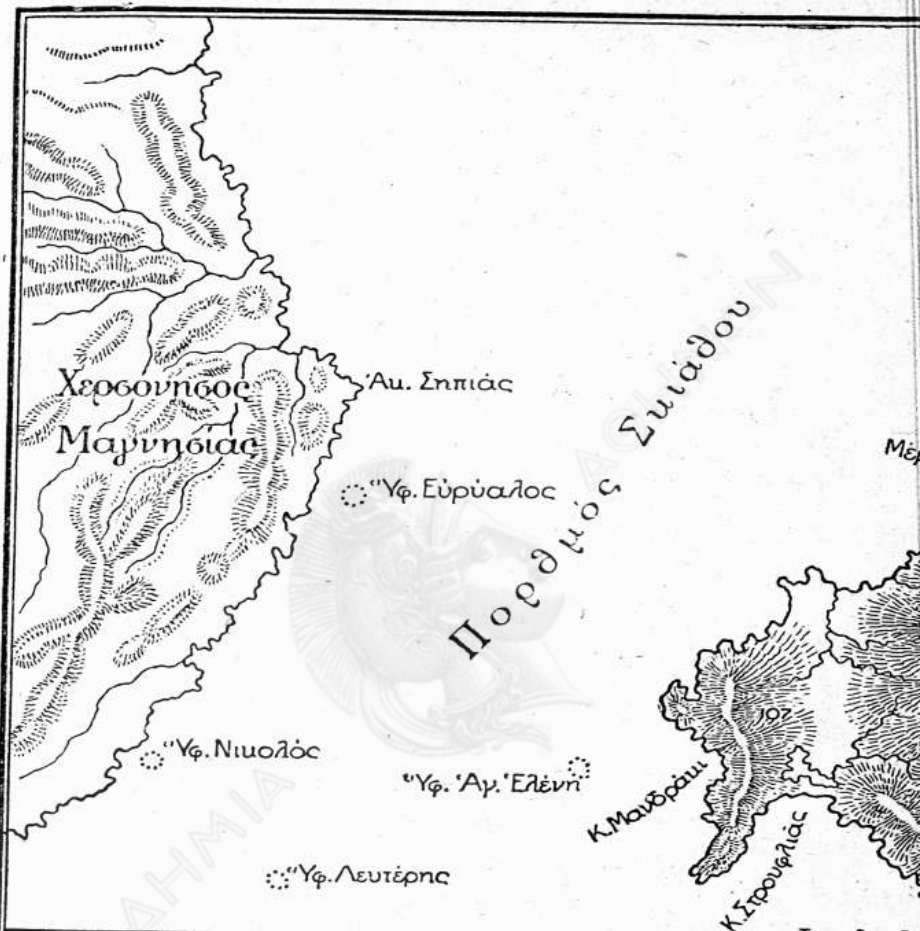
—Σοῦτ ! Ἄ'φάξτε* ! εἶπεν αὐστηρῶς ἡ παπαδιά.

—Τί τρέχει ; εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, ἀκούσασα τοὺς ψιθυρισμοὺς ἐκεῖθεν τῆς ἐστίας.

—Τίποτε, Μαλαμῶ, εἶπε μὲ αὐστηρὸν βλέμμα ὁ παπαῦς ἡσύχασε. Πανάγο, εἶπε στραφεὶς πρὸς τὸν γείτονα τὸν μαραγκόν, εὐρῶν εὐσχημον τρόπον νὰ τὸν ἀποπέμψῃ, δὲν πᾶς, νᾶχῃς τὴν εὐχή, νὰ πῆς τοῦ μπάριμπα-Στεφανῆ τοῦ Μπέρκα νάρθῃ ἀπὸ δῶ, τότε θέλω νὰ τ' πῶ ;...

Ὁ Πανάγος ὁ μαραγκὸς ἠγέρθη ὑψηλός, μεγαλόσωμος, ὀλίγον κυρτός, τινάξας τὰ σκέλη του.

—Πηγαίνω, παπαῦ, εἶπε. Θέλω κι' ἐγὼ νὰ πάω νὰ ἰδῶ μὴ μῶχῃ τίποτα ἢ Πανάγαινα γιὰ νὰ φᾶμ' ἀπόψε.

Η ΝΗΣΟΣ ΣΚΙΑΘΟΣ

Κλίμαξ 1:75,000

Έξηγησις σημείων:

Κ = Καραφιλιζανάα

Σ = Σταυρός

ΑΑ = Άγια Άναστασία

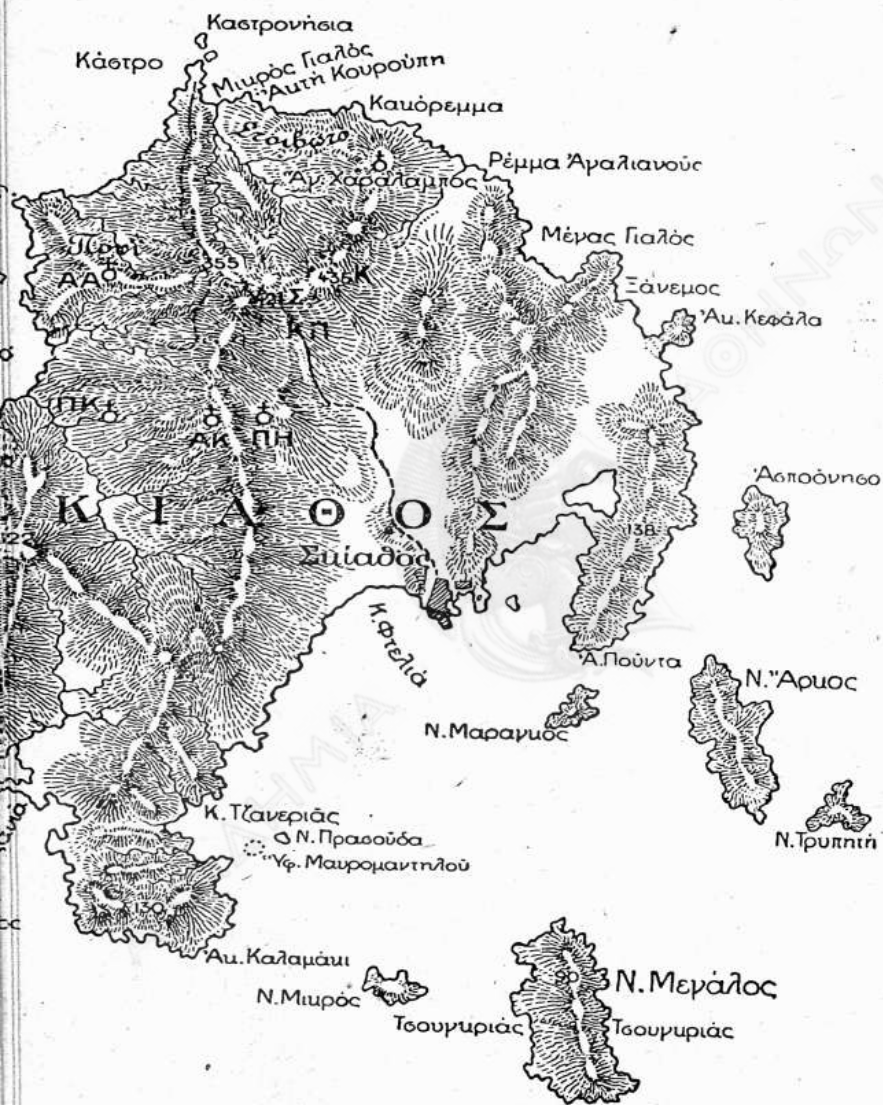
ΑΚ = Άρ. Κωνσταντίνος

ΚΠ = Κρύο Πηγάδι

ΠΗ = Προφήτης Ήλίας

ΠΚ = Παναγία Κεχριά

Τρουλουτί

—Πήγαινε νά τοῦ πῆς πρῶτα κι' ὕστερα γυρίζεις καί τρῶτε.

—Ἡ εὐχή σου. Καληνύχτα, παπαδιά. Κι' ἐξήλθε.

—Τί λέει, θά πῶ, εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πανάγου. Θά πᾶς στὸ Κάστρο, παπαῖ;

—Νά ἰδοῦμε τί θά μᾶς πῆ κι' ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ὁ Μπέρκας.

—Ἰγῶ, ἔνας-ιμ, εἶπε ἡ θειά τοῦ Μαλαμῶ, ἂ θὲ πᾶς, ἔρχομι.

—Κι' ἰγῶ, εἶπεν ἡ παπαδιά.

—Δὲν εἶναι γιὰ νάρθῃς ἐσύ, παπαδιά, εἶπεν ὁ ἱερεὺς. Φτάνει πού θά κακοπαθήσω ἐγώ. Δὲν πρέπει νά λείψουμε κι' οἱ δυὸ ἀπ' τὸ σπίτι.

—Ἰγῶ τόκαμα τὸ τάμα, εἶπεν ἡ παπαδιά.

—Μὰ ἀν πάω ἐγώ τὸ ἴδιο εἶναι.

—Δὲν εἶμαι ἤσυχη ἀν δὲν εἶμαι κουντά σου, παπαῖ, μ', εἶπεν ἡ παπαδιά.

—Κι' ἡμᾶς ποῦ θά μᾶς ἀφήσετε! ἔκραξε μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ Μυγδαλιῶ.

—Σιώπα, καημένη, εἶπε τὸ Βασῶ. Θά μὲ πάρ'νε κι' ἐμένα μαζί, σιώπα!

—Ναί, ἐσένα σ' φαίνεται πὼς εἶσ' ἀκόμα μικρή, χαδούλα* μ'. Γιατὶ ἔτσ' σ' ἐμάθανε. Δὲ φταίς ἐσύ, εἶπε τὸ Μυγδαλιῶ, ἐκχύνοισα τὴν ἐνδόμυχον ζήλειαν τῆς ἐπὶ τῇ τύχῃ τῆς ἀδελφῆς τῆς, ἥτις, ὡς μικρότερα, δὲ εἶχε «κρυφθῆ» ἀκόμη, ἦτοι δὲν ἀπείργετο τῆς κοινωνίας, ὡς αἱ πρὸς γάμον ὄριμοι, καί ἀπέλαυε σχετικῆς τινος ἐλευθερίας.

Ὁ μικρὸς Λαμπράκης εἶχε πέσει ἐπὶ τὸν τράχηλον τῆς μητροῦς του.

—Θά μὲ πάρετε κι' ἐμένα μαζί, μάννα; ἐψιθύρισε περιπτυσσόμενος τὸν λαιμόν τῆς.

—Τί λές, χαδούλη* μ'! τί λές, πιδί μ'! ἀπήντησε φιλοῦσα αὐτὸν ἡ παπαδιά. Ἐγώ, ἀν πάω, γιὰ σένα θά πάω, γυιέ μ', κι' ἀν ἀπομείνω, γιὰ σένα θ' ἀπομείνω, γυιόκα μ', γιὰ νά μὴν κρυώσης. Ὅπως ἀποφασίσῃ ὁ παπᾶς σ', μικρό μ'. Τώρα σὺρ' νά πῆς τὴν προσευχή σ' καί νά κάμῃς μετάνοια τ' παπαῖ σ', νά πλαγιάσῃς, γιὰ νά μὴ μαργώνῃς*, κανάρι μ'!

—Ναί, θά πᾶς ἀμ' δὲ θά πᾶς! ἔκραξε τὸ Μυγδαλιῶ, ἀπαντῶσα, εἰς ἓν ῥῆμα τῆς μητροῦς τῆς.

—Σιωπάτε! ἀκόμη δὲν ἀποφασίσαμε τίποτε, κι' ἐσηκώσατ' ἐπα-

νάσταση, εἶπεν ὁ παπᾶς. Νὰ ἰδοῦμε τί θὰ μᾶς πῆ κι' ὁ μπάρμπα Στεφανῆς. . .

Βῆμα ἠκούσθη εἰς τὸν πρόδομον. Ἦνοιχθη ἡ θύρα καὶ εἰσηλθεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ὁ Μπέρκας, ὑψηλός, στιβαρός, σχεδὸν ἐξηκοντούτης, μὲ παχὺν φαῖδον μύστακα, μὲ σκληρὸν καὶ ἡλιοκαῆς δέρμα, φορῶν πλατὺν κοῦκκον καὶ καμιζόλαν* μαλλίνην βαθυκύανον, μὲ τὸ ζωνάρι κόκκινον δύο πιθαμὲς πλατύ. Κατόπιεν τούτου ἐφάνη καὶ ἄλλη μορφή, ὀρθὴ ἰσταμένη παρὰ τὴν θύραν. Ἦτο ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός, ὅστις, ἂν καὶ εἶχεν ἀφήσει τὴν καλὴν νύκτα, εἰπὼν ὅτι θὰ μετέβαινεν οἴκαδε, νὰ δειπνήσῃ, οὐχ ἦττον, κεντηθείσης, φαίνεται, τῆς περιεργείας του νὰ μάθῃ τί τὸν ἤθελαν τὸν μπάρμπα Στεφανῆ τὸν Μπέρκαν, ἀνέβῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ παπᾶ.

—Καπετὰν Στεφανῆ, εἶπεν ὁ ἱερέυς, τί λές, μ' αὐτὸν τὸν καιρὸ, μπορεῖ κανεὶς νὰ πάῃ στὸ Κάστρο, μὲ τ' βάρκα, ἀπὸ σταβέτι;

—Ἀπὸ σταβέτι; . . . μὲ τ' βάρκα; . . . στὸ Κάστρο; . . . ἠκούσθη ἀπὸ τῆς θύρας ὡς καινὴ τις πρωθύστερος καὶ ἀνάστροφος ἐρωτηματικὴ ἠχώ. Ἦτο ὁ μαστρο-Πανάγος ὁ μαραγκός, μὲ τὴν κεφαλὴν προέχουσαν ὡς τὸ ἀνώφλιον, μὲ τὴν μίαν πλευρὰν οἶονεὶ κολημένην ἐπὶ τοῦ παραστάτου.

Ἄλλ' ὁ μπάρμπα Στεφανῆς, μόλις ἤκουσε τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἱερέως, καὶ χωρὶς νὰ σκεφθῆ πλέον τοῦ δευτερολέπτου, μὲ τὴν χονδρὴν, ταχεῖαν κι' ἐμπερδευμένην προφορὰν του ἀνέκραξε:

—Μπράβο! μπράβο! ἀκοῦς! ἀκοῦς! Στὸ Κάστρο; μετὰ χαρᾶς! ὄρεξῃ νᾶχῃς, ὄρεξῃ νᾶχῃς, παπᾶ!

—Νὰ ἀνθρωπος, εἶπεν ὁ παπᾶς. Ἔτσι σὲ θέλω, Στεφανῆ! Τί λές, εἶναι κίνδυνος;

—Κίνδυνος, λέει; Ντίπ*, καταντίπ, καθόλ'. Ἐγὼ σᾶς παίρνω ἀπάνου μ', παπᾶ. Μονάχα πὼς μπορεῖ νὰ κρυώσετε, τίποτε ἄλλο. Θάρθῃ, θάρθῃ κι' ἡ παπαδιά, θάρθῃ κι' ἄλλος κόσμος, πολὺς κόσμος; Ἡ βάρκα εἶναι μεγάλη, κατάλαβες, παίρνει κὶ τριάντα νομάτοι, κὶ σαράντα νομάτοι, κὶ μ' οὔλες τίς κουμπάνιες σας, μὲ τὰ σέγια* σας, μὲ τὰ πράματά σας. Κι' ἡ φουρτούνα τώρα, κατάλαβες, ἔσο πάει κὶ πέφτ. Ταχιά θᾶχουμε καλωσύνη, μπονάτσα, κάλμα. Ὅλο κὶ καλοσ'νεύει, νὰ τώρα καλωσύνεψι!

Ὡς διὰ νὰ φεύσῃ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ γέροντος πορθμῆως, ὄξυς

συριγμός παγεροῦ βορρᾶ ἠκούσθη σείων τὰ δένδρα τοῦ κήπου καὶ τοὺς ξυλοτοίχους τοῦ μαγειρείου ἐπὶ τοῦ σκεπαστοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας, αἱ ὕελοι δὲ καὶ τὰ παράθυρα ἀπήντησαν διὰ γοεροῦ στεναγμοῦ.

—Νά! ἀκοῦς; καλοσύνεφε! εἶπε καγχάζων θριαμβευτικῶς ὁ ματρο- Πανάγος.

—Σιώπα ἐσύ, δὲν ξέρ'ς ἐσύ, ἀνέκραξεν ὁ Στεφανῆς. Ἐσὺ ξέρ'ς νὰ πελεκᾷς στραβόξυλα* καὶ νὰ καρφώνῃς μαδέρια*. Αὐτὴ εἶναι ἡ στερνὴ δύναμη τῆς φουρτούνας, εἶναι ἀέρας ποῦ ψ'χομαχάει. Αὐριο θὰ μαλακώσ' ὁ καιρός, σᾶς λέω ἐγώ. Μπορεῖ νάχουμε ἀκόμα καὶ καμμιά μικρὴ χιονιά, δὲ σᾶς λέω, μὰ ἡμεῖς, ἀπὸ σταβέτ, ἀνάγκη δὲν ἔχουμε.

—Καὶ σὰν τότε γυρίση στὸ μαῖτρο; ἐπέμεινεν ὁ μαραγκός.

—Κι χωρὶς νὰ τότε γυρίση στὸ μαῖτρο, ἐγὼ σ'λέω πὼς ἀπ' τὴν Κεχριά κι' ἐκεῖθεν ἔχουμε θαλασσίτσα, εἶπε τρίβων τὰς χεῖρας ὁ Στεφανῆς. Αὐτὰ εἶναι ἀποθαλασσιεῖς* καὶ δὲ λείπουν, κατάλαβες, κι' ὁ κόρφος μπουκάρει* ὄλοένα, κι' οὔλο στρίβει*. Μὰ δὲ μᾶς πειράζ' ἡμᾶς αὐτό. Ἐγὼ σᾶς παίρνω ἀπάνου μ', ὁ Στεφανῆς σᾶς παίρνει ἀπάνου τ'!

—Μπράβο, Στεφανῆ, τώρα μ' ἔκαμες ν' ἀποφασίσω. Ἦπιες βράκι; Τραύα κι' ἄλλο ἓνα, εἶπεν ὁ παπάς.

—Ἐχω πιτὴ πέντ' ἔξ ὡς τώρα, ἔτσι νάχω τὴν εὐχή σ', παπᾶ.

—Πιὲ κι' ἄλλο ἓνα, νὰ γίνουν ἐφτά.

Ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἐρρόφησε γενναίαν δόσιν ἐκ τῆς μικρᾶς φιάλης, τῆς πάντοτε κενουμένης καὶ οὐδέποτε στεριευούσης τοῦ ἱερατικοῦ μελάθρου.

—Εἷσαστ' ἔτοιμοι, εἷσαστ' ἔτοιμοι; εἶπεν ἀκολούθως. Πῆρες τὰ ἱερά σ', παπᾶ, τὰ χαρτιά σ' οὔλα, τάχεις ἔτοιμα; Ἐχετε τίποτα πράματα νὰ σᾶς κουβαλήσω, γιὰ νάμαστ' ἀσένιο*;

—Ἀπὸ τώρα; εἶπεν ὁ παπᾶ Φραγκούλης.

—Ἀπὸ τώρα! Τί λές; Νὰ εἷμαστ' ἀπρόντο*, παπᾶ. Ἐγὼ στὲς δυὸ θάρθῶ νὰ σᾶς φωνάξω, κι' ἐσεῖς νὰ εἷσαστ' ἀλέστα*. Διάβασε τί θὰ διαβάσης, παπᾶ, κι' στὲς τρεῖς νὰ μπαρκάρουμε.

—Ἐγὼ θὰ εἶμαι ξυπνητὸς ἀπ' τὴ μιά, εἶπεν ὁ ἱερεὺς, γιὰτὶ ἔχω τὸ ξυπνητήρι μου... κι' ἔπειτα εἶμαι καὶ μοναχός μου ξυπνητήρι. Μὰ στὲς τρεῖς εἶναι πολὺ νωρίς. Νὰ χαράξῃ, Στεφανῆ, καὶ νὰ μπαρκάρουμε.

—Στὲς τρεῖς, στὲς τέσσερες, παπᾶ, γιὰ νὰ μὴν πέσῃ ὁ ἀέρας, νὰ τὸν ἔχομε πρῖμα ὡς τὲς Κουκ'ναριές, νᾶχουμε μέρα μπροστά μας, Ἄπὸ κεῖ ὡς τὸ Μανδράκι κι' ὡς τὸν Ἀσέληνο, τραουῦμε σιγά-σιγά μὲ τὸ κουπί. Ἄπὸ κεῖ ὡς τὶς Κεχριές κι' ὡς τὴν Ἀγία Ἑλένη, θὰ μᾶς παίρνη ἀγάλια-ἀγάλια μὲ τὸ πανάκι. Κι' ἀπ' τὴν Ἀγία Ἑλένη κι' ἐκεῖ, ἂν δὲν μπορέσουμε τὰ μ'ντάρουμε*...
—Ἐ, ὕστερα;

—Ἐγὼ θαλασσώνω* καὶ βγαίνω στὴ στεριά, καὶ σᾶς τραουῶ μὲ τὴ μπαρούμα* ὡς τὸν Ἄι Σώστη.

Ἐκάγχασαν ὄλοι πρὸς τὸν ἀστεῖσμὸν τοῦ ἀπλοῖκου ναύτου, ὁ δὲ παπᾶς, ὅστις ἐφοβεῖτο καὶ αὐτὸς τὴν τροπὴν τοῦ ἀνέμου εἰς τὸ μέρος, περὶ οὗ ὁ λόγος, παρετήρησε πρὸς παραμυθίαν τῶν ἀκροατῶν:

—Μὰ ἐγὼ λέω ὅτι θὰ μπορέσουμε στεριά νὰ τραυήξουμε στὴν ἀκρογιαλιά, τὸν κρεμνὸ τὸν ἀνήφορο. Ὅσο ψηλά κι' ἂν τὸ στοίβαξε τὸ χιόνι στὰ βουνά, στὲς ἀκρογιαλιές ὁ τόπος πατιέται.

Ἐμειναν σύμφωνοι νὰ ἔλθῃ ὁ λεμβούχος νὰ τοὺς δώσῃ εἶδησιν εἰς τὰς τρεῖς, διὰ νὰ ἐτοιμασθοῦν, καὶ εἰς τὰς τέσσαρας νὰ ἐκκινήσωσιν.

Ὁ παπᾶ Φραγκούλης διέταξε τότε νὰ τεθῶσιν εἰς σάκκους αἱ προσφοραὶ ὅσας εἶχε, καὶ τινὰ δίπυρα, καὶ εἰς δύο μεγάλα κλειδοπινάκια* ἔθεσεν ἐλαίας καὶ χαδιάρι. Ἐγέμισε δύο ἐπταοκάδους φλάσκας* μὲ οἶνον ἀπὸ τὴν ἐσοδεῖαν του. Ἐτύλιξεν εἰς χαρτία δύο ἢ τρία ξηροχτάποδα, καὶ μικρὸν κυτίον τὸ ἐγέμισεν ἰσχάδας* καὶ μεγαλόρραγας σταφίδας. Τὰ δύο παπαδοκόριτσα, μὲ τὰ παράπονα καὶ τοὺς γογγυσμούς της ἢ μίᾳ, μὲ τοὺς κρυφίους γέλωτας καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς συμμετοχῆς τοῦ ταξιδίου ἢ ἄλλῃ, ἔβρασαν ὅσα αὐτὰ εἶχαν, ἕως τέσσαρας δωδεκάδας, καὶ τὰ ἔθεσαν εἰς τὸν πάτον ἐνὸς καλαθίου, τὸ ὁποῖον ἀπεγέμισαν εἶτα μὲ δύο πρόσφορα τυλιγμένα εἰς θρόνας μὲ κηρία καὶ μὲ λίθων. Προσέτι ὁ παπᾶ Φραγκούλης εἶχε παρακαλέσει τὸν μάρμπα-Στεφανῆν νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ σπῖτια δύο ἐμποροπλοιάρχων φίλων του, ἐκ τῶν παραχειμαζόντων μὲ τὰ πλοῖα των εἰς τὸν λιμένα, νὰ τοὺς παρακαλέσῃ ἐκ μέρους του νὰ τοῦ στείλουν, ἂν τοὺς εὕρισκετο, ὀλίγον κρέας σαλάδο*, ἐξ ἐκείνου τὸ ὁποῖον μαγειρεύουν εἰς τὰ πλοῖα τὰ ἐκτελοῦντα μακροὺς πλοῦς. Ἐκεῖνοι φιλοτιμηθέντες ἔστειλαν δύο μεγάλα τεμάχια, ἕως πέντε ὀκάδας τὰ δύο. Ὅλας ταύτας τὰς

προμηθεία; ἔκχμνεν ὁ παπᾶ; προβλεπτικῶς διὰ τοὺς ἀποκλεισθέντας εἰς τὸ βουνὸν ἀπὸ τὴν χιόνα, περὶ ὧν ἔγινε λόγος ἐν ἀρχῇ, καθὼς καὶ δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ συνεχὴν ἠμῶντας προσκυνητάς, καθ' ὅσον ἐνδεχόμενον ἦτο νὰ θυμῶσῃ καὶ πάλιν ὁ καιρὸς καὶ νὰ τοὺς κλείσῃ ὁ χειμὼν εἰς τὸ Κάστρον, ἂν ἐν τοσοῦτῳ ἔμελλον νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ Κάστρο σῶοι καὶ ὑγιεῖς.

Πρὶν κατακλιθῆ ὁ Παπᾶ Φραγκούλης ἔστειλε μῆνυμα εἰς τὸν συνεφημέριον του τὸν παπ' Ἀλέξην, ὅστις ἄλλως ἦτο καὶ ὁ ἐφημέριος τῆς ἐβδομάδος, ὅτι δὲν θὰ ἦτο συλλειτουργὸς τὴν ἐπιούσαν, παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, ἐν τῷ ἐνοριακῷ ναῷ, καθ' ὅσον ἀπεφάσισε, σὺν Θεῷ βοηθῷ, νὰ ὑπάγῃ νὰ λειτουργήσῃ τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ Κάστρον.

Εἶχαν πάρει εἰδήσιν ἀφ' ἐσπέρας δύο τρεῖς ἐνορίτισσαι γειτονίσσαι τοῦ παπᾶ, διότι ὁ Πανάγος ἐξεληθὼν ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν γυναῖκά του, καὶ αὐτὴ τὸ διηγῆθη εἰς τὰς γειτονίσσας. Ἐπίσης καὶ ἡ θεῖα τὸ Μαλαμῶ ἐστάλη νὰ φέρῃ εἰδήσιν εἰς τὸν κυρ' Ἀλεξανδρῆν τὸν ψάλτην, μεθ' ὃ ἐξεληθούσα ἔσπευσε νὰ προσηλυτίσῃ δύο ἢ τρεῖς πανηγυριστὰς καὶ ἄλλας τόσας προσκυνητριάς... Ὅταν ἔμελλον νὰ ἐπιβιβασθῶσιν, εὐρέθησαν δεκαπέντε άτομα. Ἡ ἀπόφασις τοῦ παπᾶ καὶ ἡ γενναιότης τοῦ μπάρμπα Στεφανῆ, μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν, ἐνέβαλε θάρρος εἰς ἄνδρας καὶ γυναῖκας. Ἦσαν δὲ ὅλοι ἐξ ἐκεῖνων, οἵτινες συχνὰ τρέχουσι, ἄρρητον εὐρίσκοντες ἡδονήν, εἰς πανηγύρεις καὶ εἰς ἐξωκκλήσια. Ἦσαν ὁ παπᾶ Φραγκούλης μετὰ τῆς παπαδιᾶς, τῆς Βασῶς καὶ τοῦ Σπύρου, ὁ μπάρμπα Στεφανῆς μετὰ τοῦ δεκαεπταετοῦ; υἱοῦ, ὅστις ἦτο καὶ ὁ ναύτης του, ἡ θεῖα τὸ Μαλαμῶ, ὁ κυρ' Ἀλεξανδρῆς ὁ ψάλτης, τρεῖς ἄλλοι πανηγυρισταὶ καὶ τέσσαρες προσκυνητριάς.

Τὴν τελευταίαν στιγμὴν προσετέθη καὶ δέκατος ἕκτος. Οὗτος ἦτο ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀργύρη, τοῦ ἀποκλεισμένου ἀπὸ τὰς χιόνας. Ἦλθεν εἰς τὴν ἀποβάθραν με σάκκον πλήρη τροφίμων καὶ με ἄλλα τινὰ ἐφόδια διὰ τὴν ἐκδρομὴν. Ἰδὼν αὐτὸν ὁ ἱερεὺς:

—Πῶς τὸ ἔμαθες, Βασίλη; τοῦ λέγει.

—Τὸ ἔμαθα, παπᾶ, ἀπ' τὸ μάστορο-Πανάγο τὸ μαραγκό.

—Τί ὥρα καὶ ποῦ τὸν εἶδες;

— Κατὰ τὰς δέκα τὸν ἡῦρα εἰς τὸ κάπηλειὸ τοῦ Γιάννη τοῦ Μπούμπουνα. Εἶχε φάει ψωμί κι' ἐβγήκε νὰ πιῇ δυὸ τρία κρασιά μὲ τὸ ἰσνάφι*. Ἔλεγε πὼς ἀποφασίσατε νὰ πάτε στὸ Κάστρο, καὶ σὰς ἐκατάκρινε γιὰ τὴν τόλμη. Μὰ ἐγὼ τὸ χάρηκα, γιὰτὶ ἀνησυχῶ γιὰ κεῖνον τὸν ἀδερφό μου, καὶ θέλω νὰρθῶ μαζί σας, ἂν μὲ παίρνετε,

— Ἄς εἶναι, καλῶς νὰρθῆς, εἶπεν ὁ ἱερεὺς.

Ἐξέπλευσαν. Ἐστράφησαν πρὸς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν τοῦ λιμένους, ἔβαλαν πλώρη τὸ ἀκρωτήριον Καλαμάκι. Ὁ ἄνεμος ἦτο βοθηθτικός, καὶ ὁ πλοῦς εὐδαιμόνος ἤρχιζε. Ναι μὲν, ἐκρύωναν πολὺ, ἀλλ' ἦσαν ὄλοι βαρέως ἐνδεδυμένοι. Ὁ παπᾶς ἐκάθισεν εἰς τὸ πηδάλιον φορῶν τὴν γουνάν του. Ἡ πρεσβυτέρα εἶχε τὸ σάλι της τὸ διπλό, ἡ θειὰ Μαλαμῶ εἶχε τὸ βαρὺ γουνάκι καὶ τὴν κουζούκα* της. Ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἦτο μὲ τὴν νιτσεράδα* του, μὲ τὸν κηρωτὸν πῖλόν του μὲ τὸν ἱμάντα δεδεμένον ὑπὸ τὸν πώγωνα, μὲ τὰ μακρὰ πτερύγια σκεπάζοντα τὰ ὦτα, καὶ ὁ υἱὸς του Σπῦρος, ὁ καλούμενος κοινῶς τὸ Μπερκάκι, μὲ τὰς πρεκνάδας* καὶ μὲ τὰς βούλλας εἰς τὸ πρόσωπον, ἦτο μὲ τὰ μανίκια τῆς μαλλίνης καμιζόλας του ἀνασφουγγωμένος ὡς τοὺς ἀγκῶνας. Εὐτυχῶς δὲν ἐχιόνιζεν, ἀλλ' ὁ ἄνεμος ἦτο παγερός. Αἰθριος ὁ οὐρανός, σαρωμένος ἀπὸ τὸν βορρᾶν. Ἡ σελήνη ἦτο εἰς τὸ πρῶτον τέταρτον καὶ εἶχε δύσει πρὸ πολλοῦ. Τὰ ἄστρα ἔτρεμαν εἰς τὸ στερέωμα, ἡ πούλια ἐμεσουράνει, ὁ γαλαξίας ἔζωνε τὸν οὐρανόν. Ὁ πῆχυς* καὶ ἡ ἄρκτος καὶ ὁ ἀστὴρ τοῦ πόλου ἔλαμπον μὲ βαθεῖαν λάμψιν ἐκεῖ ἐπάνω. Ἡ θάλασσα ἐφρῖσεν ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ βορρᾶ, καὶ ἠκούοντο τὰ κύματα πλήττοντα μετὰ ῥόχθου τὴν ἀκτὴν, εἰς ἣν μελαγχολικῶς ἀπήντα ὁ φλοῖστος τοῦ ὕδατος περὶ τὴν πρῶταν τῆς μεγάλης καὶ δυνατῆς βάρκας.

Ἐκαμψαν τὸ Καλαμάκι, καὶ ἀκόμη δὲν εἶχε χαράξει. Ἦρχισε μόλις νὰ γλυκοχαράζη πέραν τῆς ἀγκάλης τοῦ Πλατανιά. Ἐφεξάν εἰς τὸν Στρουφιᾶ, ἀντικρὺ τοῦ τερπνοῦ καὶ συνηρεφούς δάσους τῶν πιτύων, ἐξ οὗ ἡ θέσις ὀνομάζεται Κουκ'ναριές. Τότε οἱ ἐπιβάται εἶδον ἀλλήλους ὑπὸ τὸ πρῶτον λυκαυγὲς τῆς ἡμέρας, ὡς νὰ ἔβλεπαν ἀλλήλους πρῶτην φοράν. Πρόσωπα ὠχρὰ καὶ χεῖλη μελανὰ, ῥῖνες ἐρυθραὶ καὶ χεῖρες κοκκαλιασμένα. Ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ εἶχεν ἀποκοιμηθῆ δις ἤδη ὑπὸ τὴν πρῦμνην, δπου ἔσκεπε τὸ πρόσωπόν της μὲ τὴν μαύρην μυνδήλαν ὡς τὴν ῥίνα,

μέ την βίνα σχεδόν ὡς τὰ γόνατα. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς εἶχε πάρει δύο τροπάρια παραπλεύρως αὐτῆς, ὄνειρευόμενος ὅτι ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν κλίνην του, καὶ ἀπορῶν πῶς αὐτὴ ἐκινεῖτο εὐρύθμως ὡς βρεφικὸν λίκνον. Ὁ υἱὸς τοῦ παπᾶ ὁ Σπύρος ἔκαμνε συχνὲς μετάνοιες, καὶ ὅσον αἷμα εἶχεν, εἶχε συρρεύσει ὄλον-εἰς τὴν βίνα του, ἥτις ἦτο καὶ τὸ μόνον ὄρατὸν μέλος τοῦ σώματός του. Ἡ παπαδιά ἐν τῇ εὐσεβεῖ φιλοστοργίᾳ της εἶχε κρίνει ὅτι ὄφειλε νὰ τὸν πάρῃ μαζί, ἀφ' οὗ δι' αὐτὸν ἦτο τὸ τάξιμον. Τὸν ἀπέσπασεν ἀποτόμως τῆς κλίνης, τὸν ἐνιψε καὶ τὸν ἐνέδυσε μὲ διπλᾶ ὑποκάμισα, δύο φανέλλας, χονδρὸν μάλλινον γελέκιον, διπλοῦν σακκάκι κι' ἐπανωφόρι, καὶ περιετύλιξε τὸν λαιμὸν του μὲ χνοῶδες ὀλομάλλινον μανδήλιον ποικιλόχρουν καὶ ραβδωτόν, μικρὸν καταπίπτον ἐπὶ τὸ στέρνον καὶ τὰ νῶτα. Τώρα παρὰ τὴν πρύμνην ἀριστερόθεν τοῦ παπᾶ καθημένη, ἀριστερά της εἶχε τὸν Σπύρον, καί, ζητοῦσα αὐτομάτως νὰ ψηλαφήσῃ τοὺς βραχίονας καὶ τὸ στήθος του, δὲν εὗρισκε σχεδόν σάρκα ὑπὸ τὴν βαρεταν σκευήν, δι' ἧς εἶχε περιχαρᾶκῶσαι τὸν υἱὸν της.

Ὁ παπᾶς, ὅστις δὲν εἶχεν ἀποβάλει τὴν φαιδρότητά του, οὐδ' ἔπαυε ν' ἀνταλλάσῃ ἀστεῖσμοὺς καὶ σκώμματα μὲ τὸν μπάρμπα Στεφανῆν, στρεφόμενος πρὸς αὐτὴν ἐνίοτε τῆς ἔλεγε:

—Νά, γι' αὐτόνε τὸ Λαμπράκη, τὸ γυιό σου, τὰ παθαίνουμε αὐτά, παπαδιά.

—Καὶ τί πάθαμε μὲ τ' δύναμ' τ' Θεοῦ; ἀπήντα ἡ παπαδιά, ἥτις, κατὰ βάθος, πολὺ ἀνησύχει μὲ αὐτὸ τὸ παράτολμον ταξίδιον. Εὐτυχῶς, ἡ παρουσία τοῦ παπᾶ τῆς ἔδιδε θάρρος...

Ὁ παπᾶς δὲν ἔπαυε νὰ ἀστεῖζεται καὶ μὲ ὄλας τὰς ἐν τῷ πλοιαρίῳ ἐνοριτίσσας του... Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον θῦμά του ἦτον ὁ Ἀλεξανδρῆς ὁ ψάλτης. Ἐξαφνα τὸν ἠρώτα:

—Δὲν μοῦ λές, Ἀλεξανδρῆ, τί θὰ πῆ τώρα στὴν καταβασία* τῶν Χριστουγέννων, ὁ ἀνυψώσας τὸ κέρας* ἡμῶν;... Ποιὸς εἶν' αὐτός, ὁ ἀνυψώσας;

—Νά, ὁ ἀνηψός σας, ἀπήντα ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, μὴ ἐννοῶν ἄλλως τὴν λέξιν.

—Καὶ τί θὰ πῆ σκυῖλα* Βαβυλῶν τῆς βασιλίδος Σιών; ἠρώτα πάλιν ὁ παπᾶς.

—Νά, σκύλλα Βαβυλῶν, ἀπήντα ὁ ψάλτης, νομίζων ὅτι περὶ σκύλλας πράγματι ἐπρόκειτο.

Ταῦτα ἐλέγοντο ἐν ὄσῳ ἦτο ὑπὴνεμος ἢ βάρκα, μὲ τὰς κώ-
 πας βραδυποροῦσα, δεξιόθεν παραπλεύουσα τὸν Ἀνάγυρον καὶ τὸν
 Ἀσέληνον, ἀριστερόθεν πελαγωμένη ἀντικρῶ [τῶν βουνῶν] τῶν
 Τρικέρων καὶ τοῦ Ἀρτεμισίου¹. Ὁ παπᾶ Φραγκούλης ἐκάθητο
 κυβερνῶν εἰς τὸ πηδάλιον, οἱ ἄλλοι ἐβοήθουν εἰς τὴν κωπηλασίαν.
 Καὶ αὐτὸς ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, ἀν καὶ «ἀτζαμῆς*» περὶ τὰ ναυτι-
 κὰ πράγματα, ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ κωπηλατήσῃ διὰ νὰ ζε-
 σταθῇ. Κι' ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ ἐκωπηλάτησε σχεδὸν ἐπὶ ἡμίσειαν
 ὥραν. Εὐτυχῶς, ἀν κι' ἐκρύωναν ὄλοι, καὶ αἱ ψυχραὶ ρίπαὶ αἱ
 κατερχόμεναι ἀπὸ τῶν χιονοφόρων ὁρέων ἐξύριζον τὰ ὕδατα καὶ
 τοὺς λαιμούς των, εἶχον ὁμοίως τοὺς πόδας θερμούς, τὸ εὐεργετι-
 κὸν τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς γειννιάσεως τοῦ πόντου. Ὁ ἥλιος εἶχε
 προβάλλει ἀπὸ τὰ σύννεφα ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς (ἥλιος μὲ τὰ δόντια,
 γριά μὲ τὰ χταπόδια! ἀνέκραξεν ὁ Λαμπράκης), διότι, ἐν ᾧ τὴν
 νύκτα ἠθρίαζε κι' ἐγένετο «ὁ οὐρανὸς καντήλι», τὴν ἡμέραν
 συνήγοντο πάλιν τὰ νέφη, καὶ ὁ βορρᾶς ἐφαίνετο ὑποχωρῶν εἰς
 τὸν ἀπηλιώτην*, ὡς νὰ ἠπειλεῖτο βροχή· ἀλλὰ μόλις ἐπρόβαλε,
 κι' ἐφάνη ὡς νὰ ἔβλεπε ποῖα ἦτο ἡ ὑψηλότερα καὶ ἐγγυτέρα κο-
 ρυφή ἐκ τῶν καταλεύκων ὁρέων ὀλόγυρα, ἢ τοῦ Πηλίου ἢ ἡ τοῦ
 Ὄθρουο, διὰ νὰ σπεύσῃ τὸ ταχύτερον νὰ κρυφθῇ. Ἀλλὰ τὰ νέφη,
 σωρευθέντα πάλιν, τὸν ἀπήλλαξαν τοῦ κόπου τούτου.

Ἡ ἀκριβὴς ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ λιμένος ἕως τὸ βο-
 ρειότερον ἄκρον τῆς νήσου, ὅπου ἔπλεον, θὰ ἦτο ὡς δέκα ναυτικῶν
 μιλίων. Ὁ παπᾶς ἔβλεπεν ὅτι ἤθελον νυκτώσει, πρὶν φθάσωσιν
 εἰς τὸ Κάστρον. Ἦτο μεσημβρία ἤδη, καὶ δὲν ἐφθασαν ἀκόμη εἰς
 τὴν Κεχρεάν, τὴν ὥραϊαν μελαγχολικὴν κοιλάδα, μὲ τὰς ἐλαιο-
 φύτους κλιτῶς, μὲ τὸν Ἀραδιάν, τὸν πυκνὸν δρυμῶνά της, μὲ τὸ
 ῥεῦμα καὶ τοὺς πλατάνους καὶ τοὺς νερομόλους της. Ὅταν
 ἐφθασαν εἰς τὴν Κεχρεάν, συνέβη ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ὁ μὲν κακό-
 μαντις Πανάγος προέλεγεν, ὁ δὲ Στεφανῆς δὲν ἠγγόει καὶ ὁ
 παπᾶ Φραγκούλης προέβλεπεν. Εἴτε τροπὴ εἰς τὸν μαῖστρον ἦτο,
 εἴτε ἀποθαλασσιὰ καὶ «μπουκάρισμα τοῦ κόρφου», τὰ κύματα
 ἤρχισαν νὰ ὀγκοῦνται κατάπρωρα τοῦ μικροῦ σκάφους, καὶ ἡ

1. Ἐκ παραδρομῆς φαίνεται ἔγραψεν οὕτω ὁ συγγραφεὺς ἀντὶ τῆς
 Σηπιάδος. — Σημειώσεις τοῦ συλλογέως.

θάρακα, με τὸ λευκὸν πανλὸν τῆς καὶ με τὸν φλόκον* καὶ τὴν ἀντένα* τῆς, ἤρχισε νὰ σκιρτᾷ ἐπὶ τῶν κυμάτων, ὁμοία με ἑλληνοαλθανὸν χορευόντα ἡρωικοὺς χοροὺς με τὸν λευκὸν χιτῶνα ἀνεμίζοντα, με τὸν ἕνα βραχίονα τριγωνοειδῆ εἰς τὴν μέσην, με τὸν ἄλλον ὑφίτενη καὶ παίζοντα τὰ δάκτυλα.

Αἱ γυναῖκες ἤρχισαν νὰ δειλιῶσιν. Ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ ἠρώτα τὸν παπᾶν ἂν δὲν ἦτο καλὸν ν' ἀποβιδοασθῶσι καὶ ἀνέλθωσι εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Κεχρεᾶν νὰ λειτουργήσωσι, ὅπως ἐορτάσωσι ἐκεῖ τὰ Χριστούγεννα. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ζαλισθεὶς ἐξάρωσεν εἰς μίαν γωνίαν, οἱ ἄλλοι ἐπιδάται μεγάλως ἀνησύχουν. Μόνον δύο ἄνδρες δὲν ἐδειλίασαν, ὁ μπάρμπα Στεφανῆς καὶ ὁ παπᾶ Φραγκούλης.

Εἰς τῶν ἐπιβατῶν ἐπρότεινε ν' ἀράξωσι προσωρινῶς εἰς τὴν Κεχρεᾶν, ἕως ὅτου κοπάσῃ ὁ ἄνεμος. Ὁ Στεφανῆς καὶ ὁ ἱερεὺς συνεννοοῦντο διὰ νευμάτων. Ἀπειχον ἀκόμη ἀπὸ τὸ Κάστρον ὑπὲρ τὰ τρία μίλια. Δύο μέσα ἠδύναντο νὰ δοκιμάσωσι, ἂν τὰ εβρισκον τελεσφόρα ἢ νὰ συστειλῶσι τὰ ἱστία καὶ νὰ προχωρήσωσι με τὰς κώπας, καταφρονοῦντες τὸν ἀφόρητον διὰ τὰς γυναῖκας μάλιστα σάλον, περιβρεχόμενοι ἀπὸ τὰ θραυόμενα καὶ εἰσπηδῶντα εἰς τὸ σκάφος κύματα, ῥιγοῦντες καὶ δεινῶς πάσχοντες, ἢ ν' ἀποβιδοασθῶσι εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ δοκιμάσωσι ἂν θὰ εβρισκον δρομίσκον τινά, ὄχι πολὺ πλακωμένον ἀπὸ τὴν χιόνα, ὥστε νὰ εἶναι βατὸς εἰς ἀνθρώπους. Πτυάρια καὶ ἀξίνας δύο-τρεῖς εἶχε πάρει μαζί του ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, προβλέπων ὅτι ἴσως θὰ ἐγρησόμενον διὰ ν' ἀνοιξῇ δρόμον πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀποκλεισμένου ἀδελφοῦ του. Ὁ παπᾶ Φραγκούλης ἀπεφάνθη ὅτι, ἀφοῦ ἐξ ἅπαντος θὰ ἐνύχτωναν, κάλλιον θὰ ἦτο νὰ δοκιμάσωσι τὸ πρῶτον, διότι κέρδος θὰ ἦτο, εἶπεν, ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσι διὰ θαλάσσης, καὶ ὑστερον θὰ εἶχον καιρὸν νὰ καταφύγωσι καὶ εἰς τὴν δευτέραν μέθοδον.

Ἦδη ὁ ἥλιος, ἐπιφανεὶς ἀκόμη μίαν φορὰν, ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν. Ἦτο τρίτη καὶ ἡμίσεια ὥρα. Καὶ ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν, ἐχαμήλωνε. Καὶ ἡ βαρκούλα τοῦ μπάρμπα Στεφανῆ με τὸ ἀνθρώπινον φορτίον τῆς ἐχόρευεν, ἐχόρευεν ἐπάνω εἰς τὸ κύμα, πότε ἀνερχομένη εἰς ὑγρὰ ὄρη, πότε κατερχομένη εἰς ῥευστὰς κοιλάδας, νῦν μὲν εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ καταποντισθῇ εἰς τὴν ἄβυσσον, νῦν δὲ ἐτοίμη νὰ κατασυντριβῇ κατὰ τῆς κρημνώδους ἀκτῆς.

Και ὁ ἱερεὺς ἔλεγε μέσα του τὴν Παράκλησιν ὄλην ἀπὸ τὸ «Πολλοὶς συνεχόμενος» ἕως τὸ «πάντων προστατεύεις». Καὶ ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἐστενοχωρεῖτο μὴ δυνάμενος ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ παπᾶ νὰ ἐκχύσῃ ἐλευθέρως τὰς ἀφελεῖς βλασφημίας του, τὰς ὁποίας ἐμάσσα κι' ἐπνιγε μέσα του, ὑποτονθορύζων «Σκύλιασε, ὁ διαολόκαιρος, λύσσαξε! Θὰ σκάσης, Ἀντίχριστε, Τοῦρκο!...» Κι' ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ἔλεγε τὸ «Θεοτόκε Παρθένε», κι' ἐπανελάμβανεν, «Ἐλα, Κ' στέ μ'! Βόηθα, Παναϊά μ'». Καὶ τὰ κύματα ἐπληττον τὴν πρῶραν, ἐπληττον τὰ πλευρὰ τοῦ σκάφους, καὶ εἰσορμῶντα εἰς τὸ κύτος ἐκτύπων τὰ νῶτα, ἐκτύπων τοὺς βραχίονας τῶν ἐπιβατῶν. Καὶ ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν, ἐχαμήλωνε. Καὶ ἡ βαρκούλα ἐκινδύνευε ν' ἀφανισθῇ. Καὶ ἡ ἀπορροῦξ βραχώδης ἀκτὴ ἐφαίνετο διαφιλονεικοῦσα τὴν λείαν πρὸς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.

Τέλος ἤρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ. Ἐνύκτωσεν ἀκριβῶς τὴν στιγμήν, καθ' ἣν θὰ ἔβλεπον ἀντικρὺ τὸ Κάστρον, οὐ ἀπείχον τῶρα δύο ἀκόμη μίλια. Νέφη, συσσωρευμένα πρὸς ἀνατολάς, ἡμποδίζον νὰ φανῇ τὸ παρήγορον φέγγος τῆς σελήνης. Ἄλλ' ὁ ἄνεμος, ἀντὶ νὰ πέσῃ, ἐδυνάμωνε, καὶ ἀγρίευε καὶ ἐθήριευε, καὶ ὁ πλοῦς κατέστη ἀδύνατος τοῦ λοιποῦ. Δὲν ἔβλεπον πλέον οὔτε ἐμπρὸς οὔτε δεξιὰ τίποτε, εἰ μὴ δύο ὄγκους φαιούς, ἀμαυρούς.

Εὐτυχῶς ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἐγνώριζε καλὰ τὸ μέρος.
— Ἐδῶ, ἐδῶ, εἰν' ἓνα λιμανάκι, παπᾶ, κάτ' ἀπ' τὸ Πρυῦ, ἀποκάτ' ἀπ' τὴν Ἁγία Ἀναστασιά, στὰ Μποστανία.

— Θυμᾶσαι καλά, Στεφανῆ;

— Ὅπως ξέρ'ς ἡ ἀγιωσύνη σ' τὰ γράμματα τς ἐκκλησιᾶς ἀπ' ὄξου, παπᾶ, ἔτσι κι' ἐγὼ τὰ ξέρω ἀπ' ὄξου, ὅλα τὰ λιμανάκια, τοὺς κάβους*, κὶ τς ἀμμουδιές, ὅλες τὶς ξέρες κὶ τὰ γκρίφια* κὶ τὰ θαλάμια*.

Καὶ προσήγγισαν μὲ πολὺν κόπον καὶ ἀγῶνα καὶ βάσανον, βρεγμένοι, θαλασσοπνιγμένοι, μισοπαγωμένοι.

— Ἐκεῖ, ἐκεῖ διανασταίει*.

Ἐπῆρχεν ἐν θαλάσσιον μάρμαρον, ὡς φυσικὴ ἀποθάτρα, πότε καλυπτόμενον ἀπὸ τὸ κύμα, πότε ἀνέχον ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Τὴν φορὰν ταύτην τὸ ἐκάλυπτε καὶ δὲν τὸ ἐκάλυπτε τὸ κύμα. Ἐπλησίασαν καὶ ἠσθάνθησαν πάραυτὰ τὸ εὐάρεστον αἰ-

σθημα τῆς παύσεως τοῦ σάλου καὶ τῆς προσεγγίσεως εἰς σκεπαστὸν κι' εὐλίμενον μέρος.

— Πάντα κατευόδιο! εἶπε ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, ὅστις τότε ἐξεζαλίσθη κι' ἐστάθη εἰς τοὺς πόδας του. Ἐπήδησαν εἰς εἰς ἔξω· ἐξεφόρτωσαν τὰς ἀποσκευὰς καὶ ἠλάφρυναν τὴν βάρκαν.

Ἀνάμεσα εἰς τὸ μάρμαρον καὶ εἰς τὴν κρημνώδη ἀκτὴν ἐσχηματίζετο μικρὰ ἀμμουδιά, ὅση θὰ ἤρκει διὰ νὰ σύρῃ ἀλιεύς τὴν ψαροπούλαν του, γυρμένην ἐπὶ τὴν μίαν πλευρὰν ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ νὰ ἐξαπλωθῇ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν νὰ κοιμηθῇ θεωρῶν τοὺς ἀστέρας.

— Τώρα νὰ σύρουμε τὴ βάρκα, παπᾶ, εἶπεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς, κι' ὕστερα οἱ ἄνδρες νὰ φορτωθοῦμε ὅλα τὰ πράγματα καὶ ν' ἀρχίσουμε σιγά-σιγά ν' ἀνεβαίνουμε. Ἄς πάρουν κι' οἱ γυναῖκες ὅ,τι μποροῦν.

— Νὰ τώρα τί ἀξίζει νᾶχα τὸ μ'λᾶρι μαζί μ', εἶπεν ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς· σοῦ εἶπα, μπάρμπα Στεφανῆ, νὰ τὸ μπρῆκάρουμε, δὲ θέλησες.

Ἔσυραν τὴν λέμβον. Ἦναψαν τὰ δύο φανάρια ποῦ εἶχαν. Ὁ Βασίλης ἔλαβε τὰ πτυάρια καὶ τὰς ἀξίνας του, καὶ ἀπομακρυνθεὶς προσωρινῶς ἤρχισε νὰ κατοπτεύῃ ποῦ θὰ εὑρίσκε μονοπάτι ὄχι πολὺ πατημένον ἀπὸ τὴν χιόνα, ὥστε νὰ δύνανται ἄνθρωποι νὰ βαδίσωσιν. Ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο ὡς τὸ Κάστρον, τὸ ὅποτον διεκρίνετο ὡς πελώριος ἀμαυρὸς ὄγκος ὑψηλὰ πρὸς βορρᾶν, ἡ ὁδὸς δὲν θὰ ἦτο πλέον τῆς ὥρας, ἀλλ' εἰς ἣν κατὰστασιν ἦτο τώρα ὁ δρόμος ἀπὸ τὰς χιόνας, τίς οἶδεν ἂν θὰ ἤρκει καὶ τὸ τριπλάσιον τοῦ χρόνου ὅπως φθάσωσιν. Ἐδείπνησαν ὅλοι ἐπὶ ποδὸς μὲ δῖπυρα καὶ μὲ ἐλαίας καὶ ἔπιον ὀλίγον οἶνον ἢ ρακίην.

Ὁ Βασίλης ἐπανελθὼν ἀνήγγειλεν ὅτι ἀνεῦρε τὸ μονοπάτι, πλακωμένον πολὺ ἀπὸ τὴν χιόνα, ἀλλ' ὅτι μὲ πολλὸν κόπον, ἂν προπορεύωνται δύο ἄνθρωποι καὶ ξεχιονίζουσι, ἐλπίζει νὰ φθάσουν εἰς τὸ Κάστρον τὸ γρηγορώτερον... ἕως τὰ μεσάνυκτα. Ἐφορτώθησαν τὰς ἀποσκευὰς. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἔλαβε τὸ ἓνα φανάρι καὶ μία τῶν γυναικῶν τὸ ἄλλο. Ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, ὁ μπάρμπα Στεφανῆς καὶ ὁ υἱὸς του ἔλαβον τὰ πτυάρια καὶ τὰς ἀξίνας καὶ προπορευόμενοι ἤρχισαν νὰ ξεχιονίζωσιν. Ὁ δρομίσκος ἀνήρχετο ἔρπων εἰς τὸν κρημνὸν κατ' ἀρχάς, εἶτα κατήρχετο εἰς

ἐν παραθαλάσσιον κοίλωμα. Ἐπάτουν προσεκτικῶς, ὡς νὰ ἐμετρούσαν τὰ βήματά των. Ἡ σελήνη εἶχεν ἀπαλλαγῆ τῶν νεφῶν καὶ προσεπάθει νὰ φέξῃ τὸν δρόμον μὲ τὸ κρυερὸν φῶς της. Ἐνίστε ἔχαναν τὸ χάραγμα τοῦ δρόμου, ἀπεπλανῶντο κι' εὐρίσκοντο αἰφνης ἐπὶ τῆς κορυφῆς πελωρίων βράχων, κάτω τῶν ὁποίων ἄδυσσος ἤνοιγε τὸ στόμα της, καὶ πάλιν κετέβαινον μὲ τρεμουλιαστὰ γόνατα, κρατούμενοι ἔκ τῶν πετρῶν καὶ τῶν θάμνων. Ἄνεϊρπον εἰς τὸν κρημνὸν ὡς μικρὸν κοπάδιον αἰγῶν ἀποπλανηθὲν καὶ ἀπαγόμενον ὀπίσω εἰς τὴν μάνδραν ἀπὸ τοὺς δύο βοσκούς του, οἵτινες τὸ ἀνεζήτησαν κρατοῦντες φανάρια, καὶ μακρόθεν ἀντοὺς ἔδλεπέ τις ἠδύνατο νὰ τοὺς ἐκλάβῃ ὡς συστρεφόμενον κρικωτὸν τέρας, φωσφορίζον τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν οὐράν, μὲ τοὺς δύο φανούς. Μὲ ὄλον τὸ ξεχιόνισμα, τὸ ὅποτον ἐννοεῖ τις πόσον ἀτελῶς ἐνηργεῖτο, ἐπάτου ἐνίστε σφαλερῶς, κι' ἐχῶνοντο ὡς τὸ γόνυ καὶ ὡς τὸν μηρὸν εἰς τὴν χιόνα.

Ἐπλησίαζε μεσάνυχτα ὅταν ἔφθασαν ὑπὸ τὴν γέφυραν τοῦ Κάστρου, μισοπνιγμένοι, παγωμένοι, ἄλμυροὶ ἀπὸ θάλασσαν καὶ λευκοὶ ἀπὸ χιόνα, μελανιασμένοι τὰ χεῖλη, ἀλλὰ θερμοὶ τὴν καρδίαν. Ἐκεῖ ἐπάνω, πρὶν διέλθωσι τὴν γέφυραν, ἀπὸ τὴν σιδερόπορταν τοῦ Κάστρου, ἠκούσθησαν φωναί :

— Ποιοὶ εἰστε ; ποιοὶ εἰστε ;

Καὶ ἀντήχησε βαρὺς ὁ τριγμὸς τῶν ἐσκωριασμένων στροφέων, ὡς νὰ ἐδοκίμαζέ τις νὰ κλεισῇ ἔσωθεν τὴν σιδηρᾶν πύλην. Ἠκούσθη δὲ καὶ μικρὸς κρότος, ὡς ὁ τῆς ὑψώσεως σκανδάλης τουφεκίου.

— Καλοὶ ! καλοὶ ! πατριῶτες ! ἀπήντησεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς.

Μὰ ἐσεῖς, ποιοὶ εἰστε ;

— Πέτε μας τὰ ὀνόματά σας !

— Ἡμεῖς εἶμαστε... ἤρχισεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς, καὶ συγχρόνως διὰ τοῦ βλέμματος ἐσυμβουλευέτο τὸν παπᾶν.

— Μπα ! αὐτὴ εἶναι ἡ φωνὴ τ' ἀδερφοῦ μου, ἀνέκραξεν ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς. Καὶ εἶτα, ἐντείνας τὴν φωνήν :

— Ἀργύρη ! Ἐγὼ εἶμαι !... ἐφώνηξε.

— Τόσο καλύτερα... μάς ἔβγαλαν κι' ἀπὸ ἕνα κόπο, ἐψιθύρισεν ὁ ἱερεὺς.

Ἀνέβησαν εἰς τὸ Κάστρον, ὅπου συνήντησαν τὸν Ἀργύρην τῆς Μυλωνοῦς καὶ τὸν σύντροφόν του τὸν Γιάννην τὸν Νυφιώτην. Οὗτοι ἐν ὀλίγοις διηγήθησαν πῶς τοὺς εἶχε κλεισεὶ τὸ χιόνι

ἐπάνω στὸ Στοιβωτό, ὅπου ἐτρώψωσαν δύο νύκτας εἰς μίαν σπήλιάν, καὶ πῶς τὴν προχθές, ἤτοι εἰς τὰς 22 τοῦ μηνός, ἐλθόντες τοὺς ἀπηλευθέρωσαν ἐκεῖθεν, ἐκτοπίσαντες μεγάλους ὄγκους χιόνος δύο αἰγοβοσχοί, ὁ Γιάλης ὁ Κόνιζας καὶ ὁ Γιώργης ὁ Μπάντας, οἵτινες καὶ εὗρισκοντο τὴν στιγμὴν ταύτην μὲ ὄλον τὸ ἀπὸλίον των εἰς τὸ φρούριον.

Τὸ φρούριον τοῦτο, ὅπερ ἀλλαχοῦ περιεγράψαμεν, ἦτο γιγαντιαῖος βράχος φυτρωμένος ἐκεῖ παρὰ τὸ πέλαγος, προεκβολὴ τῆς γῆς πρὸς τὸν πόντον, ὡς νὰ ἔδειχεν ἡ ξηρὰ τὸν γρόνθον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ τὴν προεκάλει· φοβερὸς μονοκόμματος γρανίτης ἀλίκτυπος, ὅπου γλαυκὲς καὶ λάροι ἤριζον περὶ κατοχῆς, διαφιλονεικούντες ποῦ ἀρχίζει ἡ κυριότης τοῦ ἐνὸς καὶ ποῦ σταματᾷ ἡ δικαιοδοσία τοῦ ἄλλου. Προσφιλῆς σκόπος τοῦ Βορρᾶ καὶ τῶν γειτόνων του, τοῦ Καικίου* καὶ τοῦ Ἀργέστου*, ὧν τὸ στάδιον εὐρὺ ἐκτείνεται ἀναμέσον τῆς Χαλκιδικῆς, τοῦ Θερμαϊκοῦ, τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Πηλίου· μεμονωμένος ὑψιτενῆς βράχος, ἐφ' οὗ οἱ κάτοικοι ἐξ ἀνάγκης εἶχον κλεισθῆ διὰ φύλαξιν κατὰ τῶν πειρατῶν καὶ τῶν βαρβάρων, ἐγκαταλιπόντες αὐτὸν ἔρημον μετὰ τὸ 1821, ὅτε ἐκτίσθη ἡ σημερινὴ μεσημβρινὴ πολίχνη. Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐσώζοντο ἀκόμη οἰκίαι τινὲς μὲ τὰς στέγας καὶ τὰ πατώματά των ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἀλλὰ τελευταῖον ἡ ὀλιγωρία τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ὁ ὄγκος τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ νὰ ἐπισκέπτωνται τὸ Κάστρον συχνότερα, καὶ ἡ ἀσυνειδησία ὀλίγων τινῶν συλαγωγῶν, πλεονεκτῶν ἢ οἰκοδόμων, εἶχε καταστήσει ἐρειπίων σωρὸν τὸ Κάστρον. Ἐντεῦθεν ἀμελήσαντες καὶ οἱ ἐφημέριοι τῆς σημερινῆς πολίχνης ἄφηναν ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἀλειτούργητον τὸν ναὸν τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς.

Ὁ ναὸς τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἦτο ἡ παλαιὰ μητρόπολις τοῦ φρουρίου. Ὁ ναῦσκος, πρὸ ἑκατονταετηρίδων κτισθεὶς, ἔστατο ἀκόμη εὐπρεπῆς καὶ ὄχι πολὺ ἐφθαρμένος. Ὁ παπᾶ Φραγκούλης καὶ ἡ συνοδεία του φθάσαντες εἰσῆλθον τέλος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ καρδία των ἠσθάνθη θάλπος καὶ γλυκύτητα ἄφατον. Ὁ ἱερεὺς ἐψιθύρισε μετ' ἐνδομύχου συγκινήσεως τὸ «εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου», κι' ἡ θεῖα τὸ Μαλαμῶ, ἀφ' οὗ ἤλλαξε τὴν φ'στάνα της τὴν βρεγμένην κι' ἐφόρεσεν ἄλλην στεγνὴν καὶ τὸ γ'νάκι της τὸ καλὸ, τὰ ὅποια εὐτυχῶς εἶχεν εἰς ἀβασταγὴν*

καλῶς φυλαγμένα ὑπὸ τὴν πρῶραν τῆς βάρκας, ἔδεσε μέγα σάρωθρον ἐκ στοιβῶν καὶ χαμοκλάδων, καὶ ἤρχισε νὰ σαρώνῃ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ αἱ γυναῖκες αἱ ἄλλαι ἤναπτον ἐπιμελῶς τὰ κανδήλια, καὶ ἤναψαν μέγα πλῆθος κηρίων εἰς δύο μανουάλια, καὶ παρεσκευάσαν μεγάλην πυρὰν μὲ ξηρὰ ξύλα καὶ κλάδους εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ, ὅπου ἐσχηματίζετο μακρὸν στένωμα παράλληλον τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου, κλειόμενον ὑπὸ σωζομένου ὀρθοῦ τοιχείου γείτονος οἰκοδομῆς, καὶ ἐγέμισαν ἀνθρακας τὸ μέγα πύραυνον, τὸ σωζόμενον ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος, καὶ ἔθεσαν τὸ πύραυνον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ῥίψασαι ἄφθονον λίθانون εἰς τοὺς ἀνθρακας. **Καὶ ὠσφράνθη Κύριος ὁ Θεὸς ὁσμὴν εὐωδίας.**

Ἐλαμψε δὲ τότε ὁ ναὸς ὅλος, καὶ ἤστραψεν ἐπάνω εἰς τὸν θόλον ὁ Παντοκράτωρ μὲ τὴν μεγάλην καὶ ἐπιδλητικὴν μορφήν, καὶ ἠκτινοβόλησε τὸ ἐπίχρυσον καὶ λεπτουργημένον μὲ μυρίας γλυφὰς τέμπλον, μὲ τὰς περικαλλεῖς τῆς ἀρίστης βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνας του, μὲ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, ὅπου «Παρθένος καθέζεται τὰ Χερουδεῖμ μιμουμένη», ὅπου θεσπεσίως μαρμαίρουσιν αἱ μορφαὶ τοῦ θείου Βρέφους καὶ τῆς ἀμώμου Λεχοῦς, ὅπου ζωνταναὶ παρίστανται αἱ ὄψεις τῶν ἀγγέλων, τῶν μάγων καὶ τῶν ποιμένων, ὅπου νομίζει τις ὅτι στίλβει ὁ χρυσοῦς, εὐωδιάζει ὁ λίθανος καὶ βαλσαμώνει ἡ σμύρνα, καὶ ὅπου, ὡς ἐὰν ἡ γραφικὴ ἐλάλει, φαντάζεται τις ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὅτι ἀκοῦει τὸ «Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῶ»!... Ἐν τῷ μέσῳ δὲ κρέματα ὁ μέγας ὀρειχάλκινος καὶ πολύκλαδος πολυέλαιος, καὶ ὀλόγυρα ὁ κρεμαστὸς χορὸς, μὲ τὰς εἰκόνας τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, ὅφ' ὃν ἐτελοῦντο τὸ πάλαι οἱ σεμνοὶ γάμοι τῶν χριστιανικῶν ἀνδρογύνων. Καὶ ὀλόγυρα αἱ μορφαὶ τῶν Μαρτύρων, Ὁσίων καὶ Ὁμολογητῶν. Ἰστανταὶ ἐπὶ τῶν τοίχων ἡρεμοῦντες, ἀπαθεῖς, ὅποιοι ἐν τῷ Παραδείσῳ, εὐθὺ καὶ κατὰ πρόσωπον βλέποντες, ὡς βλέπουσι καθαρῶς τὴν Ἁγίαν Τριάδα... Καὶ εἰς τὴν χιβάδα τοῦ ἱεροῦ βήματος, ὑψηλά, ἐφαίνετο ἵστεφανουμένη ὑπὸ ἀγγέλων ἡ τῶν Οὐρανῶν Πλατυτέρα. Καὶ κατωτέρω περὶ τὸ θυσιαστήριον ἵσταντο, ἀρρητὸν σεμνότητα ἀποπνέουσαι, αἱ μορφαὶ τῶν μεγάλων Πατέρων, τοῦ Ἀδελφοθέου*, τοῦ Βασιλείου*, τοῦ Χρυσσοστόμου* καὶ τοῦ Διαλόγου*, καὶ ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἔχαιρον διότι ἔμελλον ν' ἀκούσωσι καὶ πάλιν τὰς εὐχὰς καὶ τοὺς ὕμνους τῆς Εὐχαριστίας, οὕς αὐτοὶ ἐν Πνεύματι συνέθεσαν. Πέριξ δὲ καὶ ἐντὸς

και εκτός, εικονίζετο περιτέχνως δλον τὸ Δωδεκάορτον, και τὰ τάγματα τῶν Ἀγγέλων, και ἡ Βρεφοκτονία, και οἱ κόλποι τοῦ Ἀβραάμ και ὁ ληστής ὁ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ὁμολογήσας.

Ὅταν ἐφθασαν εἰς τὸ Κάστρον και εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ, τόσον θάλλπος ἐθώπευσε τὴν ψυχὴν των, ὥστε, ἂν και ἦσαν κατακόποι, και ἂν ἐνύσταζόν τινες αὐτῶν, ἤσθάνθησαν τόσον τὴν χαρὰν τοῦ νὰ ζῶσι και τοῦ νὰ ἔχωσι φθάσει αἰσίως εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας των, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, ὥστε τοὺς ἐφυγε πᾶσα νύστα και πᾶσα κόπωση. Οἱ αἰπόλοι εἶχον ἀνάψει ἔξω δύο πυρσούς, τὸν ἕνα ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, τὸν ἄλλον πρὸς τὸ βόρειον μέρος. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ θερμότης ἦτο λίαν εὐάρεστος, τῇ βοήθειᾳ τῶν ἔσθθεν και ἔξωθεν πυρῶν. Καὶ εἶχον σωρεύσει παμπόλλας δέσμας ξηρῶν ξύλων και κλάδων οἱ ἐκεῖ καταφυγόντες αἰπόλοι μὲ τὰς ὀλίγας αἶγας και τὰ ἐριφιά των, ὅσα δὲν εἶχον φορήσει ἀκόμη ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα τοῦ ἔτους ἐκείνου, οἱ τραχεῖς αἰπόλοι, οἵτινες εἶχον σώσει και τοὺς δύο ὑλοτόμους ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς χιόνος. Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητὸν και ἐψάλλῃ ἡ «λιτή» τῆς μεγαλοπρεποῦς ἑορτῆς, μεθ' ὃ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἤρχισε τὰς ἀναγνώσεις, και ὅσοι ἦσαν νυστασμένοι ἀπεκοιμήθησαν σιγὰ εἰς τὰ στασιδιά των, (Ἄ! ἔμελλον ἄρα τοῦ προφητάνακτος οἱ θεσπέσιοι ὕμνοι ἀπὸ ψαλμῶν νὰ καταντήσωσιν ἀνάγνωσις νυστακτικὴ, και ὡς ἀνάγνωσις νὰ παραλείπωνται ὅπως ὡς φορτικόν τι και παρέλκον!) βαυκαλιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἔρρινον και μονότονον ἀπαγγελίαν τοῦ κύρ Ἀλεξανδρῆ...

Ἄλλ' ὅτε ὁ ἱερεὺς ἐξεληθὼν ἔψαλε τὸ «*Δεῦτε ἴδωμεν πιστοί, ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός*», τότε αἱ μορφαὶ τῶν ἁγίων ἐφάνησαν ὡς νὰ ἐφαιδρύνθησαν εἰς τοὺς τοίχους· «*ἀκολουθήσωμεν λοιπόν, ἐνθα ὁδεύει ὁ ἀστήρ*», και ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἐνθουσιῶν ἔλαβε τὴν ὑψηλὴν καλάμην και ἔσεισε τὸν πολυέλαιον μὲ τὰς λαμπάδας ὅλας ἀνημμένας· «*ἄγγελοι ὕμνοῦσιν, ἀκαταπαύστως ἐκεῖ*», κι' ἐσεισθη ὁ ναὸς ὅλος ἀπὸ τὴν βροντώδη φωνὴν τοῦ παπᾶ Φραγκούλη μετὰ πάθους ψάλλοντος: «*δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες τῷ σήμερον ἐν σπηλαίῳ τεχθέντι*»· και οἱ ἄγγελοι οἱ ζωγραφιστοί, οἱ περικυκλοῦντες τὸν Παντοκράτορα ἄνω εἰς τὸν θόλον, ἔτειναν τὸ οὖς, ἀναγνωρίσαντες οἰκεῖον αὐτοῖς τὸν ὕμνον... Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἐπῆρε καιρόν*, και ἤρχισε νὰ προσφέρῃ τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως*.

*
*
*

Αἰφνης ἠκούσθησαν φωναὶ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ. Ἐξήλθόν τινες τῶν ἀνδρῶν νὰ ἴδωσι τί τρέχει. Ἐξήλθε κι' ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, κι' ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἔμεινε μὲ τὰ γυαλιὰ εἰς τὰ ὄμματα, βλέπων πρὸς τὴν θύραν ἀριστερά του, καὶ διέκοψε τὴν φαλμωδίαν του. Ὁ παπᾶς ἔρριπεν αὐστηρὸν βλέμμα πρὸς τὸν ψάλτην καὶ τὸν ἐκάρφωσεν εἰς τὴν θέσιν του.

Τὰς φωνὰς εἶχον ῥῆξει ὁ εἰς τῶν αἰπόλων καὶ ὁ εἰς τῶν ὑλοτόμων, οἵτινες ἔτυχον καθήμενοι παρὰ τὸν πυρσόν, ἀνατολικῶς τοῦ ναῦσκου. Διὰ τῶν φωνῶν τούτων εἶχον ἀπαντήσει εἰς τινὰς κραυγὰς ἐλθούσας ἀπ' ἀντικρύ, ἐκ τῆς θαλάσσης. Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τοῦ Κάστρου καὶ τῆς βραχώδους ἀκτῆς τοῦ Κουρούπη ἐσχηματίζετο ἐπισφαλῆς ὄρμος, ὁ Μικρὸς Γιαλός. Αἱ κραυγαὶ ἤρχοντο ἀκριβῶς ἐκ τῆς γειτονίας τῶν ἀπεσπασμένων βράχων καὶ σκοπέλων ὑπὸ τὴν φοδερὰν ἀκτῆν τοῦ Κουρούπη.

Παρῆλθε πολλή ὥρα ἕως οὗ ἐννοήσωσι τί τρέχει. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι εἶχον ἐξέλθει τοῦ ναοῦ. Ἐμμενον μόνοι ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐκρατεῖτο ἀκλόνητος εἰς τὸ χρέος του, φορεμένος ἤδη τὰ ἱερὰ ἄμφια, ἐτοιμαζόμενος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν προσκομιδὴν, καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, τὸν ὅποιον ἐκρατεῖ τὸ βλέμμα τοῦ ἱερέως. Ἐν τούτοις, κατ' εἰκασίαν μᾶλλον ἢ ἐκ βεβαίας πληροφορίας, ἐννόησαν ὅτι ἐκεῖ ὑπὸ τὸν Κουρούπη εἶχε προσαράξει πλοῖτον ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐρχόμενον. Ἡ σελήνη εἶχε δύσει, καὶ ὁ πυρσὸς δὲν ἔρριπτε πόρρω τὸ φῶς. Ἐβλεπον ἀμυδρῶς ἐκεῖ ἀπέναντι, εἰς ἀπόστασιν μιλίου σχεδόν, ἐπὶ τοῦ μαυρισμένου ὄγκου τῶν ἀλικτύπων βράχων, ἔβλεπον σῶμά τι ἀμυδρῶς κινούμενον μελανώτερον τῶν βράχων. Ἀντήχουν ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός, μεγαθυρόμεναι ὑπὸ τὰς ἠχοὺς, κραυγαὶ ἀγωνίας καὶ ταραχῆς, ὅμοιαι μ' ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἐκχύνουσι κινδυνεύοντες ἄνθρωποι ἢ ναυαγοὶ σαστισμένοι.

Οἱ ἄνδρες ἔσπευσαν νὰ ρίψωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὄσα κλαδιά εἶχον πρόχειρα ἀκόμη, σχηματίζοντας ὄγκωδεστέραν τὴν φλόγα. Ἄλλο μέσον βοηθείας δὲν εἶχον ταχύ. Ἐν τούτοις ὁ Στεφανῆς ὁ πορθμεὺς καὶ ὁ Μπάντας καὶ ὁ Νυφιώτης ὁ Γιάννης καὶ ὁ Ἀργύρης καὶ ὁ ἀδελφός του ἔλαβον ἀνὰ ἓνα δαυλὸν καὶ τὰ δύο φανάρια, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κατέλθωσι τρέχοντες εἰς τὸν Μικρὸν Γιαλόν. Ἄλλ' ἐὰν ὁ κρημνώδης δρομίσκος δὲν ἦτο χιονισμένος,

θά ἐχρειάζετο σχεδὸν ἡμίσεια ὥρα διὰ νὰ κατέλθῃ τις ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Κάστρον, καὶ τώρα ὅπου ἦτο χιονισμένος, καὶ ἦτο νύξ, τρίτη ὥρα μετὰ τὰ μεσάνυχτα, οὔτε μία ὥρα δὲν θὰ ἤρκει. Εἰς μίαν δὲ ὥραν ἠδύνατο νὰ κατασυντριβῶσι δεκάδες πλοίων καὶ νὰ πνιγῶσιν ἑκατοντάδες ἀνθρώπων. Οὐχ ἦττον οἱ ἄξεστοὶ ἐκεῖνοὶ ἀνθρώποι, ἐκ τῆς αὐθορμητοῦ ἐκείνης φιλανθρωπίας, ἣτις εἶναι οἶονεὶ φυσικὴ ὁρμή, ὡς συμπάθεια τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν σάρκα, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον αἴσθημα τὸ συγκινοῦν τὴν καρδίαν μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν, καὶ πρὶν προφθάσασα πνεύσῃ ἢ παγερὰ πνοή τῆς φιλαυτίας καὶ ἀδιαφορίας, οἱ ἀνθρώποι, λέγω, ἐκεῖνοὶ ἔλαβον τοὺς δαυλοὺς των, καὶ ἔτρεξαν ἔξω τῆς πύλης καὶ τῆς γεφύρας, καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι τὸν κατήφορον. Οἱ λοιποὶ, μείναντες ἐπάνω, ἠσχολοῦντο ν' ἀνανεῶσιν ἕλονέν τὴν φλόγα, μὴ παύοντες νὰ ῥίπτωσι ξηρὰ κλαδία εἰς τὸ πῦρ.

Ὁ ἱερεὺς ἐβράδυνεν ἐπίτηδες εἰς τὴν Πρόθεσιν, καὶ ἐμνημόνευσε τὴν πρωίαν ἐκείνην ὅσα ὀνόματα εἶχεν ἀποθαμένα, οὐ μόνον τὰ ἰδικά του καὶ τῶν ἐλθόντων πανηγυριστῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἐνοριτῶν του, οὐ μόνον ὅσα εἶχε γραπτά, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐκ μνήμης ἐγνώριζεν· ἐγνώριζε δ' ἐκ μνήμης ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς πολίχνης, ἀποθαμένα καὶ ζωντανά. Ἐδεήθη καὶ ὑπὲρ διασώσεως τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, περὶ οὗ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἐξήγησιν, ἀμέσως εἶχεν ἐννοήσει τὰ συμβάντα. Τέλος αἱ κραυγαὶ κατὰ μικρὸν ἔπαυσαν, ἡσυχία ἐπῆλθεν. Ἐφάνη ὅτι βωδὴ συμφορὰ εἶχεν ἐνσκήψει ἢ ὅτι ἡ δυσχέρεια ἔλαβε πέρας. Δύο ἄλλοι ἄνδρες, ἀνησυχήσαντες, ἐξῆλθον ἕως τὴν Ἀγίαν Κυριακὴν, πέραν τῆς ξυλλίτης γεφύρας, μὲ δύο πυρσοὺς εἰς τὰς χεῖρας.

Παρήλθεν ὀλίγη ὥρα· ὁ ἱερεὺς ἀργὰ-ἀργὰ ἐμβῆκεν εἰς τὴν λειτουργίαν, ἐλπίζων νὰ ἤρχοντο ἐν τῷ μεταξὺ καὶ οἱ ἀπόντες. Ἄλλ' ἢ λειτουργία προυχώρει, καὶ ψυχὴ δὲν ἐφαίνεται. Τέλος, εἰς τὸ «*Μετὰ φόβου Θεοῦ*», ἐπέστρεψαν πρῶτοι οἱ τελευταῖοι ἐξεληθόντες πρὸς ἐπισκόπησιν, εἶτα εἰσῆλθεν ὁ μπάριμπα Στεφανῆς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ καταδάντες εἰς τὸν αἰγιαλόν, καὶ μετ' αὐτὸν τρεῖς ἄγνωστοι μὲ ναυτικὰ ἐνδύματα καὶ μὲ κηρωτοὺς ἐπενδύτας. Ἐφθασαν ὅλοι ἀκριβῶς ὅπως ἀσπασθῶσι τὰς εἰκόνας καλλιάρωσι τὸ ἀντίδωρον.

Ἐν ᾧ ὁ κύριος Ἀλεξανδρῆς ἀνεγίνωσκε τὸ «*Εὐλογῆσω τὸν Κύριον*», οἱ ἄνδρες ἐξηγοῦντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὰ συμβάντα. Τὸ

ἔξοκειλαν πλοῖον ἦτο τὸ γολεττί* τοῦ καπετὰν Κωνσταντῆ τοῦ Δημνιαραλοῦ*, αὐτοπροσώπως παρόντος ἐκεῖ. Ὁ ἴδιος, ἀνὴρ μεσήλιξ, βραχὺς τὸ σῶμα, με ἀδρὸν τὸν μύστακα, διηγείτο τὰ ἔξης: Πρὸ δύο ἡμερῶν ἦτο προσωρμισμένος εἰς τὴν Δάφνην, τὸν μεσημβρινὸν ὄρμον τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἀλλ' ὁ βοριάς τὸν ἐξουρίασε*, αἱ ἀλυσίδες τῶν ἀγκυρῶν του ἐκόπησαν ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου, καὶ παρεσύρθη διὰ μιᾶς δέκα μίλια μακρὰν. Μάτην προσεπάθησε μὲ δλας τὰς δυνάμεις του νὰ προσεγγίση εἰς τὸν Κωφόν, τὸν γνωστὸν ὄρμον τῆς Συκιᾶς, τοῦ μεσαλοῦ λαιμοῦ τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἄμα εἰσπλεύσῃ τις δὲν βλέπει πλέον πόθεν εἰσέπλευσεν, ἀλλ' ὅπου δυσκόλως εἰσπλέει τις. Ὁ ὄρμος ὁμοιάζει μὲ λίμνην μεσόγειον, μὴ ἔχουσαν ὀρατὸν στόμιον, τόσον εἶναι ἀσφαλῆς. Καὶ τὸ γολεττί ξυλάρμενον*, μετὰ ματαίας προσπαθείας, παρεσύρθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας πρὸς τὰς νήσους, ὅπου τὴν νύκτα ἐκείνην τῶν Χριστουγέννων οἱ ἀγωνιῶντες ναυδάται εἶδον ἑξαφνα φῶς, ὡς φάρον ὀδηγοῦντα αὐτούς, τοὺς πυρσούς οὓς εἶχον ἀνάψει ἔμπροσθεν τοῦ ναύσκου τοῦ Χριστοῦ οἱ τραχεῖς αἰπόλοι. Ὁ πυρσὸς ἐκεῖνος ἐφάνη πρὸς αὐτούς ὡς θεῖον πράγματι θαῦμα, ὡς νὰ θερμαίνοντο περὶ αὐτὸν ἀγραυλοῦντες οἱ ποιμένες ἐκεῖνοι οἱ ἀκούσαντες τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις. Ἐπλησίασαν, φερόμενοι μᾶλλον ἢ πλείοντες πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, καὶ τότε ἐκινδύνευσαν νὰ κατασυντριβῶσιν εἰς τοὺς βράχους τοῦ Κουρούπη. Εὐτυχῶς, δι' ἐπιτηδελοῦ χειρισμοῦ ἀπέφυγον τὴν καταστροφὴν, καὶ ἐκάθισαν τὸ σκάφος εἰς τὰ ῥηχά, ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὅπου τόσον καλὰ ἦτο ἐξησφαλισμένον, ὅσον δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι μὲ τὰς δύο ἀγκύρας του, τὰς μεινάσας ὡς ὀμήρους εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὄρμου τῆς Δάφνης.

Ἐφεξεν ὁ Θεὸς τὴν χαρμόσυνον ἡμέραν, καὶ οἱ αἰπόλοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ σφάξωσι καὶ ψήσωσι δύο τρυφερὰ ἐρίφια, ἐν ᾧ οἱ δύο ὑλοτόμοι εἶχαν φέρει ἀπὸ τὸ βουνὸν πολλὰς δωδεκάδας κοσσύφια ἀλατισμένα· καὶ ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς ἀνεβίβασεν ἀπὸ τὸ γολεττί, τὸ ὅποτον οὐδένα κίνδυνον διέτρεχεν, ὅπως ἦτο καθισμένον, ἂν δὲν ἔπνεε νότος ἀπὸ τῆς ξηρᾶς νὰ τὸ ἀπωθήσῃ πρὸς τὸ πέλαγος, ἀνεβίβασε δύο ἄσκους γενναίου οἴνου καὶ ἐν καλᾷθιον μὲ αὐγὰ καὶ κασκαβάλι* τῆς Αἴνου καὶ ἡμίσειαν δωδεκάδα ὄρνιθας καὶ μικρὸν βυτλίον μὲ σκομβρία. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἠδυφάνθησαν, ἐορτάσαντες τὰ Χριστοῦγεννα μετὰ σπανίας μεγαλοπρεπειίας ἐπὶ τοῦ ἐρήμου ἐκείνου βράχου.

Τὴν νύκτα ἐκοιμήθησαν ἐν μέσῳ ἀφθόνων πυρῶν, μὲ ἀρκετὰ δὲ σκεπάσματα καὶ καπότες, ὅσα καὶ οἱ ἐκ τῆς πολίχνης πανηγυρισταὶ εἶχον φέρει μεθ' ἑαυτῶν, καὶ οἱ αἰγοβοσκοὶ εἶχον εἰς τὸ Κάστρον, καὶ ὁ ἐκ Δήμνου φιλότιμος καρaboκῦρης ἐκόμισεν ἀπὸ τὸ πλοῖόν του.

Τὴν ἐπαύριον ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, τὸ φῦχος ἠλαττώθη πολὺ, καὶ ἐπωφελοῦμενοι τὴν ἀνοκωχὴν τοῦ χειμῶνος ἀπεφάσισαν ν' ἀπέλθωσιν. Ὁ μπάριμπα Στεφανῆς καὶ ὁ υἱὸς του μετὰ δύο ἄλλων βοηθῶν ἐπανήλθον εἰς τὴν μικρὰν ἀμμουδιὰν ὑπὸ τὰ Μπροστάνια, καθέλκυσαν τὴν λέμβον, ἐπέβησαν αὐτῆς, καὶ, κάμφαντες τὸ Κάστρον, τὴν ἔφεραν ἀπὸ «σοφρὰν» εἰς τὸ βορειανατολικὸν μέρος. Τῇ βοηθείᾳ τῆς δυνατῆς βάρκας τοῦ μπάριμπα Στεφανῆ καὶ τῆς μικρᾶς φελούκας* τοῦ Δημηλίου κυβερνήτου, τόσοι βραχίονες συμπονῆσαντες δὲν ἐβράδυναν νὰ ξεκαθίσωσιν ἀπὸ τὴν ἄμμον τὸ γολεττί, τὸ ὅποτον δὲν εἶχε πάθει τίποτε, ἀλλ' ἐφαίνετο ὡς μαλακῶς πλαγιασμένον καὶ ἀναπαυόμενον κατόπιν πολλῶν κόπων. Καὶ ἀποχαιρετίζαντες τοὺς αἰπόλους, ἐπεβιδάσθημεν οἱ μὲν εἰς τὸ γολεττί, οἱ δὲ εἰς τὴν βάρκαν, πότε ρυμουλκουμένην, πότε ρυμουλκοῦσαν, καὶ μὲ ἰστία καὶ μὲ κώπας πλέοντες, διὰ τῆς βορειοανατολικῆς ὁδοῦ τὴν φορὰν ταύτην, ὡς συντομωτέρας καὶ εὐπλωτέρας εἰς τὴν κάθοδον, ἔφθασαν αἰσίως εἰς τὴν πολίχνην.

1891.

6. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.

Α') ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.

Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης.

Κ. Παπαρηγοπούλου.

Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης ἦσαν ἄνθρωποι νεώτεροι τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Ξανθίππου· νεώτεροι δηλαδὴ ὄχι τόσο καθ' ἡλικίαν, ὅσον νεώτεροι καρποὶ τοῦ ὁσημέραι προαγομένου δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ πνεύματος.

Οὔτε θεοὺς καὶ ἥρωας εἶχον γενάρχας, ὅπως ὁ Μιλτιάδης, «ἀπ' Αἰακοῦ* τε καὶ Αἰγίλης γεγονώς», καθ' Ἡρόδοτον· οὔτε διὰ κηδεστίας εἶχον ταυτίσει τὴν τύχην αὐτῶν μετὰ τοῦ οὐδὲν ἦτον ἥρωικοῦ γένους τῶν Ἀλμειωνιδῶν, ὅπως ὁ Ξάνθιππος. Ἀρι-

στείδης ὁ Λυσιμάχου καὶ Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλέους ἦσαν ἀμφοτέροι μέσοι κατά τε τὸ γένος καὶ τὴν περιουσίαν πολῖται, ὥστε ἐξεπροσώπουν ἀκριβέστερον τὴν νέαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν. Διὰ δὲ τοῦτο ἀμφοτέροι δὲν ἐπεβλήθησαν, οὕτως εἶπεν, ὡς οἱ πρῶτοι, εἰς τὴν πολιτείαν διὰ πλεονεκτημάτων ἀνεξαρτήτων τοῦ νέου πολιτεύματος, διὰ τοῦ γένους, διὰ τοῦ πλοῦτου, διὰ πολεμικῶν κατορθωμάτων, ἀλλὰ μᾶλλον προέκυψαν ἐκ τῶν σπλάγχων αὐτῶν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, διὰ τῆς ἐπ' αὐτῆς προσωπικῆς καὶ πολιτικῆς ἐνεργείας αὐτῶν.

Ἄλλ' οἱ χαρακτήρες αὐτῶν οὐσιωδῶς ἀπ' ἀλλήλων διέφερον.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο, ἐκ τῶν σπανιωτάτων ἐκείνων ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἡ φύσις αὐτῆ λαμβάνει τὸν κόπον νὰ γεννήσῃ, ἐτοιμοὺς εἰς τὸ νὰ μεγαλοουργήσωσι· διότι οὐχὶ διὰ παιδείας τινὸς καὶ πείρας ἀνθρωπίνης, ἀλλὰ δι' ἐμφύτου συνέσεως διέκρινεν ἀμέσως τὰς τε παρούσας περιπλοκάς καὶ τὰς μελλούσας δυσκολίας, καὶ ἤξευρε πάντοτε τί πρέπει νὰ γίνῃ εἰς ἐκάστην περίστασιν. «Ἦν γὰρ ὁ Θεμιστοκλῆς βεβαιότατα δὴ φύσεως ἰσχυρὸν δηλώσας, καὶ διαφερόντως τι ἐς αὐτὸ μᾶλλον ἐτέρου ἄξιος θαυμάσαι· οἰκεία γὰρ ξυνέσει καὶ οὔτε προμαθῶν, ἐς αὐτὴν οὐδὲν οὔτε ἐπιμαθῶν, τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής.. καὶ τὸ ζῦμπαν εἶπεν, φύσεως μὲν δυνάμει, μελέτης δὲ βραχύτητι, κράτιστος δὲ οὗτος αὐτοσχεδιάζειν τὰ δέοντα ἐγένετο», λέγει ὁ Θουκυδίδης ἐν τῇ ἀμιμήτῳ εἰκόνι, ἣν ἔγραψε τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός. Ἦτο πρὸς τοῦτοις ὁ Θεμιστοκλῆς οὕτω παράφορος πρὸς δόξαν, καὶ πράξεων μεγάλων ὑπὸ φιλοτιμίας ἐραστής, ὥστε λέγεται ὅτι τὸ ἐν Μαραθῶνι κατόρθωμα τοῦ Μιλτιάδου δὲν ἄφηγεν αὐτὸν νὰ ἡσυχάσῃ, βέβαιον δὲ εἶναι, ὅτι ὄχι κύριον, ἀλλὰ μόνον σκοπὸν τοῦ βίου ἔσχε πῶς νὰ δοξασθῇ καὶ νὰ μεγαλοουργήσῃ, μηδενὸς πρὸς τοῦτο φειδόμενος τρόπου, εἴτε ἀγαθοῦ εἴτε πονηροῦ. Ἐπὶ πᾶσι δὲ ἐπιτηδειότατος ἀνεδείχθη εἰς ὅλα τὰ ποικίλα μηχανήματα, τὰ ὅποια εἶναι καταδεδικασμένον νὰ μεταχειρίζηται ὁ δημόσιος ἄνθρωπος ἐν ταῖς κοινοβουλευτικαῖς πολιταῖς, ἤξεύρων πῶς νὰ σχηματίσῃ, πῶς νὰ συντηρήσῃ, πῶς νὰ αὐξήσῃ, πῶς νὰ κυβερνήσῃ πολιτικὴν μερίδα, πῶς νὰ καταπολεμήσῃ τὴν ἀντίπαλον, παρευρισκόμενος πάντοτε εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ δικαστήριον, γνωρίζων κατ' ὄνομα ὅλους σχεδὸν τοὺς πολῖτας, ἐτοιμὸς πάν-

τοτε να συμβουλευση τους φίλους του και έτοιμος να επιβουλευση τους εχθρούς.

Ο Ἀριστείδης οὔτε τὴν ὀξύνοϊαν, οὔτε τὴν ἐπίνοϊαν, οὔτε τὴν πρόνοϊαν τοῦ Θεμιστοκλέους εἶχεν. Ὁ Ἀριστείδης ἦτο ἀνὴρ γενναῖος, ἔμπειρος, φιλόπατρις, ὅστις ἔπραττεν ὅ,τι ἐνόμιζεν ἐκάστοτε καθῆκον αὐτοῦ, καὶ ἀνεζήτει ποῖον εἶναι τὸ καθῆκον τοῦτο, ὀδηγούμενος ὑπὸ τῶν πιθανῶν ὑπολογισμῶν τῆς ἀνθρωπίνης συνέσεως, οὐχὶ περιαιυαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐκλάμφσεων τοῦ ὑπερφουοῦς πνεύματος, δι' ὃ διακρίνονται οἱ καλούμενοι μεγάλοι ἄνδρες ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ὁ συνετὸς ἀνὴρ βαδίζει ἐν τῷ μέσῳ τῶν περιπλοκῶν τοῦ πολιτικοῦ βίου, ὡς ἀνθρωπος πορευόμενος πεφυλαγμένως ἐν νυκτὶ ζοφερᾷ, δι' ὁδοῦ τὴν ὅποιαν ἢ οὐδόλως ἢ ὀλίγον γνωρίζει. Τοιοῦτος ἦτο ὁ Ἀριστείδης. Ὁ μέγας ἀνὴρ βαδίζει διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἀδιστακτικῶς καὶ θαρροῦντως, φωταγωγούμενος ὑπὸ ἀστέρου εἰς πάντα ἄλλον ἀφανοῦς· τοιοῦτος ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς. Καὶ δὲν ἦτο μὲν ἄμοιρος φιλοδοξίας ὁ Ἀριστείδης, διότι ἀνευ φιλοδοξίας τινὸς οὐδὲν μέγα κατορθοῦται. Ἀλλ' ἡ φιλοδοξία αὐτοῦ ἦτο ἄλλη ἢ ἡ τοῦ Θεμιστοκλέους φιλοδοξία. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπεζητεῖ ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ἀρχὴν, ἵνα δι' αὐτῆς μεγαλοουργήσῃ· ἐπόθει τὴν ἀρχὴν καὶ ὁ Ἀριστείδης, καὶ, ἐπιτραπείσαν, διεξήγεν αὐτὴν φιλοτίμως· ἀλλὰ περιέμενε νὰ τῷ ἐπιτραπῇ ὑπὸ τῆς οἰκείας τῶν συμπολιτῶν προαιρέσεως, μὴ ἀγωνιζόμενος ν' ἀρπάσῃ αὐτήν, μηδὲ διαιρῶν τὴν πόλιν εἰς δύο στρατόπεδα καὶ προσπαθῶν νὰ νικήτῃ διὰ τοῦ ἐτέρου. Καθ' ὅλα λοιπὸν ταῦτα, δύναμιν φύσεως, δύναμιν φιλοδοξίας, δύναμιν ἐνεργείας, ἦτο ὁ Ἀριστείδης ὑποδεέστερος τοῦ Θεμιστοκλέους.

Ἀλλ' εἶχεν ὁ Ἀριστείδης ἀρετὴν τινά, ἧς ὅλως ἔστερεῖτο ὁ Θεμιστοκλῆς, καὶ ἧς ἕνεκα ὁ πρῶτος κατίσχυσεν ἐπὶ τέλος τοῦ τοσοῦτον μεγαλοφουοῦς ἐκείνου ἀντιπάλου. Εἶπομεν ἔτι ὁ Θεμιστοκλῆς οὐδενὸς ἐφείδετο τρόπου ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ, μεταχειριζόμενος ἐπὶ τούτῳ ἀδιστακτικῶς καὶ βίαν καὶ ἀδικίαν. Τὸ δὲ δεινότερον, ὠφελεῖτο ἐκ τῆς ἐξουσίας ἣν ἔλαβεν, ἵνα δωροδοκῆται ἀναφανδόν. Τοῦ Ἀριστείδου ἐξ ἐναντίας τὸ φιλοδίκαιον καὶ τὸ ἀκέραιον τοῦ χαρακτῆρος κατέστη παροιμιῶδες ἐν τῇ ἀρχαιοῦτητι. Πολλάκις διετέλεσεν ἀρχων· πολλάκις διαιτητῆς ἰδιωτικῶν δικῶν· ἐπὶ τέλος ἀνεδείχθη ναύαρχος καὶ πρῶτος αὐτὸς ἔταξε τοὺς φόρους τῶν συμμάχων, ὥστε μυρίας ἔσχεν ἀφορμὰς νὰ

πλουτήσῃ, ἀλλὰ ποτὲ δὲν εὐρέθη ἄνθρωπος νὰ εἰπῇ ὅτι ὁ Ἄριστείδης ἠδίκησεν ἢ ἐβίασέ τινα, ἢ ἐμίανε τὰς χεῖρας σφετερισθεῖς χρήματα εἴτε δημόσια, εἴτε ἰδιωτικά. Ὁ σχεδὸν σύγχρονος αὐτοῦ Ἡρόδοτος, μνημονεύων τοῦ ἀνδρός, λέγει, «τὸν ἐγὼ νενόμικα, πυνθανόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἄριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν Ἀθήναις καὶ δικαιοτάτον». Καὶ ἕτερος σύγχρονος αὐτοῦ, ὁ Ῥόδιος ποιητῆς Τιμοκρέων*, ἐπαινεῖ τὸν ἀγαθώτατον, τὸν λῶστον Ἄριστείδην, καθαπτόμενος πικρότατα τοῦ Θεμιστοκλέους :

Ἄλλ' εἰ τύγε Πausανίαν, ἢ καὶ τύγε Ξάνθιππον αἰνέεις
ἢ τύγε Λευτυχίδαν, ἐγὼ δ' Ἄριστείδαν ἐπαινέω
ἄνδρα ἱερῶν ἅπ' Ἀθανῶν
ἐλθεῖν ἕνα λῶστον, ἐπεὶ Θεμιστοκλῆ ἤχθαρε Λατώ*,
ψεύσταν, ἄδικον, προδόταν, ὃς Τιμοκρέοντα
ξεῖνον ἐόντ' ἀργυρίοισι κυβαλικοῖσι* πεισθεῖς οὐ κατᾶγεν
εἰς πατρίδ' Ἰάλυδον, λαβῶν δὲ
τρί' ἀργύρου τάλαντ' ἔβα πλέων εἰς ὄλεθρον,
τοὺς μὲν κατὰγων ἄδικως, τοὺς δ' ἐκδιώκων, τοὺς δὲ καίνων*,
ἀργυρίων ὑπόπλεως.

Καὶ ταῦτα μὲν πάντα οὔτε μονοδικά, οὔτε σπάνια ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι. Παντοῦ καὶ πάντοτε κατὰ δυστυχίαν, ἄνδρες κατὰ τᾶλλα θαυμαστοί, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς αὐθαιρεσίας καὶ τῆς δωροδοκίας· οἱ Σόλωνες καὶ οἱ Ἄριστεῖδαι ὑπῆρξαν ἀεὶ ποτε σπάνιοι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἄλλ' ὅ,τι θεωροῦμεν τὰ μάλιστα ἀξιομνημόνευτον καὶ χαρακτηριστικόν, εἶναι ἡ κρίσις, τὴν ὅποیان ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐξέφερεν ἐπὶ τέλους περὶ τῶν δύο ἐκείνων τοσούτῳ ἀντιθέτων χαρακτήρων. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἔσωσε τὰς Ἀθήνας, ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἡμποροῦμεν νὰ εἰπώμεν εἰς τὴν Σκλαμῖνα. Ὁ Ἄριστείδης ἐξεπλήρωσε μὲν ἀεὶ ποτε τὸ καθῆκον αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶχε βεβαίως ἴσον τοῦ Θεμιστοκλέους δικαίωμα εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς πατρίδος. Καὶ ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τέλους ἐσεδάσθησαν, ἐτίμησαν καὶ ἠγάπησαν τὸν Ἄριστείδην ἀσυγκρίτῳ λόγῳ πλειότερον τοῦ Θεμιστοκλέους· τοσούτῳ εὐγενῆς ἦτο ἡ φύσις τοῦ λαοῦ ἐκείνου, τοσαύτην εὐλάβειαν ἠσθάνετο πρὸς τὴν χρηστότητα καὶ τὴν ἀκεραιότητα, τοσαύτην ἀκαταμάχητον ἀποστροφὴν πρὸς τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν δωροδοκίαν. Ὡσαύτως ἐν τῇ παρελθούσῃ ἑκατονταετηρίδι πολλοὶ ἦσαν, ὡς μὴ ὤφελεν, ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ δωρο-

δοκούμενοι πολιτικοὶ ἄνδρες· ἀλλ' ἅμα ἀνεφάνη ὁ ἀείμνηστος Γουλιέλμος Πίττ* ὁ πρεσβύτερος καὶ ἀνεδείχθη χρημάτων κρείσσων, οὔτε τὸ ἀπὸ τοῦ γένους ἀξίωμα, οὔτε ὁ ἀκαταμέτρητος πλοῦτος, οὔτε ἡ εὐγλωττία τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ, οὔτε ἡ πρὸς τούτους βασιλικὴ εὐνοία ἴσχυσαν νὰ ἀποτρέψωσι τὸν ἀγγλικὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ νὰ προτιμήσῃ τῶν δωροδόκων ἐκείνων τὸν χρηστὸν ἄνδρα, καὶ νὰ ἀνυψώσῃ αὐτὸν εἰς τὰ ὑπατα τῶν λειτουργημάτων, καὶ μέχρι λατρείας νὰ σεβασθῇ. Τοῦτο εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν ἀληθῶς μεγάλων ἐθνῶν. Ὡς ἐξ ἀνθρώπων συγκείμενα, δὲν εἶναι βεβαίως καὶ ταῦτα ἄμετοχα ἁμαρτημάτων· ἀλλ' ἔχουσιν ἔμφυτόν τινα ἀποστροφὴν πρὸς τὴν κακίαν καὶ ἀκαταγώνιστον πρὸς τὴν ἀρετὴν εὐλάβειαν.

1885.

Ἐ Ο Φωκίων.

Σπυρ. Λάμπρου.

Ἐ Ο Φωκίων, καίπερ ἐκ ταπεινοῦ καταγόμενος γένους, δὲν ἔμεινεν ἀπαίδευτος, ἐκ δὲ τῆς μετὰ τοῦ Πλάτωνος ἀναστροφῆς ἐκαρπώθη διαλεκτικὴν εὐχέρειαν, ἣτις ἦτο τὰ μέγιστα χρήσιμος εἰς ἄνδρα οἶος αὐτός.

Ἀληθῶς ὁ Φωκίων ἔδλεπε μετ' ἄλλους τοὺς τότε πρᾶσσοντας τὰ κοινὰ ὡς ἀπὸ κλήρου διανεμηθέντας ἐν ἑαυτοῖς τὸ στρατήγιον καὶ τὸ βῆμα, καὶ ἄλλους μὲν ἀσχολουμένους μόνον περὶ τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν λογογραφίαν, ἄλλους δὲ αὐξάνοντας ἑαυτοὺς διὰ τῆς στρατηγίας καὶ τοῦ πολέμου. Καταμερισμὸς τοιοῦτος περὶ τὸ πολιτεύεσθαι ἀπήρσκεν εἰς τὸν Φωκίωνα, ὅστις ἤθελε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους καὶ Ἀριστείδου καὶ Σόλωνος, ὅτε οἱ πολιτευόμενοι διέτριβον ὁμοῦ περὶ τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ πολεμικά, οὐδὲ κατεκερμάτιζον τὴν πολιτείαν. Περὶεργον δὲ εἶναι τοῦτο, ὅτι ἦτο ῥήτωρ ἅμα καὶ στρατηγὸς ἴσα ἴσα ἐκεῖνος ὁ ἀνὴρ, ὅστις δημηγορῶν μὲν συνεβούλευε πάντοτε τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἡσυχίαν, ἐκστρατεύων δὲ ἦτο εἴπερ τις καὶ ἄλλος φιλόπατρις καὶ γενναῖος.

Ἐ Ο Φωκίων ἦτο νεανίας ἀκόμη, ὅτε συνεστράτεψε μετὰ τοῦ Χαβρίου, ὅστις ἠγάπα καὶ προήγεγν αὐτόν, ἐν δὲ τῇ κατὰ τὴν Νάξον ναυμαχίᾳ ἔδωκεν εἰς τὸν νεαρὸν συμπολεμιστὴν τὴν ἡγεμονίαν τοῦ εὐωνύμου κέρατος τοῦ στόλου, ἐν ἣ διακριθεὶς οὐ μικρὸν συνετέλεσεν εἰς τὴν περιφανῆ ἐκείνην νίκην τοῦ Χαβρίου.

Ἐν ταῖς στρατείαις πάντες ἐθαύμαζον τὴν καρτερίαν καὶ σκληρωγίαν τοῦ στρατηγοῦ, ὅστις ἦτο ἀληθὲς τέκνον τοῦ λαοῦ, διὰ τῆς ἰδίας ἀναδειχθὲν ἀξίας. Βλέποντες αὐτὸν βαδίζοντα ἀνυπόδητον καὶ γυμνὸν πλὴν ἢ ὅταν τὸ ψῦχος ἦτο ὑπερβάλλον, συνεθίζον νὰ παίζωσι λέγοντες, ὅτι ἦτο σύμβολον βαρέος χειμῶνος ὁ Φωκίων ἐνδεδυμένος. Ἐνῶ δὲ εἶχε γνωσθῆ ὡς ἀνὴρ συμβιβαστικὸς μὲν, ἀλλὰ ψυχραίμος καὶ πιστὸς ἐκτελεστής τοῦ καθήκοντος καὶ τῶν διαταγῶν τῆς πόλεως, ἐν ὅσῳ ἀκόμη αἱ Ἀθηναῖαι εἶχον ἡγεμονίαν κατὰ θάλασσαν τὸ ὄνομά του ἦτο ἀγαπητὸν εἰς τοὺς συμμάχους, οἵτινες ἠγάπων τὴν χρηστότητα αὐτοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Τοιαύτας ἔχων στρατιωτικὰς ἀρετὰς ὁ Φωκίων προσεῖλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀπένειμαν ἐκουσίως εἰς αὐτὸν ἐν τεσσαράκοντα καὶ πέντε ὄλαις ἀρχαιρεσίαις τὴν στρατηγίαν, τιμώντες διὰ τῆς ἰσοβίου οὕτως εἰπεῖν ἀνακηρύξεις τὴν ἐμπειρίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ῥώμην καὶ τὸ σύνολον ἐκεῖνο τῶν ἀρετῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἀγαθὸς πολίτης ἠξιώθη τῆς ἐπιζήλου προσωνομίας τοῦ χρηστοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος εἶχεν ὁ Φωκίων τὸν αὐστηρὸν καὶ φρόνιμον χαρακτήρα, ἐφ' ᾧ διεκρίνετο οὐ μόνον ἐν πολέμῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ. Οὐδέποτε τις τῶν Ἀθηναίων εἶδεν αὐτὸν οὔτε γελάσαντα οὔτε κλαύσαντα οὐδ' ἔχοντα τὴν χεῖρα ἐκτὸς τῆς περιβολῆς, ὅτε ἤθελε τύχει ἐνδεδυμένος. Οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἦτο ἐπίσης σκυθρωπὸς μὲν τὴν ὄψιν, δριμύς δὲ καὶ τραχὺς ἐν τοῖς λόγοις, οὐδαμῶς σκοπῶν νὰ θωπεύσῃ τὰ πλήθη ἐκεῖνα, ἅτινα ἐξέλεγον αὐτὸν καθ' ἕκαστον ἔτος στρατηγόν. Ὁ λόγος αὐτοῦ ἦτο βραχὺς καὶ συνεπτυγμένος. Οὐδὲν ἐσκέπτετο ὁ Φωκίων μᾶλλον ἢ πῶς δύναται ν' ἀφαιρέσῃ τι ἐκ τῶν λόγων, οὐς ἔμελλε νὰ ἐκφωνήσῃ ἐνώπιον τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' εἶχεν ὁ λόγος αὐτοῦ ἐν ἐλαχίστῃ λέξει νοῦν πλεῖστον, καὶ ἐνυπῆρχεν ἐν αὐτῷ τι τὸ προστακτικὸν καὶ αὐστηρὸν καὶ πικρὸν. Ἦτο λόγος στρατιώτου, τοῦτο μόνον ἔχων τὸ ἀπόλεμον, ὅτι ὁ Φωκίων συνηγόρει πάντοτε ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Οὕτως ὡς ῥήτωρ ἦτο ὁ Φωκίων διὰ τε τὴν ἀντίθεσιν τῶν ἰδεῶν καὶ τὴν διαφορὰν τοῦ λόγου τὸ ἄκρως ἐναντίον τοῦ Δημοσθένους, ὅστις οὐδαμῶς κατεφρόνει αὐτοῦ ὡς τῶν ἄλλων ῥητόρων, ἀλλὰ συνεθίζε νὰ ἐπυρομάζῃ αὐτὸν κοπίδα τῶν λόγων του.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ ἀνὴρ, ὅστις ὅλως ἀντιθέτως πρὸς τὸν Δημοσθένη ἐφρόνει ὅτι αἱ Ἀθηναῖαι δὲν εἶχον τὴν δύναμιν τῆς ἀντιστάσεως

καὶ ὅτι ἦσαν ἀνίκανοὶ νὰ ἐπιχειρήσωσι πόλεμον μέγαν. Ἄλλ' ἦτο εἰρηνικὸς ἐκ πεποιθήσεως, καὶ πρέπει ἡ πολιτεία αὐτοῦ νὰ διακριθῆ ἀπὸ τὴν τοῦ Εὐδοῦλου* καὶ τῶν μισθίων ῥητόρων, μεθ' ὧν συνετάσσετο ἐκ συμπτώσεως ἀπλῆς. Τοιοῦτος ὢν ὁ Φωκίων ἐδραφε μὲν τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα ἤδη ἐπὶ Φιλίππου, μετὰ δὲ τὴν ἐν Χαιρωνεῖα μάχην, ἀποδεχόμενος τὴν ἀνάγκην σιωπηρᾶς ὑποταγῆς τῶν Ἀθηνῶν εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὡς ὄργανον τῆς ξένης δυναστείας. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἔπραξεν ἀπὸ γνώμης ἀγαθῆς καὶ ἐν εἰλικρινεῖ πρὸς τὴν πατρίδα ἀφοσιώσει. Οὐδέποτε δ' ἐμόλυνεν αὐτὸν ὡς ἄλλους τῶν συγχρόνων τὸ μακεδονικὸν χρυσίον, ὅπερ ἀπεδίωκε μετὰ περιφρονήσεως σωρευόμενον εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἀρκοῦμενος εἰς τὴν λιτὴν αὐτοῦ καὶ εὐτελεῖ διαιταν, ἣν συνεμερίζετο ἢ σώφρων αὐτοῦ καὶ ἀφελῆς γυνή. Καὶ ἠδύνατο καυχωμένη ἢ σύζυγός του νὰ εἶπῃ ποτὲ πρὸς τὴν ξένην, τὴν ἐπιδεικνύουσαν εἰς αὐτὴν τὰ πλούσια λιθοκόλλητα κοσμήματά της, ὅτι ἐκείνης κόσμος ἦτο ὁ Φωκίων, ὃν εἰκοστὴν τότε φορὰν εἶχον ἐκλέξει στρατηγὸν οἱ Ἀθηναῖοι.

Οὐδ' ἐλησμόνησεν ἡ γενέτειρα τὸν χρηστὸν αὐτῆς πολίτην, ἀλλὰ καὶ μετὰ αἰῶνας ἐδείκνυον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς ξένους τὴν σφριζομένην οἰκίαν τοῦ Φωκίωνος, κεκοσμημένην διὰ χαλκῶν λεπίδων*, τὰ δὲ ἄλλα λιτὴν καὶ ἀφελῆ, ὡς λιτός καὶ ἀφελῆς ὑπῆρξε πάντοτε ὁ ἰσόδιος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων.

1888.

Β'. ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.

Παρατηρήσεις περὶ τῶν μηδικῶν πολέμων.

Κ. Παπαρηγοπούλου.

...Ἐνταῦθα ἀπολήγει ἡ διήγησις ἡμῶν περὶ τῶν μεγάλων ἀγῶνων, τοὺς ὁποίους ἠγωνίσθη τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πέμπτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος ἐν τε τῇ κυρίως Ἑλλάδι καὶ ἐν Σικελίᾳ. Ἐκ τῶν πολέμων τούτων ὁ μᾶλλον λόγος ἀξίος ὡς πρὸς τὴν τύχην τοῦ τε ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος ὑπῆρξε βεβαίως ὁ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι διεξαχθεὶς· διότι, ἂν ὁ ἑλληνισμὸς κατεβάλλετο μὲν ἐν Σικελίᾳ, κατίσχυε δὲ ἐν τῇ μητροπόλει, ἤθελον ἀποκοπῆ καὶ μαρανθῆ κλάδοι μόνον τινὲς τοῦ ἑλληνικοῦ δένδρου, ἀλλὰ ὁ περισθθεὶς κορμὸς ἤθελε παραγάγει ἅπαντας τοὺς περικαλλεῖς αὐτοῦ καρπούς· ἐνῶ,

ἂν ἐξεναντίας ὁ ἑλληνισμὸς κατίσχυε μὲν ἐν Σικελίᾳ, κατεβάλλετο δὲ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, ἤθελε κεραυνωθῆ καὶ νεκρωθῆ αὐτὸς αὐτοῦ ὁ κορμὸς. Τούτου ἕνεκα εἰς τοὺς ἐνταῦθα γενομένους ἀγῶνας ἐπεστήσαμεν ἰδίως ἄχρι τοῦδε καὶ θέλομεν ἐτι ἐπιστήσαι ἐπ' ὀλίγον τὸν νοῦν.

Ὅταν ἐνθουμηθῶμεν τὴν ἀναρίθμητον κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν δύναμιν, τὴν ὅποίαν ὁ Ξέρξης ἐπήγαγε κατὰ τῆς Ἑλλάδος· τὴν ἐνότητα τῆς θελήσεως, ἣτις ἐκίνει τὴν μεγάλην ταύτην στρατιάν· τὴν ἐξαίρετον γενναιότητα, ἣν ἔδειξαν οἱ ἄνδρες τοῦ στρατοῦ τούτου, καὶ μάλιστα ἰδίως οἱ Πέρσαι· τοὺς πολλοὺς Ἕλληνας, τοὺς μετὰ τῶν πολεμίων συνταχθέντας καὶ ἐξ ὧν τινες εἶχον ἴδιον συμφέρον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκστρατείας· τοὺς πολλοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἔμειναν ὄλως ἀμέτοχοι τοῦ ἀγῶνος· τελευταῖον τὴν ἐπανεληγμένην ἀλλόκοτον ἀδράνειαν καὶ διχόνοιαν τῶν ὀλίγων Ἑλλήνων, ὅσοι συνωμολόγησαν τὴν περὶ τὸν Ἴσθμὸν συμμαχίαν ἵνα ἀντιταχθῶσιν εἰς τοὺς βαρβάρους, δικαιούμεθα τῇ ἀληθείᾳ νὰ θέσωμεν ἐνταῦθα αὐτὴς τὸ ζήτημα, πῶς ἐπὶ τέλους ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες; καὶ αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ συγκεφαλαιώσωμεν τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας τοῦ ἀποτελέσματος τούτου αἰτίας, ἃς ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ ἀναφέρωμεν ἐκ διαλειμμάτων ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ λόγου ἡμῶν.

Πρωτίστη καὶ κυριωτάτη αἰτία τῆς ἥττης τῶν Περσῶν ἦτο ἡ εὐήθεια, ἡ δειλία καὶ καθόλου εἰπεῖν ἡ οἰκτρὰ ἀνικανότης τοῦ Ξέρξου, ἣτις ἀπέβη τόσῳ μᾶλλον ὀλεθρία ὅσῳ ἡ θέλησις αὐτοῦ ἦτο παντοδύναμος· ἂν ἐπεχειρεῖ τὸ ἔργον ἀνὴρ οἷος ὁ Κύρος δυσκόλως δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἔκβασις αὐτοῦ ἤθελεν ἀποβῆ ὁμοία. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν ἔτει 479 ἡ ἐπιχειρήσις ἐπετράπη εἰς τὸν Μαρδόνιον. Ἀλλὰ παρεκτός ὅτι καὶ ὁ Μαρδόνιος αὐτὸς ἐπραξεν, ὡς εἶδομεν, πολλὰ σφάλματα, εἶχε πρὸς τούτοις τὸ μειονέκτημα ὅτι δὲν ὑπεστηρίζετο πλέον ὑπὸ ναυτικῆς τινος δυνάμεως. Καὶ ἐνῶ ἐπὶ τῆς πρώτης καὶ κυρίας αὐτῶν ἐκστρατείας, τῆς ἐν ἔτει 480 γενομένης, οἱ Πέρσαι εἶχον τὸ δυστύχημα νὰ ἀγωνταὶ ὑπὸ ἡγεμόνος ἀσθενεστάτου, οἱ Ἕλληνες ἀνέδειξαν ἐξεναντίας τότε ἕνα τῶν μᾶλλον μεγαλεπήβολων καὶ πολυμηχάνων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν ἀναφέρει ἡ ἱστορία, ὅστις κατώρθωσε, κατὰ τὴν κρίσιμον τοῦ ἀγῶνος στιγμὴν, νὰ καταναγκάσῃ εἰς ἕνωσιν

δλας τὰς διαφωνούσας θελήσεις καὶ νὰ ὑπαγάγῃ αὐτὰς ὑπὸ τὴν ὑπερτάτην ἑαυτοῦ ἀρχήν.

Ἄλλὰ, πλὴν τῆς ἀθλίας τοῦ περσικοῦ στρατοῦ ἡγεμονίας, τοσαύτη ἦτο ἐν γένει ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ ἀδυναμία, ὥστε, μετὰ τὸ ἐν Σαλαμῖνι ἀτύχημα, ἀκεραίου ἔτι ὄντος τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, ὅλοι ἐφάνησαν πρόθυμοι νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν περὶ ὑποχωρήσεως διάθεσιν τοῦ Εἰρξου, ἐν Πλαταιαῖς δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ ἔφυγεν ἀμαχητί, ἅμα ἔπεσεν ὁ Μαρδόνιος· ἐνῶ τοσαύτη ἦτο ἡ ἠθικὴ δύναμις τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα τῶν Ἀθηναίων, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἐν Θερμοπύλαις συμφορὰν, καὶ μετὰ τὴν ἐπανειλημμένην ἄλωσιν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ μετὰ τὰς λαμπρὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου περὶ συμμαχίας, ἔδειξαν ἐθελοθυσίαν καὶ καρτερίαν, ἣτις καὶ μόνῃ ἤθελεν ἴσως ἀρκέσει ἵνα ὑπερισχύσωσιν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ.

Ἐπὶ πᾶσιν ὁ ὀπλισμὸς καὶ ὁ τρόπος τοῦ πολεμεῖν τῶν Περσῶν κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, μάλιστα δὲ κατὰ γῆν, ἦτο ἀσυγκρίτως ὑποδεέστερος τοῦ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες πρωιμώτατα ἐνόησαν ὅτι ὅπλα τελειότερα, σύντονος ἀσκήσις, εὐρυθμὸς παράταξις καὶ κινήσις εἶναι πλεονεκτήματα, τὰ ὅποια δὲν δύναται ν' ἀναπληρώσῃ οὐδ' ἡ μεγίστη ἀνδρεία.

Ἐνὶ λόγῳ οἱ Ἕλληνες, καίτοι ἀπεστερημένοι κοινῆς τινος ἀρχῆς καὶ διευθύνσεως, καίτοι εὐάριθμοι μείναντες, ὑπερίσχυσαν διὰ τὴν ἠθικὴν αὐτῶν δύναμιν, ἧς ἕνεκα παρήγαγον ἡγεμόνα ἑξοχον, ἐθυσίασαν προθύμως ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τὴν ἐστίαν αὐτῶν καὶ τὴν περιουσίαν, καὶ διωργάνωσαν τὴν πρώτην τακτικὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, ἧς μνημονεύει ἡ ἱστορία· ἐνῶ οἱ Πέρσαι, ἐρειδόμενοι εἰς μόνῃν τὴν ὕλικήν, τὴν κτηνώδη δύναμιν, ἐφάνησαν, ὅπως λέγει ὁ Ἡρόδοτος, «ἀνεπιστήμονες καὶ οὐκ ὅμοιοι τοῖσι ἐναντίοισι σοφίην» καὶ ἅμα βλέποντες τὴν ὕλικὴν ἐκείνην δύναμιν παθοῦσαν ἤτταν τινα, ὑπελάμβανον ἀμέσως ὡς βεβαίαν τὴν δλὴν αὐτῶν ἀπώλειαν· καὶ οὐ μόνον δὲν ἔφερον εἰς μέσον ἄνδρας μεγαλοφρεῖς, ἀλλ' οὐδ' ὀπῆρξαν τοῦλάχιστον ἱκανοὶ νὰ ἐκτιμήσωσι τὴν σύνεσιν τῶν συμβουλῶν, ὅσας ἔδωκαν αὐτοῖς οἱ παρ' αὐτοῖς Ἕλληνες, ὁ Δημάρατος καὶ ἡ Ἀρτεμισία.

Ἄλλ' ἵνα κατανοήσωμεν ἔτι εὐκρινέστερον καὶ σταθμίσωμεν ἔτι δικαιοτέρον τὰ μεγάλα γεγονότα, περὶ ἃ διατρέβομεν, ἀνάγκη νὰ προσεπιφέρωμεν δύο τινά: πρῶτον, ὅτι τὰ κυριώτατα τῶν προ-

τερημάτων, δι' ὧν ὑπερίσχυσαν οἱ Ἕλληνες, τὴν μεγαλοφυΐαν, τὴν ἐθελοθυσίαν, τὴν καρτερίαν, τὰ ἀνέδειξαν ἰδίως οἱ Ἀθηναῖοι, ὧν ἄνευ, ὡς ὀρθότατα παρετήρησεν ὁ Ἡρόδοτος, οἱ Ἕλληνες δὲν ἠθελον ἴσως διαφύγει τὴν μηδικὴν κυριαρχίαν· δεύτερον, ὅτι οἱ μηδικοὶ πόλεμοι, καίτοι λαβόντες οἶαν ἔλαβον σωτήριοι ἐκδασιν, δὲν ἠθελον ἀποθῆ τοσοῦτω λόγου ἄξιοι ὡς πρὸς τὴν ὄλην ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, οὐδὲ περιποιήσει τηλικούτον ἀξίωμα εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι πάλιν, ἀντὶ νὰ ἐξαντλήσωσι τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ, στομώσαντες ἐξεναντίας αὐτὰς καὶ ἀναπτύξαντες, δὲν ἐπεχείρουν ἀμέσως ἔπειτα τὴν ἴδρυσιν τοῦ μεγάλου ἐκείνου κράτους, τὸ ὅποτον εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς τῶν Ἀθηναίων ἡγεμονίας, καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου παρήχθησαν κυρίως τὰ πολιτικά, τὰ διανοητικά, τὰ τεχνικὰ ἀριστουργήματα, ἐν οἷς ἀποκορυφούται ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς πολιτισμός.

Δὲν ἀρκεῖ τῶν ἑνὸς ἔθνος νὰ ἀνακτῆσῃ ἢ νὰ διασώσῃ τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα φημισθῇ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὅσον οἱ προπάτορες ἡμῶν. Πολλὰ καὶ ἄλλα ἔθνη ἠγωνίσθησαν περιφανῶς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν, διὰ τοῦτο ὅμως ἅπαντα δὲν ἠξιώθησαν τοιαύτης τιμῆς. Μία λ.χ. μοῖρα τοῦ καθ' ἡμᾶς ἑλληνισμοῦ ἀνέκτησε τὴν αὐτονομίαν διὰ κατορθωμάτων, ὧν πολλὰ ὑπῆρξαν ἐνάμιλλα τῶν πρὸ μικροῦ ἱστορηθέντων· ἀλλ' ἐὰν ἡ αὐτονομία τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ περιορισθῇ εἰς τὴν ἄχρι τοῦδε ἀπελευθερωθεῖσαν μικρὰν τῆς γῆς γωνίαν, ἐὰν ὁ ἑλληνισμὸς οὗτος δὲν συμπληρώσῃ τὴν ἐντολήν, ἣν προσδοκᾷ παρ' αὐτοῦ ὁ κόσμος, ἐὰν δὲν ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς ἀναμορφώσεως τῆς ἀνατολῆς, ὁ ἀγὼν αὐτοῦ δὲν θέλει βεβαίως τιμηθῆ ὅσον ὁ ἀρχαῖος, οὐδ' ὅσον ὁ ἀγὼν τῶν ὁμοσπόνδων πολιτειῶν τῆς Ἀρκτικής Ἀμερικῆς. Ἡ νεωτέρα Ἑλλάς, ἐὰν δὲν συμπληρώσῃ τὸ ἔργον, τὸ ὅποτον ἤρχισε πρὸ ἐξήκοντα ἐτῶν, θέλει μᾶλλον ἐξομοιωθῆ πρὸς τὰς πολιτείας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, αἵτινες ἀπέβαλον μὲν τὴν ἰσπανικὴν κυριαρχίαν, ἀλλ' οὐδεμίαν, ἄχρι τοῦδε τοῦλάχιστον, ἐποιήσαντο γενναίαν τῆς ἐλευθερίας χρῆσιν.

Ὑποθέσατε λοιπὸν ὅτι τοιοῦτό τι συνέβαινε καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι· ὑποθέσατε ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐμιμοῦντο τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν ἐξαιρέτως ἀριστεύσαντας ἄλλους Ἕλληνας, τοὺς Σπαρτιάτας, τοὺς Αἰγινῆτας, τοὺς Τεγεάτας, καὶ μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῶν πολεμίων περιωρίζοντο εἰς τὰ μικρὰ συμφέροντα καὶ

πράγματα τῆς ἐνταῦθα Ἑλλάδος· ὑποθέσατε ἐνὶ λόγῳ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐξώρμων ἐπὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ὅλης ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ δὲν ἐδημιούργουν τὸ μέγα αὐτῶν κράτος· εἶναι πρόδηλον ὅτι οἱ μηδικοὶ πόλεμοι δὲν ἤθελον τιμηθῆ ἔν τῇ ἱστορίᾳ ὅσον ἐτιμήθησαν. Διότι μὴ ἀπατώμεθα, οἱ μηδικοὶ πόλεμοι δὲν ἐθαυμάσθησαν καὶ δὲν ἐθρυλήθησαν τοσοῦτῳ εἰμὴ ὡς δόντες ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐξαισίαν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐπίδοσιν, τὴν ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν γενομένην.

Ἄλλ' ἡ ἐπίδοσις αὕτη ἦτο ἄρᾳ γε δυνατόν νὰ γίνῃ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς μικρᾶς Ἀττικῆς; Ἄνευ τῶν λαφύρων τοῦ Κίμωνος καὶ τῶν φόρων τῶν συμμαχίδων πόλεων, ἤθελον ἄρᾳ γε ποτὲ ἐγερθῆ τὰ ἀριστοτεχνήματα τοῦ Φειδίου; Ἄνευ τῶν μεγάλων καὶ ποικίλων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν συμφερόντων, ὧν πρωτεύουσα ἐγένοντο αἱ Ἀθῆναι, ἤθελε ποτὲ λάβει στάδιον ἀνάλογον ἐνεργείας ὁ ὀλύμπιος τοῦ Περικλέους νοῦς; Τὰ ἀκροθίνια* ταῦτα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἕνα εἰς ταῦτα μόνον περιορισθῶμεν, δὲν ἦτο πιθανόν νὰ παραχθῶσιν ἄνευ τῆς τῶν Ἀθηναίων ἡγεμονίας.

1885.

Γ'. ΟΜΑΔΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Ἡ τσολιᾶς.

Παύλου Νιοβάνα.

Τὸ συνθετικώτερον μνημεῖον, τὸ ὅποσον θὰ ἤμποροῦσε νὰ ὀνειρευθῆ ἡ Ἑλλάς διὰ τὴν παλαιὰν καὶ διὰ τὴν νέαν τῆς δόξαν, θὰ ἦτο ἕνα μνημεῖον εἰς δόξαν τοῦ τσολιᾶ. Ἡ ἑλληνικὴ λεβεντιά, ἡ δυναμικὴ ἔκφρασις τῆς φυλῆς, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πλαστικὴν ἀθανασίαν. Ἡ φουστανέλλα ν' ἀναῶῃ ἐπάνω εἰς τὸν στυλοδάτην, ὁ ταπεινὸς τσολιᾶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ Ἡλύσια* τῆς τέχνης. Καὶ θὰ ἐφθάνεν ἴσως τὸ μνημεῖον αὐτό, αὐτὸ μόνον, νὰ ἀναπληρώσῃ χίλια ἄλλα.

Διότι ὁ τσολιᾶς δὲν εἶναι ἀπλῶς ἕνας στρατιώτης ἑνὸς ὄπλου. Εἶναι ἡ συνολικὴ ἐκπροσώπησις τοῦ νέου στρατιωτικοῦ καὶ τοῦ ἡρωικοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι ἡ φουστανέλλα. Καὶ ἡ φουστανέλλα εἶναι ἡ συνθετικὴ ἔκφρασις ὅλων τῶν ὄπλων, ὅλων τῶν ἡρωισμῶν, ὅλων τῶν θυσιῶν ποῦ ἐδόξασαν καὶ ἐγυγάντωσαν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ νέα ἡρωικὴ Ἑλλάς εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ ἕνα σύμ-

βολον και τὸ εὗρηκεν. Εἶναι ὁ τσολιᾶς! Μέσα του ἐκλείσθη ἡ ἱστορία, ἡ παράδοσις, ὁ θρύλος, τὸ ὄνειρον, ἡ φυλὴ! Τὸ πᾶν! Ὅταν τὸ κράτος ἢ γενναῖός τις χορηγὸς θ' ἀποφασίσῃ τὴν ἴδρυσιν τοῦ μνημείου τούτου και εἶπῃ πρὸς τοὺς καλλιτέχνας μας: «Ἵψώσατέ μου, κύριοι, τὸν Εὐζωνον ἐπάνω εἰς τὸ ὠραιότερον μνημεῖον ποῦ θὰ ἠμπορέσετε», θὰ εἶναι ὡσάν νὰ τοὺς λέγῃ: «Ἵψώσατέ μου, κύριοι, εἰς τὴν αἰωνίαν δόξαν τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, τὴν νεότητά του, τὴν ἀνδρείαν του, τὴν ὁρμὴν του, τὸ ἔργον του!». Ἡ φουστανέλλα τὰ λέγει ὄλα, τὰ συγκεντρώνει ὄλα, τὰ κρύπτει ὄλα μέσα εἰς τὰς πτυχὰς της.

Ὅταν ἡ Τέχνη ἠμπορῇ νὰ κλείσῃ τὰ πολλὰ εἰς τὸ ἓνα, μᾶς δίδει τὰ αἰώνια ἀριστουργήματά της. Μήπως αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ μυστήριον τῆς κλασσικῆς ἀπλότητος, τὸ μυστήριον τοῦ λευκοῦ φωτός, ποῦ εἶναι ἡ σύνθεσις ὄλων τῶν χρωμάτων τοῦ ἡλιακοῦ φάσματος; Καὶ ὁ εὐζωνος εἶναι σύμβολον κλασσικόν. Εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ἑλληνικῆς ὁρμῆς. Καὶ ἡ ἑλληνικὴ ὁρμὴ εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ ἑλληνικοῦ ἠρωισμοῦ, ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ πνεύματος τῆς θυσίας, τῆς περιφρονήσεως πρὸς τὸν θάνατον, τῆς δίψης τοῦ ἰδανικοῦ και τῆς ἀποφάσεως διὰ τὴν κατάκτησίν του. Ὁ ταπεινὸς τσολιᾶς, ἡ ἀρσενικὴ αὐτὴ παρθένος τῆς ἑλληνικῆς νεότητος, ὅταν ὠρμοῦσεν ἀελλόπους, ὑπὸ καταιγισμὸν πυρὸς και σιδήρου πρὸς τὰ ὄψη τοῦ Κιλκίς, τοῦ Μπέλες, τοῦ Σκρᾶ, δὲν ὠρμοῦσεν ἀπλῶς διὰ νὰ καταλάβῃ ἓνα ἀπόρθητον ὀχύρωμα. Ὁρμοῦσε διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἰδανικοῦ. Εἶχε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἑλλάδα ἔφερε πρὸς τὸν δρόμον τῶν πεπρωμένων της, και ἦτο ὁ ἴδιος ἡ Ἑλλάς καρφώνουσα τὴν σημαίαν της εἰς τὰ πέρατα τῆς πατρικῆς της κληρονομίας.

Ὅταν ἡ Τέχνη, εἶπα πρὸ ὀλίγου, κατορθῶνῃ νὰ κλείσῃ τὰ πολλὰ εἰς τὸ ἓνα, μᾶς δίδει τὰ αἰώνια ἀριστουργήματά της. Ἄλλ' ἡ Φύσις κάμνει κάποτε τὸ ἔργον τῆς Τέχνης. Συνθέτει, συγκεντρώνει, ἐνσαρκώνει, ρυθμίζει, σκηνοθετεῖ. Δημιουργεῖ μόνῃ της ἀπὸ τὰ πράγματα σύμβολα. Ἴδου ὁ τσολιᾶς! Ἡ Φύσις ἐπῆρεν ἀνδρείαν, ὑπερηφάνειαν, σεμνότητα, ἱπποτισμὸν, ἐπῆρε μίαν ἀκτίνα ἀπὸ τὴν ἀστραπὴν, ἓνα μόνιον ἀπὸ τὸν κεραυνόν, μίαν σταγόνα αἵματος ἀπὸ παρθενικὰ μάγουλα, τὰ ἐζύμωσεν, ἐφύσησεν ὡς ψυχὴν μέσα εἰς τὸ θεῖον αὐτὸ ἀμάλαμα* ἓνα στίχον κλέφτικου τραγουδιοῦ και ἓνα στεναγμὸν φλογέρας τοῦ βουνοῦ, και μᾶς ἐπλα-

σεν ένα άνθρωπον. Τὸν ἔντυσεν ἔπειτα μέσα εἰς ένα λευκόν, φωτεινόν, δροσερὸν κύμα καὶ μᾶς εἶπε : « Παραλάβετε τὸν τσολιᾶν ! ».

Τὸν παρελάδαμεν. Καὶ ὅταν ἐσήμκωνεν ἡ ὥρα τῶν πεπρωμένων τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν ἱερὸν κώδωνα τῆς Φυλῆς, τοῦ εἶπαμεν : « Ἐμπρός » ! Καὶ ὁ τσολιάς ὤρμησε. Καὶ ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποῦ ὤρμησε, δὲν ὑπῆρξε δι' αὐτὸν ἐμπόδιον εἰς τὸν δρόμον του. Βράχοι ἐμπρός του ; Τοὺς ἐκαβαλίκευσε. Κρημνοί ; Τοὺς ἐπήδησε. Στόματα κανονιῶν, ἐξερευγόμενα πῦρ καὶ θάνατον ; Ἐκινήθη κατεπάνω των μὲ τὰ στήθη ἀνοιχτά. « Ἀέρα !... ». Καὶ ὅσοι εἶδαν τὸ θαῦμα αὐτό, εἶπαν : « Ἡ Ἑλλάς ! Ἴδου ἡ Ἑλλάς τῶν θαυμάτων καὶ τῶν τροπαίων. Ἡ Ἑλλάς δὲν ἀπέθανεν. Ἴδου τὴν ! ». Καὶ ἦτον ὁ τσολιάς !

Τί ἄλλο ἀπ' αὐτὸν θὰ ἠμπορούσαμεν λοιπὸν νὰ στήσωμεν ὑψηλότερα τὴν ἐπαύριον τοῦ ἑλληνικοῦ Πάσχα ; Αὐτὸς κατέκτησεν ὅλα τὰ ὕψη. Τὸ ὕψος τοῦ μαρμαρίνου στυλοβάτου τοῦ τὸ ὀφειλομεν ἡμεῖς. Καὶ ἡ Πεντέλη, ἀπὸ τὸν καιρὸν ποῦ ἐχάρισε τὴν λευκὴν τῆς σάρκα διὰ νὰ πλαστοῦν θεοὶ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν αὐτὴν, δὲν ἔχει αἰσθανθῆ παρόμοιον παλμὸν μὲ ἐκεῖνον ποῦ θὰ τάρᾳξη τὰ σπλάγχνα τῆς, ὅταν αὔριον ὁ εὐλαδῆς λατόμος θὰ τῆς ζητήσῃ τὴν δόξαν τοῦ τσολιά.

1920.

Δ'. ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Ο φιλόπονος.

Ἀνδρέου Δασκαράτου.

Ὁ φιλόπονος εὐρίσκεται σήμερα εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας περισσότερο παρὰ εἰς τὴν ἀνωτέραν, ἐκείνην τῶν Κυρίων.

Τὸν βαραίνει ἡ ἀκαμασιά, περισσότερο παρ' ὅ,τι ἡ δουλειὰ βαραίνει τὸν ἀκαμάτη. Ἡ ὀκνηρία κάμνει ἀνυπόφερτη τὴ ζωὴ του. Ἄν εἰς τὸν τόπο του δὲν εὐρίσκη δουλειά, καὶ δουλειὰ ποῦ νὰ εὐχαριστῇ τὴν δραστηριότητά του καὶ τὴν κλίσιν του, φεύγει ἀπὸ τὸν τόπο γυρεύοντας πόρον ζωῆς καὶ πλοῦτον εἰς τὰ ξένα ἢ προστρέχει στὰ ἐκπαιδευτήριά μας ζητῶντας πνευματικὴν μόρφωσιν.

Ἄν ξενιτευθῇ, τραυᾷ σχεδὸν πάντοτε ἀνατολικά, στὰς Ἡγεμονίες, εἰς τὴ Ῥωσία, στὴν Αἴγυπτο, κλπ. Ἀρχίζει εὐθὺς νὰ δου-

λεύη· και δὲν ἄργει ν' ἀρχίσῃ νὰ στέλνῃ χρηματικὰς βοήθειαι εἰς τὸ σπίτι του.

Τὸ ἐπιτήδευμά του προοδεύει, ἐπειδὴ ἐκεῖνος προοδεύει εἰς τὴν γνώρισιν κι' ἐπιτηδειότητα τοῦ ἔργου του· και, ὅσο ἀπλώνεται ἡ ἐπιχειρήσή του, τόσο ἐκεῖνος διπλώνει τὴν ἐνεργητικότητά του.

Πλατυνόμενες οἱ ἐργασίαι του, πολλαπλασιάζονται οἱ ὠφέλειές του. Καὶ σὲ λίγους χρόνους εὐρίσκεται κύριος πλοῦτου, ὅστις τὸν ἀναδιβάζει μεταξὺ τῶν προσώπων τῆς πρώτης κοινωνικῆς τάξεως. Οἱ γνώσεις ἔπειτα και ἡ ἱκανότητα ποῦ ἔλαβε στήν ἀπόκτησιν τοῦ πλοῦτου του τὸν ἱκανώνουν ὥστε νὰ μὴν κάνῃ κακὴν παρρησίαν μεταξὺ τῶν νέων τούτων ὁμοτίμων του.

Ἄν πάλε μείνῃ στὸν τόπο του, και βάλῃ τὴ φιλοπόνια του στὰ γράμματα, τότε, κατεδασμένος εἰς τὴ χώρα, ἂν χωρικός, καταφεύγει εἰς εὐτελεῖ πτωχικὰ δωμάτια. Ἰσχυροῦνται νὰ τρέφεται μὲ στενοχωρίαν· και χάριν τῆς ἐπιδιωκομένης του προκοπῆς διάγει ἀσκητικὴν ὑπαρξιν. Ἄλλ' ἐν ταυτῷ δίδεται εἰς τὴν σπουδὴν μὲ ὄλην τὴν σπαρτιατικὴν ἀπόφασιν τοῦ ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τὰν τῆς προκοπῆς.

Ἰσχυροῦνται συχνὰ ἡ ὑγεία του ἀπὸ τὴν σκληραγωγίαν και ἀπὸ τοὺς κόπους· μὰ τοῦτος εἶναι συνήθως ὁ καλύτερος μαθητῆς τῶν ἐκπαιδευτηρίων. Δὲν ἄργει νὰ φανῇ ἄξιος προγυμναστής τῶν συμμαθητῶν του, και μετέπειτα και καθηγητῆς ἄξιος. Ἄλλὰ τότε τὸν εὐρίσκουμε ἀναδιδομένον και τοῦτον εἰς τὴν πρώτην κοινωνικὴν τάξιν, μεταξὺ τῶν Κυρίων, και θεωροῦμε τιμὴ μας νὰ ἔχωμε τὴ σχέση του.

Νέοι τέτοιοι φιλόπονοι εἶναι οἱ ἀντίθετοι τῶν ὀκνηρῶν νέων. Καὶ ἐνῶ ὁ ὀκνηρός, ἂν υἱὸς Κυρίου, ἀφήνει ἀτιμασμένην τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν θέσιν ὁποῦ τοῦ ἐκληροδότησεν ὁ πατέρας του, ὁ φιλόπονος τῆς κατωτέρας τάξεως τὴν παίρνει και τὴν τιμᾶ, βάνόμενος αὐτὸς ἀντιτὰ* ἐκεῖνου.

Ἔτσι τὰ παιδιὰ τῶν χυδαίων φαίνονται σήμερα προωρισμένα νὰ ἀντικαταστήσουν διὰ τῆς φιλοπονίας των τοὺς ἀρχαίους εὐγενεῖς, μὲ νέαν πραγματικὴν εὐγένειαν ἐδικὴν τους. Ἐπειδὴ ἡ φιλοπόνια εἶναι τὸ πρώτιστο και μέγα κεφάλαιον διὰ κάθε νέον. Εἶναι δὲ ἡ μόνη χορηγήτρια τῶν ἀπάντων.

Ο περιεργός.

Ἀνδρέου Λασκαράτου.

Μὲ περισσότερο δίκιο ὁ Μεταστάσιος* ἤθελε εἶπει τὴν περιέργεια μῆτέρα τῆς μαθήσεως, καὶ ὄχι τὸν θαυμασμόν· ἀλλὰ, ἐννοεῖται, τὴν ἀξιότιμην περιέργειαν, τὴν θετομένην εἰς τὰ πράγματα μὲ σκοπὸν ἐντίμου ὠφελείας.

Εἶναι ὅμως καὶ ἡ ἐλαττωματικὴ περιέργεια. Τούτην ἤθελε τὴν εἶπει κανεὶς παιδιάστικο ἐλάττωμα, ἂν κάποτε δὲν εἶχε καὶ σοβαρὰ δυσάρεστα ἀποτελέσματα.

Ὁ κυριευόμενος ἀπὸ τὸ ἐλάττωμα τοῦτο δὲν εἶναι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ σπρώχνεται ἀπὸ ἀκαταμάχητην ὄθησιν νὰ γνωρίσῃ τὰ μὴ ἐπιτρεπόμενα.

Τοῦ ἐμπιστεῦσαι μίαν δέσμη; ἕνα τι κλεισμένο καὶ σφραγισμένο; Ζουρλαίνεται νὰ μάθῃ τί εἶναι μέσα. Τὸ μαλάζει ἀπ' ἐξωθε, τὸ φαχαλεύει μὲ τὰ δάκτυλά του, τὸ κοιτάζει, τὸ ξετάζει, προσπαθεῖ νὰ μαντέψῃ... καὶ ὅσο τὸ φαχαλεύει καὶ τὸ μαλάζει, τόσο γένηται διακαέστερος ὁ πόθος του διὰ νὰ ἰδῇ, νὰ γνωρίσῃ, νὰ μάθῃ τί τὸ περιεχόμενο. Εἶσαι δὲ πολὺ τυχερὸς ἂν ἤμπορῆσῃ ν' ἀνθέξῃ στὴν ὄθησιν τῆς ἐπιθυμίας του, καὶ νὰ μὴ σοῦ τὸ ἀνοίξῃ.

Ἦλθε σήμερα ἕνας ξένος εἰς τὸ σπίτι τοῦ γειτόνου. «Ποιὸς νᾶν' ἐκεῖνος ὁ ξένος; Καὶ ποῦθεν ἔρχεται; Καὶ διατί ἐπῆγ' ἐκεῖ; Καὶ τί νὰ θέλῃ; Ἀπὸ τὴν ὑπηρέτριά τους ἤμποροῦμε νὰ μάθωμε. Νὰ βάλωμε τὴ δική μας νὰ τὴν ξετάξῃ».

Ἄν ὁ περιεργὸς εὐρίσκεται σὲ ξενοδοχεῖο, κοιτάζει ἀπὸ τὴν κλειδωνότρυπα νὰ ἰδῇ ποῶς εἶναι στὴν κοντακιανὴν κάμαρα, καὶ τί κάνει· καὶ στέκει μὲ τ' αὐτιά τεντωμένα ν' ἀκούσῃ τί λένε.

Θέλει νὰ ξέρῃ τί τρώει ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα· καὶ τοὺς ἀκολουθεῖ στὴν ἀγορά, καὶ κοιτάζει νὰ ἰδῇ τί φωνίζουνε· καὶ ἂν κάνουνε σύβαση, ἢ ἂν δίνουνε ὅσο τοὺς γυρέψουνε· καὶ ἂν παίρνουν ἀπὸ τὸ ἀκριβώτερο ἢ ἀπὸ τὸ φθηνότερο· ἂν τὸ πληρώνουνε μὲ τὰ ἔτοιμα, ἢ ἂν τὸ παίρνουν ἐν πίστει... Σ' ὅλα τοῦτα προσέχει ὁ περιεργός, καὶ τὰ σημειώνει, καὶ βαστάει λογαριασμό.

Πηγαίνει πάντα ζητῶντας νὰ μάθῃ τίς δουλειᾶς τοῦ καθενός· ἐνῷ αὐτὸς δὲν λέγει τὰς ἰδικές του.

Περιφέρεται καὶ ξετάζει τίνος μαγεριὸ καπνίζει, καὶ τίνος

δοχι· και βαστάει λογαριασμό στα μαγεριά που καπνίζουνε, και σ' έκεινα που δέν καπνίζουνε.

Παρατηρεί τί φορεί ο καθένας· τί φορεί ή γυναϊκά του· τί φοροϋν τὰ παιδιά του. Του μετράει πόσα ξοδεύει, και τὰ παραβάλλει με τὰ έσοδά του· και κρίνει, και προλέγει τὸ τέλος του.

Ο μικροπρεπής τουτος περιεργος γένεται ένοχλητικός εις τους άλλους δσους γνωρίζουν τὸν χαρακτηρήα του, και έπιτηροϋνται από αϋτόν. Είναι δὲ ήθικῶς έλεεινός και αξιοκαταφρόνητος.

1886.

7. ΜΥΘΟΙ.

Ἄδ. Κοραή.

1. Αιγίδια και πρόβατα.

Ἀνακατώθησαν μίαν τῶν ήμερῶν αιγίδια με πρόβατα. Τῶν προβάτων ο βοσκός, άγανακτήσας, ώνείδιζε τὸν αιγιδοβοσκόν, ώς αίτιον τής συγχύσεως. «Μή ταράττεσαι, τὸν ειπεν οϋτος· βλέπεις τὸν απόκρημον έκεινον λόφον τὸν καταντικρύ; Ἄς τὰ πλησιάσωμεν έκει, και μόνα θέλουν χωρισθῆ έν από τ' άλλο».

Μόλις έσίμωσαν τὸν λόφον, κι' έδραμαν μετὰ χαράς εις τους κρημνοὺς και βράχους τὰ αιγίδια, και άφήκαν εις τήν πεδιάδα μόνα τὰ πρόβατα.

2. Τίγρις και λέων.

Είς του λέοντος, τυράννου τήν αϋλήν ειχε τὸ πρῶτον αξίωμα ο τίγρις. Ἄλλ' ο μὲν λέων, δσάκις ήσθάνετο τροφής χρείαν, έθυσίαζεν έν από τὰ ζῳα, έπειτα έμενεν ήσυχος, έως πάλιν νά πεινάσῃ· ο δὲ τίγρις, και χωρις ανάγκης, κατεξέσχιζεν ο,τι εύρισκεν έμπρός του. Τὰς καθημερινὰς ταύτας άδικίας βαρυνόμενα τὰ ζῳα, άπεφάσισαν νά προσκλαυθῶσιν εις αϋτόν τὸν λέοντα. Ἄλλ' ή άλώπηξ τὰ έμπόδισε, λέγουσα: «Μή έλπίζετε νά διορθωθῆ ο τίγρις, μηδ' αν κολασθῆ σκληρότατα από τὸν λέοντα· έπειτα, ή αϋτός είναι, ή άλλος γένη αντ' αϋτου δέυτερος μετὰ τὸν τυράνον, έξ ανάγκης τοιαϋτα πρέπει νά είναι τὰ έργα του».

3. Χωρικός ταξιδιώτης.

Χωρικός τις, άκούσας οτι οί ξενιτευόμενοι και άργύρια κερδαινοϋσι και νοϋν άποκτώσι περισσότερον παρά τους άλλους, ήθέλησε και αϋτός νά ταξιδεύσῃ. Ἄφου άπεχαιρέτισε τήν γυ-

ναίκα και τὰ τέχνα του, ἐπροπάτησεν ἑλὴν τὴν ἡμέραν, και πρὸς τὸ βραδὺ ἀπάντησε πολλὰ μικρὸν ποτάμιον. Ἐντὶ νὰ τὸ περάσῃ, ἐστάθη ἑλὴν τὴν νύκτα και τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν προσμένων νὰ ἀπορρεύσῃ. Ἄλλὰ βλέπων ὅτι τὸ ρεῦμα δὲν ἔπαυεν, ἐστράφη εἰς τὴν κατοικίαν του και ἐρωτώμενος ἀπὸ τὴν γυναῖκά του: «διατί τόσον ἐγρήγορα ὄπισω;» τὴν ἐδιηγῆθη τοῦ ποταμοῦ τὸ ἐμπόδιον. «Και πῶς, τὸν εἶπεν ἐκείνη, ὁ δεῖνα και ὁ δεῖνα, ὀνομάσασα γνωστοὺς ἀνθρώπους τοῦ χωρίου, τὸν περῶσι καθ' ἡμέραν; —Δὲν ἐξεύρω, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός, πῶς κάμνουν ἐκεῖνοι· δι' ἐμέ, εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ νὰ ταξιδεύσω».

1801.

8. ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ.

N. Γ. Πολίτου.

1. Σὰν τὸ λύκο και τὴν ἄλπου μὲ τὸ καρπὸ και τᾶχερα.

[Ἡ παροιμία λέγεται] ἐπὶ ἰδιοτελῶν συνεταιρῶν, οἵτινες, προσποιούμενοι ὅτι προτείνουν ἴσην διανομήν, πᾶσαν καταβάλλουσι προσπάθειαν ἵνα ἐξαπατήσαντες τὸν συνέταιρον λάβωσιν αὐτοὶ τὰ πλεῖστα. Ἀναφέρεται ἡ παροιμία εἰς τὸν ἐξῆς μῦθον: «Μία φορὰ ἕνας λύκος και μία ἄλπου εἶχανε νὰ μοιράσσουνε ἕνα ἄλωνι, πού τὸ εἶχανε λιχνίσει και εἶχανε χωρισμένο τὸν καρπὸ και τᾶχυρα. Τότε ἡ ἄλπου λέγει στὸ λύκο, ἔτσι ψευδᾶ καθὼς μιλάει: «Ἐλα, κύλ Νικολό, ἡ νὰ πάλης ἐσὺ τᾶχελα κι' ἐγὼ τὸν καλπό, ἡ ἐγὼ τὸν καλπό κι' ἐσὺ τᾶχελα». Ἡ πρότασις δηλαδὴ τῆς ἀλεποῦς περιεῖχε κῶλα «ἂ μὴ ἀντικείμενα ἐμφαίνει τινὰ ἀντίθεσιν διὰ τὸ τῷ σχήματι ἀντιθέτως γεγράφθαι», κατὰ τὸν ὀρισμὸν τοῦ τεχνογράφου Δημητρίου*.

2. Τὸ γύφτο κάνουν βασιλιᾶ, και κειὸς γυρεύει ρεῖκια.

Ἐπὶ ἀγροίκων, οἵτινες, ὅσον και ἂν ἀνυψωθῶσιν ὑπὸ τῆς τύχης, δὲν ἀποβάλλουσι τὴν ἔμφυτον χυδασιότητα, οὐδὲ λησμονοῦσι τὰς παλαιὰς ἐξεις. Ὁ μῦθος φέρεται ἐν πολλοῖς παραλλαγαῖς· ὅτι ἕνα γύφτο μὴ φορὰ ἤθελαν νὰ τὸν κάμουν βασιλιᾶ και καθὼς τὸν πῆγαιναν στὸ παλάτι νὰ τοῦ βάλουν τὴν κορῶνα πέρασαν ἀπὸ ἕνα δάσος, ὅπου ἦταν πολλὰ ρεῖκια· ὁ γύφτος θυμήθη τὴν

παλιά του τέχνη και φώναζε : «Τί ὄρατα βείκια γιά κάρβουνο !» Σάν τᾶκουσεν ὅμως αὐτὸ ὁ λαὸς ποῦ τὸν συνώδευε, εἶδε πὼς γύφτος πάντα θὰ μείνη, καὶ τὸν ἔστειλαν στῆ δουλειά του.

Ὁ γύφτος ἐθαύμασε τὰς ἐρείκας, διότι ἐξ αὐτῶν κατασκευάζονται οἱ εἰς τὰς καμίλους τῶν χαλκίων χρησιμεύοντες ἀνθρακες.

Κατ' ἄλλας παραλλαγὰς ἐπόθησε τὸ ἀμόνι του, ἢ ἡ γύφτισσα τὰ κόσκινά της, ἢ τὸν γύφτικον χορόν.

Καὶ ὁ τοῦ Θεοφράστου ἀγροΐκος (Χαρακτῆρες, 4) περιγράφεται τοιοῦτός τις, οἷος «ἐπ' ἄλλῳ μὲν μηδενὶ μήτε θαυμάζειν μήτε ἐκπλήττεσθαι ἐν ταῖς ὁδοῖς, ὅταν δὲ ἴδῃ βοῦν ἢ ὄνον ἢ τράγον, ἑατηκῶς θεωρεῖν».

1902.

9. ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ.

Πρόποσις

εἰς τὸ ἐν Τεργέστη συμπόσιον τῶν Ἑλλήνων
ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς πεντηκονταετηρίδος
τῆς ἑλλην. ἐπαναστάσεως.

Ἀλεξ. Σ. Βυζαντίου.

Ὁ αἰὼν οὗτος, κύριοι, εἶναι ὁ αἰὼν τῶν μεγάλων πολιτικῶν μεταβολῶν, τῶν μεγάλων ἀγώνων, τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ἐξεγέρσεων. Ἄνὰ πᾶν σχεδὸν ἔτος βλέπομεν διαδραματιζόμενα ὑπ' ὄψιν ἡμῶν συμβάντα, ὧν ἐν καὶ μόνον ἤρκει ἄλλοτε, ὅπως μνημονεύηται ἐξ αὐτοῦ αἰὼν ὄλος. Καὶ ὅμως δὲν νομίζω νὰ μὲ πλανᾷ ἡ ἐθνικὴ φιλαυτία ἐὰν εἶπω, ὅτι ἐν μέσῳ τοσοῦτων ἀγώνων τῆς αὐτῆς φύσεως, ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν τοῦ 1821 διατηρεῖ πάντοτε θέσιν ἐξαιρετικὴν καὶ προνομιοῦχον· τοῦτο δέ, διότι εἰς οὐδένα ἄλλον τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων ὑπῆρξε τοσοῦτον δυσανάλογον πρὸς τὴν μικρότητα τῶν μέσων, διότι εἰς οὐδένα ἄλλον συνήνωθησαν τοσοῦτον ἐναρμονίως αἱ ἐνδοξότεραι παραδόσεις τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ αἱ ὑψηλότεραι ἐμπνεύσεις τῆς θρησκείας, τὸ «τὰν ἢ ἐπὶ τὰν» τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τὸ «ἐν τούτῳ νίκα» τοῦ Κωνσταντίνου. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχε τὸ κρᾶμα τοῦτο τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, πόθεν θὰ ἦντλου οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ ἀκατάβλητον ἠθικὸν θάρρος, ὅπερ ἀπητεῖτο, ὅπως ἀναλάβωσι

και διεξαγάγωσι νικηφόρως ἀγῶνα, τοῦ ὁποῖου ἡ ἱστορία τῶν νεωτέρων χρόνων δὲν ἀναφέρει ἄλλον ἀνισώτερον; Ὁ Δαβὶδ καταβάλλων τὸν Γολιάθ εἶναι παραβολὴ τετριμμένη, καὶ ὁμοίως ἡ μόνη ἀληθής, ὁσάκις πρόκειται περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἀγῶνος. Ἐξ ἐνὸς μία πανίσχυρος αὐτοκρατορία, οὐχὶ ἡ Τουρκία ἢ σημερινή, ἣν βραβίζουσιν ἀτιμωρητὴ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν παρεῖων καὶ τὰ μικρότερα τῆς Ἀνατολῆς ἐθνάρια, ἀλλ' ἡ Τουρκία τοῦ «Μεγάλου Κυρίου», ὡς ἀπεκάλουν τότε περιδεεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι τὸν Σουλτάνον, ἢ Τουρκία, ἣς αἱ κτήσεις ἐξηπλοῦντο εἰς τρεῖς ἡπείρους, καὶ τῆς ὁποίας τὰ σύνορα ἐξετείνοντο ἀπὸ τῶν Ἑρακλείων Στηλῶν ἄχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου ἄχρι τοῦ Δουναβέως. Καὶ ἐνώπιον τοῦ κολοσσοῦ τούτου μία δρᾶξ ἀόπλων γεωργῶν καὶ ναυτῶν ἀπολέμων, οὓς ἐκ περισσοῦ ἐπέλεζον κατ' ἀρχὰς διὰ τῆς ὀργῆς των πάντα τῆς Εὐρώπης τὰ ἀνακτοβούλια.

Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι βλέπομεν σήμερον ἐνταῦθα κυματίζουσιν ἐλληνικὴν σημαίαν, κοσμοῦσαν τὴν αἰθουσαν ταύτην τὴν εἰκόνα Ἑλληνος βασιλέως, προϊσταμένου τοῦ ἡμετέρου συμποσίου ἐλληνικὰς προξενικὰς ἀρχὰς, καὶ λέγομεν μεθ' ὑπερήφανείας καὶ ἀγαλλιᾶσεως: «Εἴμεθα Ἑλληνας». Ἀλλ' ἀνελογίσθημεν ποτὲ καὶ ποτὶ θαύματα ἥρωισμοῦ καὶ καρτερίας καὶ αὐταπαρνήσεως ἀπητοῦντο ὅπως ὑπάρχη σήμερον Βασιλεῖον Ἑλληνικὸν καὶ λεγόμεθα ἡμεῖς πολῖται ἔθνους ἐλευθέρου;

Ὅπως πλασθῆ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο Κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον σύμπας ὁ ἐλληνισμὸς ἐνεπιστεύθη τὰς ἐλπίδας του, ἔπρεπε νὰ διέλθωσιν οἱ πατέρες μας ἐπτὰ μακρὰ ἔτη ἐπὶ τῶν ὁρέων, ἐν μέσῳ ἀπιστεῦτων κακουχιῶν καὶ κινδύνων, ἔπρεπε νὰ δοκιμάσωσιν αἱ μητέρες μας ὄλα τῆς πείνης τὰ βάσανα, ἔπρεπε νὰ μεταβληθῆ εἰς σωρὸν αἵμοσταγῶν ἐρειπίων ἢ ἀνθηρὰ Χίος, νὰ γίνωσιν ἐρημόνησος τὰ εὐανδρα Ψαρά, καὶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν οὐρανὸν αὐτανδρον τὸ Μεσολόγγιον ὡς ζῶσα πρὸς τὸν Θεὸν ἰκεσία, ὡς τελευταία ἐνώπιον τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης διαμαρτύρησις.

Ὅστις θέλει νὰ εὕρῃ μεγαλοουργήματα ἐφάμιλλα, πρέπει καὶ πάλιν τὴν ἐλληνικὴν ἱστορίαν ν' ἀναδιφήσῃ καὶ ἐκ τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος νὰ δανεισθῆ ὅρον συγκρίσεως. Ὁ Μισούλης, ἀποκλείων διὰ τῶν μικρῶν αὐτοῦ λέμβων εἰς τὸν Ἑλλήσποντον τὰ πλέοντα φρούρια τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, καὶ τὰ φοβερὰ πειρατικὰ σκάφη τῆς Τύνιδος καὶ τῆς Ἀλγερίας, εἶναι, κατὰ τὸ

φρόνημα τοῦλάχιστον, ἄξιος ἀπόγονος τοῦ μεγάλου ναυάρχου τῆς Σαλαμίνος, παρὰ τὸν τάφον τοῦ ὁποίου κεῖται ὁ τάφος του. Ὁ Ἴερὸς Δόχος τῆς Δακίας δὲν ἔχει μόνον τὸ ὄνομα κοινὸν μετὰ τοῦ Ἴεροῦ Δόχου τῶν Θηβαίων· τὸ τρόποιον τῶν Δερβενακίων κατ' οὐδὲν ἐλαττοῦται τοῦ τροπαίου τοῦ Μαραθῶνος· οἱ δὲ 300 ἥρωες τοῦ Χανίου τῆς Γραβιάς διαφέρουσι τῶν 300 ἠρώων τῶν Θερμοπυλῶν μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐφόρουσαν ἀντὶ χλαμύδος φουστανέλλαν καὶ ὅτι δὲν ἔτυχον ἔτι Ἡροδότου.

Δράμα ἀληθές, δράμα ὑψηλὸν καὶ θαυμάσιον, τοῦ ὁποίου πρώτη σκηνὴ ὑπῆρξε τὸ Δραγατσάνιον καὶ τελευταία τὸ Ναυαρίνον, εἶναι ὅλη ἡ ἑπταετής ἐκείνη ἱστορία· καὶ φωτοχυσία τοῦ θεάματος, ἡ φλόξ τῶν ἐχθρικών τρικρότων, ἅτινα ἐπυρπόλει ὁ δαυλὸς τοῦ Κανάρη· καὶ θεαταὶ ἡ Εὐρώπη πᾶσα, συγκεκινημένη καὶ ἐκθαμβος καὶ χειροκροτοῦσα.

Πεντήκοντα μόλις ἔτη μᾶς χωρίζουσιν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων· καὶ ὅμως ἤδη οἱ ἄθλοι τῶν πατέρων φαίνονται εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐπιγόνους μυθῶδεις σχεδὸν καὶ ἀπίστευτοι. Μόνον ὅστις ηὐτύχησε νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς ἀθλητάς, ἐννοεῖ ἐντελῶς τὸ μυστήριον τῶν μεγαλουργημάτων ἐκείνων. Οὐχὶ ὀλίγα άτομα, ἀλλ' ἡ γενεὰ ὅλη τοῦ ἀγῶνος, ἡ παραλαβοῦσα τὴν Ἑλλάδα δούλην καὶ κληροδοτήσασα αὐτὴν εἰς ἡμᾶς ἐλευθέραν καὶ βασιλευομένην, ἦτο γενεὰ ἐκλεκτὴ καὶ ἀξία τῆς μεγάλης ἀποστολῆς, τὴν ὁποίαν ὤρισεν εἰς αὐτὴν ἡ Πρόνοια. Μακάριοι ἄνδρες! ὡς εἶχον τὰ σώματα εὐρωστα, εἶχον καὶ τὰ φρονήματα γενναῖα.

Πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς των μόνη ἡδύνατο νὰ συγκριθῇ ἡ ἀρχαϊκὴ ἀπλότης τῶν τρόπων των καὶ τῆς καρδίας των ἡ ἀθρότης. Δὲν εἶχον τὸν πατριωτισμὸν ἐπιδεικτικόν, οὐδὲ τὸν ἡρωισμὸν κομπορρήμονα. Ἐνῶ πᾶσα ἡ Εὐρώπη ἐθεώρει αὐτοὺς ἥρωας, αὐτοὶ ἐθεώρουσαν ἑαυτοὺς ἀπλοῦς ἐκτελεστάς ἱεροῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος. Ἀπλοῦν καθήκον ἐνόμιζεν ὅτι ἐξετέλει ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος, δεχόμενος ἀγογγύστως μαρτυρικὸν θάνατον, ὁ Μιχαὴλ Σούτσος, παραιτῶν οἰκαιοθελῶς τὸν ἡγεμονικὸν τῆς Μολδαβίας θρόνον, ὁ Κουντουριώτης, δαπανῶν ἄχρι τοῦ τελευταίου ὀβολοῦ τοὺς θησαυροὺς του, ὁ ἐπικὸς ἡγεμὸν τῆς Μάνης, ὁ Πρίαμος* τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, μανθάνων ἀδάκρυτος τὸν θάνατον πενήκοντα ἀλληλοδιαδόχως υἱῶν καὶ στενῶν συγγενῶν του ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ὅλοι, ὅλοι ἀνεξαιρέτως, ἀπὸ

τοῦ πρίγκιπος Ὑψηλάντη ἄχρι τοῦ ποιμένου Κριζιώτη*, ὡς μόνον σκοπὸν ἔλθης αὐτῶν τῆς ζωῆς, ὡς μόνον ἐλατήριον τῶν πράξεων των εἶχον τὸ ἅγιον σύνθημα: «Πατρις καὶ Πίστις!». Καὶ ὡς νὰ μὴ ἤρκει ὅ,τι ἐπετέλεσεν ἡ νεότης των, καὶ τὸ γῆρας των αὐτὸ ἦτον ἀφιερωμένον εἰς τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα. Ὅσακις ἔκτοτε ἡ νέα γενεὰ κατέβαλεν εὐγενεῖς, ἀλλ' ἀποτυχούσας προσπαθείας, ὅπως συμπληρώσῃ τῶν πατέρων τὸ ἔργον, πάντοτε εἰς τὰς πρώτας τάξεις ἠγωνίσθησαν οἱ ἀπόμαχοι τοῦ 1821, ὁ Τζαβέλλας, ὁ Γρίβας, ὁ Χατζηπέτρος, ὁ Πετροπουλάκης.

Φεῦ! Πάντες οὗτοι, ὧν ἀνέφερον τὰ ὀνόματα, δὲν ζῶσι σήμερον. Ὁ θάνατος θερίζει καθ' ἐκάστην ἐνδόξους ὑπάρξεις καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη ἡ γενεὰ τοῦ ἀγῶνος θὰ ζῆ μόνον ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἄλλ' ὅσα σπανιότερα εἶναι τὰ λείψανα λαμπρᾶς τινος ἐποχῆς, τόσα μείζονος σεβασμοῦ εἶναι ἄξια. Ἡμεῖς δὲ σήμερον, συναθροισθέντες ἐνταῦθα, ὅπως πανηγυρίσωμεν τὴν πρώτην πεντηκονταετηρίδα ἀνεξαρτήτου ἐθνικοῦ βίου, ὀφείλομεν πρὸ παντὸς ἄλλου ν' ἀπονεύωμεν φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης εἰς τοὺς μεγάλους τοῦ μεγάλου ἔργου ἐργάτας. Ἐνῶ λοιπὸν ἀναμιμνησκόμεθα μετ' εὐλαβείας τῶν ἀναριθμήτων ἡρώων καὶ μαρτύρων, ὅσοι κοιμῶνται σήμερον ἐν τῷ τάφῳ, ἅς πρόπιώμεν ἐξ ἔλθης ψυχῆς ὑπὲρ τῶν ὀλίγων ἐπιζώντων ἀγωνιστῶν, ὅπουδῆποτε τῆς γῆς καὶ ἂν εἶναι διεσχορπισμένοι.

25 Μαρτίου 1871.

ΜΕΡΟΣ Β. ΠΟΙΗΣΙΣ

1. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Α'. ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ

Ἄθανάσης Διάκος*.

Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου.

ΑΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΠΑΡΑΜΟΝΗ

« Ἀνέβα, Μῆτρε*, στοῦ βουνοῦ κατάκορφα τὴ θάχη.

Πάρε τὸ μάτι ταῖτοῦ καὶ τάλαιφιου τὸ πόδι

καὶ τὴν ἀγρύπνια τοῦ λαγοῦ, καὶ σῆσε καραιοῦλι*.

Κι' ἂν δῆς χιλιάδες τὸν ἐχθρό, ἄλογο καὶ πεζοῦρα*,

μὲ τὸν Κιοσὲ* Μεχμὲτ πασᾶ, τὸν ὕπνο μὴ μοῦ κόψης·

στάσου, πολέμα μοναχός. Κι' ἂν δῆς μέσ' στὸ φυσσατο*

νὰ πιλαλάη τᾶλογο τοῦ Ὁμέρπασα* Βριόνη,

πέτα, ῥοβόλα*, κράξε με... Σῦρε μὲ τὴν εὐχὴ μου».

Ἄστραψε ἅπ' ἄγρια χαρὰ τὸ μέτωπο τοῦ κλέφτη,

ἔβρόντησαν τὰ χαῖμαλιά*, ἀνέμισε ἡ φλοκάτη*,

ἔλαμψε ὁ Μῆτρος μιά στιγμή κι' ἐσβήστηκε σὰν ἄστρο.

Ἄ Διάκος τὸν συντρόφεψε γιὰ λίγο μὲ τὸ μάτι

κι' ὕστερα πέφτει κατὰ γῆς γονατιστὸς στὴν πέτρα·

« Ἀδέρφια, παλικάρια μου ! Ἐλάτε ὀλόγουρά μου

καὶ γονατίσετε μ' ἐμέ. Ὁ κόσμος στὴ χαρὰ του

εἶν' ἀνθοστόλιστη ἐκκλησιά, κι' ἐδῶ μᾶς παραστέκει

Ἐκεῖνος, ποὺ τὴν ἔχτισε, γιὰ νὰ τὸν προσκυνοῦμε».

Ἦτανε νύχτα. Τὰ βουνά, οἱ λαγκαδιές, τὰ δέντρα,

οἱ βρύσες, τ' ἀγριολούλουδα, ὁ οὐρανός, τ' ἀγέρι,

Ἄλεξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α'. Γυμνασίου.

5

10

15

9

- 20 στέκουν βουβὰ ν' ἀκούσουνε τὴν προσευχὴ τοῦ Διάκου :
- «Ὅταν ἦ μαύρ' ἡ μάννα μου, ἐμπρὸς σὲ μιὰν εἰκόνα,
Πλάστη μου, μ' ἐγονάτιζε μὲ σταυρωτὰ τὰ χέρια
καὶ μῶλεγε νὰ δεηθῶ γιὰ κειοῦς, πού τὸ χειμῶνα
σὰ λύκοι ἐτρέχαν τὰ βουνά, μὲ χιόνια, μ' ἀγριοκαίρια,
- 25 γιὰ νὰ μὴ ζοῦνε στὸ ζυγὸ, ἐνωθῆα τῆ φωνή μου
νὰ ξεψυχᾷ στὰ χεῖλη μου, ἐσπάρραζε ἡ καρδιά μου,
μοῦ ἐτρέμανε τὰ γόνατα, σὰν νάθελε ἡ ψυχὴ μου
νὰ φύγη μὲ τὴ δέηση ἀπὸ τὰ σωθικά μου.
"Ὑστερα μῶλεγε κρυφὰ νὰ σοῦ ζητῶ τὴ χάρη
- 30 νὰ μ' ἀξιώσης μιὰ φορὰ ἓνα σπαθὶ νὰ ζῶσω
καὶ νὰ μὴν ἔρθῃ ὁ θάνατος νὰ μ' εὔρη, νὰ μὲ πάρῃ
πρὶν πολεμήσω ἐλεύθερος, γιὰ σὲ πρὶν τὸ ματώσω.
Πατέρα παντοδύναμη ! "Ακουσες τὴν εὐχὴ μου
μοῦ φύτεψες μέσ' στὴν καρδιά ἀγόπη, πίστη, ἐλπίδα,
- 35 ἔδωκες μιὰν ἀχτίδα σου, ἀθέρα* στὸ σπαθὶ μου,
καὶ μούλεις : τώρα πέθανε γιὰ μὲ, γιὰ τὴν πατρίδα !
"Ἐτοιμος εἶμαι, Πλάστη μου ! Λίγες στιγμὲς ἀκόμα
καὶ σβηθῶνται τ' ἄστρα σου γιὰ μέ. Γιὰ μὲ θὰ σκοτιδιάσῃ
τὸ μορφο γλυκοχάραμα. Θὰ μοῦ κλειστῇ τὸ στόμα,
- 40 πού ἐκελαδοῦσε στὰ βουνά, στὴ δεμισιὰ, στὴ βρῦση,
θὰ μαραθοῦν τὰ πεῖνά μου. Ἀραχνιασμένη* ἡ λύρα,
πού μοῦτιαν ἀδερφοποιτὴ* κ' ὅπου μ' ἐμὲ στὴ φτέρη
ἀγκαλιασμένη ἐπλάγιαζε, τώρα θὰ μείνη στεῖρα
καὶ στ' ἄψυχο κουφάρι* τῆς θὰ νὰ βογγᾷ τ' ἀγέρι.
- 45 "Ὅλα τ' ἀφήνω μὲ χαρὰ, χωρὶς ν' ἀναστενάξω.
Καὶ τῶχο περηφάνεια μου, πού ἐδιάλεξες ἐμένα
αὐτὴ τὴν ἔρημ τὴν πορῖα* μὲ τὸ κορμὶ νὰ φιᾶξω.
Εὐχαριστῶ σε, Πλάστη μου ! Δὲ θὰ χαθοῦν σπαρμένα
καὶ δὲ θὰ μείνουν ἄκαρπα τ' ἄγαρα* κόκκαλά μου.
- 50 Εὐλόγησέ τηνε τὴ γῆ, ὅπου θὰ μ' ἀγκαλιάσῃ
καὶ στοίχειωσε κάθε κλωνὶ ἀπὸ τὰ χόματά μου,
νὰ γένῃ ἀδιάβατο βουνὸ τὸ μνήμα τοῦ Θανάση.
Θέ μου ! Ξημέρωσέ τηνε τὴν αὐριανὴ τὴ μέρα !
Θὰ μᾶς θυμᾶτ' ἡ Ἀρβανιτὰ καὶ θὰ τὴν τρώγ' ἡ ζήλεια.
- 55 Θὰ χλιμιτᾶνε τ' ἄλογα, θὰ καῖνε τὸν ἀγέρα
μὲ τᾶγρια τὰ χνότα* τοὺς γκέγκικα* καριοφίλια*,
θὰ γένουν πάλε τὰ Θερμιὰ* λαίμαργη καταβόθρα* . . .

Χιλιάδες ἦρθαν θερισταὶ καὶ Χάρος ὄργοτόμος*,
μουγκρίζουν, φοβερίζουνε πὼς δὲ θὰ μείνη λόθρα*
σ' αὐτὴ τῆ δύστυχη τῆ γῆ, φωτιά, δρεπάνι, τρόμος... 60

Κι' ἐμεῖς θὰ πᾶμε μὲ χαρὸ σ' αὐτὸν τὸν καταρράχτη.
Ἐπάνωθὲ μας θᾶσαι Σύ, καὶ τὰ πατήματά μας
θὰ νᾶχουνε γιὰ στήριγμα τῆ φοβερῆ τῆ στάχτη,
πῶμεινε σπῖθ' ἀκοίμητη βαθιὰ στὰ σωθικά μας
Δυνάμωσέ μας, Πλάστη μου! Γιὰ ν' ἀκουστῆ στὴ Δύση 65
πὼς δὲν ἀπονεκρώθηκε καὶ πὼς θ' ἀνθοβολήσῃ
τώρα μὲ τὰ Μαγιαπριλα ἢ δουλωμένη χώρα.
Εὐλογημέν' ἡ ὥρα!

Ἐσκυψ' ὁ Διάκος ὡς τῆ γῆ, ἔσφιξε μὲ τὰ χεῖλη
κι' ἐφίλησε γλυκὰ-γλυκὰ τὸ πατρικό του χῶμα 70
Ἐβραζε μέσα του ἡ καρδιά, καὶ στὰ ματόκλαδά του
καθάριο, φωτιστόλιστο, ξεφύτρωσ' ἓνα δάκρυ..
Χαρὰ στὸ χόρτιο πῶλαχε νὰ πιῆ σὲ τέτοια βρῦση!

Πλαγιάζει ὁ λιονταρόψυχος! Τὰ νιότα, τῆ θωριά του
τ' ἀστέρια βλέπουν μὲ χαρὰ καὶ κάπου-κάπου ἀφήνουν 75
κρυφὰ τὸ θόλο τ' οὐρανοῦ γιὰ νὰ διαβοῦν σιμά του.
Μοσχοβολάει τριγύρω του καὶ τὸν σφιχταγκαλιάζει
στὸν κόρφο τῆς ἡ ἀνοιξη, σὰν νᾶτανε παιδί τῆς.
Χαρούμενα τὰ λούλουδα φιλοῦν τὸ μέτωπό του.

Χάνει μὲ μιᾶς τὴν ἀσχημιὰ καὶ τὴν ταπεινοσύνη 80
ὁ ἔρμος ὁ ἀζώηρος*, ἡ ποταπὴ ἢ λαψάνα*,
γλυκαίνει τὸ χαμαῖδρου*, στοῦ χαμαιλιού* τῆ ῥίζα
ἀποκοιμιέται ὁ θάνατος καὶ τὸ περιπλοκάδι,
πὸ πάντα κρύβεται δειλὸ καὶ τ' ἄπλερο* κορμί του
ἄλλου στηλώνει τὸ φτωχό, δυναμωμένο τώρα 85
τρελλό, περηφανεύεται καὶ θέλει νὰ κλαρώσῃ*

στ' ἀνδρειωμένο μέτωπο γιὰ ν' ἀκουστῆ πὼς ἦταν
στὴ φοβερῆ παραμὸνῃ μιὰ τριχ' ἀπ' τὰ μαλλιά του.
Πλαγιάζει ὁ λιονταρόψυχος! Τοῦ ὕπνου του οἱ ὄρες,
ὅσο κι' ἂν φύγουν γρήγορα, μεσότοιχο θὰ γένουν 90
ν' ἀποστομώσουν τὸ θολό, τ' ἀγριωμένο κῆμα
τοῦ χρόνου πὸ μᾶς ἔπνιξε. Μ' ἐκείνη τῆ ξανίδα
πῶσταξ' ἀπὸ τὰ μάτια του θὰ ξεπλυθῆ ἢ μαυράδα,
πὸ ἐλέρωσε τῆς μοίρας μας τὸ νεκρικό δεφτέρι*.

Ὁ Διάκος στὸ κρεββάτι του, ζωσμένος τῆ φλοκάτη*, 95

σάν αἰτὸς μέσ' στὴ φωλιά, δλάκερο ἓνα Γένο,
 ἔκλωθε* ἐκείνη τὴ βραδιά. Ὅταν προβάλ' ἡ μέρα,
 θὰ νᾶβγοιν τ' αἰτόπουλα μὲ τροχισμένα νύχια
 μὲ θεριεμένα τὰ φτερά ν' ἀρχίσουν τὸ κυνήγι...

- 100 Πλάστη μεγαλοδύναμη! Ἀξίωσε μας ὄλους
 πρὶν μᾶς σκεπάση ἡ μαύρη γῆ, σιὰ δουλωμένα πλάγια
 νὰ κοιμηθοῦμε μιὰ νυχτιὰ τὸν ὕπνο τοῦ Θανάση!

ΑΣΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙ ΤΡΕΙΣ

ΔΙΑΚΟΣ, ΠΑΝΟΥΡΙΑΣ*, ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ*.

— Διάκε, χαρὰ στὸν ὕπνο σου!

— Καλῶς τὸ Δυοβουνιώτη,
 καλή σου μέρα, Πανουριᾶ... Μὴ μὲ προπῆρ' ἡ ὥρα;
 Ἐξέχασα, ἐγελάστηκα, γλυκὰ κρυφομιλῶντας,
 ἀδέρφια, μὲ τὴ μάννα μου, ποῦρθε νὰ μ' εὔρη ἀπόψε.

- 5 — Θανάση, ἂν δὲ σοῦ ζήλεψα τὰ νιότα, τὴν ἀνδρεία σου,
 τ' ἄρματα τ' ἀξετίμωτα*, τὸ μάτι, τὸ τραγούδι,
 ζηλεύω αὐτὴ τὴν ξαστεριά, πῶχει τὸ μέτωπό σου!
 Ἔστησε στὸ κατώφλι μας τὸ νεκροκρέββατό του
 ὁ Χάρος καὶ μᾶς καρτερεῖ. Ξήπλεγες, τρομασμένες,
- 10 μαννάδες ἀναρίθμητες μὲ κουφωμένα* στήθια
 φεύγουν στὰ πλάγια νὰ κρυφτοῦν μὲ τὰ βυζασταρούδια.
 Τὰ ὄρνια ἐμυριστήκανε τὸ σκοτωμὸ πὺν θάρθη
 καὶ γροῦζουν* ἀνυπόμονα τροχίζοντας τὰ νύχια,
 καὶ σὺ κοιμᾶσαι σάν ἀρνὶ!... Θανάση, σὲ ζηλεύω!..
- 15 — Δὲν ἔχω πέτρινη ψυχὴ. Τοῦ κόσμου τὴ λαχτάρα
 μέσα στὴ φλέβα τῆς καρδιάς σὰ σίδηρο λειωμένο
 τὴ νιόθω π' ἀναδεύεται* καὶ μὲ σαρακοτρῶγει.
 Συχώρεσέ με, Πανουριᾶ. Πρῶτὴ φορὰν ἀπόψε
 ἀφ' ὅτου ζῶνω τ' ἄρματα, μ' ἐξάφνισε τ' Ἀστέρι*.
- 20 Μὴ μῶχτε βαρύνωμο. Ποιὸς ξέρει μὴν ἡ Μοῖρα,
 ἀδέρφια, μ' ἀποκοίμισε γιὰ νὰ μὲ συνηθίσῃ
 στοῦ τάφου τὸ τρισκότιδο. Ἐγὼ κι' ὁ γέρο Χάρος.
 Ἐψὲς λογαριαστήκαμε, καὶ στὸ κατάστιχό του

Ένα μικρὸ κατεβατὸ μένει ἄγραφο γιὰ μένα.
Γνοιαστῆτ' ἔσεῖς τοὺς ζωγτανοὺς. Ἐγὼ θὰ πολεμήσω 25
γιὰ τὰ παλιά μας κόκκαλα. Στὴ φλόγα τοῦ πολέμου,
σὰ μέσα σ' ἓνα θυμιατό, θὰ ῥίξω τὸ κορμί μου
νὰ γένω νεκρολίβανο στὸ φοβερὸ τρισάγιο.

— Μὴν τὰ ξεσυνερίζεσαι τοῦ Πανουριᾶ τὰ λόγια.
Θυμήσου, Διάκε μοναχὰ πὼς ἄδειασεν ἡ φλέβα 30
τοῦ δύστιχου τοῦ Γένους μας, καὶ μιὰ ῥανίδα τώρα
ἂν στάξῃ ἀπὸ τὸ αἷμά μας στὴ γῆ χωρὶς ἐλπίδα,
ἀντὶ νᾶναι μνημόσυνο, μπορεῖ νᾶναι κατάρρα.
Ἐέρω τί κρύβεις στὴν καρδιά, γνωρίζω τί θὰ κάμῃς...
— Ποιὸς μ' ἔμαρτύρησε σ' ἔσᾶς ;

— Κανένας, μὴ θυμώνῃς... 35
Εἶδα κι' ἐγὼ τὴ μάννα σου ἀπόψε στὸνειρό μου
καὶ μοῦπε νᾶρθω νὰ σ' εὐρῶ καὶ νὰ σοῦ πῶ, Θανάση,
ποῦ ἂν χαλαστοῦμε σήμερα, θὰ νὰ δειλιάσῃ ὁ κόσμος
καὶ θὰ χουμήσῃ* ἡ Ἀρβανιτιά πυκνὴ σὰν τὴν ἀκρίδα,
καὶ τᾶλογο τοῦ Ὁμέρπασα ποιὸς θὰ τ' ἀποστομώσῃ ; 40
— Ὁ γυιὸς τοῦ Ἀνδρούτζου* στὴ Γραβιά !...

Τί θέλεις, Δυοβουνιώτῃ ;
Νὰ πάῃ τὸ Γοργοπόταμο, θολὸ κι' ἐντροπιασμένο,
νὰ πῆ σιτὴν ἄγρια θάλασσα, πὼς δὲν εὐρέθηκ' ἓνας
τὰ ξακουσμένα του νερὰ μὲ δυὸ ῥανίδες αἷμα
σ' αὐτὸ τὸ πρῶτο βάφτισμα ν' ἀγιάσῃ, νὰ μυρῶσῃ ; 45
κι' ἡ θάλασσα μουνγκρίζοντας νὰ τρέξῃ στ' ἀκρογιάλια,
σὰ φοβερὸς διαλαλητής, κι' Ἀνατολὴ καὶ Δύση
νὰ μάθουν πὼς γιορτάζομε τὴ νεκρανάστασή μας !...
Νᾶναι ὁ Βριόνῃς στὰ Θερμιὰ καὶ νὰ μὴν εὐρῃ ἐμπρός του
δέκα κουφάρια* ξαπλωτὰ γιὰ νὰ σκοντάψῃ ἐπάνω ! 50
Νὰ μὴ βαφῆ τὸ πέταλο στοῦ ἀλόγου του τὸ νύχι !...
Ἀδέρφια, τᾶποφάσισα· καὶ μοναχὸς ἂν μείνω,
θ' ἀπλώσω ὄργυιὰ τὰ χέρια μου, τὰ πόδια θὰ ῥιζώσω,
κι' ἂν δὲ μὲ ξεχωνιάσουνε* κι' ἂν δὲ μὲ κατακόψουν
δὲ θὰ μὲ διώξουν ἀπ' ἐκεῖ, δὲ θὰ μοῦ ἰδοῦν τὴ φτέρνα 55

Καὶ σὺ τί λέγεις, Πανουριᾶ ;

— Μ' ἐθάμπωσε ἡ ἀχτίδα,
π' ἀστράφτει ἀπὸ τὰ μάτια σου. Τριγύρω στὰ μαλλιά σου
παίζει τὸ γλυκοχάραμα. Μοῦ φαίνεσαι μεγάλος,

ψηλός ὡσάν τὸν Ὀλυμπο καὶ στέκω καὶ προσμένω
60 ἔμπρός σου ἀκίνητος, βουβός, Διάκε, νὰ ἰδῶ τὸν ἥλιο
πῶραν τὴν ὥρα θὰ προβῆ ἀπ' τ' ἀντικέφαλό σου.

— Τί λόγος, γέρο Πανουριᾶ, τί φοβερὴ βλαστήμια
ξαγλίστησ' ἀπ' τὰ χεῖλη σου! Αὐτὸ τὸ φῶς, πού βλέπεις,
ἄς μὴ τὸ σκοτιδιάσωμε. Ἐσὺ στὴ Χαλκομάτα

65 σύρε νὰ ῥίξῃς θέμελο. Στείλε τὸν Παπαντριά*
νὰ πάη στοῦ Μουσταφάμπεη μὲ τὸν Κομνᾶ τὸν Τράκα.

Καὶ πρὶν ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος, θυμήσου, ὁ Ἡσαΐας*
νὰ βγῆ ψηλὰ στοῦ ξέφαντο* κι' ἐκεῖθε νὰ κηρύξῃ
τὸ φοβερὸ τὸν ὄρχο μας, γιὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ κόσμος

70 ὅτι τὸ ῥάσο τοῦ παπᾶ κι' ἡ μίτρα τοῦ δεσπότη
θὰ γένουν Χάρου φλάμπουρο* καὶ σκιαχτρο* καὶ σκοτάδι
καὶ κατασάρι* μελανὸ στὴν Ἁγία Τράπεζά μας,
ὅσο σ' αὐτὰ τὰ χῶματα δαφνοστεφανωμένη
ἢ δουλωμένη Ἐκκλησιᾶ τὸ μέτωπο δὲ δεῖξῃ.

75 — Δὲν εἶμαι, Διάκε, Πανουριᾶς, νᾶμαι γυναῖκα χήρα
καὶ νὰ μὲ πνίξῃ τὸ ψωμί*, πού ἐφάγαμε στὰ πλάγια,
ἂν λησμονήσω σήμερὰ τὸ βάπτισμα, τὸν ὄρχο.

— Ἐσὺ τὸ Γοργοπόταμο θὰ πιάσης, Δυοβουνιώτη .
καὶ πολεμῶντας τὸν ἐχθρό, λησμόνησε πὼς ἔχεις

80 κλεισμένο μέσ' στὰ Γιάννινα τὸ Γιῶργο, τὸ παιδί σου.

Βλέπε τὸ ῥέμα τοῦ νεροῦ, κάμε το ν' ἀρμυρίσῃ
μὲ δάκρυ τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Στείλέ το ματωμένο
στὰ μακρονὰ τ' ἀδέρφια μας τὸν τρύγο σου νὰ φέρῃ
ὡσάν πρωτόλουβο* καρπὸ, μαζὶ μὲ τ' ὄνομά σου.

85 Ὁ Βακογιάννης* στὰ ῥιζά, καὶ πλευρά στοῦ γεφύρι
τῆς Ἀλαμάνας, Πανουριᾶ, θὰ στήσω τὸν Καλύβα*.
Εἰς τὴ Δαμάστα* μένω ἐγώ, σᾶς τὸ ζητῶ γιὰ χάρη,
κι' ὅταν ἀρχίσουνε... Σιωπὴ!.. Μοῦ κάστηκε* πὼς εἶδα
σάν ἕναν ἴοκιο νὰ διαβῆ... Ἐσ' εἶσαι, μῶρε Μῆτρες;

90 — Ἐγῶμαι, καπετάνε μου.

— Πατεῖς βουβὰ τὴ νύχτα
καὶ δὲ σὲ σ' ἐγνώρισα μὲ μιᾶς. Μὲ δίκιο νυχτοπούλι*
σὲ κράζουν οἱ συντρόφοι μας. Τί φέρνεις, παλικάρη;
— Ἐκίνησε ὁ Ὁμέρπασας ἀπὸ τὸ Λιανοκλάδι.

— Πέτα, ῥοβόλα, Πανουριᾶ... Στ' ἄρματα, Δυοβουνιώτη...

95 Χριστὸς ἀνέστη, ἀδέρφια μου! Καλῶς ν' ἀνταμωθοῦμε

ἀπόψε πάλι νικηταί. Κι' ἂν δὲ μὲ μεταϊδῆτε,
δὲν θέλω νὰ μὲ κλάψετε. Θέλω σὰν πολεμᾶτε,
τὴν πρώτη σας τὴν τουφεκιά, τὸ πρῶτό σας τὸ βόλι
γιὰ μένα νὰ τὸ ῥίχνετε, γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Διάκου.

Ἐφιληθήκανε καὶ οἱ τρεῖς. Τὰ γείλη τοῦ Θανάση 100
ἔλουλουδίζανε χαρὰ, σπιθοβολοῦν τὰ μάτια.
Στὸ κρῦο τ' ἀγέρι τοῦ βουνοῦ καπνίζει ὁ ἀνασασμός του,
λὲς ὅτι ἀπὸ τὸ στόμα του ὀρμοῦν καὶ ξεθυμαῖνοι
σὰν ἀπὸ βράχου σχισματιὰ οἱ ἀκοίμητες οἱ φλόγες
ὁποῦ κρυφὸβραζαν βαθιὰ στοῦ Γένους μας τὰ σπλάχνα. 105

ΑΣΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ ΑΠΡΙΛΙΟΥ

Μνήμη τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος
Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου.

Λαλοῦν οἱ πέρδικες γλυκὰ κι' ὁ ἥλιος στὴ χαρὰ του
ἀπλώνει μιὰν ἀχτίδα του καὶ ψηλαφίζει ὁ κλέφτης
τὰ παρδαλά* τὰ στήθια τους κι' αὐτὲς ἀναγαλλιάζουν*.
Κατάκορφα στὸν οὐρανὸ πετιέται κι' ὁ πετροῖτης*, 5
τᾶιτοῦ πρωτοπαλίκαρο, νὰ βάψη τὰ φτερούγια
μέσ' στὸν ἀθέρα τῆς αὐγῆς πρὶν ἔβγη στὴν παγάνα*.
Πλέγουν τὰ φύλλα στὴ δημοσιὰ χαρούμενα τᾶρεικη
καὶ στὸ ἔλαφρὸ τὸ φύσημα τοῦ ἀγέρα, ποῦ διαβαίνει,
συναπαντοῦσε φιλικὰ μὲ τὸν ἀνασασμὸ του
τὸ θροῦμπι* τὴν ἀλιφασκιά*, τὸ σφελαχτὸ* ἢ μυρτοῦλα. 10
Δακρύζουσε τ' ἀπάρθενα* τὰ χιόνια στὸ λιοπύρι,
ἀκούοντ' οἱ νεροσυρμὲς ἀπὸ ἐγκρεμὸ σὲ βράχο
νὰ παραδέρνουσε γοργὰ καὶ λὲς μὲ τὴ γαργάρα
πάνάκραζαν τὴν κλεφτουριά καὶ τὴν ἀποζητοῦσαν.
Ἐκυματίζαν τὰ σπαρτά, χαρὰ τοῦ ζευγολάτη, 15
καὶ κάπου-κάπου ἀνάμεσα ξεπρόβαιν' ἓνα στάχυ
κι' ἔγερν' ἐδῶ, κι' ἔγερν' ἐκεῖ τὸ τρυφερὸ κεφάλι
ὡσὰν νὰ παραμόνευε νὰ ἰδῆ κι' αὐτὸ τὸ Διάκο.

Κι' ὡστόσο ἀνθρώπινη φωνὴ μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο
ποῦ φαίνει' ὀλοζώντανος, καμμιά δὲν ἀγρικιέται. 20

οὔτε φλογέρα πιστικῶν*, οὔτε χαρᾶς τραγούδι
 οὔτ' ἀγωγιάτη σάλαγος*. Ἐφαίνεται ὅλη ἡ φύσις
 λουλούδι χῶρις μυρωδιά, κόρη γλυκειά, πανώρια,
 25 ἡ μανουρισμέν' ἡ μάννα της νὰ ἰδῆ μὴν ξεχαράξῃ
 μαζί μ' ἓνα χαμόγελο στὰ χεῖλη κι' ἡ λαλιά της.

Ἀστράφτουνε, λαμποβολοῦν τριγύρω στὴ Δαμάστα
 ἄλλοι στρωμένοι κατὰ γῆς, ἄλλοι τὸ διπλοπόδι,
 30 Ἐπάνωθ' εἰς τὸ κάτασπρο τὸ φλάμπουρο τοῦ Διάκου
 ἀνέμιζε τρομαχτικό, καὶ στὸ ξεδίπλωμά του
 λεβέντης ἀστραπόμορφος ἐπρόβαινε ὁ Ἄι Γιώργης
 μὲ τ' ἀγριό του τ' ἄλογο κρατῶντας καρφωμένο
 τ' ἄσπλαχνο τὸ κοντάρι του στὸ διάπλοτο λαρύγγι
 35 τοῦ φοβεροῦ τοῦ δράκοντα, ποὺ δέρεται στὸ χῶμα.
 Ποιὸς εἰσυντύχαινε* κρυφὰ μὲ τοῦ σπαθιοῦ τὴν κόψη
 κι' ἐπάνω της ἐξέσερνε γοργὰ τὸ δάχτυλό του,
 ποιὸς ἐπελέκαε τεχνικὰ τὴ στουρναρόπετρά* του
 40 συγνεφιασμέν' ἀπὸ νοτιά, καὶ ποιὸς γιὰ νὰ ξεδώσῃ*
 ἐθόλωνε μὲ τὸν ἀχνὸ τοῦ μαχαιριοῦ τὴ λάμψη.

Κανένας δὲν ἀνάσαινε. Σ' ἓνα κοντρί* μονάχος
 κοιτάει ὁ Διάκος σιωπηλὸς κατὰ τὸ Λιανοκλάδι.
 Ἐξυπνος κι' ὄνειρεύεται. Ἀπὸ τὸ ἄζοβοῦνι
 45 ἀνέβηκε κι' ἡ καταχνιά, ψιλὸς ἀφρὸς τοῦ ἀγέρα,
 καὶ μιὰ στιγμή τὸν ἔκρυψε στὴ δροσερὴ ἀγκαλιά της·
 λὲς ὅτι ἐκείνη τὴν αὐγὴ λησμονημέν' ἀχνάρια*
 ἐμίξαν σ' ἓνα σύγνεφο κι' ἦρθαν ἀπὸ τὸν Ἄδη
 νὰ μυριστοῦν τὸ σκοτωμό, νὰ ἰδοῦνε τὸ Θανάση.

50 Μὲσ' στὰ τριφύλλια τὰ παχειὰ σιδέρικη* φοράδα,
 μαρμάρα*, φίδι φτερωτό, δροσιζέται καὶ βόσκει
 στρωμένη, ἔτοιμοπόλεμη. Τὴν εἶχε πάρει ὁ Διάκος
 χρονιάρικη στὰ Γιάννινα κι' ἀπὸ τ' ἀστέρη, ποῦχε
 καταμεσῆς στὸ μέτωπο, τὴν ἔκραζεν Ἀ σ τ ἔ ρ ο .

55 Ἐβραζ' ὁ πόλεμος μακρὰ καὶ κούφια τὴ βοή του
 τὴν ἔφερν' ὁ ἀντίλαλος σὰ μούγκρισμα πελάγου.
 Ὅλοι προσμένουνε βουβοί... Κανένας πεζοδρόμος

στό ξάγναντο* δὲ φαίνεται... Ὁ Μῆτρος, ποῦν' ὁ Μῆτρος;

— Γέρο Διαμάντη, δὲ μιλεῖς, δὲ μᾶς καλημερίζεις;
 Ὁλος ὁ κόσμος χαίρεται γιὰ τὴν ἀνάστασή μας 60
 καὶ στολισμένος μᾶς θωρεῖ. Σὲ λίγο τὸ σπαθὶ σου,
 ποῦ ἐσκούριασε στὴ θήκη του, θὰ πιῆ νὰ ξεδιψάση,
 καὶ σὺ τὸ ξυπνητήρι μας, σὺ τοῦ βουνοῦ τ' ὄρνιθι*
 ἐκλείδωσες τὰ χεῖλή σου; .. Τί σ' ἔπιασε, Διαμάντη;

— Σαράντα χρόνια πολεμῶ. Ἀπ' τὴν κορφή στὰ νύχια 65
 μ' ἔγδαρε, μὲ ξεφλούδισε τὸ βόλι, τὸ λεπίδι...

Μ' ἔφαγε ἡ γύμνια κι' ἡ ἐρμιά. Ἐβαψε τὰ παλιούρια*
 ἡ ξεσχισμένη φτέρνα μου... Μ' ἔδειρε τὸ χαλάζι...

Ἔστρωσα τὸ κρεβάτι μου μέσ' στὴ μονιά* τοῦ λύκου...
 Κυνηγημένος σὰ θεριὸ τὴ νύχτα στὰ λαγκάδια 70
 ἔβγαίνα κι' ἔβροσκ' ἀρπαχτὰ τὰ κούφια βελανίδια*

ποῦ ἐσέποντο στὰ χώματα, κι' ἐζοῦσα μ' ἀποφάγια,
 π' ἀφήναν τ' ἀγριογούρουνα. Κι' ὅταν τὸν Ἀλωνάρη

μοῦχαν πιασμένα τὰ νερὰ καὶ μ' ἔφρυγεν* ἡ δίψα,
 ἀκοῦστέ το, μωρὲς παιδιὰ, ἐζύμωνα στὰ δόντια 75

κι ἐχόρταινα βυζαίνοντας μιὰ φλοῦδ' ἀπὸ μολύβι
 καὶ δὲ θυμοῦμαι νᾶνιωσα ποτέ μου τὴ λαχτῶρα,
 ὅπου μὲ σφάζει σήμερα, καὶ σὰ μονομερίδα*

ἄπὸν ἀρμὸ στὸν ἄλλονε κρυφά-κρυφὰ χωνεύει*
 καὶ μοῦ ῥουφάει τὴ δύναμη καὶ μὲ νεκρώνει, Λάμπρε. 80

— Γέροντα, τ' εἶναι πῶλαθες! Ἀνάθεμα τὴν ὥρα,
 ποῦ ὁ γούμενος τ' Ἄι Γιαννιοῦ ἀπὸ τὴν Ἀρτοτῖνα
 τὸ λαμπριάτικο τ' ἀρνὶ θυμήθηκε νὰ στείλῃ.

Καὶ τρεῖς ἀνάθεμά τηνε τὴν ὥρα ποῦ οἱ συντρόφοι
 σοῦ ἐδειζάνε τὴν πλάτη του! .. Πές μας, τί γράφ' ἡ μοῖρα; 85

Ἔστρώθηκαν στὴ χλωρῶσά τριγύρω στὸ Διαμάντη,
 ὁ Λάμπρος κι' οἱ συντρόφοι του. Ἀπλωσε ὁ γέρο κλέφτης

κι' ἐπῆρε ἀπὸ τὴ ζώστρα του τὸ φοβερὸ τὸ χένι*,
 τὸ πέρασε δυὸ τρεῖς φορές ἀπὸνα χέρι σ' ἄλλο,
 μὲ φόβω τὸ ψηλάφησε, τὸ κοίταξε στὸν ἥλιο, 90

κι ὕστερα, σὸν νὰ εἰρέθηκε μὲ μιᾶς σὲ ξένον κόσμο,
 σὰν νὰ λησμόνησε μὲ μιᾶς σκοταμμата καὶ πάθη,
 ἕνα πρὸς ἕνα ἐδιάβαζε τὰ μυστικὰ σημάδια

καὶ τὰ παιδιὰ ἀκουρμαίνονται*. Τοὺς ἐδειξε μιὰ φλέβα

- 95 μέσ' στὴ διχάλα, κόκκινη .. Δεξιὰ, ζερβιὰ μαυρίλες
 σὰν κυπαρίσσια νεκρικό, κι' ἔδῶ κι' ἔκει λειψάδες*
 καὶ σκοτεινὰ κοιλώματα. Τοὺς ἔδειξε μιὰ σκλήθρα*
 κι' εἶπε πὼς ἦτανε κεντρί... Κι' ὅταν ὁ γέρο μάντης
 ἐξάνοιξε στὴν ἀγκωνή, μελαχρινὴ λουρίδα,
 100 πὺν πρόβαινε σὰ σερπετό, τοῦ θόλωσαν τὰ μάτια,
 τοῦ πιάστηκε ἡ ἀναπνοή, τοῦ ἀχνίσανε* τὰ χεῖλη.
 βαριά βαριά ἀναστέναξε κι' ἐκόπηκε ἡ φωνή του...
 — Διαμάντη, τί σ' ἐξάφνισε ;...
 — Ὅχιὰ μὲ τὸν ὄσκρο* της
- 'Αρχίζει πάλ' ὁ γέροντας τὸ πρῶτο διάβασμά του,
 105 καὶ μέσ' ἀπόνα σύγγεφο τοὺς ἐκραξε νὰ ἰδοῦνε
 ὁπὺ ξεφύτρωνε πουλὶ ποῦχε διπλὸ κεφάλι..
 πλατειὰ φερούγια δάλοιοιχα Στὴ μιὰ τὴν ἀπαλάμη
 βαστοῦσε δίστομο σπαθὶ καὶ μὲ τὴν ἄλλη σφίγγει
 στεφανωμένονε Σταυρό. Ὁλόγυρά του ἀχτίδες
 110 καὶ ξημερώματα γλυκά, καὶ ξαστεριά καὶ λάμψη...
 Τ' ἀπίστευτο τὸ θέαμα γυρτοί, συμπυκνωμένοι,
 ἐκοίταζαν ἀχόρταγα ὁ Λάμπρος κι' οἱ συντρόφοι.
 Κι' ἐνῶ μὲ χίλιες ἐλέξεις* ἐπνίγανε τὸ μάντη
 ἀκούσανε πὺν ἐφρύμαζε* συχνὰ-συχνὰ ἡ Ἀστέρω
 115 σὰν κάτι νᾶθελε νὰ πῆ κι' ἐχτύπασε τὸ ποδάρι,
 κι' ὅλοι φωνάζουνε μὲ μιᾶς :— Ὁ Μῆτρος !... τὸ ξιφτέρι*.
 — Στ' ἄρματ', ἀδέρφια, στ' ἄρματα ! Κι' ἐπλάκωσε ὁ Βριόνης.
- Καὶ σὺ πὼς εἶσαι, Μῆτρε, ἀχνός* ;... Ἀπὸ τὴν τραχηλιά σου
 ῥένε τὰ αἵματα στὴ γῆ. Ποῦ σ' ἔχουνε βαρέσει ;
 120 — Μᾶγλειψε, Διάκε, ξώδεγμα τὸ βόλι ἕνα παγίδι
 κι' ὁ δρόμος τῆ λαβωματιὰ μου ξάναψε λιγάκι...
 Θανάση, μᾶς ἐχάλασαν...
 — Πάψε... Γέρο Διαμάντη,
 δός μου τὸ μῆλι* σου νὰ ἰδῶ... Μὴν κρένης*. Ξεστηθῶσου.
 Καλὰ σοῦ τὴν ἐφύττεψαν... Ὁ Χάρος ἀπὸ τρίχα...
 125 Ξαντό... Φρυμένῃ* πηγανιά*... ὄ,τ' εἶναι... Τώρα πές μου.
 ---Θανάση, μᾶς ἐχάλασαν... Δὲν εἶχε σκάσει ὁ ἥλιος,
 πὺν ἐχύθηκε ὁ Ὁμέροπασας... Χτυπάει τὸ Δυοβουνιῶτη
 καὶ τόνε παίρνει στὸ φτερό*... Λὲν ἔπαιξε λεπίδι...
 — Ὅχαε τὸ νοῦ του στὸ παιδί. Κι' ἦτανε τετρακόσοι !

Είδες ἐκεῖ τὸν Κόκκαλη ;

130

— Ἐθόλωσε τὸ φῶς μου.

Μ' ἐπῆρε τὸ παράπονο κι' ἐδάκρυσσα... δὲν εἶδα...

Ἐκούσιγκ' ἓνα θυσίσιμο* ἀπὸ τῆ Χαλκομάτα,
καὶ ῥίχνονται τοῦ Πανουριᾶ .. Πρώτη φωτιά κι' ἐσμίξαν.

Ἐζήλεψα κι' ἐχούμησα*... Τὸ ῥάσο τοῦ Δεσπότη
ἀντάρα*, μαύρη θάλασσα... Ἐκεῖ κι' ὁ Παπαγιάννης... 135

Ἐλόγουρά τους σκοιωμός. Ἐθεμωνιά* κουφάρια ..
Βόσκει* τοῦ Γούρα τὸ σπαθί... ἀστροειλέκι, Χάρος...

Οἱ λαβωμένοι σφάζονται στὸ χῶμα μὲ τὸ δόντι...

Μᾶς ἐπνίξε ἡ Ἐιβανιτιά... Τᾶλογο τοῦ Βριόνη
ἀνεμοστρόβιλος, ὀργή... τὰ δυὸ του τὰ ζουθούνια 140

Ξερνοῦν ἀντάρα καὶ καπνό... Πλακώνουν κι' ἄλλοι... κι' ἄλλοι.
λὲς κι' ἀναβρᾶνε ἀπὸ τῆ γῆ... Δριμόχολο*, τρομάρα...

Μὲ κράζει ὁ γέρο Πανουριᾶς : « Τρέχα νὰ πῆς τοῦ Διάκου,
ποῦ ἂν εἶμαι ἀκόμα ζωντανός, δὲ φταίω γώ... τὸ βόλι.

Κι' ἐμούγκριζε σὰ δράκοντας.. Τὸν ἄρπαξε ὁ Μανίκας. 145
Ἐκεῖνος ἀνδρειεύεται... Τοῦ πέφτει κι' ὁ Καπλάνης...

Οἱ δυὸ τους τὸν ἐλύγισαν*... Φεύγουνε πολεμῶντας...

Ἐριτίζω*... μ' ἐκυνήγησαν... ματώνομαι.. μὲ χάνουν.

— Τὸν εἶδες τὸν Παπαντριᾶ ;

— Μὲ τὸν Κομνᾶ τὸν Τράκα

κρατοῦν τοῦ Μουσταφάμπεη.

— Καὶ τὸν Κιοσὲ Μεχμέτη ; 150

— Τὸν εἶχα ἰδῆ ποῦ ἐμούδιασε. Τοῦ μύρισ' ὁ Καλύβας

στῆς Ἐλαμάνας τὰ νερά. Τοῦ Βακογιάννη ὁ ἴσκιος

εἶναι βαρὺς, θανατερός κι' ὅποιος περάση ἐκεῖθε

σκοτάδι κι' ἀποκάρωμα*. Θὰ τῶμαθε καὶ μένει

νᾶρθῆ μὲ τὸν Ἐμέρπασα.

— Καλῶς ν' ἀνταμωθοῦμε. . 155

Δὲν εἶν' ἀλήθεια, ἀδέρφια μου ; Ἐψὲς στὴν προσευχή μας
τὸ τάξαμε στὸν Πλάστη μας... Στὴ θέση του καθέννας ..

Νερό, νὰ μὴ διψάσετε.. Κανείς σας δὲ θὰ ῥίξει

πρὶν δώσω ἐγὼ τὴν προσταγή Θέλω μιὰ τέτοια μέρα

νὰ μετρηθοῦν τὰ βόλια μου μὲ τόσους σκοτωμένους. 160

Μὴ σημαδεύετε ψηλά... Κι' ἂν πέσω, θυμηθῆτε

τ' ἄρματα, τὸ κεφάλι μου. Ἐς τᾶχη ὁ γυιὸς τ' Ἐνδρουτζου,

νὰ μὴ τὰ πάρη ἡ Ἐιβανιτιά. . Στὸν κόρφο κρεμασμένο

ὅποιος μοῦ ψάξει τὸ κορμί, θαῦρῆ τὸ φυλαχτό μου...

- 165 Μοῦ τῶχει ῥίξει στὸ λαιμὸ ἢ μάννα μου, τὴ νύχτα
 ποῦ ἐβγήκα κλέφτης στὰ βουνά... Πάραυτα νὰ τὸ πᾶτε
 στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγιαννίου... Θέλω τὸ δαχτυλίδι,
 θέλω νὰ μείνη μαρτυριὰ στὸ χέρι τὸ δεξιῖ μου,
 νὰ μὲ γνωρίσῃ ὁ Ὁμέρπασας. Ἐκεῖ θαυρῆ γραμμένη
- 170 τὴν πίστη μας σ' ἕνα Σταυρό, τῶνειρο, τὴν ἐλπίδα
 σ' ἕνα δικέφαλο πουλί... Τοῦπε ὁ Θεὸς θὰ γένη...
 Σήμερ' ἀρχίζει ὁ κάματος*. Ἦρθαν τὰ πρωτοβρόχια,
 θάμεθα μεῖς ἢ προοιμί* Ἄφαντος ζευγολάτης,
 ποῦ δὲ δειλιάζει στὴ σπορά, κρατεῖ τὸ χερουλάτη*.
- 175 Ἐλάττρι τρίζει στ' ὄργωμα... Ἦταν ἡ γῆ χερσάδα
 καὶ τὸ γενιὴ θάμπῃ βαθιά... Τὸ γήμορο* δικό μας..
 Ψυχὴ, παιδιὰ μου, στ' ἄρματα !... Τοῦπε ὁ Θεὸς θὰ γένη !
 Νὰ μὴ σᾶς λείψῃ τὸ νερό... Γέρο Διαμάντη, Μῆτρε,
 σταθῆτε σεῖς ἐδῶ μ' ἐμέ... Στὴ θέση του καθένας !
- 180 Ἐσκόρπισαν ὀλόγυρα. Ποιὸς πιάνει ἕνα θυμᾶρι
 καὶ ποιὸς κρατεῖ μιὰ λοιδοριά*, τ' ἀφωρεσμένο δέντρο
 Τὰ καριοφίλια δείχνουνε μέσ' στὰ κλαριά τὸ στόμα
 σὰν ἄγρουπνες δεντρογαλιές*. Ἐδῶθ' ἐκεῖθ' ἀστράφτου
 ἄγρια μάτια φλογερά, ἀνάμεσα στὰ φύλλα,
- 185 λὲς κι' ἦταν θράκια σκεπαστά. Πρώτη πνοὴ θ' ἀνάψουν.
 Ἐνιωθε κι' ἀναγάλλιαζε τὴ δύναμή του ὁ Διάκος.
 Μένει μὲ μιᾶς ἀκίνητος. Ἐσταύρωσε τὰ χέρια
 καὶ κατὰ τὴν Ἀγάθωνα* τὸ πρόσωπό του στρέφει.
 Στὸ μέτωπό του τὸ πλατύ, ποῦ τὸ φωτίζ' ὁ ἥλιος,
- 190 ἐπέρασ' ἕνα σύγγεφο. Τὸ μάτι του κατάρρα...
 Ἄπο τὰ βάθη τῆς ψυχῆς ἀνέβηκε ἡ πικράδα
 στὰ δροσερὰ τὰ χεῖλη του καὶ τοῦ τὰ φαρμακεύει
 σὰν νᾶχε πῆ τὴν ἀλοή*
- Ἄχ ! Μῆτρε Κοντογιάννη*,
 στὸν Ἄδη ποῦ θὰ κατεβῶ, ἂν μ' εὔρη ὁ γέροντάς σου
- 195 καὶ μὲ ῥωτήσῃ, τί θὰ πῶ ; Πῶς μ' ἕνα ἀρματολίκι...
 Εἶπε κι' ἐστέναξε βαριά... Ἐδιάβηκε ἡ μαυρίλα
 κι' ἔρχεται πάλε ἢ ξαστεριά. Θολός, συγνεφιασμένος
 δὲ μένει τέτοιος οὐρανός, ὦρα πολλὴ δὲ μένει.
- Καπνοῦρα, Μῆτρε, καταχιά*.. δὲ μᾶς χασομερᾶνς.
- 200 Ὅθι περάσουν, ἐρημιὰ, μένει τὸ χῶμα στεῖρο.
 — Ἐρχεται ἐμπρός ἢ Λιαπουριά* μὲ τὸν Ὁμὲρ Βριόνη...

Διαμάντη, κοίταξε και σύ, σάν και νά σταματήσαν
 —Χωρίστηκε ὁ Κιοσὲ πασᾶς... Χτυπάει τὴν Ἄλαμάνα.
 Ἄστραψ' ἡ πρώτη τουφεκιά... Χαρὰ στὸ καριοφίλι !
 Νὰ μὴν πεθάνω ἐδῶ μὲ σᾶς, ἂν δὲν εἶν' τοῦ Καλύβα. 205
 Τοῦχα γνωρίζει στ' Ἄγραφα... Ποῦσαι, καημένε Δίπλα*,
 νὰ ἰδῆς ποὺ δὲν ἐβράχνιασεν ὁ λάρυγγας τοῦ ἀκόμα !
 Ἐψησ', ἐμαύρισε καρδιές... Θὰ ἐδάγκασε κουφάρι...
 Τὸ βόλι δὲν ἐδιάβηκε.. Γονάτισ' ἕνας.. πέφτει...
 Καλὴ ἀρχή... ματώθηκαν... ἀνάφτει τὸ γεφύρι... 210
 Πῶς πολεμοῦνε τὰ σκυλιά!... Διάκε ! καπνός... δὲ βλέπω.
 —Καλύτερα γιὰ σέκανε. Τοὺς βλέπω ἐγώ, Διαμάντη.
 Στοῦ Βακογιάννη τὰ πλευρά, στὰ στήθια τοῦ Καλύβα
 χτυπάει τὸ κῦμα και σκορπᾷ. Τοὺς ἔζωσε ἡ πλημμύρα
 και δὲ σπαράζουν* ἀπ' ἐκεῖ. Τρέχα νὰ πῆς τοῦ Λάμπρου 215
 νὰ πάη μ' ἐξήντα διαλεχτούς... Φτερά... κι' ἡ ὥρα σφίγγει.

Μητρε' μου ! τὸ μιλλιόνι* μου... Μᾶς εἶδανε... Ὁ δερβίσης
 στάθηκ' ἐμπρὸς και ἑυάζεται*... Κρατεῖ και δυὸ κεφάλια !..
 —Ἐδῶθε τοῦ Δεσπότη μας, ζερβιά τοῦ Παπαγιάννη.
 —Δὲ μοῦπες πῶς τοὺς ἔκοψαν !.. Νᾶχουμε τὴν εὐχή τους.. 220
 Κοίταξε, Μητρε, τὸ σκυλί, γιὰ νὰ μᾶς φοβερῖση,
 τώρα τὰ πέταξε στὴ γῆ και τὰ ποδοκυλάει...
 Τὰ πῆρε παραμάσχαλα*... Ἐπρόβαλ' ἕνας ἄλλος..
 Ἄνέβηκε στὸ ψήλωμα... Διαλαλητής... Τί θέλει ;
 —Θανάση Διάκε !.. Εἶσ' αὐτοῦ ;..
 —Ἐδῶμαι . Ποιός μὲ κράζει ; 225
 —Ὁ ἀφέντης ὁ Ὁμέρπασας..

—Στὴ γῆ δὲν ἔχω ἀφέντη.
 Κι' ὄθε περάση ὁ ἴσκιος μου, ὀρίζω ἐγώ. Τὸ ξέρει.
 —Δῶσέ μας διάβα κι' ὅτι πῆς, τιμές.. και βιό... και χάρες.
 —Πόλεμο θέλω.. πόλεμο.. Ποιός εἶσαι σὺ ποὺ κρένεις ;
 —Πιστεύω ὅ,τι πιστεύετε..

—Ἄφωρεσμένοι νᾶσαι, 230
 πῶχεις ψυχὴ στὴ γλῶσσά μας, σ' αὐτὸν τὸν Ἄγιο Τάφο*
 νὰ βλαστημήσης προδοσές.. Ἄφωρεσμένοι νᾶσαι !..
 Κι' ὁ ἀντίλαλος ἐφτὰ φορὲς ἀπὸ σπηλιὲς σὲ βράχους
 ἀπὸ βουνὰ σὲ λαγκαδιὲς φαρμάκεψε τ' ἀγέρι
 μ' ἐκεῖνον τὸν ἀφορεσμό. Τὰ χεῖλη τοῦ Ἡσαΐα 235
 ἀραχνιασμένα* και βουβὰ στὸν ὕπνο τους σπαράζουν*
 και μουρμουρίζουνε βραχνά :— Ἄφωρεσμένοι νᾶναι !..

Ἐφτυσεν αἷμα κατὰ γῆς τοῦ Παπαγιάννη ἢ γλῶσσα
 κι' ἀνταποκρίθηκε κι' αὐτή: — ὁ Ἀμήν... ἀφωρεσμένος! ὁ
 240 Ἐχάθηκε ὁ διαλαλητής... ἀνατριχίλα... τρόμος.

Μυρμήγκιαζε ἡ Ἀρβανιτιά. Τάλογο τοῦ Βριόνη
 τοὺς διαχωρίζει ἐδῶ κι' ἐκεῖ καὶ τοὺς δαγκάει τὴν πλάτη.
 Σαλάγα* τοὺς, Ὁμέρπασα! Σπρωῶνε, βοριᾶ, τὸ κῦμα
 νὰ φάη τὴν πέτρα τοῦ γιалоῦ. Θὰ ξαφνιστῆς μιὰ μέρα
 245 νὰ ἰδῆς τὴ νεκροθάλασσα τὸ βράχο ν' ἀγαπήση.
 Θ' ἀγκαλιαστοῦν τὰ δυὸ θεριὰ καὶ τότε ἀδερφωμένα
 θὰ χλιμιτίσουν φοβερά, κι' ὁ ἄνεμος θὰ πέση.
 Σαλάγα τοὺς, Ὁμέρπασα! Μάτωνε τὴ βουκέντρα
 νὰ τρέχουν τὰ καματερά*. Θὰ νᾶρθη ἐκεῖν' ἡ ὥρα
 250 ποὺ ἀγριεμένα θὰ τὰ ἰδῆς. Θὰ ν' ἀντιστηλωθοῦνε,
 θὰ νὰ τινάξουν τὸ ζυγὸ, θὰ φύγουν μὲ τ' ἀλέτρι
 καὶ θᾶρθουνε μουγκρίζοντας στὸ πρῶτο βουκολειό* τοὺς.
 Σαλάγα τοὺς!.. Σαλάγα τοὺς!.. Τάλογο πάνι' ἀστράφτει
 μέσα στὴ μαύρη συγνεφιά... Ἐμπρὸς τὰ δυὸ κεφάλια.

255 Ἀκούστηκε σὰ μιὰ βροντή... Στὰ σωθικὰ τοῦ Διάκου
 κρυφὰ λὲς κι' εἶχαν σωριαστῆ φάρμακεμένοι πόνοι,
 χίλιων χρονῶν ἐκδίκησες, στεῖρες εὐχές, ὀρφάνια,
 τοῦ βρόχου τὸ λαχτάρισμα, τυραγνισμένη φτώχεια,
 κατάρες, ψυχομάχημα, βάσανα, μοιρολόγια,
 260 κι' ἐξέσπασε μὲ μιὰ φωνὴ τὸ βογκητὸ τοῦ Γένους:
 «Ἀδέρφια μου!... Φωτιά!... Φωτιά!...»

Τὸ βόλι τοῦ Θανάση
 δὲ θέλει σάρκα ἀνθρωπινή. Γυρεύει ν' ἀπαντήση
 τάλογο πάνδρειεύεται. Θέλει νὰ πιῆ τὴ φλόγα
 πῶβραζε μέσ' στὴ φλέβα του καὶ στ' ἄγριο πέραςμά του
 265 τοῦ χάραξε τὸ λάρυγγα, τοῦ θέρισε τὸ σφάχτη*,
 τοῦ ῥούφηξε τὴ λεβεντιά, τοῦ σβεῖ τὴν περηφάνεια
 καὶ μεθυσμένο ἀπὸ χαρὰ φυσομανάει καὶ φεύγει.
 Τὸ αἶτι ἀναστηλώθηκε, στερνὴ παλικαριά του,
 τὰ λάγανά* του αἱμάτωσαν, λυγᾶνε οἱ κλειδωσές του
 270 καὶ ῥοβολᾶ* νεκρὸ στὴ γῆ. Ψυχομαχάει κι' ἀκόμα
 κρατεῖ τ' αὐτιά του τεντωτά...

— Ὁμέρπασα Βριόνη,
 σοῦ στέλνει χαιρετίσματα τοῦ Διάκου τὸ μιλλιόνι.

—Μῆτρος, τὰ μετωρίσματα* παλικαριά δὲν εἶναι,
 ὅπου εἶν' ὁ Χάρος βασιλιάς.. Διαμάντη! τὸ δερβίση!

—Θανάση, ὡς τώρα τρεῖς φορές τὸν ἔβαλα στὸ μάτι
 καὶ δὲ μοῦ δείχνει μέτωπο*. Θὰ νὰ τὸν τρώγῃ τὸ αἷμα*.

—Νά τος... ἔξεσκεπάστηκε... Φωτιά! Διαμάντη, ὄριξε!..
 Βογκάει τ' ἀρμούτι* τὸ παλιό... Ἐρωταξέ* ὁ δερβίσης,

ἀπλώθηκε τὰ πίστομα κι' ἀκόμα μὲ τὰ νύχια
 κρατεῖ σφιχτ' ἀπὸ τὰ μαλλιά τὰ δυό του τὰ κεφάλια.

—Μῆτρος, μὴν ἐπαράδραμα;

—Μέσ' στὴ ῥαφή, Διαμάντη,
 τοῦ ξήλωσες τὰ καύκαλα*. Τάνοιξες τρίτο μάτι

γιὰ νὰ διαβαίνη θαρρετά, νὰ περπατῆ στὸν Ἄδη.

—Μῆτρος, μ' ἀρέσει νὰ μ' ἀκοῦς... κι ἐγὼ τὸ θάνατό του.

Λυσσομανάει ἡ Ἀρβανιτιά τριγύρω στὸ κουφάρι. 285

Βάφουν στὸ αἷμα τὰ σπαθιά.. Παραδαρμός, φοβέρες,
 βουβάλια ποῦ ἀγριέψανε.. Τρώγονται συνατοῖ τοις..

Στέκουν καὶ ξεδιαλέγονται.. ἀθέρας*.. ἕνας κι' ἕνας.

Τὰ χρόνια τους πρωτομαγιές. Ὅτι καὶ ξεφυτρῶναν
 τῆς νιότης τὰ τριαντάφυλλα. Λουλούδια, βλασταράκια,

τὰ κύλησε ἡ νεροποντὴ καὶ στὸν καταποτῆρα*

τὰ παρασέρνει ὁ πόταμος. Παιδιά, τὰ πῆρε ἡ τύφλα
 καὶ χύνονται μέσ' στὴ φωτιά.. Τοῦ Λιάκου τὰ λιθάρια

μὲ τὰ λεπίδια πελεκοῦν νὰ τὰ ξεθεμελιώσουν.

Ἀρπάζουνε γιὰ ν' ἀνεβοῦν τὴν πέτρα μὲ τὰ νύχια 295

κι' ὅτι φανοῦν τὰ δάχτυλα, τὸ σίδερο θερίζει.

Τρεῖς ὥρες ἀνδρειαῖονται. Πλακῶνε κι' ὁ Βριόνης;

σὰ μαύρη βαρυχειμωνιά.. Χαλάζι τὸ μολύβι..

Σκάφτουν τὸ χῶμα τ' ἄλογα.. Σίφοντας, συντελεία.

Χνότο* μὲ χνότο πολεμοῦν. Ἀδερφωμένο βρέχει 300

τὸ αἷμα τ'αρβανίτικο τῆ γῆ μὲ τὸ δικό μας..

Ἔχουν τὴν ἴδια τὴ βαφή*.. Ἄν σμίγουν πεθαμένα,

πῶς δὲ θὰ σμίξουν ζωντανά;..

— Διαμάντη, τί μὲ θέλεις;

Πῶς ἄφησες τὸ σκοτωμὸ καὶ πῶς μὲ τὴν Ἀστέρω

μοῦ παίρνεις τὰ πατήματα;

—Θανάση.. μὲ γνωρίζεις.. 305

δὲν παρακάλεσα ποτέ.. Κι' ἐμπρός σου.. γονατίζω.

—Πές μου, τί θέλεις;.. γρήγορα..—Αὐτὸ τὸ ἔρομο χῶμα

ἂν εἶν' ἀλήθεια πάγαπᾶς, Θανάση... γλύτωσέ το..

— Σοῦ φαίνεται νὰ δειλίασα ;

— Φύγε, Θανάση, φύγε.

310 — Μὴ φαρμακεύης, γέροντα, τὸ ψυχομάχημά μου.

— Δὲ βλέπεις πόσοι ἐμείναμε ; .. Στὸ χάνι ὁ Βακογιάννης
μὲ τὸν Καλύβα ἐκλείστηκαν..

— Κι' ἐγώ... χειρότερός τους ;

— Ὅχι, Θανάση, μένω ἐγώ, πῶφαγα τὸ ψωμί μου
καὶ δὲ μ' ἀποζητάει κανεὶς .. Μένει μ' ἐμὲ κι' ὁ Μῆτρος.

315 ἐκεῖνος εἶναι νιώτερος . Θὰ πάρη τῶνομά σου¹

καὶ δὲ θὰ σ' ἐντροπιάσωμε.

— Πῶς εἶπες ;... τῶνομά μου ! ..

Δὲ θὰ κοτήση* ὁ θάνατος, Διαμάντη, νὰ τὸ πάρη,
καὶ σεῖς θὰ μοῦ τὸ κλέψετε ;

— Θανάση, σχώρεσέ μας.

— Ἐσεῖς μ' ἐμὲ κι' ἐγὼ μὲ σᾶς.. Συχωρεμένοι νᾶσθε

320 Κι' ἐκεῖ πού ὁ ἀνεμοστρόβιλος μουγκρίζει τοῦ πολέμου
πηδοῦν οἱ λιονταρόψυχοι καὶ κολυμποῦν μιὰν ὥρα
μέσ' στὴ φωτιά, μέσ' στὴ σφαγή... Παράδερνε ἡ Ἀστέρω.

— Ὅσοι εἶσθε ἀκόμα ζωντανοί, ἐλάτε ὀλόγυρά μου ..
φωνάζει ὁ Διάκος, κι' ἔρχονται... Δὲ μένουν παρὰ δέκα..

325 Ὁ ἥλιος στέκει γιὰ νὰ ἰδῆ. Κάθε στιγμή πού φεύγει
τοὺς ἔσφιγγε στενά-στενά στὴν ἀγκαλιά του ὁ Χάρος.

Μέσα σὲ τέτοιο πέλαγο, βαθύ, μελανιασμένο,

ἓνα ἀκρογιαλί μακρυνό, τὸ μάτι τοῦ Θανάση

ξανοίγει, πού τοὺς ἔκραζε : « Παιδιά, στὸ Μοναστήρι !² »

330 Καὶ δρασκελίζουσαν πεταχτὰ τὴ σιδερένια φράκτη
πὸλόγυρά τους ἔπηξε*. Σεισμός τὸ πέρασμά τους

1. Ὁ Δίπλας, ἰδὼν ποτε τὸν Κατσαντώνη προκινδυνεύοντα, τοὺς δὲ πολεμίους ἀθρόους ἐπιπεσόντας ἐπ' αὐτὸν ἅμα ἐξαγγείλαντα τὸ ἴδιον ὄνομα, καὶ ἐλπίζοντας νὰ τὸν ζωγρήσωσιν ἢ ἀποκτείνωσιν, εἰσορμήσας, ἐκραύγασε ! « Μὴ τὸν πιστεύετε, ἐγὼ εἶμαι ὁ Κατσαντώνης. Ἄν σᾶς βαστᾶ, βαρεῖτέ μου ». Τότε δὴ στρέψαντες οἱ ἐχθροὶ κατ' αὐτοῦ τὰ ὄπλα ἐθανάτωσαν τὸν ἐκουσίως ἑαυτὸν προσενεγκόντα θῦμα ὑπὲρ τῆς φιλίας. — Σημείωσις τοῦ ποιητοῦ.

2. Ἐνοεῖται ἡ μονὴ τῆς Δαμάστας ὅπου ὁ Διάκος πολεμῶν ἀπεσύρθη καὶ ἔμεινε μέχρι τελευταίας στιγμῆς. — Σημ. τοῦ ποιητοῦ.

Τὰ ὄρνια ἀναφτερούγιασαν... Τοὺς κυνηγοῦν... προφτάνουν
καὶ πλημμυρίζουν τὴν αὐλή... Ἡ ἐκκλησιὰ στὴ μέση
παραιτημένη, δλόκλειστη... Ἰδρώνει ὁ τοῖχος αἵμα...
Τρίζουνε τὰ κονίσματα .. Τὰ βόλια, ποὺ ἀνεμίζουν, 335
ἔδέρνανε τὰ σήμαντρα καὶ τὰ βουβὰ γλωσσίδια
ἔσπνουν, λαλοῦνε νεκρικά... Λὲς κι' εἶχε νὰ περάση
κανένα λείψανό ἀπ' ἐκεῖ...

—Θανάση !.. Παραδώσου..

Ἐπέσανε οἱ συντρόφοι σου... δὲ σῶμινε κανένας.
—Θὰ παραδώσω τὴν ψυχή, τ' ἄρματα δὲν τὰ δίνω. 340
Ἄν δὲν τὸ ξέρης, μάθε το... Ποιὸς εἶσαι ;... τὴ φωνή σου...
—Θανάση, εἴμ' ὁ διαλαλητής...

—Προδότη, ἀφωρεσμένη !...

Μὴ μοῦ πατῆς τὰ μνήματα... Ἀκόμα ζῆς ἔμπρός μου ;...
Καὶ τὴ στερνὴ του πιστολιὰ τὴ ρίχνει ἀστροπελέκι
καὶ τοῦ βουβαίνει τὴν καρδιά...

Πέφτουνε τὰ κοράκια 345

νὰ τότε φᾶνε ζωντανόν... Στηλώνει στᾶγιο βῆμα
τὴν πλάτη ὁ Διάκος... Καρτερεῖ... δὲν τῷμινε στὸ χέρι
παρὰ μιὰ σπιθαμὴ σπαθί... Τὸν ἔχουν στὸ σημάδι.
Τὸ πρόσωπό του ἀνάσταση... Ἐμπρός του ἀγκαλιασμένα
δύο λείψανα ξαπλωταριά... Ὁ Μῆτρος κι' ὁ Διαμάντης... 350
Δὲν τὸν ἀφήνουν οὔτ' ἐκεῖ... Κανένας δὲ σιμώνει...

Τ' ἀνδρειωμένα κόκκαλα συντρίβουν τὰ μολύβια,
καὶ ὁ πύργος μένει πάντα ὀρθός... τὸ μάτι του ἄλλος κόσμος.
Τὸν τουφεκίζουνε μὲ μιᾶς... Τ' ἀδειάζουνε* τὴ φλέβα
καὶ χίλιοι τὸν ἀρπάζουνε... Δεμένο τὸ λιοντάρι 355
τῶχουν στὴ γῆ καὶ τὸ πατοῦν. Τοῦ στρίφουνε τὰ χέρια
πιστάγκωνα μὲ τὴν τριχιά*. Προβαίνουνε στὸν ὄμο
οἱ σχίζες* ἀπ' τὴν κλείδωση... Αἷμα ῥονιά*... μεδοῦλι.
Κι' ἐνῶ τὸν ἐμαρτύρευαν, κρυφὰ-κρυφὰ τὸ στόμα
ἀπλώνει ὁ Διάκος καὶ φιλεῖ τὸ Μῆτρο, τὸ Διαμάντη. 360

Χιλιάδες τότε σέρνουνε. Ἐμπρός του λαβωμένη
ἔμουγκριζε ἡ φοράδα του. Τὴν ἀνακράζει ὁ Διάκος
κι' αὐτὴ μ' ἓνα χλιμίτισμα τὸν χαιρετάει καὶ πέφτει.
Ἐστάθησαν νὰ τότε ἰδοῦν... Τοὺς φαίνεται σὰν ψέμα.
Στὴν Ἀλαμάνα ὁ πόλεμος δὲν ἔπαυεν ἀκόμα. 365
Τὸ χάνι τὸ τοιμόροπο σ' ἓναν Κιοσὲ Μεχμέτη
'Αλ.ξ. Γ. Σαοῖ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου. 10

δὲ θέλει νὰ παραδοθῆ. Ἐπ' τὴ χαρὰ τοῦ ὁ Διάκος
νιώθει βαθιὰ στὰ σωθικὰ τὴν πρώτη δύναμή του,
ποῦ ἀναγεννήθηκε μὲ μιᾶς...

— Καλύβα !.. Βακογιάννη !...

- 370 Δέκα χιλιάδες μὲ κρατοῦν... Σχωρᾶτέ με, πεθαίνω.
Καὶ δὲν ἐπρόφτασε νὰ πῆ τὸν ὕστερό του λόγο
ποῦχανε βγῆ τὰ δυὸ θεριὰ καὶ τᾶχε ἀρπάξει ἡ φλόγα ¹.

Κρύβεται ὁ ἥλιος στὰ βουνά. Τὰ πλάγια σκοτιδιάζουν
καὶ μένουν ἔρμα τὰ Θερμιά ²... Νεκρίλα... βουβαμάρα.

- 375 Δὲ σειέται φύλλο στὰ κλαριά. Κανένα νυχτοπούλι
μοιρολογαίει τὸ σκοτωμὸ καὶ κάπου κάπου οἱ λύκοι
ποῦ ἀνάμεσὸ τους γρούζουνε* ποιὸς νὰ πρωτοχορτάση
μὲ τὰ πηχτὰ τὰ αἵματα... Ἐδῶ κι' ἐκεῖ κουφάρια
καὶ ῥοχαλιάσματα βαθειά...

Στᾶγέρι κρεμασμένα

- 380 ὡσὰν καντήλια τ' οὐρανοῦ, ἀποβραδὶς δύο φῶτα
ἐφάνηκαν στὴ σκοτεινιά... Κανείς δὲν τᾶχε ἀνάψει...
Κι' ἕνας ποῦ ἐπέρασε ἀπ' ἐκεῖ, καλόγερος διαβάτης,
κι' εἶδε τὸ θᾶμα κι' ἔδραμε, στὴ λάμψη δύο κεφάλια
ἤθερε ποῦ πλάγιαζαν γλυκά... τῶνα τοῦ Παπαγιάννη
385 καὶ τᾶλλο τοῦ Λεσπότη του. Γονατιστὸς ἐμπρὸς τοὺς
ἔμειν' ὁ γέρος κι' ἔκλαψε... Τοὺς ἔρριξε τρισάγιο,
τὰ φίλησε στὸ μέτωπο καὶ μὲ τὸ δοκανίκι
ἔσκαψε λάκκο κι' ἔθαψε τ' ἀχώριστα τ' ἀδέρφια.
Βλογαίει τὸ χῶμα τρεῖς φορὲς... Ἐκαμε τὸ σταυρὸ του
390 καὶ χάνεται στὴν ἐρημιά... Ἐσβήστηκαν τὰ φῶτα.

1. Ὁ Καλύβας καὶ ὁ Βακογιάννης ἀντέσχοι σχεδὸν μόνοι κατὰ πο-
λυαρίθμων ἐχθρῶν ὠχυρωμένοι ἐντὸς τοῦ μικροῦ ξενοδοχείου τῆς Ἄλα-
μάνας. Ἄλλ' ὅτε εἶδον τὸν ἀρχηγὸν αἰχμάλωτον, τότε ξιφήρεις πεσόντες
κατὰ τῶν πολεμίων ἐθανατώθησαν. Βλέπων αὐτοὺς μακρόθεν ὁ Διάκος
καὶ ἐκτιμῶν τὴν ἀπαρδειγμάτιστον γενναϊότητα ἀνέκραξε: «Δέκα χιλιά-
δες μὲ κρατοῦν», τοῦτέστι μὲ κωλύουσι νὰ δράσω εἰς βοήθειαν. — Ση-
μείωσις τοῦ ποιητοῦ.

2. Μετὰ τὴν νίκην ὁ τουρκαλβανικὸς στρατὸς ἐπανῆλθεν εἰς Ζητοῦν,
φέρων ἐν θριάμβῳ τὸς κεφαλὰς τῶν φονευθέντων καὶ δέσμιον τὸν Διά-
κον. Τὰ ἐν τοῖς ἐπομένοις ἔσμασιν ἱστορούμενα θεωροῦνται ἐπομένως ὡς
συμβάντα ἐν Λαμίᾳ.—Σημ. τοῦ ποιητοῦ.

ΑΣΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ.

- Κοιμᾶται ἀκόμα ἡ Ἀρβανιτιά, χορτάτη, ἀποσταμένη,
 μέσ' στήν πυκνή τὴ γλωρῶσά. Τόσες χιλιάδες κόσμος
 κι' οὐτ' ἓνα ὄνειρο γλυκό, οὐτ' ἓνα καρδιοχτύπι !
 Στοῦ ὕπνου τῆς τὴ συγγεφιά δὲν ἔλαμπαν ἐλπίδες,
 δὲ φέγγει πόθος μακρυνός. Στὰ μάτια τῆς μαυρίλα 5
 καὶ στήν καρδιά τῆς ἐρημιά. Τ' ἀνθρώπινα κοπάδια
 ἀπ' τὸ βαρὺν τὸν κάματο βουβά, ἀποκαρωμένα*,
 μέσ' στὰ λουλούδια τ' Ἀπριλιοῦ μαυρολογοῦν, πλαγιαζοῦν,
 σὰν νᾶτανε συντριμματα, χορταριασμένες πέτρες
 ὅπου εἶχε πάρει ὁ χαλασμός ἀπὸ κανέναν πύργο 10
 καὶ τᾶχε σπεῖρει ἐδῶ κι' ἐκεῖ μὲ τοῦ σεισμοῦ τὸ χέρι.
 Ἀκόμα ἡ Ἡούλια εἶναι ψηλὰ καὶ τῆς αὐγῆς ἀκόμα
 τ' ὀρνίθι δὲν ἐλάλησε. Προτοῦ νὰ βασιλέψη
 τὸ δρέπανο τοῦ φεγγαριοῦ σ' ἑνὸς βουνοῦ τὴ ῥάχη
 ἐστάθηκε γιὰ μιὰ στιγμή καὶ πικραμένο ῥίχνει 15
 τὴν ὕστερή του τὴ ματιὰ στὸ ἔρμο τὸ Ζητοῦνι.
 Ἐμαύρισαν οἱ λαγκαδιές. Στὸ μελανό του κῆμα
 τᾶγέρι πνίγει τὰ σπαρτά, τὰ δέντρα, τὰ λιβάδια,
 γίνονται θάλασσα οἱ στεριές, λὲς ὅτι αὐτὸ τὸ βράδυ
 ἦρθε μὲ δυὸ μεσάνυχτα κι' ὄργει νὰ ξημερώση. 20
- Μέσ' στὸ σκοτάδι τὸ βαθὺ χιλιόχρονο ῥουπάκι*
 φοβέριζε τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἀγριομανιτό* του.
 Στοιχειὸ τῆς γῆς περήφανο, βουλήθηκε νὰ φτάση
 τὰ σύγγεφα μὲ τὰ κλαριά, τὸν Ἄδη μὲ τὴ ῥίζα,
 καὶ δὲν ἀνανοήθηκε πὺ δὲ χαλαστής ὁ Χρόνος 25
 τοῦχε φωλιάσει σιτὴν καρδιά καὶ τῶσκαφτε λαγοῦμι
 δουλεύοντας σιγὰ σιγὰ μὲ τὰ σκυλόδοντά του.
 Εἰς τὸν βαρὺν τὸν ἴσκιο τοῦ περίχαρο λουλοῦδι
 ποτὲ δὲν ἐξεφύτρωσε. Οὔτε τὸ χαμομήλι
 οὔτε ἡ χολάτη* ἢ κυκλαμιά. Ὀλόγυρά του σπλόνοι* 30
 καὶ δρακοντιές* φαρμακερές. Στὸ χῶμα κάπου-κάπου
 σπαρμένα ῥαχοκόκκαλα, πὺ τᾶχε ξεσαρκώσει
 ὁ τραπεζίτης τοῦ σκυλιοῦ, τοῦ κόρακα τὸ νύχι,
 ἐσέποντο χωρὶς ταφή. Κι' ἀνίσως πλανεμένος
 κανεὶς ἐδιάβαινε ἀπ' ἐκεῖ κι' ἐνιωθε τὰ σαράκια 35

νὰ προιονίζουσι ἄγρουσι τὰ κούφια κατακλείδια*,
 κι' ὄλονυχίς νὰ τρίζουσι, ἔκανε τὸ σταυρὸ τοῦ
 κι' οὔτε ποὺ γύριζε νὰ ἰδῆ τὸ φοβερὸ τὸ δέντρο.

- Στὴ μαύρη τὴν κουφάλα τοῦ ἐμόνιαζε* ἕνας γύφτος*,
 40 γέροντας, κακοτράχαλος*, βουβός, φωτοκαμένος*,
 ἀνάθρεμμα τῆς εὐλογίας, τῆς λώβας στερονοπαίδι.
 Τὸν ἔβασκε βαθὺ χτικιό, τοῦ θέριζε τὰ σπλάχνα
 ἔχθρα κρυφῆ, παντοτεινῆ, γιὰ τᾶνθη, γιὰ τᾶστερία,
 γιὰ τοῦ παιδιοῦ τὴν εὐμορφιά, κι' ἔτρωγε μὲ τὸ μάτι
 45 ὅ,τι τὸ χέρι τὸ σκληρὸ δὲν ἔφτανε νὰ φθειρῆ.
 Ἐκλώθε τὴ σαπίλα τοῦ στρωμένος στὰ ξεσκλίδια*,
 ποὺ τῶφερνε πᾶσα φορὰ τὸ κλεισιμιό, ἢ κρεμάλα.
 Ἄχώριστοι τοῦ σύντροφοι σφυριά, τριχιές*, ἀμόνι,
 στουρνάρια* γιὰ τὸ γδάρσιμο, παλιόκαρφα, ψαλίδες,
 50 μιὰ νυχτερίδα, ἕνας σκορπιός, μιὰ κίσσα, μιὰ χελώνα.
 Κανένας δὲν ἐγνώριζε στὴ Λιβαδειά πῶς ἦρθε.
 Τὸν εἶχε ὀίξει σύγγεφο ;... τὸν εἶχανε ξεράσει
 τὰ χρώματα τοῦ ῥουπακιοῦ ;... Κανένας δὲν τὸ ξέρει.
 Ὅταν τὴ νύχτα στὸν τροχὸ τὰ σύνεργα ἐπερνοῦσε
 55 κι' ἀνάδευε τὰ χέρια τοῦ κι' ἔτρεμε τὸ κεφάλι,
 παρασαρκίδα* ἀφύσικη μέσ' στὴν κοιλιά τοῦ δέντρον,
 ἐφάνταζεν ἀπὸ μακρὰ ὅτι ἦτον θεριεμένο
 χταπόδι στὴ θαλάμη τοῦ, ποὺ πρόσμενε κυνήγι
 κι' ἀνήσυχον παράδερνε μὲ τοὺς ἀποκλαμούς τοῦ.
- 60 Σ' αὐτὸν τὸν λάκκο ἀπὸ βραδὺς θαμμένος εἶν' ὁ Διάκος.
 Τᾶστροπελέκι τοῦ βουνοῦ σβηέται σ' αὐτὸ τὸ μνημα.
 Χαρούμενο στ' ἀρπάγια τοῦ τὸν ἔχει τὸ σφαλάγγι*
 καὶ τοῦ βυζαίνει τὴν ψυχῆ. Ξερὲς παλαμονίδες*
 τοῦ στρώνει μέσα στὴ σπηλιὰ καὶ τόνε ὀίχνει ἐπάνω.
 65 Μὲ δαγκανάρια*, μὲ σχοινὶ τὰ χέρια ξεκλειδώνει
 καὶ τὰ φορτώνει σίδερα, τοῦ δένει τὰ ποδάρια,
 χαλκᾶ τοῦ σφίγγει στὸ λαιμό. Τὰ στῆθια τοῦ πλακώνει
 μ' ἐν' ἀγκωνάρι κοφιτερό. Τὰ σεραπετὰ μαυλίζει*
 καὶ τὰ τινάζει ἐπάνω τοῦ... Ὅστερα, διπλοπόδι,
 70 τὰ παραμόνευε ὁ φονιάς μὴν ἀποκοιμηθοῦνε
 κι' ἀφήσουν ἀτελείωτο τὸ νυχτοκάματό τοῦς.

*Ἀκοίμητο, ἀγρουπνοῦσ' ἐκεῖ καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ μάτι.

- Χιλιάδες ἤρθανε μὲ μιᾶς τριγύρω στὸ Θανάση
 ψυχὲς μεγαλοδύναμες ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμον
 μὲ τὰ παλιὰ τους βάσανα, μὲ τὴν παλικάριά τους, 75
 καὶ τοῦ φιλοῦν τὸ μέτωπο καὶ τὸν περιδροσιζοῦν.
 Στὴ σκοτεινὴ τοῦ φυλακῆ, γαλανοφορεμένες,
 ἀπλώνουν τὰ φτερούγια τους κι' ἐπάνωθι τοῦ ἀνοίγουν
 βαθύν, ἀπέραντο οὐρανὸ καὶ τοῦ τὸν ἀστερώνουν
 μ' ἀθάνατες ἐνθύμησες, μοσχοβολιὲς τοῦ τάφου. 80
- Κατέβηκε ὁ Φιλόθεος* μὲ θυμιατὸ στὸ χέρι
 καὶ λιβανίζει κι' εὐλογᾷ. Μαζί του κι' ὁ Δημήτριος
 κρατῶντας στὸ δισάκκι του κρουμμένα τοῦ Δεσπότη
 τ' ἀγαπημένα λείψανα, σὰ νὰ ζητοῦσε ναῦρη
 λιγάκι χῶμα, ψυχικὸ, ἐλευθέρη μιὰν ἄκρη 85
 γιὰ νὰ τὰ θάψῃ ὁ δύστηχος. Τοὺς συντροφεύει ὁ Κούρμας,
 πλατύς, ψηλὸς σὰν ἔλατος κι' ὁ Πάνος Μειντιάνης
 μὲ τὸ Μικρὸ Χορμόπουλο καὶ μὲ τὸ Σπαθογιάννη.
 Εἶδε τοῦ Βάλτου τὸ θεριό, τὸ Χρῖστο τὸ Μιλλιόνη*,
 μὲ τὴ στερνὴ τοῦ τὴν πληγῆ. Τὸ Γιάννη Μπουκουβάλα*, 90
 γυμνὸ βαστῶντας τὸ σπαθὶ σὰ νάφτανε τρεχάτος
 ψηλ' ἀπὸ τὸ Κεράσοβο. Σιμά του ὁ Μητρομάρας.
 Ἐφάνηκε ὕστερα ὁ Σταθᾶς*, θολός, ἀνταριασμένος*,
 θαλασσοπούλι πῶσταζεν ἀφροὺς ἀπ' τὴν Κασσάνδρα.
 Ὁ Ζῆδρος* ὁ ἀνήμερος. Ὁ Θύμιος ὁ Βλαχάβας*, 95
 ποῦχε παράπονο κρυφὸ γιὰ τ' ἦτον πεθαμένος
 καὶ δὲν μπορούσε μιὰ φορὰ νὰ μαρτυρήσῃ ἀκόμα
 γιὰ τὸνειρό του τὸ γλυκό. Ὁ Βλαχαρμάτας* Βέργος.
 Ὁ Λιάς* ἀπὸ τὴ Βίδαβη. Ἐπέρασε ὁ Λαμπέτης*
 καὶ δείχνει τ' Ἀστραλόγιαννου τὴν κἀρα ματωμένη 100
 στὴν ἀγκαλιά του τὴν πιστὴ. Ἐκεῖ κι' ὁ Ἀμπελογιάννης*
 μὲ τρεῖς θηλιές, ποὺ ἐσφίγγανε τὸν ἄγριο τὸ λαιμό του.
 Ὁ Κωσταντάρης* πῶφερνε στὸν ὄμο τὸ παιδί του
 σφαμμένο μὲ τὰ χέρια του, μονάκριβή του κλήρη*,
 γιὰτὶ, κακούργιο, ἐντρόπιαζε τὰρμάτα, τὴ γενιά του. 105
 Ὁ Λάζος*, ὁ Βουκόλακας*, ὁ γέρο Κώστα Πάλλας*,
 ὁ Καλιακούδας* ὁ Λουκάς, ὁ Χρόνης*, ὁ Γυφτάκης*,
 τ' Ἀνδρουτζοῦ* τ' ἄσπρο φάντασμα, τρανὸ σὰν τὸ Βελούχι*
 μὲ τὸν ψυχοπατέρα του τὸ Βλάχο* τὸ Θανάση,
 λιοντάρια, ποὺ δὲν ἄφηναν τὸν Ἄδη σ' ἡσυχία.. 110
 Ὁ Λιάκος* ἀπ' τὸν Ὀλυμπο. Ἐκεῖ κι' ὁ Κοντογιάννης*

- πού γύρευε συχώρεση νά πάρη γιά τὸ Μῆτσο.
 Ὁ Κατσαντώνης*, πῶδειχνε μὲ κρυφοπερηφάνεια
 στὰ κόκκαλά του τὸ σφυρί... Ὁ Δίπλας στὸ πλευρό του.
- 115 Ὁ Ἀλέξης* ὁ Καλόγερος, οἱ Κατσικογιανναῖοι*,
 ἀχώριστοι στὸ σκοτωμό, στὸ μνημῶν ἀδερφωμένοι
 Τῆς Λάμιας ὁ σταυραῖτος πλακώνει ὁ Χρῆστος Γρίβας.*
 Σὲ φλογισμένο σύγνεφο διαβαίνει θρονιασμένος
 ἔμπρὸς στὸ Διάκο ὁ Σαμουήλ*, τῆς Κιάφας ὁ προφήτης.
- 120 Κρατεῖ στὴ ζώνη τὰ κλειδιά, πού πήρε ἀπὸ τὸ Κούγκι
 ὅταν τὸν ἔφαγε ἡ φωτιά. Ἀχτίδες τὰ μαλλιά του,
 τὰ γένεια σπίθες καὶ καπνός. Οἱ πέντε του συντρόφοι
 στὸν ὄμο τους τονὲ βαστοῦν. Ἀνέμιζαν τριγύρω
 στὸ φοβερὸ καλόγερο παιδιὰ βυζασταρούδια,
- 125 ἀγράμπελες, πού ἐφύτρωσαν στὸ βράχο τοῦ Ζαλόγγου.
 καθένα τοῦχε ἡ μάννα του στὴν τραχηλιά της ῥόδο.
 Κι' ἀνάμεσό τους φαίνεται ὁ γέρο πολεμάρχος
 σὰν περατάρης* γερανός, πού σέρνει στὰ φτερούγια
 τὰ χιλιδόνια τοῦ Μαρτιοῦ δαρμέν' ἀπ' τὴν ἀντάρα*.
- 130 Μ' ἀνέλπιστη παρηγοριὰ ὁ πεθαμένος κόσμος
 τὸ πονεμένο τὸ κορμὶ θαντίζει τοῦ Θανάση,
 κι' ἐπίστεψεν ἀπὸ μακρὰ ὅτ' εἶδε τὸ λημέρι,
 πού τὴν ψυχὴ του ἐπρόσμενε. Ἐρρίζωσε ἡ καρδιά του
 βαθύτερα στὰ σωθικά, τοῦ φώλιασε στὰ μάτια
- 135 γλυκεῖα τῆς μάννας του ἡ εὐχὴ. Σκοτίδιασε τὸ φῶς του
 κ' ἀποκαρώθηκε* ὁ φτωχός. Τὰ σερπετὰ δειλιάζουν
 στὸ ἀγῶγι τους καὶ φεύγουνε. Νεκρώνεται κι' ὁ γύφτος.
 Ἡ φύσις ὅλη εἰσίγησε, λὲς κι' ἤθελε ν' ἀφήση
 ἐλεύθερα νὰ κατεβοῦν τὰ ὄνειρα τοῦ Διάκου.
- 140 Κι' ἰδοὺ τοῦ κάστηκε* μὲ μιᾶς ὅτ' εἶδε τὴν κουφάλα
 τοῦ δέντρου ν' ἀναδεδύεται* τοῦ ρουπακιοῦ τὰ φύλλα
 νὰ πέσουν ὅλα καταγῆς, νὰ μεταμορφωθοῦνε,
 νὰ γένουν σάρκες ζωντανές, καὶ τᾶψυχο τὸ ξύλο
 νὰ λάβῃ ἀνθρώπινη μορφὴ. Ἡ φλοῦδα μοναχὴ της
- 145 χωρίζει, ξεδιπλώνεται, καὶ τότε μὲ τὸ χέρι,
 τὸ σιωπηλὸ τὸ φάντασμα, πού στέκει ἐπάνωθι του,
 τὴ σήκωσε, τὴν ἔρριξε στὴν πλάτη του σὰ ῥάσο,
 κι' ἔμειν' ἔμπρὸς του ἀκίνητοι. Τριγύρω στὸ λαιμὸ του
 χαράκι κόκκινο βαθύ, σὰν νᾶθελε περάσει

κεῖθε ἡ κόψη τοῦ σπαθιοῦ...

— Χριστὸς ἀνέστη, Διάκε! 150

— Παπᾶ, τί θέλεις ἀπὸ μέ ;... Ποῦθ' ἔρχεσαι ;... Ποιὸς εἶσαι ;

— Ποιὸς εἶμαι, Διάκε ; καὶ ῥωτᾶς ; κοίταξε.. ὁ Ἑσαίας.

Ἔλα μαζί μου γρήγορα, μὴ μᾶς προλάβ' ἡ μέρα...

— Δεσπότη μου, μ' ἐδέσανε... Τὰ σίδερά μου κόψε.

— Θανάση, μὴν εἰς' ἄπιστος... Δὲ σὲ κρατεῖ κανέννας. 155

Ἄνέβηκαν μισουρανήs. Πετοῦν... πετοῦν ἀκόμα...

Ἀφήνουν πίσω τους βουνὰ καὶ πέλαγα κι' ἀστέρια.

Τρυγόνια διαβατάρικα, ποὺ πηγαιναν στὴ Δύση,

τοὺς ἀπαντοῦν στὰ σύγνεφα καὶ τοὺς καλημερίζουν.

Ὁ Διάκος τὰ χαιρέτισε, ταῦλόγησε ὁ Δεσπότηs 160

καὶ τὰ ῥωτᾶ ποῦ θὰ σιαθοῦν νὰ ξεκαλοκαιρέψουν,

κι' ἐκεῖν' ἀπηλογήθησαν : — Στὰ Σάλωνα, στὴν Γκιώνα,

στὴ Διάκουρα τὴ δροσερῆ, στὴs Γκούρας τ' ἀκροβούνια.

— Ἀλλάξετε τὸ δρόμο σας, πουλιά μου εὐλογημένα

συρῆτε ἀλλοῦ νὰ ζήσετε καὶ νὰ ζευγαρωθῆτε. 165

Ἐκεῖ ἐθολῶσαν τὰ νερά, εἶναι φωτιά τᾶγέρι,

καὶ δὲ θαῦρητε γιὰ φωλιὰ οὔτε κλωνὶ χορτάρι.

Οἱ δυὸ ψυχῆs πάντα πετοῦν... Πετοῦν ὀλίγο ἀκόμα

καὶ φτάνουν σ' ἓνα ψήλωμα...

— Θανάση, στάσου τώρα

κι' ὀλόγυρά σου κοίταξε.

— Δεσπότη !... Ποιὰ εἶν' ἐκεῖνη 170

ἡ χώρα ποὺ μαυρολογᾶ, χτισμένη σ' ἑπτὰ ῥάχες ;..

Μοῦ φαίνεται ἄγρια θάλασσα, καὶ τὸ ῥοχάλιασμά της

τ' ἀκούω ποὺ φτάνει ὡs ἐδῶ...

— Προσκύνησε τὸ θρόνο

τοῦ πρώτου μας τοῦ Βασιλιᾶ, τὸ μνήμα τοῦ στερνοῦ μας...

Πῶs τρέμεις, Διάκε ; Γιατί κλαῖs !.. Θανάση !.. εἶναι δική μας.. 175

— Ἐλεημοσύνη.. Ἐνα σπαθί !.. Πρὶν φέξῃ τήνε παίρνω...

— Διάκε, δὲν ἦρθ' ἡ ὥρα μας. Θὰ βαφτισθοῦμε πρῶτα

στὸ αἷμα, στὰ παθήματα, καὶ κοφτερὰ στουρνάρια*

στὸ μετερίζι* τοῦ βουνοῦ τὸ γόνᾶ μας θὰ τρίψουν.

Θὰ πιοῦμε τὸν ἰδρωτᾶ μας. Θὰ μεινῇ μαύρη χήρα 180

ἡ γῆ μας ἡ ταλαιπώρη, καὶ τὰ κοιλόρφανά της

θὰ μάθουν νὰ χορταίνουνε λαθύρια*, βρακανίδες*,

καὶ τοῦ νεροῦ τὰ κάρδαμα, παρὰ νὰ τὰ σαρκῶνῃ

- τοῦ ξένου ἄτιμο ψωμί, πῶχει προζύμι πάντα
 185 φαρμάκια, καταφρόνεςες, περιέγελαι καὶ δάκρυ.
 Τότε θάρθῃ περήφανο τὸ Γένος νὰ χτυπήσῃ
 τὴ θύρα τῆς Ἀγιάς Σοφιάς μὲ τοῦ σπαθιοῦ τὴ φούχτα.
 Τὰ σιδερένια μάνταλα στὴν προσταγὴ θὰ πέσουν,
 κι' ἐκεῖ, πού τῶρ' ἀνάσκελα, μ' ὀλόρθα δαγκανάρια*,
 190 μὲ τὸ λαρύγγι διάπλατο, θρασομανάει καὶ χάσκει
 τὸ μισοφέγγαρο χρυσό, σὰν νᾶθελε μὲ πείσμα,
 ἀφ' οὔ μᾶς ἔφαγε τὴ γῆ, νὰ πιῇ τὸν οὐρανὸ μας,
 ὁ Σταυρωμένος θὰ σταθῇ... Μὴν κλαῖς... εἶναι δική μας.
- Κι' ἐμεῖς, πατέρα μου, οἱ φτωχοί, θάμεθα πεθαμένοι ;
 195 —Θὰ νὰ χριστῇ μὲ κόκκαλα τὸ μακρονὸ γεφύρι.
 Μὴν εἶσαι, Διάκε, ἀχόρταγος. Κοίταξ' ἐκεῖ ποιὸς ἄλλος
 μὲ τὸ κορμὶ τὰ θέμελα θὰ νὰ στοιχειώσῃ τώρα.
 Θανάση μου ! Γονάτισε... κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη !
- Ἐγωνατίσανε βουβοί. Κι' εὐθὺς στὴν ἔρημη χώρα
 200 ἔβρεξε φῶς ἀπὸ ψηλὰ καὶ τήνε πλημμυρίζει.
 Καὶ κόσμον εἶδανε πολύν, σιμὰ στὸ περιγιάλι
 νὰ μερμηγκιάζῃ* ἀνήσυχος καὶ μέσ' ἀπόνα ξύλο,
 ὁπού εἶχε ἀράξει βιαστικά, τὸ Γέρο νὰ προβάλῃ
 μὲ τ' ἀπανωκαλύμμαυκο, μὲ τὸ ἄβδι στὸ χέρι.
 205 Τὰ βάσανά του, οἱ ἀγρυπνιές, τὰ χρόνια του, οἱ νηστεῖες,
 τὸ φοβερὸ τὸ μυστικὸ, πού ἐκράτει κλειδωμένον
 βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια του, τὸν εἶχανε συντρίψει
 κι' εἶναι τὸ πάτημά του ἀργό. Φονιάδες λυσσασμένοι
 τὸν ἔσπρωχναν νὰ περπατῇ καὶ τὰ γεράματά του
 210 περιγελοῦσανε σκληρά: — «Τὴ λαγουδιά* σου χτύπα...
 Ἐμπρός... κι' οἱ λύκοι, πιστικέ*, θὰ φᾶν τὰ πρόβάτά σου».
 Τὸν ἔσυραν σὲ μιὰν ἀδειά*. . Πέφτει στὴ γῆ. Σταυρώνει
 τὰ χέρια νὰ τὸν κόψουνε.— « Ἐμπρός!... ἔμπρός!... Δεσπότη,
 δὲν ἔχεις σβέγκο γιὰ σπαθί... Ἄκεριος θὰ πεθάνῃς».
 215 Μουγκρίζει ὁ ἀνεμοστρόβιλος. Σφιχτὰ τὸν ἀγκαλιάζου
 καὶ τόνε διώχνουν παρεμπρός: — « Μόχτα*, Δεσπότη... Μόχτα,
 καὶ στὸ πατριαρχεῖό σου θαυρῆς νὰ ξαποστιάσῃς .
 Κι' ἀνεμοδέρνει τᾶλαφρό, τὸ μαραμένο φύλλο.
 Ἄφου τὸν ἔφεραν ἐκεῖ κι' ἀφου τὸν παραδῶκαν,
 220 ἔβουβαθήκανε μὲ μιᾶς. Ἐνας στὸν ἄλλο ἐπάνω
 λαχομανοῦν*, ἀφρίζουνε... Στὴ μεσινὴ τὴ θύρα

- σὲ λίγο τρίζει τὸ σχοινί... Ἄλαλαγμός, κατάρες...
 Σπαράζει* τᾶγιο λείψανο. Τᾶχόρταγα τὰ ὄρνια
 ὀλόγγυρά του σφίγγονται... Τοῦ ξέσχισαν τὰ ὄρασα...
 Ἐεγύμνωσαν τὰ στήθια του κι' ἐφάνηκε στὸν ἥλιο
 ἀπόκρυφη λαβωματιά... Πλευρώνουν τὴν κρεμάλα
 γριῆς ἀρκουδογύφτισσες καὶ μὲ τὰ δοκανίγια
 τοῦ δένουνε τὸ πρόσωπο... Πλακῶσαν κι' οἱ Ἑβραῖοι
 καὶ ξεκρεμάσαν τὸ νεκρό. Ἀρπάζουν τὴν τριχιά του,
 δαιμονισμένοι τρέχουνε... Ὅπισωθε ἀλχτοῦσαν
 χιλιάδες σκύλοι νηστικοί... Ἐφτάσαν στάκρογιαλί.
 Στοῦ Πατριάρχη τὸ λαιμὸ δένουν σφιχτὰ μιὰ πέτρα
 καὶ μ' ἓνα ῥυάσιμο* βραχνό, ποὺ τᾶκουσαν οἱ τάφοι
 καὶ τὰ παιδιὰ μέσ' στὴν κοιλιά, στὰ γέρια τότε παίρουν
 καὶ τὸν πετοῦν στὴ θάλασσα... Νυχτώνει... Ὁ πεθαμένος
 προβαίνει στὴν ἀστροφεγγιά... Σιωπηλὰ τᾶγερ
 φουσᾶ μέσ' στᾶσπρα του μαλλιά. Τὸ λείψανο ἀρμενίζει...
 Τᾶκολουθοῦν τὰ κύματα... Ἡ νεκροσυνοδεία
 σ' ἓνα καράβι σταματᾶ... Τοῦ μάρτυρα τὰ πόδια
 χτυποῦν τὴν πρύμη μιὰ φορὰ... χτυποῦν πάλε τὴν πλώρη.
 Ἐτρίξαν οἱ ξυλοδεσές... Ξυλοῦν... τὸν ἀνεβάζουν.
 Ἐμπρός του γονατίζουνε... Ὁ πρωτοσύγκελλός του
 τότε γνωρίζει... τοῦ φιλεῖ τὸ μέτωπο, τὰ χέρια...
 Σηκώνουνε τὸ σίδερο... Μὲ τὰ πανιά ἀπλωμένα
 σχίζει τὴν ἄβυσσο ὁ νεκρὸς στὸ ξυλοκρέββατό του.

— Θανάση μου, ἐνικήσαμε!... Τὸ ψυχομάχημά του
 μεταλαβὴ κι' ἀντίδωρο...

- Πατέρα, δὲ θὰ νᾶρθῃ
 γιὰ μᾶς ποὺ προσιμίζομε*, Δευτέρα Παρουσία
 σ' αὐτὴ τὴν ἀκροπελαγιά; Αὐτὸ τὸ ἔρμο χῶμα
 δὲ θὰ τὸ ἰδοῦν ἐλεύθερο μιὰ μέρα οἱ πεθαμένοι;
 — Πίστευε, Διάκε, στοῦ Θεοῦ τὴν παντοδυναμία
 — Δεσπότη μου!.. πνευματικέ!.. Στοῦ δέντρου τὴν κουφάλα
 πρὶν ξημερώση νὰ μὲ πᾶς... Καὶ μὴ μὲ παραιτήσης...
 — Θὰ σοῦναι πάντα στὸ πλευρὸ μ' ἐμὲ κι' ὁ Πατριάρχης.

- Ἐπλώνουν πάλε τὰ φτερά. Συχνὰ συχνὰ ὁ Θανάσης
 πετῶντας ἔστρεφε νὰ ἰδῇ στὴ νεκρωμένη χώρα
 τὸ θόλο τῆς Ἀγιᾶ Σοφίᾶς, ὅπου φεγγοβολοῦσε
 στὸ πρῶτο γλυκοχάραμα, ὅσο ποὺ λίγο λίγο

260 τὸν ἔχασε ἀπ' τὰ μάτια του... Ἐλάλησε τὸρνίδι
καὶ τὸνειρό του ἐσβήσθηκε.. Ἐυπνᾶ καὶ βλέπει ἀκόμα
τὸ γύφτο, πὺν ῥογάλιαζε κι' ἐπάνωθι του μαῦρα
τοῦ φοβεροῦ τοῦ ῥουπακιοῦ τὰ φύλλα, τὰ κλωνάρια.

ἈΣΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΟΜΕΡ ΒΡΙΟΝΗΣ*

«Ὁπ' ἀγαπᾶ Συχαπαντᾶ».

Ὁ ὕπνος, ποῦναι τῆς ψυχῆς κρυφὸ περιβολάκι
μὲ χίλια μύρια βότανα γιὰ νὰ γιαιτρεύη πόνους,
εἶχε γλυκάνει τὴν καρδιά τοῦ Ὁμέρπασα Βριόνη
καὶ τοῦχε σβήσει τὴ χολή, τὴν ἄγρια τὴν ἀψάδα*
5 στ' ἀνδρειωμένα σωθικά. Καμμιὰ φορὸ στὸ νοῦ του
τὸ διάνεμα* γοργὰ γοργὰ τοῦ ἀλόγου του ἐπερνοῦσε..
τᾶκουε πὺν γλιμίτιζε. στὸ φυσομανητό του
τάντιβοοῦσανε ταυτιά, τοῦ ξάναφτιαν τὰ μάτια,
κι' ὕστερα πάλ' ἐπλάκωνε μὲ τὴ χαρὰ τῆς νίκης
10 κάθε πικρὸ συλλογισμό, κι' ἄφηνε νὰ φωτίζουν
τὸ μέτωπό του τὸ τραχὺ παράδοξες ἐλπίδες,
ἀντραγαθήματα παλιά, χρυσοπλασμένα γνέφη,
μ' ἓνα χαμόγελο πικρὸ γιὰ τὸν Κιοσὲ Μεχμέτη.

Τὰ περασμένα χρόνια του, τὸνα σιμ' ἀπὸ τᾶλλο,
15 μισοσβησμένα, σκοτεινά, χωρὶς νὰ τὰ φωτίζη
τῆς νιότης τὸ ξημέρωμα, τὴ μνήμη του χτυποῦνε
μὲ τὸ νεκρὸ τους τὸν ἀφρό. Θυμήθηκε τὴν ὥρα
πὺν θρονιασμένος βασιλιᾶς στοῦ ἀλόγου του τὴ ῥάχη,
μ' ἓνα, μὲ δυὸ πηδήματα, βοριάς, ἀνεμοζάλη,
20 πετάχθηκε στὴν Ἀραλιά. Τὰ σωθικά του τότε
δὲν τὰ φαρμάκευαν κρυφοὶ καὶ φλογισμένοι πόθοι,
οὔτε τοῦ κόσμου ψεύτικες ἀναλαμπὲς καὶ δόξες.
Τᾶρεσε νᾶχη μοναχὰ πρωτοπαλικάρα του
μέσ' στὴν πλατειά τὴν ἐρημιὰ τὰ δυὸ του φτερνιστήρια,
25 τὸ δαμασκί του τὸ σπαθί, κι' ἐκεῖ νὰ παρατρέχη
μὲ τοῦ Σιμὸν* τὸ φύσημα ποιδὸς νὰ πρωτοπεράση.
*Ὑστερα τὸν ἐμάγεψε τ' Ἀλήπασα τᾶστέρι.

στὸ νοῦ του ἐσπιθοβόλησαν τιμὲς καὶ μεγαλεῖα,
 κι' ἐπῆρε τὸν ἀνήφορο... Ἄνέβαινε τρεχάτος..
 Ἐμπρὸς τοῦ ὀ βράχου τοῦ Σουλιοῦ, θεόχτιστος, δὲ σκύπτει 30
 νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ διαβῇ. Γλιστρᾶ .. γυρίζει πίσω,
 μὲ λίγο χιόνι στὰ μαλλιά, μὲ καταχνιά* στὴν ὄψη.
 Περνοῦν οἱ μέρες σὰ νερό... Ἄνέλπιστο λιοβόρι*
 τὴ φλόγα τοῦ Τεπελενλῆ τὴ σβεῖ, τὴ συνεπαίρνει.
 Πόλεμος, πάντα πόλεμος... Στάγματα μέρα νύχτα. 35
 Τότε γιὰ τὸν Ἄληπασα. Τώρα .. γιὰ ποιόνε τώρα;
 Ἡ μοῖρα τὸν ἐγλύκαινε μὲ τὰγκαλιάσματά της
 καὶ φιλενάδα του πιστῆ ἔχτις στὴ Χαλκομάτα
 τῷστρωσε δάφνες νὰ διαβῇ. Ἄν ἐσφιγγε τὰ φρούδια,
 στὸ θέλημά του ἡ Ἀρβανιτιά μὲ τρόμο ἐπροσκυνοῦσε. 40
 Κρατεῖ στὰ χέρια του σφιχτὰ δεμένο τὸ λιοντάρι
 ποὺ τοῦχε φράξει τὰ Θερμιά.. Γιατί, γιατί θὰ νᾶναι
 πάντοτε ἴσκιος κι' ὄχι φῶς ;... Μ' αὐτούς, ποὺ πολεμοῦσε,
 γνωρίζει ὅτι τὸν ἔδεναν παλιὲς ἀδερφοσύνες.
 Πῶς μιὰ φορὰ κι' ἕναν καιρό, μιὰ μόν' ἦταν ἡ ὄζιζα 45
 καὶ χιλια τ' ἀντιρρίμματα*... Στὰ στήθια του ἀναβράζουν,
 σὰ στὸ κυβέρι* οἱ μέλισσες πρὶν ὁ γονὸς* κινήσῃ,
 ἀμέτρητα φαντάσματα· καὶ πότε ὁ λογισμὸς του,
 ἀνήμερο ἀγριοπούλαρο, πετιέται, λειβαδεύει
 καὶ βόσκει μέσ' στὰ ὄνειράτα, πότε τοῦ παρασταίνει 50
 τὴν ἄβυσσο, ποὺ ἐρροῦφηξε τὸ βράχο ποῦχε χτίσει
 μὲ στοιχειωμένα ὄζιζιμιὰ* στὰ Γιάννινα ὁ Βιζύρης,
 καὶ τότε ἐνύχτωνε ἡ χαρὰ μὲ μιᾶς στὸ μέτωπό του,
 ἐπύκραιναν τὰ χεῖλη του, κι' ἀνατριχίλες κρύες
 τοῦ ὀγάγιζαν τὰ κόκκαλα καὶ τῷκοβαν τὸ αἷμα. 55

Τεντώνει τὸ παράθυρο. Βλέπει πᾶσπρογαλιάζει
 τὸ χάραμα στὸν οὐρανό, καὶ τᾶστρα λίγο λίγο
 νὰ κρύβωνται, νὰ φεύγουνε, καθὼς κατακαθίζουν
 βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια του καὶ σβηθῶνται τῆς ψυχῆς του
 τὰ κούφια τᾶστραπόβροντα.. Ξανοίγει τὸ ρουπάκι .. 60
 χτυπᾶ τὰ χέρια τρεῖς φορές :— Ὀσμάν !... Ὀσμάν !... τὸ Διάκο!..

— Δεβέντη, ἡ περηφάνειά σου, τὸ φτερωτό σου μάτι
 σὲ λέν παιδί τῆς Ρούμελης... Σ' εἶσ' ὁ Θανάσης Διάκος ;
 — Ὀλος... Μὲ ξέρει ἡ Ἀρβανιτιά, κι' οἱ πέτρες μὲ γνωρίζουν.
 — Καὶ πῶς ἐπιάστης ζωντανός ;

— Δέκα χιλιάδες κι' ἕνας. 65

Ὁ Χάρος μ' ἀπαρνήθηκε, καὶ τὸ στερνό μου βόλι,
ὁπὸ τὸ φύλαγα γιὰ μέ, σᾶς τῶδω καὶ ἐκεῖνο.

- Ἄν ἔπεφτα στὰ χέρια σου, τ' ἦθες μὲ κάμει, Διάκε ;
— Θὰ σοῦ φοροῦσα τᾶρματα, νὰ ματωθοῦμε πάλε.
- 70 — Μὴν ἀγοριεύεσαι μ' ἐμέ. Πρὶν σ' εὔρω στὴ Δαμάστα,
σ' ἀπάντησα στὰ Γιάννινα. Στὸν ἴσκιό τοῦ Βιζύρη
δὲν ἐλημέριασες καὶ σύ ; — Ὁμέρπασα Βριόνη,
πνίγει τὸ δέντρο κι' ὁ κισσὸς μὲ τᾶγκαλιάσματά του.
— Κι' ὅταν τὸ δέντρο ξεραθῆ καὶ γειρὴ τᾶντιστύλι,
75 Θανάση Διάκε, κι' ὁ κισσὸς, τὸ ξέρεις, γονατίζει.
— Ὅχι, μὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ Γένου; μου, δὲν πέφτει.
Τὴ γῆ, ποὺ τὸν ἀνάθρεψε, μὲ τὰ βλαστάρια ζώνει,
κι' ὅπου ἀπάντησῃ ῥιζιμιὸ* κι' ὅπου εὔρη χαραμάδα
γενειάζει* ἐκεῖ βαθιὰ-βαδιὰ, κι' ὑφαίνει τὸν πλοκοῦ* τοῦ
80 ἀδιάβατη γεροβολιά*, πυκνὴ κι' αἰώνια φράχτη,
γιὰ κείνους ποὺ συνήθισαν... νὰ παρασυνορίζουν*.
— Θανάση, θὰ λησμόνησες !... Ἐχτὲς στὴν Ἀλαμάνα
ἐγὼ δὲν ἀνοιξα ποριά ; — Ὁμέρπασα, φυλάξου
85 στὸ γύρισμά σου μὴν εὐρῆς ὄρθιὰ τὰ κόκκαλά μου
καὶ σ' ἐμποδίσουν νὰ διαβῆς.
— Νὰ μὴ γυρίζω πίσω
τῶματα πάντ' ἀπὸ παιδί, καὶ τὰ μαθηταρούδια
τ' Ἀλήπασα δὲ σκιάζονται, Θανάση, βρυκολάκους.
- 90 Σὺ τὸ γνωρίζεις, πολεμῶ, γιὰτὶ τροφή, χαρὰ μου
εἶν' ὁ καπνὸς τοῦ τουφεκιοῦ. Μὲ σᾶς δὲν ἔχω πάθος.
Μᾶρέσει μέσα στὴ φωτιὰ νὰ βλέπω τὸ σπαθί μου
νὰ φέγγῃ, νὰ σπιθοβολῆ, νὰ μὴ θολώνῃ ἐμπρὸς σας.
Ζηλεύω τὴν παλικαριά, δὲν τὴ φθονῶ σὰν ἄλλους.
Κι' ὅταν ἐγὼ στὰ Γιάννινα, ἐσέ, τὸ γυιὸ τ' Ἀνδρούτζου,
τοῦ Καραῖσκου τὸ παιδί, τὸ Θόδωρο τὸ Γρίβα,
95 μὲ τᾶλογά σας ἔβλεπα νὰ λάμπετε στὸν ἥλιο,
ν' ἀνεμοστροβιλίζετε, σᾶ; ἔχαιρόμουν, Διάκε.
κι' ἔλεγα μέσα μου κρυφά, ἕνας Θεὸς τὸ ξέρει,
νᾶμουν ἐγὼ τὸ σύγγεφο καὶ σεῖς τ' ἀστροπελέκια...
Καλὸς καιρὸς ὁποῦτανε !... Τώρα καὶ σᾶς κι' ἐμένα
100 μᾶς ἄρπαξε τὸ σύφλογο* καὶ ξεξευγαρωμένους

μᾶς δέρον ἢ ἀνεμορριπή*... Θέλεις νὰ ζήσης, Διάκε ;..

— Ἔνας μδρίζει τὴ ζωὴ, ὅ,τι εἶπε θὰ νὰ γένη.

Πῶς μὲ ῥωτᾷς, Ὁμέρπασα ;... Τὸ χέρι τὸ δεξι μου
τῶχασα χτὲς μέσῳ στὴ φωτιά. Μὲ τᾶλλο ὄρφανεμένο
δὲ θὰ χορταίνω σκοτωμό.

— Μὲ φτάνει τὸ ζερβί σου. 105

* Ἄν εἶχες δυό, δὲ σῳ ἤθελα... Ζύγωσε κιῳ ἄκουσέ με.

* Ὅταν μέσα στὰ Γιάννινα, Θανάση, ὁ Οἰκονόμος*
μὲ χιόνια, μὲ τρισκότιδο, στὸ σπῖτι τοῦ Κροκίδα
κλεφτὰ σᾶς ἐσυμμάζωνε, κιῳ ἄγρυπνοι κάθε βράδου
ἐδιαλογίζεστε μαζί πῶς νὰ τὴν καταπιῆτε

110

τοῦ Ἄλῆπασα τὴ δύναμη, τὰ μάτια τοῦ Ταχήρη*
πιστὰ σᾶς παραμόνευαν κιῳ ἐφέγγαν στὸ πλευρό σας
ἀκοίμητα σὰν τὰ κεριά, πὸν ἀνάφτετε τὴν ὥρα
ὄπου σᾶς ὄρκιζε ὁ παπᾶς στὸ τετραβάγγελό σας.

Μιὰ μέρα μῳ ἔκραξε ὁ Ἄλῆς... Τὰ φρύδια του μαχαίρια,
τὸ στόμα τάφος ἀνοιχτός... Μοῦ λέγει : « Ὁμὲρ Βριόνη,
ἀπόψε τὰ κεφάλια τους !... » Καὶ βγάνει ἕνα δεφτέρη,
ὄπου εἶχε μέσῳ στὸν κόρφο του. Μοῦ τῶδωκε καὶ φεύγει.

115

Τᾶνοιῶ κιῳ ἀνατρίχιασα... Δὲν ἔλειπε κανέναν...

* Ἀστράψανε τὰ μάτια μου, ἢ γλῶσσά μου φαρμάκι... 120

* Ἐγὼ φονιάς ;... Καὶ μῳ ἀπιστιά !... Ἐγὼ, Θανάσης Βάγιας* !...

Διαβάζω ἀκόμα... Τί νὰ ἰδῶ ; Μὲ τὸν Ἀλέξη Νοῦτσο*
ὄπου τὸν εἶχε σὰν παιδί, βλέπω τὸ Γιώργη Κίτσο*...

* Ἐτρεξα στὴ Βασιλική... Πέφτει στὰ γόνατά του
καὶ τὸ λιοντάρη ἠμέρεψε..

Πές μου, Θανάση Διάκε, 125

ἔξερις γιατί σᾶς ἔσωσα ;...

— Δὲ θέλω νὰ τὸ μάθω.

--- Ὀυμήθηκα τὸν πάππο μου, πὸν στὰ γεράματά του
μῶδινε πάντα μιάν εὐχή, ποτὲ νὰ μὴν ξεχάσω...

ὄτῳ εἶμαι... βασιλόπουλο...

— Μᾶς τοῦπε καὶ ὁ κύρ Μάνθος*.

— Κιῳ ὅτι ἢ γενιά μου μιὰ φορὰ τῆς Μουζακιᾶς τὸ θρόνο... 130

— Χριστιανὴ κιῳ ὀρθόδοξη κληρονομιά τὸν εἶχε...

— Θανάση, δὲ σῳ ἐρώτησα. Μὴ μῳ ἀντικόβῆς, πάψε...

* Ἐχάθηκε ὁ Ἄλῆπασας καὶ μὲ τὸ χαλασμό του
ὁ σπόρος, πὸν ἐκοιμώτουνε κρυφὰ μέσῳ στὴν καρδιά μου,
ἀνάδωκε κιῳ ἐγέννησε τῳ ἀγκαθερό λουλούδι,

135

πὸν μέρα νύχτα μὲ κεντᾶ... Εἶδες τὸ γυιὸ τ' Ἀνδρουτῆου ;
— Θὰ τὸν εὐρῆς στὸ δρόμο σου.

—Θανάση, θὰ γνωρίζῃς
ὄτ' εἴμεθα σὰν ἀδερφοί. Τὸ μυστικό, πὸν σοῦπα,
μᾶς δένει τώρ' ἀπὸ καιρὸ... Σπαθί, φωτιά, τουφέκι
140 στοὺς ξένους, ὁποῦ ἐπάτησαν τὰ χῶματά μας, Διάκε.
Ἐμὲ μὲ φτάνει ἡ Ἀρβανιτιά, καὶ τᾶλλα, ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη
γὰ τὰ κρατήσετε ὅλα σεῖς, χῶμα*, κλαρὶ καὶ πέτρα.

—Κι' ἀφοῦ σ' ἐκάμανε πασαῖ, μὲ μιᾶς τὰ ὄνειράτά σου,
Βριόνη, τὰ λησμόνησες καὶ δοῦλος τοῦ Μεχμέτη
σκοτώνεις τοὺς συντρόφους σου .

145 — Διάκε, νερό* κι' ἀλάτι. .
Ἐσ' εἶσαι ἀκόμα ζωντανός, καὶ τὸν Κιοσὲ Βεζύρη
τὸν ἔχομε στὰ νύχια μας· μ' ἕνα σου λόγο σβηθαί. .
Δὲν ξέρω παρακάλεσες, δὲ διακονεῖς σχώρια...
Στοχάσου. . οἱ ὄρες φεύγουνε... καὶ πὲς μου, ναὶ ἢ ὄχι ;
150 — Ἐπὲς τὰ παλικάρια σου, Ὁμέρπασα Βριόνη,
τὸ δαχτυλίδι μ' ἄρπαξαν καὶ τὸ φορεῖς στὸ χέρι...
Πρὶν ἀπαντήσω... τὸ φιλεῖς ;

—Καὶ τί σημάδια φέρνει ;
— Ἐκεῖνα ποῦχαν μιὰ φορά, Βριόνη, οἱ γέροντές σου :
ἕνα δικέφαλον αἰτὸ μὲ τὰ φτερὰ ἀπλωμένα
κι' ἐπάνωθ' του τὸ Σταυρό...

155 — Θανάση.. ναὶ ἢ ὄχι ;
— Ὅχι!... δὲ δίνω σ' ἄπιστον οὔτε μιὰ φουχτα χῶμα
ἀπὸ τῆ γῆ μου τῆ γλυκειά, οὔτε ἀπὸ τὰ νερά μου
δὲ δίνω μιὰ σταλαματιά.

—Τὸ κρῖμα στὸ λαιμό σου...

Ἄσμαν!... πῶς ἦρθες;... τί θὰ πῆς ;

— Ὁμέρπασα, ὁ Βεζύρης !

160 Ἀκούστηκ' ἔξω ἀναβρασμός, φωνὲς ξαγριωμένες
κι' ἀλόγων ποδοβολή... Δειλιάζει, ἀνατριχιάζει
ὁ λύκος τῆς Ἀρβανιτιάς... τρέμ' ἢ φωνή του... ἀχνίζει*.
— Θανάση, τὸ κεφάλι μου...

—Μὴ σκιάζεσαι. Μαζί μου
τὸ μυστικό σου θὰ ταφῆ... τῶχω βαθιὰ κρυμμένο.

165 —Καὶ σὺ τί θέλεις ἀπὸ μέ ;... Στὸν κόσμον καὶ ὀρίζω.
— Δός μου τὸ δαχτυλίδι μου. —Στὰ χέρια σου, Θανάση,

άλυσωμένα, θὰ φανῆ καὶ θὰ μὲ μαρτυρήσῃ.

— Ἐδῶ .. στὸ στόμα... γρήγορα... φέρε το .. πίσωσέ* το.

Τοῦ τῶδωκε ὁ Ὁμέρπασας. Στὴ φλογερὴ χαρὰ του
τάρπαξει ἐκείνος, τὸ φιλεῖ, δὲν τὸ χορταίνει ὁ Διάκος. 170
Ἄκόμα τάνασπάζεται καί, κοινωνιὰ στερνὴ του,
τὸ καταπίνει λαίμαργα, λὲς κι' ἤθελε νὰ δώσῃ
στὸ εἶδωλό του τὸ γλυκὸ τὰ σπλάχνα του κιβούρι*.

Πλακώνει ὡς τόσο κι' ὁ Κίοςές. Μαύρη, θολὴ πλημμύρα
τὸ πάτημά του ἀκολουθεῖ σὰν νᾶταν ἓνα κῦμα 175
πῶσερνε φύκη στὸ γιालό. Τᾶσπράδι τοῦ ματιοῦ του
ἔσταζεν αἷμα καὶ χολή...

— Ὁμέρπασα Βριόνη,

μὰ τῶνας εἶναι τοῦ Θεοῦ ὁ φοβερός προφήτης,
ἂν ἔλειπαν τὰ σίδηρα σ' αὐτὸ τᾶγριοπούλι,
θὰ πιστεῦνα πῶς εἶσαι σὺ κατάδικος καὶ φταίστης... 180
τόσο σὲ βλέπω ἀνόρεχτον! Ἐχτὲς στὴ Χαλκομάτα
δὲ σοῦ πονοῦσεν ἡ καρδιά νὰ βλέπῃς τᾶλλογὸ σου
κουφάρια νὰ ποδοπατῆ, στὸ αἷμα νὰ βαλτώνῃ,
καὶ τῶρα σὰν κι' ἐμούδιασες!

— Βεζύρη, οἱ Ἀρβανίτες

ἐχθροὺς δεμένους δὲ χτυποῦν.

— Καὶ μάλιστα διαν λάχη 185

νᾶναι παλιοὶ τῶν σύντροφοι... Ἐμεῖς. Ἀνατολίτες,
σύγγεφα διαβατάρικα, ὅταν περνοῦμ' ἐδῶθε,
Ὁμέρ Βριόνη, μάθε το, χαλάζι φορτωμένοι
κι' ἀστροπελέκια φλογερά, δὲν ἔχομε στὸ νοῦ μας
παρὰ πῶς νὰ πλατύνωμε τὴν ἐρημιὰ, τὸ μνῆμα. 190
Οὔτε τὸ σπόρο μέσ' στὴ γῆ, οὔτε κλαρὶ στὸ λόγγο,
οὔτε παιδὶ μέσ' στὴν κοιλιά θ' ἀφήσωμε νὰ ζήσῃ.
Ὡς τὰ θεμέλια ὁ χαλασμός. Γιὰ πεντακόσια χρόνια
σ' αὐτὰ τὰ στερολίθαρα, ποῦ ὅσο κι' ἂν ἔχουν χῶμα
τᾶπόχτησανε τρώγοντας ἀπὸ τὰ κόκκαλά μας, 195
μάτι ποτὲ δὲν ἔκλεισεν οὔτ' ἓνας Μουσουλμάνος
χωρὶς νὰ ἰδῆ στὸν ὕπνο του νὰ λάμψῃ ἓνα τουφέκι
ἢ νὰ σφυρῆξῃ ἓνα σπαθί. Ἦρθε στὸ χτένι ὁ κόμπος.
Θὰ ξεχωνιάσω* αὐτὴ τὴ γῆ. Θὰ ἰδῶ στὰ σωθικά της
ποιός δαίμονας ἐφώλιασε. Κι' ἀλίμονο σ' ἐκεῖνον, 200
ποῦ μ' ἀντικόπη, Ὁμέρπασα, καὶ ποῦ τὸν εὔρω ἐμπρός μου...
Τί λὲς ἐσύ, Χαλῆμπεη*; κι' ὅσοι πιστοὶ, τί λέτε;

- Βεζύρη, ἐχάθηκε ἡ Τουρκιά. Πενήντα παλιοκλέφτες
 μᾶς ἐξεμάτισαν. Ἄμάν! Θέρισε, σώριασέ τους
 205 σ' ἓνα ῥογὸ* καὶ κάψε τους. Πελέκα αὐτοὺς τοὺς λύκους.
 Ξεσπέρμεψέ τους ἀπ' ἐδῶ, κι' ἡ στάχτη τους, Βεζύρη,
 ᾧς ῥιπιστῆ* στὸν ἄνεμο νὰ μὴ ματαφυτρώσουν.
 — Ὅχι, δὲν χάνει* ἡ Τουρκιά. Νὰ κλαίτε τὸ μερμήγκι,
 πῶταν ἡ μοῖρα τ' ὀργιστῆ, μὲ ψεύτικα φτερούγια
 210 βγαίνει στὸν κόσμον καὶ πετᾷ: ἢ στὸ νερὸ θὰ πέση,
 (δὲν εἶν' ἀλήθεια, Ὁμέρπασα;) καὶ θὰ βρεθῆ πνιμμένο,
 ἢ θὰ τάρπαξῃ τὸ πουλί... .

- Ποῦναι τὸ παλικάρι,
 ποὺ χτὲς μ' ἀνδρειευότουνε; — Ἐδῶμαι, καὶ σ' ἀκούω.
 — Ποιὸς εἶσ' ἐγὼ δὲν τὸ ῥωτῶ. Γιὰ μὲ τὰ ὀνόματά σας
 215 θὰ νὰ σθηστοῦν ὅλα μὲ μιᾶς, κι' εἶναι καιρὸς χαμένος
 ἔμεῖς νὰ τὰ μαθαίνωμε. Θέλεις νὰ προσκυνήσης
 καὶ νὰ δεχτῆς τὴν πίστη μου;
 — Κιοσέπασα, δὲ θέλω.
 — Θὰ νὰ σὲ ψήσω ζωντανόν.
 — Ἐμεῖς οἱ παλιοκλέφτες
 ἔχομε σάρκα κάκοψη*.
 — Χαλήλμπεη! ... δικὸς σου.

ἈΣΜΑ ΕΚΤΟΝ

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ.

- Ποτὲ τοῦ ἡλίου ἡ εὐμορφιά, ποτὲ τῆς γῆς ἡ νιότη
 κι' ἡ περηφάνεια τοῦ βουνοῦ, τοῦ δέντροῦ ἡ πρασινάδα
 κι' ἡ λευτεριά τοῦ ξιφτεριοῦ*, ποτὲ τόση γλυκάδα,
 τόση κρυφὴ μοσχοβολιά δὲν ἔχυσαν τριγύρω
 5 στὸ Διάκο, ποὺ ψυχομαχᾷ. Τυφλὴ καὶ μανιωμένη
 τὸν ἐκυλοῦσε ἡ Διαπουριά... Κεχρὶ παραδομένο
 στὰ δόντια τοῦ νερόμυλου, τριμμόψυχα* ῥιμμένη
 μέσ' στὸ λαρύγγι ἐνὸς θεριοῦ, προσάναμμα, ἀποκλάδι*,
 χλωροκομμένο φρύγανο, ποὺ τῶβοσκεν ἡ φλόγα,
 10 ὀλόγυρά του ἐκοίταζε, σὰν νᾶθελεν ἀκόμα
 νὰ καταπιῆ μὲ μιὰ ματιά, νὰ κρύψῃ στὴν ψυχὴ του
 τὴν ἔρμη τὴν πατρίδα του κι' ἐκεῖ στὸν ἄλλον κόσμον
 νὰ τῆνε πάρη συντροφιὰ... Ἐπέρασε ἀπ' τὸ νοῦ του

φτωχή, κακογεράματη κι' ἢ δύστυχή του ἢ μάννα
 μὴν ἔρθῃ ὥρα γιὰ ψωμί τὸ χέρι της ν' ἀπλώσῃ, 15
 καὶ μὴν πεθάνῃ νηστική. Ἐπάγωσε ἡ καρδιά του
 κι' ἓνα κελάδημα γλυκό, πλασμένο μ' ὄλα τ' ἄνθη,
 ποὺ τρέφ' ὁ κῆπος τῆς ζωῆς, τοῦ φύτρωσε στὰ χεῖλη :
 «Γιὰ ἰδέσ καιρὸ ποὺ ἐδιάλεξεν ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ
 τώρα πᾶνθίζουν τὰ κλαριά, ποὺ βγάν' ἡ γῆ χορτάρι»· 20
 Λὲς κι' ἤθελε πρὶν ἀνεβῆ στοῦ Πλάστη του τὸν κόρφο,
 τῆ ῥαγισμένη του καρδιά νὰ σχίσῃ, γιὰ νὰ φύγουν
 τῆς νιότης του τᾶρώματα, ποὺ δὲ χωροῦν στὸ μνημα.

Τὸν ἐπατοῦσαν τᾶλογα κι' ἄγρια, μεθυσμένα
 τότε δαγκοῦν στὸ πρόσωπο. Τᾶγέρι, φορτωμένο 25
 φοβέρες καὶ περιέγλα καὶ φλογισμένα χνότα,
 τριγύρω του ἐκουφόβραζε... Κανένα χιλιδόνι
 δὲ φαίνεται στὸν οὐρανὸ νὰ τὸν παρηγορήσῃ..
 Ὁ δρόμος ἀτελείωτος! Δεξιά, ζερβιά του τοῖχος
 ἀνταριασμένοι* οἱ Γκέγκηδες*... Τοὺς ἀνακραῖζει ὁ Διάκος : 30
 «Δὲν εἶν' κανένας ἀπὸ σᾶς καθάριος Ἀρβανίτης
 νὰ ἐντρέπεται τῆ γύμνια μου, τὴν καταφρόνησή μου,
 νὰ μοῦ φυτέψῃ ψυχικὸ στὸ μέτωπο ἓνα βόλι ;...»
 Βουβοὶ δὲν ἐταράχτηκαν, τότε θωροῦν μὲ τρόμο.

Ἐφούσκωνε ὁ κατακλυσμός... Στὸ διάβα του ἓνας χτύπος 35
 ἀκούστηκε μικρὸς μικρός, σὰν νᾶθε ξεροσκάσει
 τοῦ λύκου τᾶνασήκωμα, σὰν νᾶθε ἀπλώσει χέρι
 στοῦ πιστολιοῦ τὸ σκάνδαλο... Ἀνάμεισ' ἀπὸ τόσους
 μήπως ἐξέπλησσε κανεὶς, ὅπου ἦταν παλικάρι ;...
 Ἐαφνίστηκε ὁ Καλήλμπης...—Σκυλί, ὅποιος κι' ἂν εἶσαι, 40
 τὸν ἔχω λάβει χάρισμα... εἶναι δικό μου ψώνι...
 Μάθε το... κάτου τᾶρματά..

Καὶ σὰν τῆ νυχτερίδα
 κολλάει στοῦ Διακοῦ τὰ μαλλιά. Ξανάφτουνε οἱ φονιάδες.
 Ἀψώνει* πάλ' ὁ θόρυβος. Τρέχουν, πηδοῦνε*, σκούζουν*,
 κι' ἀποσταμένοι, πλακωτοὶ* στοῦ ξουπακιοῦ τὸν ἴσκιο 45
 ἀράζουγε καὶ στέκονται.

Ἀκίνητος ὁ γύφτος
 τὸ φοβερὸ τὸ σύνεργο στὰ χέρια του ἐκρατοῦσε,
 τοῦ Χάρου παραβλάσταρο*, τοῦ τάφου σημαδούρι*.

Ἄλεξ. Γ. Σαοῦ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου.

Ἐμπρός του, πίσω του, βαθιά, διχαλωτοί* δυὸ ψῆστες
 50 μπηγμένοι βρίσκονται στὴ γῆ. Ὁ πρῶτος στὸ κεφάλι,
 ὁ δεύτερος στὴν ποδαριά. Σωρὸς γλωρὰ κλωνάρια
 καὶ θράκια*, πού ξεσπίθιζαν... Τὸ δέντρο παραστάτης.

• Πλάστη μεγαλοδύναμη! Χριστέ! παράλαβέ με!
 Βρέξε στὴ φλόγα μου δροσιὰ καὶ κάμε αὐτὴ τὴ στάχτη
 55 πού θὰ ν' ἀφήσῃ τὸ κορμὶ τοῦ δούλου σου, Πατέρα,
 νὰ μὴ τὴν πάρῃ ὁ ἄνεμος καὶ νὰ μὴ μείνῃ στεῖρα».
 Εἶπε καὶ παραδόθηκε. Δεμένος στὸ δρομαρί*,
 ὁ μάρτυρας σιγὰ-σιγὰ παρακαλεῖ τὴ φλόγα
 μὲ τὸν καπνὸ τῆ σάρκα του, ποῦτιαν γυμνή, νὰ κρύψῃ.

60 Γυρίζει ὁ γύφτος τὸ σουβλί... Τὸ χέρι του ἀνεμίδι*.
 Κι' ὅταν ἐμένανε νεκρὰ καμμιὰ φορὰ ἀπὸ δειλία
 τ' ἀφωρεσμένα δάχτυλα καὶ τ' ἀφρυγεν* ἢ πύρη,
 τότε ξυλιῆς καὶ σάλαγος*, κεντήματα καὶ πέτρες.
 Φωνάζει κι' ὁ Χαλήλμπεης...

— Παλιόγερε, ἀνδρειέψου!...

65 Μέριασε ἐκεῖνο τὸ δαυλί... Γιὰ ἰδές, ἀνάθεμά το!
 τί γλώσσες ὁπὸ ἐπέταξε, καὶ πῶς τὸν ἔχει ζώσει!..
 Θὰ τὸν ρουφήξῃ γρήγορα. Ταράξου!.. μέριασέ το!...
 Κι' ὅσο κι' ἂν ἔσπρωχνε ὁ φονιάς τὸ μυστικὸ τὸ ξύλο,
 τόσο ὁ καπνὸς τὸν ἔπνιγε, τόσο θεριεύει ἡ φλόγα.

70 Διώχνει τὸ γύφτο ἡ ἀναλαμπή, κι' ὁ κόσμος τρομασμένος
 φεύγει τὸ στόμα τοῦ στοιχειοῦ. Ἀνάφτουν τὰ δεμάτια
 ποῦσαν τριγύρω σωριαστά... Τοῦ ρουπακιοῦ τὰ φύλλα
 φωτοκαμένα* ρεύουνε* .. Κανένας δὲν ξανοίγει*
 ποῦναι τοῦ Διάκου τὸ κορμὶ σ' αὐτὴ τὴν καταβόθρα*.

75 Κατακαθίζουν οἱ φωτιές .. Τρέχουν σιμὰ μὲ φόβο...
 Ἄφαντο τ' ἅγιο λείψανο!... Σκαλίζουνε τὴ στάχτη
 μὴν εὔρουν ἓνα κόκκαλο, μὴ ἰδοῦν ἓνα σημάδι...
 Τίποτε!... Δὲν πιστεύουνε. Σκάπτουνε, ξεδιαλέγουν
 τὰ πεθαμένα κάρβουνα... Τίποτε! Χτύπα*, κέντα,

80 μιὰ σπὶθ' ἀστράφτει ἀπὸ τὴ γῆ .. Σηκώνουνε τὰ μάτια
 καὶ βλέπουν ἓνα φτερωτό, χρυσὸ δαχτυλιδάκι,
 πού ἀνέβαινε στὸν οὐρανό... Πότε, Θανάση, πότε,
 θὰ ν' ἀρθῇ πάλε νὰ μᾶς βρῆ καὶ ποιὸς θὰ τὸ φορέσῃ
 τὸ φυλαχτό σου τ' ἀκριβό;... Πότε, Θανάση, πότε;...

ῥυάζονται*, φεύγουν τὰ θεριά. Κλεφτὰ-κλεφτὰ κι' ὁ γύφτος 85
 χωνεύει* στὴν κουφάλα του. Κανείς δὲν ἀπομένει
 παρ' οἱ ἀχτίδες τοῦ ἡλιοῦ, πού ἀσπάζονται τὸ μνημα.

1867.

Β'. ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

Ὁ ἄγγελος τοῦ Μαραθῶνος.

Στεφάνου Δάφνη.

Ἡ μάχη πού ἔστρωσε τὴ γῆ μὲ τὰ ἐχθρικά κουφάρια* 1
 καὶ ποῦβαψε ὀλοπόρφυρη τὴ μαραθῶνια γῆ,
 ἡ μάχη ἀργὰ ξεψύχησε· τριγύρω τὰ κοντάρια
 καὶ τὰ σπαθιά πού ἐσύντριψε κι' ἐστόμωσε ἡ σφαγή.

Πέρασε ἐκεῖθε ὁ Θορίαμβος κι' ἐβρόντηξε κι' ἐστάθη 2
 κι' οὐράνιο τόξο ἐπύργωσεν ἡ Δόξα ἀπ' ἀντικρύ,
 κι' ἀπὸ τὸν κάμπο τὸν πλατὺ ὡς τοῦρανοῦ τὰ βάρη
 ἡ Νίκη ἀνέβη κι' ἔλαμψε τριγύρω ἀστραφτερῆ.

Μαίνονται γύρω ἀπ' τὴ χαρὰ τ' ἀσπιδοφόρα πλήθη 3
 καὶ τὰ ἐπινίκια οἱ σάλπιγγες σημαίνουνε ἠχηρά.
 Κι' ὁ Μιλτιάδης στοῦ στρατοῦ τὴ μέση τώρα ἐχύθη
 καὶ κράζει πρὸς τὸν Ἐφηβο μὲ ἀκράτητη χαρὰ :

— Τρέξε! τοῦ λέει, καὶ πρόφτασε τὴ νίκη διαλαλῶντας 4
 στὴν πόλη πού ἐπροστάτησεν ἡ σώτειρα Ἀθηνᾶ.
 Κι' ἐπῆρε ἐκεῖνος τὰ φτερά τοῦ ἀνέμου, ὅταν ὀρμῶντας
 τὰ φύλλα ῥίχνει ἀδάμαστος τὰ χινοπωρινά.

Χτυπᾷ ἡ καρδιά του ὀλόθερμη, τὸ αἶμα στὶς φλέβες βράζει 5
 καὶ ἡ πανοπλία στοὺς ὤμους του ἡ χάλκινη βροντᾷ·
 κι' ἐνῶ ὁ ἰδρωτὰς ἀφθονοῦς ἀπ' τὸ κορμί του στάζει,
 πάντα ὡς γεράκι ἀκράτητος κι' ἀκούραστος πετᾷ.

Τὸ αἶμα πού τοῦ λέρωσε τὰ γόνατα ἐκεῖ πέρα 6
 ὅταν τὸν Πέρσην ἔσφαξε στῆς μάχης τὴν ὀρμῆ
 μὲ τὸν ἰδρωτὰ σμίγεται, καὶ μέσ' στὸ λάβρο ἀγέρα
 ἡ κόμη του ἀνεμίζεται στὶς πλάτες του ἡ θερμῆ.

- 7 Λυγίστε κλώνοι ὅπου περνᾶ, χαρῆτε γύρω, ὦ κάμποι,
γιὰ τῆς Ἀθήνας τ' ὄμορφο, ξανθόμαλλο παιδί,
πὺν ἔχει στὸ μέτωπο ἓνα φῶς καὶ σὰν ἀστέρι λάμπει,
πὺν ἀπὸ τῆ μάχη φέρνει σας τῆς δάφνης τὸ κλαδί.
- 8 Κι' ὦ Ἀθηναῖοι, ὁ ἄγγελος ὅταν σὲ λίγο φτάσῃ
(παρθένες, νέοι καὶ γέροντες κι' ὦ πλῆθος, ὅλοι ἔσεις),
στρῶστε χλωρὰ δαφνόφυλλα στὴ γῆ πὺν θὰ περάσῃ
νὰ σᾶς εἰπῆ τὸ θρίαμβο τῆς μέρας τῆς χρυσοῦς.
- 9 Καὶ τρέχει πάντα! Ὀλόγυρα πρασινισμένη ἡ φύση
ἀπλώνει μύρια τ' ἄνθια τῆς καὶ τοῦ χαμογελαῖ·
κι' ὁ Ἥλιος στέκεται ὁ χρυσοῦς γιὰ νὰ τὸν χαιρετίσῃ
καὶ νέφῃ ῥοδοκόκκινα στὸν Ὑμηττὸ κυλᾶ.
- *
- 10 Καὶ στὴν Ἀθήνα ἓνας λαὸς μὲ τὴν καρδιὰ σφιγμένη
στὴν ἀγορὰ ἐσυνάχτηκε καὶ τρέμει του ἡ ψυχῆ·
καὶ στὴν Ἀκρόπολι ψηλὰ ἡ ἀγωνία ἀπλωμένη
λυγαίει χιλιάδες γόνατα σὲ οὐράνια προσευχή.
- 11 Μὰ νά! Στοῦ δρόμου τὰ βαθιὰ σὰν ἴσκιος κάτι ἐφάνη
—οἱ νέοι τὰ μάτια ἐκάρφωσαν, οἱ γέροι ὅλο ῥωτοῦν—
κι' ὅλο ζυγώνει ὀρμητικὰ στὴν πόλι, κι' ὅλο φτάνει,
πὺν λὲς καὶ κάποια ἀόρατα φτερὰ ὅτι τὸν κρατοῦν.
- 12 Καὶ φτάνει. Κι' ὡς περίγυρα ἀπ' τὸ λαὸ ἐκυκλώθη
«νικήσαμεν!» ἐφώνηξε· «χαρῆτε!» Κι' ὁ λαὸς
ἀλάλαξε, ἀχολόγησεν, ἐβρόντηξε κι' ἀπλώθη
πὺν θάλλεγες καὶ ἐσειίστηκε στὰ ὕψη ὁ οὐρανός.
- 13 Κι' ἐκεῖνος στὴν ἀσπίδα του τὴν καταματωμένη
ἔγειρε τώρα ἀκίνητο τ' ὀλόμορφο κορμί,
καὶ τὴ ματιὰ του ἐκάρφωσε μακριάθε τὴ σβησμένη
στὸν ἥλιο πὺν ἐβασίλευε πρὸς τὰ βουνὰ ἀντικρῦ.
- 14 Κι' ἔτσι γλυκός, σὰν ὄραμα χρυσοῦ κι' ὄνειροπλάνο
τὸν πῆρε ἀγάλια ὁ Θάνατος μὲ τὰ πλατεῖα φτερὰ,
ἐνῶ τὰ λάβαρα ἀνοιχτὰ τρικύμιζαν ἀπάνω
κι' ἐνῶ τριγύρω οἱ σάλπιγγες χτυπούσανε ἠχηρά!

Ἡ Καλλιπάτειρα*.

Δ. Μαβίλη.

Ἄρχόντισσα Ῥοδίτισσα, πῶς μπηῆκες ;
 Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
 ἐδῶθε.—Ἐχῶ ἓνα ἀνίφι, τὸν Εὐκλέα,
 τρία ἀδέρφια, γυιό, πατέρα Ὀλυμπιονίκες.
 Νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, Ἑλλανοδίκες,
 κι' ἐγὼ νὰ καμαρώσω μέσ' στὰ ὄραϊα
 κορμιά, πὸν γιὰ τὸ ἀγγίλι* τοῦ Ἡρακλέα
 παλαίβουν, διαμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.
 Μὲ τὲς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὁμοια·
 στὸν αἰῶνα τὸ σόι* μου θὰ φαντάζῃ
 μὲ τῆς ἀντρείας τὰ ἀμάραντα προνόμια·
 μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
 σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμαροῦ
 ὕμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου».

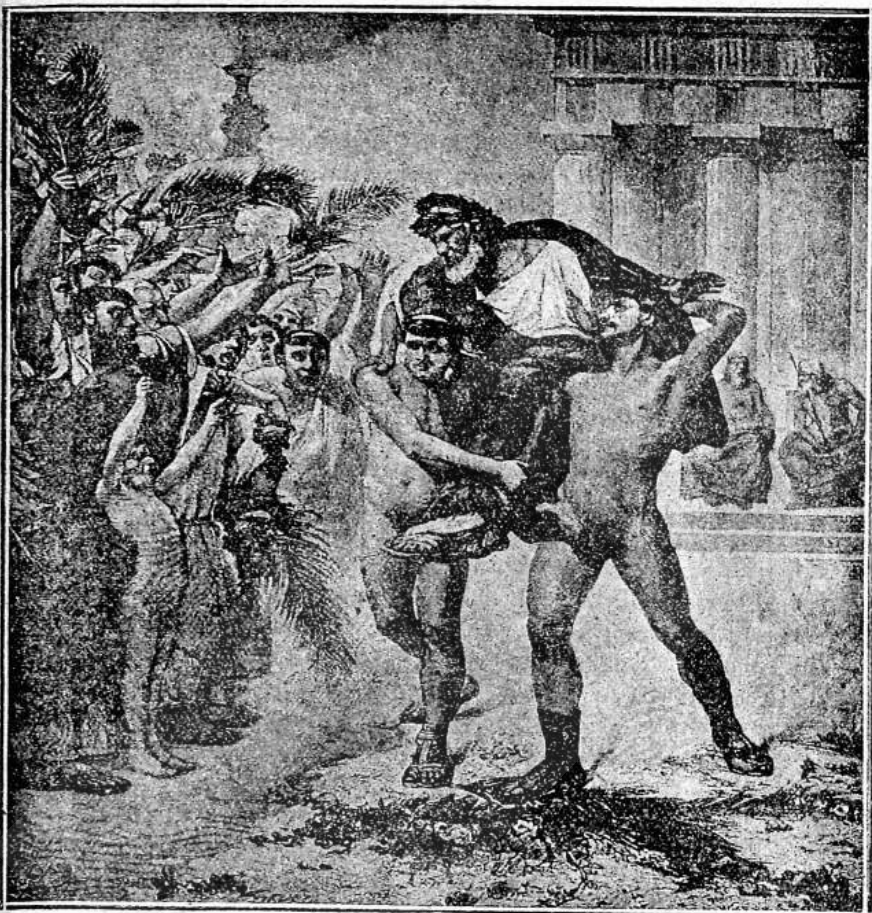
1895.

Ὁ Θρίαμβος τοῦ Διαγόρα*.

Στεφ. Δάφνη.

- Μέσσι στὸ στάδιο, τῆς χαρᾶς σαλεύει ἡ τρικυμία· 1
 τὰ πεντελήσια μάρμαρα σκεπάζει τὰ ὄλαος.
 Κι' ἀπὸ τὸ φῶς τὸ ἀθάνατο ντυμένη ἡ Ὀλυμπία
 φαντάζει, ἀστράφτει ὀλόγυρα, καὶ δείχνηται ὡς ναός.
- Νὰ τῆς Ἑλλάδος τὰ ξανθὰ καὶ ξακουστὰ βλαστάρια, 2
 πὸν ἐπάλαιψαν, πὸν ἀκόντισαν, πὸν ἐτρέξανε ! Καὶ νὰ
 τὰ μαῦρα καὶ τὰ χάλκινα κορμιά, πὸν παλικάρια
 τὸν Πέροση πέρα ἐσπρώξανε στῆς Θράκης τὰ βουνά.
- Οἱ πανοπλίες λάμπουνε στὸν ἥλιο καὶ τὰ τόξα 3
 πὸν νικηφόρα ἐστήσανε τὰ τρόπαια ἕναν καιρό,
 πὸν βροντερὰ ἀντηλάλαξαν τῆ σαλαμίνια δόξα
 καὶ πὸν τὸν κάμπο ἐβάψανε τὸ Θέσπιο αἱματηρό !
- Καὶ νὰ τὰ ὄραϊα γεράματα τὰ εἰρηνικὰ τριγύρα 4
 πὸν μὲ τὰ κισσοστέφανα στὴν τίμια κεφαλή
 ἄν εἶναι τώρα γιὰ νὰ βγοῦν ἀπ' τῆς ζωῆς τῆ θύρα
 ὄμως τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερο στὰ Ἡλύσια* τοὺς καλεῖ.

- 5 Ὅλα μεγάλα καὶ λαμπρὰ κι' ἀμόλυντα καὶ ὄραϊα
κάτου ἀπ' τὸν μάγον ἥλιο σου, Ἑλλάς μου φωτεινὴ:
τ' ἀγάλματα ποὺ δείχνονται πανέμορφα καὶ νέα,
τὰ λάβαρα ποὺ ὁ ἄνεμος μὲ ἀγάπη τὰ κινεῖ.
- 6 Τ' ἄσπρα μαλλιὰ καὶ τὰ ἱερὰ καὶ οἱ πορφυρῆς γλαμύδες
καὶ οἱ σάλπιγγες ποὺ εἶν' ἕτοιμες τὲς νίκες γιὰ νὰ εἰποῦν,
κι' οἱ μεγαλόψυχες καρδιές, ποὺ οἱ μυστικὲς ἐλπίδες
μὲ ἅγιο μεθύσι ἐγέμισαν κι' ἀδιάκοπα χτυποῦν.
- 7 Κι' ἦρθε στὴ μέση ὁ κήρυκας κι' ἐστάθηκε· καὶ ὑψώνει
χρυσὸ ῥαβδί, κι' ὀλόγυρα τὴν ἀγωνία θωρεῖς,
κι' ἦρθε στὴ μέση ὁ κήρυκας καὶ κράζει: «Στεφανώγει
τοὺς νικητὰς μὲ κότινον ἢ Ὀλυμπία πατρὶς!
- 8 Ἡ Ῥόδος παίρνει σήμερα τὶς δυὸ μεγάλες νίκες.
Τοῦ Διαγόρα ἄς ἔρθουνε τὰ δυὸ παιδιὰ μπροστά! »
Κι' ἀπὸ τὰ πλήθη ἐπρόβαλαν πρὸς τοὺς ἑλλανοδίκες
οἱ δυὸ ἀδελφοί.— Ὡ δίδυμα λουλούδια, ταιριαστά!
- 9 Χαρὰ στὴν ποὺ σὰς γέννησε καὶ ποὺ σὰς μοσκοβόλα!
τὰ πλαστικά, τ' ἀτσάλινα, τὰ δυνατὰ κορμιά,
ποὺ βγαίνουν σὰν ἡμίθειοι μὲ μάτια φωτοβόλα,
μὲ τὰ πλατειά τους μέτωπα καὶ τὰ χυτὰ μαλλιὰ!...
- 10 «Χαίρετε, ὦ Ῥόδιοι, χαίρετε!» ὁ ἑλλανοδίκης κράζει.
«Τοῦ Διαγόρα εἴσαστε σεῖς τὰ φύτρα* τὰ ἱερὰ,
ποὺ ἡ φήμη μὲ τὸ οὐράνιο φῶς πλατιά τονὲ σκεπάζει
ποὺ ἑπτὰ φορὲς τὴ χάρηκε τῆς νίκης τὴ χαρὰ.
- 11 Ἄς τρικυμίσουν οἱ χαλκοί, κι' ἄς ἀντηγοῦν τὰ σεῖστρα*,
τὰ κύμβαλα* ἄς ἠχήσουνε καὶ οἱ σάλπιγγες, ἐμπρὸς!»
Κι' ἀνέβη, ἀνέβη ὁ ἀλαλαγμὸς ἀπάνω ἀπ' τὴ κονίστρα
ὅπου ὁ λαὸς ἐβόησε περιγύρα ἠχηρὸς.
- 12 Κι' ὅλοι κοιτάζανε δεξιὰ στοῦ γέρου τὴν κερκίδα.
Μὰ ὁ Διαγόρας ἀφθονα τὰ δάκρυά του κυλᾷ,
κι' ἀμίλητος τὰ μάτια του σφουγγάει μὲ τὴ γλαμύδα
καὶ τοῦ κρατεῖ ἡ συγκίνηση δεμένη τὴ λαλιά.

Καὶ οἱ νικητῆς, μὲ τὰ χλωρὰ στεφάνια τώρα, πᾶνε
καὶ τοῦ πατέρα τὸ λευκὸ κεφάλι τὰ φοροῦν,
κι' ὀρηκτικὰ τὸν ἄρπαξαν στοὺς ὤμους καὶ περνᾶνε
κι' ὦ θρίαμβος, ἀγέρωχα στὸ Στάδιο προχωροῦν.

13

Γύρω τὰ πλήθη τὸ ἱερὸ μεθύσι φλέγει τώρα
καὶ σειοῦν τοὺς κλάδους καὶ σκορποῦν τ' ἄνθια μ' ἀγνή χαρά,
καὶ κρᾶζουνε : « ὦ, ἀπόθανε, ἀπόθανε, Διαγόρα !
Ποιά δόξα ἐσὺ ὠραιότερη θὰ ἐπιθυμήσης πιά ! »

14

- 15 Κι' ἐκεῖνος, ὡς ἐφτάσανε στὸ ἄγαλμα ἔμπρὸς τῆς Νίκης,
τὸ ἄσπρο κεφάλι του ἔγειρε μὲ χαμογέλιο ἀχνό*
κι' εὐτυχισμένος τρεῖς φορὲς ὁ γέρο Ὀλυμπιονίκης
τὰ μάτια του ἐπαράδωσε στὸ φῶς τὸ ἀληθινό
- 16 Γύρω ἔξεσποῦσε ὁ θρίαμβος κι' ἀλάλαζαν τὰ σεῖστρα
καὶ τὸν παιᾶνα οἱ σάλπιγγες χτυπούσανε ἠχηρό,
καὶ τ' ἄνθια πάντα ἐπέφτανε ἀπάνω στὴν κονίστρα
καὶ τ' ἄνθια πάντα ἐρραίνανε τὸ γέροντα νεκρό!

1906.

Ἡ παρὰ τὴν Κασσάνδραν ναυμαχία (1807).
Δημῶδες.

- Μαῦρο καράβι ἀρμένιζε στὰ μέρη τῆς Κασσάνδρας
εἶχε πανιά κατὰμαυρα καὶ τ' οὐρανοῦ παντιέρα*.
'Εμπρὸς κορβέτα μ' ἄλικο* μπαϊράκι* τοῦ προβγαίνει
—Μάινα*, φωνάζει, τὰ πανιά, ρίξε τὶς γάμπιες* κάτω!
5 —Δὲν τὰ μαϊνάρω τὰ πανιά, κι' οὐδὲ τὰ ρίχνω κάτω.
Μὴ μὲ θαρρεῖτε νιόνυφη νὰ βγῶ νὰ προσκυνήσω;
'Εγὼ εἶμαι ὁ Γιάννης τοῦ Σταθᾶ*, γαμπρὸς τοῦ Μπουκουβάλα-
Τράκο*, λεβέντες, δώσετε! Ἄπιστους μὴν ψηφάτε!
Οἱ Τοῦρκοι βόλταν ἔρριξαν, κι' ἐγύρισαν τὴν πλώρη.
10 Πρῶτος ὁ Γιάννης πέταξε μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.
Στὰ μπούνια* τρέχουν αἵματα, τὸ πέλαο κοκκινίζει,
κι' Ἄλλάχ! Ἄλλάχ! οἱ ἄπιστοι κρᾶζουν καὶ προσκυνοῦνε.

2. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΜΥΘΙΚΟΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.

Ἡ ἀρπαγὴ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀκριτοῦ.
Δημῶδες.

- Ὡς ἔτρωγα κι' ὡς ἔπινα σὲ μαρμαρένια τάβλα*,
ὁ μαῦρός μου χλιμίντησε, ῥάγισε τὸ σπαθὶ μου.
Κι' ἐμένα ὁ νοῦς μου τῶβαλε, παντρεύουν τὴν καλή μου!
Μὲ κάποιον ἄλλον τὴ βλογοῦν κι' ἐκεῖνη δὲν τὸν θέλει,
5 παντρευαρραβωνιάζουν τὴν κι' ἐμένα μᾶστοχοῦνε*.

Περνῶ καὶ πάω στοὺς μαύρους μου, τοὺς ἐβδομηταπέντε.
«Μαῦροί μου ἀκριβοτάγιστοι καὶ μοσκαναθρεμμένοι,
ποιός εἶν' ἀψὺς* καὶ γλήγορος, νὰ τὸν καβαλικέσω,
ν' ἀστράψῃ στὴν Ἀνατολὴ καὶ νὰ βρεθῇ στὴ Δύση;»

Οἱ μαῦροι μου ὅσοι τᾶκουσαν, οὐλοὶ βουβοὶ ἀπομείναν... 10
 Κι' ἓνας γρίβας*, παλιόγριβας, σαρανταπληγιασμένος,
 κείνος ἀπολογήθηκε, γυρίζει καὶ μοῦ λέει :

« Ἐγὼ εἶμαι ἀψὺς καὶ γλήγορος νὰ πάγω ὅθε κι' ἂν εἶναι.

Ὅπου εἶναι γάμος καὶ χαρὰ πᾶνε τὰ νιά μουλάρια,
 ὅπου εἶναι πόλεμος φρικτὸς παίρνουν ἐμὲ τὸ γέρο. 15

Ἐγὼ εἶμαι γέρος κι' ἄχαρος*, ταξίδια δὲ μοῦ πρέπουν
 μὰ γιὰ χατίρι τῆς κυρᾶς νὰ μακροταξιδέψω

ὅπου μ' ἀκριβοτάγιζε στὸ γῦρο τῆς ποδιᾶς τῆς
 κι' ὅπου μ' ἀκριβοπότιζε στὴ χούφτα τοῦ χεριοῦ τῆς.

Μόν' δέσε τὸ κεφάλι σου μὲ δυό, μὲ τρία μαντίλια, 20
 καὶ σφίξε τὴ μεσοῦλα σου μὲ δυό, μὲ τρία ζουνάρια
 νὰ μὴ σὲ φάῃ ἡ βουή καὶ ντραλιστῆς* καὶ πέσης.

Καὶ μὴ σὲ πάρῃ κουρτεσιὰ* καὶ βάλῃς φτερνιστήρι,
 μὴ θυμηθῶ τὴ νιότη μου καὶ κάμω σὰν πουλάρι

καὶ σπειρῶ τὰ μυαλούδια σου σ' ἐννιά μοδιῶ* χωράφι. 25

Στρώνει γοργὰ τὸ μαῦρό του, γοργὰ καβαλικεύει.

Δίνει βιτσιὰ* τοῦ μαύρου του καὶ πάει σαράντα μίλλια,
 καὶ μεταδευτερῶνει του καὶ πάει σαρανταπέντε.

Στὴ στράταν ὅπου πῆγαινε τὸ Θιὸν ἐπαρακάλει :

« Θέ μου, νὰ βρῶ τὸν κύρη μου στ' ἀμπέλι νὰ κλαδεύῃ ! » 30

Σὰ χριστιανὸς ποὺ τόλεγε, σὰν ἅγιος ἔξακούστη,
 κι' ἀπάντησε τὸν κύρη του ποὺ κλάδευε στ' ἀμπέλι.

« Καλῶς τὰ κάνεις, γέροντα· καὶ τίνος εἶν' τ' ἀμπέλι ;

— Τῆς ἐρημιᾶς, τῆς σκοτεινιάς, τοῦ γυιοῦ μου τοῦ φευγάτου.

Σήμερα τῆς καλίτσας του τῆς δίνουν ἄλλον ἄντρα 35
 ἐψὲς ἐπῆραν τὰ προικιά καὶ σήμερα τὴ νύφη.

— Παρακαλῶ σε, γέροντα, ἀλήθεια νὰ μὲ δώσης,
 τάχα θὰ φτάσω στὴ χαρὰ, θὰ φτάσω καὶ στὸ γάμο ;

— Ἄν ἔχῃς μαῦρο γλήγορο, στὸ σπίτι τοὺς προφτάνεις,
 ἂν εἶν' ὀκνὸς ὁ μαῦρός σου, στὴν ἐκκλησιὰ τοὺς βρίσκεις ». 40

Δίνει βιτσιὰ τοῦ μαύρου του καὶ πάει σαράντα μίλλια
 καὶ μεταδευτερῶνει του καὶ πάει σαρανταπέντε.

Στὴν στράταν ὅπου πῆγαινε τὸ Θιὸν ἐπαρακάλει :

« Θέ μου, νὰ βρῶ τὴ μάμμα μου στὸν κῆπο νὰ ποτίζῃ ! »

Σὰ χριστιανὸς ποὺ τόλεγε, σὰν ἅγιος ἔξακούστη. 45

καὶ βρῆκε τὴ μαννούλα του ποὺ πότιζε τὸν κῆπο.
 «Ὡρα καλή, γερόντισσα, καὶ τίνος εἶν' ὁ κῆπος;
 — Τῆς ἐρημιᾶς, τῆς σκοτεινιᾶς, τοῦ γιουῦ μου τοῦ φευγάτου,
 ποὺ σήμερα ἢ γυναῖκά του θὰ πάρῃ νᾶλλον ἄντρα».

50 ἔφες ἐπῆραν τὰ προικιά καὶ σήμερα τὴ νύφη.
 — Πές μου, νὰ ζῆς, γερόντισσα, φτάνω κι' ἐγὼ στὸ γάμο;
 «Ἄν ἔχῃς μαῦρο γλῆγορο, στὸ σπίτι τοὺς προφτάνεις
 κι' ἄν εἶν' ὀκνὸς ὁ μαῦρος σου, στὴν ἐκκλησιά τοὺς βρῖσκεις».

Δίνει βιτσιὰ τοῦ μαύρου του, στὴ χώρα κατεβαίνει.

55 Ἐκεῖ σιμά, ἔκει κοντὰ στὸ σπίτι του νὰ φτάσῃ,
 ὁ μαῦρός του γλιμίντησε κι' ἡ κόρη ἀναστενάζει·
 «Τί ἔχεις, κόρη, καὶ θλίβεσαι καὶ βαριαναστενάξεις;
 Τὰ ροῦχά σου δὲν εἶν' καλά, ἢ τὰ φλωριά σου λίγα;
 — Φωτιά νὰ κάψ' τὰ ροῦχά σου καὶ λάβρα* τὰ φλωριά σου

60 τὶ ὁ μαῦρος ποὺ γλιμίντησε σὰν τοῦ καλοῦ μου μοιάζει.
 — Ἄν εἶν' ὁ πρῶτος ἄντρας σου νὰ βγῶ νὰ τὸν σκοτώσω!
 Δὲν εἶν' ὁ πρῶτος ἄντρας μου νὰ βγῆς νὰ τὸν σκοτώσῃς,
 μόν' εἶν' ὁ πρῶτος μου ἀδερφός, μού φέρνει τὰ προικιά μου.
 — Ἄν εἶν' ὁ πρῶτός σου ἀδερφός, ἔβγα νὰ τὸν κεράσῃς».

65 Χρυσὸ ποτήριν ἄράπε νὰ βγῆ νὰ τὸν κεράσῃ.

«Δεξιά μου στέκα, λιγερή, ζερβά μου πέρνα, κόρη!
 Τὸ μαῦρό του χαμήλωσε κι' ἡ κόρη ἀπάνω εὐρέθη·
 Βγάνει καὶ τὸ χρυσὸ σπαθὶ καὶ τ' ἀργυρὸ μαχαίρι·
 δίνει τοῦ μαύρου του βιτσιὰ κι' ἐπῆρε χίλια μίλλια.

70 Μηδὲ τὸ μαῦρον εἶδανε, μηδὲ τὸν κορνιαχτό* του.
 Ὅπου εἶχε μαῦρο γλῆγορον εἶδε τὸν κορνιαχτό* του,
 κι' ὅπου εἶχε μαῦρο κι' εἶν' ὀκνός, μηδὲ τὸν κορνιαχτό του.

Ὁ Χάρος κι' ὁ λεβέντης.

Δημῶδες.

Λεβέντης ἐρροβόλαγε* ἀπὸ τὰ κορφοβούνια
 μὲ τὸ μαντήλι στὸ λαιμό, τὸ βαριοκεντημένο.
 Εἶχε τὸ φέσι του του στραβὰ καὶ τὰ μαλλιά κλωσμένα,
 κι' ἔστριψτε τὸ μουστάκι του καὶ ψιλοτραγουδοῦσε.

- Κι' ὁ Χάρος τὸν ἀγνάντεψεν* ἀπὸ ψηλῆ ῥαχοῦλα· 5
καρτέρι πάει καὶ τῷβαλε σ' ἓνα σιενὸ σοκάκι.
«Γειά σου, χαρά σου, Χάροντα.—Καλὸ στον τὸ λεβέντη.
Λεβέντη μ', ποῦθεν ἔρχεσαι, λεβέντη μ', ποῦ πηγαίνεις;
—'Απὸ τῆ μάντρα μου ἔρχομαι, στὸ σπίτι μου πηγαίνω· 10
πάω νὰ πάρω τὸ ψωμί καὶ πίσω νὰ γυρίσω.
—Λεβέντη μ', μ' ἔστειλε ὁ Θεὸς νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου.
—Χωρὶς ἀνάγκη κι' ἀρρωστία ψυχὴ δὲν παραδίνω.
Μόν' ἔβγα νὰ παλαίψουμε σὲ μαρμαρένιο ἄλῳνι,
κι' ἄ μὲ νικήσης, Χάροντα, νὰ πάρης τὴν ψυχὴ μου,
κι' ἄ σὲ νικήσω πάλι ἐγώ, πῆγαινε στὸ καλὸ σου»· 15
- Πιαστῆκαν καὶ παλεύανε ἀπ' τὸ πουρνὸ ὡς τὸ βράδυ.
Κι' ἐκεῖ στὸ γύρισμα τοῦ ἡλιοῦ ποῦ τρέμ' νὰ βασιλέψη,
ἀκοῦν τὸ νιδ ποῦ βόγγιζε καὶ βαριαναστενάζει:
«'Ασε με, Χάρε μ', ἄσε με, παρακαλῶ νὰ ζήσω· 20
τὶ ἔχω τὰ πρόβατα ἄκουρα* καὶ τὸ τυρὶ στὸ ζύγι*,
τὶ ἔχω γυναῖκα παρανιά καὶ χήρα δὲν τῆς πρέπει,
τὶ ἔχω παιδὶ κι' εἶναι μικρὸ κι' ὀρφάνια δὲν τοῦ μοιάζει.
—Τὰ πρόβατα κουρεύονται καὶ τὸ τυρὶ ζυγιάται,
καὶ τὰρφανὸ πορεύεται*, κι' ἡ χήρα κυβερνιέται!»·

Ὁ Χάρος καὶ οἱ ἀποθαμένοι.

Δημῶδες.

- Γιατί εἶναι μαῦρα τὰ βουνὰ καὶ στέκουν βουρκαωμένα*;
Μὴν ἄνεμος τὰ πολεμᾷ, μήνα βροχὴ τὰ δέρνει;
Κι' οὐδ' ἄνεμος τὰ πολεμᾷ κι' οὐδὲ βροχὴ τὰ δέρνει,
μόνο διαβαίνει ὁ Χάροντας μὲ τοὺς ἀποθαμένους. 5
Σέρνει τοὺς νιοὺς ἀπὸ μπροστά, τοὺς γέροντες κατόπι,
τὰ τριφερὰ παιδόπουλα στῆ σέλλα ἀραδιασμένα.
Παρακαλοῦν οἱ γέροντες, τ' ἀγόρια γονατίζουν:
—Χάρε μου, κόνεψε* εἰς χωριό, κόνεψ' εἰς κρύα βρύση,
νὰ πιοῦν οἱ γέροντες νερὸ κι' οἱ νιοὶ νὰ λιθαρίσουν
καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα νὰ μάσουνε λουλούδια. 10
—Κι' οὐδ' εἰς χωριὸ κονεύω ἴγώ, κι' οὐδὲ σὲ κρύα βρύση·
ἔρχοντ' οἱ μάννες γιὰ νερό, γνωρίζουν τὰ παιδιὰ των,
γνωρίζονται τ' ἀντρόγενα καὶ χωρισμοὺς δὲν ἔχουν.

31η Δεκεμβρίου.

Ἰωάννου Πολέμη.

- 1 Ἀπόψε στὸ παλάτι του ψυχομαχάει ὁ Χρόνος
τρακόσων τόσων ἡμερῶν γέρος ὀκνός, βαρὺς.
τὸν συνταράζει σύσσωμο τοῦ χωρισμοῦ του ὁ πόνος
κι' ἀγκομαχᾷ παλαίβοντας καὶ βόγγει δλημερίς.
- 2 Στὸ πλάγι ἡ θυγατέρα του, ἡ Λήθη ἡ μαρμαρῆνια
τὸν παραστέκει ἀσάλευτη μὲ χεῖλη σφαλιστά·
δὲ δείχνει μέσ' στὰ μάτια της οὔτε φροντίδα, οὔτ' ἔννοια
κι' ἔτσι βουβὴ ξετύλιγο τὸ σάβανο βαστᾷ.
- 3 Παρέκει ἡ Μνήμη θαρρετὴ μὲ πέννα στῶνα χέρι
στρέφει, κοιτάζει ὀλόγυρα σὰν κάτι νὰ ζητῇ.
ἀναγελáει* τὸ θάνατο καὶ κάνει του καρτέρι
καὶ γράφει, γράφει ἀκούραστα σὲ κατάσπρω χαρτί.
- 4 Κι' ἄλλοτε γράφοντας κουνεῖ μὲ πόνο τὸ κεφάλι
καὶ δείχνει θλίψη ἢ ὄψη της καὶ πίκρα περισσή,
ἄλλοτε πάλι πρόσχαρη γελᾷ, κι' ἄλλοτε πάλι
σκορπίζεται στὰ μάτια της λάμψη γλυκειά, χρυσοῦ.
- 5 Πίσω ἀπ' τὴ θύρα βιαστικὸς ὁ Χάρος περιμένει
κι' ἄφωτα μάτια στρέφοντας ἀντίκρου του θωρεῖ
ἓνα ῥολόγι ἀκοίμητο ποὺ βρῶντερὰ σημαίνει
κι' ἀκούραστο καρδιοχτυπᾷ κι' ἀγάλια προχωρεῖ.
- 6 Ἐάφνω, τίχ-τάκ, μεσάνυχτα σημαίνουν. Μπαίνει ὁ Χάρος,
παίρνει τὸ Χρόνο ἀνάρπαστο μ' ἀγκάλιασμα γοργό.
κι' ἡ Μνήμη καμαρώνοντας στρέφει, τοῦ λέει μὲ θάρρος:
«τί μὲ κοιτᾷς ; Στὴ θέση του θὰ μείνω τώρα ἐγώ».

1921.

3. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

Ἡ βαρκούλα.

Γιάννη Περγιαλίτη.

- 1 ῥιγμένη στ' ἀκρογιάλι ἡ πλανεμένη
βαρκούλα, σὰν ἐρείπιο τοῦ χρόνου,
ἐκοίτετο ὡς τὰ χθὲς σκελεθρωμένη*
κομμάτι τῆς ζωῆς, ξεσκλίδι* πόνου.

Ἄνεμοι στοὺς ἄρμους τοὺς ἀνοιγμένους, 2
 φυσῶντας ἀπ' τὴν πλώρη ὡς τὴν πρύμη,
 περνοῦν καὶ παίρνουν πόθους πεθαμένους·
 περνοῦν, σὰν ὄρνια τρώγοντας ἀγρίμι.

Τὰ κύματα, ἀπαλὰ εἴτε μανιασμένα 3
 φιλοῦνε τὴ βαρκούλα ἢ τὴ χτυπᾶνε·
 τὰ μυστικά της παίρνουν νεκρωμένα
 καὶ στὸ βυθὸ τὸν ἄφαντο τὰ πᾶνε...

Μὰ τώρα οἱ ξυλοκόποι τὴ χαλνοῦνε· 4
 ὁ γέρο ναύτης εἶπε στὰ παιδιὰ του :
 τὰ κόκκαλά του θέλει νὰ κλειστοῦνε
 στὰ ξύλα ποὺ εἶχαν κλείσει τὴν καρδιά του.

Καὶ τώρα νεκροκρέββατο στὸ μνημα 5
 μέσα ἢ βαρκούλα ἀγνώριστη ἔτσι ἐθάφτη,
 νὰ ταξιδεύη αἰώνια, δίχως κῆμα,
 στὸ ἀτέλειωτο ταξίδι μὲ τὸ ναυτη. 1903.

Ἄλιποτάκτης.

Ἰω. Πολέμη.

Ἕνας μονάχα ἔλιποτάκτησε· 1
 πέταξε κάπου τὸ τουφέκι,
 στής νύχτας στὸ σκοτάδι μπλέκει,
 τρέμει ὅπως θᾶτρεμε στὸν ἄνεμο,
 πρὶν σβήση, ἢ λάμψη τοῦ κεριοῦ...
 Παίρνει τὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ.

«Ποιὸς κρούει τὴ θύρα; — Ἄνοιξε, μάννα μου, 2
 δὲν εἶναι κλέφτης, μήτε ξένος·
 ὁ γιὸς σου κρούει καταδιωγμένος·
 ἄνοιξε, μάννα μου. Μ' ἐβράχνιασεν
 ὁ τρόμος, μ' ἐπνιξε ὁ ἰδρῶς,
 μ' ἔβαλε ὁ θάνατος ἐμπρός.

— Ἐμένα ὁ γιὸς μου εἶναι στὸν πόλεμο· 3
 νά το τὸ ξέστρωτο κρεββάτι·
 τὴ θύρα ἐλάθεψες, διαβάτη·
 Ἐμένα ὁ γιὸς μου εἶναι στὸν πόλεμο
 κι' ἴσως ποτὲ δὲ θὰ τὸν δῶ.
 Δὲν εἶσαι σύ· φύγε ἀπ' ἐδῶ. 1913.

Γ'. ΜΥΘΟΙ.

Ὁ τραγουδιστής.

Ζαχ. Παπαντωνίου.

- Ὁ μύρμηγκας ὁ κύρ Ἀργύρης,
ποῦναι μεγάλος νοικοκύρης,
βαρέθηκε ὄλο νὰ μαζεῦη...
Σήμερα θέλει νὰ γλεντήση
5 και τὰ λαλούμενα γυρεύει,
μὰ ὄχι τὸ γλέντι νὰ στοιχίση.
Τοῦ ἀρέσει λίγο ἡ εὐθυμία
σὰν γίνεται μὲ οἰκονομία.
- Λοιπὸν τὸν τζίτζικα προσμένει
10 νάρθη, ὅπως πάντα, στὴν ἐλιά του.
Λένε πὼς ἔχει αὐτὸς κρυμμένη
μιὰ πίπιζα* στὸ λάρυγγά του
καὶ παίζει πάντα στὸ λιοπύρι,
σὰ βιολιντζῆς στὸ πανηγύρι.
- 15 Καὶ νά! στὸ δέντρο ἀνεβασμένος
ὁ τζίτζικας λαλεῖ καὶ παίζει,
κι' ὁ μύρμηγκας εὐτυχισμένος
στρώνει ἀποκάτου τὸ τραπέζι.
- Τὸ γλέντι ἐστάθηκε μεγάλο·
20 χορεύει καὶ συρτὸ καὶ μπάλο.
Τὰ ἔντομα παραταγμένα
βλέπουν καὶ τᾶχουνε χαμένα
« Ἐχάλασε, σοῦ λένε, ἡ πλάση,
ἀφοῦ κι' ὁ μύρμηγκας κι' αὐτὸς,
25 μέσ' στοὺς σφιχτούς ὁ πιὸ σφιχτός,
ἐβάλθηκε νὰ διασκεδάση ».
- « Ὁραῖα μοῦ παίζεις, Τζίτζικά μου!
Ἐγλέντησα μὲ τὴν καρδιά μου.
Δὲν ἔκαμες μιὰ νότα λάθος·
30 καὶ δύναμη ἔβαλες καὶ πάθος,
ὡς εἶσαι πάντα νηστικός.
Καλό εἶναι τώρα νὰ περάσης
νὰ φᾶς, νὰ πιῆς καὶ νὰ χορτάσης,

σάν πεινασμένοι μουσικός.
 Δυστυχημένοι ! ὡς ἔχης χάρη, 35
 πάρε δυὸ τρία σπειριά σιτάρι».

«Κὺρ μύρμηγκα, σ' εὐχαριστῶ.
 Στὸ δέντρο εἶναι καλὰ νὰ μείνω
 καὶ τῆ δροσούλα του νὰ πίνω
 βασιλικὰ μὲ τρέφει αὐτό. 40

Δὲν τρώω σιτάρι, μήτε στάχυ.
 Τὰ φαγητὰ στὸ πανηγύρι
 κι' ἢ χωριατιὰ τοῦ νοικοκύρη
 βάρος μοῦ στέκουν στὸ στομάχι.
 Σὲ πανηγύρια δὲ συχνάζω, 45
 μὲ τὸ σκοπὸ μου διασκεδάζω.

Γιατί ξεοδεύεις τὰ λεπτά σου ;
 δὲν ἔπαιζα τῆς ἀφεντιᾶς σου !
 Εἶμαι ἀπ' τὸν ἥλιο μαγεμένος
 στὸ πράσινο κλαράκι ἐδῶ, 50
 κι' ἀπὸ ψηλὰ διωρισμένος
 τὸν ἥλιο γιὰ νὰ τραγουδῶ.

Λοιπὸν τὸ κάλεσμά σου ὡς λείψη.
 Τρῶγε, θησαύριζε αὐτοῦ κάτω.
 Καθένας ἔχει τῆ δουλειά του, 55
 ἐσὺ στὴν τρύπα, ἐγὼ στὰ ὕψη».

1920.

2. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Α'. ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

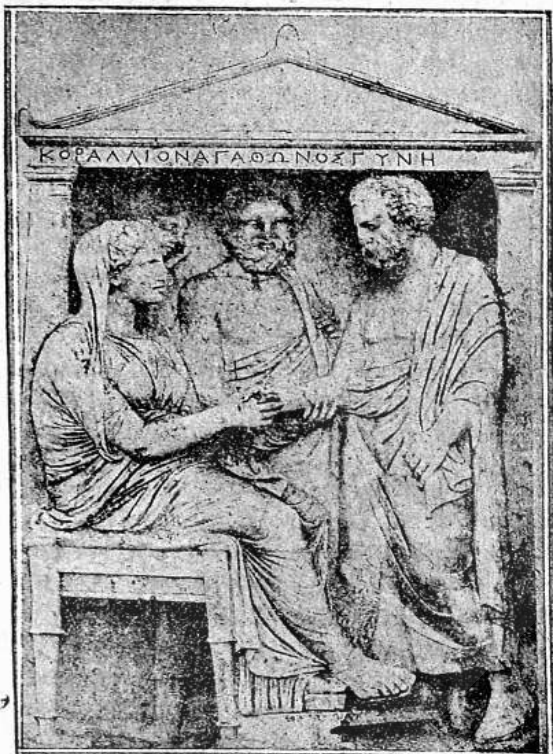
1. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ.

Ὁ Τάκη-Πλούμας.

Μ. Μαλακᾶση.

Στὰ παιδικὰ μου χρόνια, ὁ πιὸ μεγάλος 1
 ἐξάδερφός μου μ' ἔπαιρνε μαζί
 στὰ πανηγύρια, ποὺ ἦτανε παρ' ἄλλος
 πρῶτος στὴν ὁμορφιά καὶ στὴν ὀρμή.

- 2 Τί ὥραϊος! Τὸν θυμοῦμαι, ἀστροβολοῦσε
καβάλα στὸ φαρί* του. Βυσσινιά
φέρμελη* χρυσοκέντητη ἐφοροῦσε,
γχιορτάνια* ἀπὸ βενέτικα φλωριά.
- 3 Τοῦ Καπετὰν Πασᾶ φόραε τὴν πάλα
καὶ τὸ χαρμπι* τοῦ Μπότσαρη, καὶ δυό,
στῆς σέλλας του δεξόξερβα τὴ σμπάλα*,
πιστόλια ἀπὸ τ' Ἀλῆ τὸ θησαυρό.
- 4 Φουστανελλίτσα φόραε ζυγιασμένη*
καὶ κάλτσες καὶ τσαρούχια φούντωτά,
παραγγελιά ἀπ' τὰ Γιάννενα φερμένη,
γαντζούνια* πρεβεζάνικα ἀσημιά.
- 5 Ἔτσι σιαγμένος κι' ἔχοντας στὸν ὄμο
τὸ καριοφίλι*, χαίτη καὶ λουριά
στὸ χέρι, ἀνατριχύμιζε τὸ δρόμο
χυμῶντας* ἀπ' τὴν Πύλη τὴν πλατειά.
- 6 Κι' ἐγὼ λίγο ξοπίσω του, ὄλο θάμπως,
στὸ γλήγορο ἀλογάκι μου κι' ἐγὼ,
δυνόμουν νὰ τὸν φτάνω, κι' ἤμουν σάμπως
νᾶχα φτερά, κορμάκι ἀερινό.
- 7 Κι' ὡς τρέχαμε, θυμᾶμαι, τὰ κλεισμένα
στὸ τουνεζι* φεσάκι του σγουρά,
σκόρπια τριγύρα φέγγανε σὰν ἓνα
γενεφάκι ἀπ' ἀναμμένη ἀθημωνιά*.
- 8 Κι' ὡς πύρωνεν ἀκόμα στὴ φευγάλα,
λαμπαδισμένος κι' ὄλος μέσ' στὸ φῶς
χρυσόχυτος, μοῦ ἐφάνταζε καβάλα
σὰν τὸν Ἀι-Γιώργη, λίγο πιὸ μικρός.
- 9 ὦ! Τὸ λεβέντη τοῦ Μεσολογιοῦ μας!
Τὸν ἥλιο τῆς αὐγούλας μου ζωῆς!
Καὶ νὰ μετρῶ καὶ νᾶναι ὁ Τάκη Πλούμας
τριαντατρία χρόνια μέσ' στὴ γῆς!

Ἀγάθωνος γυνή.

(Εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κεραμεικοῦ).

Κωστή Παλαμά.

Κι' ἀπ' τοῦ δευτέρου μνήματος τὸ μάρμαρο μίαν ἄλλη
φωνήν ἀκούω γλυκὰ-γλυκὰ :

— Ἐγὼ εἶμ' ἡ ἀγαπημένη
γυναῖκα ἐγὼ τοῦ Ἀγάθωνα. Ἀπ' τῆ στιγμῆ τὴν πρώτη
πού μ' ἔφερε μέσ' στ' ἀγαθὰ τοῦ ἀρχοντικοῦ σπιτιοῦ του,
μέσα σ' αὐτὰ μὲ θρόνιασε βασίλισσα, τὸ χέρι
μὲ ἀγάπη μοῦ σφιχτόκλεισε στὸ χέρι του καὶ μοῦ εἶπε :
« Ἐγὼ θὰ τρέχω ὀλημερίς, θὰ πολεμῶ, θὰ ἰδρώνω,
οἱ λάβρες* θὰ μὲ ψένουνε, θὰ μὲ χτυποῦν τὰ χιόνια
καὶ σὰ γυρνῶ στὴ θάλασσα καὶ στὴ στεριά ὅταν τρέχω,
ὁ στρατιώτης εἶμ' ἐγὼ κι' ὁ δουλετῆς κι' ὁ ἄντρας.
Ἄλεξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου.

5

10

12

Ἄλλ' ὅταν θὰ θυμοῦμαι ἐσὲ κι' ἐσὲ στὸ νοῦ θὰ βάζω,
 θὰ ξαλαφρώνω ἀπ' τὴ δουλειά, θὰ λύνωμαι ἀπ' τὴν ἔγνοια,
 πάλι θὰ νιώθω δύναμη, θὰ ξαναπαίρνω θάρρος,
 καὶ τὸν ἀγῶνα ἀπόκοτα* θὰ ξαναρχίζω πάντα.

- 15 Κι' ὅταν θὲ νᾶρχωμαι σ' ἐσὲ κι' ὅταν θὰ βρῶσκω ἐσένα
 κάτω ἀπ' τὴ σκέπη τοῦ σπιτιοῦ, θὰ τὰ ξεχάνω, πόνους,
 κακίες, τοῦ κόσμου τὴ βοή, τῆς γῆς τὰ πλούτη, καὶ ὄλα,
 γιατί εἶσ' ἐσὺ τὸ ταῖρι μου, κι' ἦ ἀληθινὴ γυναῖκα,
 δέντρο πού ἐπλάστη ἀπ' τοὺς θεοὺς ν' ἀνθῆ κρυφὰ στὸν ἴσκιό!..
- 20 Ἔτσι μοῦ μίλησε, σφιχτὰ τὸ χέρι μου κρατῶντας.

- Φύγαν τὰ χρόνια, πέρασαν τὰ πρῶτά μου τὰ νιάτα,
 ὅμως τὰ πρῶτα λόγια του μὲ σίδερο καμένο
 ἢ ἀγάπη μου τὰ χάραξε μέσ' στὴν καρδιά, καὶ μένουν
 τὰ πρῶτα λόγια πού προτοῦ νὰ τὰ μιλήσῃ ἐκεῖνος
- 25 τὰ εἶπε ἢ γυναῖκεια μου ἢ ψυχὴ κρυφὰ στὸν ἑαυτό μου.

- Σπίτι ζεστό καὶ δροσερὸ καὶ μ' ἀνθη στολισμένο
 καὶ καταφύγιο τῆς τιμῆς καὶ τῆς ζωῆς λιμάνι!
 Μέσα σ' ἐσένανε ἔζησα κρυμμένη, ἀναπαμένη
 καὶ κυβερνήτρα καὶ κυρά. Σὲ κάθε χώρισμά σου,
 30 σὲ κάθε τοῖχο καὶ γωνιά, στὰ πλούσια σου στολίδια,
 στὰ πλέον ἀπλᾶ σου πράγματα μοσχοβολάει κι' ἀστράφτει.
 ἢ προκοπὴ ἢ ἀτίμητη κι' ἢ προκοπὴ ἢ γυναῖκεια
 πού καὶ στὴν ταπεινότερη δουλειᾶν εὐγένεια δίνει.
 Μῆτε πού ζήλεψα ποτὲ τὸν κόσμο τὸ μεγάλο,
 35 γιατί στὸ πλάι τοῦ ἀντρα μου τὸν κόσμον ὅλον εἶχα
 κλεισμένο μέσ' στὸ σπίτι μου, κι' ὁ κόσμος ὅλος εἶχε,
 εἶχε γιὰ μὲ δυὸ ὀνόματα: ἀγάπη καὶ φροντίδα.
 Φροντίδα, ἀγάπη, προκοπὴ! Καλότυχῃ ἢ γυναῖκα
 πού τὴ ζωὴ παντοτινὰ τήνε περνάει στὸ σπίτι,
 40 κι' ἔχει τὸν ἀντρα ἴσκιό της καὶ τὰ παιδιὰ της δόξα·
 κι' ὅταν στὸ δρόμο φαίνεται, χαρὰ στὴν τὴ γυναῖκα
 πού τὴ θωροῦν καὶ δὲ μιλεῖ κανεὶς γι' αὐτή, καὶ μόνο
 καλοτυχίζουν ὅλοι τους τὸν ἀντρα πού τὴν ἔχει.

- Κι' ὅταν θὲ νᾶρθῃ ὁ θάνατος, καλότυχῃ ἢ γυναῖκα
 45 πού θαῦρη, καθὼς ἠῦρα ἐγώ, τὴν τύχη πού τῆς πρέπει.
 Γιατί μὲ πῆρε ὁ θάνατος ἀλύπητα κι' ἐμένα.
 Δὲ μ' ἔρριξε στὰ Τάρταρα*, δὲ μ' ἄφησε στὸν Ἄδη.
 Μακαρισμένη, ἀθάνατη, μ' ἀνάστησε γιὰ πάντα

στά μαρμαρένια Ἡλύσια*, στά Ἡλύσια τῆς Τέχνης. 50
 *Ο χρόνος φεύγει, ἀλλάζει ἢ γῆ, περνοῦν λαοὶ καὶ κόσμοι
 καὶ πέφτουν καὶ μαραίνονται σὰ φθινοπώρου φύλλα.
 κι' ἀσάλευτη κι' ἀμάραντη ἐγὼ ἐδῶ πέρα σφίγγω
 στὸ χέρι μου λαχταριστὸ τὸ χέρι τοῦ ἀκριβοῦ μου.
 *Ὡ χάρη, ὦ νίκη τῆς ζωῆς, ἀπάντεχη εὐτυχία!
 Στά μαρμαρένια Ἡλύσια, στά Ἡλύσια τῆς Τέχνης! 55

1892.

Χωρισμός.

**Αλεξ. Πάλλη.*

Στὰν πόρτα στέκει ἡ μάννα μου καὶ τ' ἄσπρο της τ' ἀχείλι 1
 σὰ φύλλο τρεμοσείνεται, σὰν ψάρι πὺν σπαράζει.
 Ἡ ἀδερφοῦλα μου «ἔχε γειά» μοῦ λέει μὲ τὸ μαντίλι
 μιὰ τὸ σαλεύει κι' ἔπειτα στά μάτια της τὸ βάζει.

Κι' ὁ ἀδερφός μου ὡς στὴ γωνιά τοῦ δρόμου μὲ παγαίνει 2
 μὲ πρόσωπο σὰ χαροπὸ, μ' ἀθόλωτα τὰ μάτια·
 μὰ νιώθω, ὅταν μ' ἀγκάλιασε, πὼς βράζει κι' ἀνασαίνει
 πὼς μέσα σποῦν τὰ σπλάχνα του καὶ γίνονται κομμάτια.

1893.

**Πρὸς τὸν κύριον Γεώργιον Δε' Ῥώσση
 εὐρισκόμενον εἰς τὴν Ἀγγλίαν.**

Δ. Σολωμοῦ.

1

Τοῦ πατέρα σου, ὅταν ἔλθης,
 δὲ θὰ ἰδῆς παρὰ τὸν τάφο·
 εἶμαι ὀμπρὸς του, καὶ σοῦ γράφω
 μέρα πρώτη τοῦ Μαγιοῦ.

2

Θὰ σκορπίσωμε τὸ Μάη
 πάνου στ' ἄκακα τὰ στήθη,
 γιὰτὶ ἀπόψε ἀποκοιμήθη
 εἰς τὸν ὕπνο τοῦ Χριστοῦ.

3

Ἦταν ἡσυχος κι' ἀκίνητος
 ὡς τὴν ὕστερη τὴν ὥρα,
 καθὼς φαίνεται καὶ τώρα
 πὺν τὸν ἄφησε ἡ ψυχὴ.

4

Μόνον μία στιγμή πρὶν φύγη
 τ' οὐρανοῦ κατὰ τὰ μέρη,
 ἀργοκίνησε τὸ χέρι,
 ἴσως γιὰ νὰ σ' εὐχηθῆ.

*Ἐδημοσιεύθη τὸ 1859.

Εἰς τὸν Διονύσιον Σολωμὸν

ἐπὶ τῇ ἀποκαλύψει τοῦ ἀνδριάντος τοῦ ποιητοῦ ἐν Ζακύνθῳ.

Γεωργίου Σουρῆ.

- 1 Τὰ μέρη τώρα ἀντίκρουζε καὶ τὰ βουνὰ τὰ πέρα
 ποῦ τοῦ πολέμου χαλασμός τὰ ῥήμαξε μιὰ μέρα,
 κι' ἀπ' τοῦ νησιοῦ σου τοὺς γιαλοὺς, τοὺς μόσχους καὶ τοὺς
 [κρίνους
 γρικοῦσες τὰ τουφέκια των, τάλαλητά*, τοὺς θρήνους,
 καὶ τῶν σπαθιῶν τὸ σμίξιμο καὶ τῶν σφαγῶν οἱ βόγγοι
 γενήκανε βροντόφωνοι καὶ λιγεροὶ σου φθόγγοι.
- 2 Κτυπᾶ στῶν μύρων τὸ νησιὶ πανηγυριοῦ καμπάνα,
 κι' ἔμπρὸς εἰς τὸ μαρμάρينو κι' ἀσάλευτό σου θρόνο
 καμαρωμένη κελαδεῖ πολυπαθοῦσα Μάννα
 τὰ μέτρα, ποῦ κελάηδησαν τὸν ἄμετρό της πόνο.
- 3 Ξανθοῦλες, Εὐρυνκόμες* σου, Κόρες Φαρμακωμένες,
 κι' ὅλες οἱ ῥοδοφίλητες τῶν στίχων σου παρθένες
 σὰ Χερουβείμ τριγύρω σου πετοῦν καὶ τερετίζουν
 ἦχους καὶ χρόνους τραγουδιῶν παλιούς, λησμονημένους,
 καὶ σὲ κρυστάλλινες πηγές Νεραίδες καθρεφτίζουν
 τοὺς ἴσκιους των τοὺς ἔλαφρούς, τοὺς λευκοφορεμένους.
- 4 Παλικαριᾶς ἀθάνατης πηδοῦν κορμοστασιές,
 λάμπουν σπαθιά δαμασκηνά, βροντοῦν ἄρματωσιές,
 τῆς δοξαστῆς Τριπολιτσᾶς σὲ χαιρετοῦν οἱ λόγγοι,
 κι' οἱ περιπαῖχτρες* σάλπιγγες ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι
 σάλπιγγες Φήμης γίνονται, καὶ πέρα καὶ σιμά σου
 τρανές καὶ μεγαλόστομες σαλπίζουν τῶνομά σου.
- 5 Κι' ἡ Δόξα, ποῦ τὴν ἔβλεπες εἰς τῶν Ψαρῶν τὴ θάχῃ
 μὲ στέφανα χορτάρια νὰ περπατῆ μονάχῃ.
 χαράζει μπρὸς στὸν τάφο σου τὰ φωτεινά της ἴχνη
 καὶ λίγ' ἀπ' τὰ χορτάρια της στὸ μάρμαρό σου δίχνει
 μὰ τὰ χορτάρια ποῦ σκορπᾶ κοιτῶντας τὴ μορφὴ σου
 γίνονται ῥόδ' ἀμάραντα τριγύρω στὴν κορφὴ σου.

• Στο σπίτι μας.

Γ. Στρατήγη.

- Σύ, τῆς καρδιάς κρυφὸ μαργαριτάρι, 1
 καὶ τῆς ζωῆς σεμνὸ προσκυνητάρι
 ὁποῦ ἔχτισεν ὁ ἄνθρωπος στὴ γῆ,
 ὅταν σ' αὐτὴ τὴν ἔρμη ἤθελε πλάση,
 ἀντὶ γιὰ τὴν Ἑδέμ, ὁποῦ εἶχε χάσει,
 τὴ θεϊκὴ νὰ μαλακώσῃ ὀργή.
- Ἄπαρτο κάστρο, ποῦ ποτὲ δὲ μπαίνει 2
 καὶ πάντα ἀπὸ τὴ θύρα σου ἔξω μένει
 ἔχθρα, κακία, προδοσία κρυφῆ.
 ποῦ αἰώνια τῆς ἀγάπης τὴ λαμπάδα,
 κρατεῖ ἀναμμένην ἄγρυπνη τριάδα,
 πατέρας καὶ μητέρα κι' ἀδελφοί.
- Ὡ σπῖτι μας καλὸ καὶ τιμημένο, 3
 χίλιες φορὲς ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
 καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
 τ' ἀδέλφια μου νὰ φαίνη μ' εὐλογία,
 καὶ νὰ μυρώνη ἀδιάρκοπα μὲ υἱεῖα
 τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά!
- Σὺ μ' ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω, 4
 καὶ τὴ γλυκεῖα Πατρίδα νὰ λατρεύω,
 ἐσὺ καὶ τὴ Φιλία νὰ λαχταρῶ·
 σὺ κρύβεις μέσ' στὸ λατρευτὸ σου χτίριο
 τὸ φῶς καὶ τῆς Ἀγάπης τὸ μυστήριον,
 ποῦ μὲ κερνᾷ τῆς Λήθης* τὸ νερό.
- Πόσες φορὲς μέσ' στῆς καρδιάς τὰ βάρη, 5
 σὰν ἔνωσα τοῦ κόσμου τ' ἄγρια πάθη,
 ποῦ οἱ τρικυμίες μᾶς φέρνουν τῆς ζωῆς,
 σὰν ἔμπαινα μέσ' στὴν καλὴ σου θύρα
 μ' ἐγιάτρευες ἀμέσως μὲ τὰ μύρα
 μιᾶς τρισευλογημένης σου πνοῆς!
- Πόσες φορὲς μέσ' στὴ θερμὴ σου ἀγκάλη, 6
 ὕστερ' ἀπ' τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πάλη,
 γαλήνη εὐρῆκα καὶ παρηγοριά,

γιατι στὸ στῆθος μέσα μὲ φωτίζεις
καὶ κάλλιο τὴν ψυχὴ μου ἐσὺ γνωρίζεις
ἀπὸ τῆς γῆς τ' ἀνθρώπινα θεριά!

- 7 Ἡ κάθε σου γωνιά κι' ἡ κάθε σου ἄκρη
ἀντιλαλεῖ τὸ γέλιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
χαρὰ τῶν τραγουδιῶν μου ἢ στεναγμό.
Στὶς κάμαρές σου μέσα καὶ στοὺς τοίχους,
θωρῶ ὅλα τὰ ὄνειρά μου καὶ τοὺς στίχους,
τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καημό.
- 8 Καὶ τ' ἄψυχά σου ἀκόμα μὲ γνωρίζουν,
κι' ἀγάπης λόγια γύρω ψιθυρίζουν,
τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σκαμνί·
χαμόγελο μου δείχνει κάθε εἰκόνα,
τὴν ἀγκαλιὰ μου ἀνοίγει ἡ πολυθρόνα,
ποὺ κάθονται οἱ γονεῖς μου οἱ σεμνοί.
- 9 Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, σπῖτι τιμημένο,
χίλιες φορὲς ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδέλφια μου νὰ φαίνη μ' εὐλογία,
καὶ νὰ μυρώνη ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά!

1901.

2. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Ὁ φιλόπτρις.

Ἀνδρέου Κάλβου.

1	3
<p>Ὡ φιλάτη πατρίς,
ὦ θαυμασία νῆσος,
Ζάκυνθε· σὺ μοῦ ἔδωκας
τὴν πνοὴν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος
τὰ χρυσᾶ δῶρα!</p>	<p>Ποτὲ δὲν σ' ἐλησμόνησα,
ποτέ.—Καὶ ἡ τύχη μ' ἔρριψε
μακρὰ ἀπὸ σέ· μὲ εἶδε
τὸ πέμπτον τοῦ αἰῶνος
εἰς ξένα ἔθνη.</p>
2	4
<p>Καὶ σὺ τὸν ὕμνον δέξου·
ἐχθαίρουσιν οἱ ἀθάνατοι
τὴν ψυχὴν, καὶ βροντάουσιν
ἐπὶ τὰς κεφαλὰς
τῶν ἀχαρίστων.</p>	<p>Ἄλλὰ εὐτυχῆς ἡ δύστηνος,
ὅταν τὸ φῶς ἐπλουτεῖ
τὰ βουνὰ καὶ τὰ κύματα,
σὲ ἐμπρὸς τῶν ὀφθαλμῶν μου
πάντοτες εἶχον.</p>

5
Σύ, ὅταν τὰ οὐράνια
ῥόδα μὲ τὸ ἀμαυρότατον
πέπλον σκεπάζῃ ἢ Νύκτα,
σὺ εἶσαι τῶν ὀνείρων μου
ἢ χαρὰ μόνη.

6
Τὰ βήματά μου ἐφώτισε
ποτέ εἰς τὴν Αὐσονίαν*,
γῆ μακαρία, ὃ ἥλιος·
κεῖ καθαρὸς ὃ ἀέρας
πάντα γελάει.

7
Ἐκεῖ ὃ λαὸς ἠδυνήγησεν·
ἐκεῖ οἱ παρνασσιαί* κόραι
χορεύουν, καὶ τὸ λύσιον*
φύλλον αὐτῶν τὴν λύραν
κεῖ στεφανώνει.

8
Ἄγρια, μεγάλα τρέχουσι
τὰ νερὰ τῆς θαλάσσης,
καὶ ῥίπτονται καὶ σχίζονται
βίαια ἐπὶ τοὺς βράχους
ἀλβιονεῖους*.

9
Ἄδειάζει ἐπὶ τὰς ὄχθας
τοῦ κλεινοῦ Ταμησοῦ*,
καὶ δύναμιν, καὶ δόξαν,
καὶ πλοῦτον ἀναρίθμητον
τὸ ἀμαλθεῖον*.

10
Ἐκεῖ τὸ αἰόλιον φύσημα
μ' ἔφευγεν· οἱ ἀκτίνες
μ' ἔθρεψαν, μ' ἐθεράπευσαν
τῆς ὑπεργλυκυτάτης
Ἐλευθερίας.

11
Καὶ τοὺς ναοὺς σου ἐθαύμασα,
τῶν Κελτῶν* ἱερὰ
πόλις· τοῦ λόγου ποία,
ποία εἰς ἔσὲ τοῦ πνεύματος
λείπει Ἀφροδίτη;

12
Χαῖρε Αὐσονία, χαῖρε
καὶ σὺ Ἄλβιόν, χαϊρέτωσαν
τὰ ἔνδοξα Παρίσια·
ὠραία καὶ μόνη ἢ Ζάκυνθος
μὲ κυριεύει.

13
Τῆς Ζακύνθου τὰ δάση,
καὶ τὰ βουνὰ σκιώδη,
ἤκουον ποτέ σημαίνοντα
τὰ θεῖα τῆς Ἀρτέμιδος
ἀργυρᾶ τόξα.

14
Καὶ σήμερον τὰ δένδρα,
καὶ τὰς πηγὰς σεβάζονται
δροσερὰς οἱ ποιμένες·
αὐτοῦ πλανῶνται ἀκόμα
οἱ Νηρηίδες.

15
Τὸ κῦμα ἰόνιον πρῶτον
ἐφίλησε τὸ σῶμα·
πρῶτοι οἱ ἰόνιοι ζέφυροι
ἐχάιδευσαν τὸ στήθος
τῆς Κυθερείας*.

16
Καὶ ὅταν το ἐσπέριον ἄστρον
ὃ οὐρανὸς ἀνάπη,
καὶ πλέωσι γέμοντα ἔρωτος
καὶ φωνῶν μουσικῶν
θαλάσσια ξύλα,

17
φιλεῖ τὸ ἴδιον κῦμα,
οἱ αὐτοὶ χαϊδεύουν ζέφυροι,
τὸ σῶμα καὶ τὸ στήθος
τῶν λαμπρῶν Ζακυνθίων
ἄνθος παρθένων.

18
Μοσχοβολαεὶ τὸ κλῖμά σου,
ὃ φιλιότη πατρίς μου,
καὶ πλουτίζει τὸ πέλαγος
ἀπὸ τὴν μυρωδίαν
τῶν χρυσῶν κίτρων.

19

Σταφυλοφόρους ῥίζας,
ἐλαφρά, καθαρὰ,
διαφανῆ τὰ σύγγεφα
ὁ βασιλεὺς σοῦ ἐχάρισε
τῶν ἀθανάτων.

20

Ἡ λαμπὰς ἢ αἰώνιος
σοῦ βρέχει* τὴν ἡμέραν
τοὺς καρπούς· καὶ τὰ δάκρυα
γίνονται τῆς νυκτὸς
εἰς ἔσέ κρίνοι.

21

Δὲν ἔμεινεν ἐὰν ἔπεσε
ποτὲ εἰς τὸ πρόσωπόν σου
ἢ χιῶν· δὲν ἐμάρανε
ποτὲ ὁ θερμὸς Κύων*
τὰ σμάραγδά σου.

22

Εἶσαι εὐτυχῆς· καὶ πλέον
σὲ λέγω εὐτυχεστέραν,
ὅτι σὺ δὲν ἐγνώρισας
ποτὲ τὴν σκληρὰν μάλιστα
ἐχθρῶν, τυράννων.

23

Ἄς μὴ μοῦ δώσῃ ἢ μοῖρά μου
εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον·
εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος
μόνον ὅταν κοιμώμεθα
εἰς τὴν πατρίδα.

1824.

Τὰ ἠφαιστεια*.

Ἄνδρου Κάλβου.

1

Χλωρά, μοσχοβολοῦντα,
νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους,
εὐτυχισμένα χῶματα
ὅπου ἢ χαρὰ κι³ ἢ εἰρήνη
πάντα ἑκατοίκουν,

2

τί τὰ θαυμάσια ἐγίνηκαν
κοράσια σας, ὅπ' εἶχαν
ψυχὴν σὰν φλόγα, χεῖλη
σὰν δροσισμένα ῥόδα,
λαιμὸν σὰν γάλα ;

3

Στὰ πλούσια περιβόλια σας
βασιλικὸς καὶ κρίνοι
ματαίως ἀνθίζουν ἔρημα,
οὔτ' ἓνα χέρι εὐρίσκεται
νὰ τὰ ποτίξῃ.

4

Τὰ δάση, τὰ λαγκάδια σας,
ὅπου οἱ φωναὶ ἀντιβόουν
τῶν κυνηγῶν, σιωπῶσι·
σκύλοι ἐκεῖ τώρα ἀδέσποτοι
μόνον βαβύζου*.

5

Ἐλευθερα, ἀχαλίνωτα
μέσα εἰς τὰ ἀμπέλια τρέχουν
τ' ἄλογα, καὶ εἰς τὴν ῥάχην τους
τὸ πνεῦμα τῶν ἀνέμων
κάθεται μόνον.

6

Εἰς τὸν αἰγιαλὸν
ἀπὸ τὰ οὐράνια σύγγεφα
ἀφόβως κατεβαίνουν
κραυγάζοντες οἱ γλάροι
καὶ τὰ γεράκια.

7

Βαθιά εἰς τὴν ἄμμον βλέπω
 χαραγμένα πατήματα
 ζώντων παιδιῶν καὶ ἀνθρώπων.
 Ὅμως, ποῦ εἶναι οἱ ἄνθρωποι,
 ποῦ τὰ παιδιά ;

8

Φρικτόν, θλιβερόν θέαμα
 τριγύρω μου ἔξανοίγω·
 ποίων εἶναι τὰ σώματα
 πού πλέουσ' εἰς τὸ κῦμα ;
 ποίων τὰ κεφάλια ;

9

Ἀυγερινὰ τοῦ ἡλίου
 ἀκτῖνες, τί προβαίνετε ;
 τάχα ἀγαπάει νὰ βλέπη
 ἔργα ληστῶν τὸ μάτι
 τῶν οὐρανίων ;

10

Δημιουργὲ τοῦ κόσμου,
 πατέρα τῶν ἀθλίων
 θνητῶν, ἂν σὺ τοῦ γένους μας
 ὄλου ζητῆς τὸν θάνατον,
 ἂν σὺ τὸ θέλῃς,

11

τὰ γόνατά μου ἔμπρός σου,
 νά, πέφτουν· τὸ ὑπερήφανον
 κεφάλι μου, πού ἀντίκρυ
 τῶν βασιλέων ὑψώνετο,
 τὴν γῆν ἐγγίξει.

12

Ἴδου εὐλαβεῖς οἱ Ἕλληνες
 σκύπτουσιν ὄλοι· πρόσταξε,
 κι' ἐπάνω μας ὅς πέσωσιν
 οἱ φλόγες τῆς ὀργῆς σου,
 ἂν σὺ τὸ θέλῃς.

13

Πλὴν πολυέλεος εἶσαι,
 καὶ βοηθὸν σὲ κράζω....
 Βλέπω, βλέπω εἰς τὴν θάλασσαν
 πετώμενον τὸν στόλον
 ἀγρίων βαρβάρων.

14

Κοίταξε πῶς ὁ ἥλιος
 χρυσώνει τὰ πανιά τῶν·
 κοίταξε πῶς τὸ πέλαγος
 ἀπὸ σπαθιῶν ἀκτῖνας
 τρέμον ἀστράπτει.

15

Ἐκ τὰς πρῦμας χύνεται
 γεμίζων τὸν ἀέρα
 κρότος μυριῶν κυμβάλων*·
 καὶ μέσα ἀπὸ τὸν θόρυβον
 ψάλματα ἐκβαίνουν :

16

«Στάζουσι τὰ μαχαίρια μας,
 ἀπὸ τὸ αἷμα ἀκάθαρτον
 τῶν Χριστιανῶν· πρὶν πῆξῃ,
 ἐλάτε, ἐλάτε εἰς νέον
 αἷμα ὅς τὰ πλύνωμεν.

17

Ἐλάτε νὰ ζεστάσωμεν
 τὰ χέρια μας στὰ σπλάχνα
 ὄσων θυσίας προσφέρουσιν
 εἰς τὸν Σταυρὸν καὶ σέβονται
 Ἁγίων εἰκόνας.

18

Ἐλάτε, ἐλάτε, ὁ κόπος
 ἂν μᾶς καταδαμάσῃ,
 ἐπὶ σωροὺς σφαγμένων
 καθίζοντας, ἀνάπαυσιν
 θέλομεν εὖρει.

19

Τὰ ῥόδα τῆς Ἑλλάδος
 εἰς τὸ αἷμά της βαμμένα
 θέλει φανοῦν ἱερπνότατον
 δῶρον τῶν γυναικῶν μας
 κι' ἔργον ἡρώων».

20

Σκληρά, δειλὰ ἀναθρέμματα
 τῆς ποταπῆς Ἀσίας,
 ἔργων ἡρώων, ναί, βέβαια,
 ποῖος τὸ ἀμφιβάλλει, ὑπάρχει
 τὸ τρόπαιόν σας.

21

Ἔργον ἠρώων, ἂν σφάζητε
ἀδύνατα παιδιά·
ἔργον ἠρώων, ἂν πνίξητε
τὰς τρυφεράς γυναῖκας
καὶ τὰ γερόντια.

22

Ἴδου κι' ἄλλα νησία
τὴν λύσσαν σας προσμένουσι·
πόλεις ἰδοῦ καὶ ἀλίκυπος
ξηρὰ κατοικημένη
ἀπ' ἔθνη ἀθῶα.

23

Διὰ σᾶς, ἠρώων κοπάδια,
δὲν φθάνει ἡ Χίος, ἡ Κύπρος·
τῶν Κυδωνιῶν δὲν φθάνουσι,
τῆς Κάσου καὶ τῆς Κρήτης
οἱ κατοικίαι.

24

Ἄμετε, μὴ ἀφήσετε
ζῶντα κανένα· ἀπ' αἶμα
τὰ αἰγαῖα νερὰ βαμμένα
κύματ' ὡς ἔχουν γέμοντα
ἀπὸ σφαγάδια.

25

ᾠ Ἕλληνες, ὦ θεῖαι
ψυχαί, ποῦ εἰς τοὺς μεγάλους
κινδύνους φανερώνετε
ἀκάμαντον ἐνέργειαν
καὶ ὑψηλὴν φύσιν!

26

Πῶς ἀπὸ σᾶς καμμία
δὲν τρέχει τώρα; Πῶς
κεῖ μέσα εἰς τὰ πλεόμενα
δὲν ῥίχνεσθε καράβια
τῶν πολεμιῶν;

27

Πῶς, πῶς τῆς τάλαιπύρου
πατρίδος δὲν πασχίζετε
νὰ σώσητε τὸν στέφανον
ἀπὸ τὰ χέρια ἀνόσια
λῆστῶν τοσοῦτων;

28

Εἶναι πολλὰ τὰ πλήθη τῶν
καὶ φοβερὰ εἰς τὴν ὄψιν,
ἀλλ' ἓνας Ἕλληνα δύναται
ἓνας ἄνδρα γενναῖος
νὰ τὰ σκορπίση.

29

Ὅποιος τὴν δάφνην θέλει
ἀθάνατον τῆς δόξης,
ὅποιος δάκρυα διὰ τ' ἔθνος του
ἔχει, διὰ δὲ τὴν μάχην
νοῦν καὶ καρδίαν,

30

Ἄς ἐκβῆ αὐτός. — Νά, βλέπω,
ταχεῖται, ὡς τ' ἀπλωμένα
περὰ τῶν γερανῶν,
ἔρχονται δύο κατάμαυροι
τρομεραὶ προῦραι.

31

Παύει ὡς τόσον ὁ κρότος
τῶν μουσικῶν ὀργάνων·
τ' ἀγαρηνὰ τραγούδια
παύουν καὶ τὰ ὑπερήφανα
βλάσφημα μέτρα.

32

Μόνον ἀκούω τὸ φύσημα
τοῦ ἀνέμου ὅπου περνῶντας
εἰς τὰ κατάρτια ἀνάμεσα
καὶ εἰς τὰ σχοινία σχισμένος
βιαίως σφυρίζει.

33

Μόνον ἀκούω τὴν θάλασσαν
ποῦ ὡσὰν μέγα ποτάμι
ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους
κυτῶντας μυρμουρίζει
γύρω εἰς τὰ σκάφη.

34

Νά, οἱ κραυγαὶ καὶ ὁ φόβος,
νά, ἡ ταραχὴ καὶ ἡ σύγχυσις
ἀπὸ παντοῦ σηκώνονται,
καὶ ἀπλώνουν πολυάριθμα
πανία νὰ φύγουν.

35

Στενόν, στενόν τὸ πέλαγος
ὁ τρόμος κάμνει· πέφτει
ἓνα καράβι ἐπάνω
εἰς τ' ἄλλο καὶ συντριβονται·
πνίγονται οἱ ναῦται.

36

ὦ ! Πῶς ἀπὸ τὰ μάτια μου
ταχέως ἐχάθη ὁ στόλος·
πλέον δὲν ξανοίγω* τῶρα
παρὰ καπνοὺς καὶ φλόγας
οὐρανομήκεις.

Ἐξω ἀπὸ τὴν θαλάσσιον
πυρκαϊὰν νικήτριαι
ἰδοὺ πάλιν ἐκβαίνουν
σωσμένοι οἱ δύο κατάμαυροι
θαυμάσαι προῦραι.

37

Πετᾶουν, ἀπομακρύνονται.
Στὸ διάστημα τοῦ ἀέρος
χωσμένοι γίνονται ἄφαντοι.—
Διαβαίνουσαι ἐπαιάνιζον,
κι' ἤκουεν ὁ κόσμος :

38

«Κανάρη!» Καὶ τὰ σπήλαια
τῆς γῆς ἐβόουν, «Κανάρη».
Καὶ τῶν αἰώνων τὰ ὄργανα
ἴσως θέλει ἀντηγήσουν
πάντα· «Κανάρη».

1826.

Ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδος.

Δ. Μαβίλη.

Μόν' οἱ Μαραθωνομάχοι 1
δὲν σ' ἐδόξασαν, πατρίδα·
δὲν σ' ἐδόξασαν μονάχοι
οἱ τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.

Ἐβαστάξαν τὰ παιδιὰ σου, 2
παλικάρια διαλεμένα,
πάντα σὰν τὰ ἰδρυὰ* τοῦ δάσου,
σὰν τοὺς βράχους, ἓνα κι' ἓνα.

Ὅμοι' ἀκλόνιστοι κι' ἀγνάντια* 3
στῶν ὀχτρῶν τὴν ἄγρια φόρα
κι' ὅμοια στέρεοι στὴ γιγάντια
καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.

Ἄλλ' ἀκόμα πλιὸ μεγάλη 4
τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη
εἰς μίαν ἄλλην ἅγια πάλη
γιὰ ἓνα πλι' ὄμορφο στεφάνι :

- 5 εἰς τὴν πάλῃ, ὅπου τὸ πνέμα
 τοῦρανοῦ νικᾷ τὸν Ἄδῃ,
 τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμα,
 τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

1883.

Ἡ ἐπιστροφή.

Ἀριστομένους Προβελεγγίου.

- 1 Μὲ δάκρυα σὲ χαιρετῶ, πατρίδα μου μικρῇ,
 πού σὲ γαλάζια θάλασσα κοιμᾶσαι δροσερῇ,
 κι' οἱ ἄνεμοι σὲ νανουρίζουν.
 Πού κῦμα ταξιδιάρικο αἰώνια σὲ κτυπᾷ
 καὶ στὰ ψηλὰ περγιαλία σου ἀσημωμένο σπᾷ
 καὶ οἱ ἀφροί του σὲ ξαντίζουν.
- 2 ὦ, δέξου με στὶς ἤσυχες νὰ τρέξω λαγκαδιές,
 νὰ πίνω τὸ γλυκό σου φῶς, νὰ πίνω μυρωδιές,
 νὰ νιώθω γύρω τ' ἀγγελούδια,
 πού φθάνουν ἀπ' τὰ χρόνια μου ἐκεῖνα τὰ παλιά,
 καὶ χρυσοπτέρουγα πετοῦν ἐδῶ-στὴ σιγαλιά,
 μὲ ἄγια, κρυφὰ τραγούδια.
- 3 Ἀσπρίζει μέσ' στὰ πράσινα τὸ σπίτι μας κλαδιά·
 ἄχ, πῶς πηδᾷ καὶ λαχταρᾷ στὸ στήθος ἡ καρδιά,
 καὶ στρέφεται στὰ περασμένα!
 Τί ὄνειρα κι' ἐνθύμησες στὸ πνεῦμά μου ξυπνοῦν!
 Ἔτσι στὸν κάμπο τὰ πουλιά σηκώνονται, γυροῦν
 σὲ βῆμ' ἀνθρώπου ξαφνισμένα.
- 4 Ἐδῶ τὸ φῶς ἀντίκρυσσε τοῦ ἡλίου μιὰ φορὰ,
 ἐδῶ τὴν πρώτην ἔνωσα τῆς γῆς αὐτῆς χαρά,
 τὸ πρῶτο δάκρυ ἔχω χύσει.
 Ἐδῶ ἐπρωταγνάντισα τ' ἀτέλειωτο νερὸ
 κι' ἔτρεξα ἐδῶ κι' ἐπήδησα παιδάκι ζωηρό,
 μέσ' στὴ νησιώτικη τὴ φύση.
- 5 Νὰ κι' ἡ κατοχρονίτικη μεγάλη μας μουριά,
 ὅπου μικρὸ μ' ἐχόρεψε στὰ δυνατὰ κλαριά
 κι' ἄπλωσε πάνω μου τὸ σκίό της.
 Αὐτὴ μοῦ γλυκοξύπνησε τὸ στήθος τ' ἀπαλὸ
 καὶ μ' ἔμαθε τὸ πρῶτό μου τραγοῦδι νὰ λαλῶ
 μὲ τὸν κρυφὸ μουρμουρισμό της.

Χορταριασμένο στέκεται τὸ ἔρημο σκολειό.
ἔμαδάησαν οἱ τοῖχοί του ἀπὸ τὸ γηρατειό. 6

Φωλιάζουν τώρα νυχτερίδες
ἐκεῖ πού δίνανε ζωὴ παιδάκια τοῦ χωριοῦ
κι' ἐλάμπανε σμικτὰ—σμικτὰ, σὰν ἀνθη κηπαριοῦ,
τόσες μικρὲς χαρὲς κι' ἐλπίδες.

Ἄκόμ' ἀνθίζ ἡ φοινικιά μπροστὰ στὴν ἐκκλησιά 7
ὅπου τὰ βάγια κόφταμε, λουσμένα στὴ δροσιά.

Ἄπάνω στὸ παλιό της δῶμα
τὰ χελιδόνια κτίζουνε, σὰν τότε, τὶς φωλιές,
καὶ βλέπω τὶς εἰκόνες της ἀκόμα τὶς παλιές,
πού μ' ἀνθηρὸ φιλοῦσα στόμα.

Κι' ὁ γέρο-μύλος στέκεται· τὸν βλέπω καὶ θαρρῶ, 8
πῶς νὰ γυρνᾷ δὲν ἔπαυσε ἀπ' τὸν παλιὸν καιρὸ
μὲ τὰ κατάλευκα ξεφτέρια*.

Ἄολόγυρα ἢ θάλασσα στὰ μάτια μου μπροστὰ
σὰ ζωγραφιὰ θεόρατη ἀνοίγει, πού βαστᾷ
ἀπὸ τοὺς βράχους ὡς τ' ἀστέρια !

Καράβια μέσ' στὰ κύματα περνοῦν τὰ γαλανά. 9

Ἦ, τί λαχτάρω μ' ἄρπαζε γιὰ μέρη μακρυνά,
σὰν τ' ἄβλεπα, παιδάκι ἀκόμα !

Πάλι τὰ βλέπω· ὄνειρατα δὲν ἔχω στὴν καρδιά·
εἶδα τὸν κόσμον καὶ ποθῶ σὲ μιὰ σου ἀμμουδιά
νὰ γύρω κουρασμένο σῶμα.

Σὲ χαιρετῶ μὲ δάκρυα, πατρίδα μου μικρὴ, 10
νεράιδα τ' ἴς Ἄσπρης θάλασσας, νυφούλα δροσερῆ
καὶ Βοριοπούλα χαϊδεμένη.

Ἄπ' ὅσα σὺ μοῦ γέμισες τραγούδια τὴν ψυχὴ,
πάρ' τὸ φτωχὸ τραγοῦδι μου πού σήμερ' ἀντηχεῖ
ἀπὸ καρδιὰ συγκινημένη.

3. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ.

Χειμώναςμα.

Πέτρου Βασιλικού.

¹
Ψημένη ἀπὸ τὰ κάματα
κι' ἀπ' τὰ λιοπύρια, τώρα
μέσ' στοῦ βοριᾶ τὴν ἀγκαλιὰ
λουφάζει* γύρω ἢ χώρα.

²
Αραχνιασμένα τὰ βουνά,
μαραγκιασμένοι* οἱ κάμποι
πνίγονται μέσ' στὴν καταχνιά*
καὶ στῆς χιονιᾶς τὰ θάμπη.

γιὰ ν' ἀναστήση πολεμάει
στὶς ὄχτες ποὺ διαβαίνει
τὶς ἀροδάφνες σκέλεθρα*,
τὴν καλαμιὰ φρυμένη*.

³
Θολὸ τὸ κῦμα· σκυθροπὸ
τὸ περιγιάλι· κάτου
σωρὸς τὰ φύλλα· καὶ παντοῦ,
μιὰ κρύα πνοὴ θανάτου.

⁴
Κι' ἡ ρεματιὰ ἐκεῖ ὀλόγοργη
ποὺ φεύγει στὰ λαγκάδια
τοῦ κάκου μιὰ μὲ κλάματα,
τοῦ κάκου μιὰ μὲ χάδια
⁵

1898.

Ἡ σπορά.

Πέτρου Βασιλικού.

¹
*Ἐρμα τὰ δάση ἀπὸ φωλιές,
πέρα ξερὰ τ' ἀμπέλια·
κι' ἂν τ' ἄπλερο* τραγουδι τοὺς
σκοροποῦν φτωχὰ γαρδέλια,

²
γύρω στὸν κάματο* σκυφτὸς
ποὺ σπέρνει ὁ ζευγολάτης,
ἢ καλιακούδα στὸ βραχνὸ
τὸ πνίγει ῥέκασμά* της.

³
Ψηλὰ χιονίζει στὰ βουνὰ
καὶ γύρω ἢ πάχνη ἀπλώνει...
Καί, κάτου ἀπὸ τὸ σάβανο
ποὺ κρῦο τὴν περιζώνει,

⁴
ἢ μάννα ἢ γῆς στὸν κόρφο της
κλώθει* βουβὴ τὸ στάρι
τοῦ Μάη τὴ χρυσοθάλασσα
τῶν κάμπων τὸ καμάρι...

1896.

Τὸ καλύθει.

Γ. Δροσίγη.

¹
*Ἐκεῖ ποὺ οἱ κασιτανιὲς χυτά,
χλωρόφυλλα, λαμπαδωτά,
κλωνάρια ξαναμίζουν,
ποὺ ῥοδοβάφονται οἱ μηλιές
κι' οἱ γαλανόφυλλες ἔλιές
πολύκαρπες λυγίζουν,

²
ποὺ ἀνθοῦν λευκὰ τριαντάφυλλα
καὶ κλήματα ἀφροστάφυλα
τὶς κρεββατιές,* ἰσκιώνουν,
καὶ κυπαρίσσια ἀραδαριὰ
παλεύοντας μὲ τὸ βοριᾶ
ἀνίκητα ψηλώνουν,

3

συμμαζεμένο, ντροπαλό,
σάν καραβάκι στὸ γιאלό,
κατάλευκο καλύβι
μέσ' σ' ὄλοπράσινα κλωριά
τῆ χιονισμένη του θωριά
μιὰ δείχνει καὶ μιὰ κρύβει.

4

Μικρὰ τὰ καμαράκια του
καὶ τὰ παραθυράκια του,
κι' ὄλο μικροπλασμένο.
Τόσο μικρό, ὅσο πού μπορεῖ
τὴν Εὐτυχία νὰ χωρῇ.
Τί κρῖμα πού εἶναι ξένο!

1898.

Μεσημέρι.

1

Τοῦ μεσημεριοῦ ἡ ἀχνάδα*
κι' ὁ θερμὸς τῆς ἀντηλιάς
ρίχνουν σκέπη στὴ λαμπράδα
τῆς ζεστῆς ἀκρογιαλιάς.

2

Κι' ἡ ἀχνάδα αὐτὴ θαμπώνει,
καὶ τὸ μάτι δὲ χωρίζει
ποῦ ἡ θάλασσα τελειώνει,
ποῦ ὁ οὐρανὸς ἀρχίζει.

Γ. Δροσίνη.

3

Στὸ μυστήριο ἀδελφωμένα
βουνά, πέλαγα, οὐρανοί,
σμίγουν, κάνουν κόσμον ἕνα
καὶ μιὰ πλάση γαλανή.

4

Κι' ἂν περνᾷ βάρκούλα πέρα
καὶ τὴ θάλασσα λευκαίνει,
φαίνεται σὰν περιστέρα
στὰ οὐράνια πλανεμένη. 1902

Ἑσπερινός.

Στὸ ἡμαγμένο παρακλήσι
τῆς Ἀνοιξης τὸ θεῖο κοντύλι
εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει,
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ὁ ἥλιος, γέροντας στὴ Δύση,
μπροστὰ τοῦ Ἰεροῦ τὴν πύλη
μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήση
κι' ἀνάφτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπάει γλυκεῖα μοσκοβολιά
δάφνη στὸν τοῖχο ῥιζωμένη
— θυμίαμα πού καίει ἡ Πίστις.—

Καὶ μιὰ χελιδονοφωλιά
ψηλὰ στὸ νάρθηκα χτισμένη
ψάλλει τὸ Δόξα ἐν Ὑψίστοις.

Γ. Δροσίνη.

1902

Handwritten signature and date

Τὸ ἡλιοθασίλεμα.

Κώστα Κρυστάλλη.

Πίσω ἀπὸ μακρυνὲς κορφὲς ὁ ἥλιος βασιλεύει
καὶ τοῦρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βαφὲς ἀλλάζουν,
πράσινες, κόκκινες, ξανθές, δλόχρυσες, γαλάζεις,
κι' ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρὸς λαμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης*.

- 5 Τὴν πύρα τοῦ καλοκαιριοῦ τὴν σβηεὶ γλυκὸ ἀγεράκι
ποὺ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποὺ φέρουν τ' ἀκρογιάλια.
Ἄναρία τὰ κλωνάρια του κουνάει ὁ γέρο πεῦκος
καὶ πίνει καὶ ξουφάει δροσιὰ κι' ἀχολογáει καὶ τρίζει.
Ἡ βρύση ἡ χορταρόστρωτη δροσιζει τὰ λουλούδια
- 10 καὶ μ' ἀλαφρὸ μουρμουριτὸ γλυκὰ τὰ νανουρίζει.
Θολώνει πέρα ἡ θάλασσα, τὰ ριζοβούνια ἰσκιώνουν,
τὰ ζάλογκα* μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια* οἱ βράχοι,
κι' οἱ κάμποι γύρω οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιάζουν.
- Ἄπ' ὄξω, ἀπὸ τὰ ὀργώματα, γυρνοῦνε οἱ ζευγολάτες
- 15 ἡλιοκαμένοι, ξέκοποι*, βουβοί, ἀποκαρωμένοι*,
μὲ τοὺς ζυγούς, μὲ τὰ βαρειά τ' ἀλέτρια φορτωμένοι
καὶ σαλαγοῦν* ἀπὸ μπροστὰ τὰ δυὸ καματερά* τους,
τρανά, στεφανοκέρατα, κοιλάτα, τραχηλάτα,
«ὄω !», φωνάζοντας, «ὄω ! Μελισσινέ* ! Λαμπίρη* !»
- 20 κι' ἀργὰ τὰ βώδια περπατοῦν καὶ ποὺ καὶ ποὺ μουγκρίζουν.
- Γυρνοῦνε ἀπὸ τὰ ἔργα τους οἱ λυγρές, γυρνοῦνε
μὲ τὰ ζαλίκια* ὄχ τὴ λογκιά*, μὲ τὰ σκοτυιὰ* ὄχ τὸ πλύμα,
μὲ τὶς πλατειῆς των τὶς ποδιῆς σπογγίζοντας τὸν ἴδρο·
καὶ σ' ὄποιο δέντρο κι' ἄσταθοῦν, σ' ὄποιο κοντρί* ἀκουμπήσουν
- 25 εἰς τὸ μουρμούρι τοῦ κλαριοῦ, εἰς τὴ θωριά τοῦ βράχου
γλυκὸ γλυκὸ καὶ πρόσχαρο χαιρετισμὸ ξανοίγουν :
«Γειά καὶ χαρὰ στὸν κόσμον μας, τὸν ὄμορφόν μας κόσμον !»
- Σὰν τὸ ζαρκάδι ὁ νιὸς βοσκὸς ξετρέχει* τὴν κοπή* του·
σουρίζει, σαλαγάει, «ὄι ! ὄι !» καὶ τήνε ῥοβολάει*
- 30 ἀπὸ τὰ πλάγια στὸ μαντρί, στὴ στρουγγά* γιὰ ν' ἀρμέξῃ.
Ἄπὸ στεφάνι*, ἀπὸ γκρεμόν, ἀπὸ ραϊδιό* καὶ λόγκον
καὶ τοῦ γιδάρη ἡ σαλαγὴ στριγκιὰ* στριγκιὰ γρικιέται
τ' ἀνάποδο κοπάδι του «τσάπ ! τσάπ ! ἔι ! ἔι !» βαρῶντας.
Κι' ἀχολογοῦν βελάσματα κι' ἀχολογοῦν κουνδούνια.
- 35 Ἄπὸ μακριά, ὄχ τὸ βουκολειό*, ἀκούγεται φλογέρα.

Κάπου βροντάει μιὰ ντουφεκιά ἢ κυνηγοῦ ἢ δραγάτη*
καὶ κάπου-κάπου ὁ ἀντίλαλος βραχνὸ τραγοῦδι φέρνει
τοῦ ἀλογηλάτη, τοῦ βαλμᾶ*, ὁποῦ γυρνᾶει κι' ἐκεῖνος.

Τοῦ κάμπου τ' ἄγρια τὰ πουλιὰ γυρνοῦν ὄχ τις βοσκές τους
καὶ μ' ἄμετρος κελαηδισμοὺς μέσ' στὰ δεντρὰ κουρνιάζουν*. 40
Σκαλώνει ὁ γκιώνης* στὸ κλαρὶ καὶ κλαίει τὸν ἀδερφό του.
Στὰ ῥέπια, στὰ χαλάσματα ἢ κουκουβάγια σκούζει.
Μέσα σὲ αὐλάκι, σὲ βαρκὸ* λαλεῖ ἢ νεροχελώνα.
Τ' ἀηδόνη κρύβεται βαθιὰ στ' ἀγκαθερὰ τὰ βάτα
καὶ τὴν ἀγάπη τραγουδάει μὲ τὸ γλυκὸ σκοπὸ του. 45
Κ' ἢ νυχτερίδα ἢ μάγισσα, μὲ τὸ φτερούγισμά της
τὸ γλήγορο καὶ τὸ τρελλό, σχίζει τὰ σκότη ἐπάνου
καὶ μὲ τὰ δλόχαρα παιδιὰ τοῦ ζευγολάτη παίζει.

Καλότυχοί μου χωριανοί, ζηλεύω τὴ ζωὴ σας,
τὴν ἀπλοϊκὴ σας τὴ ζωὴ, πῶχει περισσies χάρες. 50
Μὰ πλιὸ πολὺ τὸ μαγικὸ ζηλεύω γυρισμό σας
ὄντας ἢ μέρα σώνεται καὶ βασιλεύει ὁ ἥλιος.

1893.

• Ο τρύγος.

Κώστα Κρυστάλλη.

“Ὅταν ἀνθίζ’ ἢ ἀγρόμπελη κι' ἀπλώνει τὰ κλαδιὰ της
στὸ σχοῖνο, στὸ χαμόδεντρο, στοῦ πεύκου τὰ κλωνάρια,
στὰ ῥέματα τοῦ ποταμοῦ, στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ βράχου,
κι' ἀγέρα, κάμπους καὶ βουνά, τὴν πλάση πέρα ὡς πέρα
γιομόζει ἀπὸ μοσχοβολιὰ μὲ τὸν ἀνασασμὸ της, 5
πυκνὸ-πυκνὸ κι' ὀλόμαυρο μελισσολόι πετιέται
μέσ' ἀπὸ βράχους καὶ κρινιὰ*, μέσ' ἀπὸ ἐρμιές καὶ κήπους,
καὶ τ' ἀνθη της βοσκολογᾷ καὶ παίρνει τὸν ἀχνό* τους,
καὶ διαλαλάει μ' ἓνα βοητὸ τὸν ἀναγαλλιασμό* του.
Ἔτσι οἱ κοπέλες τοῦ χωριοῦ πετιοῦνται ἀπὸ τὰ σπίτια 10
κι' εἰς κάμπους κι' εἰς βουνὰ σκορποῦν, κι' ὅλ' εἶναι ἀμπέλια
μὲ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καὶ μὲ τὰ βατοκόπια* [τρέχουν,
καὶ μὲ τραγοῦδια, μὲ χαρές, ὅταν ἀρχίζει ὁ τρύγος.
Ἄναταράζονται οἱ ἐρμιές, ἀχολογοῦν τ' ἀμπέλια,
λὲς κι' ἀπὸ κάθε πέτρα ὀρθή, λὲς κι' ἀπὸ κάθε βάτον 15
ὁποῦ στὸ χόρτο σέρνεται, κόρης κορμὶ φυτρώνει.
Ἄλξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἄναγνώσματα Α' Γυμνασίου. 13

*
**

- Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτειά κι' οἱ ῥάγες μεστωμένες,
μαῦρες καὶ κίτρινες, ξανθιές, μαυρολογοῦν, γιαλίζου
στὴν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἡλίου ὅπ' ἀνατέλλει,
20 σὰν μαῦρα μάτια, σὰν χοντρά κλωνιά μαργαριτάρια.
Οἱ βέργες οἱ καμαρωτὲς λαμποκοποῦν κι' ἐκείνες
κι' οἱ περογλιές* ξαπλώνονται σιὰ δίπλατα* κρεββάτια*
καὶ στὴν πυκνή τους χλωρασιά καὶ στὸ βαθύ τους ἴσκιο
τὴν ἰδρωμένην ἀργατιά δροσίζου, ἀνασαίνουν :
- 25 τὴν ἀργατιά πού ὀλημερίς ὄλο τρυγάει κι' ἀπλώνει,
τὴν ἀργατιά πού λαχταρᾷ πότε νὰ πέση ὁ ἥλιος,
πότε νὰ ἰσκιώσουν τὰ ῥιζά, νὰ δροσερέψη ὁ κάμπος.

Νάτος ὁ ἥλιος πού ἔπесе καὶ πάει νὰ βασιλέψη,
νάτα πού ἰσκιῶσαν τὰ ῥιζά καὶ δροσερεύει ὁ κάμπος.

- 30 Ὁ ἥλιος χάθη δλότελα καὶ τὰ βουνὰ σουρπώσαν*
θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νερά καὶ πάνου βγῆκαν τ' ἄστρα.
Διπλὰ ἀνασαίν' ἡ ἀργατιά κι' ἀπαρατάει τὸ ἔργο
κι' ἐκεῖ πού κληματόβεργες κι' ἀπὸ παλιούρια* φράχτες
καλύβι δλόρθο πλέκουνε, δεῖπνον ἀπλὸ κυκλώνουν,
35 καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνο τους φωτᾷει θαμπὸ λυχνάρι.
Ὑστερα εἰς κάθε μιὰ φυτειά, κάθε ὄχτο*, κάθε ἀμπέλι,
τρανὲς ἀνάβονται φωτιές μέσ' στ' ἀπλωτὸ σκοτάδι.
Ὀλόυρα δλόυρ' ἀπ' τὶς φωτιές σταίνουν χορὸ οἱ κοπέλες
στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι' οἱ νοιοί, κι' ἀπ' ὄλους ἕνας
40 τοὺς συνοδεύει τὸ χορὸ μ' ἕνα ἀπαλὸ τραγούδι
καὶ μ' ἕνα λάλημα γλυκὸ-γλυκὸ τοῦ ταμπουρά* του,
ὡς πού τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν.

- Καὶ τότες οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορπᾶν οἱ δουλευτάδες.
Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιὰ κι' ἀποσταμένοι γέρνουν·
45 κι' ἐκεῖ πού σβήνονται οἱ φωτιές ἔρμες ἀνάρια-ἀνάρια
τὸ νυχτοπούλι τ' ἄγρυπνο γλυκὰ τοὺς νανουρίζει,
ὡς πού νὰ σκάση ὁ Αὐγερινός*, πού θὰ ξυπνήσουν πάλι,
πάλι στὸ ἔργο τους νὰμποῦν, στὸ ζηλεμένο τρύγο.

Ῥῆμος τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Κωστή Παλαμά.

Ἄρχαϊο Πνεῦμ' ἀθάνατον, ἀγνὲ πατέρα 1
τοῦ ὄραϊοῦ, τοῦ μεγάλου καὶ τᾶληθινοῦ,
κατέβα, φανερώσου κι' ἄστραψ' ἐδῶ πέρα,
στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τοῦρανοῦ.

Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλαιμα καὶ στὸ λιθάρι 2
στῶν εὐγενῶν ἀγώνων λάμψε τὴν ὁρμή,
καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
καὶ σιδερένιο πλάσε κι' ἄξιο τὸ κορμί.

Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου 3
σὰν ἕνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός,
καὶ τρέχει σιτὸ ναὸ ἐδῶ προσκυνητῆς σου
ἀρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός. 1895.

Ἐνα κυπαρίσσι.

Κωστή Παλαμά.

Ἄγνάντια* τὸ παράθυρο· στὸ βάθος
ὁ οὐρανός, ὅλο οὐρανός, καὶ τίποτ' ἄλλο·
κι' ἀνάμεσα, οὐρανόζωστον ὀλόκληρο,
ψηλόλιγγο ἕνα κυπαρίσσι· τίποτ' ἄλλο·
Καὶ ἦ ξάστερος ὁ οὐρανός ἢ μαῦρος εἶναι,
στὴ χαρὰ τοῦ γλαυκοῦ, σιτῆς τρικυμιάς τὸ σάλο,
ὅμοια καὶ πάντα ἀργοκυλάει τὸ κυπαρίσσι,
ἦσυχο, ὄραϊο, ἀπελπισμένο. Τίποτ' ἄλλο. 1902.

Ποιό εἶν' αὐτὸ τὸ Κοιμητήρι ;

Κωστή Παλαμά.

Καὶ ποιό εἶν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι,
ποῦ πάντα πρασινίζει καὶ φεγγοβολάει,
καὶ ποῦ κανένα δὲν τὸ καίει λιοπύρι,
καὶ ποῦ καμμιά νεροσυρμὴ δὲν τὸ χαλάει ;
Καὶ ποιό εἶν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι,
καὶ ποιό εἶν' αὐτοὶ οἱ γονατιστοὶ προσκυνητάδες Αἰῶνες,
καὶ ποιό εἶν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι
ποῦ εἶν' οἱ νεκροὶ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ οἱ τάφοι Παρθενῶνες ;
1902.

Ἄνοιξη.

Δάμπρου Πορφύρα.

- 1 Ἄνοιξη ! Μόλις ξέσπασε τοῦ φθινοπώρου ἡ μπόρα
 κι' ἐγὼ τὸ караβάκι σου νειρεύομαι ἀπὸ τώρα
 ν' ἀράξῃ στὸ λιμάνι μας, μὲ τ' ἄρμενα* ἀνθισμένα,
 πλάι στὰ καϊκάκια τὰ φτωχά, τὰ θαλασσοδαρμένα.
- 2 Νὰ φέρῃς κρόσσια ἀπὸ ἀφρούς στὸ κῦμα καὶ κορδέλλες
 γύρω στὰ βράχια, τῶν φυκιῶν τὶς πράσινες ταντέλλες
 καὶ γιὰ τοὺς ἴσκιους ποὺ περνοῦν ἢ μένουν στ' ἀκρογιάλι,
 νὰ φέρῃς ἀπ' τὴ Βενετιά τὸ πιὸ λαμπρὸ κρουστάλλι.
- 3 Στὰ δέντρα, ποὺ θρηνοῦν βραχνὰ στοῦ κάμπου τὴ μαυρίλα,
 νὰ φέρῃς γέλια δλόδροσα στὰ νιόφυτρά τους φύλλα.
 Μέσα στὰ ῥόδα τ' οὐρανοῦ τὸ φῶς τοῦ Ἀποσπεριτή*.
 Κι' ἐμένα, μιὰ μικρὴ φωλιά χελιδονιῶν στὸ σπίτι.

1899.

Β'. ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Ἀθηναϊκὸν Πάσχα*.

Γεωργίου Σουρῆ.

- 1 Ἀναστάσεως ἡμέρα
 ψάλλουγ ἄγγελοι λευκοί,
 καὶ σφυρίζουν στὸν ἀέρα
 σφαῖρες ἀπ' ἐδῶ κι' ἐκεῖ.
- 2 Ἀναστάσεως χαρὰ
 καὶ στὴν γῆν τῶν Ἀθηναίων
 ῥίχνουν ἔνσφαιρα πυρὰ
 οἱ γενναῖοι τῶν γενναίων.
- 3 Ἀναστάσεως ἡμέρα
 φῶς μεγάλης χαραυγῆς,
 παίρνει κάποιον μίᾱ σφαῖρα
 καὶ τὸν ῥίχνει κατὰ γῆς.
- 4 Ἀναστάσεως ἡμέρα
 κι' ἓνας ἄλλος παραπέρα
 δέχεται σὰν κελσποῦρι*
 μίᾱ τράκα μέσ' στὴ μούρη.

Τοῦ θανάτου τὴν ἀπόχην
βλέπουν εὐσεβεῖς μὲ φρίκη
καὶ χαρὰ σ' ἐκείνον πῶχει
καμωμένη διαθήκη. 5

Νέον Πάσχα, νέος θρηῆνος,
καὶ μακάριος ἐκεῖνος
ὅπου πρόφθασε νὰ δώσῃ
τῆς ἀγάπης τὰ φιλιά,
κι' ἔπειτα νὰ τὰ κορδώσῃ
μὲ τὴ νέα Πασχαλιά. 6

Ἐκ τῶν κρότους ἀγρίους βοῖζει
πᾶσα γῆ τῆς κλεινῆς πρωτευούσης
καὶ μπαροῦτι βρωμᾷ καὶ μυρίζει,
ποὺ φοβᾶσαι ν' ἀκούσης. 7

Κούφια πέφτουν τουφέκι' ἀπ' ἀνάγια
καὶ στοὺς δρόμους τὰ βόλια σφυρίζουν,
καὶ βροντοῦν τῆς φακῆς παλικάρια
ποὺ γιὰ βρόντους ἀφρίζουν. 8

Τρέχουν, τρέχουν ξιφήρεις σκοποὶ
κι' ὁ παπᾶς, μειδιῶν εὐφροσύνας,
τὸ «Χριστὸς...» δὲν προφθάνει νὰ πῆ,
πέφτει κάτω κι' ἐκεῖνος. 9

Πάσχα θεῖον... Χαρὰ κι' εὐνομία. 10
Κάθε χόλος καὶ μῖσος ἐρρέτω.
Πεθαμένων ἀνοίγουν μνημεῖα
νὰ δεχθοῦν σκοτωμένους καὶ φέτω.

1903.

Γ'. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Σὲ τάφο κόρης.

Ἄλεξ. Πάλλη.

Ἦσαν τῶν σπλάχνων μου ἡ χαρὰ
ὄχιτὼ καὶ δέκα χρόνια·
μιὰ μόνη μ' ἔθλιψες φορὰ,
ὁμως μὲ θλίψῃ αἰώνια.

1907.

3. ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Ὁ Ὀρφεὺς ἐν τῷ "Ἄδῃ.

(ἀπόδομα ἐκ τοῦ ποιήματος ὁ «Ὀρφεύς»).

Δημητρίου Παπαρηγοπούλου.

Εἰσαγωγή: Ὁ Ὀρφεύς, ἀπολέσας προώρως τὴν σύζυγόν του Εὐρυδίκη, ἀποφασίζει, συντετριμμένος ὑπὸ τῆς ὀδύνης, νὰ κατέλθῃ διὰ τοῦ Ταινάρου εἰς τὸν Ἄδην καὶ νὰ ἀναζητήσῃ αὐτήν. (Μέρος Α'—Γ').

Μέρος Δ'.

1

Ἄχανές καὶ ἐρημία
περιβάλλουν τὸν Ὀρφέα
καὶ ἀκούεται τραχεῖα
τοῦ Κερβέρου* ἢ κραυγῆ,
ἀντηχοῦσα φρικαλέα
ἐν τῇ φοβερᾷ σιγῇ.

2

Βαίνει μόλις ἀναπνέων
καὶ μὲ τρίχας ὠρθωμένας·
οὐδαμοῦ φῶς βλέπει πλέον·
προχωρεῖ ψηλαφητῆ,
καὶ ὁ ποὺς αὐτοῦ πατεῖ
εἰς σκιάς διερχομένας...

3

Πέραν ἢ Ἀχερουσία*
πρὸ αὐτοῦ ἀπλοῦται λεία
καὶ ὁ Χάρων* τὰ πορθμεῖα
ὑποβλέπων ἀπαιτεῖ·
πλήγῃ τοῦ Χάρωνος κρατεῖ
ἢ τῆς λύρας ἀρμονία.

4

Καὶ ἡ κόπη μονοτόνως
ὑδατα νεκρὰ μερίζει·
θάνατος πλανᾶται μόνος
χάους ἀνωθεν ὑγροῦ·
καὶ τὸ κῦμα ψιθυρίζει
διὰ τόνου θλιβεροῦ.

5

Τὸν ἀσφοδελὸν* λειμῶνα
ἤδη ὁ Ὀρφεύς βαδίζει·
ἄν λευκὸν ὡς τὴν χιόνα
ἄνθος φύεται ἐκεῖ,
ἀλλ' οὐδεὶς ζῶν κατοικεῖ·
στήθη τῶν νεκρῶν στολίζει.

6

Τοῦ Ὠρίωνος* θηρεύει
ἢ σκιά ἐκεῖ πλησίον·
βέλη φέρει· ἐνεδρεύει
ὑπὸ δένδρα γηραιά,
καὶ ἐπίσης τὸ θηρίον
εἶναι, ὡς αὐτός, σκιά.

7

Καὶ ἀμύθητος γαλήνη,
ὡς ἡ ἀπειλὴ ἀγρία,
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ βαρύνει·
δένδρα, ζῶα καὶ πτηνά,
ὅλα εἶδωλα κενά,
ὅλα ἀμαυρὰ καὶ κρύα.

8

Ἄταράχως διαρρέει
τὸ τῆς Λήθης* ὕδωρ· στόνον
δὲν ἐκπέμπει καὶ δὲν κλαίει·
διαρρέει σκυθρωπὸν
καὶ δι' ἔλιγμων ἀφώνων,
ὡς ἡ λήθη σιωπῶν.

9

ᾠ! τὸ ὕδωρ τοῦτο πόσοι
ἐπεξήτησαν ματαιῶς,
πρὶν ἐδῶ νὰ καταβῶσι!
Πόσους μίᾱ του σταγῶν
πόνους φοβερῶν πληγῶν
θὰ ἐκοίμιζε ταχέως!

10

Λήθην ὁ Ὅρφευς δὲν θέλει·
ἀγαπᾷ καὶ ἐνθυμεῖται·
καὶ ἐκείνη ἀνατέλλει
ἐν τῷ βίῳ του φαιδρά,
καὶ ἀνάμνησις καλεῖται,
καὶ ὑπάρχει καὶ νεκρά.

11

Καθιστᾷ μᾶλλον γλυκεῖαν
τοῦ παρόντος ἢ ὀδύνη
παρελθοῦσαν εὐτυχίαν·
ὅταν ἡ ψυχὴ πονῆ,
μόνη τὴν ζωογονεῖ
ἢ ἀνάμνησις ἐκείνη...

Μέρος Ε'

1

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὰ σκότη,
ὅπου αἱ σκιαὶ πλανῶνται,
ὅπου ἡ χαρὰ ὑπνώττει,
ἀγρυπνεῖ ἢ συμφορὰ,
ὅπου Δίκη αὐστηρὰ
καὶ Ἐρινύες* συναντῶνται.

2

Ἵστανται ἐκπεπληγμένοι
οἱ ἐν Ἄδῃ, τὸν Ὅρφέα
βλέποντες νὰ διαβαίῃ·
ἀλλ' ἐκεῖνος προχωρεῖ·
ἡ ψυχὴ του ἢ γενναία
εἰς τὸν ἔρωτα θαρρεῖ.

3

Τοῦ Ταντάλου* ἐδῶ βλέπει
τὰς φρικώδεις τιμωρίας·
καὶ πικρὰ ἀκούει ἔπη,
καὶ ἀκούει* φοβερὰν
τοῦ Σισύφου* τὴν ἀράν,
καὶ ἀκούει βλασφημίας.

4

Ἐκεῖ πέραν ὁ Ἰξίων*
εἰς τροχὸν προσδεδεμένος
διὰ συστροφῶν μυρίων
βασανίζεται, θρηγεῖ·
καὶ ἡχεῖ τεταραγμένως
ἡ στοὰ ἢ σκοτεινῇ.

5

Καὶ ἰδοὺ ἡ Περσεφόνη*
ἐπὶ θρόνου ἐξ ὀστέων·
ἄπειρος πληθὺς τὴν ζώνει
ὑπηκόων σκιωδῶν
ἐπαιτούντων τὴν σποδὸν
βίου παρελθόντος πλέον...

6

Τὸν Ὅρφέα ἀτενίζει
καὶ ἐγείρεται ὀργίλη·
πῶς τὸν Ἄδην μκκτηρίζει
καὶ ζῶν ἦλθεν εἰς αὐτόν·
Καὶ ἀμείλιχος ἠπειλεῖ
τὸν ἀλάστορα* θνητόν.

7

Τῆς Μεδούσης* τὴν ἀγρίαν
κεφαλὴν ἐπικαλεῖται·
Ἄλλὰ μὲ φωνὴν γλυκεῖαν
ὁ Ὅρφεὺς παρακαλεῖ,
καὶ σιγᾶ ἡ ἀπειλή,
καὶ ὁ Ἄδης συγκινεῖται.

8

Ἄρμονία, ἄρμονία,
γλῶσσα πλήρης μυστηρίου,
ποία πάσχουσα καρδία
σ' ἤρπασεν ἐξ οὐρανῶν,
ὡς τὴν φράσιν μαρτυρίου
κι' αἰσθημάτων ἀχανῶν;

9

Τίς ἐκ τῆς ἀπελπισίας
μὴ εὐρίσκων λέξιν μίαν
τὴν ὀδύνην τῆς καρδίας
νὰ ἐκφράσῃ τὴν δεινὴν,
μὲ ἀρμονικὴν φωνὴν
ἔψαλε τὴν δυστυχίαν;...

Μέρος 5'.

1

Ἐδότε μοι τὴν Εὐρυδίην.
Περσεφόνη, Περσεφόνη,
μὴ προφέρῃς καταδίην·
τὴν ἠγάπησα πολὺ
κι' ἡ ψυχὴ μου τὴν καλεῖ·
ἔκουράσθη πλέον μόνη.

2

Ἄνασσα, γνωρίζεις ποία
τὴν καρδίαν περιβάλλει
θυελλώδης ἐρημία,
ὅταν φύγη ἡ χαρὰ,
ὅταν ὄνειρα φαιδρὰ
πέσουν κατὰ γῆς αἰθάλη;

3

Τόσαι νέαι, καὶ ἐκείνη
ἔπρεπε νὰ τελευτήσῃ;
ἤρμοζε παστὰς λιθίνη
εἰς τοσαύτην καλλονὴν;
εἰς αὐγὴν ἑαρινὴν
διατί νὰ ἀπανθήσῃ;

4

Τώρα τ' οὐρανοῦ τὸ δῶμα
φαίνεται χωρὶς ἀστέρας·
εἶναι τ' ἄνθη χωρὶς χρῶμα,
χωρὶς ἄρωμα, ὠχρὰ,
καὶ προβαίνει φοβερὰ
ἡ γαλήνη τῆς ἐσπέρας.

5

Καὶ ἡ ἔρημος οἰκία
διεγείρουσα τὴν φρίκην...
καὶ ἡ πάλλουσα καρδία
ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιγῆς·
ἡ ἠχὴ τῆς οἰμωγῆς...
Δότε μοι τὴν Εὐρυδίκην».

6

Ἐπαυσε· σιγὴ βαθεῖα
ἠκολούθησε τὸ ἄσμα·
ἡ γλυκεῖα ἄρμονία
τὰ ἐρέβη συγκινεῖ,
καὶ τῆς συμφορᾶς τὸ φάσμα
τὰς βασάνους λησμονεῖ.

7

Τότε, λέγουσι, βραχεῖα
εἰς τοὺς ταλαιπωρουμένους
ἀπεδόθη εὐτυχία·
καὶ προσῆλθον εὐμενεῖς
καὶ αὐταὶ αἱ Ἐρινῦς
μ' ὀφθαλμοὺς δεδακρυσμένους.

8

Προσηνῆς ἡ Περσεφόνη
μειδιᾷ πρὸς τὸν Ὀρφέα·
τὴν ὀδύνην συνεπόνει
τῆς καρδίας καὶ αὐτή,
καὶ ἀνάμνησις ἀρχαία
τοῦ καθήκοντος κρατεῖ.

1

Πόσον φαίνεται γλυκεῖα
εἰς τὸ ἱλαρὸν τοῦ βλέμμα
ἡ φρικώδης ἔρημία,
ἦν ἐπέρα πρὶν ὠχρὸς
καὶ μὲ παγωμένον αἷμα·
πόσον εἶναι ζωηρὸς !

9

«Λάβε, λέγει, λάβε πάλιν
τὴν πιστὴν φίλην ἐκείνην
εἰς τὴν ἔρημον ἀγκάλην·
ἴσταται ἐκεῖ μακρὰν
ἀπαθῆς πρὸς τὴν χαρὰν,
ἀπαθῆς πρὸς τὴν ὀδύνην.

10

Ἄλλ' Ὀρφεῦ, σκιά ὡς εἶναι·
διεγείρει φρίκην τώρα,
πᾶσ' αἱ χάριτες ἐκείναι
ἔπесαν τῆς γῆς βορά.
Φεῦ ! τοῦ Πλούτωνος ἡ χῶρα
εἶναι χῶρα φοβερά.

11

Ὅταν εἰς τὴν γῆν πατήση,
τότε θὰ τὴν ἀνακτήσης·
ἡ μορφὴ τῆς θ' ἀναζήσης
ὡς καὶ πάλαι εὐειδῆς·
ἐν τῷ Ἄδην μὴ τολμήσης,
πρὸς Στυγός*, νὰ τὴν ἰδῆς.

12

Ἐπαγε, Ὀρφεῦ, προχώρει·
σὲ ἀκολουθεῖ ἐκείνη·
εἶναι μόνον εἰς τὰ ὄρη
τοῦ Ταινάρου ὄρατή.
Ἄλλως, ἀνεπιστρεπτεῖ
ἐν τῷ Ἄδην θ' ἀπομείνη».

Μέρος Ζ'.

2

Ἐδρεψε μεγάλην νίκην·
ἤσπασε τὴν εὐτυχίαν,
ἤσπασε τὴν Εὐρυδίκην,
τὴν ζωὴν του, τὴν χαρὰν.
Ποῦ τὸ πένθος ; ἱλαρὰν
ἔχει τώρα τὴν καρδίαν.

Δὲν τὴν βλέπει, τὴν μαντεύει·
 ἀλλ' ἄρκει· εἶναι πλησίον·
 ὅταν ἡ ψυχὴ λατρεύῃ,
 εὐχερῶς εὐδαιμονεῖ·
 ὑπὸ στοχασμῶν μυρίων
 τῷ ἐπνίγῃ ἢ φωνῇ...

Περίληψις τῶν ἐπομένων : Καθ' ἑδὸν ὁ Ὀρφεὺς ἀπευθύνει διαφόρους ἐρωτήσεις πρὸς τὴν Εὐρυδίκην· ἀλλ' ἐκείνη κατὰ τὰ λεχθέντα ὑπὸ τῆς Περσεφόνης ἀκολουθεῖ μὲν, δὲν ἀναγνωρίζει ὅμως αὐτόν, διότι εἶχε πλεῖ ἐν τῷ Ἄδῃ τὸ ὕδωρ τῆς Δήτης. Ὁ Ὀρφεὺς τότε ἐν τῇ ἀγωνίᾳ του λησμονεῖ τὴν διαταγὴν τῆς Π., στρέφεται διὰ νὰ δεῖξῃ εἰς αὐτὴν τὸ πρόσωπόν του, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι εὖτω θὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ· ἀλλ' ἀμέσως ἡ Εὐρυδίκη γίνεται ἀφαντος. Συντετριμμένος τότε ὁ Ὀρφεὺς ἀνέρχεται μόνος πάλιν διὰ τοῦ Ταινάρου καὶ ἀπαρηγορήτως θρηνηῶν ἀποθνήσκει μετ' ὀλίγον.

Εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Σαλαμῆνος.

(ἀπόσπασμα).

Ἀχιλλέως Παράσχου.

- 1 Πῶς γιγαντεύεται ἡ ψυχὴ σὲ τοῦτα τὰ πελάγη !
 Ἄνδρειεύεται, παίρνει καρδιὰ καὶ σ' ἄλλα χρόνια πάγει.
 Τὲς μέρες ποῦβρα τὲς δειλὲς ξεχνῶ σ' αὐτὰ τὰ μέρη,
 καὶ ναύτης τοῦ Θεμιστοκλῆ, κρατῶ κουπὶ στὸ χέρι
 καὶ τοὺς Περσιάνους πολεμῶ καὶ πνίγω στὴν ἀγκάλη,
 σ' αὐτὰ τὰ ἴδια κύματα, σ' αὐτὸ τὸ περιγιάλι !
- 2 Καὶ βλέπω, βλέπω μὲ τὸ νοῦ καὶ τῆς καρδιάς τὸ μάτι
 ἀπὸ καράβια ἀμέτρητα τῆ θάλασσα γεμάτη.
 Τόπο δὲν ἔχουν νὰ σταθοῦν· τὸ πέλαγο δὲν φθάνει.
 Πάρθοι κι' Ἴνδοι τὸ πλημμυροῦν καὶ Μῆδοι καὶ Περσιάνοι.
 Σαλεύουν δάσος κονταριῶν, χίλιες στολὲς φοροῦνε
 καὶ χίλιες γλῶσσες βάρβαρες στὸν ἄνεμο ἀντηχοῦνε.
- 3 Θαρρῶ πὼς τὴν ἑξακουστὴν ἐκείνη βλέπω μάχη·
 Ποιὸς θρονιασμένος κάθεται στὸ τρίκορφο, στὴ θάχῃ ;
 Ὁ Ξέρξης ! Τὰ καράβια του περὶ φανος ξανοίγει*...
 Θὰ ἔχῃ ἓνα ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὸ βράδυ γιὰ νὰ φύγῃ ;

Στὸ πλάγι του γραμματικοὶ σταυρὸ τὰ χέρια δένουν,
καὶ τὴ μεγάλη νίκη του νὰ γράψουν περιμένουν.

Ἄ! Δὲν κοιτᾷ καὶ τὰ μικρὰ καράβια μας, γεμάτα 4
ἀπὸ τῆς Σπάρτης τὰ παιδιά, ἀπὸ Ἀθήνας νιάτα!
Φουχτώνει ὁ Θεμιστοκλῆς στὸ χέρι τὸ τιμόνι,
καὶ σὰ σημαία τὴν πλατεῖα χλαμύδα του ξαπλώνει.
Καὶ νά, ἀρχίζει ὁ πόλεμος, ἀρχίζει ἡ ναυμαχία.
Χέρια μὲ χέρια πιάσθηκαν Σκλαβιά κι' Ἐλευθερία!

Χτύπα, περήφανη θεά, Ἑλληνοπούλα, χτύπα! 5
Πέρα καὶ πέρα τῆς Σκλαβιάς τὸ μαῦρο στήθος τρύπα!
Ἄς καταλάβῃ μιὰ φορὰ, γιὰ πάντα ἄς καταλάβῃ,
πῶς τὰ παιδιά σου πολεμοῦν καὶ πῶς χτυποῦν οἱ σκλάβοι.
Διῶξε, θεά, τὸ μόλυσμα, ὁ κόσμος ν' ἀνασάνῃ,
κι' ὅποιον ἐλάβωσε ἡ σκλαβιά νὰ βρεῖσκῃ ἐδῶ βοτάνι!

Ὡσὰν λιοντάρη ἡ θάλασσα σηκώθη καὶ βογγάει... 6
Σπάρτη κι' Ἀθήνα πολεμοῦν ἀντάμα πλαί-πλαί,
ἀστροπελέκια δίδυμα σὲ σύννεφα θαμμένα,
κι' ἔμπρός τους ἡ Ἐλευθερία καράβια πνίγει ξένα.
Θαρρεῖς θεριά πῶς πολεμοῦν κι' ἡ θάλασσα στενάζει,
σὰν ἀνυψώνει τὸ σπαθὶ καὶ σὰν τὸ κατεβάζει!

Τὸ μάτι τοῦ Θεμιστοκλῆ τὸ δρόμο της φωτίζει· 7
καὶ κάπου-κάπου ἡ θεὰ τὸ πρόσωπο γυρίζει
καὶ τὸν κοιτάει ὀλόχαρη... Σὲ κάθε γύρισμά της
ἀκούω δυνατώτερα καὶ τὰ χτυπήματά της.
Ἄπ' τὸ τιμόνι ἀτάραχος ἐκεῖνος τὴν κοιτάζει,
καὶ μὲ τὸ μάτι του θαρρεῖς τὴ νίκη πῶς προστάζει·

«ὦ Ἑλληνόπουλα, ἔμπρός! Λυτρώστε τὴν πατρίδα, 8
—κράζει ὁ Αἰσχύλος*—, σώσετε μὲ τὴν καλὴ λεπίδα
παιδιά, γυναῖκες, πατρικὸς ναοὺς αὐτὴ τὴν ὥρα,
τοὺς τάφους τῶν πατέρων σας· ἀγὼν γιὰ ὅλα τώρα!
Κι' ἀνάβει ἡ μάχη στὴ φωνή, σαρκώνεται ἡ ἐλπίδα·
τί κάνει ὁ ψάλτης, στὴν καρδιά σὰν ἔχη τὴν πατρίδα!

Σὰ ζυγαριά ὁ πόλεμος ἀνεβοκατεβαίνει· 9
δῖγνωμη ἡ Νίκη δεξιὰ κι' ἀριστερὰ πηγαίνει.

- Κουράστηκε κι' ἡ Λευτεριά, κουράστηκε κι' ὁ ξένος·
Μονάχα ἐσύ, Θεμιστοκλῆ, δὲν εἶσαι κουρασμένος !
Δυὸ τρεῖς φορὲς τὰ φρύδια του συννεφιαστὰ μαζώνει
καὶ σπάει μέσ' στὰ δάχτυλα τὸ δυνατὸ τιμόνι.
- 10 Μαυρίζει γῆ καὶ οὐρανός· δὲν φαίνεται ἡ μέρα.
Μὰ τί ἀντάρρα* ἀκούγεται ἀπ' τὰ πελάγη πέρα ;
Ποιά εἶν' ἐκείνη ἡ σκιά πού σὰ βουνὸ μεγάλη
πατεῖ τὸ κῆμα κι' ἔρχεται μὲ τὴν ἀνεμοζάλη ;
Γιὰ δές... ὀπίσω ἀπ' αὐτὴν κι' ἄλλες σκιὲς ὀρμᾶνε,
μὲ κόπο τὰ μεγάλα τῆς τὰ βήματα ἀκλουθᾶνε.
- 11 Ὁ Αἴας* εἶναι ! Κι' ἔρχεται μὲ τὸ νεκρὸ στρατό του
ἀπ' τῆς Τρωάδος τὰ νερὰ στὸ κῆμα τὸ δικό του.
Κατάρτι μέσ' στὸ χέρι του φουχτώνει γιὰ κοντάρι,
κι' ἔχει τὸν Τεῦκρό του μαζί, τὸ ἀγένειο παλικάρι.
Ἄ, τί μεγάλη ταραχὴ τὸ χτύπημά του κάνει,
πὼς τὰ κατάρτια τρίζουνε στὸ χέρι σὰν τὰ πιάνη !
- 12 Κι' ἀνταμωμένα τὰ νεκρὰ καὶ ζωντανὰ λιοντάρια
κάνουν τὴ θάλασσα στεριά, πατοῦνε σὲ κουφάρια*·
Φεύγουν οἱ ξένοι, φεύγουνε μὲ τὰ πανιὰ σχισμένα.
Βλέπω καράβια σὰν βουνὰ στοὺς βράχους τσακισμένα.
Ἄκουω τρόμου προσευχῆς, τραγούδια καὶ κατάρρα,
καὶ φροκαλίζει ἡ θάλασσα τοῦ Ξέρξη τὴν τιάρα ! . . .

1874.

Ἡ Δεξιλέως.

(εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κεραμεικοῦ).

Κωστῆ Παλαμᾶ.

- Κι' ἀπὸ τὸ πρῶτο μάρμαρο κι' ἀπὸ τὸ πρῶτο μνημα
ἀκούω φωνὴ πού χύνεται κι' ἀκούω φωνὴ πού λέει :
- Ἐμὲ Δεξιλέο μὲ λέν. Ἐγὼ εἶμαι τῆς Ἀθῆνας
τὸ λατρεμένο τὸ παιδί, τ'ἀγένειο παλικάρι.
- 5 Μ' ἀνάθρεψαν τὰ βροντερὰ τραγούδια τοῦ Τυρταίου
καὶ τάραξαν τὸν ὕπνο μου τὰ ὄνειρα τοῦ Αἰσχύλου*.
Ἐξω στὸ δρόμο, στὴ δουλειά, στοῦ κάμπου τὸν ἀέρα
μοῦθρεψε ὁ ἥλιος τὸ κορμί καὶ ἄνοιξε σὰν ἄνθος·

καὶ στὸ Γυμνάσιον ὁ Θεὸς ὁποῦ βοηθαίει τὰ νιάτα
μοῦ τῷπλασεν ἄρμονικὰ σφιχτό, χυτὸ καὶ ὠραῖο. 10

Κι' ἐγὼ καβάλα, φτερωτός, μέσα στοὺς πρώτους πρώτος
συντρόφεψα τὸ ἱερὸ τῆς Ἀθηνᾶς καράβι*
κι' ἔλεγα : « Βάλε μου, Θεά, τρανὴ καρδιὰ στὰ στήθη,
δῶσε φτερὰ στὰ πόδια μου καὶ δύναμη στὰ χέρια
νὰ πάω κι' ἐγὼ ν' ἀγωνιστῶ καὶ νικητῆς νὰ λάμψω 15
στὸ πῆδημα, στὸ πάλαιμα, στὸ δρόμο, στὸ λιθάρι·
γιατὶ δὲν εἶναι πιδ ἀκριβὴ τιμὴ στὸ παλικάρι
παρὰ καρδιὰ ἀπὸ σίδηρο σὲ φτερωμένο σῶμα...

Κι' ἐγὼ ὄνειρεύτηκα κι' ἐγὼ τῆς δόξας τῆ λαχτάρα· 20
ἄρχοντας, εἶπα, νὰ ὑψωθῶ, καὶ στρατηγὸς νὰ γίνω·
στὸ θέατρον ἄξιος ποιητῆς τὰ πλήθη νὰ μαγεύω·
κι' ἐγὼ μιὰ μέρα ν' ἀκουσιῶ βροντόφωνα στὴν Πνύκα,
ἀστροπελέκι στοὺς κακούς· καὶ μὲ τοὺς φιλοσόφους,
ἐκεὶ πού τρέχει ὁ Ἴλισσὸς γλυκὰ καὶ πού ξαπλώνει 25
δρυσάτον Ἴσκιον ὁ πλάτανος, κι' ἐγὼ νὰ ξεδιαλύνω
καὶ τὰ σκοτάδια τῆς ψυχῆς καὶ τὰ κρυφὰ τῆς πλάσης.

Ἄλλ' ἕνας ἀγαθὸς θεός, ὁποῦ ποτὲ τὰ μάτια
δὲ σήκωσε ἀπὸ πάνω μου, καὶ πάντα μὲ φυλάγει,
αὐτὸς διώρισε γιὰ μὲ μιὰ δόξα πιδ μεγάλη :
Γιὰ τὴν πατρίδα ν' ἀξιωθῶ νὰ πάω νὰ πολεμήσω ! 30

Καὶ νά ! σαλπίζει ἡ σάλπιγγα πολεμιστήριον ἤχο·
κι' ἡ Ἀθήνα μὲ τὰ ὄνειρατα τοῦ Πλάτωνος, ἡ Ἀθήνα
ξυπνάει γοργά, ἀντρεϊεύεται καθὼς ἡ Ἀθηνᾶ τῆς,
γαλήνια κόρη καὶ μαζὶ Πρόμαχος θεωριεμένη.
Ἡ Σπάρτη ἡ ἀνυπόταχτη μᾶς φοβερίζει, ἡ Σπάρτη ! 35

Θυμήθηκα τὸν ὄρκο* μου καὶ ἀρματωμένος τρέχω
σὲ κυματόπλαστο ἄλογο θεσσαλικὸ πού ἔχει
χαρὰ τὸν πόλεμον καὶ σκάφτει, αὐτιάζεται, δὲ στέκει.
Στὸ χέρι μου ἀνυπόμονο κουνιέται τὸ κοντάρι,
θαρρῶ πὼς μέσα μου ἡ καρδιὰ βροντοχτυπάει τοῦ Κόδρου, 40
θαρρῶ, εἶναι σὰν τοῦ Αἴαντα* ψηλὸ τὸ ἀνάστημά μου,
θαρρῶ, τὸ δρόμον ἕνας θεὸς μοῦ δείχνει, καὶ κανέναν,
ναὶ ! καὶ κανέναν δὲ μπορεῖ νὰ κόψη τὴν ὁρμὴ μου.

Μὲ τὸν πολέμιον σμίξαμε στὸν κάμπο τῆς Κορίνθου.

- 45 Ἡλιοκαμένος καὶ τραχὺς καὶ ἀκράτητος Σπαρτιάτης
 βοριᾶς χυμαί* ἐπάνω μου πελώριος Σπαρτιάτης.
 Τὰ χρόνια μου τὰ εἴκοσι πυρώνονται καὶ βράζουν·
 τῆς Σπάρτης ἄντρας εἶσ' ἐσύ, παιδί εἶμαι τῆς Ἀθήνας.
 Βοηθᾶτέ με, ἴσκιοι πατρικοὶ τῶν Μαραθωνομάχων !
- 50 Σφιχτὰ κρατῶ μὲ τὸ ζερβὶ τὸ χαλινάρι, χύνω
 σὰ φλόγα τάλογο, πετῶ, σκύβω γοργά, τινάζω
 τὸλόμακρο κοντάρι μου, κατὰστηθα τὸν βρῖσκω.
 Στὰ πόδια ἔμπρὸς τοῦ ἀλόγου μου κατρακυλάει καὶ πέφτει·
 πέφτει, καὶ ἐκεῖ πού τὸν πατῶ κρυφὰ τὸν καμαρώνω·
- 55 χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ὁρμή, χωρὶς μιλιὰ νὰ βγάλλῃ,
 πέφτει καὶ χάνεται καὶ σβεῖ καὶ φοβερίζει ἀκόμα.

- Ἐμὲ Δεξιλέο μὲ λέν, παιδί εἶμαι τῆς Ἀθήνας·
 πολέμησα καὶ νίκησα καὶ ἐγὼ γιὰ τὴν πατρίδα.
 Σὲ λίγο ὁ θάνατος ὁρμάει καὶ ἀλύπητα καὶ ἔμένα
- 60 μὲ παίρνει ἀπὸ τὴν γῆν αὐτῆ, μὲ φέρνει σ' ἄλλον κόσμο.

- Δὲ μ' ἔρριξε στὰ Τάρταρα*, δὲ μ' ἄφησε στὸν Ἄδη.
 μακαρισμένο, ἀθάνατο, μ' ἀνάστησε γιὰ πάντα
 στὰ μαρμαρένια Ἡλύσια*, στὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης.
 Ὁ χρόνος φεύγει, ἀλλάζει ἢ γῆ, περνοῦν λαοὶ καὶ κόσμοι
- 65 καὶ πέφτουν καὶ μαραίνονται σὰ φθινοπώρου φύλλα.
 Κι' ἐγὼ ἐδῶ πέρα ἀσάλευτος καὶ ἀμάραντος προβάλλω
 καὶ τῆς πατρίδος τὸν ἐχθρὸ στὰ πόδια μου τὸν ἔχω.
 Ὡ χάρη, ὦ νίκη τῆς ζωῆς, ἀνήκουστη εὐτυχία !
 Στὰ μαρμαρένια Ἡλύσια, στὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης !

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης. Ἐγεννήθη τὸ 1824 ἐν Δευκάδι, ἐκ παλαιᾶς ἀρματολικῆς οἰκογενείας. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρᾳ, ἔπειτα δὲ ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἄλλ' ἢ ποιήσεις ὑπῆρξεν ἡ κυρία ἀσχολία τῆς ζωῆς του. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀντεπροσώπευσε τὴν πατρίδα του εἰς τὴν ἰόνιον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν Βουλῆν. Τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του διηλθεν εἰς τὴν ὥραϊαν παρὰ τὴν Δευκάδα νησιῶδα Μαδουρήν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. Ἐκεῖ συνέγραψε τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων του, ἀναφερόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὸν βίον τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν: *Στιχοῦργήματα* (1847), *Μνημόσυνα* (Κέρκυρα, 1857), ἢ *Κυρὰ Φροσύνη* (Κέρκυρα, 1859). *Ἀθανάσιος Διάκος καὶ Ἀστραπόγιαννος* (μετὰ προλόγου καὶ πλειστον ἐπεξηγηματικῶν σημειώσεων, 1867) κ. ἄ. *Ὁ Βίος καὶ τὰ ἔργα* αὐτοῦ ὅλα ἐξεδόθησαν ἐπιμελείᾳ τοῦ υἱοῦ του εἰς τρεῖς τόμους, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μαρσολῆ (1908).

Βασιλειάδης Σπυρίδων. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1845. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ εἰργάσθη ἔπειτα ὡς δικηγόρος ἐν Ἀθήναις, ἐνῶ ἠτχολεῖτο ταυτοχρόνως καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις τὸ 1874. Ἔργα του ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: Α' Ποιητικά: *Εἰκόνες καὶ κύματα* (λυρικά ποιήματα, 1866). Β' Πεζά: *Δραματικά ἔργα: Δουκᾶς Νοταρᾶς* (1868), *οἱ Καλλέργαι* (1869), *Ἀττικαὶ νύκτες* (τόμος Α', περιέχων πέντε δραματικά ἔργα: τὴν Γαλάτειαν, ἐξ ἧς παρελήφθη τὸ παρατιθέμενον ἀπόσπασμα, τὴν Σκύλλαν, τὴν Χίμαιραν, τὴν Σεμέλην καὶ τὴν Ἀμάθειαν, 1873). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν καὶ ἄλλοι δύο τόμοι Ἀττικῶν Νυκτῶν (1874), περιλαμβάνοντες διάφορα ἄλλα ἔργα του.

Σημειώσεις. Ὅπου δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου, εἶναι αἱ Ἀθήναι.

Βασιλικὸς Πέτρος. Ψευδώνυμον τοῦ Κωνσταντίνου

Χατζοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀγρινίῳ τὸ 1869. Ἐσπούδασε νομικά καὶ ἐδικηγόρησε ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῇ πατρίδι του, ἀλλ' ἐνωρὶς ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα. Ἐξέδωκεν ἐπὶ ἐν ἔτος (1898) ἐν Ἀθήναις τὸ πρῶτον ἐν τῇ δημοτικῇ γλώσσῃ λογοτεχνικὸν περιοδικὸν ἢ *Τέχνη*. Ἐπειτα ἐγκατεστάθη ἐπὶ δεκαπενταετίαν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὁπότεν ἀπέστειλεν ἀνταποκρίσεις εἰς τὰς ἀθηναϊκάς ἐφημερίδας καὶ ἠσχολεῖτο εἰς μεταφράσεις. Κατὰ τὸν

εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπιστρέφων δὲ εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπέθανεν ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ καὶ ἐτάφη εἰς Μπρίντζι (1920). Ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἑξῆς: Α' Συλλογαὶ ποιημάτων: *Τραγούδια τῆς ἐρημίας* (1898), *Τὰ ἐλεγεία καὶ τὰ εἰδύλλια* (1899), *Ἀπλοὶ τρόποι* (1920), *Βραδυνοὶ θροῦλοι* (1921). Β' Πεζά: Διηγήματα: *Στὸ σκοτάδι—Τάσω* (1918), *Ὁ πύργος τοῦ Ἀκροπόταμου* (1919), *Φθινόπωρον* (1919). Γ' Μεταφράσεις: ἀριστοτεχνικὰ δραματικῶν ἔργων.

Βυζάντιος Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ κατὰ

τὸ ἔτος 1841, υἱὸς τοῦ περιωνύμου λεξικογράφου Σκαρλάτου Βυζαντίου. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἀπὸ τοῦ 1874 διεδέχθη τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του Ἀναστάσιον εἰς τὴν σύνταξιν τῆς περιφήμου ἐν Τεργέστῃ ἐφημερίδος *Νέας Ἡμέρας*, τὴν ὁποίαν ἐξηκολούθησε νὰ γράφῃ καὶ νὰ διευθύνῃ μέχρι τοῦ θανάτου του, ὅστις ἐπῆλθεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1898. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἄρθρων αὐτοῦ καὶ τινα

ποιήματα ἐδημοσιεύθησαν τὸ 1908 ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἔργα*.

Δάφνης Στέφανος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Θρασυδούλου

Ζωῖσοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀργεὶ τῷ 1882, διετέλεσεν ἐπὶ τινα ἔτη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν γυμνασίῳ καὶ σήμερον ὀηρετεῖ ὡς τμηματάρχης ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Ποιητὴς καὶ πεζογράφος, ἐδημοσίευσεν σειρὰς ποιημάτων ὑπὸ τοῦς τίτλους *Φθινοπωρινὲς Ἀρπες* (1902), *Ρόδανες καὶ Ἀνθέμια* (1904), *Ἑλληνικοὶ Ἀγῶνες* (1907), *Ὁ ἀνδισμένοσ δρόμος* (1911), *Τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο* (1921), βραβευθὲν ἐν διαγωνισμῷ. Ἐκ τῶν θεατρικῶν του ἔργων σπουδαιότερον εἶναι τὸ βραβευθὲν ἐπίσης *Πατρικὸ σπῆτι* (1921).

Δροσίνης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν. Διετέλεσε τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας, ἀπὸ τίνος δὲ εἶναι διευθυντῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Μουσείου Χειροτεχνημάτων. Ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἑξῆς: Α' Ποιητικά: *Ἰστοὶ Ἀράχνης* (1880), *Σταλακίται* (1881), *Εἰδύλλια* (1885), *Ἀμάραντα* (1891), *Γαλήνη* (1902), *Φωτερὰ σκοιάδια* (1914), *Κλειστὰ βλέφαρα* (1917), *Θὰ βραδυάζη* (1922), καὶ *Πυρίνη Ρομφαία—Ἀλκωνίδες* (1923). Β' Πεζά: 1) Ἐντυπώσεις: *Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαὶ* (1882), *Τρεῖς ἡμέραι ἐν Τήνῳ* (1883). 2) Διηγήματα καὶ μυθιστορήματα: *Διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις* (1886, ὧν μετὰξὺ καὶ ἡ *Ἀμαρυλλίς*, ἐκδοθεῖσα χωριστὰ τὸ 1919), *Τὸ βοτάνι τῆς ἀγάπης* (1901), *Διηγήματα τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς πόλεως* (1904), *Ἑλληνικὴ Χαλιμᾶ* (παραμῦθια, 1921), *Ἔρση* (1922) καὶ 3) ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου τῶν Ὁφελίμων Βιβλίων, ὅστινος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως διατελεῖ γραμματεὺς, *Αἱ μέλισσαι* (1901), *Αἱ ὄρνιθες* (1903), κ.ά.

Κάλλιος Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὸ 1792. Παιδίον ἔτι μετέβη χάριν σπουδῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, κατόπιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου μετῆλθεν ἐπὶ τινὰ ἔτη τὸν διδάσκαλον καὶ εἶτα εἰς Παρισίους. Τὸ 1826 κατήλθεν εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ διδάσκων, ἰδιωτικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μέχρι τοῦ 1859· τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διῆλθεν ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1869. Πλὴν πολλῶν συγγραμμάτων του φιλολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν, ἅτινα ἔμειναν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτα, συνέθεσεν εἴκοσιν ὄδους, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Ὀδοὶ* (αἱ δέκα ἐν Γενεύῃ τὸ 1824, αἱ ἄλλαι δέκα ἐν Παρισίοις τὸ 1826).

Καρδούνης Νικόλαος. Ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ κατὰ τὸ ἔτος 1880. Ἐσπούδασεν ἐν Ῥουμανίᾳ. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἠσχολήθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐργάσθη ὡς συντάκτης πολλῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Ἐλαβε μέρος εἰς ὅλους τοὺς ἀπὸ τοῦ 1912 πολεμικοὺς ἀγῶνας, ὡς πολεμιστῆς καὶ πολεμικὸς συνάμα ἀνταποκριτῆς. Περιώδυσεν ἐπίσης πλεῖστα μέρη τοῦ ἔξω ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐδημοσίευσεν μακρὰς αὐτῶν περιγραφὰς εἰς ἐφημερίδας. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ εἰς ἰδιαιτερον τόμον ἐξεδόθη ὁ *Βουλγαρικὸς πόλεμος* (1914).

Καρκαβίτσας Άνδρ. Έγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Δεχαῖνὰ

τῆς Ἡλείας. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς στρατιωτικὸς ἰατρός. Ἀπέθανε τὸ 1922 ἐν Ἀμαρουσίῳ. Ἐκτός πολλῶν ἀρθρῶν, ἐντυπώσεων καὶ διηγημάτων, δημοσιευθέντων εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐδημοσίευσεν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἑξῆ: ἔργα τοῦ, πάντα σχεδὸν διηγήματα: *Διηγήματα* (1892), *Ἡ λυγερή* (1896), *Ὁ ζητιάνος* (1897), τὰ *Δόγια τῆς πλώρης* (τόμος Α', 1899) τόμος Β', 1902. Ταῦτα ἐξεδόθησαν καὶ εἰς β' ἐπιδιώρθωμένην ἔκδοσιν, 1919). *Παλιᾶς ἀγάπες* (1900), ὁ *Ἀρχαιολόγος* (1904) κ. ἄ.

Κοραῆς Ἀδόμαντιος. Έγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὸ 1748.

Ἐκπαιδευθεὶς ἐκεῖ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἐστάλη τὸ 1772 εἰς Ἀμστελόδαμον ὡς ἀνταποκριτὴς τοῦ πατρὸς του καὶ ἄλλων Σμυρναίων ἐμπόρων. Μετὰ ἔξαετῆ ἐκεῖ διατριβὴν ὁ πατήρ του τὸν ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν Σμύρνην. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, κατώρθωσε μὲ μυριάς δυσκολίας νὰ πείσῃ τὸν πατέρα του νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ μεταβῆ ἐκ νέου

εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν ἰατρικὴν. Οὕτω τὸ 1782 ἔφθασεν εἰς Μομπελιὲ καὶ μετὰ λαμπρὰς ἐκεῖ σπουδὰς ἀνεκρήχθη διδάκτωρ τὸ 1786. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς ἐργασίας, ἐκδίδων ἰδίᾳ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς, πρὸς φωτισμὸν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ὁμοεθνῶν του. Οὕτω ἐξέδωκε μετὰ πολλῶν σημειώσεων καὶ μακρῶν προλεγομένων τὸν Ἰσοκράτην, τοὺς Παράλληλους Βίους τοῦ Πλουτάρχου, τὰ Γεωγραφικὰ τοῦ Στράβωνος, μέρος τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου, τὰ Πολιτικὰ καὶ Ἠθικὰ Νικομάχεια τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ πλεῖστα ἄλλα, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ πλήρη συλλογὴν τῶν αἰσωπείων μύθων (1801), εἰς τοὺς ὁποίους προσέθηκε καὶ 36 πρωτοτύπους ἰδικούς του. Ἀκαταπόνητος δ' ἐργαζόμενος ἀπέθανε τὸ 1833 ἐν Παρισίοις. *Τῶν μετὰ θάνατον εὐρεθέντων αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἑπτὰ τόμοι, ἐκ τῶν ὁποίων τρεῖς τόμοι Ἐπιστολαὶ* (1885). Ὁ Κοραῆς διὰ τὴν πολύτιμον σειρὰν τῶν συγγραμμάτων του (ἅτινα ἀποτελοῦσιν ὀλόκληρον βιβλιοθήκην, 66 τόμους ἐν 8λψ), καὶ τὰ ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας κηρύγματά του, ἅτινα καὶ ἐν ἰδίῳις φυλλαδίοις καὶ ἐν τοῖς προλόγοις τῶν βιβλίων του ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ ἅτινα ἔσχον μέγιστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὑποδούλου ἔθνους. ἐγένετο εἰς ἐκ τῶν πρωτουργῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας.

Κρυστάλλης Κώστας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου κατὰ τὸ ἔτος 1868. Ἐνῶ ἦτο ἀκόμη μαθητῆς εἰς τὸ γυμνάσιον τῶν Ἰωαννίνων, ἐδημοσίευσε τὸ ποίημα *Σκιαὶ τοῦ Ἄδου* (1886), εἰς τὸ ὁποῖον ἐξύμνει τοὺς ἥρωας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Καταδιωχθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέφυγεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ, ἐργαζόμενος ὡς ἐργάτης τυπογραφείου κατ' ἀρχὰς καὶ ὡς ἰδιωτικὸς ὑπάλληλος κατόπιν, ἐδημοσίευσεν εἰς τόμους τὰ ἐξῆς ἔργα: Α' *Ποιητικά: Ὁ καλόγηρος τῆς κλεισούρας τοῦ Μεσόλογγιου* (1889), τὰ *Ἀγροτικά* (1891), *Ὁ τραγουδιστῆς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς σιάνης* (1893), καὶ Β' *Πεζογραφήματα* (1894). Αἱ στερήσεις ὅμως εἶχον ὑποσκάψει ἐν τῷ μεταξὺ τὴν υγείαν του, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γενέτειραν. Ἐπιστρέφων ὅμως ἀπέθανεν ἐν Ἀργεῖ τὸ 1894. Πλήρη τὰ *Ἔργα αὐτοῦ (Ποιήματα—Πεζὰ)* ἐξεδόθησαν εἰς δύο τόμους κατὰ τὸ ἔτος 1912, χωριστὰ δὲ κατόπιν καὶ ἐλα τὰ *Ποιήματα αὐτοῦ* (1916).

Λάμπρος Σπυρίδων. Ἐγεννήθη τὸ 1851 ἐν Κερκύρᾳ, ἐκ πατρὸς Ἡπειρώτου. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῶν φοιτητικῶν τοῦ χρόνων ἠσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν, ἐνωρὶς ὅμως ἐγκατέλειπεν αὐτὴν καὶ ἀφωσιώθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας, ἰδίᾳ εἰς τὴν ἔρευναν καὶ διαφώτισιν τῶν μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων χρόνων τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας. Ἀκάματος ἐρευνητῆς τῶν βιβλιοθηκῶν, ἐξέδωκε πλεῖστα ὅσα μεσαιωνικὰ κείμενα καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰς σχετικὰς πρὸς αὐτὰ μελέτας, ἰδίᾳ ἐν τῷ ἐπ' αὐτοῦ καὶ μόνου συντασσομένου περιοδικῷ *Νέος Ἑλληνομνήμων*. (Τούτου ζῶντος αὐτοῦ ἐξεδόθησαν 14 τόμοι). Κατὰ τὸ ἔτος 1890 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητῆς τῆς γενικῆς ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Πολυσχιδῆς ὑπῆρξε καὶ ἡ κοινωνικὴ ἐν διαφόροις σωματείοις δράσις αὐτοῦ, διετέλεσε δὲ καὶ πρωθυπουργὸς τοῦ Κράτους κατὰ τὸ 1916-17. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1919. Ἐκτὸς τῶν πολυἀριθμῶν καθαρῶς ἐπιστημονικῶν ἔργων αὐτοῦ λογοτεχνικὰ ἐξεδόθησαν τὰ ἐπόμενα: Α' *Ἱστορικά: Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος* (εἰς 6 τόμους, 1886—1908 καὶ *Μεικτὰ σελίδες* (1905). Β' *Ῥητορικά: Λόγοι καὶ ἀρθρα* (1902), *Λόγοι καὶ ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ βορρᾶ* (1909) καὶ τὰ *Ἐλευθέρια* (λόγοι εἰς τὴν 25ην Μαρτίου, 1911).

Λασκαράτος Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ τὸ 1811. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐρώπην νομικᾶ. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ἠσχολήθη ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὸ ἐπάγγελμά του, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀφωσιώθη ἐντελῶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ διέπρεψεν ὡς σατιρικός ποιητής. Τὰ βῆλη του ἔστρεψε καθ' ὄλων τῶν ἀτόπων, ὅσα παρετήρει γινόμενα περίξ αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ ἐκαυτηρίασε τὰς προλήψεις τοῦ ὄχλου καὶ τὴν ἀμάθειαν τοῦ κλήρου· διὰ τοῦτο καὶ κατεδιώχθη πολλάκις καὶ τέλος ἀφωρίσθη. Ἐν τέλει δὲμος κατενοήθη ὑπὸ πάντων ἢ ἄδολος ελιχρίνεια αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐν τιμῇ τὸ 1901. Ἐκ τῶν ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι

Α' Ποιητικά: Τὰ *μυστήρια τῆς Κεφαλλονίας* (1856), *Στιχοῦργήματα* (1872). Β' Πεζά: 1) *Ἡθικοὶ χαρακτῆρες: Ἴδου ὁ ἀνθρώπος* (1886), 2) *Στοχασμοὶ* (1921).

Μαδίλης Λορέντσος. Ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ κατὰ τὸ 1860. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα διήκουσεν ἐν Κερκύρᾳ, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου ἔμεινε πολλὰ ἔτη, ἀσχολούμενος εἰς φιλοσοφικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν ποίησιν. Ἐσπευσεν ἐβελοντῆς εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης τὸ 1896· ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὅτε καὶ ἐπληρώθη εἰς τὸν βραχίονα· κατὰ δὲ τὸ 1912 κατετάχθη ὡς λοχαγὸς εἰς τὸ τάγμα τῶν γαριβαλθινῶν καὶ ἀγωνιζόμενος εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἠπείρου ἐφονεύθη τὴν 29ην Νοεμβρίου. Τὰ ἔργα αὐτοῦ (κατὰ τὸ πλεῖστον ποιήματα), ἐξεδόθησαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ 1915.

Μαλακκάσης Μελτιάδης. Ἐγεννήθη τὸ 1870 ἐν Μεσολογγίῳ. Ἐσπούδασε νομικᾶ ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἀλλὰ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἤρχισε νὰ δημοσιεύῃ ποιήματα εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδας. Συλλογαὶ ποιημάτων του ἐξεδόθησαν εἰς τόμους αἱ ἑξῆς: *Συντρίμματα* (1899), *Ὄρες* (1903), *Ἀσφῶδελοι* (1917), *Πεπρωμένα* (1918), *Ὁ Μπαταριάς, ὁ Τάκη Πλούμας, ὁ Μπάνρον* (1920), καὶ μετάφρασις ἀριστοτεχνικῆ τῶν *Στροφῶν* τοῦ ἑλληνογαλλοῦ ποιητοῦ Ζὰν Μορεάς. (1920). Δραματικὸν δὲ ποίημα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη *Ἡ κυρὰ τοῦ πύργου* (1901).

Μελάς Σπύρος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1883. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ διετελέσθη συντάκτης πολλῶν ἑφημερίδων, ἐπ' ὀλίγον δὲ καὶ διευθυντῆς θεάτρου. Ταυτοχρόνως ἠτχολεῖτο καὶ εἰς τὰ γράμματα, καὶ ἔγραψε παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα, ὡς δράματα, διηγήματα, μυθιστορήματα, ὀδισπορικὰς ἐντυπώσεις, ἰδίᾳ δὲ χρονογραφήματα, δημοσιευθέντα τὰ πλεῖστα εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τούτων ἐξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους: *Α' Δράματα: Ὁ Γυῖς τοῦ Ἰσκιου* (1907), *Τὸ κόκκινο πουνάμισο* (1908), *Τὸ χαλασμένο σπῆτι* (1909), *Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο* (1914). *Β' Ἐντυπώσεις* (ἕκκ τὸν βελκλανοτουρκικὸν πόλεμον): *Πολεμικαὶ σελίδες* (1913), *Γ' Ἀπάνθισμα διαφόρων χρονογραφημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον Σφυρίγματα* (1922).

Μητσάκης Μιχαήλ. Ἐγεννήθη ἐν Μεγάροις τὸ 1868. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐδημοσίευσεν πολλὰ ἄρθρα του, στοχασμοὺς καὶ ἐντυπώσεις, πραγματείας καὶ διηγήματα εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1916, κατόπιν μακροτάτης ἀσθενείας. Ἐσχάτως ἐξεδόθησαν δύο τόμοι τῶν *Φιλολογικῶν ἔργων* του (1920 καὶ 1922).

Μωραετίδης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ κατὰ τὸ ἔτος 1851. Ἐσπούδασε φιλολογοίαν καὶ διετελέσθη ἐπὶ μακρὸν χρόνον καθηγητῆς γυμνασίου ἐν Ἀθήναις. Συνέγραψε δράματα (*Ἡ καταστροφή τῶν Ψαρῶν*, *Βάρδας Καλλέργης*), διηγήματα, καὶ πληθος χρονογραφημάτων καὶ περιηγήσεων, ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδας. Εἰς βιβλία ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε τὰ διηγήματά του, *Ἁμῆτριος ὁ Πολιορκητῆς* (1876) καὶ τὰ *Διηγήματα* (εἰς 5 τόμους, 1921—23). *Β' ἐντυπώσεις:* ἐκ διαφόρων ταξιδίων ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς χώρας ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον *Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα* (εἰς ἕξ τόμους, 1923—27). καὶ *Γ' Μεταφράσεις ἐκκλησιαστικῶν ἔργων: Ὀμιλοὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἰς τοὺς ψαλμοὺς* (1922) καὶ *Ποιήματα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ*, (1926).

Νιρβάνας Παύλος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη ἐν Μαριανουπόλει τῆς Ῥωσίας τὸ 1866. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ ἀπηρέτησεν ἐπὶ πολὺ ὡς ἰατρός εἰς τὸ Πολεμικὸν Ναυτικόν. Πρό τινος ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας παντὸς εἴδους λογοτεχνήματα, ἐξ ὧν εἰς χωριστοὺς τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: Α' Ποιητικά: *Παγὰ λαλέουσα* (1907). Β' Πεζά: 1) Ἐντυπώσεις καὶ χρονογραφήματα: *Ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν* (1898), *Ἡ ζωὴ τοῦ δρόμου* (1917) κ. ἄ. 2) Διηγήματα: *Ἡ βοσκοπούλα μετὰ μαρ-*

γαριάρια (1914), *Τὸ συναξάρι τοῦ Παπαῦ-Παρθένη* (1915), *Τὸ πέρασμα τοῦ Θεοῦ* (1922), κ. ἄ. 3) Κριτικαὶ μελέται: *Ἀριστ. Βαλαωρίτης* (1917). 4) Στοχασμοί: *Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου* (διάλογοι, 1916). Δραματικὰ δὲ ἔργα τὰ ἑξῆς: *Τὸ χελιδόνι* (1918), *Μαρία Πενταγιώτισσα* (Ἀλεξάνδρεια, 1909). Ὁ ἀρχιτέκτων *Μάρθας* (1921) κ. ἄ.

Ξενόπουλος Γρηγόριος. Ἐγεννήθη τὸ 1867 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκ πατρὸς Ζακυνθίου. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ γυμνάσιον Ζακύνθου καὶ ἔπειτα ἤκουσε μαθηματικὰ καὶ φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1887 ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, συνεργασθεὶς εἰς πλεῖστα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Ἐκ τῶν ἔργων του εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: Διηγήματα καὶ μυθιστορήματα: *Μητριὰ* (1890), *Στρατιωτικὰ Διηγήματα* (1892), *Διηγήματα* (τρεῖς τόμοι, ἐκδοθέντες τὸ 1901, 1903, 1912), *Μαργαρίτα Στέφα* (1905). Ὁ κακὸς δρόμος (1913), *Στέλλα Βιολάντη* (1914). Ὁ

Κόκκινος Βράχος (1915), *Πετριῆς σιὸν ἥλιο* (1918). Ὁ πόλεμος (1919), κ. ἄ. Κριτικαὶ μελέται: *Οἱ Παράσχοι* (1917). Θεατρικὰ ἔργα: *Θέατρον* (3 τόμοι: 1912, 1913, 1922), *οἱ Φοιτηταί* (1919) κ. ἄ. Διευθύνει ἀπὸ τινος τὸ δεκαπενθήμερον περιοδικὸν *Νέα Ἐστία*. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1895 εἶναι ἀρχισυντάκτης τῆς *Διαπλάσεως τῶν παιδῶν*, τοῦ ἀναγνώστου τῆς ὁποίας τέρπει καθ' ἑβδομάδα καὶ ὀδηγεῖ, ἐκτός τῶν ἄλλων ἐν αὐτῇ δημοσιευμάτων του, μετὰ τὰς «Ἀθηναϊκὰς Ἐπιστολάς» του, τὰς ὁποίας ὑπογράφει μετὰ τὸ ψευδώνυμον Φαίδων. Ἐκ τῶν διὰ παιδιὰ καταλλήλων ἔργων του σημειωτέα τὸ μυθιστόρημα ἢ *Ἀδελφοῦλα μου* (1923), καὶ τὸ *Παιδικὸν θέατρον* (δύο τόμοι, ἐκδοθέντες τὸ 1926).

Παλαμᾶς Κωστής. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1859, ἐ-
γονέων Μεσολογγιτῶν. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας
ἀφωσιώθη εἰς τὴν πόλιν. Ἀπὸ τοῦ 1897
—1927 ὑπηρέτησεν ὡς γενικὸς γραμματεὺς
τοῦ Πανεπιστημίου. Τελευταίον ἐξελέγη Ἀ-
καδημαϊκός. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδό-
θησαν τὰ ἐξῆς ἔργα του: Α' Ποιητικά: *Τρα-
γούδια τῆς Πατρίδος μου* (1886), *Ὕμνος
εἰς τὴν Ἀθηνᾶν* (1889), *Τὰ μάτια τῆς ψυ-
χῆς μου* (1892), *Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι*,
1897), *ὁ Τάφος* (1898), *Οἱ χαιρετισμοὶ
τῆς Ἡλιογέννητης* (1900), *Ἡ ἀσάλευτη
ζωὴ* (1904), *Ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου*
(1907), *Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ* (1910),

Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά (1915), *Οἱ καημοὶ τῆς λιμνο-
θάλασσης καὶ τὰ σατιρικά γυμνάσματα* (1912), *Οἱ βωμοὶ*
(1915), *Τὰ παράκαιρα* (1919), *Οἱ πεντασύλλαβοι* (1925).
Β' Πεζά. 1) Διηγήματα: *Θάνατος παλικάριου* (1901), *Διηγήματα*
(1920). 2) Κριτικαὶ μελέται: *Τὸ ἔργον τοῦ Κρουτάλλη* (1894),
Γράμματα (2 τόμοι, 1904 καὶ 1907), *Τὰ πρῶτα κριτικὰ* (1913),
Ἰούλι. Τυπάλδος (1917), κ.ἄ. Δρᾶμα δὲ ἡ *Τρισεύγενη* (1903).

Πάλλης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Πειραιεὶ τὸ 1851.
Ἐσπούδασεν ἐπ' ὀλίγον φιλολογίαν εἰς τὸ
Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ ἐτράπη
εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ
ἔτη εἰς τὸν οἶκον Πάλλη. Θιασώτης τῆς δη-
μοτικῆς γλώσσης συνέγραψε *Τραγουδάκια
γιὰ παιδιὰ* (1889), μετέφρασε δὲ τὴν Ἰλιάδα
τοῦ Ὀμήρου, τὸν Κύκλωπα τοῦ Εὐριπίδου,
κ. ἄ. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν
εἰς ἓνα τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον *Κούφια κα-
ρούδια* (Δίβερπουλ, 1915).

Παπαδιαμαντῆς Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη τὸ 1851 ἐν
Σκιάθῳ, ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἐσπούδασεν ἐπ'
ὀλίγον φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀ-
θηνῶν, εἶτα δὲ ἐιργάσθη ἐπ' ὀλίγον ὡς ἰδιω-
τικὸς διδάσκαλος καὶ βραδύτερον ὡς μετα-
φραστὴς εἰς ἐφημερίδας ἐκ τῆς γαλλικῆς
καὶ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης, τὰς ὁποίας εἶ-
χεν αὐτοδίδαχθῆ. Ἐξῆσεν ἐν πενίᾳ καὶ ἐγ-
καρτερήσῃ καθ' ἑλθὸν τὸν βίον του, ἀπέθανε
δὲ ἐν Σκιάθῳ τὸ 1911. Ἐδημοσίευσεν εἰς
ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ μυθιστορήματα
τινα καὶ ὀλίγα ποιήματα, ἀλλὰ τὴν δόξαν

αὐτοῦ ὀφείλει ἰδίως εἰς τὰ διηγήματά του, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα περιγράφουσιν ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος του, πάντα δὲ διαπνέονται ἀπὸ βαθεῖαν εὐλάβειαν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, θερμὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἀπὸ ζωηροτάτην λατρείαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φύσιν. Ταῦτα μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν καὶ ἰδιαίτερος εἰς ἑνδεκα τόμους (1911—1913).

Παπαδοπούλου Ἀλεξάνδρα. Ἐγεννήθη εἰς τὸ χω-

ρίον Χάσκιό τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ 1867. Ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ ἔμεινεν ὄρφανὴ πατρός. Ἐσπούδασε εἰς τὸ ἐν Πέραν Παρθενάγωγεῖον τῆς Παλλάδος, ἔπειτα δὲ εἰργάσθη ὡς διδασκάλισσα εἰς διάφορα Παρθενάγωγα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπέθανε τὸ 1906. Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἤρχισε νὰ δημοσιεῖ εἰς περιοδικὰ ποιήματα, χρονογραφήματα καὶ διηγήματα, εἰς ἰδιαίτερους δὲ τόμους ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς: *Δεσμὸς διηγημάτων* (Κωνσταντινούπολις, 1890) καὶ *Περιπέ-*

τεται μίᾳς διδασκαλίσης (ὁμ., 1891).

Ναπαντωνίου Ζαχαρίας. Ἐγεννήθη ἐν Καρπενησίῳ

κατὰ τὸ 1877. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ὡς ἀνταποκριτῆς τοῦ Σκρίπ μετέβη εἰς Παρισίους, ἐνθα ἠσχολήθη καὶ εἰς αἰσθητικὰς μελέτας, ἐπανελθὼν δὲ διωρίσθη διευθυντῆς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης. Ἐγραψε διηγήματα, χρονογραφήματα, ποιήματα εἰς ἔφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἑξῆς: Α' Ποιητικά: *Πολεμικὰ τραγούδι* (1897), *Τὰ χελιδόνια* (ποιήματα γιὰ παιδιὰ, μετὰ μουσικῆς ὑπὸ Λαμπελέτ, 1920). Β' Πεζά: *Πεζοὶ ἑυθμοὶ* (στοχασμοί, 1922) καὶ *Διηγήματα* (1927).

Παπαρρηγόπουλος Δημήτριος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀ-

θήναις τὸ 1843, υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Παπαρρηγόπουλου. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ καὶ εἰργάσθη εἰτα ὡς δικηγόρος, ἐνῶ συγχρόνως ἠσχολεῖτο καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1873. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: Α' Ποιητικά: *Ποιήσεις* (1867), *Ἄσπευς καὶ Πυγμαλίων* (1869). Β' Πεζά: 1) *Χαρακτήρες* (1870). 2) Δραματικά (κωμῳδία): *Συζύγου ἐκλογή* (1868) καὶ ἡ *Ἄγορὰ* (1871). Μετὰ θάνατον δὲ

τὰ *Ἀνέκδοτα ἔργα* αὐτοῦ (ποικίλα, 1895).

Παπαρρηγόπουλος Κωνστ. Ἐγεννήθη τὸ 1815 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος, μεγάλως ἰσχύων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐφονεύθη κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ 1821, μόλις δὲ διεσώθη ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετὰ τῶν τέκνων τῆς εἰς τὴν Ὀδησσόν, ὅπου ὁ νεαρὸς Κωνσταντῖνος ἐξεπαιδεύθη αὐτοκρατορικαῖς διακρίαις μετ' ἄλλων Ἑλληνοπαίδων. Τὸ 1830 κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ δὲ 1851 διωρίσθη καθηγητῆς τῆς ἑλλ. ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Ἀπέθανε τὸ 1891. Συνέγραψε πολλὰ ἱστορικὰ ἔργα, τὸ σπουδαιότερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἐξάτομος (μετὰ τοῦ ἐπιλόγου) *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους* (1860—1875, ἐκδοθεῖσα εἰς δευτέραν συμπληρωμένην ἐκδοσιν τὸ 1885—1888 καὶ εἶτα εἰς ἄλλας τρεῖς). *Ὁραία* εἶναι καὶ ἡ μονογραφία αὐτοῦ *Ὁ στρατάρχης Γ. Καραϊσκάκης* (1889).

Παράσχος Ἀχιλλεύς. Ἐγεννήθη ἐν Νκυπλίῳ τὸ 1838 ἐκ πατρὸς Χίου, ὅστις εἶχε καταφύγει ἐκεῖ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του. Τὴν πρώτην μόρφωσιν ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου, μεθ' οὗ καὶ ἐγκατεστάθη βραδύτερον ἐν Ἀθήναις. Ἐνωρίτητα ἤρchiσε νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ποίησιν καὶ ἐξῆσεν ἐν μεγάλῃ δόξῃ καὶ τιμῇ, θεωρούμενος ὡς ὁ κορυφαῖος ποιητῆς τῶν συγχρόνων του. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1895. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ, τρεῖς μὲν τόμοι ἐξεδόθησαν ζῶντος αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον *Ποιήματα* (1881—84), ἄλλοι δὲ δύο μετὰ θάνατον, ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἀνέκδοτα ποιήματα* (1904).

Πεζοπόρος Ἀ. Ψευδώνυμον Ἀθηναίου δημοσιογράφου.

Περγαλιότης Γιάννης. Ψευδώνυμον τοῦ ἐν Σπέτσαις διαμένοντος διδασκάλου Ἰωάννου Γ. Γιαννοῦκου. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσεν πολλὰ ποιήματα, ἰδίως παιδικά, εἰς ἐφημερίδας κυρίως καὶ περιοδικά. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἰδιαιτέρους τόμους μέχρι τοῦδε τὰ ἐξῆς: *Μετάφρασις τῆς τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδου Μήδεια* (1904), *Τραγούδια τῆς ἀερογυαλιᾶς* (1906), *Τρελλὰ τραγούδια* (1908), *Τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ὄνειρου*, (ἐπιγράμματα, 1915), καὶ *Παιδαγωγικοὶ μῦθοι* (1916).

Πολέμης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ

ἔτος 1862. Διετέλεσεν ἐπὶ πλείλλα ἔτη γραμματεὺς τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1924. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσεν τὰς ἐξῆς συλλογὰς ποιημάτων: *Ποιήματα* (1883), *Χειμῶνανθοὶ* (1888), *Ἀλάβαστρα* (1900), *Κεϊμήλια* (1904), *Ἐξωτικά* (1905), *Τὸ παλιὸ βιολί* (1909), *Σπασμένα μάρμαρα* (1917), *Ἐλληνικά* (1918), *Ἐσπερινὸς* (1920). Συνέθεσε δὲ καὶ τὰ ἐξῆς ποιητικὰ δράματα: *Ὁ τραγουδιστὴς* (1893), *Ὁ βασιλιάς Ἀνήλιαγος* (1910), *Ἡ γυναῖκα* (1915), *Μιά φορὰ κι' ἕναν καιρὸ* (1922).

Πολίτης Νικόλαος. Ἐγεννήθη ἐν Καλάμαις τὸ 1852.

Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1890 καθηγητὴς τῆς μυθολογίας καὶ ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν μέχρι τοῦ θανάτου του (1920). Ἠσχολήθη ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἡθῶν, ἐθίμων καὶ δοξασιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ἐδημοσίευσεν πλείστας λαογραφικὰς μελέτας εἰς περιοδικὰ, ἰδίως τὴν *Λαογραφίαν*, ὀγκώδη δὲ ἔργα περὶ τῶν *Παροιμιῶν* (τέσσαρας τόμους, 1899—1902) καὶ τῶν *Παραδόσεων* (δύο τόμους, 1904) τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Πλὴν

τούτων ἐδημοσίευσεν μεταφράσεις ξένων ἔργων, *Ἐκλογὰς ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ* (1914), κ. ἄ.

Πορφύρας Λάμπρος. Ψευδώνυμον τοῦ ποιητοῦ Δημητρίου Συσώμου. Ἐγεννήθη τὸ 1879 ἐν Χίῳ. Τινὰ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Σκιᾶς* (1920).

Προβελέγγιος Ἀριστομένης. Ἐγεννήθη ἐν Σίφνῳ

τὸ 1850. Ἐσπούδασε φιλολογίαν, ἠσχολήθη δὲ ἐπὶ τινα χρόνον καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἔγινε βουλευτὴς. Ἀπὸ τοῦ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἐνωρὶς διεκρίθη εἰς τὰ γράμματα, ἐδημοσίευσεν δὲ τὰ ἐξῆς ἔργα του: 1) Δράματα ποιητικὰ: *Ὁ Ῥήγας* (1897), *Ἡ κόρη τῆς Δήμνου* (1901), *Νικηφόρος Φωκᾶς* (1907), *Φαίδρα* (1919), κ. ἄ. 2) Συλλογὰς ποιημάτων: *Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα* (1896), *Ποιήματα* (1916), *Ἐμπρὸς σὶδ' ἀπειρο* (1925). 3) Μεταφράσεις ἐκλεκτῶν ξένων ἔργων.

Ροΐδης Ἐμμανουήλ. Ἐγεννήθη τὸ 1835 ἐν Σύρῳ.

Ἐξαιτὴς μετέβη εἰς Γένουαν, ὅπου ὁ πατήρ του εἶχε διορισθῆ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος. Τὸ 1849 ἀπεστάλη εἰς Σύρον ὅπως λάβῃ ἑλληνικὴν ἀνατροφὴν ἐν τῷ ἀρίστῳ Λυκειῷ τοῦ ἐν Ἀμερικῇ ἐκπαιδευθέντος Εὐαγγελίδου. Ἐκεῖθεν μετέβη τὸ 1855 εἰς Βερολίνον πρὸς φιλολογικὰς σπουδὰς. Ἐπειδὴ ὅμως, βαρῆκοος ὢν, δὲν ἠδύνατο νὰ παρακολουθῇ τὰς παραδόσεις, ἀπελπισθεὶς ἀπεφάσισε νὰ γίνῃ ἔμπορος καὶ εἰργάσθῃ τρία ἔτη ἐν Ρουμανίᾳ παρὰ τῷ ἐκεῖ ἔμπορευομένῳ πατρὶ αὐτοῦ. Ἄλλ' ἢ πρὸς τὰ γράμματα κλίσις του ἦτο ἀκαταμάχητος, καὶ ἀφωσιώθη τελείως εἰς αὐτὰ, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1862, ὅτε καὶ ἐγκατεστάθη ὀριστικῶς εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐδράσεν ὡς δημοσιογράφος, διετέλεσε δ' ἐπὶ πολλὰ ἔτη διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἀπέθανε τὸ 1904. Τὰ ἔργα αὐτοῦ, δημοσιευθέντα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, συνελέγησαν καὶ ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς 7 τόμους (1911—1914). Ἐκ τούτων οἱ δύο πρῶτοι περιέχουσι τὰ *Διηγήματα* αὐτοῦ, ὁ 3ος τὰς *Κριτικὰς μελέτας*, ὁ 4ος τὰ *Εἶδωλα* (γλωσσικὴν μελέτην, ἐκδοθεῖσαν τὸ πρῶτον τὸ 1893), ὁ 5ος *Μελέτας* (φιλολογικὰς, καλλιτεχνικὰς, φιλοσοφικὰς) ὁ 6ος ὑπὸ τὸν τίτλον *Πάρεργα καὶ παραλειπόμενα* ἐντυπώσεις καὶ ἀναμνήσεις, θρησκευτικῶς-ιστορικὰς μελέτας κ. ἄ., καὶ ὁ 7ος ὑπὸ τὸν τίτλον *Τὸ πνεῦμα τοῦ Ροΐδου* ἀποσπάσματα ἄρθρων του, στοχασμοῦ καὶ γνώμας, ὡς καὶ πολιτικὰς καὶ διπλωματικὰς μελέτας αὐτοῦ.

Σολωμὸς Διονύσιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798. Ἐννέκ ἐτῶν ἔχασε τὸν πατέρα του, παρ' οὗ ἐκκληρονόμησε σημαντικὴν περιουσίαν. Ἀπὸ τοῦ 1808—1818 διέμεινε ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου ἐσπούδασε τὰ νομικά, κυρίως ὅμως ἠσχολεῖτο εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ τὴν ποιησίν. Ἐπανελθὼν διέμεινε εἰς τὴν πατρίδα του μέχρι τοῦ 1828· κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔγραψε τὰ πρῶτά του ἑλληνικὰ ποιήματα: τὴν *Σανθούλαν* (1820), τὸν *Ὕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν* (1823), *Ῥῶδην εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Μπαίρον* (1824), τὴν *Φαρμακωμένην* (1826), διάφορα σατιρικά, κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἐκεῖ κατέγιεν ἔτι μᾶλλον εἰς μελέτας καλλιτεχνικὰς καὶ φιλοσοφικὰς καὶ εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ

τὴν δι' αὐτῆς δημιουργίαν ἀνωτέρων ἔργων. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἠτχολήθη εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ *Κρητικοῦ*, τοῦ *Δάμπρου*, τῶν *Ἐλευθέρων Πολιορκημένων* (μεγάλου ἐπικολυρικοῦ ποιήματος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξύμνει τὸν ἥρωισμὸν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Μεσολογγίου) κ. ἄ. Ἀπέθανεν ἐν Κερκύρᾳ τὸ 1857. Κατὰ τὸν θάνατόν του ἠλπίζετο ὅτι θὰ εὐρίσκοντο ὄλα τὰ ποιήματά του (διότι ἐλάχιστα εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ δημοσιεύσει), ἀλλὰ δυστυχῶς μόνον ἀποσπάσματα καὶ σχέδια ποιημάτων εὐρέθησαν, ἴσως διότι φθονερὰ χεῖρ ἐξηφάνισεν αὐτά. Τὰ περιωθέντα συνελέγησαν, ἐτακτοποιήθησαν καὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ φίλου τοῦ Σολωμοῦ Ἰακώβου Πολυλά. (Κέρκυρα, 1859).

Σουρῆς Γεώργιος. Ἐγεννήθη ἐν Σύρῳ κατὰ τὸ ἔτος 1853. Ἐσπούδασε φιλολογίαν, ἀλλ' ἔπειτα ἀφωσιώθη ἐντελῶς εἰς τὴν ποίησιν καὶ δὴ τὴν σατιρικὴν. Ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦ 1918, ἦτοι ἐπὶ τριάκοντα καὶ πέντε ὀλόκληρα ἔτη, ἐξέδιδεν ἐβδομαδιαίαν ἔμμετρον ἐφημερίδα, τὸν *Ῥωμιόν*, εἰς ἣν ἐσατίριζε τὰ διάφορα πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ γεγονότα τῆς ἐβδομάδος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1919. Τῶν *Ποιημάτων* του ἐξεδόθησαν ἐξ τόμοι (1882—1890), ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δύο τελευταῖοι ὑπὸ τὸν τίτλον *Ὁ Φασουλῆς φιλόσοφος*.

Ἠτχολήθη ἐπίσης καὶ μὲ τὸν θέατρον, καὶ ἔγραψεν εἰς στίχους τὴν κωμῳδίαν ἢ *Περιφέρεια* (1886) καὶ τὴν *Χειραφέτησιν*, μὴ ἐκδοθεῖσαν εἰσέτι. Μετέφρασε καὶ τὰς *Νεφέλας* τοῦ Ἀριστοφάνους (ἐκδοθεῖσας τὸ 1910).

Στρατήγης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1860 ἐν Σπέτσαις. Ἀπὸ νεότητος ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσεν τὰς ἐξῆς ποιητικὰς συλλογὰς: *Ροδοδάφνη* (1880) *Ἔρως καὶ ψυχὴ* (1892), *Νέα ποιήματα* (1892), *Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ* (1901), *Τί λέν τὰ κύματα* (1919). Μετέφρασεν ἐπίσης καὶ ἱκανὰ ξένα ἔργα.

Τσοῦντας Χρῆστος. Ἐγεννήθη ἐν Στενημάχῳ τὸ 1857. Ἐσπούδασεν ἀρχαιολογίαν ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἀπὸ τοῦ 1883 διετέσεν ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1904 μέχρι τοῦ 1926 καθηγητῆς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιγραφικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Πλὴν πολυαριθμῶν μικροτέρων πραγματειῶν, δημοσιευθεισῶν εἰς περιοδικὰ, μεγάλα ἀρχαιολογικὰ ἔργα ἐδημοσίευσεν τὰ ἐξῆς: *Μυκῆναι καὶ μυκηναῖος πολιτισμὸς* (1893), *Αἱ ἀκροπόλεις τοῦ Διμνίου καὶ Σέσκλου* (1905), *Ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης* (1928). Ἐν δὲ τῇ Συλλογῇ τῶν Ὁφελίμων Βιβλίων τὴν *Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν* (1900).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

Α

- ἀβασταγή (ἡ)** = τὸ δέμα.
Ἀγάθωνα (ἡ) = Ἴδε Κοντογιάννης.
Ἀγαρηνοί = οἱ Μωαμεθανοί (κυρίως οἱ Ἄραβες, ὡς καταγόμενοι ἀπὸ τῆς Ἄγαρ, τῆς συζύγου τοῦ Ἀβραάμ). Ἡ λ. περιέχει ἀπέχθειαν καὶ μίσος (σκυλι ἀγαρηνὸς = ἄσπλαγχνος ἄνθρωπος).
ἀγναντεύω = διακρίνω μακρόθεν.
ἀγνάντια = ἀπέναντι, ἀντικρῦ.
ἀγρίλι (τὸ) = ἡ ἀγριελαία, ὁ κότινος.
ἀγριομανιτὸ (τὸ) = ἡ ὕλομανία, ἡ ἀκατάσχετος αὐξησις τῶν φυτῶν, ἡ πολυκλαδιά.
ἀδειά (ἡ) = μικρὸν ἄπλωμα χώρου, μικρὸν ἀνοιχτὸν μέρος.
ἀδειάζουνε τῇ φλέβᾳ = τοῦ καταφέρουν τραῦμα προξενήσαν μεγάλην αἱμορραγίαν.
Ἀδελφόθεος = ὁ Ἰάκωβος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ἱερουσαλήμ· εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ἡ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ Καθολικῇ Ἐπιστολῇ ὡς καὶ ἡ πρώτη συνταχθεῖσα χριστιανικὴ λειτουργία, λίαν μακροσκελής, ἐν χρήσει σήμερον παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις.
ἀδελφοποιτὸς = ὁ θετὸς ἀδελφός, ὁ γενόμενος τοιοῦτος δι' ἱεροτελεστίας.
ἀελλόπους = (ἄελλα = ἡ θύελλα) ἔχων πόδας θυέλλης, ταχὺς ὡς ἡ θύελλα· ἐπιθετὸν ὀμηρικόν.
ἀζώηρος (ὁ) = θάμνος δασώδης, ὁ ἀνάγυρος τῶν ἀρχαίων, ἔχων δριμετὰν ἀποφοράν, διαδιδομένην καὶ διὰ τῆς ἐλαφροτέρας ἐπαφῆς· (διὸ «μὴν ξυπνᾶς τὸν ἀζώηρο = μὴ κίνει τὸν ἀνάγυρον», παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπισπωμένων ἑαυτοῖς κακά.)
ἀθμεωνιά καὶ ἀθημων.ᾶ (ἡ) = ἡ θημωνιά, ὁ σωρὸς (κυρίως σταχύων).

ἀθήρας (ὁ) = κυρίως ἡ ἀκίς τοῦ στάχυος τοῦ σίτου (ὁ ἀθήρ), εἶτα δὲ τὸ ἀκρότατον, τὸ λεπτότατον, ἡ ἀκμή τοῦ ξίφους.

Ἐπίσης τὸ ἐκλεκτότατον, τὸ «ἀνθος» διαφόρων πραγμάτων.
Αἰακός = υἱὸς τοῦ Διὸς ἐκ τῆς νόμφης Αἰγίνης, βασιλεύσας ἐν Αἰγίνῃ καὶ εἶτα διορισθεὶς δικαστῆς ἐν τῷ Ἄδῃ.

Αἴας = υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σαλαμῖνος Τελαμώνος, ἑγγονος τοῦ Αἰακοῦ, ὁ μετὰ τὸν Ἀχιλλεῦ ἀριστος τῶν κατὰ τῆς Τροίας στρατευσάντων Ἑλλήνων. Ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἀπεικονίζεται τὴν μὲν ψυχὴν ἄδολος καὶ μεγάλθυμος, τὸ δὲ σῶμα ὠρατος καὶ πελώριος, οὐδέποτε ἠττηθεὶς, πάντοτε δὲ ἀριστεύων ἐν τῇ μάχῃ (μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Τεύκρου, ὅστις ἦτο τοξότης λαμπρός), καὶ σώζων τοῦ Ἀχαιού. Ἐν τούτοις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀχιλλέως οὗτοι ἔδωκαν τὰ ὄπλα τοῦ ἥρωος εἰς τὸν Ὀδυσσεῦ, παραγκωνίσαντες τὸν Αἴαντα. Ἐκ τῆς λύπης διὰ τὴν ἀδικίαν ὁ Αἴας κατὰ τινὰ μῦθον παραφρονήσας ἠτόκτονησε, ἐτάφη δὲ ἐν τῇ Τροίᾳ. Κατὰ τὴν παράδοσιν οἱ Αἰακίδαι (οἱ υἱοὶ τοῦ Αἰακοῦ Πηλεὺς καὶ Τελαμών καὶ οἱ ἑγγονοὶ Ἀχιλλεύς, Αἴας καὶ Τεύκρος) ἐπεφάνησαν ἐξ Αἰγίνης εἰς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν. Ὁ Αἴας ἐτιμᾶτο μέγਾਲως ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπὶ Κλεισθένους περιελήφθη εἰς τοὺς ἐπωνύμους ἥρωας, ὀνομασθείσης ἀπ' αὐτοῦ τῆς Αἰαντίδος φυλῆς.

αἶμα (τὸ) θὰ γὰρ τὸν τρώγη = φράσις ἐμφαίνουσα κακὸν τι προαίσθημα καὶ ἐπικείμενον δυστύχημα.

αἵμασιὰ (ἡ) = φράκτης συνήθως ἐξ ἀκανθῶν καὶ κλάδων καὶ χώματος, ἢ ἐκ τοίχου ἢ λίθων.

αινέσεως θυσίαν προσφέρει ὁ ἱερεὺς = ψάλλει τὴν λειτουργίαν. (Ἡ φράσις ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς αἱματηρὰς θυσίας τῶν ἀρχαίων).

Αἰσχύλος = ὁ περίφημος τραγικὸς ποιητῆς (525—456 π. X.) Ἦτο λίαν φιλόπατρις. Ἦγωνίσθη ἀνδρείοτατα ἐν Μαραθῶνι (ὄπου καὶ ἐτραυματίσθη), πιθανώτατα δὲ καὶ ἐν Σαλαμῖνι. Εἰς τὸ δράμα του «Πέρσαι» εἰς ἐκ τῶν παραστάντων ἐν τῇ ναυμαχίᾳ Περσῶν διηγεῖται τὰ κατ' αὐτὴν εἰς τὴν μητέρα τοῦ Ξέρξου καὶ λέγει ὅτι κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς μάχης ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἠκούσθη βροντόφωνος ἢ ἐξῆς παρακλήσεις: «ὦ παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε, ἐλευθεροῦτε πατρίδα, ἐλευθε-

ροῦτε δὲ παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῶων ἕδη, θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών».

ἀι-χαραλαμπίτης = ἀνήκων εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγ. Χαραλάμπους.

ἀκουρμαίνομαι = ἀκροῶμαι.

ἀκουρος = ἀκούρευτος.

ἀκροθίνια (τὰ) = τὸ ἀνώτατον ἢ κάλλιστον μέρος σωροῦ τινος (ἄκρος, θίς)· ἐντεῦθεν τὸ ἐκλεκτὸν μέρος, ὁ ἀφρός.

ἀλαλητὸ (τὸ) = ὁ ἀλαλαγμός, ἡ πολεμικὴ κραυγὴ.

ἀλάστωρ = ὁ ἐπισύρων καθ' ἑαυτοῦ τὴν θείαν ἐκδίκησιν, ἄθλιος.

Ἀλβιών (ἡ) = ἐγγώριον ὄνομα τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

Ἀλέξης Καλόγερος = μοναχός, ὅστις, γενόμενος εἶτα κλέφτης, ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Ἀνδρουτζον.

ἀλέστα = λ. ἰταλικῆ = ἐτοιμοὶ πρὸς ἐκκλίησιν.

ἄλικος = ἀνοιχτὸς κόκκινος.

ἀλιφασκιά (ἡ) = ὁ ἐλελίφασκος, ἡ φασκομηλιά.

ἀλοή (ἡ) ἢ **ἀλόη** = φυτόν, ἐκ τῶν φύλλων τοῦ ὁποῦλου λαμβάνεται πικρότατον φάρμακον, χρήσιμον ὡς καθαρτικόν.

ἀλουργίς (ἡ) = ἡ πορφύρα ἐσθῆς.

ἀλπενστέκε = πληθ. τῆς γερμανικῆς λέξεως Ἀλπενστὸκ = ὕψηλὴ βάρδος μὲ σιδηρᾶν αἰχμὴν εἰς τὸ ἄκρον, κατάλληλος διὰ τὴν ἀνάδασιν εἰς τὰ ὄρη (Ἄλπεις).

ἀμάλαγμα (τὸ) = ἡ ἔνωσις τοῦ ὕδραργύρου μετ' ἄλλων μετάλλων. Ἡ μετὰ χρυσοῦ ἔνωσις χρησιμεύει διὰ τὴν ἐπιχρῶσιν, ἢ μετ' ἀργύρου διὰ τὴν ἐπαργύρωσιν ἄλλων μετάλλων.

ἀμαλθεῖον = τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλθείας, ἣτις ἦτο ἡ αἰξ, ἡ θηλάσασα τὸν Δία. Ἀπὸ τοῦ κέρατος αὐτῆς ἔρρεε πᾶν ὅ,τι ἤθελεν ἐπιθυμήσει ὁ κατέχων αὐτό· ἐγένετο ἐπομένως τοῦτο τὸ σύμβολον τῆς ἐν παντὶ ἀφθονίας.

Ἀμπελογιάννης = ἀρματολὸς ἐξ Ἀκαρνανίας, ὅστις συλληφθεὶς κατεδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον. Δις ὁμοῦ διαπραγαιεὶ ἐκόπη ὁ περὶ τὸν λαιμόν του βρόχος κατὰ τὸν ἀπαγχονισμόν.

ἀναγαλλιασμός (ὁ) = ἡ ἀγαλλίασις.

ἀναγαλλιάζω = εὐχαριστοῦμαι, ἀγαλλιῶ.

ἀναγελάω = περιγελῶ.

ἀναδεύομαι = σαλεύω, ἀνακινούμαι.

Ἀνακρέων = διάσημος ἀρχαῖος ποιητὴς ἐκ τῆς Ἴωνικῆς νήσου

Τέω (559—474 π. Χ.). Εἷς τι τῶν περισωθέντων ποιημάτων τῶν ἀποδιδομένων εἰς αὐτὸν λέγεται περὶ τοῦ τέττιγος ὅτι οὗτος «ὀλίγην δρόσον πεπωκῶς βασιλεὺς ὅπως αἰδεῖ».

ἀναπεταρίκι = ὄχι δεμένην σφικτά, ἀλλ' ἀνεμιζομένην.

Ἀνδροῦτσος = Ἀνδρέας Βερούσης, ἐκ τοῦ χωρίου Διβανάτες τῆς Ἀταλάντης, ὁ διαδόχτος πατήρ τοῦ Ὀδυσσέως (1740—1797).

ἀνεμίδι = ταχὺ ὡς ἄνεμος.

ἀνεμορριπή (ῆ) = ὄρμη ἀνέμου παρασύρουσα πᾶν τὸ προστυχόν.

ἀντάρα (ῆ) = ὀμίχλη, τρικυμία, θόρυβος, ταραχή.

ἀνταριασμένος = ὀμιχλώδης, κατσοφιασμένος, συνωφρωμένος.

ἀντένα (ῆ) = ὁ ἰστός, ἐφ' οὗ ὑψώνεται τὸ πανί τοῦ πλοίου.

ἀντιρρίματα (τὰ) = οἱ περὶ τὴν ῥίζαν τοῦ δένδρου φυόμενοι βλαστοί, αἱ παραφυάδες.

ἀντιτα = ἡ πρόθεσις ἀντί.

ἀξετίμωτος = ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκτιμηθῆ, πολυτιμότετος.

ἀπάρθενος = ἄσπιλος, καθαρώτατος.

Ἀπατούρια (τὰ) = ἑορτὴ τελουμένη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν μῆνα Πυανεψιῶνα (Ὀκτώβριον—Νοέμβριον) ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας εἰς τιμὴν τοῦ Φρατρίου, Διδὸς καὶ τῆς Φρατρίδας Ἀθηνᾶς. Κατὰ ταύτην, μετὰ τὰς εἰς τοὺς θεοὺς θυσίας εἰσήγοντο εἰς τὴν φρατρίαν ὑπὸ τῶν πατέρων ἢ κηδεμόνων αὐτῶν οἱ παῖδες, καὶ ὁ φρατρίαρχος (= ὁ ἀρχηγὸς τῆς φράτρας) ἐνέγραφεν αὐτοὺς εἰς τὰ γραμματεῖα. Ἐκάστη φυλὴ συνέκειτο ἐκ τριῶν φρατριῶν ἢ φρατρῶν, (ὧν ἑκάστη περιεῖχε 30 γένη), αἵτινες συνεδέοντο μὲ ἰδιαιτέρας θρησκευτικὰς τελετάς.

ἀπηλιώτης = ὁ ἀνατολικὸς ἄνεμος.

ἄπλερος = ὁ μὴ πλήρης, ἀδύνατος, χωρὶς πτερά.

ἀποθαλασσιὰ (ῆ) = σάλος τῆς θαλάσσης καὶ μετὰ τὴν κατάπαισιν τοῦ ἀνέμου.

ἀποκάρωμα (τὸ) = τὸ θάμβος, ἡ νάρκη. Ἡ σκιά δένδρων τινῶν (ὡς π. χ. τῆς συκῆς, τῆς καρυδέας κ. ἄ.) θεωρεῖται ὑπνωτιστικὴ καὶ βλαβερὰ εἰς τὸν προσεγγίζοντα.

ἀποκαρῶμένος = ναρκῶμένος, κουρασμένος.

ἀποκαρῶνομαι = ναρκουμαι.

ἀποκλάδι (τὸ) = αἱ ἐκ τῶν ἀμπέλων κυρίως κλαδεύόμεναι ῥάβδοι, δι' ὧν ἀνάπτει τις φλόγα.

ἀπόκοτα = μετὰ θάρρους, μετὰ τόλμης.

- ἀπόκοτος** = ὁ ἀνυπολογίστως τολμηρὸς.
- Ἀποσπερίτης** (δ) = ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη, ὅστις ἐμφανιζόμενος μὲν τὴν πρωίαν καλεῖται Αὐγερινὸς (ἀρχ. Ἐωσφόρος), τὴν ἑσπέραν δὲ Ἀποσπερίτης (ἀρχ. Ἐσπερος).
- ἀπρόντο** = λ. Ἰταλική = ἔτοιμος.
- ἀραχνιασμένος** = πλήρης ἀραχνῶν, εἰς ἀθλίαν κατάστασιν ἐδρισκόμενος, ἀθλιος. Ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Βασιλικοῦ = ὥσει κεκαλυμμένος δι' ἰστών ἀράχνης.
- Ἀργέστης** (δ) = ὁ ΒΔ ἄνεμος.
- ἀργινόεις** = οὗ ἡ λευκότης λάμπει μακρόθεν (ἐκ τοῦ λευκοῦ ἀργιλώδους ἐδάφους, ἢ καὶ τῶν λευκῶν οἰκοδομῶν).
- ἀρμουῦτι** (τδ) = τουφέκιον βαρὺ, εἶδος τρομπονιοῦ.
- Ἀριστοτέλης** = ὁ περίφημος ἐκ Σταγείρων φιλόσοφος (384—322 π.Χ.) ὁ ἐπιτυχῶς ἀσχοληθεὶς εἰς πάσας τὰς ἐπιστήμας.
- ἀρμενα** (τὰ) = οἱ ἰστοί, αἱ κεραταί, τὰ σχοινία τῶν ἰστών πλοίου.
- Ἀρριδαῖος** = υἱὸς τοῦ Φιλίππου ἐκ θεσσαλίδος γυναικός, ἀλλ' ἀμβλὺς τὸν νοῦν, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνεγνωρίσθη βασιλεὺς μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Ῥωξάνης.
- ἀσένιο** = λ. Ἰταλική = ἔτοιμοι.
- ἀσίκης** = γενναῖος, θαρραλέος.
- Ἀστέρι** (τδ) = ὁ Αὐγερινός. Ἴδε Ἀποσπερίτης.
- ἀστοχῶ** = λησμονῶ.
- ἀσφοδελὸς λειμῶν** ἐν τούτῳ, πλήρει ἀσφοδέλων (= φυτοῦ κρινοειδοῦς), κατὰ τὴν αἰ ψυχὰς τῶν ἡρώων.
- ἀτζαμῆς** = λ. τουρκική, ἀδέξις, ἄπειρος.
- Αὐγερινός** = ἴδε Ἀποσπερίτης.
- Αὐσονία** (ἡ) = ποιητικῶς ἡ Ἰταλία (Αὐσονες = λαὸς τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας, κατοικῶν εἰς τὰ παράλια τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης).
- ἄχαρος** = 1) χωρὶς χάριν καὶ ὠραιότητα, 2) ὁ ἑσπερημένος χαρᾶς, καημένος, οἴκτου ἄξιος.
- Ἀχερουσία** (ἡ) = ἡ μυθικὴ λίμνη, ἡ περιβάλλουσα τὸν Ἄδην.
- ἀχνάδα** (ἡ) = ἡ ἄχνη, τὸ ἀπὸ τινος σώματος ἐλαφρῶς ἀποσπώμενον καὶ ἀναδιδόμενον εἰς τὸν ἀέρα, ἐξάτμισις.
- ἀχνάρια** (τὰ) = τὰ ἔχνη. Ἐνταῦθα ἀτμῶδεις μορφὰι θανόντων μαρτύρων καὶ ἡρώων, «εἰδῶλα καμώντων», κατὰ τὸν Ὅμηρον.
- ἀχνίζω** = σημαίνει καὶ ὠχρῶ, χλωμιάζω.

ἀχνός (δ) (οὐσιαστικόν) = ὁ ἀτμός, ἡ ἄχνη.
 ἀχνός (ἐπίθετον) = λεπτός, ἐλαφρός, θαμβός, πελιδόνος, ὠχρός.
 ἀπάδα (ἡ) = ἡ δριμύτης (τοῦ οἴνου), ἡ δευθυμία, ὁ ἐρεθισμός.
 ἀψός (ἐπίθετον) = δριμύς, σφοδρός, ὀρηκτικός, ὀργίλος.
 ἀψώνω = γίνομαι σφοδρός, δριμύς, αὐξάνω.

B

βαβύζω = ὄλακτῶ, γαυγίζω.

Βάγιας Θανάσης = Ἕλληγν ἐν τῇ δηηρεσίᾳ τοῦ Ἄλῃ, διὰ τῆς
 προδοτικῆς διαγωγῆς τοῦ ὁποῖου κυριώτατα κατώρθωσε ὁ
 Ἄλῃς νὰ ἐξοντώσῃ τὸ χωρίον Γαρδίκι (1812).

Βακογιάννης = ἴδε Καλύβας.

Βαλζάκ = διάσημος Γάλλος μυθιστοριογράφος (1779—1850).

βαλμᾶς (δ) = ὁ ὀδηγῶν ἔκπους ἢ ἡμιόνους εἰς τὴν βοσκὴν.

Βαπόρια (τὰ) = συνοικία τῆς Ἐρμουπόλεως.

βαρκός (δ) = μέρος τεναγῶδες μὲ ὕδροχαρῆ φυτά.

Βασίλειος = ὁ Μέγας καὶ Ἅγιος (329—379 μ.Χ.), ὅστις συνέ-
 θεσε καὶ τὴν γνωστὴν ἐκκλησιαστικὴν λειτουργίαν.

Βασιλικὴ (ἡ) = τύπος τῶν πρώτων χριστιανικῶν ναῶν· μεγάλη
 αἰθουσα ἐπιμήκης, χωριζομένη εἰς τρία διὰ δύο σειρῶν κί-
 νων· ἔμπροσθεν ἔχει πρόδομον, τὸν νάρθηκα, ὀπισθεν δὲ
 ἄψιδα, ὅπου τὸ ἱερόν. Ἡ στέγη εἶναι συνήθως ἀμφικλινής.

Βασιλικὴ = κόρη τοῦ Κίτσου Κονταξῆ, ἐκ τῶν προυχόντων τῆς
 Πλεσσοβίτσας· ὁ Ἄλῃς τὴν ἀνῆρπασε καὶ τὴν ἐνυμφεύθη.
 Διὰ τῆς ἐπιρροῆς, ἣν ἤσκει αὕτη ἐπὶ τοῦ συζύγου τῆς, πολ-
 λάκις ἔσωσε πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων.

βατοκόπι (τὸ) = ξύλον μὲ ἐν μικρὸν δρέπανον εἰς τὴν ἄκραν,
 δι' οὗ ἀποκόπτουν τοὺς βάτους, ἢ τοὺς βότρυς.

βαφή (ἡ) = τὸ χρῶμα.

βελανίδια (τὰ κούφια) = αἱ καταπίπτουσαι ἀπὸ τῆς δρυὸς
 βάλανοι εἶναι ἡ κυριώτερα τροφή τῶν ἀγριοχοίρων.

Βελούχι (τὸ) = τὸ ὄρος Τυμφρηστός (2319 μέτρα ὕψηλόν).

Βέρν Ἰούλιος = διάσημος Γάλλος μυθιστοριογράφος ἐκ Νάντης
 (1828—1905). Ἐγραψε πλεῖστα μυθιστορήματα τερπνὰ καὶ
 διδακτικώτατα συγχρόνως, καταλληλότατα ἰδίᾳ διὰ τοὺς νέους.

βιτσιὰ (ἡ) = ἡ διὰ λεπτοῦ μαστιγίου μαστίγωσις.

Βλαχάβας Θύμιος = ἱερεύς, ἀρματολὸς τῶν Χασίων, πολλάκις

ἐπαναστατήσας καὶ πολεμήσας κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν.
Ἐν τέλει συνελήφθη διὰ δόλου ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ
ἀχθεὶς εἰς Ἰωάννινα ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον (1810).

Βλαχαρμάτας Βέργος = ἀρματολὸς ἐκ Μαυρολιθαρίου, ἐπαναστατήσας καὶ φονευθεὶς περὶ τὸ 1760 ἐν Παρνασσίδι.

Βλαχοθανάσης = ὁ ψυχοπατέρας τοῦ Ἀνδρούτζου, ἀρματολὸς ἐκ Βουνιχώρας, ὁ καθοδηγήσας αὐτὸν εἰς τὸ πολεμικὸν στάδιον.

Βοναπάρτης Ναπολέων = ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων (1769—1821). Συνήθης του στάσις ἦτο τὸ σταυρῶναι ἐπὶ τοῦ στήθους τὰς χεῖρας.

βόσκει τοῦ Γ. τὸ σπαθί = πυκνῶς διασπείρει τὸν θάνατον, ὡς τὰ βόσκοντα πρόβατα κατατρῶγουσι τὴν χλόην.

βουκολεῖδ (τὸ) = ποίμνιον ἢ χειμάδιον βοῶν.

βουρκώνω = 1) γεμίζω δάκρυα, 2) θολώνω, συννεφιάζω.

βρακανίδες (οἱ) = ἀγριολάχανον εὐτελές.

βρέχει ἐνταῦθα = παρέχει ἐν ἀφθονίᾳ.

Βριόνης = ἴδε Ὁμέρπασας Βριόνης.

Βρυκόλακας = γενναῖος ἀρματολὸς ἐξ Ἀγίας Εὐθυμίας.

Γ

Γάμας (Βάσκος Δε—) = Πορτογάλλος θαλασσοπόρος (1469—1524), ὅστις ἀνεκάλυψε τὸ 1498 τὴν πρὸς τὰς Ἰνδίας ὁδὸν διὰ τοῦ περιήλου τῆς Ἀφρικῆς.

γάμπιες (οἱ) = οἱ δόλωνες, δηλαδὴ τὰ ἱστία τὰ ὑπεράνω τοῦ μεγίστου τετραγώνου ἱστίου τοῦ μεγάλου ἱστοῦ.

γαντζούνια (τὰ) = αἱ πόρπαι· στολίδια ἐκ πορπῶν, ἀλύσεων κλπ., ἅτινα φέρουσι πρὸς στολισμὸν οἱ ἄνθρωποι.

γαριβαλθηνοὶ = οἱ στρατιῶται οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ σῶμα τοῦ Γαριβάλδη.

Γαριβάλδης Ἰωσήφ = περίφημος Ἰταλὸς πατριώτης καὶ στρατηγὸς γεννηθεὶς τὸ 1807 ἐν Νικαίᾳ καὶ ἀποθανὼν τὸ 1882 ἐν Καπρέρα. Ἐλαβε μέρος εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς ἀγῶνας τῆς πατρίδος του ὑπὲρ τῆς Ἰταλικῆς ἐνότητος, πολεμήσας ἀνδρειότατα πανταχοῦ. Οἱ στρατιῶται του ἐφόρουσαν ἀμπέχονον κατακόκκινον, διὰ νὰ μὴ φαίνεται τὸ αἷμα τῶν πληγῶν καὶ τοὺς ἀποκαρδιώνῃ.

γενειάζω = περί φυτῶν, όταν βάλλωσι τὰς πρώτας τριχοειδεῖς ρίζας. Περὶ τοῦ κισσοῦ, όταν προσκολλᾶται μὲ τὰ ἐλαστικώτατα νεῦρα τ' ἀναφυόμενα ἐκ τῶν γονάτων αὐτοῦ.

γεροβολιὰ (ἡ) = φραγμὸς ἐκ καλάμιων, δι' οὗ πολιορκοῦνται οἱ ἰχθύες ὅπου ἐνδαισιτῶνται. Μεταφορικῶς πᾶν περίκλεισμα ἀσφαλές, ἀνυπέρβλητον.

γήμερο (τὸ) = τὸ ἐκ τῆς καλλιεργείας προϊόν, ἡ ἐσοδεία, ἡ συγκομιδὴ.

Γκέγκηδες = ἄλβανικὴ φυλὴ κατοικοῦσα εἰς τὴν Β. Ἀλβανίαν.
γκέγκικος = ἀνήκων εἰς Γκέγκηδες ἢ Γκέγκηδες.

γκιορτάνι (τὸ) = τὸ περιδέραιον.

γκιώνης = εἶδος γλαυκός, νυκτικόραξ. Ὁ λαὸς δοξάζει ὅτι ἦτο ἄνθρωπος, ὅστις δι' ἀσήμαντον αἰτίαν ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν του Γκιώνην, μεταμορφωθείς δ' ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πτηνὸν ἀναζητεῖ διαρκῶς τὸν φονευθέντα, κράζων τὸ ὄνομά του.

γκρίφι (τὸ) = ἡ προεξοχὴ βράχου, ὡς ἀρπάγη.

γολεττι (τὸ) = γολέττα, ἐλαφρὸν δικάταρτον πλοῖον, ἡμιολία μικρᾶς χωρητικότητος.

γονός (ὁ) = ἡ νέα γενεὰ τῶν μελισσῶν, ἡ κατὰ τὸ ἔαρ ἀπολείπουσα τὴν κυψέλην καὶ μεταναστεύουσα ἀλλαχόσε. Μέγας εἶναι ὁ βόμδος ὁ ἐπικρατῶν ἐν τῇ κυψέλῃ ὀλίγην ὥραν πρὶν ἐξέλθῃ ὁ γονός.

Γραιολεβάντες = ΒΑ ἄνεμος.

γρίβας = ἄλογον ψαρόν.

Γρίβας Χρῖστος = ἀρματολὸς Ἀκαρνανίας, ἐκ τῆς παλαιᾶς ἀρματολικῆς οἰκογενείας τῶν Γριβίων, ἣτις κατόκει εἰς τὸ χωρίον Περκατιὰ τῆς Ἀκαρνανίας παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Λάμια. Οὗτος ἠγωνίσθη ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769 καὶ ἔπεσε παρὰ τὸ Ἀγγελόκαστρον.

γρούζω = κρώζω, γρύζω, γρυλλίζω.

Γυφτάκης = ἀνεψιὸς τοῦ Μήτσου Κοντογιάννη. Ἐπεσε τὸ 1802.

Γύφτοι = οἱ Ἀθίγγανοι. Πολλάκις οὗτοι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἐχρησίμευσαν εἰς τοὺς Τούρκους ὡς πολυμήχανοι ἐφευρεταὶ βασάνων, στρεβλωταὶ καὶ δῆμιοι, μετ' ἰδιαζούσης μάλιστα εὐχαριστήσεως καὶ ἀγαλλιάσεως ἐπιτελοῦντες τὸ ἔργον αὐτῶν τοῦτο.

δαγκανάρι (τὸ) = ἡ τανάλια (ἡλάγρα).

Δαμάστα = ἴδε Διάκος.

Δάρβιν Κάρολος = διάσημος Ἕλληνας φυσιοδίφης (1809—1885)

ὁ θεμελιωτὴς τῆς θεωρίας τῆς ἐξελιξέως. Κατέλιπε πλείστας μελέτας περὶ διαφόρων ζητημάτων τῆς φυσ. ἱστορίας.

δεντρογαλιὰ (ἡ) = εἶδος ὄφeos εὐκινήτου, οὐχι δηλητηριώδους.

δεφτέρι (τὸ) = κατάστιχον, βιβλίον (λ. τουρκική.)

Δημήτριος ὁ Ἀλεξανδρεὺς = σοφιστὴς τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων. Τοῦτου ἐσώθη βιβλίον «περὶ ἐρμηνείας», ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ ῥητορικῆς, σχημάτων, ὕφους, κλπ.

Διαγόρας = ἴδε Καλλιπάτειρα.

Διάκος = Ἐγεννήθη ἐν τῇ Ἄνω Μουσουνίτση τῆς Παρνασσίδος περὶ τὸ 1786—1792, ἐκ πατρὸς Νικολάου Γραμματικοῦ, ποιμένος. Νεαρὸς εἰσήχθη παρὰ τῶν γονέων του εἰς τὴν παρὰ τὴν πατρίδα του μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὅπου καὶ ἐχειροτονήθη διάκονος. Μετ' ὀλίγον ἀπειληθεὶς ὑπὸ τινος ἰσχυροῦ Τούρκου ἀπέβαλε τὸ βάσον καὶ ἐγένετο κλέφτης, μέλος τῆς συμμορίας τοῦ Σκαλτσᾶ, ὑπογραφόμενος ἔκτοτε ὡς **Ἀθανάσης Διάκος**. Βραδύτερον μετέβη εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ὑπηρέτησεν ἐν τῷ λόχῳ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Διορισθέντος τὸ 1816 τοῦ Ὀδυσσεὺς ἀρματολοῦ Λεβαδείας παρηκολούθησεν αὐτὸν ὁ Διάκος ὡς πρωτοπαλικάρον του. Τὸ 1818 ἐμυήθησαν ἀμφότεροι εἰς τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν. Ὅτε δὲ βραδύτερον ὁ Ἄνδρουτσος ἀπῆλθεν εἰς Ἰωάννινα, ὁ Διάκος ἀνηγορεύθη αὐτὸς ὀπλαρχηγὸς τῆς Λεβαδείας καὶ ὡς τοιοῦτος ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν τὴν 1 Ἀπριλίου 1821. Ἡ σημαία, ἣν ἀνεπέτασε, ἦτο λευκὴ, φέρουσα ἀφ' ἑνὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς λέξεις «Ἐλευθερία ἢ θάνατος». Ἡ δὲ πολεμικὴ του σφραγίς (ἐπὶ τοῦ δακτυλίου του) ἔφερε κεχαραγμένον τὸν Σταυρόν, κάτωθεν δὲ αὐτοῦ τὸν δικέφαλον αἰετὸν κεκοσμημένον διὰ τῶν γραμμάτων ΟΘΝΚ (= ὁ Θεὸς νικᾷ). Κατὰ τὴν προέλασιν τῶν Τούρκων ὁ Διάκος εἶχε καταλάβει διὰ 400 περίπου μαχητῶν τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας καὶ τὴν ἄγουσαν εἰς Θερμοπύλας ὁδὸν ἀπέναντι τῆς γεφύρας ταύτης πρὸς τὰ **Ποριά**, ἐνθα καὶ ἡ μονὴ τῆς Δαμάστας. Ἐπελθόντων ὁμοῦ τῶν ἐχθρῶν οἱ πλείστοι τῶν συν-

τρόφων τοῦ Διάκου (μαχομένου κατὰ τὰ Ποριά) ἐδειλίασαν καὶ ἔφυγον πλὴν ὀλιγίστων, ὧν ἀμφισβητοῦνται τὰ ὀνόματα. Ἐκ τούτων, μόνον τοῦ ἀδελφοῦ ἔκρινεν εὐλογον ὁ ποιητής, ὡς λέγει ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ ἔργου του, νὰ διαμνημονεύσῃ τὸ ὄνομα. Ἐθεράπευσε δὲ τὰς ἀνάγκας τῆς ποιήσεως δι' ἐνὸς ἢ δύο πλαστῶν ὀνομάτων πρὸς ἀποφυγὴν ἀντιλογιῶν.

Διάλογος = Γρηγόριος Α' πάπας Ῥώμης (590—604 μ.Χ.), ὁ δι-
αδώσας τὸν χριστιανισμὸν παρὰ τοῖς Ἄγγλοις. Ἐκλήθη
οὕτω ἐκ τοῦ ἔργου του «Διάλογος περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν
θαυμάτων τῶν Ἰταλῶν πατέρων». Ἐκαμεν ἐπιτομὴν τῆς
λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου.

διανασιτάει ἐννοεῖται ἡ βάρκα = ὑπάρχει μέρος πρὸς προσόρμισιν
καὶ ἀποβίβασιν.

διάνεμα (τὸ) = σκιά φεύγουσα ταχέως, εἰκῶν.

Δίπλας = ὁ διαδόχτος θεῖος καὶ συνέταιρος τοῦ Κατσαντώνη, οὗ
τὸ δῖπλον κατεῖχε, φαίνεται, ὁ Καλύδας.

δίπλατος = εὐρύχωρος, πλατύς.

δίφορος = ὁ δις τοῦ ἔτους καρποφορῶν.

διχάλα (ἡ) = ξύλον, ὅπερ εἰς τὴν κορυφὴν εἶναι διηρημένον εἰς
δύο. Ἐνταῦθα τὸ ὄστον τῆς ὠμοπλάτης διὰ τὸ σχῆμά του.

διχαλωτὸς = ἔχων σχῆμα διχάλας.

δραγάτης (δ) = φύλαξ ἀγρῶν ἢ ἀμπέλων.

δρακοντιὰ (ἡ) = φυτὸν δηλητηριῶδες· τὸ ἀρχαῖον δρακόντιον.

δριμόχολο (τὸ) = αἰφνίδιος ὀρμητικὸς ΒΑ ἄνεμος.

δρομάρι (τὸ) = πᾶν ἐπίμηκες ξύλον ἐν εἴδει λεπτῆς δοκοῦ.

Δυοβουνιώτης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη τὸ 1757 εἰς τὸ χωριὸν Δύο
Βουνὰ τῆς Οἴτης. Ποιμὴν κατ' ἀρχὰς ἐγένετο ἔπειτα κλέ-
φτης καὶ τέλος ἠνάγκασε τὸν Ἄλῆν νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ἐπὶ
μικρὸν ὡς ἀρματολὸν Σαλώνων. (Τοῦ ἐκράτει ὁμοίως ὡς ἔμμη-
ρον τὸν υἱὸν του· Γεώργιον). Κατὰ τὴν προέλασιν τῶν Τούρ-
κων ἀνέλαβε μετὰ 400 μαχητῶν (ἐν οἷς ὁ Λουκάς Κόκκαλης)
τὴν φύλαξιν τῆς ἐπὶ τοῦ Γοργοποτάμου γεφύρας. Ἄλλὰ τὸ
σῶμα αὐτοῦ, ἰδὸν τοὺς ὑπὸ τὸν Βριόνην ἐπερχομένους, ὑπε-
χώρησεν ἀμαχητὶ εἰς τὴν θέσιν Δέμα, καὶ ἐκεῖθεν καταδι-
ωχθὲν διεσχορπίσθη, αὐτὸς δὲ κατέφυγεν εἰς τὴν πατρίδα
του. Διεκρίθη ἀργότερα εἰς τὴν μάχην τῶν Βασιλικῶν.

E

ἐκλικμητήριον (τὸ) = τὸ λιχνιστήρι (ἐκλικμάω = λιχνίζω).

ἐπηξε = εἶχε πήξει, ἦτο δηλαδὴ συμπαγῆς καὶ ἀδιαπέραστος, τόσον πυκνὰ ἦσαν τὰ σπαθιά καὶ τὰ τουφέκια τῶν ἐχθρῶν.

Ἐρινύες (αἶ) = φοβεραὶ θεότητες φέρουσαι κόμην ἐξ ὄφρων, αἵτινες ἐν τῷ κόσμῳ κατεδίωκον τοὺς ἀδικούντας, εἰς δὲ τὸν Τάρταρον ἐβασάνιζον αὐτούς.

ἔρμος = ἔρημος, δυστυχής.

Ἐρμού ὁδός = ἡ ἐμπορικωτέρα ὁδός τῶν Ἀθηνῶν, παρ' ἣν εὐρίσκονται τὰ περισσότερα καταστήματα γυναικείων νεωτερισμῶν, ἀδαμαντοπωλεῖα, κτλ.

Ἐρως = κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ὑπῆρχεν ἡ τοῦτον ἀποτελοῦσα ὕλη συγκεχυμένη, ἄμορφος, ἐν σκότει (= τὸ Χάος). Ταύτην διεμόρφωσεν ἀναφανείς ὁ πρῶτος θεός, ὁ Ἐρως, διὰ τῆς ἐλκτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως συνενώσας τὰ στοιχεῖα.

Εὐβουλος = Ἀθηναῖος ῥήτωρ καὶ δημαγωγός, ὁ προκαλέσας τὸ ψήφισμα, δι' οὗ τὰ περισσεύματα τοῦ ταμεῖου διενέμοντο εἰς τὸν λαὸν ὡς θεωρικά. Πρεσβεύσας ποτὲ πρὸς τὸν Φίλιππον, ἀφωσιώθη ἔκτοτε εἰς αὐτόν.

Εὐρυνόμη = ἡρώϊς ἐνὸς τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ.

Z

ζαλίκι (τὸ) = δεμάτιον ξύλων καὶ ἐν γένει φόρτωμα, τὸ ὁποῖον παίρνει τις εἰς τὴν βάρχιν του.

ζάλογγο (τὸ) = θέσις δασώδης, δρυμός.

Ζάππειον = μέγαρον ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν ὑπὸ τῶν ἐξαδελφῶν Ζάππα, εἰς ὃ γίνονται διάφοροι ἐκθέσεις. Κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους ἐχρησιμοποιήθη πολλάκις καὶ ὡς νοσοκομεῖον.

ζεμπίλι (τὸ) = πλεκτὸς σάκκος ἐκ ψιάθου, κρατούμενος ἐκ τῆς χειρός.

Ζηδρος Πάνος = ἀρματολὸς τῆς Ἐλασσῶνος, ἀκμάσας περὶ τὸ 1700.

ζύγι (τὸ) = τὸ ζύγισμα. **Στὸ ζύγι** = ἔτοιμον πρὸς ζύγισιν καὶ πώλησιν.

ζυγιασμένη (φουστανέλλα) = προσηρμοσμένη τελείως, ὥστε νὰ μὴ ἐξέχη κάτωθεν καμμία «μάννα».

Η

Ἡλύσια πεδία (τὰ) = τόπος ἐν τῷ ἀρχαίῳ Ἑλλάδι, ἐν ᾧ διέμενον αἱ ψυχὰι τῶν ἐναρέτων ἀνθρώπων, ὁ Παράδεισος.

Ἡσαΐας = ὁ ἀπὸ τοῦ 1818 λόγιος ἐπίσκοπος Σαλῶνων, εἰς τῶν θερμότερων ἀγωνιστῶν, πρωταγωνιστήσας εἰς τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἥρωικῶς πεσὼν ἐν Χαλκοματά.

ἠφαίστεια (τὰ) = οὕτως ἀπεκάλουν οἱ λόγιοι τῆς Ἐπαναστάσεως τὰ πυρπολικά. Ἐσφαλμένως δμως ὁ ποιητὴς γράφει (στρ. 37 κέ) ὅτι ταῦτα, ἐκτελέσαντα τὸ ἔργον των, ἀπομακρύνονται τῶν τουρκικῶν πλοίων. Ὡς γνωστόν, τὰ πυρπολικά προσεκollῶντο εἰς τὰ ἐχθρικά πλοῖα, καὶ πυρπολούμενα ἔκαιον καὶ ἐκεῖνα· οἱ δὲ ἐπιβαίνοντες πυρπολοῦνται ἀπεμακρύνοντο σωζόμενοι ἐντὸς μικρῶν λέμβων, τῶν ἐφορκίων καλουμένων, αἵτινες ἦσαν προσδεδεμένοι εἰς τὰ πυρπολικά. Πῶς δυνάμεθα νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν ἀνακρίθειαν τοῦ Κάλβου;

θαλάμια (τὰ) = ἐννοεῖ τῶν ὀκταπόδων, ἐπομένως τὰς ἐσοχὰς καὶ τρύπας τῶν βράχων.

θαλασσῶνω = εἰσέρχομαι εἰς τὴν θάλασσαν.

Θερμιὰ (τὰ) = αἱ θερμοπούλαι.

θράκια (τὰ) = οἱ ἀνθρακες.

θροῦμπι (τὸ) = ἡ θύμβρα, θάμνος εὐώδης.

Ι

ἰδρυὰ (τὰ) = αἱ δρύες.

Ἰησουῖται (οἱ) = ἰσχυρὸν μοναχικὸν τάγμα τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, ὅπερ κατὰ τὴν ἐπαν. τοῦ 1848 ἠδύνοι τοὺς Αὐστριακοὺς.

Ἰξίων = βασιλεὺς ἐν Θεσσαλίᾳ· οὗτος φιλοξενηθεὶς ἐν τῷ Ὀλύμπῳ ὑπὸ τοῦ Διὸς ἠσέθησε πρὸς τὴν Ἑρην διὰ ἐδεσμεύθη ἐν τῷ Ἑλλάδι εἰς τροχὸν αἰωνίως περιστρεφόμενον.

ἰνάφι (τὸ) = λ. τουρκικὴ = οἱ ὁμότεχνοι, ἡ συντεχνία.

ἰσχάδες (αἱ) = σῦκα ἡλιασμένα, ξηρά.

Ἰωάννου Ἀγίου ἱππόται = τάγμα ἰδρυθὲν ἐν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν σταυροφόρων (1099), οὕτω κληθὲν ἀπὸ τοῦ προστάτου αὐτοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Οἱ Ἰ. ἱππόται ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν ἐξ Ἱερουσαλὴμ κατέλαβον τὸ 1309 τὴν Ῥόδον, ὅπου ἐγκατέστησαν καὶ

παρέμειναν μέχρι τοῦ 1523, ὅτε πολιορκήσας κατέλαβε τὴν νῆσον ὁ Ὄθωμανὸς Σουλτάνος Σουλεϊμάν, οἱ δὲ ἱππῶται ἀπῆλθον εἰς Μάλταν.

K

κάβος (δ) = τὸ ἀκρωτήριον.

Καικίας (δ) = ὁ ΒΑ ἄνεμος (Γραιολεβάντες).

καίνω = ἀποκτείνω, φονεύω (λ. ποιητικῆ).

καιρὸν παίρνει ὁ ἱερεὺς = κάμνει τὴν ὄρισμένην πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας προσευχὴν (ἀσπάζεται δηλ. τὴν χεῖρα τοῦ ἐπισκόπου, ἀν εἶναι παρών, ἢ προσκυνεῖ τὸν θρόνον καὶ προσεύχεται μυστικῶς πρὸ τῆς Ὁραίας Πύλης), μεθ' ὃ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἱερόν, περιβάλλεται τὰ ἄμφιά του καὶ ἀρχίζει τὴν λειτουργίαν. Ἡ φράσις ἐκ φαλμικῆς ῥήσεως τοῦ Δαβὶδ «Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ».

κακοτράχαλος = κακοφτιασμένος, ῥαχιτικός.

κάκωπος = ἐπὶ σκληρῶν ὁσπρίων, ἅτινα δὲν βράζουν εὐκόλως.

Καλλιακούδας Λουκάς = τὸ πρωτοπαλίκαρον τοῦ Ἀνδρουτζίου, ἐκ Λοιδορικίου, πεσὼν ἐν Αἰτωλίᾳ.

Καλλιπάτειρα = θυγάτηρ τοῦ εὐγενοῦς Ῥοδίου Διαγόρου, ὅστις πολλάκις ἐνίκησεν εἰς ἀγῶνας· εἰς δόξαν αὐτοῦ ἔγραψε τὸν Τον εἰς ὀλυμπιονίκας ἐπὶνικον ὕμνον ὁ Πίνδαρος, ὅστις ἐλαξεύθη χρυσοῖς γράμμασιν ἐπὶ μαρμάρου καὶ ἀνέκειτο ἐν τῷ λαμπρῷ ναῷ τῆς Δινδίας Ἀθηνᾶς ἐν Δίνδῳ. Τοῦ Διαγόρου καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ ὁ Δαμάγητος, ὁ Ἀκουσίλαος καὶ ὁ Δωριεὺς ὑπῆρξαν ὀλυμπιονίκαί, ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ ὁ υἱὸς Πεισίρροθος καὶ ὁ ἀνεψιὸς Εὐκλής. Τὰ τοῦ θανάτου τοῦ Δ. ἐκ τῆς εὐτυχίας διὰ τὴν νίκην καὶ τὴν υἱικὴν φιλοστοργίαν τῶν δύο πρεσβυτέρων του υἱῶν ἀναφέρει ὁ Πausanias*.

κάλμα (ῆ) = ἡ τελεῖα γαλήνη, καθρέφτης.

Καλόλιμνος = νησίς εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τῆς Κίου, ἐν τῇ Προποντίδι, ΒΔ. τῶν Μουδανιῶν (ἢ ἀρχαία Καλολιμνος), κατοικουμένη μέχρις ἐσχάτων ὑπὸ 5000 Ἑλλήνων.

Καλύβας Δημήτριος = ἐπὶ ἀρχηγὸς τοῦ Διάκου. Οὗτος ἐτάχθη μετὰ τοῦ Βακογιάννη ἢ Μπακογιάννη εἰς τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας. Ὅτε εἶδον φεύγοντας τοὺς συντρόφους των, ἐκλείσθησαν εἰς τὸ ἀντικρὺ τῆς γεφύρας χάινι μετὰ δύο στρα-

τιωτῶν καὶ ἐκεῖθεν ἐτουφέκιζον τοὺς ἐχθροὺς προσπαθοῦντες εἰς μάτην νὰ κωλύσωσι τὴν διάβασιν αὐτῶν. Τὰ τοῦ ἥρωικοῦ τέλους αὐτῶν βλέπε εἰς σελίδα 146, σημ. 1.

καματερό (τὸ) = ὁ ἀροτριῶν βους.

κάματος (ὁ) = τὸ ὄργωμα, ἡ ἐργασία τῶν ἀροτήρων βοῶν καὶ τοῦ ζευγηλάτου.

καμιζόλα (ἡ) = εἶδος εὐρέος ὑποκαμίσου ναυτικοῦ ὅπερ φορεῖται ἐπάνω ἀπὸ τὴν φανέλλαν, ὡς σακκάκι, χάριν εὐχερείας τῶν κινήσεων τῶν ναυτικῶν.

καντοῦνι (τὸ) = δρόμος στενός.

καράβι = ἐννοητέον ἐνταῦθα τὴν πομπὴν τῶν Παναθηναίων, καθ' ἣν ὁ πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς ἐκομίζετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπὶ πλοίου συρομένου ἐπὶ τροχῶν.

καραμπινιέροι = οἱ Ἴταλοι χωροφύλακες.

καραοῦλι (τὸ) = 1) ἡ περίπολος, ὁ σκοπός· 2) τὸ ἔργον αὐτοῦ.

καριοφίλι (τὸ) = πυροδόλον ὄπλον ἐμπροσθογεμὲς οὕτως ὀνομασθὲν ἀπὸ τῶν ἐν Βενετίᾳ κατασκευαστῶν του Carlo e figlio.

Καρῶσος = διάσημος Ἴταλὸς ὑψίφωνος, πρὸ ὀλίγου ἀποθανών.

κασκαβάλι (τὸ) = εἶδος τυροῦ, κασέρι.

κάστηκε (μοῦ) = μοῦ ἐφάνη, ἤκασα· ἐξ ἀπροσώπου ἐκφράσεως μοῦ κάζεται (=μοῦ φαίνεται).

καταβασία (ἡ) = σύνολον ὕμνων οὕτω κληθὲν διότι κατ' αὐτοὺς οἱ πιστοὶ κατέβαινον ἀπὸ τὰ στασίδια. Ἡ τῶν Χριστουγέννων ἀρχίζει: «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε...»

καταβόθρα (ἡ) = ὁ βόθρος, τὸ βάραθρον, ἡ ἄβυσσος.

κατακλειδία (τὰ) = (ἀρχ. κατακλειδες) αἱ κλειδώσεις τῶν ὀστέων, αἱ τελευταῖον ἀνθιστάμεναι εἰς τὴν διάλυσιν.

καταποτήρας (ὁ) = ἡ ἄβυσσος τῆς θαλάσσης.

κατασάρκι (τὸ) = τὸ κατὰ τὴν ἐγκαινίαν τῆς Ἁγίας Τραπέζης πρῶτον τιθέμενον ἐπ' αὐτῆς ὕψασμα.

καταχνιά (ἡ) = ἡ ὀμίχλη. Μεταφ. ἡ σκυθρωπότης, ἡ ὀργή.

κατημέρι (τὸ) = πλακοῦς ἐκ φύλλων ζύμης, βουτύρου καὶ ζαχαρώεως.

Κατσαντώνης = ἐπιφανέστατος κλέφτης, ὅστις μετὰ τῶν ἀδελφῶν του καὶ τοῦ θείου του Δίπλα ἐτρομοκράτησε τὸν Ἀλη-
πασᾶν ἐπὶ ἔτη ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ Ἡπείρῳ. Προσβληθεὶς ὁμοῦ ὑπὸ εὐλογίας καὶ νοσηλευόμενος ἐν τινὶ σπηλαίῳ ἐπρο-

δόθη καί, μετὰ υπέράνθρωπον ἀγώνα, συλληφθεὶς ἤχθη εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ἐθανατώθη μαρτυρικῶς, θραυσθέντων τῶν ὀστέων του ὑπὸ τοῦ δημίλου.

Κατσικογιανναῖοι = ἀδελφοὶ Χρῆστος καὶ Ἀπόστολος, ἀρματολοὶ ἐν Ἀχαρνανίᾳ, ὁμοῦ πάντοτε πολεμήσαντες· τοὺτους διὰ προδοσίας ἐδολοφόνησε ταυτοχρόνως παλαιὸς φίλος των Ἀλδανός, ἐξαγορασθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ.

καύκαλα (τὰ) = τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ κρανίου.

κελεποῦρι (τὸ) = τὸ ἀνέλπιστον ἀπροσδόκητον εἶρημα.

Κελτῶν πόλις = οἱ Παρίσιοι.

κέρας κ. τ. λ. = ἐν τῷ ὄρθρῳ ὁ διάκονος εὐχεται συχνάκις: «Ἵψωσον κέρασ χριστιανῶν ὀρθοδόξων» (=τὴν ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν παράταξιν τοῦ στρατεύματος τῶν χριστιανῶν). Ἐν τῇ καταδασίᾳ τῶν Χριστουγέννων λέγεται: «ὁ ἀνυψώσας τὸ κέρασ ἡμῶν ἅγιος εἰ, Κύριε».

Κέρβερος (ὁ) = μυθικὸς τρικέφαλος κύων, φυλάττων ἀγρύπνως τὴν ἐξοδὸν τοῦ Ἅδου.

κηρύκειον (τὸ) = ἡ ράβδος τοῦ κήρυκος, οἷαν παρίσταται εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης φέρων ὁ Ἑρμῆς, πολλάκις μετὰ δύο ὄψεων πεπλεγμένων περὶ αὐτήν.

κιβοῦρι (τὸ) = τὸ φέρετρον, ὁ τάφος.

Κισσὲ Μεχμέτ = ὁ ὑπὸ τοῦ Χουρσίτ διορισθεὶς ἀρχιστράτηγος τῶν ἐκ Δαμίας ἐξορμησάντων Τούρκων.

Κίτσοσ Γεώργιοσ = ἀδελφὸς τῆς συζύγου τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ Βασιλικῆς, γενναιότατος ὀπλαρχηγὸς τῆς Πλεσσοβίτσας.

κλαρώνω = κάμνω κλαδιά.

κλειδοπινάκιον (τὸ) = ξύλινον πινάκιον μὲ κάλυμμα (καπάκι), κλειτὸν στεγανῶς.

κλήρα (ἡ) = τὸ τέκνον, ὡσ κληρονομοῦν.

κλώθω = 1) κλωσσῶ, ἐπιάζω, περιθάλλω ὡσ ἡ κλώσσα· 2) στριφογυρίζω.

κονεύω = σταθμεύω.

Κοντογιάννης Ἰωάννης = ἐκ Βάλτου, ἀρματολὸς Ἰπάτης. Διέπρεφεν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Κερασόδου (1767), μετ' ὀλίγον δὲ ἐπιπεσῶν συνέτριψε τοὺσ κατ' αὐτοῦ σταλέντας Τούρκους εἰς Χώνια τοῦ Βάλτου.

Κοντογιάννης Μῆτσοσ = ἀπόγονοσ τοῦ προηγουμένου, κατεῖχε

τὸ καπετανᾶτον τῆς Ὑπάτης (Πατρατζικίου) κατὰ τὸ 21. Κατὰ τὴν ἐκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἠρνήθη νὰ συμμετάσχη εἰς αὐτήν, προσπαθῶν νὰ σώσῃ τὸ ἄρματολίκι του. Ὅτε δὲ τέλος ὁ Διάκος, ὁ Πανουριᾶς καὶ ὁ Δουβουνιώτης ἐπολιορκήσαν τὴν Ὑπάτην, ἕνα, καταλαμβάνοντες αὐτήν, ἐμποδίσωσιν ἐκεῖ τὴν προέλασιν τοῦ Κιοσέ, ὁ Κ. ἐκὼν ἄκων ἠναγκάσθη νὰ συναγωνισθῇ. Ἄλλ' ἐχρονοτρίβησε, καὶ ἕνεκα τούτου, ἐκστρατευσάντων ἐν τῷ μεταξὺ τῶν Τουρκαλδανῶν, οἱ ἄλλοι ἠναγκάσθησαν νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ὑποχωρήσωσι νοτιώτερον. Τότε ὁ Κ. κατέφυγε πρὸς ἀσφάλειαν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀγάθωνας, ἀναμένων ἐκεῖθεν τὰ συμβησόμενα.

κοντρί (τὸ) = κορμὸς δένδρου ἐν Ἡπείρῳ· ἐν Δευκάδι μέγας λίθος, βράχος, πέτρα κρημνώδης.

κοπή (ἡ) = τὸ κοπάδι, τὸ ποίμνιον.

κορνιαχτός (ὁ) = ὁ κονιορτός.

Κορρέγιος = διάσημος Ἰταλὸς ζωγράφος (1494—1534).

κοτάω = τολμῶ.

κουζούκα (ἡ) = ἐπενδύτης χωρὶς μανίκια.

κουμπάνια (ἡ) = τὰ ἐφόδια.

κουρνιαζῶ = μαζεύομαι εἰς τὴν φωλεάν μου διὰ ν' ἀναπαυθῶ.

κουρτεσιὰ (ἡ) = ἡ φιλοτιμία, ἡ φιλότιμος ὁρμή.

κουτσαβάκης = ὁ κάμνων τὸν παλικαράν.

κουφάρι (τὸ) = τὸ σῶμα, τὸ πτώμα.

κουφωμένος = τρομαγμένος (ἀπὸ τὸν ὅποσον ἐφυγεν ἡ καρδία, τὸ θάρρος).

κρεββάτι (τὸ) καὶ **κρεββατιὰ** (ἡ) = τὸ ἐκ ξύλων ἢ κλάμων σταύρωμα, ἐφ' οὗ ἐπικάθηται ἡ κληματαριά.

κρένω = ὀμιλῶ, λαλῶ.

Κριζιώτης ἢ Κριεζιώτης Νικόλαος = Ἐγεννήθη τὸ 1785 ἐν Καρυστίᾳ ἐκ γονέων ποιμένων, διετελέσε δὲ καὶ αὐτὸς ἐπιστάτης ποιμνίου πλουσίου Τούρκου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Κατὰ Μάιον τοῦ 1821 ἐπανήλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ κατετάχθη ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης εἰς μικρὸν τι σῶμα. Ἐδειξε δὲ τοιαύτην ἀνδρείαν, αὐτοθυσίαν καὶ στρατηγικὸν πνεῦμα ἐν τῷ πολέμῳ, ὥστε, βαθμηδὸν προαγόμενος, ἐγένετο ὄπλαρχηγὸς τῶν Εὐδοέων, διακριθεὶς εἰς πλείστας μάχας. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀνεγνωρίσθη ὡς συνταγματάρχης, ἀλλὰ μετ' ὀλίγων

στασιάσας κατά τοῦ Ὁθωνος ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σμύρνην, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1846.

κρινὶ (τὸ) = ἡ κυψέλη.

κροαίνω = κτυπῶ διὰ τῶν ποδῶν, ἐπὶ ἵππου (λ. ὁμηρικῆ).

Κρόνιον ὄρος = λόφος κατάφυτος κλείων ἐξ Ἀνατολῶν τὴν κοιλάδα τῆς Ὀλυμπίας, ὅστις ἐπεστέφετο ἐν τῇ ἀρχαιότητι δι' ἱεροῦ τοῦ Κρόνου.

κρόταλον (τὸ) = ὄργανον πρὸς κρότησιν ἐκ δύο τεμαχίων διασχισμένου καλάμου ἢ μετάλλου, συνηρμοσμένων δι' ἄρμου ἢ στρόφιγγος, ἐν χρήσει παρὰ τῇ λατρείᾳ τῆς Κυβέλης, τοῦ Διονύσου καὶ ἐν γένει ἐν ταῖς ὀρχήσεσι.

κναμὲτ = λέξις τουρκικῆ = ἡ σφοδρὰ τρικυμία.

κυβαλικὸς ἢ κοβαλικὸς = διαβολικὸς, σατανικῆς προελεύσεως (ἐκ τοῦ κόβαλος = πνεῦμα κακοποιόν).

κυβερνιέμαι = ἔχω τὰ πρὸς τὸ ζῆν (ἐν Χίῳ ἔχω κυβέρνηση = δύναμαι νὰ ζῆσω).

κυβέρτι (τὸ) = ἡ κυψέλη.

Κυθήρεια = ἐπώνυμον τῆς Ἀφροδίτης, ἣτις κατὰ τὸν μῦθον ἀνέδυσεν ἐκ τῆς θαλάσσης παρὰ τὰ Κύθηρα.

κύμβαλα (τὰ) = ὄργανον μουσικὸν ἀποτελούμενον ἀπὸ δύο κοτλα μεταλλίνα ἡμισφαίρια, ἅτινα συνέκρουον πρὸς ἄλληλα (ἴδια κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Βάκχου).

κύρης (ὁ) = ὁ πατήρ.

Κυψελίδαι = οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κυψέλου, τυράννου τῆς Κορίνθου (655—625 π.Χ.). Τοῦτον παῖδα ὄντα καὶ διωκόμενον ὑπὸ ἐχθρικῆς οἰκογενείας ἔσωσεν ἡ μήτηρ, κρύψασα ἐντὸς κυψέλης (= κιθωτίου). Ὁ δὲ υἱὸς του Περιάνδρου εἰς ἀνάμνησιν τῆς σωτηρίας τοῦ πατρὸς ἀνέθηκεν ἐν τῷ Ἡραίῳ λαμπρὰν κυψέλην ἐκ κέδρου, ἐφ' ἧς ὑπῆρχον λαμπρόταται παραστάσεις (ζῳδία = μικραὶ εἰκόνες) ἐξ αὐτῆς τῆς κέδρου καὶ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ. Ταύτην ἐκτενῶς περιγράφει ὁ Πausanias.

Κύων (Μέγας) = ἀστερισμὸς, οὐτινος (ὡς καὶ ὀλοκλήρου τοῦ Στερεώματος) ὁ λαμπρότατος ἀστὴρ καλεῖται Σείριος. Οὗτος ἀπὸ 24ης Ἰουλίου μέχρι 24ης Αὐγούστου ἀνατέλλει συγχρόνως μετὰ τοῦ ἡλίου, ἐθεωρήθη δὲ ὅτι αὐτὸς προξενεῖ τὸν φοδερὸν καύσωνα τῆς ἐποχῆς ταύτης (= κυνικὰ καύματα).

Κωστανάρας = ἄρματολὸς ἐκ Παρνασσίδος διάσημος. Οὗτος μα-

θὼν ὅτι ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος υἱὸς του, (οἱ δύο του ἄλλοι εἶχον φονευθῆ ἔν μάχαις) μαθητῆς ὧν εἶχεν ἐξοκεῖλει εἰς ἀτοπήματα, ἰδιοχείρως κατέσφαξεν αὐτόν, ἵνα μὴ καταισχύνη τὸ ἀρματολικὸν τοῦ πατρὸς καὶ τῶν προγόνων ὄνομα.

λάβρα (ἦ) = δυνατή, ὀρμητικὴ φωτιά, ἰσχυρὸς καύσων.

λάγανα (τά) = τὰ οὖλα τῶν ἵππων.

λαγουδιὰ (ἦ) καὶ ἡ **λαγουδέρα** = ἡ λαβὴ τοῦ οἴακος τοῦ πηδαλίου. Ἐνταῦθα = ἡ βάρδος. **Τῆ λ. χτύπα** = κτύπησε κάτω μὲ δύναμιν τὴν βάρδον σου, δεῖξε τὴν συνήθη δύναμίν σου. Τοῦ Πατριάρχου ἦτο γνωστὸς ὁ θεληματικὸς χαρακτήρ.

Δάζος = ἀρματολὸς ἐξ Αἰκατερίνης· ἐσουβλίσθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἁλῆ—Πασᾶ Βελῆ τὸ 1818.

λαθύρια (τά) = ὄσπρια ἐκ τῶν εὐτελεστέρων.

Λαμάρκ Ἰωάννης = Γάλλος φυσιοδίφης (1744—1829). Ἦσχυρήθη μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιτυχίας εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἰδίᾳ δὲ τὴν φυτολογίαν καὶ ζωολογίαν.

λαμπαδηδρομία (ἦ) = ἀγὼν ἐν Ἀθήναις, τελούμενος εἰς διαφόρους ἑορτάς. Ὁ γυμνασιάρχος ἐκάστης φυλῆς ἐγύμναζε 40 περίπου νέους τῆς φυλῆς του. Τὸ διανυθησόμενον διάστημα ἦτο περίπου 1000 μ. ἀπὸ τοῦ Διπύλου μέχρι τοῦ βωμοῦ τοῦ Προμηθέως. Οἱ δρομεῖς ἐκάστης φυλῆς, τεταγμένοι εἰς ἀπόστασιν 25 μ. ἀπ' ἀλλήλων, ἔδιδον ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον τρέχοντες τὴν ἀνημμένην λαμπάδα, ἐνῆκα δὲ ἡ φυλὴ, ἧς ὁ τελευταῖος τεταγμένος ἦναπτε πρῶτος διὰ τῆς λαμπάδος τὸν βωμόν. Ἐπὶ Ῥωμαϊκῶν χρόνων εἰς καὶ ὁ αὐτὸς δρομεὺς ἔπρεπε νὰ διανύσῃ ὅλον τὸ διάστημα.

Λαμπέτης = ἐκ Βουνιχώρας, πρωτοπαλικάρον τοῦ ἀρματολοῦ Δωρίδος Ἀστραπόγιαννου. Πληγωθεὶς θανασίμως ὁ Ἁ. ἐξώρκισε τὸν Λαμπέτην νὰ κόψῃ τὴν κεφαλὴν του καὶ ἀπαλλάξῃ αὐτὴν οὕτω ἀπὸ τῶν ὑδρεῶν τῶν ἐχθρῶν. Ὑπακούσας ὁ Λ. κατώρθωσε μετὰ πολλὰς περιπετείας νὰ θάψῃ τὴν κεφαλὴν εἰς ἀσφαλὲς μέρος.

Λαμπίρης = ὁ ἔχων χρῶμα φωτιᾶς· σύνηθες ὄνομα βοῶν.

Λατῶ (ἦ) = ἡ Δητῶ, ἡ μήτηρ τοῦ Ἀπόλλωνος, θεοῦ τοῦ φωτός, ἐχθροῦ τοῦ ψεύδους.

λαχομανῶ = ἀσθμαίνω.

λαπάνα (ἡ) = θαμνώδες εὐτελές φυτόν.

λειψάδα (ἡ) = κενόν σχηματισθὲν διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τεμαχίου ἀπο στερεόν σῶμα. Αἱ λειψάδες καὶ τὰ κοιλώματα ἐν τῷ ὄτῳ διηλοῦσι τάφους ἀνεψγμένους.

λειπίδες = ἐννοητέον ἐλάσματα. Πιθανῶς ταινία τις ἐκ χαλκῶν ἐλασμάτων περιέθεε τὸν οἶκον τοῦ Φωκίωνος ὑπὸ τὸ γείσον ἐξωτερικῶς ἢ ἐσωτερικῶς· τὸ χωρίον εἶναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.

Λήθη (ἡ) = ποταμὸς ἐν τῷ Ἄδῃ, ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ ὁποίου πίνοντες οἱ νεκροὶ ἐλησθιμούνουν πᾶν ὅ,τι συνέβη εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν ζωὴν των. Ἡ δεξασία παρέμεινε μέχρι σήμερον (ποτάμι τῆς Ἄρνας, νερὸ τῆς λησμονιᾶς).

λήιον (τὸ) = ὁ ἀγρὸς πρὸ τοῦ θερισμοῦ, σπαρτὰ ἐν ἀκμῇ θερισμοῦ.

Λημνιαραῖος = ὁ ἐκ τῆς νήτου Δήμνου καταγόμενος.

Διάκος Κουτάβας = ἀρματολὸς τοῦ Ὀλύμπου.

Διαπουριά (ἡ) = οἱ Διάπηδες, φυλὴ εἰς τὰ ΝΑ. τῆς Ἀλβανίας.

Διάς = Ἡλίας Βιδασιώτης, ἀρματολὸς λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770.

λιοβόρι (τὸ) = ἄνεμος πνιγηρὸς καὶ καυστικὸς ἐκ ΒΑ.

λιτή (ἡ) = κυρίως ἐν ταῖς ἀγρυπνίαις λιτανεῖα, καθ' ἣν ἐκ τοῦ Ἱεροῦ ἐξάγεται ἡ εἰκὼν τῆς ἑορτῆς εἰς τὸν νάρθηκα, ὅπου ψάλλονται τροπάρια τινὰ κατάλληλα. Ὅταν δὲν τελεῖται ἡ ἀγρυπνία, τὰ τροπάρια τῆς λιτῆς ψάλλονται ἐν τῷ ναῷ, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ὄρθρου, μεθ' ὃ ἀκολουθεῖ ὁ ἐξάψαλμος καὶ ἡ λοιπὴ ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου.

λογιά (ἡ) = φάραξ σὺν δένδρῳ, δάσος.

λόθρα (ἡ) = τ' ἀποκοπτόμενα ὀξέα μέρη τῶν ἡλῶν, δταν πεταλῶνουν τὰ ζῶα· πρᾶγμα ἄνευ τινὸς ἀξίας. Ὅθεν «νὰ μὴ μείνη λόθρα» = κατὰρα ἐμφαίνουσα ἐξόντων τιν, καταστροφὴν μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν εὐτελεστέρων περιτριμμάτων τοῦ οἴκου.

λοιδοριά (ἡ) = κειθαλῆς δρυὸς θεωρεῖται κατηραμένον δένδρον, διότι ἐπ' αὐτοῦ ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς.

λουφάζω = σιωπῶ, ἡσυχάζω, (ἐν τῇ ἀρχ. γλώσσῃ λωφάω).

λυγίζω = κάμπτω, παρασύρω.

λύσιον φύλλον = ὁ κλάδος τῆς ἀμπέλου. **Λύσιος** = ἐπίθετον τοῦ Βάχχου ἢ Διονύσου, τοῦ θεοῦ τοῦ οἴνου.

Δύσιππος = Σικυώνιος γλύπτης, ἀκμάσας περὶ τὸ 361 — 321 π.Χ. Εἰργάζετο ἰδίως τὸν χαλκόν. Ἔργα αὐτοῦ (ὧν διεσώθησαν καὶ ἀντίγραφα) ἐπαινοῦνται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὁ Ἄποξυόμενος, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος (ὅστις ὑπ' αὐτοῦ μόνον ἤθελε ν' ἀπεικονίζεται). Ἐν Ῥόδῳ ἦτο ἰδρυμένον ἐν τῶν ὠραιότερων ἐπίσης ἔργων του, τὸ τέθριππον ἄρμα τοῦ Ἥλιου.

Μ

μᾶ = μάννα, μητέρα.

μαδέρια (τὰ) = ξύλα, δι' ὧν ἐπενδύεται ἐξωτερικῶς τὸ ναυπηγούμενον πλοῖον.

μαϊνάρω τὰ πανιὰ = καταβιδάζω τὰ ἱστία.

μαῖστρος = ὁ ΒΔ. ἄνεμος.

Μαίτλανδ = Ἄγγλος ἄρμολογὸς τῶν ἰονίων νήσων (1814—1824).

Μάνθος = ἴδε Οἰκονόμος.

μαντολάτο (τὸ) = γλύκυσμα μετ' ἀμυγδάλων ἢ φουστικίων καὶ ζακχάρως.

μαραγκιάζω = μαραίνομαι, ξηραίνομαι.

μαργώνω = κρυώνω πολύ.

Μάρκος Ἅγιος = ὁ πολιούχος ἅγιος τῆς Βενετίας, ἧς ἡ δημοκρατία ἐπωνομάζετο ἐκ τούτου καὶ Δημοκρατία τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Θαυμάσιος εἶναι ὁ παλαιότατος (τοῦ 1' αἰῶνος) ναὸς τοῦ ἁγίου ἐν Βενετίᾳ. Ὁ θυρεὸς τῆς Βενετίας ἀπεικόνιζε λέοντα κρατοῦντα διὰ τοῦ ποδὸς ἀνοικτὸν Εὐαγγέλιον.

μαρμάρα = στείρα ἵππος.

Μαρσάλα = παράλιος πόλις εἰς τὰ ΒΔ τῆς Σικελίας, περίφημος διὰ τοὺς οἴνους της.

μάσκα (ἡ) = τὸ ὑπὲρ τὴν ἴσαλον γραμμὴν στρογγύλον μέρος τῆς πρῆρας τοῦ πλοίου, τὸ ἐκατέρωθεν τῆς στείρας (= κορακίου) εὐρισκόμενον. Διακρίνομεν δύο, δεξιὰν καὶ ἀριστεράν μάσκαν ἢ παρειάν.

μαυλίζω = κράζω δι' ἰδιαιτέρου τινὸς φθόγγου τὰ κατοικίδια ζῷα.

Μέδουσα = ἡ νεωτέρα ἀπὸ τὰς τρεῖς τερατώδεις ἀδελφάς, τὰς Γοργόνας, ἧς ἡ ὄφιοπλόκαμος κεφαλὴ ἀπελίθωνε τοὺς βλέποντας. Ταύτην ἀποκόψας ὁ Περσεὺς κατὰ τὸν γνωστὸν μῦ-

θον ἐδώρησε τῇ Ἀθηνᾶ, ἧς ἡ ἄσπις ἀπεικονίζετο φέρουσα εἰς τὸ κέντρον τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδοῦσης.

μεδέων = ἐπίθ. ὀμηρ. τοῦ Διὸς = ὁ βασιλεύων, ὁ προστατεύων.

Μελισσινὸς = ὁ ἔχων χρῶμα μέλιτος ἢ μελίσης· σύνηθες ὄνομα βοῶν.

Μενιὲ Κωνσταντῖνος = διάσημος Βέλγος ζωγράφος καὶ γλύπτης (1831—1905).

μερμηγκιάζω = ἴδε μερμηγκιάζω.

Μεταστάσιος Πέτρος — **Ἀντώνιος** = ποιητῆς Ἰταλὸς (1698—1782) γράφας τραγωδίας. Εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν, τὸν «Θεμιστοκλέα», λέγει ὅτι «ὁ θαυμασμὸς εἶναι κόρη τῆς ἀμαθείας καὶ μήτηρ τῆς μαθήσεως».

μετερίζι (τὸ) = τὸ δχύρωμα, τὸ προκάλυμμα.

μέτωπο = οἱ καλοὶ σκοπευταὶ δὲν ἔστεργον νὰ ἐμβάλωσι τὴν σφαῖραν εἰς ἄλλο μέρος, παρὰ εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου (καλούμενον σταυρὸς ἢ ἀστέρι) ἢ τὴν καρδίαν.

μετώρισμα (τὸ) = τὸ ἀστεῖον.

μῆλι (τὸ) = ἐργαλεῖον χειρουργικὸν πρὸς ἐξέτασιν πληγῶν, καθητήρ.

Μῆτρος = ὁ ἀδελφὸς τοῦ Διάκου, ἐπονομαζόμενος Μασσαβέτας, διότι εἶχεν υἱοθετηθῆ ὑπὸ τοῦ ἀτέκνου συζύγου τῆς θείας του Ἰωάννου Μασσαβέτα. Ἦγωνίσθη γενναιότατα εἰς τὴν Ἀλαμάναν ὅπου καὶ ἐφονεύθη· τὸ δὲ πτώμα αὐτοῦ ἐχρησίμευσεν ὡς τὸ τελευταῖον δχύρωμα τοῦ Διάκου.

Μιλλιόνης Χρῖστος = περίφημος ὄπλαρχηγὸς ἐν Ἀκαρνανίᾳ ἀκμάσας περὶ τὸ 1750. Γνωστὸν εἶναι τὸ δημοτικὸν τραγοῦδι τὸ περιγράφον τὸν θάνατόν του.

μιλλιόνι (τὸ) = εἶδος μακροῦ τουφεκίου.

Μιχαὴλ Ἀγγελὸς Μπουοναρόττης = διάσημος Ἰταλὸς ζωγράφος, γλύπτης, ἀρχιτέκτων καὶ ποιητῆς (1475—1564).

μοδιῶν ἐννιά χωράφι = χωράφιον εὐρύ, ὅπερ χρειάζεται διὰ νὰ σπαρῆ σπόρον ἐννέα μοδίων· μόδιος δὲ μέτρον σιτηρῶν.

μ'ντάρω = μουντάρω (λ. Ἰταλική) = προχωρῶ ἐμπρός.

μονιά (ἡ) = φωλεὰ τετραπόδων.

μονιάζω = κατοικῶ ἐν φωλεᾷ, ἐπὶ θηρίων.

μονομερίδα (ἡ) = μικρὸς ὄφις θανατηφόρος.

μόχτα = προστακτικὴ (τοῦ ἀρχαίου μοχθῶ) = σπεῦδε, προχώρει.

Ἄλεξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Ἀ' Γυμνασίου.

- μπαϊράκι** (τὸ) = λ. τουρκική, ἡ σημαία.
μπαλόφι (τὸ) = σφαῖρα, ἀερόστατον (λ. γαλλική).
μπαρούφι (ἡ) = καλώδιον, δι' οὗ δένουσι τὸ πλοῖάριον ἐκ τῆς πύρας πρὸς ῥυμούλκῃσιν.
Μπιτόβεν = διάσημος γερμανὸς συνθέτης ἐκ Βόννης (1770—1827). Διῆλθε βίον πλήρη στερήσεων, καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἔπαθε κώφωσιν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ παύσῃ νὰ συνθέτῃ ἀριστουργήματα.
μπόμπιρας (ὁ) = μικρὸς τὸ ὕψος ἄνθρωπος, ἄνθρωπάριον, νάνος.
μπουκάρι = (ἐκ τοῦ ἰταλ. μπουκα = τὸ στόμιον τοῦ κόλπου) ὁ κόλπος (= ὁ Θερμαϊκὸς) ἀρχίζει καὶ στέλλει ἀέρα.
Μπουκουβάλας = ἀρχηγὸς κλεφτῶν διάσημος, δι' ὄλου τοῦ βίου του πολεμήσας κατὰ τῶν Τούρκων. Τὰ δημ. ἄσματα ὑμνοῦσιν ἰδίᾳ τὴν ἐν Κερασόφῳ τὸ 1767 λαμπρὰν του νίκην. Μετ' αὐτοῦ ἠγωνίσθη πολλάκις καὶ ὁ ἐξ Εὐρυτανίας Μητρομάρας.
μπούνια (τὰ) = ὅπαι διαπερῶσαι τὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου, δι' ὧν ἐκρέουσι τὰ ὕδατα τοῦ καταστρώματος εἰς τὴν θάλασσαν.
μυρμηγκιάζω = περιπατῶ πολυἀριθμὸς ὡς οἱ μύρμηκες.

- νερό κι' ἀλάτι** = φράσις δι' ἧς ἐμφαίνεται ἡ ἐπανάληψις φιλίας διακοπείσης ἕνεκα σοβαροῦ τινος λόγου.
νιτσεράδα (ἡ) = ναυτικὸν κηρωτὸν ἀδιάδροχον.
Νοῦτσος = ἐκ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις προυχόντων, φίλος τοῦ Ἄλῃ.
ντιπ = λ. τουρκική, ἐντελῶς, διόλου.
ντραλίζομαι = ζαλιζομαι.
νυχτοπούλι (τὸ) = πτηνὸν νυκτόβιον. Ταῦτα, καίπερ μεγάλας ἔχοντα πτέρυγας, ἵπτανται ἀφοφῆτι ἐν τῷ σκότει.

- ξάγγαντο** (τὸ) = τὸ ὕψηλόν καὶ καταφανὲς μέρος.
ξανοίγω = διακρίνω, βλέπω.
ξεδίνω = διασκεδάζω τὴν ἀνίαν μου, περνῶ τὴν ὥραν μου.
ξέκοπος = κουρασμένος.
ξέλεξες (οἱ) = ἐξελέγξεις, ἐρωτήσεις.
ξεσκίδι (τὸ) = τὸ ἐσχισμένον τεμάχιον ὑφάσματος, σαρκὸς κλπ.

Ξετρέχω = περιποιοῦμαι τινα με στοργήν και ἐνδιαφέρον, προφυλάττω.

Ξέφαντο (τὸ) = ὑψηλὸν καταφανὲς μέρος.

Ξεφτέρει και ξιφτέρει (τὸ) = 1) ὁ ἰέραξ. Τὸ πτηνὸν τοῦτο εἶναι λίαν φιλάρεσκον κατὰ τὴν πτήσιν του· μαλώνει με τὸν ἀνεμον, παίζει μετ' αὐτοῦ, ἴσταται ἄλλοτε ἀκίνητον κατ' αὐτοῦ, καμαρώνει, και ἐν γένει χαίρεται τὸ πέταγμά του· 2) τὰ πανιά τοῦ μύλου διὰ τὴν ταχύτητα τῆς στροφῆς.

Ξεχωνιάζω = ἀνασκάπτω βαθέως τὸ ἀκαλλιέργητον ἔδαφος.

Ξουριάζω = ἀπωθῶ ἔξω τῶν ὀρίων τοῦ λιμένος, πρὸς τὸ πέλαγος.

Ξυλάρμενος = με ξύλα γιὰ ἄρμενα (= πανιά), ἄρα με τὰ πανιά ἄρπαγμένα ἀπὸ τὸν ἀνεμον.

Οἰκονόμος = ὅτε ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἡ καταστροφή τοῦ Ἄλῃ, οἱ Φιλικοί, ὑπολογίζοντες νὰ ἐπωφεληθῶσι τοῦ περισπασμοῦ τούτου, ἔστειλαν εἰς Ἰωάννινα τὸν Χριστόδουλον Οἰκονόμου, ἵνα κατηχήσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μάνθον, ὅστις ἔχαιρε μεγάλην ὑπόληψιν ἐν Ἡπειρῷ και ἦτο ὁ ἐξ ἀπορρήτων τοῦ Ἄλῃ, καθὼς και ἄλλους. Οἱ μουῦμενοι συνήρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πενθεροῦ τοῦ Οἰκονόμου Ἀσημάκη Κροκίδα.

Ὁμέρπασας Βριόνης = εἶλκε τὸ γένος ἀπὸ ἐξομόσαντα κλάδον τῆς οἰκογενείας τῶν Παλαιολόγων Βριόνων, οἵτινες ἐπὶ βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἦσαν δεσπότες τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Μουζακίας. Ἦτο γενναῖος και ὑπερήφανος, ἡ δὲ συναίσθησις τῆς καταγωγῆς του τὸν παρέσυρε πολλάκις εἰς τὰ φιλοδοξότατα τῶν ὀνειρῶν. Διὰ ν' ἀναδειχθῇ ταχύτερον προσέφερε νέος τὰς στρατιωτικὰς του ὑπηρεσίας εἰς τὸν Μεχμέτ Ἄλῃ τῆς Αἰγύπτου, παρὰ τῷ ὀποίῳ πολεμῶν ἀπέκτησε δόξαν και πλοῦτον. Ἐπειτα ἦλθεν εἰς τὴν Ἡπειρον και ἐταῦτισε τὴν τύχην του με τὸν Ἄλῃν, με τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐγένετο ἡγεμὼν ἐν τῇ πατρίδι του. Συνδεθεὶς ἐν Ἰωκινίνοις μετὰ τῶν διασημοτέρων Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν και μαθὼν τὰς ἐνεργείας τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας συνωμολόγησε με τὸν Ὀδυσσεᾶ Ἀνδρουτσον συμφωνίαν μυστικὴν, δι' ἧς ὑπεχρεοῦντο νὰ ὑποστηρίξωσιν ἀλλήλους πρὸς ἐξέγερσιν τῆς Ἀλβανίας και τῆς Στερεᾶς, με τὸν σκοπὸν νὰ ἰδρῦσωσι δύο αὐτόνομα κράτη, τὸ μὲν ὑπὸ τὸν

Ὁμέρ, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν Ὀδυσσεά. Βραδύτερον, μετὰ τὴν ἀποκλήρυξιν τοῦ Ἀλῆ, προβλέπων τὴν καταστροφὴν, ἐπῆγε μὲ τὸ μέρος τοῦ Σουλτάνου, ὅστις τὸν ἀνηγόρευσε Πασᾶν. Ἐν τούτοις πάντοτε διελογίζετο ἐν τῷ κρυπτῷ πῶς νὰ γίνῃ περιφανῆς καὶ ἀνεξάρτητος. Ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ ἦτο ὑπὸ τὰς διαπαγὰς τοῦ Κιοσέ.

ἀγοτόμος = ὁ διευθύνων τοὺς θεριστὰς καὶ ἐν γένει ἐν ταῖς ἀγροτικαῖς ἐργασίαις ὁ προπορευόμενος σκαπανεύς, ὁ χαράττων τὴν αὐλακα ἢ γραμμὴν (= τὸν ὄργον), ἣτις τίθεται ὡς ὄριον εἰς τὰς γινομένας ἐργασίας.

ἀρνίθι (τὸ) = ὁ ἀλέκτωρ.

ἄρκος· οἱ νέοι ἐν Ἀθήναις, ὅτε εἰσῆρχοντο εἰς τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, ὠρκίζοντο τὸν ἄρκον τοῦ στρατιῶ του, ἔχοντα ὡς ἔξης: «Οὐ καταισχυθῶ ὄπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην, ὅτι ἂν στοιχήσω· ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὀσίων καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν· τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάσσω παραδώσω, πλείω δὲ καὶ ἀρείω ὅσης ἂν παραδέξωμαι. Καὶ εὐηκοήσω τῶν ἀεὶ κρινόντων, καὶ τοῖς θεσμοῖς τοῖς ἰδρυμένοις πέισομαι καὶ οὐστυνας ἂν ἄλλους τὸ πλῆθος ἰδρῦσηται ὁμοφρόνως· καὶ ἂν τις ἀναιρῇ τοὺς θεσμοὺς ἢ μὴ πείθεται, οὐκ ἐπιτρέψω, ἀμυνῶ δὲ καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν. Καὶ ἱερά τὰ πάτρια τιμήσω. Ἱστορες τούτων Ἀγλαυρος, Ἐνυάλιος, Ζεὺς, Αὐξῶ, Θαλλῶ, Ἡγεμόνη».

Ὀρφανίδης Θεόδωρος = καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς καὶ ποιητῆς (1817 — 1886). Ἡ ὑπόθεσις τοῦ σατιρικοῦ τοῦ ποιήματος «Τίρι-λίρι» ἐξελίσσεται ἐν Σύρῳ.

ἀσκρός (ἰ) = τὸ κέντρον τοῦ σφηκός καὶ τῆς μελίσσης, λεγόμενον καὶ περὶ τῆς γλώσσης τοῦ ὄφεως. Σύμβολον ἔριδος καὶ ἐμφυλίων σπαραγμῶν.

ἀσπερός = γοργός, εὐκίνητος, δραστήριος.

ἄχ = ἡ πρόθεσις ἀπό.

ἄχτος (ἰ) = ὁ ὄχθος, βψωμα γῆς ἢ φράκτου χρησιμεύοντος ὡς ὀρίου ἀγρῶν.

II

παγάνα (ἦ) = ἐκδρομὴ πρὸς κυνηγεσίαν.

παγκράτιον (τὸ) = ἀγὼν πυγμῆς καὶ πάλης ὁμοῦ.

παιδοκόρος = ὁ ἐπιμεληθεὶς τοῦ παιδός, διότι εἰς τὸν Ἑρμῆν παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Διὸς ὁ Διόνυσος ὅταν ἐγεννήθη, ἵνα κομίση αὐτὸν εἰς τὰς Νύμφας.

παλαμονίδα (ἡ) = εἶδος σκληρᾶς ἀκάνθης.

παλιούρι (τὸ) = ὁ παλιουρος, θάμνος ἀκανθώδης.

Πάλλας Κώστας = ἀρματολὸς ἀκμάσας περὶ τὸ 1730.

Πανουριᾶς Ξηροτύρης. Ἐγεννήθη τὸ 1759 εἰς Ντρέμισαν τῆς Παρνασσίδος. Ποιμὴν κατ' ἀρχὰς ἐγένετο εἰτα κλέφτης καὶ κατὰ τὸ 1820 διωρίσθη ἀρματολὸς Παρνασσίδος. Κατέχων τὴν Χαλκομάταν μὲ 600 περίπου Ἀμφισσεῖς ὑπέστη φοβερὰν, μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Δουβουινιώτη, τὴν ἐπίθεσιν τῶν Ἀλβανῶν καὶ ἡρωικῶς πολλάκις προεκινδύνευσε πρὸ τῶν ἐταίρων· τέλος δέ, ἀφοῦ εἶδε πεσόντας πολλούς, (μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν ἐπίσκοπον Σαλώνων Ἡσαΐαν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἱερομόναχον Παπαγιάννην, ὧν ἀπήχθησαν ἐν θριάμβῳ αἱ κεφαλαί), ἠναγκάσθη τέλος νὰ ὑποχωρήσῃ.

παντιέρα (ἡ) = λ. γαλλικὴ = ἡ σημαία.

Παπαντριᾶς = ὁ Παπᾶ - Ἀνδρέας Κοκοβιστιανός, ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Πανουριᾶ, ὅστις μετὰ τοῦ Κορνᾶ Τράκα Ἀγοργιανίτου κατέλαβε τὸ χωρίον τοῦ Μουσταφάμπεη.

παραβλάσταρο (τὸ) = ἡ παραφυᾶς.

παραμάσχαλα = ὑπὸ τὴν μασχάλην.

παραπέτον (τὸ) = στηθαῖον ἢ θωράκιον τοῦ πλοίου πέριξ τοῦ καταστρώματος, διὰ νὰ μὴ πίπτωσιν οἱ ἐπιδάται εἰς τὴν θάλασσαν.

παρασαρκίδα (ἡ) = ἡ ἀσυνήθης καὶ τερατώδης ἐξόγκωσις τοῦ φλοιοῦ τοῦ δένδρου.

παρασσυνορίζω = εἶμαι στενὸς γείτων, συνορεύω πλησιέστατα.

παρασιὰ (ἡ) = ἡ ἐστία, ἡ γωνιά, τὸ τζάκι.

παρδαλὸς = ποικιλόχρους.

παρκέτο (τὸ) = κολλητὸν δάπεδον συνηρμοσμένον ἐκ κανονικῶν τεμαχίων ἐκλεκτῶν ξύλων, καταλληλότετον διὰ χορὸν.

Παρνάσσιαι κόραι = αἱ Μοῦσαι, ὡς κατοικοῦσαι εἰς τὸν Π.

Πάσχα Ἀθηναϊκόν. Ἐν τῷ ποιήματι ὁ Σουρῆς παρφθεῖ, ἐκτὸς τῶν ἀναστασίμων τροπαρίων, καὶ τὰ ἐξῆς γνωστότατα ἄλλοτε ποιήματα: 1) Τὸ χάρι τῆς Γραβιᾶς τοῦ Γ. Ζαλοκώστα, οὐτινος ἡ ἀρχὴ εἶναι:

Ἐκ τῶν κρότων ὄργάνων βοῖζει
 τῆς Γραβιάς τὸ βουνὸν ἀντικρὺ·
 λάμπουν ὄπλα χρυσᾶ, καὶ λερῆ
 φουστανέλλα μαυρίζει.

Καὶ κατωτέρω: μέρος Ε', στροφή 2α κέ.

Οἱ μοχλοὶ τότε πίπτουν τῆς θύρας
 καὶ ἡ ἀνδρεία τῆς μάνδρας φρουρᾶ
 ὄρμᾶ ἔξω, πυκνή, τολμηρᾶ,
 μὲ τὰ ξίφ' εἰς τὰς χεῖρας.

Σιγαλή, τακτικὴ καὶ ἐνωμένη
 εἰς σωρείας πτωμάτων πατεῖ,
 καὶ εἰς ἄπιστος τ' ὄπλον κροτεῖ
 καὶ βοᾷ παντὶ σθένει:

«Μουσουλμάνοι», βοᾷ τρομασμένος,
 «ὁ Γκιαούρ, ὁ Γκιαούρ μᾶς ἐπῆ...»
 Δὲν ἐπρόφθασε οὐ νὰ εἰπῆ,
 πίπτει κάτω σφαγμένος.

2) Ἐπίσης παρφθεῖ τὴν ἀρχὴν τοῦ Τάφου τοῦ κλέφτη τοῦ
 Δημοσθένους Βαλαδάνη, ἔχουσαν οὕτω:

Κούφια πέφτουν τουφέκι' ἀπ' ἀνάγια
 καὶ στοῦ Σύρτη τὲς ῥάχες βοῖζουν·
 μαζευμένα εἶν' ἐκεῖ παλικάρια
 καὶ τὰ πεῦκα βογκᾶνε καὶ τρίζουν.

Παυσανίας = ὁ περιηγητὴς καλούμενος, ἐκ Μαγνησίας τῆς Μι-
 κρᾶς Ἀσίας, ἀκμάσας περὶ τὸ 150 μ.Χ. Συνέγραψε τὴν πε-
 ρισωθεῖσαν «Περιήγησιν τῆς Ἑλλάδος», βιβλίον σπουδαιό-
 τατον διὰ τὰς ἐν αὐτῷ πληροφορίας περὶ τῶν τόπων, ἔργων
 τέχνης καὶ μύθων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

παφήλια (τὰ) = αἱ ἐκ μετάλλου ζῶναι τῶν πυροβόλων ὄπλων.

πεζούρα (ἡ) = οἱ πεζοὶ στρατιωτῶν.

πένταθλον (τὸ) = ἀγὼν περιλαμβάνων ἄλμα, δρόμον, δίσκον,
 ἀκόντιον καὶ πάλην ὁμοῦ.

πεντάχαιλος = με πέντε χηλὰς ἢ προεξοχὰς.

περατάρης = περαματάρης, ὁ πορθμεύς.

περιπαίχτρες σάλπιγγες = εἰς ἐν ἀπὸ τὰ περισωθέντα ἀποσπάσματα τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων, εἰς ἐκ τῶν Ἑλλήνων πολεμάρχων σαλπίζει, κράζων τοὺς ἄλλους εἰς συμβούλιον· ἀλλὰ δὲν ἔχει πλέον δυνάμεις· τὸ σάλπισμα ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ στήθη του ἀδύνατον, χωρὶς πνοήν, σθημένον. Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο «γέλιο σφοδρὸ τὸ τουρκικὸ στράτευμα συνεπαίρνει» κτ' ἕνας Αἰγύπτιος ἀρπάζων μίαν σάλπιγγα, σαλπίζει ἀπ' ἀντιπέραν εἰς ἀπάντησιν διατόρωσ· καὶ

ἡ περιπαίχτρα σάλπιγγα μεσουρανής πετιέται
βαρῶντας γύρω ὀλόγυρα, ὀλόγυρα καὶ πέρα...

πλημύρα ἠχοῖ τρικύμισαν τὸν ξάστερον ἀέρα.

Τέλος, μακρὰ σέρνει λαλιά, σὰν τὸ πεσοῦμενο ἄστρο,
τρανή λαλιά, τρόμου λαλιά, δητὴ κατὰ τὸ κάστρο.

περογλιά (ἡ) = ἡ κληματαριά.

Περσεφόνη = ἡ θυγάτηρ τῆς Δήμητρος, ἣν ἀρπάσας ὁ Πλούτων κατέστησε σύζυγόν του καὶ βασιλίσσαν ἐν τῷ Ἄδῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Δ. ὠργίσθη, καὶ ἐκείνη δὲ ἐπόθει νὰ βλέπῃ τὴν μητέρα τῆς καὶ τὸν κόσμον, συνεφωνήθη τὸ ἡμῖσι τοῦ χρόνου νὰ μένῃ ἐν τῷ Ἄδῃ παρὰ τῷ συζύγῳ καὶ τὸ ἄλλο ἡμῖσι παρὰ τῇ μητρὶ αὐτῆς.

πετρίτης (ὀ) = εἶδος ἱέρακος ἐκ τῶν ἀγριωτέρων. Ἐκλέγει πρὸς κατασκοπεῖαν τὰς ὑψηλοτέρας πέτρας (ἔθεν καὶ τὸ ὄνομα) κτ' ἐκεῖθεν ἐπιτίθεται.

πηγανιά (ἡ) = τὸ φυτὸν ἀπήγανος, εὖ ἢ τέφρα ἦτο τὸ συνηθέστατον φάρμακον πρὸς κατάπαυσιν τῆς αἱμορραγίας.

πῆχυς (ὀ) = ὁ ἄστερισμὸς τοῦ Ὁρίωνος.

πιθῶνω = ἐπιθέτω τι μετὰ προσοχῆς.

Πίος ὁ ἔνατος = (λατινιστὶ *nonus*) εἷς ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων ἱεραρχῶν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, πάπας ἀπὸ τοῦ 1846—1878. Ἐν τῇ ἐπαναστάσει τοῦ 1848, ὧν καὶ ἡγεμῶν κοσμικός, δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν κατὰ τῆς Αὐστρίας πόλεμον καὶ διέθεσε δυσμενῶς καθ' ἑαυτοῦ τοὺς ἐπαναστάτας.

πίπιζα (ἡ) = εἶδος αὐλοῦ τῶν χωρικῶν.

πιστικὸς (ὀ) = ὁ βοσκὸς, ὁ ποιμενάρχης.

Πιτ Γουλιέλμος ὁ πρεσβύτερος (1708—1778), εἰς τῶν μεγαλυτέρων Ἑγγλων πολιτικῶν, πολλάκις πρωθυπουργεύσας.

πλακωτοί = ὁ ἕνας ἐπάνω εἰς τὸν ἄλλον.

πλεύρα = παραπλεύρως, πλάι.

πλοκός (ὁ) = σύμπλεγμα ἐκ κλάδων πρὸς ἀνακοπὴν τῶν ὑδάτων.

Πόλος Μάρκος = περίφημος Ἴταλὸς (ἐκ Βενετίας) περιηγητῆς (1254—1323). Διέσχισε τὴν Ἀσίαν δλην διὰ τῆς Μογγολίας καὶ ἐπέστρεψε διὰ Σουμάτρας. Ἐδημοσίευσε τὰς ἐντυπώσεις του εἰς τὸ Βιβλίον τοῦ Μάρκου Πόλου.

Πολύκλειτος = Ἐγεννήθη ἐν Σικυῶνι περὶ τὸ 470 π. Χ. Εἰργάσθη κυρίως ἐν Ἑργεῖ. Ἔργα αὐτοῦ θαυμάζονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἢ χρυσελεφάντινος Ἡρα ἐν τῷ Ἡραίῳ τοῦ Ἑργεῖ, ὁ Δορυφόρος, ὁ Διαδούμενος (ἀθλητῆς περιδένων τὸ διάδημα τῆς νίκης του), ὧν καὶ διεσώθησαν ἀντίγραφα. Ἐποίησε πολυαρίθμους (ἐκ χαλκοῦ κυρίως) ἀνδριάντας Ὀλυμπιονικῶν, ἐγένετο δ' εἰδικώτατος εἰς τὴν παράστασιν τοῦ νεανικοῦ κάλλους, πηγάζοντος ἐκ τῆς ἀκριβεστάτης συμμετρίας τῶν μελῶν. Ἠρέσκετο νὰ στηρίξῃ τὸ βᾶρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ποδός.

ποριά (ἡ) = ὁ πόρος, ἡ διόδος.

πορεύομαι = περνῶ, ζῶ.

Πραξιτέλης = Ἐγεννήθη πιθανῶς ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 390 π. Χ., δπου καὶ ἀπέθανε πιθανῶς πρὸ τοῦ 332. Τὰ διασημότερα τῶν ἔργων του ἦσαν ἢ ὑπὸ τῶν Κνιδίων ἀγορασθεῖσα Ἀφροδίτη, ἄλλη ὑπὸ τῶν Κῶν, ὁ Ἑρως, ὁ ἀνατεθειμένος ἐν Θεσπιαίς, καὶ ὁ Ἀπόλλων ὁ σαυροκτόνος, ὧν καὶ εὐρέθησαν ἀντίγραφα. Τὸ μόνον διασωθὲν αὐθεντικὸν ἔργον του εἶναι ὁ Ἑρμῆς.

Πρεβεδοῦρος = ἐκ τοῦ Proveditore (= προβλεπτῆς)· οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ ὑπὸ τῆς Ἑνετίας στελλόμενοι διοικηταὶ τῶν κτήσεών της.

προενάδες (αἱ) = τὰ στίγματα τοῦ δέρματος.

Πρίαμος = ὁ κατὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον βασιλεὺς τῆς Τροίας, ὅστις εἶχε καθ' Ὁμηρον 50 υἱούς, φονευθέντας πάντας.

Πρόθεσις = ἡ κόγχη ἢ ἀριστερόθεν τῆς Ἀγίας Τραπέζης, ἢ εἰκονίζουσα τὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεὲμ, ἐνθα προτίθενται τὰ δῶρα τῆς θυσίας (ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος). Ἐκεῖ ὁ ἱερεὺς, πρὶν

ἀρχίστη ἢ λειτουργία, προετοιμάζει τὰ δῶρα, ἐξάγων τὸν ἅγιον ἄρτον τῆς προσφορᾶς κ.τ.λ., ἐνῶ μνημονεύει ὀνόματα ζώντων καὶ τεθνεώτων.

προοιμιὰ (ἡ) = ἡ πρώτη κατὰ τὸν χειμῶνα σπορά.

προοιμίζω = κάμνω ἔναρξιν τῆς σπορᾶς ἢ ἄλλου τινός.

πρόστυπος = ἐξειργασμένος ἐν ἀναγλύφῳ οὐχὶ λίαν ἐξέχοντι (τὸ ἀντίθ. = ἔκτυπος = λίαν ἐξέχων).

πρωτόλουβος = ὁ πρῶτος ὠριμάζων.

P

Ῥαδέσκης = περιώνυμος αὐστριακὸς στρατάρχης. Κατὰ τὸ 1848 ἢ Ἰταλία, διηρημένη τότε εἰς πολλὰ κρατίδια, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ κατείχοντο ὑπὸ ξένων, ἐπεζήτησε τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα αὐτῆς, αἱ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας δὲ κατεχόμεναι ἰταλικαὶ ἐπαρχίαι ἐπανεστάτησαν κατ' αὐτῆς. Ὁ Ῥαδέσκης τότε, ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν Ἰταλίᾳ αὐστριακῶν στρατευμάτων, ἐνίκησε τοὺς Ἰταλοὺς ἐν Ναβάρρα καὶ κατέπνιξε τὴν ἐπαναστασίαν. Ἦτο πρότυπον αὐστηρότητος.

ῤαῖδιδ (τὸ) = κατωφέρεια ἀπότομος, φάραξ δασώδης.

ῤεῖα (= εὐκόλως) ζῶντες θεοὶ = ἐν ἀνέσει καὶ εὐμαρείᾳ ζῶντες. Φράσις τοῦ Ὀμήρου.

ῤεκάζω = ἐκπέμπω φωνὴν ἀπότομον καὶ ἰσχυρὰν ἕνεκα σφοδροῦ αἰφνιδίου ἄλγους. ῤεκάζουν π. χ. τὰ ζῶα δταν σφάζονται.

ῤεκάσμα (τὸ) = ἡ ἰσχυρὰ καὶ τραχεῖα φωνὴ ζῴου.

ῤεύω = ἐπι τῶν φύλλων ἢ ἀνθέων, δταν πίπτουν.

ῤιζιμιδ (τὸ) = πέτρα ἐρριζωμένη καὶ ἀκίνητος.

ῤιπίζω = 1) σκορπίζω, 2) φεύγω ταχέως.

ῤοβολάω = 1) ἐλαύνω· 2) τρέχω μεθ' ὀρμῆς, φέρομαι πρὸς τὰ κάτω, πίπτω.

ῤογός (ὁ) = τὸ ἐκ σανίδων διαμέρισμα ἐντὸς τῶν ἀποθηκῶν δπου ἀποταμιεύεται ὁ σίτος, καὶ αὐτὸς ὁ σωρὸς τοῦ σίτου.

ῤονιά (ἡ) = ἡ ὑδροχόη, ὁ κρουνός· ἐνταῦθα = κρουνηδόν.

ῤουμάνι (τὸ) = τὸ δάσος (λέξις τουρκικῆ).

ῤουπάκι (τὸ) = εἶδος δρυὸς ἐκ τῶν ῤωμαλεωτέρων, ὠραιότερων καὶ μακροβιωτέρων.

ῤυάζομαι = ὠρύομαι.

δυσάσιμος (τὸ) = ἡ ὤρυγή.

δυστὸν (τὸ) = δοχεῖον καταλήγον εἰς ὄξυ στόμιον, δι' οὗ ἔρρεεν ὁ οἶνος ἐν λεπτῇ ῥοῇ.

Σ

Σακελλάριος = τίτλος ἐκκλησιαστικὸς ἀπονεμόμενος εἰς ἱερεῖς χάριν τιμῆς.

σαλαγάω — ᾧ = ἐλαύνω διὰ κραυγῶν καὶ βραδισμῶν ζῶα.

σάλαγος (ὁ) = ἡ φωνή, ἡ παρακέλευσις τοῦ ἐλαύνοντος ζῶα.

σαλάδο (τὸ) = (λ. Ἰταλική) = παστόν, ἀλατισμένον.

Σαμουήλ = ὁ περίφημος διὰ τὴν ἐθελουσίαν τοῦ μοναχοῦ κατὰ τοὺς πολέμους τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Ἀποσυρθεὶς εἰς τὸ Κοδύγκι, ἐνθα ἦτο καὶ ἡ πυριτιδαποθήκη, ἀνέστη ἐπὶ 40 ἡμέρας· βλέπων ὁμως ὅτι αἱ προσπάθειαι τοῦ ἀπέβαινον μάταιαι, ἔβαλε πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην καὶ μετὰ τῶν πέντε ἐναπομεινάντων συντρόφων του ὡς καὶ πλήθους πολεμίων ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα (1803).

σέγια (τὰ) = τὰ πρὸς διαμονὴν ἐν ὑπαίθρῳ χρήσιμα ἐνδύματα καὶ σκεπάσματα (λ. τουρκική).

σειστρα (τὰ) = μουσικὸν ὄργανον κυρίως τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων. Συνίστατο ἐκ μεταλλίων ῥάβδων, αἵτινες ἤχουν σειόμεναι, καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ἰδίᾳ κατὰ τοὺς πρὸς τιμὴν τῆς Ἰσιδος (= τῆς Δήμητρος τῶν Αἰγυπτίων) χορούς.

σημαδοῦρι (τὸ) = τὸ σημεῖον· κυρίως τὰ ἐπιπλέοντα βυτία, δι' ὧν σημειοῦνται τὰ ἐπικίνδυνα εἰς πλοῦν μέρη.

σιδέρικος = ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ σιδήρου. Τοῦτο παρὰ τοῖς ἵπποις θεωρεῖται σημεῖον ἀλάνθαστον γενναιότητος.

Σιμόν = ἄνεμος φλογερὸς ἐν Σαχάρα, πνέων ἀπὸ Νότου.

Σίσυφος = πανουργότατος βασιλεὺς τῆς Κορίνθου· διὰ τὰς ἀνομίας του εἶχε καταδικασθῆ ν' ἀναδιβάξῃ διαρκῶς ἐν τῷ Ἄδῃ εἰς κορυφὴν ὄρους μέγαν λίθον, ὅστις, μόλις ἔφθανεν ἐκεῖ, ἀπεκυλίετο.

σκέλεθρο (τὸ) = ὁ σκελετός.

σκελεθρωμένος = σκελετώδης.

σκιάχτρο (τὸ) = τὸ φόβητρον.

σκληθῆρα (ἡ) = ἡ ἀκίς ξύλου. Ἐνταῦθα τοῦ ὀστού.

σκούζω = κραυγάζω.

σκουτιά (τά) = τὰ ἐνδύματα.

σκῦλα Βαβυλῶν τῆς βασιλίδος Σιών καὶ δορικήτητον ὄλβον ἐδέξατο· θησαυροὺς Χριστὸς ἐν Σιών δὲ ταύτης, καὶ βασιλεῖς σὺν ἀστέρι ὀδηγῶ, ἀστροπολοῦντας ἔλκει. Διὸ ἀνυμνοῦντες βοήσωμεν κτλ. εἶναι ἡ ἀρχὴ τροπαρίου μιᾶς ᾠδῆς τῶν Χριστουγέννων· (ἡ Βαβυλῶν ἐδέχθη τὰ λάφυρα καὶ τὸν διὰ πολέμου κτηθέντα πλοῦτον τῆς Ἱερουσαλῆμ κτλ).

σμπάλα (ἡ) = ἡ πλευρά.

σόι (τὸ) = λ. τουρκικὴ = τὸ γένος.

σουρπῶνω = μόλις ἀρχίζω νὰ σκοτεινιάζω.

σπαράζω = ἀσπαίρω, κινεῖμαι σπασμωδικῶς. Ἐν τῷ Διάκω Γ', 215 = μετατοπίζομαι ἐλαφρῶς.

σπλόνος (ὁ) = φυτόν, οὗ ἡ ῥίζα δηλητηριώδης, ὁ φλόμος.

Σταδίου ὁδὸς = ἡ ὠραιότερα ὁδὸς τῶν Ἀθηνῶν.

Σταθᾶς Γιάννης = περιώνυμος κλέφτης ἐκ Βάλτου. Ὅτε ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐδάμασε τοὺς ἀρματολοὺς τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Θεσσαλίας, οἱ μάχιμοι ἄνδρες τῶν χωρῶν τούτων κατέφυγον εἰς Σκιάθον, καὶ συνεκρότησαν ἐκεῖ καταδρομικὸν στόλον ἐξ 70 πλοιαρίων, δι' οὗ ἐπολέμουν τοὺς Τούρκους κατὰ θάλασσαν. Ἀρχηγὸς τοῦ στολισκου προεχειρίσθη ὁ Σταθᾶς, ὅστις ἀνεπέτασεν, ἀντὶ τῆς πρότερον κυματιζούσης ἐπὶ τῶν πλοίων ἐκεινῶν ῥωσικῆς σημαίας, σημαίαν ἑλληνικὴν, φέρουσαν ἐπὶ κυανοῦ πεδίου λευκὸν σταυρόν. Ὁ στόλος οὗτος οὐ μόνον ζημίας πολλὰς ἐπέφερε εἰς τὰ ὀθωμανικὰ παράλια καὶ πλοῖα, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ πολεμικὰ σκάφη ἐτόλμησε ν' ἀντιπαραταχθῆ. Τὴν μνήμην μιᾶς τῶν ναυμαχιῶν τούτων (1807) διέσωσε τὸ παρατιθέμενον ἐν σελίδι 168 ἄσμα.

στεφάνι (τὸ) = τὸ ἄνω μέρος ἀποτομωτάτης τομῆς τοῦ ὄρους. (Ἐστεφάνιασε τὸ γίδι = ἐπῆγε εἰς τοιοῦτον μέρος, ὅθεν εἶναι δυσκολώτατον νὰ ἐξέλθῃ καὶ κινδυνεῦει νὰ κρημνισθῆ).

στοιβῆ (ἡ) = ἀκανθώδης θάμνος.

στοιβιά (ἡ) = πληθ. οἱ στοιβιᾶς = ἡ ἀρχαία στοιβῆ, ὅπερ ἴδε.

στολίδες (αἱ) = αἱ πτυχαί, αἱ βυτίδες.

στουρνάρι (τὸ) = ὁ πυρίτης λίθος. Ἐἶτα δεξὸς καὶ αἰχμηρὸς λίθος.

στραβοξύλα (τὰ) = τὰ ξύλα τὰ ἀποτελοῦντα τὸν σκελετὸν τοῦ ναυπηγουμένου πλοίου, τὰ ἄλλως λεγόμενα καὶ παῖδια.

στρίβει ἐννοητέον ὁ καιρὸς = ἀλλάσσει διεύθυνσιν.

στριγκός = τραχὺς καὶ διάτορος.

στρούγκα (ή) = ἡ μάνδρα.

Στύξ (ή) = λίμνη ἐν τῷ Ἄδῃ, εἰς τὰ ὕδατα τῆς ὁποίας οἱ θεοὶ ὤρχιζοντο ἔρκον ἀμετάκλητον καὶ ἀπαράβατον.

συντυχαίνω = συνομιλῶ.

σύφλογο (τό) = ἡ δίνη ἢ προερχομένη ἐκ τῆς συναντήσεως φλογῶν πρότερον κεχωρισμένων.

σφαλάγγι (τό) = εἶδος λοβόλου ἀράχνης.

σφάντιζιον (τό) = παλαιὰ ἀργυρᾶ δραχμῆ.

σφάκις (δ) = (τὸ ἀρχαῖον σφαγή) τὸ μέρος τοῦ λαιμοῦ, ἐνθα τίθεται ἡ μάχαιρα κατὰ τὴν σφαγὴν.

σφελαχτό (τό) = θάμνος ἀκανθώδης· ἐκ τῶν πρώτων φυτῶν, ἅτινα ἀναγγέλλουσι τὸ ἔαρ, μὲ ὠραῖα κίτρινα ἄνθη.

σχίζα (ή) = μικρὸν τεμάχιον ξύλου ἀποσχισθὲν ἀπὸ μείζονος διὰ κοπτεροῦ ὄργανου· μικρὸν τεμάχιον θραυσθέντος ὄστοῦ.

T

τάβλα (ή) = ἡ τράπεζα.

Ταῖν Ἰππόλυτος = διάσημος Γάλλος ἱστορικός, φιλόσοφος καὶ κριτικός (1828—1893).

Ταμησός = ὁ ποταμὸς Τάμεσις.

ταμπουρᾶς (δ) = ὄργανον ἐγχορδον ὁμοιάζον πρὸς μανδολίνον.

Τάνταλος = ὁ πατὴρ τοῦ Πέλοπος, βασιλεὺς ἐν Λυδίᾳ. Θελήσας νὰ ἐμπαίξῃ τοὺς θεοὺς, κατεδικάσθη ἐν τῷ Ἄδῃ εἰς πείναν καὶ δίσπαν αἰωνίαν. Ἐμενεν ἐν λίμνῃ, ὑπεράνω δὲ αὐτοῦ μηλέα ἐδείκνυεν εἰς αὐτὸν τοὺς καρπούς της· ἀλλ' ὡσάκις ἀπεπειρᾶτο νὰ δρέψῃ τινὰς ἐξ αὐτῶν, ὁ ἄνεμος ἀπεμάκρυνε τοὺς κλώνας· ὡσάκις δ' ἀπεπειρᾶτο νὰ πῆλ, τὰ ὕδατα ἀπεσύροντο.

Τάρταρος (δ) = μέρος τοῦ ἀρχαίου Ἄδου ζοφερόν, περιβαλλόμενον μὲ τριπλοῦν τεῖχος, περὶ ὃ ἔρρεε βράζων ὁ πύρινος ποταμὸς Πυριπλεγέθων. Ἐν αὐτῷ ἐτιμωροῦντο ὄσοι ὑπῆρξαν κακοὶ καὶ ἄδικοι ἐν τῇ ζωῇ.

Τάφος Ἁγίος = ἐννοητέον ἐνταῦθα τὴν θέσιν, τὴν τόσον ἱεράν, ὅπου θνήσκουσιν ὑπὲρ πατρίδος.

Ταχῆρ Ἀμπάξης = πιστὸς ὑπηρέτης καὶ φίλος τοῦ Ἄλῃ, σύμβουλος καὶ ἐκτελεστής τῶν διαταγῶν του.

Τειρεσίας = περίφημος Θηβαίος μάντις· ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ ἴδῃ τὴν Ἀθηνᾶν ἐνῷ αὐτὴ ἐλούετο, ἢ θεὰ θυμωθεῖσα ἐτύφλωσεν αὐτόν· καμφοθεῖσα δὲ ἀπὸ τὰς δεήσεις τῆς μητρὸς του, ἔδωκεν εἰτα εἰς αὐτὸν τὸ χάρισμα τοῦ μαντεύειν.

Τιμοκρέων = λυρικός ποιητὴς ἐξ Ἰαλυσοῦ τῆς Ρόδου. Κατηγορηθεὶς ὡς μηδίζων ἐξωρίσθη ἀπὸ τὴν πατρίδα του, εἰς μάτην δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς, παρ' ᾧ κατέφυγε, ἐπεζήτησε τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἐξορίας του. Διὰ τοῦτο ὁ Τ. θυμωθεὶς ἤρχισε μετ' ἀχαριστίας νὰ σκώπτῃ πικρῶς τὸν Θ. εἰς τὰ ποιήματά του.

τουνεζι = ἐκ τῆς Τύνιδος, ὅπου κατασκευάζοντο ὄρατα κατακόκκινα φέσια σταθερωτάτου χρωματισμοῦ.

τρακό δώσετε = τρακάρετε, κάμετε ἐμβολήν.

τριβελίζω = 1) διατρυπῶ, 2) ἀνησυχῶ, στενοχωρῶ τινα πολύ.

τριμμόσιχα (ἦ) = τριμμένη ψίχα ἄρτου, ψίχουλο.

τριχιὰ (ἦ) = τὸ σχοινίον.

Φάληρον (τὸ) = ὄρατον παράλιον προάστειον τῶν Ἀθηνῶν.

Φάμπρ Ἰωάννης Ἑρρίκος = διάσημος Γάλλος ἐντομολόγος γεννηθεὶς ἐν Σαίν Λεδὸν τὸ 1823, ἀποθανὼν τὸ 1915. Ἀφήκε πολλὰ βιβλία μὲ θαυμασίας παρατηρήσεις περὶ τῶν ἐντόμων, ἐξ ὧν ἐξέχουσιν αἱ *Ἐντομολογικαὶ ἀναμνήσεις* του (10 τόμοι, 1879—99).

φαρὶ (τὸ) = ὁ ἵππος.

φελούκα (ἦ) = μικρὰ λέμβος ὑπηρετικὴ μεγάλης ἢ πλοίου.

φέρμελη (ἦ) = πολυτελὲς ἀνδρικὸν κολόβιον (= γελέκι) πεποικιλμένον διὰ χρυσοῦ ἢ μετάξης, ὅπερ φέρεται μετὰ τῆς φουστανέλλας.

Φιλόθεος = Ἡ Ἐνετία, βρῆως φέρουσα τὴν ἀπώλειαν τῆς Κρήτης (1669), ἐπεχείρησεν ἀπὸ τοῦ 1684 διὰ τοῦ στρατηγοῦ Μοροζίνη τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς. Οἱ Ἕλληνες μετέσχον προθυμότατα τοῦ ἀγῶνος τούτου κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ συνεστράτευσαν προθύμως μετὰ τοῦ Μοροζίνη, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων, οἱ ἄρματολοι Πάνος Μεϊντάνης καὶ Σπαθογιάννης τῆς Ἀχαρνᾶς, τὸ Μικρὸ Χορμόπουλο ἐξ Ἀγράφων, καὶ ὁ Κούρμας

τῆς Παρνασσίδος, μεθ' ὧν συνέπραττον οἱ κατὰ τόπους ἐπίσκοποι. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ Φιλόθεος Χαριτόπουλος, ἐπίσκοπος Σαλῶνων, ὅστις ἐπὶ κεφαλῆς ἐπαναστατῶν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου ἐξεδίωξε τοὺς ἐν Παρνασσίδι Τούρκους. Μετ' ὀλίγον ὁμοῦ οἱ μὲν Τούρκοι ἐπῆλθον πολυάριθμοι, οἱ δὲ Ἑνετοὶ προέδωκαν τὸν ἀγῶνα περιορισθέντες εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ προαναφερθέντες ἀρματολοὶ ἐφονεύθησαν ἡρωϊκῶς μαχόμενοι ἐν διαφόροις μάχαις, ὡς καὶ ὁ Φιλόθεος. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος κατῴρθωσε μετὰ πολλὰς περιπετείας νὰ σωθῆ εἰς Ζίκυνθον, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ἐν τῇ περισηθίᾳ διαθήκη του (γραφεῖση τὸ 1708) ἐξορκίζει τὸν μικρότερον ἀδελφόν του «ἂν δώσῃ ὁ πανάγαθος Θεὸς καὶ καπιτάρῃ νὰ ἐλευθερωθῆ τὸ δυστυχησμένο Γένος μας ἀπὸ τὸν ἀνελεήμονα Ἄγαρηνόν, νὰ ξεθάψῃ τὰ κόκκαλά μου, καὶ τὰ κόκκαλα τοῦ μκκκρίτου ἀδελφοῦ μου Φιλόθεου, πού τὰ ἔχω κρυμμένα σὲ μιὰ σακκούλα στὴν σηλιάν πού ἐγνωρίζει, καὶ νὰ τὰ θάψῃ μαζί καὶ κοντὰ στὰ κόκκαλα τῶν γονέων μας εἰς τὴν ἐκκλησιάν τῆς πατρίδος μας..»

φλάμπουρο (τὸ) = ἡ σημαία (ἰδίᾳ τῶν κλεφτῶν).

φλάσκα (ἡ) = δοχεῖον οἴνου ἀπὸ ὕδροκολοκύνθην.

φλέβα (ἡ) = ἐν τῷ ὅτῳ τῆς ὠμοπλάτης δηλοῖ κατὰ τοὺς μάντις αἵματοχυσίαν.

φλοκάτη (ἡ) = μάλλινος ἐπενδύτης.

φλόκος (ὁ) = τὸ τριγωνικὸν πανλόν τῆς πρῆρας.

Φοντανεβλῶ = πόλις 60 χμ. ΝΑ τῶν Παρισίων, ἐν μέσῳ θαυμασίου δάσους, μὲ λαμπρότατα ἀνάκτορα.

φρύγω = καθουρδίζω, καίω.

φρύδι (τὸ) = μεταφ. ἡ ὄφρυς· λόφου ἢ ὄρους = ῥάχις ἀπολήγουσα εἰς ὄξεταν γωνίαν.

φρυμάζω = φυσῶ διὰ τῶν ῥωθίωνων.

φρυμένος = πεφρυγμένος, καμένος.

φτερό (στὸ) τότε παίρνει = τρέπει εἰς φυγὴν ἄνευ τινὸς ἀντιστάσεως.

φυσσᾶτο (τὸ) = ὁ στρατός.

φῦτρον (τὸ) = τὸ βλάστημα, μεταφορικῶς τὸ τέκνον.

Φώσκολος Οὔγος = ἐγεννήθη ἐν Ζικύνθῳ τὸ 1778· νεώτατος μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνθα διεκρίθη μεγάλως ὡς ποιητής.

Καταδιωχθείς ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν διὰ τὰς φιλελευθέρας
 ἰδέας του κατέφυγεν εἰς Λονδίνον, ἐνθα καὶ ἀπέθανε τὸ 1827.
 φωτοκαμένος = καμένος ἀπὸ τὴν φωτιά.

X

χαδούλης, θηλ. χαδούλα = χαϊδεμένος.

χαϊμαλί (τὸ) = τὸ περιλαπτον, τὸ φυλακτόν. Ἐν Ἡπείρῳ οὕτως
 ἐλέγοντο τ' ἀργυρᾶ ἐγκόλπια, ἅτινα ἔφερον οἱ ἀρματολοί.

χαλεύω = ζητῶ.

Χαλήλμπης = Τοῦρκος προύχων ἐκ Λαμίας· οὗτος παρουσια-
 σθείς εἰς τὸν Μεχμέτ ἐζήτησε παραδειγματικὸν τὸν θάνατον
 τοῦ Διάκου, ὃν παρέστησεν ὡς ἐπικινδυνωδέστατον.

χαμαίδρυο (τὸ) = ἡ χαμαίδρυς τῶν ἀρχαίων, θάμνος μὲ πικροτά-
 την γεῦσιν, ἐν χρήσει πρὸς ἴασιν στομαχικῶν νοσημάτων.

χαμαιλίδς (ὁ) = φυτὸν δηλητηριῶδες, ὁ χαμαιλέων τῶν ἀρχαίων.

χαρμπι (τὸ) = 1) ὄξετα βράβδος ἢ ὄξυ μαχαιρίδιον μὲ ἀργυρᾶν
 λαβὴν χρήσιμον δι' ἀκόνισμα μαχαιρίου καὶ διὰ τρύπημα.
 2) Ἡ βράβδος τοῦ πιστολίου ἢ χρησιμεύουσα κατὰ τὴν γέ-
 μισιν αὐτοῦ.

Χάρων = ὁ πορθμεὺς ὁ διαπορθμεύων ἀντὶ ὀβολοῦ διὰ τῆς Ἀχε-
 ρουσίας λίμνης τὰς σκιὰς τῶν θνησκόντων.

χειρίσιος = κατεσκευασμένος ἐκ νήματος κλωσθέντος διὰ τῆς
 χειρός.

χερουλάτης (ὁ) = ἡ λαβὴ τοῦ ἀρότρου, ἄλλως χερολάδα.

χνότο (τὸ) = ἡ ἐκπνοὴ τοῦ στόματος.

χολάτος = ὁ ἔχων χρῶμα χολῆς, βαθὺ πράσινον.

χουμάω = ὀρμῶ, φέρομαι ὀρμητικῶς.

Χριστοῦ δάκρυον = οἶνος ἐκ τῶν κλιτύων τοῦ Βεζουβίου, οὕτως
 ὀνομασθεὶς διὰ τὴν ἠδύτητα τῆς γεύσεως καὶ τοῦ ἀρώματος.

Χρόνης = ἀρματολὸς ἐκ Δωρίδος, φονεὺς τὸ 1791.

Χροῦσα (τὰ) = χωρίον ἐν Σύρῳ.

Χρυσόστομος Ἰωάννης = ὁ εἰς τῶν τριῶν μεγάλων Ἱεραρχῶν
 τῆς Ἐκκλησίας, (347—407 μ. Χ.) πατριάρχης Κωνσταντι-
 νουπόλεως. Οὗτος ἔκαμεν ἐπιτομὴν τῆς λειτουργίας τοῦ Με-
 γάλου Βασιλείου.

χτένι ἐν Ἡλείρῳ = ἡ ὤμοπλάτη τοῦ ἀρνίου. Τὰ ἐπ' αὐτῆς ση-
μετα, ἐὰν ὁ ἀμνὸς ἐθουσιάσθῃ κατὰ τὸ Πάσχα ἢ τὴν ἑορτὴν
τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, ἐχρησίμευον (καὶ χρησιμεύουν ἔτι) εἰς
τοὺς ἀρματολοὺς καὶ ποιμένας πρὸς μαντείας.

χτύπα, κέντα = μετ' ἐπιμόνους προσπαθείας καὶ ἀναζητήσεις.
χουμάω = ἴδε χουμάω.

χῶμα, κλαρί καὶ πέτρα = ῥήτρα, δι' ἧς συνήθως ἐν τοῖς πα-
λαιῶσι συμβολαίοις παρεχωρεῖτο ἡ ἀπόλυτος κυριότης κτή-
ματός τινος.

χωνεύω = διαχέομαι ἐσωτερικῶς καὶ ὑπούλως, ἀπορροφῶμαι
βαθμηδῶν, καὶ εἶτα ἐξαφανίζομαι, χάνομαι.

Ψ

ψωμί (τὸ) ποὺ σοῦδωκα νὰ σὲ πνίξῃ = κατάρρα ριπτομένη
συνήθως κατὰ προδότου ἢ ἀγνώμονος.

Ω

ᾠρίων = περίφημος κυνηγὸς τῆς ἀρχαίας μυθολογίας, ὅστις
ἐφονεύθη ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος, διότι παρηνώχλησεν αὐτὴν
ἐν τῷ κυνηγίῳ. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἀπηστερίσθη ἐν τῷ
οὐρανῷ μετὰ τοῦ κυνὸς αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Ὅμηρον καὶ ἐν τῷ
Ἄδῃ ἀκόμη ἐξηκολούθει νὰ θηρεύῃ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Π Ε Ζ Ο Σ Λ Ο Γ Ο Σ.

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Α΄ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ :

Σελίς

Βασιλειάδου Σπ. Ὁ Ὀρφεὺς καὶ αἱ Σειρήνες .. 3

Δάμπρου Σπυρ. Ἡ καταδίκη τῶν ἐν Ἀργινοῦ-
σαις στρατηγῶν 5

Παπαδοπούλου Ἀλεξ. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου 8

Β΄ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ :

Νιρβάνα Π. Ὅπως εἰς τὰ μυθιστορήματα 11

Γ΄ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ :

Πεξοπόρου Ἀ. Συνάντησις ἐπὶ βουνὸν 13

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Α΄ ΠΟΛΕΩΣ :

Ξενοπούλου Γρ. Ἡ Ζάκυνθος 16

Β΄ ΟΡΓΑΝΟΥ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ :

Νιρβάνα Παύλου. Τὸ ἔργον τῆς καρδίας 24

Γ΄ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΑΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ :

Πολιτη Νικ. Ὁ Ἐρμῆς τοῦ Πραξιτέλους 26

Τσοῦντια Χρίστου. Αἱ στήλαι τοῦ Δεξιέω καὶ τῆς
Ἠγησοῦς 31

Τσοῦντια Χρίστου. Ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων 35

Ἀλεξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Ἀ΄ Γυμνασίου.

17

3. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑΙ.

ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

	Σελίς
<i>Καρβούνη Ν.</i> Δεξιά, καπετάνιε!	40
<i>Μελᾶ Σπύρου.</i> Τὸ δράμα τοῦ μικρούλη	42

4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.

Α' ΦΥΣΙΚΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ :

<i>Καρκαβίτσα Ἄνδρ.</i> Ἡ ἀνατολή τοῦ ἡλίου ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Κισσάβου	45
<i>Ξενοπούλου Γρηγ.</i> Ὁ χορὸς τῶν ὠρῶν	48

Β' ΠΟΛΕΩΣ :

<i>Καρβούνη Νικ.</i> Πρὸ τῆς Ῥόδου	50
--	----

Γ' ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

<i>Μωραϊτίδου Ἀλεξ.</i> Ἀλωνάρης	54
<i>Μητσάκη Μιχ.</i> Οἱ ἐμπρησμοὶ τῶν δασῶν	61
<i>Πεξοπόρου Ἀν.</i> Ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάς εἰς τὰ ἔξωκ- κλησιάκια τῆς Ἀττικῆς	68

Δ' ΒΙΟΥ ΖΩΩΝ :

<i>Μελᾶ Σπύρου.</i> Τὸ ἄσμα τῶν τεττίγων	71
<i>Μελᾶ Σπύρου.</i> Αἱ σχέσεις τοῦ τέττιγος μὲ τὸν μύρμηκα	73

5. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

<i>Ῥοῦδου Ἐμμ.</i> Ἱστορία ἑνὸς σκύλου	76
<i>Παπαδιαμάντη Ἀ.</i> Στὸ Χριστό, στὸ Κάστρο	83

6. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.

Α' ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ :

<i>Παπαρηγοπούλου Κ.</i> Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης	108
<i>Δάμπρου Σπ.</i> Ὁ Φωκίων	112

Β' ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ :

Σελίς

Παπαρηγοπούλου Κ. Παρατηρήσεις περί τῶν
μηδικῶν πολέμων 114

Γ' ΟΜΑΔΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

Νιρβάνα Παύλου. Ὁ τσολιάς 118

Δ' ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

Δασκαράτου Ἀ. Ὁ φιλόπονος 120

Δασκαράτου Ἀ. Ὁ περίεργος 122

7. ΜΥΘΟΙ.

Κοραῆ Ἀδαμ. Αἰγίδια καὶ πρόβατα 123

(Ἐπιμύθιον Κοραῆ : Ὅταν θέλῃς νὰ γνωρίσῃς ἄνθρωπον, δίδε συνεχῶς ἀφορμὰς εἰς αὐτὸν νὰ φανερώῃ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὰς διαθέσεις).

Κοραῆ Ἀδαμ. Τίγρις καὶ λέων 123

(Ἐ. Κ. Τῶν τυράννων οἱ ὑπέρτατοι γίνονται τυραννικώτεροι παρὰ τοὺς δεσπότης).

Κοραῆ Ἀδαμ. Χωρικός ταξιδιώτης 123

(Ἐ. Κ. Τὸν χωρικὸν τοῦτον ὁμοιάζουσιν ὅσοι ἀποδίδουν εἰς τὸν Θεὸν τὰς διὰ τὴν ἴδιαν αὐτῶν μαρτίαν ἀποτυχίας).

8. ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ.

Πολίτου Νικ. Σὰν τὸ λύκο καὶ τὴν ἄλποῦ μὲ τὸν καρπὸ καὶ τᾶχερά 124

Πολίτου Νικ. Τὸ γύφτο κἀνονν βασιλιᾶ, καὶ κειὸς γυρεύει ῥεῖκια 124

9. ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ.

Βυζαντίου Ἀλεξ. Πρόποσις ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως 125

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Π Ο Ι Η Σ Ι Σ

1. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Α΄ ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ.

Βαλαωρίτου Ἀριστ. Ἀθανάσης Διάκος.

Σελίς

Ἄσμα Α΄. Ἡ παραμονή	129
Ἄσμα Β΄. Οἱ τρεῖς	132
Ἄσμα Γ΄. 23ῆ Ἀπριλίου	135
Ἄσμα Δ΄. Ἀποκάλυψις	147
Ἄσμα Ε΄. Ὁμῆρ Βριόνης	154
Ἄσμα ς΄. Τὸ δαχτυλίδι	160

Β΄ ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ :

<i>Δάφνη Στεφάνου</i> . Ὁ ἄγγελος τοῦ Μαραθῶνος	163
<i>Δάφνη Στεφάνου</i> . Ὁ θρίαμβος τοῦ Διαγόρα ..	165
<i>Μαβίλη Α.</i> Ἡ Καλλιπάτειρα	165
<i>Δημῶδες</i> . Ἡ παρὰ τὴν Κασσάνδραν ναυμα- χία (1807)	168

2. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΜΥΘΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ :

<i>Δημῶδες</i> . Ἡ ἀρπαγὴ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀκρίτου	168
<i>Δημῶδες</i> . Ὁ Χάρος καὶ ὁ Λεβέντης	170
<i>Δημῶδες</i> . Ὁ Χάρος καὶ οἱ ἀποθαμένοι	171
<i>Πολέμη Ἰ.</i> 31 Δεκεμβρίου	172

3. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ :

<i>Περγιαλίτη Γ.</i> Ἡ βαρκούλα	172
<i>Πολέμη Ἰ.</i> Ὁ λιποτάκτης	173

Γ΄ ΜΥΘΟΙ.

<i>Παπαντωνίου Ζ.</i> Ὁ τραγουδιστὴς	174
--	-----

2. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Α' ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

1. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ :

Σελίς

<i>Μαλακάση Μ.</i> Ὁ Τάκη-Πλούμας.....	175
<i>Παλαμᾶ Κ.</i> Ἀγάθωνος γυνή.....	177
<i>Πάλλη Ἀλεξ.</i> Χωρισμός.....	179
<i>Σολωμοῦ Διον.</i> Πρὸς τὸν κ. Γεώργιον Δὲ Ῥώση	179
<i>Σουρῆ Γεωργίου.</i> Εἰς τὸν Διον. Σολωμόν.....	180
<i>Στρατήγη Γ.</i> Στὸ σπίτι μας.....	181

2. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ :

<i>Κάλβου Ἀνδρέου.</i> Ὁ φιλόπατρις.....	182
<i>Κάλβου Ἀνδρέου.</i> Τὰ ἠφαιστεια.....	184
<i>Μαβίλη Δ.</i> Ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδος.....	187
<i>Προβελεγγίου Ἀρ.</i> Ἡ ἐπιστροφὴ.....	188

3. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ :

<i>Βασιλικοῦ Πέτρου.</i> Χειμώνιασμα.....	190
<i>Βασιλικοῦ Πέτρου.</i> Ἡ σπορὰ.....	190
<i>Δροσίνη Γ.</i> Τὸ καλύβι.....	190
<i>Δροσίνη Γ.</i> Μεσημέρι.....	191
<i>Δροσίνη Γ.</i> Ἐσπερινός.....	191
<i>Κρυστάλλη Κ.</i> Τὸ ἡλιοβασιλεμα.....	192
<i>Κρυστάλλη Κ.</i> Ὁ τρύγος.....	193
<i>Παλαμᾶ Κ.</i> Ὑμνος τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων	195
<i>Παλαμᾶ Κ.</i> Ἐνα κυπαρίσι.....	195
<i>Παλαμᾶ Κ.</i> Ποιὸ εἶν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι;.....	196
<i>Πορφύρα Δ.</i> Ἀνοιξη.....	196

Β' ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

<i>Σουρῆ Γεωργίου.</i> Ἀθηναϊκὸν πάσχα.....	196
---	-----

Γ' ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

	Σελίς
<i>Πάλλη 'Αλεξ.</i> Σὲ τάφο κόρης	197

3. ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

<i>Παπαρηγοπούλου Δ.</i> Ὁ Ὀρφεὺς ἐν τῷ Ἄδῃ.	198
<i>Παράσχου 'Αχιλλέως.</i> Εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Σαλαμῖνος	202
<i>Παλαμᾶ Κωστῆ.</i> Ὁ Δεξιλέως	204

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'

ΒΙΟΙ, ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	207
---------------------------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ	221
ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	257
ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ	263

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

Ἡ πλατεῖα τοῦ ποιητοῦ ἐν Ζακύνθῳ	Σελίς	19
Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλου	»	28
Ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἑρμοῦ	»	30
Ἡ στήλη τοῦ Δεξιλέω ἐν τῷ Κεραμεικῷ	»	32
Ἡ στήλη τῆς Ἠγησοῦς	»	34
<i>Εἰκόνες ἐκ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος :</i>		
Τμῆμα τῆς νοτίας πλευρᾶς (ἀναπαράστασις)	»	36
Τμῆμα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς	»	38
Τμῆμα τῆς βορείας πλευρᾶς	»	38
Ἔτερον τμῆμα τῆς βορείας πλευρᾶς	»	39
Χάρτης τῆς νήσου Σκιάθου	»	88-89
Κάτθανε, Διαγόρα!	»	167
Ἡ στήλη τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀγάθωνος ἐντῷ Κεραμεικῷ	»	177

Προσωπογραφίαι τῶν συγγραφέων :

Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης	Σελίς	207
Βασιλειάδης Σπυρίδων	»	207
Βασιλικὸς Πέτρος	»	208
Βυζάντιος Ἀλέξανδρος	»	208
Δάφνης Στέφανος	»	208
Δροσίνης Γεώργιος	»	209
Καρβούνης Νικόλαος	»	209
Καρκαβίτσας Ἀνδρέας	»	210
Κοραῆς Ἀδαμάντιος	»	210
Κρουστάλλης Κώστας	»	211
Λάμπρος Σπυρίδων	»	211
Λασκαράτος Ἀνδρέας	»	212
Μαβίλης Λορέντζος	»	212
Μαλακάσης Μιλτιάδης	»	212
Μελᾶς Σπύρος	»	213
Μητσάκης Μιχαήλ	»	213
Μωραϊτίδης Ἀλέξανδρος	»	213
Νιοβάνας Παῦλος	»	214

Προσωπογραφίαι τῶν συγγραφέων (συνέχεια):

Ξενόπουλος Γρηγόριος.....	Σελίς	214
Παλαμᾶς Κωστής.....	>	215
Πάλλης Ἀλέξανδρος.....	>	215
Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος.....	>	215
Παπαδοπούλου Ἀλεξάνδρα.....	>	216
Παπαντωνίου Ζαχαρίας.....	>	216
Παπαρηγόπουλος Δημήτριος.....	»	216
Παπαρηγόπουλος Κωνσταντῖνος.....	>	217
Παράσχος Ἀχιλλεὺς.....	>	217
Περγιαλῆτης Γιάννης.....	>	217
Πολέμης Ἰωάννης.....	>	218
Πολίτης Νικόλαος.....	«	218
Προβελέγγιος Ἀριστομένης.....	>	218
Ῥοῖδης Ἐμμανουήλ.....	>	219
Σολωμὸς Διονύσιος.....	>	219
Σουρῆς Γεώργιος.....	>	220

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000176810

JOHN W.

LIBRARY

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29 Ἰουλίου 1928.

Ἀριθ. πρωτ. 20986.

Πρὸς
τὸν κ. Ἀλέξανδρον Γ. Σαρήν

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 8 τοῦ νόμου 3436 «περὶ διδακτικῶν βιβλίων» καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 1)11-5-28 πράξιν τῆς οἰκείας ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν ἐγκριμένων διδακτικῶν βιβλίων ἐπιτροπῆς, ἐγκρίνομεν διὰ τὸ ἀπὸ σήμερον μέχρι τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1930—1931 χρονικὸν διάστημα τὸ ὑφ' ὑμῶν συγγραφέν βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα, διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Α' τάξεως τῶν τετρατάξιων γυμνασίων καὶ τῆς ἀντιστοίχου τάξεως τῶν λοιπῶν σχολείων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως», ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ἐν μελλούσῃ ἐκδόσει τοῦ βιβλίου ἐπιφέρειτε τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὑποδεικνυομένας τροποποιήσεις.

Ὁ Ὑπουργὸς
Θ. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΟΥ ΑΒΕΡΩΦ

Ἱστορικὸν διήγημα, ἐν ᾧ ἐκτίθεται ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Μετσόβου κατὰ τὸ 1912 καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ ἀειμνήστου εὐεργέτου τοῦ ἔθνους. Ἀνάγνωσμα καταλληλότατον διὰ τὰ παιδιὰ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου. Μετὰ 8 εἰκόνων καὶ 2 χαρτῶν. Δο. 4.—

Πωλεῖται εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον Γ. ΣΙΔΕΡΗ